

HATÁR/ESETEK
Magyarország és Ausztria kapcsolatai 1945–1990

HATÁR/ESETEK

MAGYARORSZÁG ÉS AUSZTRIA
KAPCSOLATAI 1945–1990

Szerkesztette és a bevezető tanulmányt írta
GECSÉNYI PATRÍCIA

VERITAS

YOMIENYKUTATÓ INTÉZET ÉS LEVÉLTÁR

MAGYAR NAPLÓ
Budapest, 2022

A kötet megjelenését támogatta

Lektorálta
Dr. Deák Ernő

© Gecsényi Patrícia, 2022
© VERITAS Történetkutató Intézet és Levéltár, 2022
© Magyar Napló

ISBN 978-963-541-069-9

Tartalomjegyzék

Előszó	13
Két világ határán	15
Az újrakezdés	15
Elszalasztott lehetőségek	26
Kísérlet a kapcsolatok rendezésére	35
A magyar forradalom és következményei	48
Konfliktusok hálójában	57
„Jó szomszédság” és együttműködés: modell Kelet-Közép-Európa számára (?)	82
Dokumentumok	
1. Budapest, 1945. augusztus 9. Ankener János külügyminisztériumi tisztviselő feljegyzése a magyar–osztrák diplomáciai kapcsolatok felvételének szükségességéről	99
2. Bécs, 1946. január 24. Rudolf Seemann osztrák diplomata jelentése budapesti útjáról: a két ország kapcsolatainak időszerű kérdéseiről, a magyarországi osztrák vagyon sorsáról, a belpolitikai helyzetről	98
3. Szombathely, 1946. január 29. Jegyzőkönyv a Vas vármegyei Rendőrfőkapitányságon a kishatárforgalomról tartott magyar–osztrák megbeszélésről	111
4. Budapest, 1946. május 7. Külügyminisztériumi emlékirat a háború folyamán Ausztriába hurcolt magyar vagyonról	116
5. Budapest, 1948. október 26. Kádár János belügyminiszter jelentése a minisztertanácshoz a magyar–osztrák kishatárforgalmat illető szigorító intézkedésekről, az államközi egyezmény felmondásáról	121

6. Budapest, 1949. október 19. A Magyar Távirati Iroda közleménye a magyar–osztrák határon kiépített „biztonsági berendezések” (aknazár) kiépítése nyomán előállt helyzetről	123
7. Budapest, 1951. augusztus 23. Pénzügyminisztériumi feljegyzés a magyar–osztrák közös határállomások ügyében folytatott tárcaközi megbeszélésről	125
8. Budapest, 1954. április 29. A Külügyminisztérium utasítása a bécsi követséghez a magyar–osztrák kapcsolatok javítása ügyében teendő lépésekről, aktívabb diplomáciai tevékenység folytatásáról	130
9. Budapest, 1955. június 28. A Külügyminisztérium előterjesztése az MDP KV Politikai Bizottságához a nemzetközi helyzet időszerű kérdéseiről és a magyar–jugoszláv– osztrák–nyugatnémet kapcsolatok javításáról	132
10. Budapest, 1955. június 30. A Magyar Dolgozók Pártja KV Politikai Bizottságának határozata a magyar–osztrák kapcsolatok fejlesztéséről	139
11. Bécs, 1956. január 9. Puja Frigyes követ jelentése a burgenlandi tartományi vezetőkkel történő kapcsolatfelvételtől és a tartományban tett körútjáról	141
12. Budapest, 1956. január 21. Karl Braunias követ összefoglaló jelentése a magyar–osztrák kapcsolatokban 1955-ben történt változásokról, tárgyalásokról, rendezvényekről, látogatásokról	144
13. Budapest, 1956. február 29. Részletek Puja Frigyes követ 1955. évi összefoglaló jelentéséből a magyar–osztrák kapcsolatokról, a konzuli munkáról és az ausztriai magyar egyesületekről	150

14. Budapest, 1956. április 17. A Külügyminisztérium útleveosztálya vezetőjének átíráta az IBUSZ igazgatóságához a bécsi követség idegenforgalmi tapasztalatairól	167
15. Budapest, 1956. június 13. Szita János pénzügyminiszter-helyettes összefoglaló jelentése a magyar–osztrák vagyoni jogi tárgyalásokról	169
16. Budapest, 1956. július 9. Előterjesztés a Külügyminisztérium kollégiuma számára a magyar–osztrák kapcsolatok alakulásáról és az időszerű feladatokról	174
17. Budapest, 1956. szeptember 1. Részlet a Határőrség jelentéséből a nyugati határon lévő műszaki zár eltávolításáról és a határsértések számának növekedéséről.	190
18. Bécs, 1956. október 28. Az osztrák kormány felhívása a Szovjetunió kormányához a magyarországi forradalmi eseményekkel kapcsolatban	192
19. Budapest, 1956. november 21. A Külügyminisztérium jegyzéke a budapesti osztrák követséghez a magyar–osztrák viszony időszerű kérdéseiről	194
20. Bécs, 1957. május 29. Az osztrák külügyminisztérium emlékirata a magyar–osztrák határon felépített aknazár és drótakadály ügyében	195
21. Budapest, 1958. augusztus 30. Előterjesztés a Külügyminisztérium Kollégiumához a magyar–osztrák kapcsolatokról	197
22. Bécs, 1959. október 21–22. Sebes István követ jelentései Sík Endre magyar és Bruno Kreisky osztrák külügyminiszter megbeszéléseiről.	209

23. Bécs, 1962. április 19. Sebes István követ jelentése Julius Raab volt kancellárnak, a Szövetségi Kereskedelmi Kamara elnökének a meghívásáról a Budapesti Nemzetközi Vásárra	216
24. Bécs, 1963. november 29. Sebes István követ jelentése a Collegium Hungaricum új épületének avató ünnepségéről	221
25. Budapest, 1964. május 14. Sós Gézának, a Magyar Izraeliták Országos Képvisellete elnökének jelentése az Állami Egyházügyi Hivatalhoz ausztriai kapcsolataikról	224
26. Budapest, 1964. július 31. Fock Jenőnek, a Minisztertanács elnöke első helyettesének jelentése a Minisztertanácshoz és a Politikai Bizottsághoz ausztriai útjának tapasztalatairól	226
27. Bécs, 1964. november 3. Az osztrák külügyminisztérium feljegyzése Bruno Kreisky külügyminiszter megbeszéléséről Kádár János miniszterelnökkel.	231
28. Bécs, 1965. április 30. Bruno Kreisky külügyminiszter jelentése a Minisztertanácshoz a Péter János külügyminiszterrel folytatott tárgyalásairól.	237
29. Budapest, 1965. május 6. Az MSZMP KB Adminisztratív Osztályának és a Belügyminisztériumnak a jelentése a Politikai Bizottsághoz az aknazár eltávolításáról és új jelzőrendszer kiépítéséről a nyugati országhatáron.	241
30. Budapest, 1965. november 10. A Külügyminisztérium jelentése a Politikai Bizottsághoz a magyar–osztrák kapcsolatokról	244
31. Bécs, 1967. május 3. Az osztrák külügyminisztérium összefoglaló jegyzőkönyve Josef Klaus kancellár és Fock Jenő miniszterelnök budapesti megbeszéléséről.	251

32. Budapest, 1969. június 4. A Külügyminisztérium jelentése a minisztertanácsnak Fock Jenőnek, a minisztertanács elnökének ausztriai tárgyalásairól	260
33. Budapest, 1969. október 28. A Határőrség Országos Parancsnokságának jelentése a nyugati határon végzett aknamentesítésről és az elektromos jelzőrendszer kiépítéséről	267
34. Budapest, 1973. április 5. A Külügyminisztérium jelentése a Politikai Bizottsághoz Bruno Kreisky kancellár hivatalos magyarországi látogatásáról	272
35. Budapest, 1975. január 15. A Belügyminisztérium tájékoztatója a Külügyminisztérium számára a magyar–osztrák utasforgalom tapasztalatairól	279
36. Budapest, 1975. március 10. Faluvégi Lajos pénzügyminiszter jelentése a minisztertanácshoz a Hannes Androsch pénzügyminiszterrel folytatott megbeszéléseiről	283
37. Budapest, 1976. október 26. A Külkereskedelmi Minisztérium előterjesztése a Nemzetközi Gazdasági Kapcsolatok Bizottságához a magyar–osztrák gazdasági kapcsolatokról, a fejlesztés lehetőségeiről	288
38. Budapest, 1976. december 13. Puja Frigyes külügyminiszter jelentése a Minisztertanácshoz Kádár János ausztriai látogatásának tapasztalatairól	301
39. Budapest, 1978. március 11. Sághy Vilmos belkereskedelmi miniszter jelentése a Minisztertanácshoz a magyar–osztrák idegenforgalmi infrastruktúrával kapcsolatos gazdasági kooperációról folytatott megbeszéléseiről	307
40. Budapest, 1978. augusztus 10. A bécsi nagykövetség jelentése a határ menti területek együttműködéséről	310

41. Budapest, 1979. szeptember 15. Kormányközi megállapodás a Magyarország és Ausztria közötti gazdasági, ipari és műszaki együttműködésről	314
42. Budapest, 1979. november 3. Faluvégi Lajos pénzügyminiszter jelentése a Minisztertanácshoz Hannes Androsch pénzügyminiszterrel a magyar–osztrák gazdasági együttműködés fejlesztéséről folytatott megbeszélésről	319
43. Budapest, 1981. június 1. A Külkereskedelmi Minisztérium javaslatai Lázár György a Minisztertanács elnöke és Bruno Kreisky kancellár tárgyalásaihoz	328
44. Budapest, 1981. november 20. Czeplédi János kormánytöltő feljegyzése Kádár János az MSZMP KB első titkára és Bruno Kreisky kancellár megbeszéléséről	336
45. Budapest, 1983. október 7. Szójártó Károly legfőbb ügyész tájékoztatója a Külügyminisztérium számára magyar–osztrák igazságügyi kapcsolatokról	342
46. Budapest, 1983. október 18. Kamara János belügyi államtitkár tájékoztatója a Külügyminisztérium számára a két ország belügyi kapcsolatairól	347
47. Budapest, 1983. november 21. A Külügyminisztérium jelentése a Minisztertanácshoz Fred Sinowatz kancellár magyarországi látogatásáról	350
48. Budapest, 1984. június 28. Az MSZMP KB Gazdaságpolitikai Osztályának tájékoztató jelentése a Politikai Bizottsághoz a magyar–osztrák gazdasági együttműködési megállapodásról	356
49. Budapest, 1985. június 10. Juhár Zoltán belkereskedelmi miniszter levele Nagy János bécsi nagykövethez a magyar–osztrák idegenforgalom fejlesztési lehetőségeiről	358

50. Budapest, 1986. június 5. A Minisztertanács Tájékoztatói Hivatalának összefoglalója a magyar–osztrák tájékoztatói szervek kapcsolatairól.	361
51. Budapest, 1986. július 15. A Külügyminisztérium jelentése a Politikai Bizottságnak és a Minisztertanácsnak Lázár György miniszterelnök és Franz Vranitzky szövetségi kancellár kismartoni találkozójáról	364
52. Budapest, 1987. május 12. Az MSZMP KB Gazdaságpolitikai, Közigazgatási és Adminisztratív, valamint Külügyi osztályainak javaslata a Politikai Bizottsághoz a magyar–osztrák kishatár menti forgalom fejlesztéséről	369
53. Budapest, 1987. szeptember 21. Az MSZMP KB Gazdaságpolitikai osztályának előterjesztése a Politikai Bizottsághoz a közös magyar–osztrák világkiállítás megrendezéséről	373
54. Budapest, 1987. október 1. Teszler István kormánytölmács feljegyzése Grósz Károly miniszterelnök és Franz Vranitzky szövetségi kancellár négyesemközti megbeszéléséről	374
55. Bécs, 1988. március 22. Nagy János nagykövet jelentése a magyar–osztrák kapcsolatokban tapasztalható új jelenségekről	382
56. Budapest, 1988. május 30. Várkonyi Péter külügyminiszter jelentése a Minisztertanácshoz Alois Mock külügyminiszterrel folytatott megbeszéléséről	386
57. Budapest, 1988. november 10. A Külügyminisztérium jelentése a Politikai Bizottsághoz és a Minisztertanácshoz Grósz Károly, az MSZMP főtitkára, a Minisztertanács elnöke, ausztriai látogatásáról.	392
58. Budapest, 1989. február 3. Az MSZMP KB Gazdaság- és Szociálpolitikai Osztályának tájékoztató jelentése a Politikai Bizottsághoz a Budapest-Bécs világkiállítás előkészítéséről	401

59. Budapest, 1989. február 15. A Külügyminisztérium jelentése a Minisztertanácshoz Németh Miklós a Minisztertanács elnöke és Franz Vranitzky szövetségi kancellár megbeszéléseiről	404
60. Budapest, 1989. február [28. előtt.] A Belügyminisztérium előterjesztése a Politikai Bizottsághoz a határőrizet hosszú távú feladatairól	410
61. Budapest, 1989. március 7. A Külügyminisztérium feljegyzése Heinrich Neisser kancelláriai miniszter budapesti megbeszéléseiről a közös világkiállítás előkészítéséről	418
62. Bécs, 1989. április 19. Nagy János nagykövet és Bíró János főkonzul jelentése a magyar–osztrák konzuli kapcsolatok fejlődéséről és időszerű kérdéseiről	421
63. Budapest, 1989. augusztus 24. A Külügyminisztérium sajtóközleménye egy kelet-német állampolgár haláláról Peresznye község térségében	433
64. Bécs, 1990. május 29. A bécsi nagykövetség távirata az osztrák külügyminisztérium kelet-európai osztályának véleményéről az Antall József vezette kormány külpolitikai koncepciójáról	435
Rövidítések	437
Források és irodalom	440
Levélráti források	440
Napilapok	440
Nyomtatott és interneten elérhető források, kézikönyvek	441
Emlékiratok, beszédek	442
Feldolgozások	443
Névtár	447
Kronológia	455
Névmutató	503

ELŐSZÓ

A második világháború utáni magyar külpolitika irányainak, súlyponti kérdéseinek vizsgálata az elmúlt évtizedekben döntően a nagyhatalmakra, mindenekelőtt a Szovjetunióhoz fűződő viszonyra, valamint a csehszlovák, a jugoszláv és a román kapcsolatokra koncentrált. A magyar-osztrák viszony elemzése ezek árnyékában kétség kívül kevesebb figyelmet kapott, noha az évszázados történelmi összefonódáson alapuló kapcsolatrendszer helyreállítására irányuló kísérletek, majd a két szembenálló politikai, katonai és társadalmi rendszer határmezsgyéjén eltöltött években az elhidegítés (1948–1955), a látszólagos egymásra találás (1955), a forradalmat követő hatalmas menekülthullám következményei (1956/57), a válságból való kiútkeresés (1957–1964), a sokak által modellértékűnek tartott békés egymás mellett élés (1964/65–1990) tapasztalatai fontos tanulságokkal szolgálhatnak a múlt megismerésében. Miként az is, hogy az 1990-ben lezajlott rendszerváltoztatást követően a magyar külpolitikában az angol-szász országokkal történő kapcsolatépítés kapott teljes elsőbbséget, és a magyar-osztrák „modell” háttérbe szorult. A kötet a konfliktusok lezárásának időszakáig (1965–1971) részletesen veszi számba az eseményeket, ezt követően egyes kérdések kiemelésével inkább jellemezni kívánja a két ország viszonyát.

A magyar és az osztrák külügyminisztériumok (beleértve Magyarország bécsi követiségét) és a kommunista állampárt központi szerveinek iratai, mindkét kormány ülésjegyzőkönyvei, a magyar állambiztonsági szervek, a bécsi Bruno Kreisky Alapítvány dokumentumai alapján készített munka – kiegészítésként használva a korabeli sajtót – a második világháború befejezésétől a Magyarországon végbement demokratikus átalakulásig kíséri figyelemmel elsődlegesen a két ország politikai és gazdasági kapcsolatainak alakulását.¹

A tanulmányt, melyhez értelemszerűen felhasználtam a VERITAS Történetkutató Intézet és Levéltár két évkönyvében megjelent közleményeimet, a legfontosabb források egészítik ki, noha a közlésre került iratok számát természetesen korlátozta a terjedelem. A szerkesztői szándék így arra irányult, hogy a fejlődés valamennyi lényeges elemére vonatkozó dokumentum helyet kapjon a kötetben. Záródokumentumnak azzal a szándékkal választottam egy 1990 májusában készült nagykövetségi feljegyzést, hogy ezzel jelezzem az addigi kapcsolatok lezárulását és az új kezdetét.

¹ Legutóbb az Eötvös Loránd Kutató Hálózat BTK Történettudományi Intézetének kiadásában megjelent kötetben (*Magyarország külkapcsolatai 1945–1990*. Szerk. HORVÁTH Sándor – KECSKÉS D. Gusztáv – MITROVITS Miklós. Budapest, 2021.) Geccsényi Lajos foglalta össze a két ország kapcsolatainak történetét. 379–408.

Az 1945–1964 közötti időszakból egyébként az elmúlt két évtizedben már megjelent két dokumentumkötet és több tanulmány, amelyek több részletkérdésben kiegészítik a jelen összeállítást. Az előbbiekből a legfontosabbakat átemeltem ebbe a kötetbe is, hiszen nélkülük nem lenne teljes a kép.

A kötet anyaga arra mindenesetre elegendő, hogy megvilágítsa a háborút követő vesztes, és az azt követő kiszolgáltatott állapotból kikapaszzkodni igyekvő, majd a szovjet befolyás árnyékában saját mozgásterét kereső ország külpolitikai kiútkeresését.

Az iratok közlésre történő előkészítésénél a kortörténeti források publikálásában kialakult szokásokhoz alkalmazkodtam. Időrendben, sorszámmal, szerkesztett címmel (ez tartalmazza az irat készítőjének és címzettjének megnevezését), az irat dátumával és keletkezési helyével ellátva közlöm a dokumentumokat. Meghagytam eredeti, szervesen járulékos részeikből az iktatószámot, az ügy előadójának (ha volt ilyen), valamint az irat aláírójának (vagy szignóval jelzett készítőjének) a nevét és feltüntetett rangját, továbbá a mellékletekre történő utalást. Az eredeti cím a jelzethez kapcsolódóan került közlésre. Közöltem továbbá az irat korabeli minősítését (szigorúan bizalmas, titkos, szigorúan titkos), mert ez irányadó információval szolgálhat a korabeli ügymenetben betöltött fontosságára, az irat jelzetét, irattani típusának meghatározását.

A tartalommal összefüggő szerkesztői megjegyzéseket, kiegészítő információkat a lábjegyzetekben, a szövegben előforduló fontosabb osztrák személyek életrajzi adatait a személyi adattárban foglaltam össze.

Az iratok nyelvezetén, stílusán csupán akkor változtattam, ha helyesírási hibát találtam. A kötetet rövidítésjegyzék, időrendi tábla, bibliográfia és személynévmutató teszi teljessé.

Köszönettel tartozom mindazoknak, akik az egyetemi doktori disszertációm (melynek témavezetője Izsák Lajos professzor volt) elkészítése után is, sok éven át – nem csekély megszakításokkal – végzett munkámat segítették. Különösen édesapámnak, Gecsényi Lajosnak és Fiziker Róbertnek, akik számos információval és a korábbi kutatásaik során feltárt, kéziratban maradt források átengedésével támogatták a munkám. Végül pedig Dr. Deák Ernőnek értékes lektori megjegyzéseiért és a VERITAS Történetkutató Intézet- és Levéltárnak a kötet összeállítására adott megbízásáért.

Budapest, 2021. március

Gecsényi Patrícia

KÉT VILÁG HATÁRÁN

Az újrakezdés

A második világháború befejezését követően lassan normalizálódó mindennapi életben a győztes nagyhatalmak szigorú katonai ellenőrzése alatt álló Ausztria és Magyarország aligha gondolhatott hivatalos kapcsolatok kialakítására. A háború utolsó hónapjaiban osztrák földön rekedt sok tíz ezer polgári és katonai menekült, a koncentrációs táborok foglyai gondozásának és sürgős hazaszállításának a megszervezése, nem is szólva az Ausztriába hurcolt hatalmas vagyon megmentéséről az első napoktól kezdve magyar érdekképviselő létrehozását indokolta. Május első napjaiban egykori külügyi tisztviselők, a bécsi magyar intézmények tisztviselőiből alakult ad hoc bizottság vezetői több beadvánnyal fordultak a miniszterelnökhöz és a külügyminisztériumhoz, melyekben mielőbbi intézkedést kértek a helyzet kezelésére, mindenekelőtt a hazaszállítás megszervezésére.² Hosszú mérlegelés után a külügyminisztérium végül augusztus folyamán a Magyar Vöröskeresztet hatalmazta fel arra, hogy egy bizottságot hozzon létre az ausztriai menekültek gondozására és hazaszállítására. Tagjai közé a menekültek politikai ellenőrzésére belügyi tisztviselőket is delegáltak. A Vöröskereszt munkájának nagyságát jelezte, hogy 1945 szeptemberétől 1946 júliusáig Ausztria területéről vasúton 95.000 embert szállított haza és eközben további 239.000 fő átutazását biztosította Németországból és Franciaországból.³

Hamarosan nyilvánvaló vált az is, hogy az osztrák külügyi hivattal történő kapcsolatfelvétel nem odázható sokáig. Ennek érdekében Gyöngyösi János külügyminiszter megbízásából augusztusban a szerény külügyi tapasztalattal rendelkező Tóth Miklós, frissen kinevezett miniszteri segédtitkár utazott Bécsbe, akit novemberben Kriváchy Ödön miniszteri tanácsos követett. Őt bízták meg a főkonzulátus felszámolásával és egyben az érdekvédelmi feladatokkal. Munkájához a főkonzulátus helyükön maradt régi konzuli és irodai tisztviselői nyújtottak segítséget. Tóth és Kriváchy, noha nem rendelkeztek diplomáciai státussal, quasi külképviseletként igyekeztek feladatukat

² Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára (a továbbiakban: MNL OL) XIX-J-1-k Ausztria 7/a 1945. Szám nélkül és 13/a 30.346/pol.1945. A beadványokat Haubert Kamilló miniszteri osztálytanácsos, egykori berlini sajtóelőadó, illetve a bécsi magyarság nevében Miskolczy Gyula egyetemi tanár, Paulinyi Oszkár főlevéltárnok, Varvasovszky László a Külkereskedelmi Hivatal kirendeltségének vezetője és Truxa Rudolf szakács írták alá.

³ MNL OL P 1362. A Magyar Vöröskereszt ausztriai és németországi kirendeltségének jelentése 1946. január 1.–június 30. között végzett munkájáról, 1946. július 20.

ellátni. Megjelenésüket az osztrák politikusok is üdvözltek. Ők, miként az a Karl Renner vezette ideiglenes kormány jegyzőkönyveiből kitűnik, a normalizálás fontos feladatai között Magyarországot mint potenciális élelmiszerexportőrt vették számításba az ország közéleti problémáinak megoldásában.⁴

Kriváchy és Tóth látogatást tettek Karl Renner államelnöknél és a kormány vezetőinél, folyamatosan kapcsolatot tartottak a külügy vezető diplomataival. Kedvező háttérrel jelentett a számukra, hogy Renner 1945 augusztusában egy magyar újságírónak adott nyilatkozatában – kiemelve a szociáldemokrata pártok tradicionális kapcsolatait – „gazdaságilag a legjobban kiegészítettük, politikailag legjobban megértettük egymást és szellemileg a leggazdagabb kapcsolataink voltak.”⁵

A bécsi kiküldöttektől függetlenül a budapesti kormány közvetlenül is kirendelt megbízottakat Ausztria nyugati zónáiba a menekültek helyzetének felmérésére, a repatriálás támogatására, többnyire az 1945 őszi létrejött Hazahozatali Kormánybizottság keretében. Így alakult meg Salzburgban, az amerikai megszállási zónában Gellért Andor kormány megbízott irányításával egy olyan iroda, amelynek „defacto magyar külképviseleti jellege van, mert úgy az osztrák, mint az amerikai katonai és polgári hatóságok felé hivatalosan képviseli a magyar érdekeket.”⁶ Több esetben egyes menekültek minden megbízás nélkül léptek fel hivatalos magyar képviselőként, főként a francia és angol zónákban.⁷

A hivatalosnak tekinthető kezdeményezések mellett spontán kapcsolatfelvételi akciókra is sor került, mindenekelőtt a határvidéken. Ezeknek a sorába tartozott, hogy 1945 szeptemberében Hegyeshalmon a határ két oldalán fekvő települések képviselőinek részvételével megbeszélést tartottak a határforgalom szabályairól,

⁴ *Protokolle des Kabinettsrates der provisorischen Regierung Karl Renner 1945*. Bd. 1. 29. April 1945 bis 10. Juli 1945 Hgb. ENDERLE-BURCEL, Gertrude, JERABEK, Rudolf, KAMMERHOFER, Leopold. Verlag Berger, Horn/Wien, 1995. 132. (1945. május 22.), 155. (1945. május 25.), 204. (1945. június 12.)

⁵ Renner osztrák kancellár nyilatkozata a magyar sajtónak. *A Magyar Távirati Iroda jelentése*, 22. kiadás. 1945. augusztus 24. www.mnl.gov.hu/adatbazisok/mti (Utolsó hozzáférés: 2021. március 1.)

⁶ *Iratok Magyarország és Ausztria kapcsolatainak történetéhez 1945–1956*. Válogatta, szerk., jegyzetekkel ellátta és a bevezető tanulmányt írta GECSÉNYI Lajos. Magyar Országos Levéltár, Budapest, 2007. (A továbbiakban: GECSÉNYI, 2007.) 70. Gondi Ferenc miniszteri titkár jelentése, 1945. december 28. előtt.

⁷ MNL OL XIX-J-1-k Ausztria 1945–1964 23/g 33.115/pol.1945. Gondi Ferenc miniszteri titkár jelentése, 1945. december. A Hazahozatali Kormánybizottságról lásd ERDŐS Kristóf: *Hazahozatali Kormánybizottság a politikai ellenőrzés szolgálatában (1945–1947)*. https://www.academia.edu/16476165/A_Hazahozatali_Kormanybizottsag_a_politikai_ellenorzés_szolgálatában (Utolsó hozzáférés: 2021. március 1.)

és megállapodtak a háború előtti rendelkezések további ideiglenes alkalmazásáról. Hasonló megállapodás született a határmenti közigazgatási hatóságok vezetői között Szombathelyen 1946 januárjában. Nyilvánvalóan minden esetben azzal a céllal, hogy biztosítsák a normális mindennapi életvitelt (rokonlátogatások, határon átnyúló birtokok művelése stb.) a szétszakított területen.

Természetesen gyorsan sor került gazdasági jellegű megbeszélésekre is, hiszen a két világháború között a két ország kiterjedt kereskedelmi kapcsolatban állt egymással, amelyek alapot adhattak a folytatáshoz. A jó ausztriai összeköttetésekkel rendelkező üzletemberek már 1945 nyarán lépéseket tettek különböző szállítási megállapodások előkészítésére. A Magyar Általános Árucseré-forgalmi Kft. képviselője, Szilágyi Kálmán mérnök a Magyar Általános Hitelbank támogatásával tárgyalásokat folytatott arról, hogy kompenzációs alapon bányafaért, papírért, bőrért szentet, sokféle élelmiszert szállít a szomszédos országba.⁸ A megállapodást azonban felülírta a kormányzati szándék, amely figyelembe véve az ország gazdasági helyzetét (elsősorban a jótételi szállításokra) kereskedelmi egyezmény létrehozását tűzte ki célul. A folyamat közbeeső állomását jelentette 1945 késő nyarán a Kereskedelem- és Közlekedésügyi Minisztérium és az Osztrák Államvasutak között aláírt szerződés, amelyet a magyar szén és osztrák bányafa cseréjéről kötöttek.⁹ Néhány hónappal később azután megkezdődtek a hivatalos minisztériumi tárgyalások, majd némi nehézségek árán 1945 decemberében megszületett egy rövidtávú kereskedelmi egyezmény, amely az osztrák nyersanyagok és ipari félkész termékek szállításáért, elsősorban a magyar élelmiszerexportot aktivizálta. Az osztrák kormány a szövetséges hatalmak segítségét kérte a súlyos bécsi élelmiszeri nehézségek megoldására. A magyarországi SZEB 1945 októberében és novemberében három alkalommal kereste meg a magyar kormányt, de minden esetben nemleges választ kapott. A jótételi szállítások, a rossz terméseredmények nem tették lehetővé az élelmiszerszállításokat Ausztriába, amit azonban az osztrák kormány barátságtalan lépésként értékelte.¹⁰ Lényegében ezek maradtak a meghatározó árucikkek a következő hónapokban is.

⁸ MNL OL XIX-J-1-k Ausztria 1945–1964 25/c 1945. Szám nélkül. Feljegyzés, 1945. október 15., továbbá Z 57 Magyar Általános Hitelbank Áruosztály, 49. tétel.

⁹ MNL OL XIX-J-1-f-19 1/1a. Jegyzőkönyv, Budapest, 1945. augusztus 28.

¹⁰ *A magyarországi Szövetséges Ellenőrző Bizottság jegyzőkönyvei 1945–1947.* Szerk. FEITL István. Napvilág Kiadó, Budapest, 2003. (A továbbiakban: *A magyarországi SZEB-jkv.*) 88. Az 1945. október 10-i ülés jegyzőkönyve, 8. napirend. Egy évvel később Josef Kraus és Hans Frenzel miniszterek személyesen utaztak Budapestre, hogy további élelmiszerszállításokról tárgyaljanak. Fett aus Ungarn? *Die Presse*, 1946. november 30., 10.

A mindennapi kapcsolatok rendezésének fontos eleme volt, hogy az esztendő végére megszületett a megállapodás a két ország közötti posta-, távbeszélő- és táviróforgalom újbóli megindításáról. Némileg lassabban, csak 1947 nyarán állt helyre a villanyvonatású vonatközlekedés a Bécs–Budapest vonalon.¹¹

1946 januárjában, az osztrák külügyi hivatal egyik vezető tisztviselője, a magyar ügyekkel is megbízott Rudolf Seemann tanácsos látogatott Budapestre azzal a céllal, hogy tájékozódjon a hivatalos kapcsolatok felvételének lehetőségéről és a magyarországi osztrák (német) vagyont érintő, egyre súlyosabb szovjet intézkedésekről, valamint megkísérelje megakadályozni az egykori osztrák vállalatok vagyონrészeinek a Szovjetunió részére való átadását.¹²

Megbeszélései – többek között Gyöngyösi János külügyminiszterrel, Sebestyén Pál államtitkárral, Gordon Ferenc pénzügyminiszterrel, Vas Zoltánnal, a Gazdasági Főtanács főtitkárával, Auer Pál kisgazda képviselővel, amerikai és magyar diplomátákkal – meggyőzték őt arról, hogy a magyarországi politikai helyzetet alapvetően a kommunisták uralják, akik a szovjet érdekeket képviselik. Ily módon nincs realitása annak, hogy bármilyen módon megakadályozzák az itteni (eredetileg) osztrák vagyónak – a potsdami határozatok alapján – a Szovjetunió számára történő átadását. Polgári politikusok, kormányzati tisztviselők hiába mutattak megértést az osztrák kívánságok iránt, más megoldásra nem nyílt lehetőség.

A Seemann-jelentésben¹³ rögzített negatív benyomások és következtetések valójában megalapozták a kapcsolatokat, a következő két évtizedben legsúlyosabban terhelő témakört: a vagyónjogi vitát, amely magyar oldalról hamarosan hivatalosan is kiegészült az Ausztriába hurcolt magyar tulajdon restitúciójának problémájával. A magyar kormány 1946. február 8-i ülésén már megfogalmazódott az igény, hogy komoly lépéseket kell tenni az elhurcolt javak visszaszerzésére. Az állásfoglalás alapján Nagy Ferenc miniszterelnök levelet írt a Szövetséges Ellenőrző Bizottsághoz és az amerikai kormányhoz, melyben aggályát fejezte ki amiatt, hogy a megszálló hatóságok átadják az osztrák gazdaságnak az elhurcolt javakat.¹⁴ 1946. május 26-án Rákosi Máttyás tette

¹¹ www.mnl.gov.hu/adatbázisok/mti Magyar–osztrák postaegyezmény. A Magyar Távirati Iroda jelentése, 1945. december 24. (Utolsó hozzáférés: 2021. március 1.)

¹² Lásd erről HONVÁRI János: Magyarország, mint „rosszhiszemű szerző”? A hazai osztrák (német) vagyón átadása a Szovjetunióknak. *Történelmi Szemle*, 55. évf., 2013/1. 119–144.

¹³ Seemann jelentése: lásd e kötet 2. dokumentumát.

¹⁴ *Nagy Ferenc első kormányának minisztertanácsi jegyzőkönyvei 1946. február 5. – november 15.* Szerk., a jegyzeteket és a bevezető tanulmányt írta Szűcs László. Magyar Országos Levéltár, Budapest, 2003. (A továbbiakban: *Nagy jkv.*) 849–850. „Az elhurcolt javak a magyar nemzeti vagyón igen tekintélyes hányadát jelentették. Ezek nélkül Magyarország minden hősies erőfeszítése ellenére sem képes arra, hogy magát trianoni szinten is egy nemzedéken belül felépítse. Ezek nélkül Magyarország

szóvá kaposvári beszédében az elhurcolt vagyon kérdését.¹⁵ A kormány gazdasági békejavaslataiban 1946 júniusában ismételen helyet kapott a probléma. Ekkor úgy tűnt, hogy az osztrák fél is nyitott a probléma rendezésére, olyannyira, hogy az Osztrák Nemzeti Bank hajlandónak mutatkozott rövid lejáratú hitelt nyújtani az elhurcolt értékek hazaszállítására.¹⁶

Röviddel Seemann látogatása után az Ausztriai Szövetséges Ellenőrző Tanács engedélyével Budapestre érkezett Ausztria nem hivatalos képviselője, Meinrad Falser követségi tanácsos. Májusban a jelentős diplomáciai tapasztalattal bíró dr. Bartók László követségi tanácsos, korábbi zágrábi főkonzul, majd a külügyminisztérium Béke-előkészítő osztályának munkatársa is elfoglalta hivatalát Bécsben mint a főkonzulátus felszámolásával megbízott tisztviselő. A két diplomata működése jogilag továbbra sem jelentette a diplomáciai kapcsolatok helyreállítását, mégis megvetette az alapjait a politikai érintkezés felvételének. Noha a magyar külügy is azonnal megvette a szükséges lépéseket a kapcsolatfelvételre vonatkozó engedély beszerzésére, a magyarországi SZEB szovjet képviselőjének időhúzó magatartása következtében – a magyar külügy megkereséseit Szviridov altábornagy válasza sem méltatta – két esztendőbe telt, amíg a szükséges hozzájárulásról döntés született.¹⁷ Jelen pillanatban a szovjet források ismeretének hiányában csak feltételezhető, hogy az időhúzás hátterében a magyar kormány politikai presztízse erősödésének megakadályozása állt. „...a figyelmes szemlélő számára minden további nélkül világos, hogy a megszálló hatalom Magyarország további közeledését a Nyugat felé nem nézi szívesen és mesterkedéseivel mindent megtesz annak érdekében, hogy megakadályozza, vagy legalábbis lassítsa azt. Mindez megfigyelhető a politikai, a kulturális és a gazdasági élet különböző területein is. Minden eszközzel késleltetik a hivatalos külképviseleti hatóságok felállítását, minden lehetséges ürüggyel meghússítják, vagy megnehezítik a kimagasló magyar személyek nyugati utazásait” – írta Falser tanácsos egy 1946 májusában kelt jelentésében.¹⁸ Tény az is, hogy az ausztriai Szövetséges Ellenőrző Tanács szovjet apparátusának tagjai, majd a szovjet külképviselet vezetői kezdettől

---

a forrongó nyomor országa lesz, így a restitúcióhoz dunavölgyi, sőt európai érdek is fűződik. A kormány kéri az elhurcolt javak visszaadását, a felhasznált dolgokért pedig kártérítést kér.”

¹⁵ *Szabad Nép*, 1946. május 28., 2.

¹⁶ Schillingkredit für Ungarn. *Die Presse*, 1946. június 22., 2.

¹⁷ A szovjet kormány már 1943 folyamán jelezte az angol diplomatáknak, hogy ellenzi a háború után Ausztria és Magyarország közeledését és egy dunai konföderációban való részvételét. Lásd STOURZH, Gerald: *Um Einheit und Freiheit. Staatsvertrag, Neutralität und das Ende der Ost-West-Besetzung Österreichs 1945–1955*. Böhlau Verlag, Wien, 2005. (5. durchgesehene Auflage.) 11–27.

¹⁸ Lásd GECSÉNYI Lajos: A budapesti osztrák képviselet jelentéseiből, 1946–47. *Levéltári Szemle*, 42. évf., 1992/1. 57–76.

fogva megkísérelték informálisan befolyásolni a Bécsben működő magyar diplomatákat, akik változó rendszerességgel felkeresték őket.¹⁹

1947 márciusában a szövetséges hatalmak képviselőinek engedélyével végül mindkét kormány „politikai képviselletté” alakíthatta bécsi és budapesti irodáit. Egy esztendővel később pedig követségi szintre emelheték a külképviseleteket, amelyeket azonban továbbra is ügyvivői beosztású diplomaták vezettek. Más kérdés, hogy a bécsi magyar képviselő élén álló diplomaták fluktuációja (disszidálása) ekkor már lehetetlenné tette a stabilizálódást. Elhagyta állomáshelyét 1946 februárjában Kriváchy tanácsos, 1947 júliusában Bartók László, ekkor már követi rangú képviselővezető, majd októberben Garzuly József követségi titkár, ügyvivő is. Garzuly után rövid ideig Kovács András első titkár, ügyvivő, Nagy Péter követségi titkár, ügyvivő, utána pedig Hajdú József követi rangú ügyvivő következett. Mindhármukat a külügyminisztérium helyezte át új állomáshelyükre. Hajdú helyét Mátrai Tamás volt államvédelmi alezredes, a külügyminisztérium főosztályvezetője, Péter Gábor altábornagy, az Államvédelmi Hatóság vezetőjének bizalmi embere foglalta el.²⁰

Az ellentmondásos helyzetre az is jellemző volt, hogy a normalizálódás folytatásaként 1946 és 1947 folyamán a történelmi hagyományok, a két világháború közötti kapcsolatok bázisán folyamatos személyes érintkezés alakult ki a különböző magas rangú – részben sok éves korábbi ismerettséggel rendelkező – politikusok, közigazgatási vezetők és szakemberek között.²¹ A Budapestre küldött diplomáciai misszióvezetők, Falser tanácsost követően Paul Wilhelm-Heininger, Stefan Verosta, majd Olivier Resseguier, valamennyien maguk is közelebbi-távolabbi rokoni kapcsolatokkal rendelkeztek Magyarországon. A külügyminisztérium első magyar referense,

¹⁹ GECSÉNYI, 2007. 21–22.

²⁰ Mátrai 1945–1948 között a politikai rendőrségen, illetve az Államvédelmi Osztályon dolgozott, részt vett többek között a hírhedt pócspetri ügy kivizsgálásában, 1948 márciusában kinevezték a külügyminisztérium igazgatási főosztálya vezetőjévé, ebből a beosztásból küldték Péter Gábor javaslatára külszolgálatra. MNL OL 276. fond 54/73. ő. e. 53. A KV Titkárságának 1949. november 23-i ülésére készült előterjesztés, valamint ÁBTL 2.1. VI/48 V-150.288 10-11. A BM Vizsgálati Főosztályának levele Kiss Károlyhoz a Központi Ellenőrző Bizottság elnökéhez Mátrai ügyében. Lásd továbbá SZÁSZ Béla memoárját: *Minden kényszer nélkül. Egy műper története*. Szerk. GLATZ Ferenc, SIPOS Péter, ANTAL László. (Emlékezések sorozat.) Európa Könyvkiadó, Budapest, 1988. 54.; FARKAS Vladimír: *Nincs mentség. Az ÁVH alezredese voltam*. Interart Stúdió, Budapest, 1990. 149., 371.

²¹ Jól példázták ezt, amikor Gulácsy György belügyi államtitkár és Sólyom László budapesti rendőrfőkapitány 1946 januári bécsi látogatásakor a tiszteletükre adott vacsorán megjelent Figl kancellár, Helmer belügyminiszter, Gruber külügyminiszter, Graf államtitkár. Rónai Sándor kereskedelmi minisztert októberben fogadta Renner köztársasági elnök, Figl kancellár és Schärf alkancellár, Körner bécsi polgármester.

a már említett Rudolf Seemann 1942–1945 között egy magyar érdekeltségű vállalatnál dolgozott.

Karl Gruber külügyminiszter 1945 decemberében, a Leopold Figl vezette kormány megalakulásakor javasolta, hogy a kormánynyilatkozat tartalmazza a jó szomszédságra történő utalást a környező államokkal, különösen pedig hangsúlyozza a jó gazdasági kapcsolatok fontosságát Magyarországgal, Csehszlovákiával, Jugoszláviával.²² 1946 márciusában egy újságíró kérdéseire adott írásos válaszában kijelentette, hogy Ausztria szándéka a hagyományos jószomszédi kapcsolatok helyreállítása, miként az a világháború előtt is volt.²³ Gyöngyösi János külügyminiszter 1946. május 26-án írt levelet Grubernek, amelyben aláhúzta a kapcsolatok minden irányú elmélyítésének fontosságát, mint a demokratikus Duna medencei térség felépítéséhez nélkülözhetetlen feltételt.²⁴ Néhány héttel később a minisztertanács ülésére készített előterjesztése az egykori Osztrák–Magyar Monarchia országainak egymásra utaltságát emelte ki, hangsúlyozva: „annyira egymásra vannak utalva, hogy szoros baráti együttműködésük nélkül boldogulásuk nem lehetséges.”²⁵

Ha lassan is, de előre haladtak a tárgyalások a polgári és bűnügyi jogsegély-egyezményekről,²⁶ a határ mentén létező kettős birtokok műveléséhez nélkülözhetetlen kishatár-forgalmi helyzet rendezéséről, a közös határállomások használatáról. 1946 októberében Molnár Erik népjóléti miniszter megbeszéléseket kezdeményezett a kölcsönös érdeklődésre számot tartó társadalombiztosítási kérdésekről.²⁷ 1947-ben több egyezménytervezetet – köztük a legjelentősebb kishatárforgalmi megállapodást – már parafáltak. Megállapodás született arról is, hogy az ún. pozsonyi hídfőhöz tartozó községeknek (amerre a régi bécsi országút haladt) a párizsi békeszerződés alapján Csehszlovákiához történt átcsatolását követően közvetlen közúti összeköttetést létesítsenek

²² *Protokolle des Ministerrates der Zweiten Republik. Kabinett Leopold Figl I. 20. Dez. 1945 – 8. Nov. 1949.* Hrsg. ENDERLE-BURCELL, Gertrude, JERÁBEK, Rudolf. Bd. 1. Wien, 2004. 4. 1945. december 20.

²³ ÖStA AdR BKA/AA Kabinett Minister Gruber 266/K/1946. Gruber válaszai Eugen von Irinyi az Universal-Korrespondenz kiadója és főszerkesztője kérdéseire.

²⁴ MNL OL XIX-J-1-j Ausztria 1945–1964 IV. 26. KüM 45/pol.res./1946.

²⁵ *Nagy jkv.*, 851.

²⁶ Ezt először Ries István igazságügyi miniszter kezdeményezte egy Josef Gerő miniszterrel tartott rövid bécsi találkozó alkalmával 1946 májusában. Der ungarische Justizminister in Wien. *Wiener Zeitung*, 1946. május 19., 1. 1947. november 17-én ugyan parafáltak, az aláírása viszont elmaradt, és csak a hatvanas években került ismét napirendre.

²⁷ MNL OL XIX-J-1-k Ausztria 1945–1964 9/a KüM 70278/7/1946.

a hegyeshalmi-nickelsdorfi közút kiépítésével.²⁸ A kapcsolatoknak ezt a fázisát, ha korlátozott módon is, de pozitív szakaszként értékelhetjük.²⁹

A legjelentősebb tényleges előrelépés a normalizálás folyamatában természetesen a gazdasági kapcsolatok terén született. 1946. december 21-én Szilágyi Mihály, a Kereskedelmi Minisztérium tanácsosa és Karl Gruber külügyminiszter által parafált megállapodásoknak megfelelően 1947. március 11-én fizetési, majd 1948. június 3-án árucere-egyezményeket írtak alá. A tárgyaláson megállapodás született az 1926-os kishatárforgalmi szerződés további fenntartásáról, a magyar területen lévő osztrák vámhivatalok és vasútállomások működéséről, valamint a korábbi állategészségügyi egyezmény érvényességéről. Az árucere-egyezmény rögzítette egy kormányközi vegyes bizottság létrehozását is, amely három havonta az aktuális gazdasági együttműködés kérdéseit volt hivatva megtárgyalni.³⁰ A fizetési egyezmény az elvi kérdéseket tekintve majd' 15 esztendőn át a kereskedelmi kapcsolatok keretében szolgált.

A kedvezően alakuló kapcsolatok fényében meglepő volt, hogy mintegy reagálván a szocialista vezetés alatt álló burgenlandi tartományi kormány sajtófőnökének 1945. júliusa végén közzétett, *Kelet-Burgenland* című emlékiratára, 1945. augusztus 6-án Karl Renner kancellár egy, a TASSZ hírügynökségnek adott nyilatkozatában a saint-germani békeszerződés Sopronra vonatkozó rendelkezését emlegette.³¹ Renner egy nappal később kifejtette kormánya tagjainak, hogy adott esetben a Sopron megszerzésére irányuló akciónak a burgenlandi lakosság köréből kell kiindulnia. Október elején, amikor Burgenland tartomány hivatalosan visszanyerte önállóságát (1938-ban az Anschluß-t követően Burgenlandot felosztották a szomszédos tartományok között) a szocialisták központi lapja, az *Arbeiter Zeitung* éles hangú cikkben vetette fel Sopron hovatarozásának kérdését. Az o. h. monogrammal jegyzett, és nagy valószínűséggel Oscar Helmer belügyi helyettes-államtitkár, a Szocialista Párt elnökségének tagja tollából származó cikk félreérthetetlenül Sopron átcsatolását követelte.

²⁸ GECSÉNYI, 2007. 41. sz. dokumentum, 140. A két ország között kialakult feszültség következtében az összekötő út 1949. októberéig nem került átadásra. Lásd: MNL OL XIX-A-83-a-1949-311/10. Minisztertanácsi előterjesztés.

²⁹ Az 1956-os forradalom és szabadságharc 50. évfordulóján megjelent ausztriai tanulmánykötetben Martin Pammer ezzel szemben egybemossa és negatívan ítéli meg az 1946–1956 közötti évtizedet, nem érzékelvén az 1947/1948-ban bekövetkezett törést MURBER, Ibolya – FÓNAGY, Zoltán: *Die ungarische Revolution und Österreich*. Czernin Verlag, Wien, 2006. 132.

³⁰ MNL OL XIX-J-1-f. Lejárt nemzetközi szerződések. Ausztria 2. és 2/1. Melléklet. és uo. XIX-A-83-a-1947-197. A minisztertanács jegyzőkönyve, 1947. aug. 21. 9. napirend.

³¹ A soproni kérdésről lásd: GECSÉNYI Lajos: Régi álom új köntösben. Osztrák elképzelések Sopron megszerzésére 1945/1946-ban. *Soproni Szemle*, 66. évf., 2012/2. 116–129. Az eseményeket ennek alapján ismertetem.

A Magyar Távirati Iroda munkatársának kérdésére Renner azonban kijelentette, hogy az osztrák kormány semmiféle lépést nem tervez Sopron ügyében. Mindennek ellenére a következő hónapokban a különböző lapokban ismételten előkerült a soproni népszavazás, illetve Sopron esetleges átcsatolása. Erről beszélt 1946 január 4-én az újonnan megválasztott burgenlandi tartományfőnök, a néppárti Lorenz Karall, és egy, a tartományi kormány sajtófőnöke által szervezett kampány eredményeként hamarosan memorandumok tömegével árasztották el a kormányhivatalokat, melyben a különböző szervezetek, egyesületek a soproni kérdésnek (mi több további nyugat-magyarországi területek átcsatolásának) a párizsi békekonferencián történő felvetését követelték. Különös súlyt adott a kérdésnek, hogy Ernst Fischer kommunista államtitkár és Paul Rosenberger szocialista képviselő 1946 májusában a parlamentben is szóba hozták Sopron ügyét. A hivatalos osztrák kormány álláspontja azonban, még ha Karl Gruber külügyminiszter olykor ellentmondásosan is beszélt a soproni kérdéstről, alapjaiban nem változott, és végül is Sopron ügye, mint egy esetleges kompenzáció, nem került deklarált összefüggésbe a dél-tiroli kérdéssel. Ebben bizonyára szerepet játszott az is, hogy a magyar diplomácia és a közvélemény az első pillanattól kezdve élesen reagált az osztrák nyilatkozatokra. A külügy nevében már 1945. október 9-én eligazították Tóth Miklóst, amikor felhatalmazták, hogy fejezze ki a magyar hivatalos helyek rosszallását a burgenlandi kérdés felvetéséért. „Érthetetlennek tartjuk, hogy a demokratikus Ausztria, amely a jövőben minden valószínűség szerint, úgy gazdaságilag, mint politikailag szoros együttműködésre lesz készítve Magyarországgal ilyen cikkekkkel rontja meg a két ország közötti jó viszonyt.”³² 1946 második felében azután az osztrák kormány véglegesen és egyértelműen megvonta nem hivatalos támogatását is a burgenlandi akcióktól.

Antall József újjáépítési miniszter a kormány 1946. április 8-i ülésén is szóba hozta Burgenland kérdését, mondván, hogy „az osztrákok éppen olyan bűnösök voltak, mint mi, ha revízióról lenne szó feltétlenül kellene valamit Burgenlandból is visszakövetelni. Ott értékes magyar lakosság van.”³³ 1946. május 28-án Rákosi Mátyás pártfőtitkár, miniszterelnök-helyettes Kaposvárott mondott beszédében tette egyértelművé, hogy Sopron ügyéről nincs mit tárgyalni.³⁴

Összességében megállapíthatjuk, hogy a területi követelések lebegtetése érdemben sohasem befolyásolta a kétoldalú kapcsolatokat, még akkor sem, ha néha rossz benyomást is keltett a magyar, különösen a határ menti közvéleményben.

³² MNL OL XIX-J-1-k KüM Admin. Ausztria 11/j. A külügyminisztérium utasítása Tóth Miklós számára.

³³ *Nagy jkv.*, 470.

³⁴ *Szabad Nép*, 1946. május 28. 2.; *Új Sopron*, 1946. május 29., 1.

Mindent összevetve hosszú időn át úgy tűnt, hogy a megváltozott világpolitikai helyzet ellenére a két ország között sikerül helyreállítani a korábbi politikai, gazdasági és kulturális kapcsolatrendszerét.

A visszatérési folyamat, a demokratikus berendezkedésű államok között szokásos viszony továbbfejlesztése azonban 1947 ősztől mindinkább akadozni látszott. Ebben nyilvánvalóan nem Ausztria korlátozott szuverenitása, hanem a nemzetközi helyzet változása, a nagyhatalmi ellentétek kiéleződése, a Kominform megalakulását követően kibontakozó hidegháborús propaganda és a kommunisták magyarországi befolyásának erősödése játszottak szerepet.

A magyar belpolitikai életben a polgári pártokkal szemben fokozódó kommunista nyomás, mindenekelőtt Nagy Ferenc miniszterelnök eltávolítása 1947 júniusában az osztrák politikusok körében mind nyomasztóbb érzéseket keltett. Annál is inkább, mert a magyarországi események az osztrák kommunisták 1947 május végi puccskísérlete fényében félelmetes párhuzamnak látszottak. Mindez azonban egyelőre nem érezte a hatását a különböző tárgyalásokon.

A magyar oldalon meginduló bezárkózás következményeként viszont a röviddel korábban elfogadott egyezménytervezetek aláírása tolódott, az újabbak előkészítése lekerült a napirendről.³⁵ 1948 április végén Hajdú Gyula igazságügyi államtitkár eredmény nélkül sürgette a bűnügyi jogsegély egyezményről szóló tárgyalások felgyorsítását.³⁶ Elakadtak a legégetőbb kérdésben, az elhurcolt magyar javak visszaszolgáltatása ügyében tervezett megbeszélések is, noha ezek menetrendjéről 1948 szeptember végére egy szerződéstervezetet készített a pénzügyminisztérium.³⁷ Ezt azonban a minisztertanács már napirendre sem tűzte.

Fokozatosan változás állt be az államhatáron is. 1946 őszéig a határ legálisan és illegálisan különösebb nehézségek nélkül átjárható volt. A Szövetséges Ellenőrző Bizottság 1946. november 12-ei ülésén Weems tábormok, amerikai bizottsági tag tette szóvá, hogy a magyar határőrség nem akadályozza meg az illegális határátlépéseket, nevezetesen a magyar zsidók illegális palesztinai kivándorlását. Szviridov altábornagy, mint a bizottság elnöke, válaszában hangsúlyozta, hogy a magyar határőrség megerősítése folyamatban van, és az ausztriai szovjet katonai hatóságok is minden segítséget megadnak az illegális határátlépők feltartóztatásához és

³⁵ Egy 1951 májusában Molnár Erik igazságügyi miniszter által aláírt feljegyzés az Ausztriával kötendő polgári jogsegélyegyezményt politikailag nem kívánatosnak, gyakorlati szempontból szükségtelennek nevezte. GECSÉNYI, 2007. 57. számú dokumentum, 178–179.

³⁶ GECSÉNYI, 2007. 45. számú dokumentum, 150–151.

³⁷ MNL OL XIX-J-1-k Ausztria 1945–1964 23/g KüM 43.796/1948 (44207 és 44680).

visszaküldéséhez.³⁸ 1946 decemberének utolsó napjaiban a Határőrség vezérkari főnöke rövid időre jelentős fegyveres erőket vezényelt a határra, hogy megakadályozzák az összeesküvéssel vádolt polgári politikusok menekülését.³⁹ Olykor a csempészek ellen mindkét fél fegyverrel is fellépett,⁴⁰ de az országból menekülő civilekkel szemben ilyenre csak egyes „kivételes” alkalmakkor került sor. A fenyegető változások egyik előjele volt, hogy 1947 novemberében a magyar határőrök tüzet nyitottak és minden ok nélkül agyonlőttek két menekülő budapesti fiatalembert.⁴¹ Az osztrák csendőri szervek tudomást szereztek arról is, hogy a magyar határőrség szigorú tűzparancsot kapott. 1948. január 12-én éjjeltől a régi magyar útlevelek érvényüket veszítették, így a külföldön élő magyar állampolgárok mozgása – kivéve a hazatérést – gyakorlatilag lehetetlenné vált.⁴² Politikailag intő jel volt, hogy 1948. március 5-én a minisztertanács ülésén a polgári jogsegély egyezmény aláírásáról szóló eszmecserében – különösebb magyarázat nélkül – Gerő Ernő közlekedésügyi miniszter, a legszűkebb kommunista vezetés tagja határozottan ellenezte az egyezmény miniszteri szintű aláírását. A két héttel későbbi kormányülésen Gerő ismételten hasonló értelemben szólalt fel, amire Rákosi Mátyás miniszterelnök-helyettes az aláírás elhalasztását indítványozta.⁴³ Hiábavaló volt az osztrák delegáció igyekezete, amellyel a gazdasági vegyes bizottság március 19-én lezárult ülészakán kiemelten hangsúlyozták a kishatárforgalmi egyezmény és a jogsegély egyezmény aláírásának, valamint az összevont vám- és határőrizeti ellenőrzést jogilag alátámasztó megállapodás megkötésének a jelentőségét.⁴⁴

³⁸ *A magyarországi SZEB-jkv.*, 255. 1947 áprilisában Edgcumbe tábornok, angol bizottsági tag levélben sürgette a határvédelem megerősítését, miután fél év alatt a becslések szerint 6000 ember ment át Ausztriába.

³⁹ MNL OL XIX-B-10-IV-1 57-7915/1946. „Jelentem – írta a vezérkari főnök –, hogy a katona politikai osztály egy összeesküvő politikai társaság felszámolását kezdte meg. Az összeesküvő társaság felgöngyölítése folytán a politikai bűnösöknek feltehetőleg Ausztria felé való menekülési szándékukkal kapcsolatban szükségessé vált az osztrák viszonylatú határrészen a fokozott határszolgálat bevezetése és az ottani határvadász alakulatok megerősítése.” 1946. december 28.

⁴⁰ Osztrák pénzügyőrök 1947. január 16-án éjjel a magyar határvonal közelében agyonlőtték H. V. kishardai lakost, aki lúgkövet csempészett. MNL OL XIX-J-1-k Ausztria 1945–1964 29/e KüM 101.157/1945.

⁴¹ GECSÉNYI, 2007. 40. számú dokumentum, 138–139.

⁴² MNL OL XIX-J-1-k Ausztria 1945–1964 29/b KüM 10701/1948.

⁴³ MNL OL XIX-A-83-a-228/1948/91.

⁴⁴ MNL OL XIX-J-1-f-2/IV.

Elszalasztott lehetőségek

Néhány hónap múltán sor került a teljes fordulatra. 1948 kora őszén a Magyar Dolgozók Pártja Külügyi Bizottsága „határrendezési kérdések” címszó alatt megtárgyalta a magyar–osztrák határon foganatosítandó intézkedéseket. Ezek szerint a határ mindkét oldalán 10 méteres sík és 50-50 méteres alacsony beültetésű területet kell kialakítani. (Hasonló intézkedésekre a csehszlovák-osztrák határon csak 1951-ben került sor.) A határ mentén élőknek a 15 kilométeres határsávban történő szabad közlekedését lehetővé tévő ún. alkalmi útiapokat meg kellett szüntetni, az átjárás kizárólag a kijelölt (és jelentősen csökkentett) átkelő helyeken történhetett.⁴⁵ Az állampárt vezetésének döntéseit a kormány rövid időn belül realizálta. Néhány héttel később az osztrák vámtisztviselők már őrtornyok építését és a határ menti erdők irtását figyelték meg.⁴⁶ A magyar és osztrák kormány megbízottak között szeptember utolsó napjaiban folytatott tárgyalásokon a magyar fél lényeges (és előreláthatóan elfogadhatatlan) módosító javaslatokat terjesztett elő a kishatárforgalmi megállapodáshoz. Noha osztrák részről maximálisan kompromisszumra törekedtek, az egyezség nem jött, nem is jöhetett létre, hiszen nyilvánvaló volt, hogy a kommunista kormány már elhatározta a kapcsolatok teljes befagyasztását. Kádár János belügyminiszter október utolsó napjaiban összefoglaló jelentést terjesztett a kormány elé, amelyben a felelősséget az osztrákokra hárította, és javasolta az 1926-ban aláírt egyezmény három havi határidővel történő felmondását. A minisztertanács ülésén Kádár arra hivatkozott, hogy a határellenőrzés teljesen laza, a magyar–osztrák határ „átjáróház” lett, a polgári politikusok így szökhetnek nyugatra. Rajk László külügyminiszter szerint a „Horthy rezsim kiszolgáltatta az országot Ausztriának és Németországnak” az 1926-ban megkötött egyezménnyel, ezért a javaslatot el kell fogadni.⁴⁷ Az október 29-én született döntés értelmében, színelten ügyelve a formásokra, 1948. december 1-jei hatállyal, három hónapos határidővel a magyar kormány felmondta a határforgalmi megállapodást, s ezzel elhárult a jogi akadály a határ lezárása, majd az aknazár (a „vasfüggöny”) kiépítése elől. Az Államvédelmi Bizottság december 2-i ülésén Rákosi Mátyás elnökletével részletesen megtárgyalta a déli és a nyugati határ őrizetének kérdését, és határozatot hozott a mélységi

⁴⁵ MNL OL M-Ks 276. fond 80/3. ó. e. 1948. szeptember 8. A Határőrség Főparancsnoksága Nagy Pál vezérkari főnök aláírásával már július 31-i dátummal megküldte a földművelésügyi miniszternek a vám- és mellékutak számának csökkentésére vonatkozó javaslatát. Ebben leszögezte: „... mivel... Magyarország Ausztrián keresztül közvetlenül érintkezik nyugattal, ezért ebből a szempontból is indokoltabb, hogy nyugati határán az átkelőhelyeket a lehető legkisebbre csökkentésük.” GECSÉNYI, 2007. 47. számú dokumentum, 155.

⁴⁶ Lásd GECSÉNYI, 2007. 49. számú dokumentum, 160.

⁴⁷ MNL OL XIX-A-83-a-260/1948-13. Minisztertanácsi jegyzőkönyv.

határvédelem, a dróttakadályok és őrtornyok, valamint az aknamezők telepítéséről. December 12-én az Államvédelmi Hatóság soproni kirendeltsége közölte a burgenlandi biztonsági szervekkel, hogy 15-én éjféltől 20 határátkelőhelyet lezárnak.⁴⁸ A budapesti külügy december 21-én utasította a bécsi ügyvivőt, hogy osztrák állampolgárok számára átmeneti ideig be- és átutazó vízumokat nem adhat ki még abban az esetben sem, ha azt diplomáciai úton kéri.⁴⁹

Január közepén az osztrák lapok az első oldalon adták hírül a magyar határon történő kishatárforgalom felszámolását,⁵⁰ miközben a kormányközi vegyes bizottság 1949. február 22-én zárult soros ülésén az osztrák delegáció a gazdasági kapcsolatok zavartalansága érdekében kérte, hogy az újra-szabályozásig tartsák fenn a korábbi egyezményt. A válasz csupán annak közlésére szorítkozott, hogy a kérést az illetékes helyre továbbítják.⁵¹ 1949 tavaszán a honvédség aknakutató egységei megkezdték az érintő- és repeszaknák lerakását. Szeptemberig a munka döntő része le is zárult. Az aknák felületes, gondatlan telepítése kezdettől fogva balesetek forrása lett az osztrák oldalon. A sajtó folyamatosan tudósított az aknák lerakásáról és az aknák okozta balesetéről.⁵² A budapesti osztrák ügyvivő az ősz folyamán több ízben élesen tiltakozott kormánya nevében az aknazárból adódóan történt sérülések, halálesetek miatt.⁵³ 1950. január elsején az Államvédelmi Hatóság egységei átvették a határ őrzését.⁵⁴ Ettől az időtől az osztrák hatóságok minden Magyarországról érkező menekültet politikai üldözöttnek tekintettek, és többé nem adták vissza őket a magyar hatóságoknak, miként azt korábban a szovjet megszálló hatóságokkal együttműködve gyakorta tették.

A határ két oldalán az eltérő gazdasági, társadalmi és politikai rendszerek között megmerevedtek a frontvonalak. Míg Magyarországon megtörtént a magángazdaság felszámolása, kialakult a kommunista párt egyeduralma és kizárólagossá vált a szovjet befolyás, addig Ausztriában megmaradt a piacgazdaság, a polgári társadalomban strukturális változások nem történtek, s az ország mind gazdaságilag, mind politikailag a nyugati demokráciákhoz tartozónak vallotta magát. Árnyalta (és egyben politikailag

⁴⁸ ÖStA AdR BKA/AA Ungarn 9. GZ.110.121/pol. 1948 (119.555).

⁴⁹ MNL OL XIX-J-I-u. Külügyminiszter-helyettesek iratai. Berei Andor iratai (Bécs) 7. 691-B/1949. 24.

⁵⁰ Ungarn sperrte kleinen Grenzverkehr. *Die Presse*, 1949. január 18., 1.; Ungarn sperrte auch kleinen Grenzverkehr. *Wiener Kurier*, 1949. január 18., 1.

⁵¹ MNL OL XIX-J-1-f 2/1/II.

⁵² Stacheldraht mit Tod geladen... *Wiener Kurier*, 1949. július 21., 1.; Minister Helmer an der ungarischen Grenze. *Uo.*, július 24., 1. Wieder ein Gendarm durch eine Mine getötet. *Neues Österreich*, 1949. szeptember 27., 2.

⁵³ Schärfster Protest Österreichs in Budapest. *Die Presse*, 1949. szeptember 30., 1.

⁵⁴ A határvédelem átalakításához lásd: ORGOVÁNYI István: *Fegyverhasználat 1955-ben a nyugati határon* http://www.betekinto.hu/sites/default/files/betekinto-szamok/2016_3_orgovanyi.pdf (Utolsó letöltés: 2020. május 5.)

súlyosbította) a helyzetet, hogy Ausztriában 1950 őszén a kommunisták megkísérelték egy általános sztrájk kirobbantását, ami számottevően növelte a keletről jövő támadástól való félelmet.

A helyzetképhez tartozott az is, hogy a magyar politikai rendőrség, illetve a HM Katonapolitikai osztálya (később csoportfőnöksége), amely 1945-től fogva élénk figyelemmel kísérte az Ausztriában szerveződő politikai és katonai emigrációt, a szovjet megszálló hatóságok támogatásával, megkísérelte soraiba bejuttatni az ügynökeit. A „veszélyesnek” ítélt emigránsokat, a gyanússá vált személyeket jól szervezett titkos akciók keretében egyszerűen elrabolták és Magyarországra vitték.⁵⁵ Ezeknek ugyan kevés írásos nyoma maradt fenn, de elejtett megjegyzésekből, kihallgatási jegyzőkönyvekből egy-egy eset körvonalazható. Így Pálffy György vezérőrnagy parancsára 1948 nyarán Borbély Zoltán újságíró, magyar lapok bécsi tudósítóját a katonapolitikai osztály két tisztje leittatta és elkábította, majd Magyarországra akarta hurcolni. Borbély az autóban magához tért, mire vasbottal és a pisztolyuk agyával agyonverték, majd Révész Géza altábornagy, a katonai hírszerzés főnöke tudtával a holttestet az út mentén elásták.⁵⁶ Ugyancsak erőszakkal hozták haza a bécsi külképviselet két egykori munkatársát, Tóth Miklóst és Halász Tamást, akiket a Katonapolitikai osztály ügynökként már korábban beszervezett, majd az ÁVH árulással gyanúsított.⁵⁷ Osztrák lapok 1948 decemberében adtak hírt arról, hogy egy burgenlandi faluból szovjet katonák vittek át Magyarországra egy helyi lakost, akit ott átadtak az ÁVH-nak. Az volt a vád ellene, hogy magyar emigránsok leveleit továbbította Magyarországra. 1949-től azután mind több nyílt akciót kezdeményeztek az egykori magyar királyi honvédség tisztjei ellen is, akik közül többen a francia hírszerzés szolgálatába álltak, mások pedig egyre aktívabban szervezkedtek a magyarországi rendszer megdöntésére. Így került sor Kovács Attila hadnagy, a francia hírszerzés ügynökének meggyilkolására Tirolban, Dósa Attila és Fehérváry István hadnagyok elrablására Bécsben. Ezek az akciók sorozatos botrányokat idéztek elő, amelyek 1951 októberében csúcsosodtak, amikor egy volt csendőrtiszt meghiúsult elrablását követően a sajtóban azzal vádolták meg a magyar követséget, hogy a Bankgassei épület pincéjében börtönt épít, ahol Magyarországra szállításuk előtt az elfogott emigránsokat tartják. Miután Ferdinand Graf belügyi államtitkár sajtónyilatkozatában felszólította a követséget, hogy tisztázza

⁵⁵ BARÁTH Magdolna – GECSÉNYI Lajos: A magyar hírszerzés Ausztriában In: Ügynökhistóriák a Lajtán innen és túl. Hírszerzéstörténeti tanulmányok. Szerk. BARÁTH Magdolna és SZEKÉR Nóra. ÁBTL–Kronosz Kiadó, Budapest, 2020. 99–126.

⁵⁶ OKVÁTH Imre: Angol kémhálózat a Katpolon 1946–1947. In: *Megértő történelem. Tanulmányok a hatvanéves Gyarmati György tiszteletére*. Szerk. BARÁTH Magdolna, BÁNKÚTI Gábor, PETRÁS Éva, RAINER M. János. L'Harmattan Kiadó, Budapest, 2011. 61.

⁵⁷ Tóth Miklósról: ÁBTL 3.1.9 V-47033. Halász Tamásról: ÁBTL 3.1.9 V-17603 és 3.2.1 Bt-439.

az ügyet, több fordulós diplomáciai jegyzékváltás bontakozott ki Budapest és Bécs között. Noha koránt sem biztos, hogy vád alaptalan volt, a magyar követség maga sem tudta érdemben cáfolni Graf észrevételeit, az osztrák kormány kihátrált az államtitkár mögül, s szavait magánvéleménynek minősítette.⁵⁸

A hidegháborús állapotoknak megfelelően 1950-től – függetlenül a kelet-ausztriai szovjet megszállási zónában tartózkodó katonai egységektől – állandósultak a fegyverhasználattal járó határincidensek, amelyek középpontjában többnyire a magyar menekülők üldözése állt. Az osztrák polgári politikusok egy része gazdasági retorziókat indítványozott Magyarország ellen.

Ezek az esztendő a hidegháború mélypontjának bizonyultak, ám bizonyos pénzügyi vonatkozású kérdésekben megmaradt a párbeszéd. Így 1950–1951 folyamán még egyeztető tárgyalások folytak a közös vasúti határállomások (Sopron, Szentgottárd, Rechnitz/Rohonc, Pamhagen/Pomogy) használatáról, miután az 1948 júliusában aláírt államközi megállapodás a minisztertanácsi jóváhagyás ellenére nem jutott el a végrehajtásig. Amikor azonban az Államvédelmi Hatóság követelésére a magyar személyzetet 1951-ben visszavonták a pamhagen/pomogyi állomásról Mexikópusztára, és felmerült a lehetősége valamennyi állomás megszüntetésének a pénzügy-, a külkereskedelmi, a közlekedési minisztérium képviselői külkereskedelmi, vasútforgalmi és pénzügyi érdekből egyöntetűen azok fenntartása mellett foglaltak állást. Ezt erősítette meg a külügyminisztériumnak a tárcaközi értekezleten jelenlévő munkatársa is, aki kérte, hogy az ÁVH vegye ezt figyelembe.⁵⁹

A gazdasági szempontok voltak a meghatározók a kereskedelmi kapcsolatokat illetően is, amikor évről-évre meghosszabbították az árucserre megállapodásokat. (Ezek értékét ugyan csökkentette, hogy a magyar kormány 1949 végén tárgyalásokat kezdett az ausztriai szovjet vagyonok igazgatóságával – orosz rövidítéssel: USIA – egy külön szerződés megkötéséről, amelynek alapján az osztrák hatóságok megkerülésével került sor sok éven át a magyar áruk exportjára.⁶⁰) Az osztrák kormányzat erőfeszítései lát-

⁵⁸ MNL OL XIX-J-36-a. Bécsi követség iratai. 237/1951.; Uo., XIX-J-1-j IV. 26. 002289/1951.

⁵⁹ Az ÁVH belügyminisztériumi kirendeltségének vezetője 1949. augusztus 30-án közölte a külügyminiszterrel, hogy szükségesnek tartják az egyezmény átszövegezését. A minisztertanácsi előterjesztés: MNL OL XIX-A-83-a 246/62/1948. Az ÁVH átirata: MNL OL XIX-J-1-j Ausztria 5/h KÜM 51052/1949 és 011134/1951.

⁶⁰ Berei Andor külügyi államtitkár az ügyben bizalmas levelet küldött Hajdu József ügyvivőnek. Ebben ezt írta: „E megállapodás független lenne az Ausztriával kötött árucserre-forgalmi egyezménytől és lebonyolítása természetesen avval járna, hogy jelentős értékű magyar cikkeket vinnénk be Ausztriába speciális célokra... [a megállapodás] a mi számunkra is előnyös kereskedelmi szempontból, azonban esetleg bizonyos bonyodalmakra vezethet az osztrák hatóságokkal...” MNL OL XIX-J-1-u. Külügyminiszterhelyettesek iratai. Berei Andor iratai (Bécs) 7. 613-B/1949. Ez a kapcsolat nyilvánvalóan jelentősen befolyásolta a két ország közötti kereskedelmi forgalmat. Az ebből adódott problémákra

hatóan arra összpontosultak, hogy megkísérelje a határkonfliktusok kezelését, noha erre igen csekély lehetőség volt.

Ebben az időben rendszeresen előfordult, hogy a magyar területre áttévedt, vagy ide utazott osztrák állampolgárokat az Államvédelmi Hatóság letartóztatott és évekre internált. Két, 1949-ben illegális határátlépés és csempészés gyanújával letartóztatott burgenlandi lakost 1953 októberének végén az internáló táborok felosztatását követően – kilenc társukkal együtt – adták át az osztrák hatóságoknak, ám sorsukról előzőleg az osztrák követség négy éven át – húsz diplomáciai jegyzék ellenére – sem kapott felvilágosítást.⁶¹ Ebben a helyzetben természetesen egyetlen Magyarországon lakó osztrák, vagy kettős állampolgárnak sem engedélyezték a visszatérést Ausztriába. Tanulságos az a feljegyzés, amelyet a budapesti külügyminisztérium osztrák referatúrája készített 1952 augusztusában a miniszter és Berei Andor államtitkár számára az ÁVH illetékes hivatalának a Külföldieket Ellenőrző Országos Központi Hivatalnak az osztrák és kettős állampolgárok kiutazását évek óta akadályozó tevékenységéről.⁶² Ebből egyértelműen kiderült ugyanis, hogy a külügyminisztérium semmiféle hatáskörrel, de még információval sem rendelkezett ezekben az ügyekben.

A néhány fős budapesti osztrák külképviseletet kis híján hermetikusan elszigetelték környezetétől, a követséggel kapcsolatba került személyeket zaklatták, megfigyelték, sőt egyes esetekben letartóztatták, bebörtönözték,⁶³ a diplomaták csak előzetes bejelentés alapján, engedéllyel utazhattak vidékre. Még 1953 novemberében is előfordult, hogy egy egyenruhás rendőr bement a követség épületébe és magával vitte az egyik magyar állampolgárságú háztartási alkalmazottat, volt apácát, azzal, hogy kitelepítik Budapestről.⁶⁴ A diplomáciai képviselet munkája jószerével a tiltakozó jegyzékek átadásában és a kiutazó magyar funkcionáriusok vízumának kiállításában merült ki. Bécsben ezzel szemben a magyar diplomaták sok irányú kapcsolatokat tartottak fenn az osztrák kommunista szervezetekkel, a régi magyar kolónia egyesületeivel, a tudományos és művészeti élet baloldali képviselőivel. Bécsben és vidéken is lehetőségük volt különböző sport és kulturális rendezvények szervezésére. Ennek keretében került sor – az Osztrák Kommunista Párttal egyeztetve – munkásküldöttségek, sportolók utaztatására és gyermek-nyaraltatási akciókra is, nem egyszer persze a szovjet megszálló

---

utalt Puja Frigyes összefoglaló jelentése az 1955-ös évről: GECSÉNYI, 2007. 96. számú dokumentum, 294.

⁶¹ MNL OL XIX-J-l-j Ausztria 1945–1964 IV. 32. KüM 02119/5/1954 és 0011463/1953.

⁶² MNL OL XIX-J-l-j Ausztria 4/fd 1952. Szám nélkül. Beck István feljegyzése.

⁶³ Ez történt dr. Sarudy Istvánnal, aki éveken át volt a követség jogtanácsosa. 1952 májusában letartóztatták és kémkedés vádjával hat évi börtönre ítélték. Kihallgatásai során részletekbe menően faggatták az osztrák követség belső viszonyairól. ÁBTL 3.1.9 V-86570.

⁶⁴ MNL OL XIX-J-l-j Ausztria V.38. 3500/B-1953. Berei Andor feljegyzése.

hatóságok segítségével vízum nélkül. Jellemző volt, hogy az osztrák kommunista vezetők ajánlásával rendelkező személyek akadálytalanul kaphattak vízumot Magyarországra.⁶⁵ A lakosság közötti közvetlen érintkezés viszont megszűnt, a turista forgalom minimálisra csökkent, 1951-ben még a kultikus hagyománynak számító magyar–osztrák labdarugó mérkőzés is elmaradt.⁶⁶

Az osztrák kormány a több éves merev szembenállás enyhítésére és a kapcsolatok holtpontról történő kimozdítására 1952 nyarán tette az első lépéseket. Ebben minden bizonnyal szerepe volt a koalíció meghatározó pártja az Osztrák Néppárt vezetésének, amint arra az elnökség április 24-ei ülésén Julius Raab pártelnök már kifejezetten utalt, amikor a gazdaság „keleti nyitásának” szükségességéről, a századok folyamán kialakult kapcsolatrendszerrel és ezek fennmaradásáról beszélt. A külügyminisztérium főtitkára, Alois Vollgruber hetekkel később arról tájékoztatta Mátrai Tamás ügyvivőt, hogy a kormány indítványozza a vagyoni jogi tárgyalások megkezdését és egy vegyes bizottság létrehozását a határkonfliktusok rendezésére.⁶⁷ A kezdeményezés Budapesten egy ideig visszhang nélkül maradt, ám a következő esztendőben Sztálin halálát követően az új szovjet vezetés által meghirdetett enyhülési politika hátszelével megmozdult a magyar külpolitika, noha önálló mozgástere változatlanul nagyon korlátozott maradt. A Nagy Imre miniszterelnök nevéhez fűződő ún. korrekciós politikai irányvonal e téren nem is irányzott elő változásokat.⁶⁸ Az új kormány programját is ez jellemezte, noha 1953 augusztusában a nyugati országok külképviseletei felé történő nyitásról a bécsi követséghez intézett minisztériumi utasítás erre a programra hivatkozott.⁶⁹ 1953 nyarán az MDP Titkársága két alapjában lényegtelen kérdésben tett gesztust, amikor engedélyezte a Kulturális Kapcsolatok Intézetének egy osztrák kulturális delegáció két-három hetes, majd egy év múltán öt neves osztrák orvos két hetes meghívását.⁷⁰

Több hónapos tárgyalást követően 1953. május 12-én egyezményt írtak alá a dunai teherhajózásról,⁷¹ majd októberben asztalhoz ültek a vagyoni jogi kérdések szakértői. Az utóbbiak több témakört érintettek. Így egyebek mellett az osztrák tulajdonosoktól államosított iparvállalatokat és házakat, a földreformmal igénybe vett földbirtokokat, a határon átnyúló osztrák és magyar birtokok dolgát, az egykori Akadémia utcai osztrák

⁶⁵ MNL OL 276. fond 54/52. ö. e. 6. Az MDP Titkárságának 1949. július 6-i üléséről készült jegyzőkönyv.

⁶⁶ MNL OL 276. fond 54/172. ö. e. 46. Keleti Ferenc feljegyzése a MDP Titkársága számára.

⁶⁷ MNL OL XIX-J-l-k Ausztria 29/f KüM 08681/1952. Mátrai Tamás követ jelentése.

⁶⁸ A Nagy Imre kormány külpolitikájáról lásd BÉKÉS Csaba: *Európából Európába. Magyarország konfliktusok keresztjében. 1945–1990.* Gondolat Kiadó, Budapest, 2004. 134.

⁶⁹ GECSÉNYI, 2007. 60. számú dokumentum, 184–185.

⁷⁰ MNL OL 276. fond 54/261. ö. e. 6., 48.; Uo. 54/318. ö. e. 6., 80.

⁷¹ MNL OL XIX-J-36-a Bécsi követség 42/1953. Bajnok József minisztériumi osztályvezető levele a bécsi követséghez, 1953. december 3.

követségi palotát, a magyar adósokkal szembeni osztrák követeléseket. Ezzel szemben a magyar fél elsősorban a háború folyamán osztrák területre hurcolt magyar értékeket, illetve az osztrák adósokkal szembeni követeléseket tudta állítani. Az úgynevezett restitúciós igény (az elhurcolt javak visszaszerzése vagy egykorú értékben történő megtérítése) érvényesítésére a bizonytalan jogi háttér és a már kevés azonosítható vagyontárgy miatt csekély remény látszott. Azaz a tárgyalások kimenetele több mint kétséges volt Magyarország számára. A megbeszélések, melyeket az osztrákok az államközi kapcsolatok rendezése egyik legfőbb elemének tekintettek így nem lépték túl a tájékozódás szintjét, és a várakozások ellenére 1954 januárjában nem folytatódtak.⁷² Ennek a valóságos okát két évvel később egy külügyi feljegyzés abban jelölte meg, hogy a tárgyalások folytatása az osztrák államszerződés megkötése előtt ellentétes volt a Szovjetunió és a többi „népi demokratikus” állam érdekeivel. Az időhúzás valódi okainak elfedésére a magyar fél arra hivatkozott, hogy Ausztria nem szuverén állam.⁷³

Az általános külpolitikai irányvonal változására utalt azonban, hogy a Magyar Dolgozók Pártja (MDP) 1954. májusi III. kongresszusán tartott előadói beszédében Rákosi Mátyás hangsúlyozta: „A magyar népi demokrácia kormánya ennek a szellemnek megfelelően arra törekszik, hogy a nemzetközi feszültség enyhítésére normális kapcsolatokat építsen ki más országokkal, tekintet nélkül arra, hogy az illető országokban milyen rendszer van uralmon... Nyugati szomszédunkkal 1953-ban megállapodást kötöttünk a Duna-hajózás kérdéseiről.”⁷⁴ Majd júniusban a parlamentben, a költségvetési vitában szó eshetett a magyar–osztrák viszony lassú javulásáról. Ezzel kezdetet vette az enyhülés minimális szintű, elsősorban verbális korszaka. Ennek feleltek meg a külügy áprilisban és szeptemberben a bécsi külképviselőhez intézett leiratai, amelyek kiemelten hangsúlyozták a két ország viszonya javításának fontosságát, a fennálló vitás kérdések megoldásának fontosságát.⁷⁵

⁷² A Külügyminisztérium Politikai Főosztálya 1953. július 21-én terjedelmes feljegyzésben foglalta össze a visszaszolgáltatással kapcsolatos adminisztratív lépéseket: MNL OL XIX-J-1-k Ausztria 13/g 1953. Szám nélkül. – A restitúció különösen érzékeny problémája volt a szovjet megszállási övezetben, a szovjet vagyongazdálkodó (USIA) felügyelete alatt álló üzemekhez került, illetve a szovjet hatóságok által igénybe vett magyar vagyon kérdése, amire 1952 és 1954 között a Visszaszolgáltatási Bizottság több ízben felhívta a figyelmet. MNL OL XIX-J-1-j Ausztria 5/f KÜM 08797/1954 és XIX-J-1-k Ausztria 13/g KÜM 01042/1952. 32. doboz.

⁷³ MNL OL XIX-J-1-k Ausztria. 34. doboz. A III. Politikai Főosztály Nemzetközi Gazdasági és Pénzügyi Osztály 45/1955. számú, Roóz István által jegyzett jelentése, 1955. május 5. Továbbá: uo. XIX-J-1-j Ausztria. 1. doboz 1/b. 002545/1955. számú ügyirat, a bécsi követség 1954. évi összefoglaló jelentése. A vagyoni tárgyalások részletes feldolgozása egyik fontos eleme volna a magyar–osztrák kapcsolatoknak.

⁷⁴ *A Magyar Dolgozók Pártja III. kongresszusának jegyzőkönyve, 1954. május 24–30.* Szikra Lapnyomda, Budapest, 1954. 37.

⁷⁵ GECSÉNYI, 2007. 69. és 72. számú dokumentumok, 211–213., 217–219.

A diplomáciai kapcsolatokban is bekövetkezett az előrelépés. Az osztrák kormány 1954. június 22-i ülésén hatalmazta fel a külügyminisztert, hogy készítse elő Magyarországgal és Lengyelországgal a normális viszony helyreállítását. 1954. július 14-én azután megszületett a megállapodás arról, hogy a követi rangú ügyvivők helyébe kölcsönösen tényleges követeket neveznek ki.⁷⁶ Ezt követően a július 26-i minisztertanács budapesti követét nevezte ki Olivier Ressèguier addigi ügyvivőt, aki 1954. november 24-én e minőségében bemutatkozó látogatást tett Nagy Imre miniszterelnöknél, majd néhány nap múlva átadta megbízólevelét Dobi Istvánnak, az Elnöki Tanács elnökének.⁷⁷ Bécsben Mátrai Tamás ügyvivőt, 1953 tavaszán a szerény külügyi tapasztalattal bíró Szeri Lénárd korábbi tiranai, majd buenos aires-i követ váltotta fel, aki azután 1955 februárjában teljes jogkörű követként is átadhatta megbízólevelét.⁷⁸

1954 májusában Bécsben, majd szeptember 1. és 17. között Budapesten került sor kereskedelmi tárgyalásokra. Szeptember 17-én aláírták az 1954–1955. évre szóló árucere-forgalmi egyezményt és jegyzőkönyvet. Ennek értelmében bővült az áruforgalom; míg Magyarország élelmiszert, mezőgazdasági termékeket, egészségügyi berendezéseket exportált a szomszédos országba, Ausztria iparcikkeket, bányafát adott cserébe.⁷⁹ Osztrák részről egy millió dolláros hitelt ajánlottak fel ipari fogyasztási cikkek vásárlására.⁸⁰ Meghatározó jelentőségű volt, hogy magyar–osztrák határ mentén 1954 folyamán fokozatosan enyhült a feszültség, csökkent a határincidensek száma. Tárgyalások kezdődtek egy növényvédelmi megállapodás létrehozásáról és a határ menti folyók szabályozásáról.⁸¹

Az osztrák kormány számára fontos, korábbról függőben maradt kérdések rendezésében, mindenekelőtt a kettős állampolgárságú személyek áttelepülésének az engedélyezése, a vitás vagyoni problémák megoldása terén viszont az ismert okok miatt nem történt előrelépés.

⁷⁶ *Szabad Nép*, 1954. július 15., 2.

⁷⁷ *Szabad Nép*, 1954. november 27., 4.

⁷⁸ Jellemző volt, hogy a követséget ebben az időben ideiglenes ügyvivőként első titkári rangban több ízben is Ötvös Alajos alezredes, az egykori Katonapolitikai osztály osztályvezetője, ez idő tájt a katonai hírszerzés bécsi rezidentúrájának vezetője irányította. Ötvösről: ÁBTL 2.1. V-143.265. Szeri, eredeti foglalkozása szerint cipész volt. 1923–1933 között Berlinben élt, innen tudott németül. Tagja volt a Szociáldemokrata Pártnak, és kapcsolatban állt az illegális kommunista párttal. 1949-ben került a külügyminisztériumba. Tiranában alig egy évig, 1949 januárja és decembere között, Argentínában pedig 1950–1952 között működött. MNL OL 276. fond 54/228. ő. e. 89. lap és 276. fond 53/215. ő. e. 97.

⁷⁹ *Szabad Nép*, 1955. szeptember 23.

⁸⁰ MNL OL M-KS 276.f.65/218. ő. e. Rubin Péter feljegyzése, 1955. július 6.; MNL OL XIX-J-1-j Ausztria 25/c 003032/1/1955 szig. biz. 53. doboz.

⁸¹ MNL OL XIX-J-1-j. 1. doboz 1/b. 002545/1955. A bécsi magyar követség 1954. évi összefoglaló jelentése.

Magyar vezetőtől – Hegedüs András miniszterelnök-helyettestől – a viszony normalizálásról az első nyilvános bejelentés végül 1954 december elsején hangzott el – talán nem is véletlenül – Moszkvában, az európai béke és biztonság kérdéseivel foglalkozó értekezleten, amelyen a nyugati országok távol maradása miatt csak a szovjet blokkhoz tartozó országok képviselői vettek részt. A Német Szövetségi Köztársaság szuverén államként történt elismerése, az Észak-Atlanti Szövetséghez történő esetleges csatlakozása és felfegyverzésének lehetősége határozta meg a tanácskozáson képviselt szovjet álláspontot, nevezetesen egy védelmi szervezet létrehozásának tervét. Hegedüs András a *Szabad Nép* című pártlapban ismertetett felszólalásában többek között kijelentette: „Kormányunk egész külpolitikáját az a törekvés jellemzi, hogy kapcsolatok állandó továbbfejlesztése mellett normális kapcsolatokat létesítsen a többi országgal is. Ennek megfelelően normalizáltuk a viszonyunkat a szomszédos Jugoszláviával, amellyel több fontos egyezményt, illetve megállapodást kötöttünk, és az a szándékunk, hogy tovább haladunk ezen az úton. Azon vagyunk, hogy helyreállítsuk a normális jószomszédi viszonyt Ausztriával. Ezen a vonalon is értünk már el eredményeket.”⁸² Figyelemre méltó azonban, hogy ettől a tudósítástól több ponton eltért az a beszámoló, amit Hegedüs a magyar kormány ülésén tartott. „Külön beszéltünk az osztrák kérdésről, tekintve, hogy Ausztria és Magyarország szomszédos országok, és a mi külpolitikánkban az osztrák kérdés az egyike a legfontosabb kérdéseknek. Kifejtettük, hogy Nyugat-Németország felfegyverzése Ausztria bekebelezésének veszélyét is jelenti, s hogy ebben a kérdésben Ausztrián keresztül a nyugatnémet imperializmus erősen veszélyezteti a magyar nép békés építő munkáját is. Ebben az esetben Magyarország a ráháruló kötelezettségeket meg fogja tenni.”⁸³

Ez a megfogalmazás akár előre is vetíthette azokat a folyamatokat, amelyek néhány hónappal később az osztrák államszerződés aláírásához és a Varsói Szerződés megalakításához vezettek. Az 1955 februárjában bekövetkezett látszólag váratlan fordulat, az osztrák államszerződésre vonatkozó tárgyalások megkezdésének bejelentése, a magyar kormányzat számára valóban zöld utat adott a kapcsolatok rendezése felé. Mi több a szovjet csapatok várható ausztriai kivonulásának és a közvetlen szovjet érdekérvényesítés visszaszorulásának fényében nyilvánvalóan kifejezetten új feladatokat is jelentett a magyar pártvezetésnek. Egyszerre kellett – mint látni fogjuk – a kapcsolatokat javítani, segíteni a közvetett szovjet politikai befolyás fenntartását, megteremteni Ausztrián keresztül a közvetlen gazdasági és kulturális összeköttetést nyugat felé, valamint a „vasfüggönnyel”, a fokozott ellenőrzéssel megakadályozni a határ átjárhatóságát.

⁸² *Szabad Nép*, 1954. december 2., 1.

⁸³ MNL OL XIX-83-a-1. A Minisztertanács 1954. december 10-i jegyzőkönyve, 6–7.

Kísérlet a kapcsolatok rendezésére

A változások – legalábbis a bejelentések szintjén – 1955 áprilisában kezdődtek, amikor mind az állami, mind a párttisztviselőket betöltő magyar politikusok sorra álltak ki a nyilvánosság előtt az Ausztriával való jószomszédi viszony helyreállítása mellett. Rákosi Mátyás, a Magyar Dolgozók Pártja első titkára 1955. április 3-án, a „felszabadulás” 10. évfordulója alkalmából rendezett operaházi díszünnepségen többek között bejelentette, hogy a különböző társadalmi rendszerek békés egymás mellett élése szellemében Magyarország javítani kívánja a kapcsolatait Ausztriával.⁸⁴ Hegedüs András április 18-i miniszterelnöki expozéjában üdvözölte a moszkvai megállapodásokat. Hasonlóképpen foglalt állást pár nap múlva parlamenti felszólalásában Boldoczki János külügyminiszter, akinek minden bizonnyal maga Rákosi Mátyás adott instrukciókat egy április 21-én kelt levélben: „Feltétlenül szükségesnek tartom, hogy helyeslőleg emlékezzünk meg a szovjet-osztrák megegyezésről, melyet a magyar nép helyeslőleg támogat.”⁸⁵ – írta a pártvezető. Igaz, mindeközben április 13-án a Politikai Bizottság, az illetékes KB titkár, Vég Béla lakonikus elutasító állásfoglalása alapján, lesöpörte a Bécsben rendezendő osztrák–magyar labdarúgó mérkőzésre szervezendő társasutazásra vonatkozó javaslatot, amit Bebrits Lajos miniszter terjesztett elő és a külügyminiszter, valamint a KB illetékes osztályvezetője is támogatt.⁸⁶ Mindez jól jellemezte a legfelső pártvezetésben is mutatkozó bizonytalanságot a nyilatkozatok mindennapi tettekre való átváltásában.

Az új irányok magukkal hozták a bécsi követség megerősítésének szükségességét. Februárban a másfél éve Stockholmban működő egykori pártfunkcionáriust, a 34 éves Puja Frigyeszt nevezték ki bécsi követté, akit a Politikai Bizottság elé került előterjesztés nagyobb feladatok elvégzésére tartott alkalmasnak,⁸⁷ ám ő csak május első napjaiban foglalhatta el állomáshelyét. Puja viszonylag szerény diplomáciai tapasztalata ellenére, valóban minőségi változást jelentett Bécsben. Az első pillanattól kezdve dinamikus látott munkához, és arra törekedett, hogy minél szélesebb és gyümölcsözőbb kapcsolatokat alakítson ki.

⁸⁴ *Szabad Nép*, 1955. április 4., 1.

⁸⁵ Boldoczki felszólalása: *Szabad Nép*, 1955. április 23. Rákosi levele: az aláírás nélküli másodpéldány Rákosi titkárságának anyagában található. MNL OL M-KS 276. fond 65/198. ő. e. 204.

⁸⁶ MNL OL M-KS 256. fond 53/225. ő. e. 2. A társasutat az IBUSZ szervezte volna 200-250 válogatott minisztériumi alkalmazott számára, egy napra, autóbusszal. Az előterjesztés szerint az osztrák kormányzervek is felhívták a bécsi követség és az IBUSZ-iroda figyelmét a turistautazások élénkítésének szükségességére.

⁸⁷ MNL OL M-KS 256. fond 53/218. ő. e. 58.

A moszkvai osztrák–szovjet tárgyalások után pár nappal, 1955. április 23-án az MDP Politikai Bizottsága, miután meghallgatta Rákosi Mátyás beszámolóját a szovjet fővárosban aláírt megállapodásról, máris határozatot hozott az államszerződés aláírása utáni tennivalókról.⁸⁸ Nyilvánvalóan annak a fényében, hogy milyen lépéseket kell tenni Ausztriát illetően az előkészítés alatt álló, Varsói Szerződésben meghatározott feladatok ellátására. Az államszerződés aláírását követő másfél hónapon belül, még ha egy rövid megbicsaklással is, a Politikai Bizottság részletes határozatot hozott a magyar–osztrák viszonyról. Első ízben június 23-án került a Politikai Bizottság elé a külügyminisztérium 22 pontos, a kapcsolatok minden szféráját érintő javaslata, ám rövid vita után levették a napirendről arra hivatkozva, hogy az érintett minisztériumokkal előzetesen egyeztetni kell az előterjesztést.⁸⁹ A valódi ok azonban nyilván nem ez volt, hanem a Moszkvából érkezett figyelmeztetés, miután egy héttel később június 30-án (majd egy hónappal az államszerződés hatályba lépése előtt!), a Politikai Bizottság, immár „A nemzetközi helyzet és az ebből adódó feladataink” című napirend részeként – Jugoszláviával és Nyugat-Németországgal együtt – mégiscsak megtárgyalta Boldoczki külügyminiszter jelentését. A határozat Ausztriára vonatkozó pontjai olyan lényeges politikai, gazdasági és kulturális teendők sorát tartalmazták, amelyek egyértelműen az enyhülés, a rendezés felé mutattak. Így többek között az osztrák és a kettős állampolgárok kiutazásának engedélyezését, elítélt osztrák állampolgárok kegyelemben részesítését, a vagyoni tárgyalások folytatását, az áruforgalom bővítését, az osztrák áramexportba történő bekapcsolódást, az egykori grazi magyar konzulátus újbóli megnyitását, a közlekedési és mezőgazdasági együttműködés erősítését, a bezárt strém-locsmándi határátkelőhely üzembe helyezését, közös kulturális munkaterv összeállítását az irodalmi, művészeti, tudományos kapcsolatok bővítését, mi több az 1926-ban kötött bádeni levéltári egyezmény alapján egy magyar levéltári megbízott bécsi kiküldetését.⁹⁰ A magyar kormány úgymond jó szándékát és az ügy iránti elkötelezettségét bizonyítandó, június 27-én diplomáciai úton közölte Béccsel: az ősz folyamán készek felújítani az 1953 őszén megszakadt vagyoni tárgyalásokat.⁹¹ Több nyugati ország parlamentjének küldött meghívás keretében meghívták az osztrák parlament küldöttségét is egy magyarországi látogatásra.

Ausztria vezetői 1955 április-májusban az államszerződéssel kapcsolatos tárgyalásokkal foglalkoztak, így érdemben nem reagáltak a magyar nyilatkozatokra. Tárgyalási

⁸⁸ MNL OL M-KS 256. fond 53/227. ő. e.

⁸⁹ MNL OL M-Ks-276. fond 53/238. ő. e. 138–139. Boldoczki János külügyminiszter előterjesztése, 1955. június 17. A határozat: uo.

⁹⁰ MNL OL M-Ks-276. fond 53/239. ő. e. 17–26. A Politikai Bizottság egyedül a Kulturális Intézet ismételt megnyitásának tervével nem értett egyet.

⁹¹ MNL OL M-KS 276. f. 53/236. ő. e. 100–101.

készségüket azonban az államszerződés aláírását követően – az 1955. július 3-án hivatalba lépett Julius Raab vezette kormány programnyilatkozatában – ismételten megerősítették. Többek között felvetették a gazdasági kapcsolatok bővítésének, a kulturális együttműködés létrehozásának a lehetőségét.⁹²

1955. július 6-án – 11 nappal a nagyhatalmak miniszterelnökeinek genfi csúcstalálkozója előtt – Rákosi Mátyás pártfőtitkár, három hónappal korábban előterjesztett kérésére, fogadta Karl Braunias osztrák követet. Első alkalommal került sor találkozóra egy osztrák (egyáltalán egy nyugati) diplomata és egy magyar pártvezető között. A jó légkörben lezajlott beszélgetésen Braunias felvetette a kétoldalú kapcsolatokat érintő összes lényeges kérdést, elsősorban az osztrákokat legjobban érdeklő ügyeket, a kettős állampolgárságú személyek helyzetének és a vagyoni jogi kérdéseknek a rendezését, valamint a magyar–osztrák határon uralkodó háborús állapotok normalizálását. Emellett sürgette azt is, hogy magyar részről enyhítsenek a vízümpolitikán, mert további fenntartása esetén a gazdasági, kulturális és sportkapcsolatok nem fejlődhetnek. Javasolta, hogy nyissanak újabb határátkelőhelyeket. Rákosi kijelentette, hogy az államszerződés megkötése és a semlegesség törvénybe iktatása után magyar részről számos lehetőséget látnak a két ország viszonyának normalizálására, s több alkalommal nyomatékosan hangsúlyozta, hogy magyar hivatalos szervek mindent meg fognak tenni a magyar–osztrák kapcsolatok javítása és elmélyítése érdekében. Felhatalmazta vendégét, hogy kijelentéseit közölje az osztrák kormánnyal. Ígéretet tett a felmerült problémák rendezésére, a hangsúlyt azonban a gazdasági kapcsolatok bővítésére helyezte, s külön is érdeklődött a villamos áram importjának és a fa import bővítésének lehetősége iránt.

A beszélgetés hangulatát jól jellemzi, hogy a kommunista vezető szóba hozta: szívesen utazna Bécsbe, ahol fiatalkorában gyakran megfordult.⁹³

A rendezésre tett javaslatokkal egy időben – bevallottan az államszerződés után előállt új helyzetre, a szovjet csapatok Ausztriából történő kivonására tekintettel – a magyar pártvezetés határozott intézkedéseket tett a magyar–osztrák határszakasz katonai megerősítésére. Erről a Politikai Bizottság július 7-én hozott határozatot. Ez szerint a 354 kilométer hosszú magyar–osztrák határszakaszon a 4047 főnyi határőrséget a déli, keleti és északi határvonal átvezényelt 1011 fővel kellett megerősíteni, 11 új határőrsöt kellett létesíteni, azaz a határőrizet súlypontja még erőteljesebben a nyugati határra került.⁹⁴

⁹² GECSÉNYI, 2007. 86. számú dokumentum, 255–258. Puja Frigyes követ jelentése, 1955. július 7.

⁹³ GECSÉNYI, 2007. 85. számú dokumentum, 253–255. Karl Braunias követ jelentése.

⁹⁴ MNL OL M-KS 276. fond 53/240. ó. e. 26–28. Az előterjesztés május 31-én kelt.

A kétarcú politika jegyében néhány héttel később Kárpáti József külügyminiszter-helyettes magához kérte az osztrák ideiglenes ügyvivőt és tájékoztatta, hogy az államszerződés aláírása után mód nyílik nemcsak a jószomszédi, hanem a közvetlenebb, baráti viszony megteremtésére is. A kulturális és tudományos kapcsolatok élénkítése mellett miniszterek kölcsönös látogatását, küldöttségek cseréjét javasolta. Kifejezésre juttatta a magyar kormány készségét az osztrák részről megfogalmazott kívánságok, mindenekelőtt a kettős állampolgárok kiutazásának engedélyezése és az új határátkelők megnyitása megbeszélésére. Kijelentette, hogy magyar részről az osztrák javaslatokat komolyan veszik, s annak a reményének adott hangot, hogy Ausztria és Magyarország között hasznos együttműködés alakulhat ki.⁹⁵ Rákosi Mátyás augusztus 6-án Csepelen tartott „képviselői beszámolójában” a nemzetközi helyzetről szólva ismét kiemelte az osztrák rendezés jelentőségét, hangsúlyozva, hogy „megnyíltak az egészséges jószomszédi viszony kialakulásának előfeltételei.”⁹⁶

1955 őszen a két ország viszonyának rendezése valóban lendületet vett. Egy a szovjet külügyminisztériumban 1955 decemberében „Magyarország külpolitikája” címmel készült feljegyzés a következőképpen jellemezte a helyzetet: „Magyarország külpolitikájának jellemzője a Szovjetunió külpolitikai intézkedéseinek, amelyek a szocialista tábor nemzetközi pozícióinak megerősítésére és a nemzetközi feszültség enyhítésére irányulnak, minden eszközzel történő támogatása. A magyar kormány arra törekszik, hogy teljes mértékben kihasználja az új nemzetközi helyzetet...”⁹⁷ Szeptember–október folyamán a magyar hatóságok fokozatosan enyhítettek a be- és kiutazási engedélyek kiadásának korábbi szigorú előírásain. 1955. október 16-án az emblematikus 100. magyar–osztrák labdarugó mérkőzésre 4000 szurkoló érkezett Bécsből, többen, mint ahány osztrák a megelőző öt évben Budapestre jött. Megindult a társasutazások szervezése, a turistaforgalom. Együttműködés alakult ki a Bartók és a Mozart évforduló megünneplésében. A magyar küldöttség részt vett a bécsi Opera és a Burgtheater megnyitásán. Az őszi bécsi vásárra váratlanul kiutazott Mekis József a Politikai Bizottság póttagja, a minisztertanács elnökhelyettese és Bognár József miniszter.⁹⁸ November folyamán a budapesti osztrák követségnek egy olvasóterem megnyitása ügyében küldött jegyzéke alapján a külügyminisztérium átgondolásra javasolta a két

⁹⁵ Közli: GECSÉNYI Lajos – VIDA István: Iratok az osztrák–magyar kapcsolatok történetéhez 1953. október 7–1956. január 21. *Századok*, 134. évf., 2000/5. 1219–1221. (A továbbiakban: GECSÉNYI – VIDA, 2000.)

⁹⁶ Rákosi Mátyás képviselői beszámolója Csepelen. *Szabad Nép*, 1955. augusztus 9. (címlap)

⁹⁷ AVP RF AVP RF fond 077. opisz 37. papka 190. gyelo 37.

⁹⁸ GECSÉNYI, 2007. 93. számú dokumentum, 286–287., 292.

fővárosban létesítendő olvasótermek ügyét. Egyúttal javasolták a bécsi magyar intézet újraélesztésének ismételt mérlegelését.⁹⁹

A magyar–osztrák határon 1955 őszére a helyzet sokat javult, a magyar határőrség beszüntette a provokatív lövöldözést. Az aknazár léte azonban továbbra is komoly aggodalmakat okozott osztrák oldalon. Októberben egy a magyar 40 határőrök által Luising/Lovásznánál elkövetett súlyos határsértés után magyar javaslatra, első ízben 1945 óta, közös ad hoc bizottságot állítottak fel az ügy kivizsgálására. A korrekt szellemű tárgyalás során eredményre nem jutottak, de osztrák kezdeményezésre megalapodtak abban, hogy mindkét küldöttség javasolni fogja kormányának egy állandó vegyes bizottság felállítását a határincidensek kivizsgálására.¹⁰⁰

Budapesten jó visszhangot váltott ki Julius Raab kancellárnak a semlegességi törvény benyújtásakor, 1955. október 26-án az osztrák parlamentben elmondott beszéde, amelyben elismerően szólt a magyar–osztrák (és csehszlovák–osztrák) kapcsolatok alakulásáról. Kiemelte: „szeretnénk emberi kapcsolatainkat is ápolni, hiszen az egykori állami összetartozás alapján a határ innenső és túlsó oldalán számos olyan egymással rokonságban élő ember van, aki szeretné ismét felvenni a kapcsolatot egymással.”¹⁰¹ Bécsben kedvezően fogadták, hogy Budapest viszonylag gyorsan reagált Ausztria örökös semlegességének törvénybe iktatására, s a Szovjetuniót és más országokat megelőzve, ötödikként ismerte el Ausztria örökös semlegességét. A *Szabad Nép* belső vezércikkben méltatta a semlegességi törvényt. A lelkesedés még a pártlap cikkírójának a tollát is félre vitte, amikor a következőket írta: „A magyar nép különös örömmel üdvözlöi a semleges Ausztriát. (...) nem közömbös az, hogy nyugati szomszédja független, semleges állam-e, vagy olyan ország, amelynek területén idegen csapatok állomásoznak és idegen katonai támaszpontok vannak.”¹⁰² Elfeledkezve arról, hogy a legnagyobb ausztriai megszálló erőt a szovjet alakulatok jelentették.

Az osztrák kormány és a pártok, amelyeket ezekben a hónapokban elsősorban az államszerződés utáni rendezés foglalt le, a magyar kezdeményezéseket pozitívan nyugtázták, ám láthatóan lényegi áttörést vártak az elképzelések gyakorlati megvalósításában. Vélhetően ezért halogatták a parlamenti küldöttség látogatása időpontjának a kitűzését, és ezért tért ki Franz Thoma földművelésügyi és Heinrich Drimmel oktatási miniszter a budapesti meghívások teljesítése elől.

⁹⁹ MNL OL XIX-J-1-j Ausztria V. 40. KüM 009829/1955.

¹⁰⁰ *Szabad Nép*, 1955. december 24., 4.; *Uo.*, 1956. január 11., 2.

¹⁰¹ Raab kancellár: „Ausztria kész megértő szomszédi együttműködésre Magyarországgal”. *Szabad Nép*, 1955. október 27., 3.

¹⁰² A semleges Ausztria. *Szabad Nép*, 1955. október 28., 4.

Tény viszont, hogy Karl Braunias követ, aki 1955. márciusától szűk egy esztendő működése idején óriási erőfeszítéseket tett a két ország közötti viszony holtpontról történő kimozdítására, 1956. januárjában tíz témacsoportban 44 problémakört foglaltatott össze, amelyekről megbeszélések folytak az előző hónapokban. Ezek között szerepelt, immár osztrák kezdeményezésre, az utazási (vízum) rendelkezések felülvizsgálata, a vagyoni tárgyalások folytatása, új határátkelőhelyek létesítése, a közúti és légi közlekedés, a postai forgalom, a telefonösszeköttetés javítása, fejlesztése, és a legkényesebb kérdés: az államhatáron uralkodó állapotok normalizálása, a politikai és diplomáciai kapcsolatok további élénkítése, a kulturális csere valamint az egyes szakterületek együttműködésének megalapozása.¹⁰³ Mindezeket az előzményeket aligha lehet figyelmen kívül hagyni, amikor a két ország viszonyának alakulását vizsgáljuk az 1956 tavaszától őszi tartó hónapokban. A gazdag tematikából a leglényegesebbek realizálásában ugyanis 1956 első féléve hozta meg a fordulatot.

Figyelemre méltó volt, hogy Puja Frigyes 1956 első napjaiban új utakat nyitott a kapcsolatépítésben, amikor felkereste Burgenlandot, ahol találkozott a tartományi kormány vezetőivel, járt Felsőpulyán, valamint Alsó- és Felsőőrön. Elégedetten állapította meg, hogy a tartományi vezetők, tekintet nélkül politikai pártállásukra, szorgalmazzák a Magyarországhoz fűződő viszony javítását, a kishatár-forgalom helyreállítását, a szorosabb gazdasági kapcsolatokat. Megbeszéléseket folytatott a Néppárt alsó-ausztriai tartományi politikusaival is, akikkel a két ország közötti idegenforgalom kiszélesítéséről tárgyalt.¹⁰⁴ Kezdeményezését a budapesti központ egyetértően jóváhagyta és pozitívnak ítélte.¹⁰⁵

Január 23-án, majd május 28-án folytatódtak Bécsben és Budapesten a vagyoni tárgyalások. Igaz csekély reménnyel, miután az alapkérdésekben nem változott a helyzet, sőt az osztrák tárgyaló-küldöttség informálisan ismételten visszatért a német vagyónként elkobzott (és a Szovjetuniónak átadott) osztrák vállalatok kérdésére, ami magyar ellenlépést váltott ki.¹⁰⁶ Ez pedig nem volt más, mint a burgenlandi Ester-

¹⁰³ Braunias jelentése: GECSÉNYI – VIDA, 2000. 1228–1233.

¹⁰⁴ GECSÉNYI, 2007. 91. számú dokumentum, 266–267. és 94. számú dokumentum, 288–290.

¹⁰⁵ MNL OL XIX-J-36-a. Bécsi követség iratai, 26/1956.

¹⁰⁶ Az ún. német vagyon problémájáról lásd BORHI László: *A vasfüggöny mögött. Magyarország nagyhatalmi erőterében 1945–1968*. Ister Kiadó, Budapest, 2000. 28–29. A Szovjetuniónak átadott (majd visszavásárolt) osztrák vagyon kérdése hivatalosan sem 1953-ban, sem 1956-ban nem vetődött fel, de az osztrákok mindkét alkalommal utaltak erre a problémára. A magyar politikusok több ízben leírták, hogy számítanának a Szovjetunió érdemi segítségére ebben a kérdésben, ám Moszkva ezt elutasította. 1956. február 27-én, amikor Rákosi Máttyás a Vorosilovval és Mikojjal folytatott megbeszélésen felvetette ezt a kérdést a jelenlévő Kabanov külkereskedelmi miniszter kategorikusan közölte, hogy ez teljes egészében a magyar kormány ügye. AVF RF fond 077. opisz 37., papka 188., gyelo 17. Feljegyzés K. Je. Vorosilov és A. I. Mikojan elvtárs beszélgetéséről Rákosi Máttyás elvtárrsal.

házy hitbizomány átengedésének beemelése a követelések közé, azzal az összetákolt indokkal, hogy Esterházy Pál herceget 1949-ben a Mindszenty-perben életfogytiglani börtönre és vagyonelkobzásra ítélték.¹⁰⁷ Úgy vélték, hogy a restitúciós igények érvényesítése és az Esterházy birtokkomplexum együttesen meghaladja a mégoly magas osztrák követeléseket. A kétfordulós megbeszélés végül is újabb halasztással végződött.

Miközben a budapesti belügyminisztérium vezetői újabb és újabb intézkedéseket tettek a nyugati határ őrizetének megerősítésére, alig két héttel az Szovjetunió Kommunista Pártja XX. kongresszusának befejezését követően – március 9-én, mai ismereteink szerint látható előzmények nélkül – a Politikai Bizottság Piros László belügyminiszter szóbeli előterjesztésére három, a magyar–osztrák kapcsolatokat érintő nagy jelentőségű kérdésben hozott elvi döntést. Elsődlegesen a nyugati határon lévő műszaki akadályrendszernek („a vasfüggönynek”) a felszámolásáról, a drótsövény és az érintőknak eltávolításáról, azzal a kitételrel, hogy kívánatosnak tartja a munkák befejezését az év végéig. Másodsorban egy magyar–osztrák állandó vegyes bizottság létrehozásáról a határincidensek kivizsgálására, és végezetül a 16 éven aluli határsértők kicseréléséről szóló bilaterális egyezmény előkészítéséről. Mindhárom esetben a minisztertanács elé utalták a konkrét javaslatok elbírálását.¹⁰⁸ A fordulat tehát megtörtént és rövid időn belül elkészült a határincidensek megelőzéséről és kivizsgálásáról szóló egyezmény tervezete.¹⁰⁹ Időközben, 1956. április 7-én egyezményt írtak alá a vízgazdálkodásról és a határvidék vizeiről. Egy olyan szakmai megállapodást, amely tekintettel a folyó és állóvizek jelentőségére az országhatár térségében, a folyamatos

¹⁰⁷ *Szabad Nép*, 1956. január 24., 2.; MNL OL XIX-J-1-j Ausztria 23/j. A magyar–osztrák pénzügyi tárgyalások jegyzőkönyvei, 1956. február 24.–június 8. Az Esterházy-vagyon megszerzésére vonatkozó belügyminiszteri javaslatot már 1955. július 7-én tárgyalta a Politikai Bizottság. MNL OL 276. fond 53/240. ö. e. 62–64. Az Esterházy-birtok ügye a bécsi Visszaszolgáltatási Bizottság, és az ausztriai szovjet hatóságok képviselői között folytatott megbeszéléseken először 1952–1953 folyamán került szóba, noha kezdettől fogva világos volt, hogy a vagyonelkobzást külföldi tulajdonra nem lehet érvényesíteni.

¹⁰⁸ MNL OL M-KS 276. fond 53/275. ö. e. 6–7. Abban, hogy a műszaki zár állapotának milyen szerepe volt a döntésben nem szólnak a források. 1954 júliusában az 1. számú határőrkerület állapotáról a BM Kollégiuma elé terjesztett jelentésben arról számoltak be, hogy a műszaki zár állapota gyenge, az aknamezők elavultak. Az ún. határőrizeti főirányokban viszont 1953/1954 fordulóján új aknamezőket telepítettek. *A Belügyminisztérium Kollégiumának ülései 1953–1956*. Összeállította, a jegyzeteket készítette és a bevezető tanulmányt írta KAJÁRI Erzsébet, szerk. GYARMATI György és S. VARGA Katalin. 2. kötet. (Állambiztonsági Történeti Tár.) Történeti Hivatal, Budapest, 2001. 820. Vö. ORGOVÁNYI István: A nyugati határzár és annak felszámolása 1956-ban. In: *ÁVH – Politika – Politikai helyzet és az állambiztonsági szervek Magyarországon, 1956*. Állambiztonsági Szolgálatok Történei Levéltára, Budapest, 2007. (A továbbiakban: ORGOVÁNYI, 2007.) 97–120.

¹⁰⁹ MNL OL XIX-J-1-j Ausztria 1945–1964 IV. 32. 004096/1956.

és állandó együttműködés megalapozását biztosította, mégpedig feltételezve az aknák eltávolítását.¹¹⁰

Két hónapos halogatás után, 1956. május 7-én a Politikai Bizottság újabb hirtelen fordulattal megerősítette korábbi döntését a nyugati országhatáron húzódó aknamező és drótakadály eltávolításáról. Az ügynek különös háttérrel adott, hogy az ülésen Rákosi Mátyás ismertette Ausztria Kommunista Pártja vezetőinek levelét, amelyben kérték a határzár felszámolását és annak közzétételét, hogy erre az osztrák kommunisták kezdeményezésére kerül sor. Úgy tűnt, hogy ezt a lépést az osztrák kommunisták, akik nyilvánvalóan tudtak a korábbi magyar szándékról, szeretnék volna felhasználni az éppen aktuális parlamenti választási propagandájukban. Rákosi javasolta, hogy a munkák megkezdését előzze meg az *Österreichische Volksstimme*, az osztrák pártlap és a *Szabad Nép* cikkváltása. Hegedüs András, Gerő Ernő és Piros László (sajnos nem rögzített) felszólalásait követően a Politikai Bizottság egyetértett a megoldással.¹¹¹ Másnap a minisztertanács Hegedüs András miniszterelnök javaslatára formális határozatot fogadott el a munkálatok beindításáról, továbbá a márciusi határozatban rögzített egyezményeknek (a vegyes bizottságról és a kiskorúak visszaadásáról) az előkészítéséről.¹¹² Az *Österreichische Volksstimme* és a *Szabad Nép* egymást követő három napon – május 8–10. – cikkeztek a témáról.¹¹³ Ezzel számottevően csökkent a bejelentés súlya. Mind a hazai külügyesek, mind Peinsipp követ sajnálkozásuknak adtak hangot az úgymond „ügyetlenség” miatt.

Az minden esetre jelen pillanatban megállapíthatatlan, hogy a lépést megelőzték-e konzultációk a többi párttal, mindenekelőtt a szovjet vezetéssel. Évtizedekkel később Hegedüs András így írt erről az emlékirataiban: „Igen nagy vitát váltott ki az az intézkedésünk, amellyel elrendeltük az osztrák–magyar technikai határzár felszedését. Ma is magam előtt látom az emiatt dühösen bíráló Siroky csehszlovák miniszterelnök lángvörös arcát. Május 10-én megkezdődött a határzár eltávolítása. Ez az egyoldalú intézkedés joggal sértette a csehszlovák vezetést. Mi úgy véltük, hogy a határzár akadályozza a jószomszédi viszony kialakítását Ausztriával, amit mi viszont igen fontosnak tartottunk.”¹¹⁴ Figyelemreméltó, hogy a szovjet külügyminisztérium I. Európai osztályán 1956. május 12-én a magyar–osztrák kapcsolatokról készült – már említett

¹¹⁰ MNL OL XIX-J-1-f „A” sorozat, 7. szám.

¹¹¹ MNL OL M-Ks 276. f. 53/285. ö. e. 1–3., 11.

¹¹² MNL OL XIX-A-83-a B-1423/TÜK/1956.

¹¹³ Jetzt kann der Staheldraht fallen. *Österreichische Volksstimme*, 1956. május 8., 1.; Az osztrák–magyar barátság erősítéséért. *Szabad Nép*, 1956. május 9., 3.; Der Staheldraht fällt. *Österreichische Volksstimme*, 1956. május 10., 1. Az osztrák követet május 9-én 16 órakor tájékoztatták szóban a döntésről. Lásd: MNL OL XIX-J-1-u. Külügyminiszter-helyettesek iratai. Sebes István iratai, 9/se-1956.

¹¹⁴ HEGEDÜS András: *A történelem és hatalom igazában. Életrajzi elemzések*. Kossuth Kiadó, Budapest, 1988. 258.

leíró jellegű áttekintés – miközben hangsúlyozottan méltányolta és kiemelte, hogy a magyarok jelentős aktivitást tanúsítottak az osztrák kapcsolatok rendezésében, fejlesztésében, nem említette a műszaki zár felszámolásának kérdését.¹¹⁵ Ez legalábbis azt jelezte, hogy alacsonyabb diplomáciai szinten a szovjet apparátus nem volt képpen.

A „vasfüggöny” eltávolításáról szóló döntés mind a határőrség állománya, mind a lakosság körében széleskörű visszhangot váltott ki. A határ mentén élők nem titkoltan abban reménykedtek, hogy visszatérnek a korábbi szabályok, hamarosan meglátogathatják Ausztriában élő rokonaikat, visszaállhat a kishatárforgalom. A Politikai Bizottság május 24-én tartott ülésén a meghívottként jelen lévő Gábris Mihály, a belügyminiszter első helyettese és Hortobágyi János, a Győr-Sopron megyei Pártbizottság első titkára egyaránt beszéltek erről a várakozásról, amelyre véleményük szerint megoldást kell találni. Szalai Béla az útlevel-kiadás és a kivándorlás szabályainak enyhítését hozta szóba, Hegedüs András is egyetértett ezzel. A határozatban helyet is kapott a kivándorlás kötöttségeinek felülvizsgálata, illetve a tiltott határátlépésekre vonatkozó magyar–osztrák egyezmény előkészítésének a kérdése.¹¹⁶

Talán ebben az új helyzetben is kereshetjük a magyar semlegesség esélyeiről a hazai közvéleményben 1955-ben ismét feltámadt illúziók továbbélésének egyik magyarázatát. Hiszen, ha a Szovjetunió belenyugodott Magyarország nyugati határán az aknák felszedésébe, akkor egyszer akár ki is engedheti az országot a hatalmi övezetéből – vélhette az utca embere.

Az Államvédelmi Határőrség tisztjeit, akik jórészt értetlenül hallgatták az új helyzetre vonatkozó eligazításokat, elsősorban az aknamentes határ őrzéséből adódó feladatok nyugtalanították, mert ahogyan haladt előre az aknák eltávolítása, úgy növekedett a határ felé igyekvők tömege, akik azt hitték, hogy a megváltozott állapotok közepette sikerül átjutniuk az áhított nyugati világba.¹¹⁷

Azt, hogy az új helyzet milyen további változásokkal járhat a magyar pártvezetés valójában nem tudta felmérni. Az aligha lehetett kétséges, hogy a magyar–osztrák viszony fejlődésére – feltételezhetően már középtávon – a döntés kedvező hatást gyakorol. Miután a „vasfüggöny”, az aknazár, a drótsövény nem csupán lélektanilag teremtett nehezen elviselhető helyzetet a határ túloldalán élők számára, hanem igen gyakran súlyos, halállal végződő baleseteket is okozott az osztrák polgári lakosság körében, ez erősen megnehezítette a határ menti földek művelését, az osztrák koalíciós kormány számára ennek a megszüntetése – különösen az államszerződést követően

¹¹⁵ AVP RF 077. fond 37., opisz 190., papka 37., gyelo 92–101.

¹¹⁶ MNL OL M-KS 276. f. 62/99. ó. e. Gyorsírásos jegyzőkönyv a Politikai Bizottság üléséről: 29–31. Lapok és a szerkesztett jegyzőkönyv 5–6. lapja.

¹¹⁷ MNL OL XIX-B-10 I-4-66. Jegyzőkönyv a 4. határőrkerületi parancsnokság tisztgyűléséről, 1956. május 31.

– kiemelten fontos kérdést jelentett. Másfelől az aknák és a drótakadályok eltávolítása meghatározta az októberi forradalom és szabadságharc idején kialakult helyi barátkozások, majd a forradalom leverését követő tömeges menekülés körülményeit is.

A változás azonban korántsem jelentette azt, hogy megszűnt a határőrizet, hogy akadálytalaná vált a közlekedés a két ország között. Miközben a néphadsereg műszaki egységei – előzetes próbamunkák után – rohammunkában több helyen már május 10-én megkezdték az aknák felszedését (amit szeptember 20-ig a teljes határszakaszon be is fejeztek¹¹⁸), a Politikai Bizottság május 24-én ismét döntött a nyugati határ őrzésének megerősítéséről. Az előterjesztés és a határozat első ízben komplex módon foglalkozott a kérdéssel. Miközben bírálta a rendőrség és a határőrség munkáját, arról is szólt, hogy németül beszélő tiszteket vezényeljenek az őrsökhöz, hogy tegyenek intézkedéseket a határ menti települések áruellátásának, lakásviszonyainak, kulturális és sportéletének a javítására. Felhívták a belügyminisztériumot, hogy a rokonlátogatók megkönnyítésére vizsgálja meg az alkalmi „útilapok” (úti okmányok) kiadásának a lehetőségét, a kivándorlásra vonatkozó szabályok enyhítésének a kérdését.¹¹⁹ Rákosi az ülésen éppenséggel arról beszélt, hogy „egy év múlva nem lesz határőrizet. Látni kell, hogy merre halad a fejlődés.”¹²⁰ Azt, hogy mire gondolt, amikor ezt mondta, még találgatni is nehéz. A határozat alapján kiadott különböző szintű parancsok részletesen rendelkeztek (sok egyéb mellett) a határon kiépítendő ún. rejtett technikai megfigyelő rendszerről, a határ felé vezető utak és vasutak forgalmának állandó ellenőrzéséről, a határőrség fegyelmének erősítéséről, a határ menti helységek ellátásának javításáról, az állambiztonsági felderítő tevékenység kiterjesztéséről. A belügyminiszter első helyettese május 29-én 21 pontban határozta meg a műszaki zár felszedését követően foganatosítandó intézkedéseket. A parancs azt sugallta, hogy várhatóan növekszik a Magyarország elleni kém-, terror-, diverziós és romboló tevékenység, valamint az áru- és embercsempészet.¹²¹ A miniszter két héttel később többek között a fegyveres erőktől történő szökések megakadályozásáról, a polgári lakosság körében az ügynökhálózat bővítéséről, az emigránsok itthon élő hozzátartozóinak fokozott figyeléséről rendelkezett.¹²²

A külügyminisztérium által képviselt folyamatos előrehaladás szellemét tükrözte viszont a minisztérium kollégiumának 1956. július 9-i ülésére készült előterjesztés,

¹¹⁸ GECSÉNYI, 2007. 113. számú dokumentum, 374–376. Lásd erről: ORGOVÁNYI, 2007. 97–120.

¹¹⁹ MNL OL M-KS 276. f. 53/288. ö. e. 5–6., 62–78. A határozat dátuma: 1956. május 31. Az előterjesztéshez képest a határozat keményebb hangot ütött meg.

¹²⁰ Uo. 62/99. ö. e. A Politikai Bizottság üléséről készített gyorsírási jegyzőkönyv, 233.

¹²¹ ÁBTL BM Parancsgyűjtemény. A belügyminiszter első helyettesének 12. sz. parancsa, 1956. május 29.

¹²² Uo. A belügyminiszter 45. sz. parancsa, 1956. június 11.

amelyhez előzetesen a bécsi követség 26 pontból álló „ötletbörzét” terjesztett elő.¹²³ A kollégium nagyon alapos vita után hozta meg határozatát, amely az általános politikai, gazdasági és kulturális teendők körében – adott helyzetben nem csekély illúzióval – többek között Julius Raab kancellár vezetésével kormányküldöttség meghívását, az Osztrák Néppárttal és a Szocialista Párttal történő kapcsolat-teremtést, a határmenti területek (Burgenland, Alsó-Ausztria és a nyugati megyék) közötti együttműködés létrehozását, kereskedelmi egyezmény kötését, szakmai tapasztalatcseréket, a tudományos, a művészeti és a sportkapcsolatok erősítését és különböző szakegyezmények (légügyi, jogsegély, egészségügyi, szociális, idegenforgalmi, kishatár-forgalmi) előkészítését, vagy éppenséggel a korábbi munkálatok folytatását vették programba.¹²⁴ A kívánságlistából elsőként a Bécs–Budapest közötti repülőjárat valósult meg, melynek első gépe – a légiforgalmi egyezmény aláírása előtt – június 5-én leszállt a schwechati repülőtéren.¹²⁵ Megkezdődött az egyeztetés a kishatárforgalmi egyezmény előkészítéséről, melynek szövegében a belügy és a külügy képviselői szeptember végén jutottak egyetértésre, így az osztrák félnek történő átadására már nem került sor.¹²⁶ Június 30-án kelt szóbeli jegyzékében a magyar külügy kezdeményezte az 1945-ig működött grazi konzulátus újbóli megnyitására irányuló szándékot, mondván, a konzulátus elősegíti a magyar–osztrák kapcsolatok fejlesztését és a két ország közötti jó együttműködést.¹²⁷ Június elején viszont átmenetileg lezárták a vagyoni jogi megbeszélések második szakaszát, őszre napolva a folytatást.¹²⁸

A szándékokat tekintve figyelmet érdemelt, hogy az augusztusi követi értekezleten Gerő Ernő az MDP újonnan megválasztott első titkára a további nyugati irányú külpolitikai nyitásról szólva „rendkívüli fontosságú”-nak nevezte az Ausztriához fűződő viszonyt, amelyben még „igen nagy kiaknázatlan lehetőségek” rejlenek.¹²⁹ Ez láthatóan azt jelezte, hogy a magyar pártvezetés – a belpolitikai merevség furcsa paradoxonjaként – változatlanul kiemelten kezeli a korábbi bezárkózás felszámolását. Amikor Julius Raab kancellár szeptember első napjaiban nyilatkozatot adott a *Szabad Nép*

¹²³ MNL OL XIX-J-1-j. Ausztria 1/a KüM 003577/1/1956.

¹²⁴ GECSÉNYI, 2007. 108. számú dokumentum, 344–357.

¹²⁵ A gépet az osztrák közlekedési minisztérium képviselői fogadták. Az egyezmény megkötésére, noha a minisztertanács június 11-én ehhez hozzájárult, az osztrák hatóságok késlekedése miatt október közepéig nem került sor. MNL OL XIX-J-1-j. Ausztria 1945–1964 IV. 32. KüM 002753/1956.

¹²⁶ MNL OL XIX-J-1-j. Ausztria 1945–1964 IV. 32. KüM 00777/1956.

¹²⁷ MNL OL XIX-J-1-j. Ausztria 1945–1964. II. 12. 005132/1956.

¹²⁸ GECSÉNYI, 2007. 107. számú dokumentum, 339–343. Ettől kezdve a tárgyalások hosszú időn át szüneteltek és végül csak 1964-ben kerültek lezárásra.

¹²⁹ A felszólaláshoz készített vázlat: MNL OL M-KS 276. f. 66/134. ő. e. Azt is hozzáfűzte, hogy közben segíteni kell az osztrák kommunista pártot, ám a legcsekélyebb mértékben sem szabad beavatkozni az osztrák belügyekbe.

és Magyar Rádió munkatársainak, a központi pártlap szerkesztőségi vezércikkben méltatta ennek a jelentőségét.¹³⁰ Az osztrák követ az interjú visszhangjáról szólva azt jelentette, hogy „ez a lakosság és a fővárosi vezető körök számára ténylegesen a napi beszélgetések tárgyát jelentette, hiszen Ausztria divattá vált, és a lakosság minden egyes jó szót a határ túloldaláról a magyar néppel szembeni barátság jeleként értelmez.”¹³¹

Az osztrák közvélemény, amelyet nem kevésbé megleptek a magyar lépések, a kezdetektől figyelemmel kísérte az aknák eltávolítását és alapvetően megnyugvással vette tudomásul a fejleményeket. A munkálatok távolabbi településekről, elsősorban azonban Bécsből számos kíváncsi érdeklődőt vonzottak a helyszínre, akik megkísérelték – sokszor nem is eredmény nélkül –, hogy barátkozzanak a magyar műszaki katonákkal és a határőrökkel. Nem egyszer előfordult, hogy csokoládét, italokat adtak a katonáknak. Az *Österreichische Neue Tageszeitung* tudósítója egész oldalas határmenti helyszíni beszámolóját azzal zárta, hogy az öröm mellett az éremnek van másik oldala is: féltő, hogy jelentősen megnövekszik a nem kívánatos menekültek száma, ismét kialakul a csempészség. Ám, ha ténylegesen normális állapotok lesznek a határon, akkor néhány csempészségbe beletörődnek – írta az újságíró.¹³² Ilyen értelemben beszélt még hónapokkal később a határzár felszámolásának következményeiről Peinsipp követ is Sebes István miniszterhelyettesnek.¹³³ A szocialista kötődésű *Arbeiter Zeitung* arra figyelmeztetett, hogy a magyarországi belpolitikai helyzetben és az ország nemzetközi kötődésében nem történtek változások. A szerveződő osztrák hadsereg stratégiai is változatlanul a keleti irányt tartották a legveszélyesebbnek. Az 1956 júliusában elfogadott harcászati utasítás két lehetséges változatot rögzített, mindkettő a Magyarország felőli fenyegető támadást valószínűsítette.¹³⁴ Ennek a fényében nem meglepő, hogy a burgenlandi lakosság között riasztó hírek keringtek. Ők is attól féltek – mint ahogy a *Die Presse* című napilap beszámolt erről –, hogy Magyarország felől támadás éri az országot.¹³⁵

A kormányzat és a politikai pártok megnyugvással, de figyelemmel az ország bonyolult bel- és külpolitikai helyzetére alapvetően inkább óvatos várakozással fogadták a változásokat. A legfontosabb az volt, hogy megszűnt egy akut veszélyforrás. Ezt tükrözte Raab kancellár korábban említett szeptemberi nyilatkozata is, amikor

¹³⁰ Jó szomszédokhoz méltón. *Szabad Nép*, 1956. szeptember 8., 1.

¹³¹ ÖStA AdR BKA/AA Ungarn 2. 511049-Pol./1956.

¹³² Der Eiserne Vorhang hat ausgedient. *Österreichische Neue Tageszeitung*, 1956. május 31., 3.

¹³³ MNL OL XIX-J-1-u. Külügyminiszter-helyettesek iratai. Sebes István iratai, 53/se-1956.

¹³⁴ Vö. RAUCHENSTEINER, Manfred: Die Performance war perfekt. In: *Die Ungarnkrise 1956 und Österreich*. Hrsg. Erwin A. SCHMIDL unter Mitwirkung Edda ENGELKE. Böhlau, Graz–Köln–Wien, 2003. (A továbbiakban: RAUCHENSTEINER, 2003.) 240–241.

¹³⁵ *Die Presse*, 1956. május 16., 3.

hangsúlyozta, hogy a határzár eltávolítása „lényegesen hozzájárult” a kapcsolatok javulásához, és segít a további normalizálási folyamatban. Manfred Rauchensteiner osztrák történész – talán eltúlozva – úgy véli, hogy a forradalom előtt nem csupán Bruno Kreisky külügyi államtitkár (miként azt emlékirataiban írta), de sok más politikus, sőt Ausztria nagy része is érdektelenséggel viseltetett a magyarországi események iránt. Azaz ellentétben a katonákkal, a politika nem érdeklődött a szomszéd ország iránt. Ezzel szemben tény, hogy Kreisky a június elsején Sebes István külügyminiszter-helyettestel és Marjai József főosztályvezetővel folytatott megbeszélésén hangsúlyozta: „...külpolitikai síkon a szocialista párt is arra fog törekedni, hogy együttműködést létesítsen Magyarország és Ausztria között gazdasági és részben, ahol megy, kulturális vonalon is.” Ám hozzáfűzte: „...neki meggyőződése, hogy az a fordulat, amely most Magyarországon végbemegy, illetőleg, amely a mi táborunkban végbemegy, komoly dolog. A pártban vannak még ilyen emberek, mint ő, de nagyon sokan az egészet csak színháznak, kirakatnak tartják.”¹³⁶

Kétségtelen, hogy az osztrák politikusok többsége a bekövetkezett változások stabilizálására, úgymond bizonyításra várt. A fontolva haladás jegyében halogatták a parlamenti küldöttség látogatását, udvariasan elhárították Julius Raab meghívását. Másfelől arra is ügyeltek, hogy a magyar emigráció politikai szervezeteit távol tartsák az osztrák fővárostól. Így megakadályozták az emigráns csúcsszervezet a Magyar Nemzeti Bizottmány áttelepülését New Yorkból Bécsbe.

A kelet-közép-európai országokban szolgálatot teljesítő osztrák követek és nagykövetek szokásos nyári konferenciáján, ahol az SZKP XX. kongresszusa nyomán bekövetkező változások, a szovjet-jugoszláv viszony javulása és a poznańi események várható kihatásai álltak az általános politikai tájékozódás és tájékoztatás középpontjában, a magyar–osztrák viszony érdemben nem is került szóba. A magyarországi helyzetről Peinsipp követ lakonikus rövidséggel állapította meg, hogy a magyar belpolitikára a szovjet változások csupán másodlagos hatást gyakoroltak. A központi kérdés itt Rákosi bukása vagy maradása – hangsúlyozta a diplomata.¹³⁷ Noha a követ csupán bő három hónapja állt a budapesti osztrák képviselet élén, a rendelkezésére álló információk alapján ennél bizonyára árnyaltabb elemzést is adhatott volna. Legalábbis ezt feltételezhetjük ama terjedelmes jelentések alapján, melyeket júliusban a magyarországi „írólázadásról” és az ellenzék szerveződéséről a Ballhausplatzra, a külügyminisztériumba küldött. Tájékoztatói egyikét július folyamán külön feljegyzésben kivonatoltatták a minisztérium apparátusa, illetve a külképviseletek számára.

¹³⁶ GECSÉNYI, 2007. 105. számú dokumentum, 332–335.

¹³⁷ ÖStA AdR BKA/AA Österreich 2 GZ 516346-Pol./1956.

Olyan összefoglalót készítettek, amelyben a hangsúlyt az ún. „Petöfi Körben” tömörülő ellenzéki erők tevékenységének bemutatására helyezték.¹³⁸

A nyári holt szezont követően október első felében Peinsipp követ, aki érezhetően mind szerteágazóbb kapcsolatokat épített ki a budapesti polgári körökkel, elsősorban Nagy Imre személyének gyors előtérbe kerüléséről, népszerűségének növekedéséről küldött információkat. Az október első napjaiban lezajlott budapesti tömegdemonstráció hatása alatt a véleménye érezhetően módosult a magyarországi fejlődés lehetséges irányáról, amikor rámutatott a nyugtalanság növekedésére, a szovjetellenes propaganda számottevő erősödésére.

A magyar forradalom és következményei

A forradalmi események kezdetéről Bécsbe küldött október 24-i távirata, majd a magyar hatóságok által elrendelt hírzárlat következtében csak alkalmilag leadott telefonjelentései közvetlenül már nem befolyásolták az osztrák politikai élet irányítóit a magyar események megítélésében. Számukra a meghatározó információs források a magyar és a nemzetközi tömegkommunikáció jelentései, illetve a szomszédságból adódó közvetlen tapasztalatok lettek.

Az 1956 októberi magyar forradalom és szabadságharc ausztriai fogadtatásáról, a menekültek tízezeinek befogadásáról, majd a szovjet fegyverek segítségével hatalomra került Kádár-kormány Ausztria ellen indított rágalom-hadjáratáról az elmúlt években számos publikáció jelent meg.¹³⁹ Nyilvánvaló, hogy a magyarországi események iránt teljes szolidaritást mutató osztrák kormány számára ebben a helyzetben a döntő elemet Ausztria alig egyesztendő múltja visszatekintő semleges státusának megőrzése, a visszanyert teljes körű államiság sértetlenségének biztosítása és a nyugati világ álláspontjával történő azonosulás jelentette.

Ennek megfelelően hozta meg első rendelkezéseit Oscar Helmer belügy- és Ferdinand Graf hadügyminiszter Raab kancellár és Figl külügyminiszter távollétében, amikor október 24-én egy (aligha feltételezhető) magyar vagy szovjet támadástól tartva a néhány héttel korábban besorozott újoncokból álló hadsereg alakulatait a keleti határra vezényelték.¹⁴⁰ A következő napokban a hazatérő kancellár ezt a döntést ugyan visszavonta, és helyette érthető módon számos más intézkedést hoztak az osztrák zászlókkal pontosan kijelölt határ biztosítására.

¹³⁸ Uo. Ungarn 3 GZ 511190-Pol./1956.

¹³⁹ Mindenekelőtt Manfred Rauchensteiner munkáira, a Murber Ibolya és Fónagy Zoltán által szerkesztett kötet (lásd az irodalomjegyzékben) tanulmányaira, Geccsényi Lajos forrásközléseire utalok.

¹⁴⁰ RAUCHENSTEINER, 2003. 244.

Október 28-án a kormány rendkívüli ülésén azután egyedülálló lépésre került sor. A magyarországi vérontástól megrendülten, a magyar forradalom célkitűzései iránti rokonszenvtől vezérelve, a világ kormányai közül egyetlenként, felszólították a szovjet kormányt a harcok azonnali beszüntetésére. A nyilatkozat kitért arra is, hogy Ausztria fellép a magyarországi viszonyok normalizálásáért azzal a céllal, hogy a szabadságjogok helyreállításával erősítse és védje az európai békét. A minisztertanács köszönetét fejezte ki a lakoságnak és a különböző karitatív szervezeteknek a Magyarország számára küldött segélyekért.¹⁴¹ Egyúttal felszólította az Egyesült Nemzetek Szervezetét és a tagállamokat arra, hogy indítsanak átfogó segélyakciót a harci cselekmények által okozott szenvedések enyhítésére. Egyetértéssel tudomásul vette, hogy az Osztrák Vöröskereszt a határ mentén segélyhelyeket állított fel, ahol gyógyszereket, kötszert és vérkészítményeket halmoztak fel. Határozat született arról, hogy az esetlegesen fegyveresen osztrák területre lépő magyar és szovjet katonákat le kell fegyverezni, mint hadifoglyokat kell kezelni, ám ellenállásuk esetén tüzet kell nyitni rájuk. A forradalom napjaiban Ausztriába menekült államvédelmi és honvédtisztekkel, katonákkal is ily módon jártak el.

Figl külügyminiszter elsőként a szovjet nagykövetnek nyújtotta át a kormánynyilatkozatot, aki biztosította a minisztert, hogy a szovjet kormánynak nem áll szándékában veszélyeztetni az osztrák semlegességet, egyébként pedig a törvényes magyar kormány kérésére vesz részt az eseményekben. Jelezte azonban, hogy a szovjet kormány számára „szokatlanul” cseng a nyilatkozat stílusa. Egyúttal átadta azt a levelet, amelyben Anasztaz Mikojan a minisztertanács első elnökhelyettese lemondta november első hetére tervezett ausztriai látogatását. Mikojan levele és Lapin¹⁴² nagykövet megjegyzése aligha hagyott kétséget aziránt, hogy moszkvai politikusok mennyire rosszallják az osztrák magatartást. Miként a következő napok történései ezt nyomatékosan meg is erősítették.

Figl felkérte a nyugati nagyhatalmak nagyköveteit, hogy kormányaik mielőbb indítsanak segélyszállítmányokat Ausztriába. Thompson amerikai nagykövet azonnal kijelentette, hogy az amerikai megszállás idejéből Salzburgban maradt gyógyszerkészleteket átengedik az osztrák hatóságoknak, és az amerikai kormány kész a menekültek segélyezéséhez hozzájárulni. Puja Frigyes magyar követ, akit a külügyminiszter szintén tájékoztatót, annyit mondott a miniszternek, hogy reméli Magyarországon hamarosan

¹⁴¹ GECSÉNYI, 2007. 1. számú dokumentum, 29.

¹⁴² Lapin, Szergej Georgievics (1912–?), szovjet-orosz újságíró, diplomata. 1954-től a külügyminisztérium európai osztályának vezetője, 1956-tól bécsi nagykövet, majd külügyminiszter (1960–1962), külügyminiszter-helyettes (1962–1965). Pekingi nagykövet (1965–1967), a TASSZ vezérigazgatója (1967–1970), majd az Állami TV és Rádió Bizottság elnöke.

visszatér a nyugalom.¹⁴³ A politikai élet képviselői – mindenekelőtt a szocialista Oscar Helmer belügyminiszter és a néppárti Heinrich Drimmel oktatási miniszter – miként az egész közvélemény, egyöntetűen nyílt és határozott rokonszenvükről biztosították a magyar forradalmat. Helmer a „demokrácia helyreállításának” nevezte az eseményeket.¹⁴⁴

A kormány állásfoglalásának elvi alapját az a felfogás képezte, amelyet Julius Raab kancellár már 1955 októberében megfogalmazott a parlamentben. „A semlegesség kötelezi az államot, de nem kötelezi az egyes állampolgárokat. Az egyes emberek szellemi és politikai szabadságát, különösen pedig a sajtó és a véleménynyilvánítás szabadságát a tartós semlegesség nem érinti. Ez nem ad alapot az ideológiai semlegességhez.”¹⁴⁵ Más helyütt így beszélt: „Azt mondtam, hogy Ausztria katonai semlegességre kötelezte el magát... Egy ilyen elkötelezettség azonban semmiképpen sem jelenti a színtelen neutralizmussal való egyenlőséget politikai kérdésekben. Ellenkezőleg, osztrák népünknek, amely sok évszázadon át a keresztény-nyugati kultúra zászlóvivőinek egyike volt, és ma is ezek mellett az eszmék mellett kötelezi el magát, kötelessége a világot azon emberek és államok vészhelyzetére és nyomorúságára figyelmeztetni, amelyek a mi igaz európai ideáljainktól elfordultak, vagy azoktól kényszerrel eltávolították őket.”¹⁴⁶

A néhány nap alatt Magyarországon lezajlott változások, az osztrák rokonszenv távlatilag kétségkívül egyedülálló esélyt kínáltak a két ország kapcsolatának tényleges normalizálására. Az Ausztriából vagy az Ausztrián át érkező élelmiszer és gyógyszer szállítmányok tömegét Budapesten az osztrák követség vette gondozásba Peinsipp követ személyes irányításával. A követség épületében raktározott készleteket éjjel-nappal folyamatosan osztották szét a kórházak között. A külképviselet kétségkívül a legaktívabb nyugati diplomáciai misszió volt a forradalom napjaiban. „Az amerikai követség a világtól különösen hermetikusnak elzártnak tűnt. A válság kezdetén azonnal megkíséreltem, hogy kapcsolatot tartsak a nyugati kollégákkal, és mindenekelőtt a svájciakkal, a belgákkal, a svédekkel és a hollandokkal azonos vonalon haladjak. Ám rövidesen látnom kellett, hogy magamra vagyok hagyva, mivel ők és más nyugati képviseletek bezárták a kapuikat, visszavonultak és megelégedtek azzal, hogy bevárják

¹⁴³ GECSÉNYI Lajos: Osztrák külügyi iratok Magyarország történetéhez: 1956 október–november. *Múltunk. Politikátörténeti folyóirat*, XLI. évf., 1996/2. 157–206. (A továbbiakban: GECSÉNYI, 1996.)

¹⁴⁴ Idézi: RAUCHENSTEINER, Manfred: *Spätherbst 1956: Die Neutralität auf dem Prüfstand*. Bundesverlag, Wien, 1981. (A továbbiakban: RAUCHENSTEINER, 1981.) 33.

¹⁴⁵ RAAB, Julius: *Verantwortung für Österreich* (Österreichischer Wirtschaftsverlag, Wien, 1961) 42.

¹⁴⁶ Idézi EGER, Reiner: *Krisen an Österreichs Grenzen. Das Verhalten Österreichs während des Ungarnaufstandes 1956 und der tschechoslowakischen Krise 1968, Ein Vergleich*. Verlag Herold, Wien–München, 1981. (A továbbiakban: EGER, 1981.) 47–48.

az eseményeket.” – jellemezte a követ a forradalom alatti napokat.¹⁴⁷ Nem volt véletlen, hogy Peinsipp tevékenységét néhány hónappal később az osztrák társadalom a Karl Renner Alapítvány Díjával és a „Budapest polgári hőse” címmel ismerte el.

A segítőkészség segítette áthidalni azt a pillanatnyi bizalmi válságot, amely Ausztriát illetően október utolsó napjaiban keletkezett a budapesti kormányban. Nagy Imre miniszterelnök arról tájékoztatta minisztertársait, hogy az osztrák kommunista pártlapban, a szovjet, a csehszlovák és a kelet-német sajtóban és rádióban olyan híreket terjesztenek, amelyek szerint emigráns magyar tisztek vezetésével fegyveresek akarnak Ausztriából benyomulni az országba. Az ügyben felvilágosítást kért Peinsipp követtől, aki november 3-án átadta neki az osztrák emlékeztetőt a határon már korábban fogantatosított intézkedésekről. (A határövezet lezárásáról, a vízumkiadás megszigorításáról, Nagy Ferenc volt miniszterelnök kiutasításáról.) Ezeket az információkat a bécsi magyar követségnek a külügyminisztériumhoz küldött távirata is megerősítette.¹⁴⁸

Amikor a szovjet csapatok november 4-én megindultak a magyar forradalom eltiprására, a bécsi kabinet késlekedés nélkül reagált az eseményekre. A szovjet intervenció hírére azonnal összehívták a kormány rendkívüli ülését és döntöttek a várható menekülők befogadásáról, biztosították az ellátásukhoz szükséges pénzügyi fedezetet és rendelkeztek (az ekkor még elegendőnek gondolt) traiskircheni befogadó állomás készenlétbe helyezéséről. November 9-én Ausztria kezdeményezője volt az ENSZ közgyűlésében a magyar népnek nyújtandó humanitárius segélyprogramról szóló határozatnak, amely valamennyi tagállamot felszólította a közreműködésre. (A továbbiakban is mindvégig támogatója maradt a magyarországi helyzet kivizsgálásával és a magyar ENSZ-delegáció mandátumának elismerésével kapcsolatos nyugati állásfoglalásoknak.)

Mindaz, amit az osztrák kormány a magyar forradalom ügyében tett – kezdve az október 28-án elfogadott nyilatkozattól a november 9-én benyújtott indítványig –, lett az elindítója a Kremlben megfogalmazódó ellenlépéseknek. Azoknak, amelyek a felkelés kirobbanásáért és gyors előrehaladásáért az állítólag Ausztrián át Magyarországra érkező szélsőjobboldali polgári és katonai emigránsokat, illetve közvetve a budapesti osztrák követség működését (a segélyszállítmányok között „nyugatról becsempészett fegyverek szétosztása”), azaz az Osztrák Köztársaságot tegye meg egyik felelőssé. A cél láthatóan kettős volt: a magyarországi forradalom okai közé „hitelt érdemlően” becsempészni a nyugati hatalmak támogatását és a szélsőjobboldali

¹⁴⁷ Minderről Walther Peinsipp követ összefoglaló jelentése: ÖstA AdR BKA/AA Ungarn 3 GZ 511190-Pol./1956 (511791).

¹⁴⁸ Vö. GECSÉNYI, 1996. 160–161.; GECSÉNYI Lajos Osztrák háttérdokumentumok az 1956-os magyar forradalom történetéhez. *Társadalmi Szemle*, LI. évf., 1996/6. 64–94.

magyar emigráció aktív részvételét, ugyanakkor közvetett politikai nyomást gyakorolni a semleges, de egyértelműen nyugati orientációjú, az európai integrációs folyamatokhoz csatlakozni kívánó osztrák államra.

A kitalált vádak, melyekhez az osztrák kommunisták lapja, a Volksstimme és vélhetően az ausztriai szovjet és magyar ügynökök szolgáltattak „helyszíni bizonyítékokat”, gyorsan helyet kaptak a szovjet blokk rádióadásában és sajtójában. A Kádár-kormány szerveződő adminisztrációja maga is hamarosan átvette az általánosságban mozgó állításokat, és részben a Kossuth Rádión keresztül terjesztette azokat, részben hivatalosan tiltakozott miattuk Bécsben. A magyar külügyminisztérium november 21-én kelt jegyzéke pontosan tükrözte a valóságtól a rágalmak felé vezető utat. Miközben a kormány nevében a minisztérium köszönetét fejezte ki „azért a nagymérvű és eszmei értékét tekintve fel sem mérhető gyors, szomszédi segítségért, melyet az osztrák Vöröskereszt, az osztrák hivatalos szervek és az osztrák nép gyógyszer- és élelmiszersegély alakjában a magyar népnek a nehéz napokban nyújtott”,¹⁴⁹ és külön is kiemelte a követség közreműködését, fenntartotta az Ausztriával szembeni vádakra történő visszatérés lehetőségét.

A következő hónapokban a magyar pártvezetésnek a forradalmi eseményekről közölt tájékoztatói (az ún. fehér könyvek) egyik meghatározó elemévé vált Ausztria rágalmazása.

Miután szovjet és a magyar hadsereg alakulatai már november végén, december elején lezárták a határt, 1957 első napjaiban a kormány nevében Münnich Ferenc miniszterelnök-helyettes, a fegyveres erők minisztere döntött a nyugati államhatár őrzésének megszilárdításáról. Ez a határozat miközben utalt a belügyi és katonai szervek által már megtett intézkedésekre, a menekülőkkel szembeni eljárás megszigorítására, az elfogottak értékeinek elkobzására, még olyan elemeket is tartalmazott, mint kivándorlási lehetőség 10.000 fő számára, illetve a határvidék közszükségleti cikkekkel történő jobb ellátása. A hidegháború kemény módszereihez való visszatérést jelezte, hogy Kádár János január 24-én bejelentette, a nyugati és a déli határokon visszaállítják az aknazárat, azaz a „vasfüggönyt”. A munkálatokat március-május folyamán végezték el.¹⁵⁰

A két ország közötti kisebb-nagyobb konfliktus-források 1957 első hónapjaiban ennek a fényében is igencsak gyarapodtak. Ezek talaja elsősorban a menekült-ügy

¹⁴⁹ *Iratok Magyarország és Ausztria kapcsolatainak történetéhez 1956–1964.* Válogatta, szerk., szerkesztői jegyzetekkel ellátta és a bevezető tanulmányt írta GECSÉNYI Lajos. Magyar Országos Levéltár, Budapest, 2000. (A továbbiakban: GECSÉNYI, 2000.) 39. A Külügyminisztérium jegyzéke a budapesti osztrák követséghez.

¹⁵⁰ GECSÉNYI Lajos: Ausztria. In: *Evolúció és revolúció. Magyarország és a nemzetközi politika 1956-ban.* Szerk. BÉKÉS Csaba. Gondolat Kiadó, Budapest, 2007. 223–225.

egyre akutabbá válása volt. Ezt jelezte Richard Nixon amerikai alelnök ausztriai látogatása december folyamán, amikor felkereste a burgenlandi menekülttáborokat,¹⁵¹ a menekültek hazahozatalára létrehozott, döntően állambiztonsági tisztekből összeállított, ún. visszatelepítési bizottság ausztriai fogadásának elhúzódása januárban, a szülők nélkül nyugatra távozott kiskorú gyermekek visszaadásának ügye. Mindezt súlyosbították a nemzetközi életben végbement történések és az ezektől elválaszthatatlan politikai nyilatkozatok. Az ENSZ közgyűlésén január 9-én megkezdődött a „magyar kérdés” vitája, másnap megszületett a határozat az ún. „ötös bizottság” felállításáról, január 15-én a magyar kormány memorandumot adott át az ENSZ főtitkárának a menekültek hazatérése ügyében.

Osztrák oldalról nézve nem kevésbé volt meghatározó a kettősség: megkísérelni a határviszonyok normalizálását, az ENSZ menekültügyi előírásainak figyelembevételével megoldani a sok tízezer hontalan ellátását, majd tovább utazását, valamiként fenntartani a gazdasági kapcsolatokat. Oly módon, hogy az ne váltsa ki az államszerződést aláíró egyik nagyhatalom rosszállását sem. Természetesen árnyalta a szomszéd-politika alakítását, hogy a vezető osztrák politikusok eltérően ítélték meg a kapcsolatok kérdését. Az Osztrák Néppárt elnöke, Julius Raab kancellár és párttársainak egy része fél szemmel Moszkvára tekintve a tárgyalások híve volt még akkor is, ha elvi engedményeket nem kívántak tenni a Kádár kormánynak. Más néppárti politikusok (Ferdinand Graf és Heinrich Drimmel miniszterek) és a szocialisták meghatározó személyiségei (Oscar Helmer belügyminiszter és Oscar Pollak, a központi pártlap szerkesztője) ezzel szemben a teljes elutasítás mellett szálltak síkra.¹⁵² A nagyhatalmak közötti csekély mozgástérben időnként még a folyamatos kompromisszumokat kereső Raab kancellár alkalomadtán maga is az irrealitások világába tévedt, amikor január 20-án mondott rádióbeszédében felvetette Magyarország semlegessé nyilvánításának kérdését: „Magyarország közvetlenül határos Ausztriával, és a semlegesség valamilyen formáját a magyar nép biztosan szívesen akceptálná. Egy semleges állam létrehozása az ideológiai demarkációs vonal ezen és azon oldalán, amit Churchill egykori kijelentése után vasfüggönynek neveznek, bizonyára lényegesen hozzájárulna Közép-Európában az általános nyugalomhoz, annál inkább mivel ezzel a konstrukcióval senkinek sem

¹⁵¹ GECSÉNYI Patrícia: Ötvenhatos magyar menekültek Ausztriában. Richard Nixon amerikai alelnök látogatása Bécsben. In: *Zinner 70 Egy élet az (i)gazságszolgáltatás szolgálatában*. Szerk. FODOR Veronika, GECSÉNYI Patrícia, HOLLÓSI Gábor, KISS Dávid, RÁCZNÉ BAÁN Krisztina, RÁCZ János. Budapest, Írott Szó Alapítvány–Magyar Napló, 2018. 320–327.

¹⁵² Vö. PUJA Frigyes: *A szedőszekrénytől a miniszteri székig*. Népszava, Budapest, 1988. (A továbbiakban: PUJA, 1988.) 188–189.

kellene fenyegetve érezni magát.”¹⁵³ Egy ilyen általánosan megfogalmazott idealisztikus óhaj adott esetben legfeljebb az Ausztria elleni vádaskodások körét bővíthette.

A még feszültebbé váló helyzetben, amihez hozzájárultak a „hazatelepítési bizottság” elleni tüntetések a menekülttáborokban, az átlagosnál nagyobb jelentőséget kapott az osztrák kormány február 5-i ülésén Helmer belügyminiszter jelentését követően Heinrich Drimmel oktatási miniszter előterjesztésére hozott határozat egyes tervezett kulturális és sportrendezvények lemondásáról, a jövőt illetően pedig a magyar művészek és sportolók beutazásának korlátozásáról.¹⁵⁴ Az alighanem átmenetinek szánt korlátozó intézkedések három héttel később minden addiginál élesebb összecsapáshoz vezettek a két ország között. Ennek felerősítésében ismételten szerepet kaphatott a szovjet vezetés Ausztriának szánt újabb figyelmeztetése, amit a Pravda február 9-i számában megjelent terjedelmes szerkesztőségi cikk fogalmazott meg – nagy valószínűséggel Anasztaz Mikojan a szovjet minisztertanács első elnökhelyettese várható látogatásának előkészítéseként, előzetes nyomásgyakorlásként. Az írás az osztrák külpolitika kritikájaként felelevenítette a magyar forradalommal kapcsolatosan az Ausztria elleni vádakot, majd egy sorba állította azokat Raab kancellár semlegességi javaslatával, Ausztriának az különböző európai integrációs szervezetekhez történő közeledésével, a Béke Világtanács bécsi irodájának röviddel korábban történt bezárásával – összességében a semlegesség súlyos megsértéseként értékelve az eseményeket. Február 21-én – nem kétséges, hogy ugyancsak szovjet ösztönzésre fogant – magyar külügyminisztériumi nyilatkozat ismételte el újból a rágalmakat, amiket az osztrák kormány két nappal később kemény szavakkal utasított vissza.¹⁵⁵

A nyilatkozatháború február 28-án váratlan fordulattal, a budapesti osztrák követség teljes rendőri blokádjával eszkalálódott. A Budapest II. kerületében tartott átfogó közbiztonsági razzia ürügyén a rendőrség lezárta az osztrák követség környékét, és minden a követségen megforduló magyar állampolgárt igazoltatott, kihallgatott. Másnap Peinsipp követet is feltartóztatták és igazoltatni, sőt megmotoszni akarták. A követségi épülettel szemben megfigyelő pontot rendeztek be, ahonnan fényképezték a követség forgalmát. A kihallgatások elsősorban arra vonatkoztak, hogy a követséget általában

¹⁵³ Idézi GEHLER, Michael: *Österreichs Außenpolitik der Zweiten Republik. Von der alliierten Besatzung bis zum Europa des 21. Jahrhunderts.* 1. kötet. Studien Verlag, Innsbruck, 2005. (A továbbiakban: GEHLER, 2005.) 181.

¹⁵⁴ Karl Grubhofer belügyi államtitkár két nappal később azt mondta Puja Frigyesnek, hogy a döntés a szocialisták nyomására született, és a Néppárt nem értett vele egyet. Javasolta, hogy a követ tiltakozzon a döntés ellen. ÁBTL 3.2.4 K-232/1 32. „Kardos” állambiztonsági titkos munkatárs jelentése, 1957. február 17.

¹⁵⁵ Ismerteti SZENTESI, Renáta: Anschuldigungen gegen Österreich von Seiten der Sowjetunion und der KPÖ während der Ungarnkrise von 1956 anhand österreichischer Quellen. In: MURBER, Ibolya – FÓNAGY, Zoltán: *Die ungarische Revolution und Österreich.* Czernin Verlag, Wien, 2006. 259–260.

vízum ügyekben felkeresők láttak-e fegyvereket az épületben. Noha igazoltatásokra az angol, amerikai és francia követségek körül is sor került, az akció (mellyel egy időben a János Kórház több orvosát is kihallgatták, akik a forradalom idején a segélyszállítmányok szétosztásában közre működtek) egyértelműen az osztrák képviselő ellen irányult. Azzal a többes szándékkal, hogy a kicsikart vallomásokkal valamilyen módon dokumentálják a követség elleni korábbi vádakat, esetlegesen gyanút ébresztenek a március 15-ére meghirdetett tüntetések (MUK) támogatásával kapcsolatban, és egyben fokozódó lélektani nyomást gyakoroljanak Peinsipp követre, kikényszerítve így akár önkéntes távozását Budapestről. Annál is inkább, mert a követ a magyar külügyben a sorra-rendre felmerülő konfliktusok megkísérelt tisztázása során vele szemben tanúsított lekezelő bánásmód (például egyetlen vezető hivatalnok sem volt hajlandó fogadni őt) miatt már a visszavonulását fontolgatta, ami egyet jelentett volna a kapcsolatok teljes befagyasztásával.¹⁵⁶

A Leopold Figl külügyminiszter azonnali erélyes tiltakozásáról készült jelentésében, amely kilátásba helyezte a vízumkiadás megszigorítását és a folyamatban lévő kereskedelmi tárgyalások megszakítását, Puja Frigyes sem tudott értelmes javaslatot tenni a helyzet kezelésére. A kötelező vádaskodásokat megismétlő jelentés egyik „sarkalatos” – a konfliktus kezelését a legkevésbé elősegítő – pontja az volt, hogy „jó lenne egy-két nevet (cégéres reakció, esetleg háborús bűnös), akiknek okmányai nem voltak rendben az igazoltatás alkalmával [megemlíteni]. A legjobb lenne, ha ezek között közönséges bűnözők is lennének. Az osztrák követségnek sem válik dízére, ha ilyen emberek keresik fel.”¹⁵⁷A budapesti külügy az osztrák tiltakozást egyébként nem csak teljességgel alaptalannak, a magyar belügyekbe történt beavatkozásnak nevezte, de felhatalmazta Puja Frigyeset, hogy utasítsa azt vissza és magánvéleményként tegye szóvá Figl külügyminiszternek Peinsipp követ határozott, nyíltan a magyar külügyet bíráló magatartását. (Érdekes, hogy Puja 30 évvel később készült emlékirataiban azt írta, hogy a budapesti Központ valójában nem irányította a követség munkáját, az ő céljuk csupán Ausztria „megtáncoltatása” és Peinsipp lejárata volt.¹⁵⁸) Mindez alig változtatott az osztrák kormány álláspontján. A rendőrségi demonstráció, amit az osztrák határozottság láttán ugyan azonnal megszüntettek, és talán az aknazár újratelepítéséről

¹⁵⁶ MNL OL XIX-J-36-a 1957-83. Bécsi követség iratai. Puja Frigyes jelentése, 1957. március 24. – A magyar diplomácia láthatóan nem számolt ennek a következményeivel. Hírszerzési forrásokból az állambiztonság előtt már 1956. decemberében ismert volt, hogy Peinsipp követ a Sebes István miniszterhelyetessel kialakult konfliktusa miatt az ügyvivői megoldást javasolta. ÁBTL 3.2.4 K-232/1 31. „Botond” fn. tiszti jelentése, 1956. december 16.

¹⁵⁷ GECSÉNYI, 2000. 14. számú dokumentum, 50–52.

¹⁵⁸ PUJA, 1988. 189.

március elején kapott első információk¹⁵⁹ következményeként Bécs megszigorította a vízumok kiadását. Egy nappal a járat megindulása előtt visszavonta a Budapest–Bécs közötti MALÉV repülőjárat első gépének leszállási engedélyét, és ami ennél lényegesen súlyosabb volt a február 21–március 20. között folyó évközi kereskedelmi tárgyalásokon – az osztrák hivatalnokoktól származó információk szerint amerikai nyomásra – elutasította a magyar kéréseket, mindenekelőtt a rövid távú hitelek folyósítását. Karádi Gyula, a magyar küldöttség tagja összefoglalójában egyértelműen megállapította: „...véleményünk szerint még rontott a helyzeten az a körülmény, hogy éppen a magyar–osztrák gazdasági tárgyalások időpontjában éleződött ki a magyar–osztrák kapcsolat a Külügyminisztérium szóvivőjének hivatalos nyilatkozatai és a budapesti követségek – köztük az osztrák követség – látogatói elleni rendőri ellenőrzési intézkedések miatt, amit az osztrák sajtó igen éles formában hozott... A delegáció véleménye szerint nem érdekünk a gazdasági kapcsolatok elmérgesítése...”¹⁶⁰ Egyébként hasonló módon gondolkodhattak más tárcák képviselői is, miután a képletesen is fagyos tavaszi napokban a közlekedési minisztérium és az idegenforgalom irányítói önálló lépéseket tettek osztrák partnereiknél a már 1956 tavaszán szóba került közúti szerződés (benne a rendszeres autóbuszjáratok és kereskedelmi áru fuvarozás szabályozása) ügyének felelevenítésére, a korábbi szálak felvételére. Vagy miként az egészségügyi szervek 18 tagú orvosdelegációt küldtek az onkológiai világtalálkozásra. A követség némi meglepetéssel reagált ezekre, s legfőképpen azt észrevételezte, hogy a különböző tárcák nem egyeztettek terveikről a külügygel.

Az előzmények ismeretében a magyar vezetést valójában nem érthette meglepetésként, hogy a Magyar Szocialista Munkáspárt Ideiglenes Intéző Bizottsága által az Osztrák Kommunista Párt március 28-án tartott 17. kongresszusára delegált Marosán György, aki az osztrák szocialisták előtt különös ellenszenvnek örvendett, és Kiss Károly nem kaptak beutazási vízumot.¹⁶¹

A mélypontra süllyedt kapcsolatokat hűen tükrözte a magyar követség április 4-i fogadása, melyen a minisztertanács április 2-i döntése értelmében egyetlen politikus sem jelent meg. Még olyanok sem, akik közvetlen kapcsolatban álltak a magyar

¹⁵⁹ A műszaki zár újjáépítéséről lásd ORGOVÁNYI, 2007. 97–120. Figl külügyminiszter március 6-án már érdeklődött Puja Frigyesztől az új „vasfüggönyről”.

¹⁶⁰ MNL OL XIX-J-1-k. Jelentés a magyar–osztrák évközi tárgyalások lefolyásáról, 1957. március 25. Idézi GECSÉNYI Lajos: Kiútkeresés. Konfliktusok és konfliktus-megoldási próbálkozások Budapest és Bécs között 1957-ben. In: *Pártok, politika, történelem. Tanulmányok Vida István egyetemi tanár 70. születésnapjára*. Szerk. RÉFI Attila és SZIKLAI István. MTA–ELTE Pártok, Pártrendszerek, Parlamentarizmus Kutatócsoport, Budapest, 2010. 196.

¹⁶¹ GECSÉNYI, 2000. 15.

diplomatakkal. A minisztériumokat kisebb beosztású hivatalnokok képviselték. A több mint 400 vendég között a döntő többséget a gazdasági élet ismeretlen, a közéletben számon nem tartott résztvevői jelentették.

Konfliktusok hálójában

Ebben a helyzetben mindkét fél nagy érdeklődéssel várta Anasztaz Mikojan miniszterelnök-helyettes hónapok óta halasztott, április végén esedékes bécsi látogatását, ami egy magas rangú szovjet vezető első ausztriai útja volt az államszerződés aláírása, a magyar forradalom és a szuezi válság után. Annál is inkább, mert feltételezhető volt, hogy Mikojan állást foglal a világpolitika, elsősorban az enyhülés folytatása és a leszerelés kérdéseiben, valamint a bilaterális kapcsolatokat illetően. A hivatalos találkozón Mikojan valóban kitért a magyarországi eseményekkel kapcsolatos osztrák magatartásra. Utalt az Ausztriával kapcsolatos vádakra, elsősorban az állítólagos fegyverszállításokra a forradalmárok számára. Részletekről nem beszélt, azt azonban nyomatékosan hangsúlyozta, hogy a Szovjetunió számára nem közömbös, milyen a viszony a két ország között és nagyon fontosnak tartják, hogy a kapcsolatok ismét javuljanak. Válaszában Raab kancellár határozottan megerősítette, hogy országa semmilyen módon nem sértette meg a semlegesség előírásait, nem avatkozott Magyarországra belügyeibe, nem állt kapcsolatban a forradalmárokkal, csupán a harcok befejezését kívánta, és segítette a menekülteket. A kemény hangú párbeszédben a szovjet politikus ismételtén ajánlotta, hogy találkozzanak a két ország képviselői és legyen ismét rendezett a viszony Magyarországgal. Erre nézve azonban semmilyen ígéret nem hangzott el osztrák oldalról. Raabnak – utalással a januári beszédére – Mikojan értésére adta, hogy Ausztria semlegessége egyedi eset, amely a „mai adottságok közepette” nem ismételtető, egy semleges övezet Közép-Európában a nagyhatalmi választóvonal két oldalán nem aktuális.¹⁶²

A kancellár által a szovjet küldöttség tiszteletére április 24-én rendezett fogadáson Julius Raab tüntetőleg Puja Frigyes mellé ült, ám érdemi beszélgetésre nem került sor közöttük. A Lapin nagykövet által két nappal később adott fogadáson Mikojan viszont közvetlenül Puja Frigyesnek adta értésére, hogy a szomszédügyi viszony a két ország kormányaira tartozik, s nekik kell a problémákat elrendezniük. Az ő látogatása ehhez jó kiindulópont lehet. („Mikojan elvtárs megjegyezte, hogy ismétli, a mostani tárgyalások jó kiindulópontot jelentenek, s tárgyaljunk az osztrákokkal, egyezzünk

¹⁶² ÖStA AdR BKA/AA Pol. II. Russland 2 GZ 215.864-Pol./1957. A látogatás értékeléséről lásd RAUCHEN-STEINER, 1981. 35–38.; EGER, 1981. 55–57.; GEHLER, 2005. 175.

meg anélkül, hogy valami elvi engedményt tennénk.”¹⁶³) Kérte, hogy a beszélgetésről tájékoztassa Kádár Jánost. Raab kancellár és Grubhofer államtitkár az est folyamán most már maguk is megerősítették, hogy eljön az ideje a párbeszédnek. Raab jelezte, hogy alkalom adtán fogadná a magyar diplomácia képviselőjét egy tájékozó beszélgetésre. A fogadáson szerzett információkon túl Lapin nagykövet részletesen is tájékoztatta Puját a megbeszélésekről, kiemelve a kétoldalú megbeszélések megkerülhetetlenségét.¹⁶⁴

Mint az várható volt, az osztrák és magyar politika nem teljesen azonos módon értelmezte a tárgyalásokból levonható következtetéseket. A magyar diplomácia abból indult ki, hogy az osztrákok a szovjet állásfoglalás fényében nem térhetnek ki a magas szintű tárgyalások elől (ezt erősítette Julius Raab megjegyzése is), amelyek ráadásul – legalábbis így gondolták – átfogják az összes tisztázandó kérdést. Az osztrák kormány, miként azt a Mikojan látogatásról Josef Schöner külügyminisztériumi főtitkár által készített összefoglaló mutatta, elsősorban a megbeszélések nemzetközi vonatkozásait tartotta fontosnak: azt a szovjet szándékot, hogy a magyar forradalom után a világ visszatérjen a korábbi párbeszédhez. Ebben természetesen benne foglaltatott Ausztria és Magyarország bilaterális viszonyának rendezése is, ám nem nagyobb súllyal, mint magának az osztrák semlegesség önértelmezésének az elfogadása is. A Ballhausplatz diplomáciája elismerte, hogy Ausztria és a szocialista országok, mindenekelőtt Magyarország, kapcsolatának a normalizálása szovjet érdek is, ám emlékeztetett, hogy ez az ottani kormányok (éppen hiányzó) jóakarátán múlik, hiszen a „vasfüggönyt” nem osztrák oldalon építették fel. A normalizálási folyamat lehetőségeinek meghatározása szempontjából az osztrák kormány számára nagyon lényeges volt, hogy a szovjet politikus semmilyen módon nem helyezte nyomás alá az osztrák kormányt.¹⁶⁵

Mindebből következett, hogy olyan tárgyalási és megállapodási kényszer, melyet a magyar fél elképzelt, nem létezett. Annál kevésbé, mert az osztrák kormánynak változatlanul figyelemmel kellett lennie saját országa érdekeinek érvényesítésére és a Kádár kormánnyal szembeni nemzetközi elutasításra is. Nyilvánvaló volt, hogy magas szintű tárgyalások és megállapodások ilyen helyzetben nem jöhetnek létre, különösen nem akkor, ha immár olyan súlyos problémával is szembesülni kell, mint az ismét felépített drótakadályrendszer és aknamező. Ennek a ténye, mint fentebb utaltunk rá, március eleje óta egyre nyilvánvalóbbá vált Bécs előtt. Peinsipp követ április elején már szóvá is tette ezt a magyar külügyminisztériumban, hozzátéve: tudják, ez magyar belügyet képez. Április 27-én a határ osztrák oldalán futó országút közvetlen közelében

¹⁶³ GECSÉNYI, 2007. 16. számú dokumentum, 56. Pujá Frigyes jelentése, 71/2/1957. 1957. április 26.

¹⁶⁴ Uo.

¹⁶⁵ ÖStA AdR BKA/AA Pol. II. Russland 2 GZ 215.864-Pol./1957 (219.707).

felrobbant egy átsodródott akna. Véltetően tekintettel Mikojan folyamatban lévő látogatására, a baleset után csak egy hónappal, június elsején nyújtotta át Leopold Figl külügyminiszter Puja követnek azt az aide memoire-t, amely elvi állásfoglalást tartalmazott az aknazár ügyében. Ebben az osztrák állam szuverenitásának megsértésével vádolta a magyar kormányt, miután a határon tett intézkedéseivel súlyos veszélynek tette ki az osztrák állampolgárok életét. Felszólították a budapesti vezetést, hogy az aknamezőt helyezték távolabbra a határvonaltól.¹⁶⁶ A jegyzék átadásakor Figl szövegétette, hogy az emberek a határ mentén nem mernek a földjeiken dolgozni, mert attól félnek, megsebesülnek. A tiltakozást a külügy azonnal nyilvánosságra is hozta, hogy ezzel ismertté tegye a közvélemény előtt. A magyar diplomaták ráéreztek az emlékiratban foglaltak súlyára. „Ezt az osztrák lépést – tiltakozást és követelést – csak úgy lehet értékelni, mint egy osztrák kísérletet arra, hogy a Mikojan látogatás után kialakult viszonylag kedvező légkört megmérgezze. Miért tennék éppen most be a határárral kapcsolatos követelésüket, amire semmi különösebb alap még nincs, mert osztrákok nem sebesültek meg általa?”¹⁶⁷ A hivatalos magyar válasz felelevenítette a forradalommal kapcsolatos vádakot, miközben tagadta, hogy az akna bármilyen módon veszélyeztetné az osztrák lakosság életét.¹⁶⁸

A Mikojan látogatást követő optimizmus így az aknazár lélektani terhe alatt rövid idő alatt foszladozni kezdett. Ezen nem változtatott, hogy időközben a pénzügyi kérdések rendezését előkészítő közös albizottság ülése előrelépést hozott az egykori közös dunai gőzhajózási társaság (DDSG/DDGT) ügyének rendezésében, elmozdulást a hitelnyújtási tilalom esetleges feloldásában.

¹⁶⁶ GECSÉNYI, 2007. 20. számú dokumentum, 68.

¹⁶⁷ MNL OL XIX-J-1-j. Ausztria 1945–1964 29/f KüM 002779/1957.

¹⁶⁸ MNL OL XIX-J-36-a 1957-24. Bécsi követség iratai, 1957. június 17. – Az már a tragikomédia határát súrolta, hogy a magyar külügyi és belügyi szervek hónapokon át miként foglaltak állást az aknazárról: az aknákat a határvonaltól kellő távolságra helyezték el; az akna egyes helyeken osztrák területen voltak, mert a trianoni határ kijelölése már elenyészett; az akna lerakása a gyors munka során nem követte a határvonalat, hanem levágta a ki- és beszögeléseket; az akna veszélytelenek, mert „csak” taposó akna; 10 cm mélyen vannak a földben, nincs az az eső, ami átmossa őket Ausztriába; az osztrákok átjönnek, a határon összeszednek aknákat, átviszik és ott szétszórják, hogy így teremtsenek provokációkat stb. A két ország közötti határvonal egyébként valóban nagyon nehezen volt felismerhető. Gyurkó Lajos vezérőrnagy, a Határőrség országos parancsnoka 1957. december 2-án jelentette Biszku Béla belügyminiszternek, hogy a határjeleket 1922 óta nem újították meg, 10%-uk eldőlt, 16%-uk megrongálódott és 24%-a hiányzik. A határvonal több helyen egyáltalán nem látható a gaz miatt. Így az aknamezőt egyenes vonalban telepítették: 35 helyen ment át osztrák területre, 15 helyen közös útra. Célszerű volna, javasolta Gyurkó, hogy kössenek egyezményt a határjelek megújításáról és egy egyes bizottság létrehozásáról. MNL OL XIX-B-10 1957. 36. szám.

1957 októberében a nehéz helyzetben manőverező osztrák kormány¹⁶⁹ váratlan gesztust tett Budapest irányába, amikor egy magyar tiltakozásra reagálva betiltotta az Út és Cél című emigráns hungarista lapot, és szerkesztőjét kiutasította az ország területéről. Egyben felhívást intézett az ország lakosaihoz, amelyben felhívta a figyelmüket a kémszervezetek aknamunkájára. A légkör kedvezőnek ígérkezett ahhoz, hogy gyorsan tető alá hozzák Horváth Imre külügyminiszter bécsi találkozóját Leopold Figl külügyminiszterrel.

Így kerülhetett sor november 6-án az ENSZ közgyűléséről hazatérő Horváth Imre és Leopold Figl rövid munkatalálkozására Bécsben. A visszafogott hangnemben lezajlott beszélgetésen az osztrákok azonban nem fogadták el Horváth javaslatát egy magas szintű, minden problémás kérdést felölelő konferencia összehívásáról, helyette ragaszkodtak a határkérdés kiemelt megvitatásához. Végül is azzal álltak fel, hogy Puja Frigyes és Heinrich Haymerle politikai igazgató állapotban meg a tárgyalások napirendjéről. Azt, hogy ez milyen feltételek mellett, milyen formában valósul meg, azt a megbeszélés mélységében nem érintette.¹⁷⁰ Hamarosan kiderült az is, hogy a szovjet diplomácia sem kíván a napirendet illetően nyomást gyakorolni az osztrákokra. A Puja és Haymerle között november 13-án tartott egyeztetésen az osztrák diplomata ismételtelen csak az országhatárral kapcsolatos témák (határzár, határjelek felújítása, határincidensek megelőzése) elsődleges napirendre tűzését támogatta, mégpedig követi szintű megbeszéléseken. Egyben nehezményezte, hogy a Minisztertanács Tájékoztatási Hivatala által az „ellenforradalmi” eseményekről két hónappal korábban kiadott *Fehér könyv* 4. kötetében ismételtelen súlyosan megvádolták Ausztriát a semlegesség megsértésével a magyar forradalom idején.¹⁷¹

Figyelmen kívül hagyva az osztrák álláspontot Sebes István miniszterhelyettes utasítására a Puja követ által november 25-én átadott emlékeztető, bár nem zárkozott el a határkérdés komplex napirendre vételétől, ragaszkodott a fiatalok menekültek visszaadásának, a kereskedelmi kapcsolatok fejlesztésének és számos más témának (kultúra, jogsegély, növényvédelem, vízügy, közlekedés) a megvitatásához. Mindezt egy miniszter-helyettes/államtitkár vezetése alatt álló bizottságban. Az elutasító válasz lényege informálisan néhány napon belül eljutott Puja Frigyeshez. A szokásos kötetlen

¹⁶⁹ A kormányon belüli feszültségeket jól mutatta Oscar Helmer belügyminiszter felszólalása a Szocialista Párt novemberi kongresszusán: „Ausztria önkéntesen semlegesnek nyilvánította magát. Ez azonban nem adhat okot arra, hogy becsukjuk a szemünket a Magyarországon történt embertelenségek előtt. Nagy kötelességünknek tesszünk eleget, ha a világot és a világ lelkiismeretét felrázzuk, hogy ne felejtse ezeket.” *Arbeiter Zeitung*, 1957. november 24., 2.

¹⁷⁰ GECSÉNYI, 2000. 23. számú dokumentum, 76–78. Puja Frigyes jelentése Horváth és Figl találkozásáról, 1957. november 7.

¹⁷¹ MNL OL XIX-J-36-a 1957-134. Bécsi követség iratai. Puja Frigyes jelentése, 1957. november 14. (134/39).

társasági találkozón Grubhofer államtitkár egyértelműen megmondta, hogy egy osztrák kormánytag budapesti útja és tárgyalása nem lehetséges. Ő is megerősítette, hogy tiltakozás várható a „fehér könyv” 4. kötetének tartalma miatt. Bő egy héttel később Simon Koller követ, a politikai igazgató helyettese mindezt immár hivatalosan is Beck István tanácsos tudomására hozta.¹⁷²

Az óvatos osztrák diplomácia minden esetre arra törekedett, hogy megkíséreljen javulást elérni a bilaterális kapcsolatokban. Ennek tudható be, hogy 1958. május-június folyamán az osztrákokat sem egy diplomáciai bonyodalommal és kiutasítással végződött kémbojtárny,¹⁷³ sem a magyar részről ismételt megszorított fegyveres határsértések nem térítették le a kapcsolatok rendezése felé vezető útról, viszont kétségen kívül késleltették az előrehaladást. A bevált kormányzati hírforrás, Grubhofer államtitkár szerint leginkább a Nagy Imre miniszterelnök és társai elleni halálos ítélet befolyásolta súlyosan a közvéleményt és így természetesen a kormányzatot is.¹⁷⁴ Ezt maga Figl külügyminiszter is megerősítette azon a megbeszélésen, melyet Sík Endrével és helyettesével, Péter Jánossal folytatott New Yorkban az ENSZ közgyűlése keretében. A feszült hangulatban lezajlott találkozón Figl világosan értésre adta, hogy a két ország közötti viszony javításának előfeltétele a határincidensek lezárása, az osztrák követ zaklatásának befejezése. A tárgyalások diplomáciai csatornákon bármikor megindulhatnak, de jelentős lépés volna, ha a magyar fél valamilyen gesztussal segítené ezt. Ez nem a gyengeség, hanem a konszolidáció jele volna. Az osztrák külügyminiszter azt sem rejtette véka alá, hogy az otthoni közvélemény nyomására nemcsak megszavazza az ún. magyar kérdés ismételt napirendre tűzését, de fel is szólal a közgyűlésen és amnesztiát sürget a politikai foglyok számára.¹⁷⁵ Mindezek ellenére Sík útban hazafelé megállt Bécsben és újabb eszmecsere folytatott az osztrák külügyminiszterrel, melyen a lényegét illetően elbeszéltek egymás mellett. A találkozóról készített feljegyzésében ennek ellenére pozitívan értékelt az eszmecsere, különösen kiemelte Kreisky államtitkár jelenlétét és állásfoglalásait. Sík szerint az osztrák politika zsákutcába került, és Nyikita Hruscsov közelgő látogatása miatt keresi a kiutat.¹⁷⁶ Tévedése nem csupán abban mutatkozott meg, hogy Hruscsov bécsi látogatása még két évig váratott magára, hanem a szovjet politika ismételt félreértésében is. A Kreml

¹⁷² MNL OL XIX-J-36-a 1957-12. Bécsi követség iratai. Emlékeztető és a KüM 0084/10/számú leirata, 1957. november 23.

¹⁷³ GECSÉNYI Lajos: A bécsi fiaskó – diplomácia az állambiztonság árnyékában A „Teleki-Kertész ügy” 1958. *Történelmi Szemle*, LIV. évf., 2012. 315–336.

¹⁷⁴ MNL OL XIX-J-36-a. Bécsi követség iratai. 1958 28/14. Puja Frigyes jelentése, 1958. november 17.

¹⁷⁵ ÖStA AdR BKA AA Pol. II. 1958 Ungarn 2 GZ 549.319 (554.671).

¹⁷⁶ GECSÉNYI, 2000. 37. számú dokumentum, 132–135.

számára a magyar–osztrák viszony javítása – mint az több ízben megmutatkozott – közvetetten támogatandó, másodlagos ügyet jelentett.

Miközben a politikai kapcsolatokban végül is 1958-ban sem történt látványos elmozdulás, a mindennapi érintkezésben (miként az előző esztendőben is) osztrák részről is felbukkantak központilag nem tervezett – mégpedig a közvetlen érdekeknek megfelelően burgenlandi, tartományi szintű – gazdasági kezdeményezések, tudományos és kulturális kapcsolatkeresések. A burgenlandi tartományi kormány és a politikai pártok ettől kezdve különböző formákban mind gyakrabban léptek fel az enyhülés gyorsításáért, miközben még azt is vállalták, hogy szembe kerüljenek a szövetségi külpolitika elképzeléseivel.¹⁷⁷

Mindezeknek a fényében fokozott jelentőséget kapott az a tény, hogy 1959-ben, hasonlóan a Magyarország nemzetközi megítélésében tapasztalható változásokhoz, valóban gyors és jelentős – lényegében már hosszú ideje előkészített – lépések történtek a normalizálás felé vezető úton. Az osztrák parlament ratifikálta az 1956-ban aláírt vízügyi egyezményt, megkötötték az országúti teherfuvarozási egyezményt, aláírták a légügyi egyezményt. Ami a legfontosabb volt: 1959 októberében megemelt értékű három éves árucseré-forgalmi szerződést írtak alá, amelybe beépítették a harmadik országban történő ipari együttműködést. Igen jelentős volt, hogy szakértői szinten folytatódtak az 1956-ban félbe szakadt vagyoni jogi megbeszélések. Megkezdődött a növényvédelmi és állategészségügyi, továbbá a jogsegély- és szociálpolitikai egyezmények előkészítése. Még a tavasz folyamán a kereskedelmi kapcsolatok fejlesztésében érdekelt osztrák gazdasági csoportok nyomására a néppárti Johann Wagner burgenlandi tartományfőnök vezetésével küldöttség utazott Budapestre az Ipari Vásár alkalmából.¹⁷⁸ A látogatás Burgenlandban nagy visszhangot keltett és megerősítette a helyi szocialista politikusok kapcsolatfelvételi szándékát is.¹⁷⁹ Amikor a Puja Frigyes helyére lépett Sebes István követ novemberben két napos látogatást tett a tartományban, valóságos körutat szerveztek a számára, a tiszteletére adott díszebéden pedig valamennyi kormánytag megjelent. Olyan széles érdeklődésre számot tartó kérdések kerültek szóba, mint a kishatárforgalom megteremtése, szombathelyi színházlátogatások és balatoni kirándulások szervezése, a Fertő-tavi idegenforgalom, nyugdíj-igazolások beszerzése, a dél-burgenlandi vasúti forgalom újraindítása. A Sebes kíséretében jelenlévő diplomaták, Kurtán Sándor és Esztergályos Ferenc – nem melleleg

¹⁷⁷ MNL OL XIX-J-36-a. Bécsi követség iratai 1957. 155/1957. Puja Frigyes jelentése, 1957. október 25. és 1958. január 8.

¹⁷⁸ Szergej Lapin nagykövet már február végén jelezte Puja Frigyesnek, hogy Wagner nagyon támogatja a kapcsolatok rendezését és el fog utazni a BNV megnyitására. MNL OL XIX-J-36-a Bécsi követség iratai 1959. 3/11-4. Puja Frigyes jelentése, 1959. február 23.

¹⁷⁹ A visszhangról: uo. 1959 1/52-2. Puja Frigyes jelentése, 1959. június 3.

a követség hírszerző-rezidentúrájának tisztjei – jelentésükben aláhúzták, hogy milyen fontos volna a burgenlandi kérések legalább egy részét teljesíteni.¹⁸⁰ Bacsoni Jenő külkereskedelmi miniszterhelyettes meghívást kapott a bécsi nemzetközi vásár nyitó ünnepségére, ahová elkíserte Ajtai Miklós az Országos Tervhivatal elnökhelyettese, Babos Zoltán élelmiszeripari miniszterhelyettes és több vezető minisztériumi tisztviselő. A vásár magyar pavilonját meglátogatta Bruno Pittermann alkancellár, Fritz Bock kereskedelmi miniszter, Leopold Figl parlamenti elnök és Franz Jonas bécsi polgármester.¹⁸¹ Ezen felül szakszervezeti, társadalombiztosítási, élelmiszeripari és szövetségi delegációk jártak Ausztriában. Nagyobb problémák nélkül zajlott le a július-augusztus fordulóján megrendezett Világifjúsági Találkozó, melyen 400 fős magyar küldöttség vett részt nem kevés állambiztonsági tiszt és ügynök kíséretében.¹⁸² Aligha többet, mint hiú reményeket tükröztek viszont azok a magas szintű magyar meghívások, amelyeket Raab kancellárnak és a frissen kinevezett Bruno Kreisky külügyminiszternek adtak át az év folyamán. A leghatásosabb változás a sporttalálkozók felújításában és az újságírólátogatások kezdeményezésében történt.¹⁸³ Nem sikerült viszont érdemben előre lépni a határon történő rendkívüli események, az aknarobbanások, lövések ügyében.¹⁸⁴

A már hagyományossá vált októberi külügyminiszteri megbeszélésen Kreisky elfogadta Sík Endre külügyminiszter meghívását és a második napon elment a bankgassei magyar követségre, azaz jogilag magyar földre lépett. A megváltozott magatartás háttérben nyilvánvalóan jelentős szerepet játszottak az osztrák belpolitikai életben végbement változások, Kreisky külügyminiszteri kinevezése, Pittermann alkancellár megerősödése, Oscar Helmer miniszter távozása a kormányból, azaz a Szocialista Párt vezetésében történt – a Kádár kormány oldaláról nézve – a korábbiakhoz képest – kedvezőnek tűnő – erőeltolódások. Másfelől Julius Raab lemondása az Osztrák Néppárt elnöki tisztről és ezzel kormányzati hatalmának gyengülése a konzervatív polgári

¹⁸⁰ MNL OL XIX-J-36-a. Bécsi követség iratai. 1959 2/16-6. Sebes István követ jelentése, 1959. november 24.

¹⁸¹ Uo. 1959 3/3-6. Sebes István követ jelentése, 1959. szeptember 11.

¹⁸² A küldöttséget 16 fős belügyi operatív csoport biztosította, 87 hálózati személy és 32 „társadalmi kapcsolat” segítségével. Tevékenységüket osztrák kommunisták és szovjet állambiztonsági ügynökök is „segítették”, de élvezték Grubhofer belügyi államtitkár támogatását is. ÁBTL 3.2.4 K-157.

¹⁸³ A követség 1959 júniusában úgynevezett „non-stop” vonat akciót szervezett Budapest és Bécs között. A vonaton 20 Bécsben akkreditált újságíró és 11 minisztériumi tisztviselő utazott a magyar fővárosba. MNL OL XIX-J-36-a. Bécsi követség iratai. 4/741-4/1959. Puja Frigyes jelentése, 1959. június 8. Októberben kétnapos soproni szüreti kirándulást szerveztek az újságíróknak. Uo. 5/51/1959. Sebes István jelentése, 1959. október 13.

¹⁸⁴ 1959. október 19-én kora délután Ágfalvánál, a vasútvonal mentén egy Magyarországra tévedt 55 éves osztrák állampolgárt, aki kb. 60 méterre jött át határon, menekülés közben hátulról 17 célzott géppisztolylövessel szitává lőttek. MNL OL XIX-J-36-a. 2/131-9/1959.

erők előtérbe kerülését, és a magyar kommunista vezetéssel szembeni határozottabb irányvonal lehetséges kezdetét jelezte.

A rendezés korlátjaira viszont éppen a Sík-Kreisky tárgyaláson derült fény. Miután szó esett a gazdasági téren elért eredményekről és a megoldatlan kérdésekről, Kreisky megerősítette azt a régóta egyértelmű osztrák felfogást, hogy a két ország közötti viszony alapvető átalakulásához, a kormányzati szintű rendezéshez meg kellene változni a magyarországi politikai légkörnek. Ennek a hiányában lehetetlennek tartotta egy budapesti meghívás elfogadását is. Vélhetően az amerikai diplomácia készítésére, megkísérelte meggyőzni a magyar külügyminisztert arról, hogy mily fontos volna lehetővé tenni Sir Leslie Munro ENSZ-főmegbízott magyarországi tájékozódását, és felajánlotta a közvetítést Mindszenty bíboros ügyének a megoldásában.¹⁸⁵ Röviddel a találkozót követően az osztrák küldöttség (a szovjet nyomás ellenére) az ENSZ közgyűlésén ismét a magyar mandátum elismerése ellen szavazott. A találkozóról szóló közös közlemény kiadásában mindezek fényében nem sikerült megállapodni.

A magyar párt- és állami vezetés láthatóan súlyos kudarcként élte meg az elutasítást. Ez tükröződött a Magyar Szocialista Munkáspárt VIII. kongresszusán Kádár János beszámolójában, Biszku Béla (a Politikai Bizottság tagja, belügyminiszter) és Kiss Károly (a Politikai Bizottság tagja, a Központi Bizottság titkára) hozzászólásaiban. Mindhárman azzal vádolták az osztrák kormányt, hogy ellenséges nyugati körök befolyása alatt áll, eltűri a Magyarország elleni kémszervezetek és „fasiszta” emigráns szervezetek működését.¹⁸⁶

Mindez közrejátszott abban is, hogy az 1959 decemberi követi értekezleten Puja Frigyes miniszterhelyettes, miközben elismerte a „pozitív alaptendenciákat” a magyar–osztrák viszonyban, olyan dolgokat bírált, mint a szudétanémet és sváb kitelepítettek szervezeteinek ausztriai találkozója, Kéthly Anna ausztriai szereplése, illetve több osztrák szocialista politikus magas amerikai és vatikáni kitüntetései a magyar menekültek megsegítésében kifejtett tevékenységükért (!).¹⁸⁷ Figyelmet érdemelt viszont Sebes István követ meglepően higgadt felszólalása, aki a hosszú távú magyar–osztrák kapcsolatokra hatást gyakorló három új, fontos tényezőt is megemlített. Az egyik a magyar gazdaságnak az Osztrák Szocialista Párt irányítása alatt álló államosított iparvállalataihoz fűződő jelentős kapcsolatai és az ebben rejlő politikai lehetőségek, a másik a magyar vízümpolitika megújításának szükségessége, a harmadik az osztrák

¹⁸⁵ GECSÉNYI, 2000. 43. számú dokumentum, 151–157.

¹⁸⁶ *A Magyar Szocialista Munkáspárt VII. kongresszusának jegyzőkönyve 1959. november 30 – december 5.* Kossuth Kiadó, Budapest, 1960. 20–21., 353.

¹⁸⁷ MNL OL XIX-J-1-j. 1945–1964. Ausztria Vegyes. 4/fb. 28. doboz. A diplomata értekezlet jegyzőkönyve., 11–12., 25–27.

(és általában a külföldi) újságírókkal szembeni magatartás megváltoztatására tett kezdeményezések fontossága.¹⁸⁸

A korábbi magas szintű találkozókhoz képest formális előrelépés volt, hogy a Duna Bizottság ülésére egy hónappal később Budapestre érkezett Walter Wodak politikai igazgató és Puja Frigyes miniszterhelyettes nyílt légkörű, számos kényes problémát (amnesztia, vagyoni jogi kérdések, menekültek ügye, utazási korlátozások, kulturális csere, osztrák–csehszlovák viszony, magyar–jugoszláv kapcsolatok) érintő beszélgetést folytatott,¹⁸⁹ ámde ennek (mint hamarosan kiderült) nem volt igazán gyakorlati jelentősége.

1960. február 17-én, a Külügyminisztérium kollégiumának ülésén, miközben a magyar–osztrák viszonyt elemző jelentés pozitívan értékelte a megindult enyhülést, a vitában a hangnem további keményedését, mi több szélsőséges véleményeket lehetett érzékelni. Péter János külügyminiszter-helyettes lényegében megismételte Kádár Jánosnak az MSZMP VII. kongresszusán Ausztriával kapcsolatban elhangzott vádjait, kifejezetten negatívan ítélte meg az osztrák magatartást: „Egyre több jel mutatja azt, hogy a szocialista tábor elleni propaganda- és kémtevékenységnek egyre jobban kiépített bázisa Ausztria és Bécs. Nyugat-Németországon is túlszsz... Nem hiszem, hogy Ausztria a semlegességben valamilyen tekintetben is szilárdabbá, higgadtabbá vált volna a szocialista táborral szembeni ellenséges magatartásban” – mondta.¹⁹⁰ Sík Endre miniszter az osztrák politikusok magatartását az Anschluss előtti időszakkal hasonlította össze, amikor pártállástól függetlenül valamennyien náciak voltak, majd így folytatta: „Mind amerikai szolgálatban állnak. Kreisky azt csinálja, amit az amerikaiak parancsolnak nekik... szilárdan ellenséges magatartást tanúsítanak velünk szemben.”¹⁹¹ Egyetlen pozitív eleme volt úgymond a vitának, hogy legalább a másodlagos problémák között szó esett a vízumrendszer felülvizsgálatának szükségességéről.

A Külügyi Kollégium elé került jelentés újból utalt arra, hogy a magyar politika nagy reményeket fűz Nyikita Hruscsov 1960 nyarán esedékes ausztriai látogatásához, abban bízva, hogy ez akár alapvető áttörést hozhat a két ország legmagasabb szintű kapcsolataiban. Ebben bizonyára szerepet játszott, hogy 1959 decemberében szovjet diplomaták két alkalommal is ilyen értelemben beszéltek a magyar külügy képviselőivel. Ennek szellemében a magyar külügyminisztérium 1960 januárjában egy feljegyzést adott át a budapesti nagykövetségnek azokról a kérdésekről, amelyekben Moszkva támogatását

¹⁸⁸ Uo. A diplomata értekezlet jegyzőkönyve, 78–84.

¹⁸⁹ ÖStA AdR BKA/AA Pol. II. 1960 Ungarn 2 GZ 70473 és 71871.; GECSÉNYI, 2000. 44. számú dokumentum, 158–163.

¹⁹⁰ MNL OL XIX-J-1-j. 1945–1964. Ausztria 4/b KüM 005634/1960. 8. doboz. Jegyzőkönyv, 7.

¹⁹¹ Uo. 16.

kérte az osztrákokkal szemben.¹⁹² Hruscsov utazásának közeledtével a szovjet elképzelések azonban láthatóan megváltoztak, és a magyar kívánságok támogatását a Kreml a bécsi szovjet nagykövetség feladatai közé utalta. Ez minden kétséget kizáróan nem tudatosult a budapesti külügyben, miután 1960. június 23-án, a látogatás előestéjén terjedelmes jegyzéket nyújtottak az osztrák követnek, melyben ismételten megvádolták Bécsset a kapcsolatok rendezésének akadályozásával. Nem kétséges, attól a szándéktól vezetve, hogy ezzel vagy engedményekre kényszeríti az osztrákokat, vagy ellenkező esetben rájuk hárítja a felelősséget. Minderre akkor került sor, amikor 1956 ősze óta első ízben a magyar kormány egyik tagját, Incze Jenő külkereskedelmi minisztert teljes hivatalossággal népes küldöttség élén fogadták Ausztriában.¹⁹³

Incze utazásának célja a politikai és gazdasági kapcsolatteremtés volt. Pittermann alkancellár, Bock és Kreisky miniszterek fogadták őt. A küldöttség meglátogatta az államosított ipar több nagyvállalatát, megállapodásokra azonban nem került sor. Az osztrák sajtó egy része éles hangú cikkekben támadta a látogatást. Az olvadás azonban nem folytatódott, noha Kreisky 1960 márciusában tett varsói és belgrádi utazásai jelezték, hogy az osztrák nyitás elkezdődött, ám az úti cél változatlanul nem Budapest.

Hamarosan kiderült, hogy Hruscsov széleskörű visszhangot kiváltott ausztriai látogatása (június 30. – július 8.) semmiféle változást nem hozott a magyar–osztrák viszonyban. Sebes István (aki előzetesen maga is nyomatékosan kiemelte a szovjet szerepvállalás fontosságát) így összegezte a véleményét: „eddig értesülésem szerint a Hruscsov-látogatás folyamán a tárgyalásokon nem került szóba Ausztriának Magyarországhoz való viszonya, de ha szóba került volna – az egész látogatás légköre, a Hruscsov elvtárs által képviselt politikai irányvonal olyan volt, hogy egy szemrehányási politika ebbe nehezen beilleszthető lett volna.”¹⁹⁴ Nyilvánvalóvá lett, hogy a szovjeteknek más prioritásai (elsődlegesen az európai gazdasági integrációhoz történő csatlakozásuk megakadályozása) vannak az Ausztriával kapcsolatos elképzeléseikben.

Talán a magyar politika csalódásával összefüggésben augusztustól, szinte bosszúhadjáratként, ismét megsokszorozódtak a magyar részről elkövetett határmenti fegyveres provokációk és az ezekkel kapcsolatos jegyzékváltások, kormánynyilatkozatok,

¹⁹² Sajátos helyzetet teremtett, hogy a külügyminisztérium és Sebes István követ eltérő véleményt képviselt a szovjet politikusoktól kérendő támogatás tartalmát illetően. Míg a külügy kisebb jelentőségű kérdéseket is fontosnak tartott, addig Sebes a nemzetközi helyzettel szorosan összefüggő politikai témákra összpontosított. GECSÉNYI, 2000. 45. számú dokumentum, 163–164. és 47. számú dokumentum, 174–176.

¹⁹³ GECSÉNYI, 2000. 49. számú dokumentum, 180–189.

¹⁹⁴ MNL OL XIX-J-1-j 1945–1964 Ausztria 4/b KüM 005634/1960 (12.)

kiújult a sajtóháború, ami természetesen lényegesen befolyásolta az osztrák közvéleményt.¹⁹⁵

Ebben az általános légkörben a különböző szintű látogatásokkal, hullámzó, de összességében nem csökkenő gazdasági együttműködéssel, szerényen erősödő idegenforgalommal, mind több tudományos és kulturális rendezvénnyel, tarkított időszak még hosszú ideig tartott, ám egyre nyilvánvalóbbá vált a „pozitív tartalmú kis lépések” megkerülhetetlensége. Ennek egyik fontos jele volt, hogy 1961 februárjában a külügyi kollégium ismét napirendre tűzte a magyar–osztrák kapcsolatokra vonatkozó irányelvek megvitatását és a vita konklúziójaként Péter János immár más, „pozitív” szemszögből összegezte a kapcsolatok alakulását.¹⁹⁶ Nyilván ennek is köszönhető volt, hogy hamarosan megkezdődött a konkrét tárgyalások előkészítése egyes határügyi kérdések megoldásáról. A szakértői bizottságok gyorsan eljutottak két szerződés parafálásig (a határjelek megújításáról, a határvonal kijelöléséről, illetve a határincidensek kivizsgálására létrehozandó vegyes bizottságról), ám az osztrákok még mindig nem tartották elérkezettnek az időt ehhez, így Kreisky utasítására technikai okokra hivatkozva határozatlan időre elnapolták az aláírást. Egy belső feljegyzésben ezt azzal indokolták, hogy a magyarok propagandára használnák fel a megállapodásokat és nemzetközileg „jó magaviseletük” bizonyítékeként mutatnák fel.¹⁹⁷ A legkényesebb ügyben, a rendkívüli határesemények kivizsgálására alakítandó vegyes bizottság létrehozásáról, még úgyis csak több mint egy esztendő múltán sikerült megállapodni.¹⁹⁸ Kreisky egy 1961 végén tartott sajtókonferencián (nyugat)német tudósítók kérdésére nyomatékosan hangsúlyozta az osztrák belpolitikai szempontok és a közvélemény hangulatának fontosságát a magyar kapcsolatok alakításában.¹⁹⁹

¹⁹⁵ A provokációk ellen. *Népszabadság*, 1960. augusztus 25., 4. Lächerliche Lügen. *Arbeiter Zeitung*, 1960. augusztus 26., 2.; Die Ungarn lügen auch offiziell. *Uo.*, 1960. augusztus 26., 1.; Wieder Schüße an der Todesgrenze. *Uo.*, 1960. november 29., 1.

¹⁹⁶ A vitában felszólaló Sebes István úgy fogalmazott, hogy a légkör romlott a két ország között, de a viszony nem. Péter János erre építve javasolta, hogy a kapcsolatok értékelése „ne negatív megállapítással záruljon, mert a képet túl negatívvá teszi”. Így is történt. A kollégium 1961. február 10-i ülésének jegyzőkönyve: MNL OL XIX-J-1-o KüM Kollégiumi iratok (11. doboz). Az irányelveket közli: GECSÉNYI, 2000. 52. számú dokumentum, 199–201.

¹⁹⁷ ÖStA AdR BmfAA Pol. II. 1961 Ungarn 9/1 GZ 16157 (27893 és 28230), 1961. július 31. – Ismételten kedvezőtlenül befolyásolta a hangulatot, hogy a magyar határőrök a tárgyalások idején Fertőmegyesnél (Mörbisch) egy asszonyt és a lányát súlyos sebesülten vittek vissza osztrák területről. Gorbach kancellár azonnal meg akarta szakítani a tárgyalásokat, és csak Kreisky rábeszélésére engedett. ÁBTL 3.2.3 Mt-772/2. Lóránt Endre („Urbán” állambiztonsági titkos munkatárs) MTI tudósító jelentése. 1961. július 25.

¹⁹⁸ ÖStA AdR BmfAA Pol. II. 1962 Ungarn 9/1 GZ 60.997 (61.447 és 68.472).

¹⁹⁹ ÁBTL 3.2.3 Mt-772/3. Lóránt Endre jelentése. 1961. december 22. – Lóránt előtt ezt Pittermann fél évvel később megismételte. *Uo.* Mt-772/2. 1962. május 2.

1962. február 20-án az MSZMP Politikai Bizottsága tekintette át a két ország viszonyát. A KB Külügyi osztálya által készített előterjesztés nem hallgatva el a gazdasági, a kulturális és sport, valamint az idegenforgalmi területeken elért eredményeket, alapján a régi sérelmeket hangoztatta. A vitában azonban Kádár János olyan új módon beszélt a témáról, ami addig szokatlan volt a magyar külpolitikában. Félretéve a magas szintű politikai kapcsolatok megteremtésére vonatkozó korábbi követeléseket, hangsúlyozta az ismételt kezdeményezések fontosságát, és rámutatott a politikai, gazdasági, diplomáciai, kulturális kapcsolatok szélesítésének lehetőségére. Bírálta a külügy-, és a belügyminisztérium, valamint a Központi Bizottság külügyi osztálya nézetei közötti (meg nem nevezett) eltéréseket az Ausztriát érintő kérdésekben. És végül meglepő módon éles bírálattal illette a KB Külügyi osztályát, amiért az osztrák kommunisták kérésére az osztrák pártvállalatokkal történő gazdasági kapcsolatépítést szorgalmazza.²⁰⁰

Mindez előrevetítette az olyan osztrák kezdeményezések fogadásának lehetőségét, mint a burgenlandi tartományi kormány tagjainak soproni látogatása 1962. március 17–18-án, amikor élükön a szocialista Josef Lentsch tartományfőnökkkel, Sebes István követ meghívására – a szövetségi külügyminisztérium tudta nélkül – két napra Sopronba utaztak, és kötetlen megbeszélést folytattak a magyar diplomatákkal.²⁰¹ Ennél is fontosabb volt, hogy 1962 májusában Julius Raab, az előző évben lemondott szövetségi kancellár, a Szövetségi Kereskedelmi és Iparkamara elnöke (noha várható volt, hogy az osztrák sajtó élesen kritizálni fogja) Franz Korinek kamarai főtítkár, Lentsch burgenlandi tartományfőnök, minisztériumi és tartományi főtisztviselők társaságában az első Budapesti Nemzetközi Vásár megnyitására a magyar fővárosba utazott. Raab a vásár osztrák pavilonjában üdvözölte az oda látogató magyar vezetőket, élükön Kádár Jánossal, akivel nemcsak kezet fogott, de koccintott is. Személyében az osztrák politika egyik meghatározó, nemzetközileg elismert személyisége, még ha a gazdasági élet képviselőjeként is, törte meg a kádári Magyarország elleni sok éves bojkottot.²⁰²

²⁰⁰ MNL OL M-Ks 288. fond 5/258. ő. e. 14–16.

²⁰¹ A látogatásnak, melyen a kormánytagok mellett részt vettek a tartomány politikai életében jelentős szerepet játszott Hans Bögl, továbbá Lorenz Karall és Johann Wagner korábbi tartományfőnökök, különös színezetet adott, hogy a bécsi külügyminisztérium a kismartoni rendőrigazgatóságnak a belügy állambiztonsági osztályához küldött jelentéséből értesült az útról, majd egy héttel később Beck István osztályvezető tájékoztatta Zanetti budapesti ügyvivőt a megbeszélés témájáról: a kettős birtokosok ügyének a vagyoni jogi csomagból történő kiemeléséről. ÖStA AdR BmfAA Pol. II. 1962 Ungarn 2 GZ 64.550 és 65.266.

²⁰² A látogatás osztrák visszhangjáról lásd: MNL OL XIX-G-3-an. Külkereskedelmi Minisztérium Osztrák referatúra 1962. 681. 5. doboz. Solt László a bécsi kereskedelmi kirendeltség vezetőjének jelentése, 1962. június 5. A várható súlyos kritikától félve több parlamenti képviselő az utolsó pillanatban visszalépett az utazástól.

Kétségkívül hangulatjavító lépés volt, hogy hat évi budapesti szolgálat után a forradalom melletti kiállása miatt sokszor támadott Walther Peinsipp követet lecserélték, és a helyét Simon Koller a bécsi külügy politikai osztályának helyettes vezetője foglalta el.

Szeptember 20-án a magyar minisztertanács hozzájárult a vagyoni jogi főbizottság 1956-ban megszakadt tárgyalásainak osztrák kezdeményezésre történő folytatásához. Ezzel megnyílt a lehetősége az egyik legjelentősebb bilaterális tehertétel rendezésének.²⁰³ Röviddel később (november 8-án) aláírták az öt évre szóló kereskedelmi és fizetési egyezményt.

Egy hónappal azelőtt, hogy az ENSZ közgyűlése 1962 decemberében megszüntette Leslie Munro ENSZ-megbízott mandátumát a „magyar kérdés” vizsgálatára, Kádár János az MSZMP VIII. kongresszusán kifejtette a magyar álláspontot: Ausztriával nem csak normális, hanem jó szomszédi kapcsolatok kialakítására törekszenek, hasznos együttműködés lehetséges a két ország között, miután érdekeik nem ütköznek. Azt azonban most sem mulasztotta el, hogy felszólítsa Ausztriát: számolja fel a területén szabadon működő ismert nemzetközi „kémügynökségeket.”²⁰⁴

1963 folyamán, a vagyoni jogi szerződés került a tárgyalások középpontjába. Ezt nyomatékossította Kreisky határozott álláspontja, amellyel a határszerződések aláírását, illetve egy budapesti meghívás elfogadását is a vagyoni jogi témához kötötte. A megoldás felé vezető utat a Politikai Bizottság 1963. december 21-én tartott ülése nyitotta meg, amikor „a tőkés államokkal függőben lévő pénzügyi és vagyoni jogi kérdésekről” szóló napirend vitájában kiemelten foglalkozott Ausztriával. Itt a felszólalók kimondták, hogy a vagyoni jogi ügyek rendezetlensége súlyosan terheli a két ország viszonyát, ezért fenntartásokkal, de törekedni kell a mielőbbi nullszaldós globális megoldásra.²⁰⁵

²⁰³ Simon Koller az új budapesti követ 1962 áprilisában tett bemutatkozó látogatásai során megjegyezte Beck István osztályvezetőnek, hogy a vagyoni jogi rendezés előtt nem lehet magas szintű kapcsolatokra számítani. ÖStA AdR BmfAA Pol. II. 1962. Ungarn 2 GZ 67242. – A bécsi szovjet nagykövet 1962 októberi értékelése szerint „az osztrákok a legfontosabb kérdésnek tartják a vagyoni jogi kérdések lezárását szocialista szomszédokkal, és azt hangoztatják, hogy e kérdések sikeres megoldása elő fogja segíteni a további kérdések rendezését is.” Sebes István követ jelentése: MNL OL XIX-J-1-j 1945–1964 Ausztria 5/f KüM 003052/1/1962. 23. doboz.

²⁰⁴ *A Magyar Szocialista Párt VIII. kongresszusa 1962. november 20–24.* Kossuth Kiadó, Budapest, 1962. 16. – Szavait az osztrák külügyben megütközéssel fogadták, és tudatták a magyar követtel, hogy a határvizsgálati vegyes bizottságról szóló egyezményt csak a magyar magatartás megváltozása esetén hagyják jóvá. ÖStA AdR BmfAA Pol. II. 1962 Ungarn 2 GZ 67.242 (76.568).

²⁰⁵ MNL OL M-KS 288. f. 5/323. ő. e. – A véleménykülönbségek a különböző követelések együttes (globális), vagy egyes részterületek egyenkénti rendezése körül alakultak ki. Éles vita bontakozott ki a második világháború végén Ausztriába került magyar vagyoniért és a német vagyoniért a Szovjetunióknak átadott vállalatokért („potsdami tételek”) fizetendő kártérítés körül. GECSÉNYI, 2000. 66. számú dokumentum, 264–265.

Noha az év folyamán egy osztrák sportújságíró vízumügye még a Politikai Bizottságban is vitát kavart,²⁰⁶ mindkét oldalon nyilvánvaló vált, hogy elérkezett az ideje a kapcsolatok rendezésének. Ehhez a hátteret a gazdasági szakemberek folyamatos kölcsönös látogatásai biztosították. Tavasszal az osztrák államosított iparért felelős Pittermann alkancellár és Fritz Bock kereskedelmi miniszter jöttek egy-egy napra az ekkor induló Budapesti Nemzetközi Vásárra. Pitterman meghívására Incze Jenő külkereskedelmi miniszter ott volt a Salzburgi Ünnepi Játékok megnyitóján, és jegyzőkönyvet írt alá az alkancellárral a gazdasági kapcsolatok bővítési lehetőségeiről. Bacsoni Jenő miniszterhelyettes a bécsi őszi vásárra utazott és tárgyalt Franz Korinek pénzügyminiszterrel, valamint Fritz Bock kereskedelmi miniszterrel. Végül Borovszky Ambrus kohó-gépipari miniszterhelyettes az államosított acélipar üzemeinek vezetőivel tárgyalt.

Tény, hogy erre az időre – minden bizonnyal a közhangulat hatására – már a magyarországi határmenti területek állami és pártvezetőiben is megfogalmazódott a helyi kapcsolatok felvételének igénye. 1964 februárjában burgenlandi kezdeményezésre a Vas megyei pártvezetés hozzájárult közös rendezvények szervezéséhez. Javasolták – több hosszabb távra szóló intézkedés mellett –, hogy 1964. augusztus 15–23. között Szombathelyen és Kőszegen rendezzék meg „a Vas megyei és burgenlandi dolgozók” egy hetes találkozóját képzőművészeti kiállítással, operabemutatóval, labdarúgó mérkőzéssel, lóversennyel és karnevállal. Mintegy 25.000 osztrák vendég látogatásával számoltak, igaz szálláshelyek hiányában csupán egy-egy napra korlátozott utazással, alkalmi vízummal.²⁰⁷

Osztrák oldalon nem kevésbé jelzésértékű volt Pittermann alkancellár és Bock miniszter budapesti útja a nemzetközi vásárra és a néppárti Heinrich Drimmel oktatási miniszter addig egyértelműen elutasító magatartásának enyhülése, amikor 1963 novemberében fogadta a Collegium Hungaricum új épülete megnyitó ünnepsége alkalmából Bécsbe érkezett Bognár Józsefet, a Kulturális Kapcsolatok Intézete elnökét és támogatta a kulturális kapcsolatok intenzív fejlesztését.²⁰⁸

A vagyoni jogi vitában a döntő szót a Politikai Bizottság 1964. június 15-i határozata mondta ki, amikor hozzájárult, hogy nettó 20 millió (ez később 22,5 millióra módosult) schillingnek az államosított osztrák vagyonért történő megfizetése mellett (az elhurcolt magyar vagyonért és a „potsdami tételekért” fizetendő kölcsönös kárpótlás kérdésének

²⁰⁶ GECSÉNYI, 2000. 61–62. számú dokumentum, 242–253.

²⁰⁷ MNL Vas Megyei Levéltár, Szombathely, MSZMP Vas megyei Végrehajtó Bizottsága iratai 1964/2. ö. e. Javaslat Vas megye–Burgenland lakosságának baráti találkozóiára.

²⁰⁸ GECSÉNYI, 2000. 64. számú dokumentum, 256–257. A megnyitó ünnepségen a vagyoni jogi kérdésben támadt konfliktus miatt nem képviseltette magát sem a külügyminisztérium, sem a burgenlandi tartományi kormány.

mellőzésével) aláírható a vagyoni jogi megállapodás.²⁰⁹ A minisztertanács szeptember 24-én kelt határozatával megadta a felhatalmazást az egyezmény aláírására.²¹⁰

Ezzel elhárultak az utolsó akadályok a további szakegyezmények és a bővülő gazdasági és nemzetközi együttműködési lehetőségek kidolgozása előtt. Már Fock Jenőnek az 1964. júniusi ausztriai fogadtatása, tárgyalásai Josef Klaus kancellárral, Pittermann alkancellárral, Kreisky külügyminiszterrel, találkozási számos kormánytaggal, megbeszélései az államosított ipari üzemek vezetőivel egy új korszak kezdetének jegyében zajlott le.²¹¹

Az államközi rendezési folyamat csúcspontját kétségkívül a Bruno Kreisky vezette népes osztrák küldöttség október végi budapesti látogatása jelentette. A láthatóan oldott légkörű tárgyalások, a vezető politikusokkal történt találkozások, két meghatározó – vagyoni jogi és határügyi – egyezmény aláírása és a további elképzeléseket rögzítő szakértői megbeszélések, a külképviseletek nagykövetségi rangra emelése nyomán Kreisky joggal hangsúlyozta az osztrák külpolitika alapelveiről a Magyar Tudományos Akadémián tartott előadásában, hogy „az osztrák–magyar kapcsolatok most új fázisba léptek. A napokban aláírt szerződések ennek az első látható bizonyítékai... Mi tehát egy új korszak kezdetén állunk, amely népeink számára nagy jelentőséggel bír.”²¹²

Maradandóan kedvező benyomást tett az osztrák külügyminiszterre a Kádár Jánossal folytatott, szélesebb nemzetközi összefüggéseket áttekintő beszélgetés. Kádár megerősítette: Nyikita Hruscsovna a szovjet párt éléről történt leváltása nem változtat a magyar párt külpolitikai irányvonalán.²¹³ Ennek igazolását jelentették a következő év januárjában Bruno Pittermann alkancellár budapesti látogatása alkalmával, többek között Kádár Jánossal, folytatott megbeszélések,²¹⁴ majd pedig azok a politikai döntések, amelyeket március és május folyamán a határon lévő aknazár felszámolásáról és a helyén egy műszaki jelzőrendszer több éven át tartó kiépítéséről hoztak.²¹⁵ Péter János külügyminiszter 1965 áprilisi bécsi viszontlátogatása jelentette azután a végső lezárását az 1956 utáni konfliktusokkal terhes időszaknak, amikor megállapodás jött létre

²⁰⁹ Uo. 66. számú dokumentum, 264–265

²¹⁰ Uo. 69. számú dokumentum, 270–272.

²¹¹ Uo. 67. számú dokumentum, 266–270. Vö. GECSÉNYI Lajos: A szembenállástól a kiegyezésig. A magyar–osztrák viszony a megbékélés útján (1959–1970). *Külvégi Szemle*, XII. évf., 2013/2. 69–101.

²¹² A látogatás során folytatott megbeszélésekről készült összefoglalók: GECSÉNYI, 2000. 71–73. számú dokumentum, 285–308. és a bevezető tanulmány, 27.

²¹³ KREISKY, Bruno: *Im Strom der Politik. Erfahrungen eines Europäers*. Siedler Verlag, Wien, 1988. 233–234.

²¹⁴ MNL OL XIX-J-1-j Ausztria IV-135 00425/15/1965. Szilágyi Béla miniszterhelyettes feljegyzése a találkozóról.

²¹⁵ MNL OL M-KS 288. f. 5/360. ö. e. 14–19. A Politikai Bizottság ülése, 1965. március 2. és 365. ö. e. 129–132. A Politikai Bizottság ülése, 1965. május 11.

a diplomáciai utazók vízum kényszerének eltörléséről és aláírták az ezzel kapcsolatos miniszteri levélváltást, továbbá a vám- és útlevelkezelési, a jogsegély-, a hagyatéki, az autóbusz-forgalmi egyezményeket, megállapodásokat, továbbá kicserélték a határszerződések megerősítő okiratait. A közös közlemény a jövőre nézve hangsúlyozta egy áramcsere-megállapodás előnyösségét.²¹⁶

A magyar–osztrák kapcsolatok széles alapokon nyugvó normalizálását – a magyar fél számára kedvezően alakuló nemzetközi helyzet erőterében – a két oldalú problémák rendezésének gyors lezárása tette lehetővé. A meghatározó tényező a békés egymás mellett élés megvalósítását hangsúlyozó szovjet külpolitikához történő alkalmazkodás, a kölcsönös előnyökön alapuló gazdasági együttműködés lehetősége, valamint a Bécsben megtestesülő nemzetközi diplomáciai mozgástér lehetőségeinek kihasználása, és köznapian az Ausztriában elérhető „nyugati világ” csábítása jelentették. Mindezt „leöntötték” a közös múlt iránti felszínes nosztalgiával, ami kedélyes keretet adott a tárgyalásokhoz.²¹⁷

A kádári külpolitika az adott keretek között láthatóan elkötelezetten tovább kívánt haladni a nehezen megtalált úton, aminek nyilvánvaló bizonyítékaként a Politikai Bizottság 1965. március 2-án napirendre tűzte a MSZMP KB Adminisztratív Osztálya és a Belügyminisztérium jelentését a határőrizet helyzetéről, benne a nyugati határszakasz műszaki állapotáról. Az előterjesztés rögzítette, hogy az aknazár elavult, költséges a fenntartása, ugyanakkor állandó célpontja az „ellenséges propagandának”. Célszerűbb volna, ha a helyére egy új műszaki jelzőrendszert (Sz-100) építenének fel, amely már bevált a Szovjetunióban és Csehszlovákiában is. Ezt indokolja a magyar–osztrák viszony normalizálása, a rendkívüli határsértések csökkenése. A javaslat szerint az építést gyorsan, a nyilvánosság kizárásával, nyilatkozatok mellőzésével kell elvégezni. Az összköltséget kerekítve 100 millió forintra becsülték. A probléma súlyát jelezte, hogy a Politikai Bizottság nagy vita után elhalasztotta a döntést és felszólította Benkei András belügyminisztert, hogy „illetékes elvtársakkal egyeztetve” (azaz

²¹⁶ MNL OL XIX-J-1-j Ausztria IV-135 00425/42/1965. Péter János külügyminiszter jelentése a minisztertanácsnak.

²¹⁷ „Együttműködési akaratumk állandó, jó szomszédásgot akarunk az »osztrák sógorral«. Nagy fontossága van abból a szempontból a személyi kapcsolatoknak, hogy él még a régi nemzedék. Mi mindannyian Ferenc József alatt születtünk, Gomulka, Cyrankiewicz, Titó, Kardelj is. Az ilyen találkozókat éppen ezért tovább kell folytatni. Sor kerülhet ezekre Bécsben, Prágában, Varsóban, Budapesten, vagy Pozsonyban is. Nekünk együtt kell léteznünk itt, ahol élünk” – mondta Kádár Pittermannak. „Az megállapítható, ha bécsiek jönnek ide nincsenek ugyan otthon, de nem is érzik azt, hogy külföldön vannak és ez fordítva is áll. Vasárnap a Kärtnerstrasse pontosan olyan, mint Budapesten az Andrassy út” – válaszolta az alkancellár. MNL OL XIX-J-1-j Ausztria IV-135 00425/15/1965. Szilágyi Béla miniszterhelyettes feljegyzése a találkozóról.

nyilvánvalóan a többi szatellit állam képviselőivel) készítsen új javaslatot.²¹⁸ Erről két hónappal később, május 11-én született határozat, amikor a Politikai Bizottság már csupán a nyugati határon megvalósítandó változtatásokat tárgyalta. A határozat kimondta, hogy 40-50 kilométeres nem összefüggő szakaszon kísérletképpen a néphadsereg és a belügyminisztérium egységei építsék meg az új rendszert.²¹⁹ A kísérletet egy esztendő múltán nyilvánították programmá, amikor a befejezés időpontjául 1969 végét jelölték meg, azzal, hogy először a legveszélyesebb szakaszon kell a munkálatokkal végezni. A jelentés rögzítette, hogy már az első esztendőben 300.000 aknát szedtek fel a kijelölt térségben.²²⁰

A döntés az enyhülési folyamat szerves részeként nagyon jelentős lélektani hatással bíró lépés volt nem csak a bilaterális viszony alakításában, hanem Magyarország nemzetközi helyének megerősítésében is, noha presztízsokokból szerény nyilvánosságot kapott. A munkák megindításának, amiről Szilágyi Béla külügyminiszter-helyettes szeptember végén tájékoztatta az osztrák nagykövetet. Annál is inkább itt volt az ideje, mert a nyár elején a szétrohadó aknamezőkből az árvíz számos aknát sodort osztrák területre, amelyek még hosszú hónapokon át súlyos tragédiákat okoztak a folyóból kibányászott sóderben játszó gyermekek között.²²¹

A jól sikerült magas szintű politikai találkozók sorát a magyar politika rövid időn belül kormányfői szintre kívánta emelni. Így került sor arra, hogy az új miniszterelnök, Kállai Gyula július 14-én megújítsa Josef Klaus kancellár meghívását, amit két hónappal később a kancellár el is fogadott.²²² A rendezési folyamat töretlennek tűnt, a kisebb súrlódások, mint az Ausztriában működő magyar emigráns szervezetek, mindenekelőtt az egykori katonatiszti emigráció egyesülete, a Magyar Harcosok Bajtársi Közösségének utódszervezete, a Szent László Szövetség betiltásának követelése, és ennek összekapcsolása a határzár kérdésével kicsinyes okvetetlenkedésként hatott.²²³

²¹⁸ MNL OL M-KS 288. fond 5/360. ő. e. Az előterjesztés 1965. február 15-én készült.

²¹⁹ Uo. 5/365. ő. e. A napirend vitájáról nem készült jegyzőkönyv.

²²⁰ Uo. 5/398. ő. e. Jegyzőkönyv, 1966. június 21.

²²¹ Bub von einer abgetriebenen Ungarmine schwer verletzt. *Arbeiter Zeitung*, 1965. június 2., 1.; KREUZER, Franz: Die Mine. *Uo.*, 1965. június 3., 2. és 3.; Nach Tragödie an ungarischer Grenze. *Uo.*, 1965. június 5., 1.; Minenunglück. *Uo.*, 1966. május 3., 1. és 5. Egy gyermek meghalt, egy megvakult, egy súlyosan megsebesült. Protest wegen Mine. *Uo.*, 1966. május 5., 5.

²²² MNL OL M-KS 288. fond 5/370. ő. e. A Politikai Bizottság július 30-i ülésén tudomásul vették Kádár János bejelentését a két ülés között hozott döntésről. Klaus válasza: MNL OL XIX-J-1-k 1965 Ausztria 131-7403-1.

²²³ MNL OL XIX-J-1-j 1965 Ausztria 10-00425/34. Sebes István nagykövet jelentése a Bielka főtítkárral folytatott beszélgetésről, 1965. március 25.; ÖstA AdR BmfAA Pol. II. 1965 Ungarn 2 GZ 131.440 (140.240). Feljegyzés Sebes István és Haymerle követ megbeszéléséről, 1965. július 7. – Az osztrák diplomaták azzal hártották el a magyar követeléseket, hogy Ausztriában csak törvénytellenesen működő szervezeteket tilthatnak be a bíróságok, ehhez nem elég, hogy a magyarok kijelentsék,

A kapcsolatok továbbfejlesztésére lényegében minden lényeges feltétel adott, ezt állapította meg a Külügyminisztériumnak a Politikai Bizottság november 10-i ülésére az egy évvel korábban hozott határozat végrehajtásának tapasztalatairól benyújtott jelentése. Az előterjesztés ugyan utalt az október végén Bécsben kialakult kormányválságra, de nem várt lényeges változást az osztrák külpolitikában. Az ősz folyamán Bécsbe látogatott Czyrankiewicz lengyel és Maurer román miniszterelnök, Kreisky pedig Szófiában járt. Néhány hónappal később azonban Ausztriában olyan fordulat következett be, ami a magyar diplomáciában téves értékelések sorához vezetett az alpesi ország külpolitikáját illetően.

Az 1966. márciusi választásokon a polgári konzervatív Néppárt szerezte meg a többséget, és így Josef Klaus április 4-én egypárti kormányt alakíthatott, melyben a külügyi tárcát Lujo Tonic-Sorinj képviselő kapta. A bécsi nagykövetséget vezető Surányi László ügyvivő ekkor arról tájékoztatta Budapestet, hogy az új kormány jelentős jobbratulódást mutat, a Néppárt (általa „szélsőjobbaldalinak” minősített) ún. reformer szárnya határozza meg a külpolitikát, melynek középpontjában a Közös Piachoz történő csatlakozás és a hadsereg fejlesztése áll. Noha a kormányprogram változatlanul nagy jelentőségűnek nevezte a Duna-medence államai közötti kapcsolatok élénkítését, gazdasági, kulturális, turisztikai területen történő elmélyítését, az ügyvivőt ez láthatólag nem befolyásolta. Tonic külügyminisztert idézte, aki az emberi kapcsolatok javítását emelte ki (ezt Surányi az ideológiai „fellazítás” szándékaként interpretálta) és a gazdasági kapcsolatok növelését lehetetlennek tartotta a KGST-országokban érvényes rendszerrel.²²⁴ Ez lényegében megfelelt annak az értékelésnek, amit Budapesten két évvel korábban Klaus első kormányfői megbízatása idején készítettek a Néppárt reformer csoportjának győzelméről, melyről azonban éppen az eltelt időben kiderült, hogy ez a külpolitikában nem kíván változásokat. Az osztrák külügyminiszter és az ügyvivő első találkozója viszont jól tükrözte a merevedést, amikor a régi problémákon robbant ki vita: az aknákból és szögesdrótból álló vasfüggönyről és az Ausztriában működő állítólagos fegyveres magyar emigráns szervezetekről, amelyek támadásra készülnek az ország ellen.²²⁵ Az osztrák parlamentben a határkonfliktusok kivizsgálására létrehozott bizottság munkájának tárgyalásakor Johann Tschida a Néppárt burgenlandi képviselője az átsodort aknák okozta balesetek miatt kemény szavakkal

---

az adott egyesület fasiszta, antikommunista. Sebes István még azt az abszurditást is felvetette, hogy fel kell hívni a figyelmet a dél-tiroli merénylők és az ellenséges magyar szervezetek közötti párhuzamra, hiszen nincs biztosíték arra, hogy ez utóbbiak nem követnek el merényleteket. MNL OL XIX-J-1-j 1965 Ausztria 135-00425. Sebes István nagykövet jelentése, 1965. január 23.

²²⁴ MNL OL XIX-J-1-j 1966 Ausztria 10-221-00854/9. Bécsi nagykövetség jelentése, 1966. április 29.

²²⁵ MNL OL XIX-J-1-j 1966. Ausztria 10-14-003883. Bécsi nagykövetség jelentése, 1966. június 24.

támadta a magyar kormányt.²²⁶ A magyar sajtóban ezzel szemben jelentős kritikát váltott ki Habsburg Ottó osztrák állampolgárságának helyreállítása. A nyugtalanságot Budapesten minden bizonnyal fokozta az 1956-os forradalom 10. évfordulója is, noha Ausztriában jelentősnek tekinthető szimpátia-megmozdulásokra nem került sor.

Mindezek fényében tovább növelte a magyar vezetés bizonytalanságát, hogy Péter János és Andrej Gromiko 1966 júliusi találkozója alkalmával Beck István külügyi osztályvezetőnek Szemjonov miniszterhelyettes és Bondarenko osztályvezető ugyan-csak Ausztria jobbratolódásáról és a német befolyás erősödéséről beszéltek. Szemjonov megjegyzése, hogy az osztrák jobbratolódással a német határ nagyon közel került Magyarországhoz, már-már a komikum határát súrolta. Bondarenko szerint mindez veszélyezteti a semlegességet és az államszerződést, miközben az osztrák kormány a szívélyes viszony látszatával, különböző találkozók eröltetésével leplezi a változásokat.²²⁷ A magyar diplomatákban, legalább is a Beck vezette területi osztály referenseiben a szovjet figyelmeztetés jó talajra talált, miután több mint egy félévvel később a külügy egyik vezetési fóruma, a miniszterhelyettesi értekezlet elé készített referátumban még mindig az osztrák fellazítási szándékokról, a magyar fasiszta emigrációról elmélkedtek.²²⁸ Osztrák oldalról Simon Koller nagykövet 1967 februárjában a nagyköveti értekezletre készített beszámolójában, némileg elfogultan és borúlátóan, úgy ítélte meg, hogy az MSZMP vezetése által 1965 őszén életbe léptetett belpolitikai szigorítások (például korlátozták a nyugatra utazást) kihatottak a külpolitikára is és különösen a néppárti kormány megalakulását követően, blokkolták az osztrák kapcsolatépítést. Koller ezt kapcsolatban látta a szovjet külpolitika Hruscsov utáni változásával, az önálló magyar külpolitika hiányával.²²⁹

Valójában a Klaus kancellár vezette néppárti kormány és mindenekelőtt maga Josef Klaus változatlanul meghatározó külpolitikai célnak tartotta a keleti kapcsolatok további rendezését, ennek érdekében személyesen is rendkívül erősen elkötelezte magát. Külpolitikája alapvetően nem különbözött legélesebb kritikusról, egykori miniszterétől, majdani utódától, Bruno Kreiskytől, aki meghatározó szerepet játszott a párbeszéd kialakításában. Így – idézi Lendvai Pál Ernst Harnisch történészt – „habár Klaus és Kreisky a politikusok két teljesen különböző típusát képviselte, történelmi szempontból nézve a Klaus-Kreisky korszak mégis egységet jelentett, főleg a hatvanas

²²⁶ MNL OL XIX-J-1-j 1966. Ausztria 10-1-00786/21. Bécsi nagykövetség jelentése, 1966. szeptember 5.

²²⁷ MNL OL XIX-J-1-j 1966. Szovjetunió 135-003740/15. Jelentés a szovjet külügyminisztériumban folytatott konzultációról, 1966. július 23. és Uo. 003740/3. Konzultációs kérdések, 1966. június 29.

²²⁸ MNL OL XIX-J-1-j 1967. Ausztria 10-146-001646/1. Előterjesztés, 1967. február 24.

²²⁹ ÖstA AdR BmFAA Pol. II. 1967 GZ 17.142-6. Berichte aus Budapest. Simon Koller nagykövet jelentése, 1967. február 7.

évek közepétől a hetvenes évek közepéig tartó első tíz évben, egy az osztrák történelemben ritka reformkorszakot.”²³⁰

Az osztrák külpolitika változatlansága, Kádár kitartása a két rendszer közötti gazdasági kapcsolatok remélt fejlesztése (ami egybevágott az „új gazdasági reform” megvalósításával), és ily módon a mégoly korlátozott saját vonal mellett végül is 1967 tavaszára aktivizálta a politikai vezetést a Bécs felé vezető úton. Ez korántsem volt olyan nehéz, hiszen az elhidegülés ellenére az 1964 őszen és 1965 tavaszán elkezdődött változás, ha csendesesen is, de folytatódott. Érdekes helyi példája volt ennek a nyugat-magyarországi üdülőterület fejlesztéséről 1966 végén készült, 20 évre szóló távlati program, ami célkitűzésként jelölte meg az Ausztriából a Balatonhoz vezető közúti és vasúti összeköttetésnek, a Fertő körüli üdülési létesítményeknek a kiépítését és a Fertő-tó alatti gyógy- és ásványvizek hasznosításának az osztrákokkal közös tervezését. A határozati javaslat magyar–osztrák táj- és természetvédelmi bizottság létrehozását indítványozta.²³¹

Klaus kancellár 1967 márciusi moszkvai útján a bilaterális kapcsolatokat illetően számos eredményt ért el, legfőbbképpen azonban sikerült – a közös piaci csatlakozás kivételével – megnyugtatni a szovjet vezetőket. A kezdeti szkepszis után a Kreml végül tudomásul vette a kancellár által képviselt politikai koncepció jelentős részét. Az osztrák küldöttség tárgyalásairól F. J. Tyitov budapesti szovjet nagykövet részletesen tájékoztatta Apró Antal miniszterelnökhelyettest különös tekintettel arra, hogy a szovjet külügy milyen fontosnak tartja Ausztria magatartását a közép-európai stabilitás fenntartásában, az európai biztonság megoldásában. Kifejtette azt is, hogy ehhez nélkülözhetetlen a szocialista országok támogatása, párbeszédük folytatása.²³² Ez volt a jel Budapest számára arra, még ha valamiféle „fellazítási” szándékot továbbra is feltételező hátsó gondolatokkal, de kedvezően fogadják a bécsi jelzést Klaus kancellár látogatásának aktualizálásáról, aminek értékét növelte, hogy Bécsben a tervezett bukaresti utazást felcserélték a budapesti úttal. Mind Bécsben, mind Budapesten lázas előkészületek kezdődtek a közös érdeklődésre számot tartó témák figyelembevételére. Az évek óta lezáratlan kérdések közé tartozott az 1964 októberében aláírt vagyoni jogi megállapodásnak az osztrák parlament által történő ratifikálása, aminek elhúzódása lehetőséget jelentett újabb igények felvetésére. A magyar fél időben világossá tette, hogy egy ilyen helyzetet eleve barátságtalan lépésnek tekintene és a szerződés

²³⁰ Paul LENDVAI: *Az osztrák titok. 50 év a hatalom kulisszái mögött*. Sanoma Budapest Kiadói Rt., Budapest, 2007. 116.

²³¹ MNL Győr-Moson-Sopron Megye Győri Levéltára, MSZMP Győr-Sopron Megyei Végrehajtó Bizottsága jegyzőkönyvei, 1966. december 13.

²³² MNL OL XIX-J-1-j 1967. Szovjetunió 145-1-002068. Feljegyzés, 1967. március 20.

újrátárgyalása évekig elhúzódhatna, végül pedig csak kedvezőtlenebb feltételekkel zárulhatna. A probléma ennek fényében nem is került a Klaus-Fock megbeszélés napi-rendjére.²³³

A magyar tárgyalási tematikát Fock Jenő miniszterelnök kérésére a Politikai Bizottság közvetlenül a látogatás előtt hagyta jóvá. Ezt megkönnyítette, hogy hírszerzési forrásból már fő vonalaiban ismerték az osztrák küldöttség javaslatait.²³⁴ Ennek megfelelően súlyt kívántak helyezni a gazdasági kapcsolatok áttekintésére, kereskedelmi és műszaki együttműködési szerződés előkészítésére, viszont nem kívántak érdemben foglalkozni a vízumkényszer eltörlésével, a kishatár-forgalom megteremtésével, új határátkelőhely nyitásával és a kulturális egyezményrel, amiket a kancellár és a külügyminiszter elő kívántak terjeszteni. A döntő szót Fock Jenő és Fehér Lajos megengedőbb álláspontjával szemben Kádár János mondta ki, aki szerint az egész látogatás a fellazítást szolgálja, de valamilyen formában minden kérdéssel foglalkozni kell. Valahogy úgy, ahogyan Komócsin Zoltán fogalmazott: „konkrét kérdésekben: egy kicsit rugalmasabb álláspontot lehet és kell elfoglalni. Ez a mi érdekeinket szolgálja, noha óriási problémákat vet fel.”²³⁵

Az ünnepélyes külsőségek közepette lezajlott látogatást, az 1867-es osztrák–magyar kiegyezés centenáriumán mindkét fél kellő udvariassággal készítette elő. Az első Magyarországra látogató „nyugati” miniszterelnököt, Klaust és feleségét a Keleti pályaudvaron a *Rákóczi induló* hangjai mellett népviseletbe öltözött lányok virággal köszöntötték, a pályaudvar előtti téren pedig üdvözlő tömeg várta. Rövid beszélgetésre fogadta őt az MSZMP székházában Kádár János, előadást tartott a Magyar Tudományos Akadémia dísztermében, országjáró körútján látogatást tett a Bábolnai Állami Gazdaságban, Esztergomban felkereste a székesegyházat, a Keresztény Múzeumot és megtekintette a várásatásokat. A Mátyás templomban misén vett részt (miként a Szovjetunió-béli útja során Tbilisziben is), ahol Brezanóczy Pál prépost köszöntötte őt a katolikus püspöki kar nevében. Mindszenty bíboros neve nem hangzott el.²³⁶

A miniszterelnök és a kancellár, illetve a két külügyminiszter szakértők részvételével tartott kötetlen megbeszélésén szó esett az idegenforgalom helyzetéről, telek kijelöléséről a budapesti kulturális intézet számára, az Akadémia utcai egykori osztrák

²³³ MNL OL XIX-J-1-j 1967. Ausztria 10-131-001852/10. A Pénzügyminisztérium feljegyzése, 1967. április 7.

²³⁴ ÁBTL 3.2.5 O-8-152/1. Feljegyzés, 1967. április 22. és 28. A hírszerzés „osztrák üzenetként” értékelte az információkat.

²³⁵ MNL OL M-KS 288. fond 5/423. ö. e. 1967. május 2.

²³⁶ Budapestre érkezett dr. Josef Klaus osztrák kancellár. *Népszabadság*, 1967. május 3., 1. és 3. (fotóval); Kádár János fogadta Josef Klaus kancellárt. *Uo.*, 1967. május 4., 1. (fotóval); Klaus kancellár látogatása. *Uo.*, 1967. május 5., 3.; *Uo.* 1967. május 6., 1. (fotóval); Klaus kancellár: Budapesti utunk eredményes volt. *Uo.*, 1967. május 7., 3.

követségi épületért járó kártalanításról, a műszaki tudományos egyezményről, egy új árucere-egyezményről, az energia-hasznosításban megvalósítandó kooperációról, a vízumkényszer eltörléséről és egy új határátkelő megnyitásáról Sopron térségében, a Duna Bizottság fennállása 20. évfordulójának megünnepléséről, az európai biztonsági konferencia összehívásáról, az európai gazdasági integrációról. Fock Jenő több ízben hangot adott a magyar kétségeknek, melyek szerint Ausztria nem fogja tudni megőrizni a semlegességét, ha szoros kapcsolatba kerül az Európai Gazdasági Közösséggel.

Széleskörű vita folyt a határzáról, melyben Klaus kancellár és Toncic külügyminiszter egyaránt az aknák eltávolítását szorgalmazta. Utóbbi rámutatott, hogy a határzár jelentős pszichológiai megterhelést jelent a két nép viszonyára és súlyos akadályt jelent a kapcsolatok kiépítése terén. Klaus ehhez hozzá tette: nagy fontosságot tulajdonítanak annak, hogy belátható időn belül könnyítéseket észlelhessenek. Péter János hangsúlyozta, hogy a határzár nem Ausztria ellen irányul és nem fog örökké fennállni, ám attól presztízscsökorből elzárkózott, hogy az aknák eltávolításáról tájékoztassák a sajtót.²³⁷ A látogatásról kiadott záróközlemény végül valamennyi felmerült kérdést felölelte, s némileg ködösen, de külön kitért arra, hogy a magyar fél információkat adott azokról a munkákról, amelyek a határon a megnyugtató helyzet létrehozását célozzák.²³⁸ Toncic külügyminiszter egy osztrák újságíró kérdésére viszont világosan megfogalmazta, hogy ez az aknák teljes eltávolítását jelenti.²³⁹ Egyetértés alakult ki abban is, hogy magyar javaslatra hozzanak létre egy magas szintű állandó vegyes bizottságot, amely folyamatosan kidolgozza az együttműködésre vonatkozó javaslatokat. A tárgyalások, úgymond mellékes hozadéka volt a megállapodás a katonai attasék cseréjéről, ami a kölcsönös bizalmon alapuló rendszeres kapcsolatok kiteljesedését jelentette.²⁴⁰

Klausra mély benyomást tett a magyarországi látogatás, a közös történelem emléke, amire többször hivatkozott, Budapest látványa, a vendégszeretetet, a Mátyás templomban a tömeg által énekelt himnusz.

A Politikai Bizottság és a minisztertanács számára készített beszámolóban, majd a Központi Bizottság előtt Komócsin Zoltán jelentésében a kancellár látogatását a várakozásnak megfelelőnek értékelték. Különösen jelentősnek ítélték, hogy első „nyugati” kormányfői találkozóként növelte az ország nemzetközi tekintélyét és megnyitotta az utat a további magas szintű tárgyalások felé. A magyarok számára jelentős

²³⁷ ÖStA AdR BmfAA Pol. II. 1967 Ungarn 2 GZ 17.142-6. Feljegyzés Josef Klaus és Fock Jenő találkozójáról, 1967.

²³⁸ Közös közlemény. *Népszabadság*, 1967. május 6., 3. A magyar lapok nagy visszafogottsággal kezelték az aknamentesítés kérdését, csupán a Daily News angol nyelvű újság adott róla hírt.

²³⁹ ÖStA AdR BmfAA Pol. II. 1967 Ungarn 2 GZ 17.142-6. Interjú Toncic külügyminiszterrel.

²⁴⁰ MNL OL XIX-J-1-j 1968 Ausztria 10-4-001821. A Magyar Néphadsereg vezérkari főnökének levele a külügyminisztériumhoz, 1968. július 12.

presztízsnyeréségeként, nemzetközi tekintélyük erősödésének minősítette a látogatást Simon Koller nagykövet a Budapesten állomásozó diplomaták véleménye alapján, aki azonban némi szkepszissel hozzáfűzte: kérdés, hogy az elért eredmények vajon realizálódnak-e Ausztria számára.²⁴¹

Az osztrák sajtó a szocialista lapok kivételével általában pozitívan értékelte a tárgyalásokat, noha a Néppárt egyes vezetői elhamarkodottnak tartották a budapesti utat, anélkül, hogy megszűnt volna a „vasfüggöny”, és Mindszenty elhagyhatta volna az amerikai követséget. Röviddel a látogatást követően a televízióban egy vezető újságíró Klaus egész keleti politikát kritika tárgyává tette, mondván, hogy Moszkvában és Budapesten keresi Európát, noha az európai út a Közös Piac felé vezet.²⁴² Az *Arbeiter Zeitung* a vízumkényszer megszüntetését hiányolta, de általában is kevesellte az eredményeket, bírálta ezenfelül a Kádárnál tett látogatást.²⁴³ A vezető polgári napilap, a *Die Presse* Budapestre küldött tudósítója ugyan sikeresnek ítélte a megbeszéléseket, ámde utalt arra, hogy mindez a jövőre vonatkozó befektetés, melynek az eredményét be kell várni.²⁴⁴ Az európai lapok közül a német és a francia sajtó szentelt nagyobb teret Klaus útjának, általában kétkedéssel kommentálva annak sikerét. Voltak azonban kivételek is. A *Le Monde* egy hétvégi vezércikkében szimbolikusan összekapcsolta az osztrák–magyar kiegyezés 100. évfordulóját azzal, hogy a mély politikai, gazdasági, társadalmi különbségek ellenére a két ország vállalja kapcsolatának bizalommal való megtöltését. A tekintélyes *Kieler Nachrichten* hasábjain Klaus Reinhardt arról írt, hogy a magyar–osztrák kapcsolat az új kelet-nyugati kapcsolatok modellje lesz.²⁴⁵

A találkozó valóban elérte legfontosabb célját: Bécsben elhárította a koalíciós kormányzás után a „keleti külpolitika” folytatása iránt felmerült kétségeket, amit nem csak a budapesti út, de a következő hónapokban sorra került bukaresti és szófiai látogatás is megerősített. Mindez kézzel foghatóan jelezte az osztrák kormányzat eltökéltségét az enyhülés folytatására, melynek fontos eleme volt a magyar–osztrák viszony további javítása. A kapcsolat alakulása teljes mértékben megfelelt a magyar pártvezetés szándékainak, hiszen az új gazdasági mechanizmus komoly követelményeket állított a nyugati együttműködés fejlesztése elé. És egybe vágott azzal a szándékával, ami, ha szigorú keretek között is, de tágította a kaput a nyugati társadalom és kultúra felé, aminek legközelebbi meghatározó pontja Ausztria és különösen Bécs volt.

Ennek a helyzetnek felelt meg Fock Jenő miniszterelnök rövid időn belül, már az év tavaszán 1968 szeptemberére tervezett ausztriai viszont-látogatásának előkészítése.

²⁴¹ ÖStA AdR BmfAA Pol. II. 1967 Ungarn 2 17.142-6 (22.029).

²⁴² MNL OL XIX-J-1-j 1967 10-131-001852.

²⁴³ Ungarn: Visumzwang bleibt. *Arbeiter Zeitung*, 1967. május 6., 1.

²⁴⁴ Der Besuch in Budapest von Claus Gatterer. *Die Presse*, 1967. május 8., 1.

²⁴⁵ ÖStA AdR BmfAA Pol. II. 1967 Ungarn 2 17142-6. Összeállítás a külföldi sajtóvisszhangról.

Ebben szerepet kapott a januárban megalakult Általános Vegyes Bizottság éppúgy, mint a minden szakterületre kiterjedő információgyűjtés és a meginduló szakminisztériumi látogatások. Intenzívebbé váltak a kulturális cserék, amit elősegített az is, hogy Sebes István nagykövetet 1967 elején egy tapasztalt kulturális szakember, Simó Jenő váltotta a bankgassei követségen. Parafálták a műszaki tudományos együttműködési egyezményt, aláírását a kormányfői találkozóra ütemezték. Az előzetes program számolt azzal, hogy Péter János figyelemmel a szocialisták növekvő befolyására, találkozzon Bruno Kreiskyvel, aki ekkor már a Szocialista Párt elnöke volt, és ismerje meg pártja álláspontját. Általánosságban hangulatjavító tényező volt, hogy folytatódott az aknák eltávolítása, az államhatár rendezése.

A tervezett bécsi út végül 1968 augusztusában, mint az várható volt, a Varsói Szerződés csapatainak csehszlovákiai bevonulásakor átmenetileg lekerült a napirendről.

Közel fél év elmúltával azonban a dolgok alapjában véve a régi szellemben folytatódtak, és sor került az első átfogó diplomáciai érintkezésre, az Általános Vegyes Bizottság ülésére, ahol legfontosabb napirendként a miniszterelnöki látogatásról tárgyaltak. Jóváhagyták azokat a kérdésköröket, melynek megbeszélését kiemelt fontosságúnak ítélték. Halusa követ, az osztrák delegáció vezetője pozitívnak ítélte a kapcsolatok sokoldalú fejlődését, „az apró lépésekkel” történő haladást.²⁴⁶

A Fock Jenő vezette kormányküldöttség 1969. május 27-én érkezett Bécsbe öt napos látogatásra. Összetétele jelezte, hogy a magyar fél a gazdasági kérdéseknek biztosít elsőbbséget, miután Fockot és feleségét Tímár Mátyás miniszterelnök-helyettes, három első miniszterhelyettes (Puja Frigyes külügyi, Baczoni Jenő külkereskedelmi, Szekér Gyula nehézipari) és Rosta Endre a Kulturális Kapcsolatok Intézetének ügyvezetője, valamint több külügyi tisztviselő kísérte útjára. A program szerint a magyar miniszterelnököt Jonas köztársasági elnök fogadta, találkozott Withalm alkancellárral, Waldheim külügyminiszterrel és Marek bécsi polgármesterrel, felkereste a Steyr műveket és az egykori mauthauseni koncentrációs tábor emlékhelyét. Tímár Mátyás és Theodor Piffel-Percevic oktatási miniszter aláírták a tudományos műszaki együttműködésről szóló egyezményt. A két kormányfő a küldöttségek plenáris ülésén kifejtette véleményét a kölcsönös érdeklődésre számot tartó nemzetközi kérdésekről, így a szomszédos államokhoz fűződő viszonyukról, mindenekelőtt a csehszlovákiai események megítéléséről, az európai biztonsági konferencia előkészítéséről és a nemzetközi szervezetekkel való együttműködésről. Minőségi változás volt a korábbi találkozókhoz képest, hogy az utolsó témakörben a magyar miniszterelnök kérte Ausztria támogatását az

²⁴⁶ MNL OL XIX-J-1-j 1969. Ausztria 10-1-00496/1. Összefoglaló a Vegyes Bizottság 2. üléséről, 1969. március 6–7.; Uo. XIX-J-1-u. Kurtán Sándor csoportfőnök iratai. Feljegyzés Puja Frigyes számára, 1969. március 7.

EFTA-val folytatandó technikai jellegű tárgyalásokhoz és a GATT-ba való belépéshez. Fock ezenfelül szóba hozta a vietnami és a közel-keleti kérdést, a két német állammal fennálló kapcsolatokat, de partnere kitért ezek megvitatása elől. A két ország viszonyát illetően egyetértettek a jövőbeni magas szintű találkozók folytatásában, értékelték többek között a különböző államközi vegyes bizottságok tevékenységét, áttekintették a kereskedelmi liberalizáció lehetséges folytatását, az ipari együttműködés fejlesztését további kooperációs szerződésekkel, többek között az összekapcsolt energiarendszerek forgalmának növelésében, az alumínium-gyártásban, a faiparban, a vegyiparban és a járműiparban. Méltatták a kulturális és sportkapcsolatokat is. Az osztrák politikusok azonban nem mulasztották el most sem óvatosan szóba hozni a határzár teljes felszámolását (Klaus már egyenesen a „zöld határról” beszélt), a turizmus fejlesztését (a magyar kiutazók számának növelését), a magyar határellenőrzés bürokratizmusát, lassúságát és több kisebb súlyú témát. Nem említették viszont az új határátkelő létesítését, a kishatárforgalmat, a határsértéseket, miként a magyar partnerek is hallgattak az állítólagos ausztriai magyar ellenséges szervezetekről.²⁴⁷ A sajtó, így az ellenzéki *Arbeiter Zeitung* is, a záró sajtóértekezlet és a közös közlemény alapján azonban mindenekelőtt a bizalom erősítését, az aknák teljes eltüntetésére vonatkozó Fock-ígéretet emelte ki tudósításaiban.²⁴⁸

Noha a találkozó ebben a formában valóban alig volt több, mint egy rutin megbeszélés, mégis fontos szerepet játszott nem csupán a kialakult kapcsolatrendszer – valóban „kis lépésekkel” történő – megerősítésében és fenntartásában, hanem a légkör javításában. Ennek jele volt Franz Jonas köztársasági elnök meghívása és látogatása időpontjának a következő évre történő kitűzése. Azaz a kapcsolatok építése eljutott a legmagasabb szintig. Addig, amíg nem csak elérték, de messze túlhaladták az 1956-os forradalmat megelőző időszak elképzeléseit. Nagyon fontos volt, hogy a polgári kormány hivatali ideje alatt is folytatódott a két ország közötti falak elbontása és erősödtek az egymáshoz fűződő szálak. A szovjetek által támogatott enyhülési folyamat láthatóan a brezsnyevi korszak kezdetén is engedélyezett bizonyos önálló mozgásteret, mellyel a kádári külpolitika – nem függetlenül belpolitikai lépéseitől – sikeresen élt.

²⁴⁷ MNL OL M-KS 288. fond 5/491. ó. e. 8–19. A kisebb jelentőségű kérdések között említették a régi követségi épület évek óta húzódó ügyét, az Ausztriában büntetett magyar állampolgárok visszavételét, a Magyarországon nem államosított osztrák tulajdon hasznosítását, az osztrák állampolgárokhoz feleségül ment magyar állampolgárok kiutazásával összefüggő állambiztonsági beszervezési kísérleteket, egy osztrák állampolgár letartóztatását. Karl Th. von Vogelsang Institut, Wien. Archiv der Österreichischen Volkspartei, Staatsbesuche. MP Fock in Österreich. Notizen über das interministerielle Gespräch... 1969. Mai 13.

²⁴⁸ Fock versprach: Minen verschwinden. *Arbeiter Zeitung*, 1969. május 29., 1.; Fock-Besuch im Klima Vertrauens. *Uo.*, 1969. május 31., 2.

Így alakultak ki azok az alapok, melyeken az 1970-es ausztriai választásokat követően az immár kancellári pozícióba került Bruno Kreisky és kormánya építkezhetett. Ha nem is feltétlenül modell jelleggel.

„Jó szomszédság” és együttműködés: modell Kelet-Közép-Európa számára (?)

Míg a világháború lezárását követő két évtizedben a konfliktusok rendezése és a „jó szomszédság” célként és egyre inkább megvalósuló gyakorlatként szerepelt a két ország viszonyában, a következő negyedszázadban ez immár tartós állapottá vált. Az MSZMP XI. kongresszusán (1975. március 17–22.) Puja Frigyes külügyminiszter hozzászólásában már azt állapíthatta meg, hogy: „Ausztriával a kapcsolataink sokoldalúak, amit mutatnak a két ország elnökeinek, miniszterelnökeinek és minisztereinek gyakori találkozásai.”²⁴⁹

A politikai bizalom kibontakozását jelezte a politikusok és az intézmények, valamint a tömegszervezetek kapcsolatainak magas szintre emelése. Sajátos megnyilvánulása lett a bizalomépítésnek, a békés határ jelzéseként, az állami vezetők nem hivatalos eszmecseréinek áthelyezése a határtérségbe.²⁵⁰ Ebbe a gondolatkörbe sorolható a honvédelmi miniszterek látogatásainak beindulása (1973. november 21–23. osztrák miniszter Budapesten, viszonzása 1975. november 10–15. között Bécsben). A politikai bizalom demonstrálása volt Kádár János nagy visszhangot kiváltott hivatalos látogatása Bruno Kreisky meghívására 1976 decemberében. Kádár látogatásának jelentősége túlmutatott a protokolláris kereteken. Első alkalom volt, hogy egy kommunista pártvezető, aki nem állam- és kormányfő, hivatalosan Ausztriába látogatott.²⁵¹ „Az, hogy ez egybeesett a kelet-nyugati kapcsolatok hűvössé válásával, különös jelentőséget adott ennek.” – méltatta Lendvai Pál a látogatást a *Basler Nachrichten* hasábjain.²⁵²

A különböző szinteken lezajlott eszmecserék mellett tovább szélesedtek az intézményi kapcsolatok – a megállapodások száma és a vegyes bizottságok hálózata gyorsan gyarapodott. Megegyezések születtek a tudományos és műszaki együttműködésről,

²⁴⁹ *A Magyar Szocialista Munkáspárt XI. kongresszusának jegyzőkönyve. 1975. március 17–22.* Kossuth Kiadó, Budapest, 1975. 275.

²⁵⁰ FIZIKER Róbert: „A múltat végképp eltörölni...”? *Magyar–osztrák állam-, kormányfői és külügyminiszteri találkozók Sopronban és környékén (1970–1989).* http://epa.oszk.hu/01900/01977/00255/pdf/EPA01977_soproni_szemle_2012_2.pdf (Utolsó letöltés: 2020. február 14.)

²⁵¹ M. SZEBENI Géza: Kádár Bécsben... In: *Nemzetek és birodalmak. Diószegi István 80 éves.* Szerk. HÁDA Béla – LIGETI Dávid – MAJOROS István – MARUZSA Zoltán – MERÉNYI Krisztina. ELTE Új- és Jelenkori Egyetemes Történelmi Tanszék, Budapest, 2010. 461–475.

²⁵² Keine offene Probleme mit Ungarn. *Basler Nachrichten*, 1976. december 7., 2.

az útlevel- és vámkezelésről, a dunai hajók személyzetének belépéséről és tartózkodásáról, a fizetési rendszerről, a mezőgazdasági és ipartermékek védelméről, határatkelőkről, a kiadatásról, a kettős adóztatások megszüntetéséről, a konzuli kapcsolatokról, vízum könnyítésekről (tudományos, kulturális, sportutazások), növényvédelemről, vámügyi kérdésekről.

Mindezek számbavétele mellett azt sem lehet elhallgatni, hogy a magyar állambiztonság (elsődlegesen a hírszerzés) számára Bécs mindvégig kiemelt támaszpont maradt. A nagykövetség, a kereskedelmi képviselő és a Collegium Hungaricum munkatársainak jelentős része fedett diplomáciai státusban a titkosszolgálatok tisztje maradt.²⁵³

Jelentős ebből az időszakból a nemzetközi szervezetekben és nemzetközi tanácskozásokon kialakult szorosabb magyar–osztrák együttműködés (főleg a konzultációk, de közös javaslatok is). Pozitívan hatott az, hogy mind a két kormány a helsinki okmány feltétel nélküli végrehajtása mellett döntött. Megítélésük szerint talán némi túlzással: az „egymásellenességet felváltotta az egymásért tenni akarás.” 1979 a kapcsolatok különleges éve volt, mivel január elsején lépett életbe a vízumkényszer megszüntetéséről szóló megállapodás, amivel a kapcsolatokban megjelentek az állampolgárt közvetlen érintő elemek.²⁵⁴ Az „igazi együttműködés”, a szabadabb mozgás a határokon át (vízumnélküliség, több átkelőhely), iskolai és főiskolai végzettségek kölcsönös elismerése, bűnügyi rendőrségi és közlekedésrendészeti megállapodás, hiánycikkek – még ha korlátozottan is – beszerzési lehetősége magyarok számára Bécsben és általában Ausztriában, élelmiszervásárlás és szolgáltatások osztrák állampolgárok számára Magyarországon.

A kialakult állapot jól kifejeződött Kreisky kancellár 1981. november 18–20-i látogatásakor tett kijelentéseiben, amelyben a kapcsolatokat kifejezetten barátinak nevezte. Több európai lap az új „K. und K.” (korszerűsítve a „kaiserliche und königliche” jelzőt), „Kádár und Kreisky” korszakról cikkezett.²⁵⁵ A határeseményeket vizsgáló bizottság évi üléseit kettőről egyre csökkentették, 1979-ben megkezdődtek a belügyminiszterek találkozói.

²⁵³ Lásd erről FIZIKER Róbert: *Gregor és Holec. Kémjáték a Duna mentén*. <https://neb.hu/asset/phpCk-KpH6.pdf> (Utolsó letöltés: 2020. március 12.)

²⁵⁴ A vízumkényszer eltörléséről: Maßstab für Entspannungspolitik. *Arbeiter Zeitung*, 1978. szeptember 25., 1.

²⁵⁵ Ungarn: Kreisky zu Weltpolitik und Wirtschaftsbeziehungen. Hotel in Rekordzeit gebaut (von Ilse Brandner-Redinger). *Arbeiter Zeitung*, 1981. november 21., 3.; Die neue k. u. k. Ara: Kadar und Kreisky (von Gustav Ströhm aus Budapest). *Die Welt*, 1981. november 24., 2.; Staatsbesuch war wie ein Familientreffen (von Kurt Seinitz). *Kronen Zeitung*, 1981. november 24., 2. A látogatásról kiadott közös közlemény: *Népszabadság*, 1981. november 21., 3.

Bruno Kreiskynek a kancellári tisztségből történt távozása sem változtatott a kapcsolatok intenzitásán. Utóda, Fred Sinowatz első hivatalos útja 1983-ban Magyarországra vezetett.²⁵⁶ Az együttműködésnek elkötelezett, Burgenlandból indult történész-politikus emberi és politikusi portréját a látogatás előestéjén a Népszabadság fél kolumnás cikkben mutatta be.²⁵⁷ Két évvel később, az Eötvös Loránd Tudományegyetemen díszdoktorrá avatták.²⁵⁸

Az osztrák külpolitikai jelentések évek óta hangsúlyozták, hogy a magyar–osztrák kapcsolatok „már hosszabb idő óta magas fejlődési fokot értek el.” 1982–1983 óta szerepelt a jelentésben a megállapítás: „A kiéleződött kelet-nyugati ellentétek ellenére a magyar–osztrák kapcsolatok nem károsodtak. Sőt tovább voltak fejleszthetők.” „A jó egyetértés az adott nehéz világpolitikai helyzetben nemcsak igazolódott, hanem erősödött.” (1984) „Ilyen politikát illetően széles a konszenzus mind a pártok, mind a lakosság körében.” (1985) A lakossági érintkezések (turistaforgalom, rokoni látogatások stb.) szélesedése, a szinte mindennapi politikai kapcsolatok mellett hozzájárult mind ehhez az a tény, hogy Magyarországon ekkor nem állomásoztak szovjet rakéták és ez egyfajta biztosítékot jelentett a semleges Ausztria számára.²⁵⁹

A határ ügyének rendezése, a provokációk megszűnése, a két határügyi egyezmény és azok végrehajtása igen jelentős részei voltak a normalizálásnak. Ebben meghatározó volt, hogy 1985-ben már hat határátkelőhely működött a két ország között. Jelképesnek is tekinthető, hogy Kádár János 1985. december 11-én diplomaták kíséretében látogatást tett Burgenlandban, ahol többek között találkozott a helyi magyar szervezetek vezetőivel. A nagykövetség az út előkészítésekor elégedetten állapította meg, hogy ezek a szervezetek jó kapcsolatot tartanak fenn az anyaországgal, és „tevékenységükkel nagyban elősegítik a két ország kapcsolatainak fejlődését.”²⁶⁰

A határesemények jellege és száma (osztrák sportrepülőök berepülései, legelő állatok átkerülése, áttévedések stb.) nemigen változott, elintézésük módja azonban – a korábbi vitákhoz viszonyítva – igen meggyorsult. Az egyes ügyek rendezésének megkönnyítésére az osztrák hatóságok átadták azoknak az együlékes sportrepülőgépeknek az

²⁵⁶ SCHEUCH, Manfred: Man spricht davon. Ein Beispiel. *Arbeiter Zeitung*, 1983. november 18., 1.; Sinowatz rechnet mit Kooperationsausbau: „sehr optimistisch nach Ungarn-Besuch” (von Manfred Scheuch). *Uo.*, 1983. november 18., 2.; *Népszabadság*, 1983. november 16., 17., 1.

²⁵⁷ SZABÓ K. István: Fred Sinowatz. Portré. *Népszabadság*, 1983. november 11., 6. Sinowatz személyéről és pályájáról lásd FIZIKER Róbert: „Szenvedély és szemmérték” Fred Sinowatz, a történész In: *A történettudomány szolgálatában Tanulmányok a 70 éves Gecsényi Lajos tiszteletére*. Szerk. BARÁTH Magdolna – MOLNÁR Antal. Magyar Országos Levéltár, Budapest–Győr, 2012. 669–681.

²⁵⁸ *Az Eötvös Loránd Tudományegyetem Értesítője. 1985/86*. ELTE, Budapest, 1986. (A továbbiakban: *ELTE Ért. 1985/86.*) 34–35.

²⁵⁹ Bundesministerium für Aussere Angelegenheiten. Tätigkeitsberichte. 1982/1983, 1984/1985.

²⁶⁰ MNL OL XIX-J-1-j 1985. Ausztria 10-13-003364/6.

ismertetőjegyeit, amelyekkel nem lehetett embert kicsempészni. Így aztán 1981/82-ben kiegészítették a határesemények kivizsgálásáról kötött szerződést, és egyre csökkentették a határ-vegyes-bizottság évi kötelező üléseinek számát. Az egykori „gyilkos határ” (Kirchschläger államelnök kifejezésével) „nagyon emberivé”, Sinowatz kancellár szerint pedig „emberbaráti határrá” lett.

A határmenti együttműködés legszélesebben és legsűrűbben a szomszédos megyék és tartományok szervezetszerű, rendszeres és sokoldalú érintkezéseiben mutatkozott meg. Győr-Sopron és Burgenland, Vas és Stájerország kapcsolataihoz 1983-ban csatlakozott Zala és Alsó-Ausztria megállapodása is. Ezek kiterjedtek a sporttól és a népi kultúrától, a gazdasági kapcsolatokon keresztül a Fertő turisztikai hasznosításáig, a tartományi főnökök időnkénti hivatalos és nem hivatalos eszmecserejétől a mentőszolgálati együttműködésig, a fertőmeggyesi/mörbisch-i nyári ünnepi játékokon való fellépésig.²⁶¹

Jól mutatta a változásokat, hogy a pártpolitika, ideológia terén is lassú enyhülés indult. Az természetes volt kezdettől fogva, hogy az MDP, majd az MSZMP és az Osztrák Kommunista Párt között rendszeresek és munkaterv szerint (delegációcsere, tapasztalatsere, egyeztetések, üdülési lehetőségek) folyamatos kapcsolat volt és a pártkongresszusokon általában a politikai bizottságok tagjai képviselték a pártokat, de gyakoriak voltak a pártvezetők megbeszélései is.²⁶²

Hivatalos és rendszeres kapcsolat az MSZMP és az Osztrák Szocialista Párt között több éves tájékozási²⁶³ követően a nyolcvanas években jött létre. Gyenes András, a Központi Bizottság nemzetközi ügyekben illetékes titkára már 1980 novemberében Heinz Fischer, a párt elnökhelyettese meghívására utazott Bécsbe, egy évvel később Fritz Marsch központi titkár mint a parlament külügyi bizottságának elnöke jött Magyarországra látogatóba.²⁶⁴ Peter Jankowitsch ugyancsak a Szocialista Párt központi titkára 1984. december 3–4-én tett látogatást Budapesten. Havasi Ferenc, a Politikai Bizottság tagja fogadta őt, és megbeszélést folytatott vele Szűrös Mátyás, akivel megállapodott a Társadalomtudományi Intézet és a Renner Intézet közötti

²⁶¹ MNL OL XIX-J-1-j 1973. Ausztria 10-119-003658/4. A Minisztertanács Tanácsi Hivatala elnökének összefoglalója a rendszeressé vált határmenti kapcsolatokról, 1973. szeptember 10.

²⁶² Lásd erről: FIZIKER, Robert: „Brüderlich, regelmäßig, operativ” – Die Beziehungen zwischen den ungarischen Kommunisten und der KPÖ nach 1945. In: *Jahrbuch für Mitteleuropäische Studien 2015/2016*. New Academia Press, Wien, 2017. 355–378.

²⁶³ Kádár János bécsi látogatását követően a Külügyminisztérium osztrák referatúrája egy belső anyagban felvetette, hogy a miniszteri látogatásokat fel kell használni a szocialista pártpolitikussal történő kapcsolatépítésre. MNL OL XIX-J-1-j, 1976, Ausztria. 10-131-003870/11. 1977. január 12.

²⁶⁴ MNL OL M-KS 288. fond 7/288. ö. e. Az MSZMP KB Titkárságnak ülése, 1980. november 17.; ÁBTL 1.11.4 K-V/1/1981. 268. doboz. Hírszerző jelentés Bécsből, 1981. április 8.

kapcsolatfelvételtől.²⁶⁵ 1986-ban Fischer és Marsch jöttek ismét Budapestre, Szűrös Mátyás KB-titkár pedig Bécsben járt Marsch meghívására, ahol számos állami és pártvezetőn kívül fogadta Karl Blecha belügyminiszter, a párt elnökhelyettese és Sepp Wille szocialista frakcióvezető is. Szűrös szerint a szocialisták támogatják, hogy „különösebb deklaráció” nélkül lépjenek tovább a SPÖ és MSZMP kapcsolataiban.²⁶⁶ 1988-ban Heinz Fischer már szocialista frakcióvezetőként jött ismét a magyar fővárosba, ahol ugyancsak Szűrös Mátyással tárgyalt, de találkozott vele Grósz Károly és Berecz János is.²⁶⁷

Noha a Külügyminisztérium már 1977 januárjában felvetette a néppárti vezetők (ekkor konkrétan Franz Karasek külügyi szóvivő) meghívását,²⁶⁸ erre csak évekkel később került sor. 1981-ben Sixtus Lanner főtitkár a Hazafias Népfrent Országos Tanácsának meghívására jött Magyarországra.²⁶⁹ 1984-ben járt Budapesten Alois Mock, az Osztrák Néppárt elnöke, akit fogadott Aczél György is, és előadást tartott a Magyar Külügyi Intézetben.²⁷⁰

A Szabadságpárttal (FPÖ) még a Népfrent sem keresett kapcsolatot. A Bruno Kreisky kíséretében Budapesten járt Friedrich Peter frakció-elnököt parlamenti keretben fogadták. Norbert Steger alkancellár pártelnök és Friedrich Frischenschlager honvédelmi miniszter kormányfunkcióik alapján fordultak meg Magyarországon. 1987 áprilisában a Külügyminisztérium osztrák referatúrája egy belső tájékoztatóban felvetette, hogy célszerűnek látszik a személyes kapcsolatok felvétele a Szabadság Párt vezetőivel, s név szerint említették Helene Partik-Pablé képviselőnőt, az Osztrák–Magyar Egyesület alelnökét.²⁷¹

A politikai kapcsolatrendszer az évek múltával mindinkább kiegészítették azok a kulturális események, amelyek már az ötvenes években helyet kaptak a tervekben. Igaz, az igény elsősorban Magyarország részéről fogalmazódott meg, hiszen a közös történelemből adódóan az ország számára Bécs, Grác és Salzburg voltak a legfontosabb külföldi kulturális támaszpontok. A bécsi ősi Trautson-palotában működő magyar kulturális intézet, a Collegium Hungaricum működésének sok éves szünetelése, majd

²⁶⁵ MNL OL M-KS 288. fond 5/925-926. ő. e. A Politikai Bizottság ülése, 1984. november 20.

²⁶⁶ MNL OL M-KS 288. fond 32/1987/34/B. Az MSZMP KB Külügyi osztályának jelentése, 1986. szeptember 23.

²⁶⁷ MNL OL M-KS 288. fond 5/1037. ő. e. A Politikai Bizottság ülése, 1988. szeptember 20.

²⁶⁸ MNL OL XIX-J-1-j 1976, Ausztria. 10-131-003870/11. 1977. január 12.

²⁶⁹ Említi: HEINRICH, Hans-Georg: Die Entwicklung der österreichisch-ungarischen Beziehungen. In: *Die Beziehungen zwischen Österreich und Ungarn: Sonderfall oder Modell? Forschungsberichte.* (Forschungsberichte, Österr. Institut f. Internationale Politik, FB 8 / Nov. 1985) Projektleiter Zdenek MLYNAR. Braumüller, Wien, 1985. 33.

²⁷⁰ MNL OL M-KS 288. fond 5/900. ő. e. A Politikai Bizottság ülése, 1984. január 17.

²⁷¹ MNL OL M-KS XIX-J-1-k 1987. Ausztria 1103-1/SZH. Tájékoztató a magyar–osztrák kapcsolatokról.

a palota eladása viszont évekre ellehetetlenítette a magyar tudományos és művészeti élet ausztriai kapcsolatait. Ezért bírt nagy jelentőséggel, hogy 1963-tól, amikor a Collegium ismét megkezdte munkáját, új lehetőségek sora nyílt.²⁷² 1972. március 12-én lépett életbe a tudományos és műszaki együttműködési egyezmény, majd 1977. november 13-án a kulturális és tudományos együttműködési megállapodás. Ezek keretében mindkét oldalon tudatosan kerültek előtérbe a két ország kulturális-tudományos állapotát megmutató programok, s azoknak minél szélesebb közönséghez való eljuttatása – a fővárosokon túlra is. A szakmai tapasztalatszerében és a gyakorlati együttműködésben a felek igyekeztek elsajátítani mindazt, amiben a másik fél erősebb volt. Így hasznos volt számunkra az osztrák szakoktatás, az osztrákok számára a magyar zeneoktatás. A tudományos-műszaki területen pedig nagyon is fontosak voltak a hosszabb ideig ki nem használt közös kutatások. 1983-ban viszont már 41 ilyen téma volt (köztük orvosi, geológiai, biológiai, környezetvédelmi és műszaki), és rövid idő alatt további két tucatot indítottak el. A kormányközi megállapodások szerint évente tudományos szaklátogatásokra 35 tartózkodási nap, kutatásra 22 hónap, csereösztöndíjas hallgatók (tanulók) részére 45 hónap állt rendelkezésre. A kereteket a magyarok maradéktalanul kihasználták, az osztrákok érthetően kevésbé.

Nagyszerű és sok ezer emberhez eljutott rendezvények voltak az innsbrucki, linzi és bécsi magyar kultúrhetek, vagy 1982-ben a schallaburgi „Mátyás király és a reneszánsz Magyarországon” című kiállítás.

Az Osztrák Kultúrintézet Budapesten 1977-ben kezdte meg működését. Néhány év után hatásos szimpóziumokat, kiállításokat és koncerteket rendeztek, nyelvtanfolyamaikat egyre többen látogatták.

A hatvanas években megindult Mogersdorfi Kultúrtörténeti Szimpózium az évek során nem csupán a magyar és osztrák, hanem a horvát és szlovén tudósok fórumává nőtte ki magát.²⁷³ Figyelemreméltó volt Sinowatz kancellárnak a munkásmozgalom történeti kérdéseinek közös kutatására irányuló javaslata, amely az 1964 óta évről évre megrendezett linzi konferencia bázisán egy vegyes bizottság alakításához vezetett (Linz, 1984). Ugyancsak elismerésre méltó volt a szintén Sinowatz kezdeményezte „bécsi beszélgetés”, amely az „Ellentétek párbeszéde”, illetve „Utak az európai kultúrideálhoz” neveket is kapta, s amelyen magyar és francia vitavezető

²⁷² MURBER Ibolya: A bécsi Collegium Hungaricum újjászervezése (1963). *Levéltári Szemle*, 55. évf., 2005. 26–40. és átfogóan FIZIKER Róbert: *Hét szűk esztendő(?): Az oroslán ugrani készül. Fejezetek az osztrák–magyar kulturális kapcsolatok történetéből (1963–1970)*. https://tti.btk.mta.hu/images/kiadvanyok/folyoiratok/tsz/tsz2011-3/425-466_fiziker-.pdf (Utolsó letöltés: 2020. június 5.)

²⁷³ STIER Miklós: A „Mogersdorfi” nemzetközi kultúrtörténeti szimpózium első negyedszázadáról. *Századok*, 129. évf., 1995/6. 1424–1428.

közreműködésével osztrák, magyar, nyugat-német és kelet-német kultúrpolitikusok vettek részt.²⁷⁴

Sinowatz budapesti díszdoktorrá avatásakor – a bécsi beszélgetés folytatását pártolva – kijelentette: „Számunkra, akik Budapestért és Bécsért felelősséggel tartozunk, jó érzés azt mondanunk, hogy a jó szomszédság utáni óhajtól vezérelve, és áthatva a kulturális és szellemi kapcsolatoktól, túllépve a szigorú államhatárokon, valamint a különböző gazdasági és társadalmi rendszereken, lépésről-lépésre leépítettük az akadályokat és helyreállítottuk a bizalmat... A politika és gazdaság területén sikerült a kapcsolatainkat egy olyan szintre felhozni, hogy manapság joggal beszélhetünk a békés szomszédság jó példájáról. Mindezt anélkül, hogy a társadalmi rendszerek különbözőségei felett szemet hunyánk, de nyitottan a történelmi és kulturális hasonlóságokra.”²⁷⁵

A tömegtájékoztatói kapcsolatok megfeleltek a jószomszédi viszony szellemének. Nőtt az osztrák sajtó érdeklődése Magyarország iránt, különösen látogatások és évfordulók idején – a vidéki lapok körében is. Jól alakultak a hírközlés és sajtóirányítás szervei közötti kapcsolatok, így az MTI-APA sajtóügynökségek, valamint a két rádió és tévé között. 1982-ben 14, 1983-ban 17, 84-ben 19 forgatócsoport járt Magyarországon.

Komoly előnyt jelentett a magyarok számára az osztrák rádióadók hallgatása, illetve az, hogy az osztrák televízió adásai körülbelül Győr mélységéig voltak foghatóak. Osztrák értékelés szerint a soproniak 77%-a nézett hetente egyszer osztrák tévéprogramot. Megnőtt a tudósítások száma Magyarországon Ausztriáról, s ennek 42%-a politikai és diplomáciai, 23%-a sport, 15%-a kulturális, 12%-a gazdasági jellegű volt. Nagyon kis százalékban foglalkoztak viszont a magyar lapok az osztrákok mindennapi életével, 1300 cikkből mindössze 60 volt ilyen.

A társadalmi kapcsolatokban az évtizedes hagyományoknak megfelelően nagy súlyjal estek latba a sportérintkezésnek, amelyben természetesen a labdarúgás volt mindig is a legkedveltebb. Az osztrák–magyar mérkőzések vonzereje átívelt a kapcsolatok minden negatív szakaszán. Az egyezményes keret ezen a területen is kialakult, és az 1977. február 16-án aláírt sportmegállapodás folyamatos tapasztalatcserét, a sportsajtó együttműködését, edzők és szakemberek cseréjét tartalmazta, és állandó sport-, vegyes bizottságot hozott létre. 1984-ben 21 sportágban folyt csere, amely mintegy 700-800 sportolót érintett.

Egymás köznapi kultúrájának megismerésében még a sportnál is nagyobb volt a szerepe az idegenforgalomnak. 1975-ben 350.000 osztrák járt Magyarországon, a vízumkényszer eltörlésének évében, 1979-ben 950.000, 1983-ban 1.600.000, 1985-ben pedig

²⁷⁴ BOLDIZSÁR Iván: Bécsi beszélgetés Európáról. *Népszabadság*, 1985. július 27., 13.

²⁷⁵ *ELTE Ért.* 1985/86. 34.

már 2 millióan felül (az előző évihez 4%-os növekedés). Az osztrák beutazók – a cseh-szlovákok után – és a kelet-németek előtt a második helyet foglalták el. A magyar beutazók száma Ausztriába az 1982-es 205.000-ról 1985-re 357.000-re nőtt (az előző évihez képest 24,4%-os a növekedés). A hozzánk 120 beutazott osztrák 51,8%-a – 1984-es adatok szerint – egy napra, 23,9%-a hétvégére, 14,8%-a 5-6 napra, 9,4%-a egy hétnél hosszabb időre érkezett. A beutazók 59,8%-a a határ közelbe, főleg Sopronba látogatott, 27,8%-a a Balatonhoz, 9%-a Budapestre, 1,5%-a Kelet- és Dél-Magyarországra, s 1,8% volt átutazó vagy körutazó. A nyaralási-szabadságolási céllal külföldre utazó osztrákok tartózkodási célként – 1981-es adatok szerint – a 8. helyen jelölték meg hazánkat, 43.000 fővel (Olaszország, Jugoszlávia, Görögország, NSZK, az Ibériai-félsziget, Franciaország és Svájc után).

1982-es osztrák adatok szerint Magyarország nyugati turista bevételének 174 millió dollárjából 95 millió származott osztrákoktól, azaz 54,6%. A magyarok ugyanakkor (nem megbízható adatok szerint) 29 millió dollárt adtak ki Ausztriában, ami 3:1 arányt mutatott Magyarország javára. A kelet-nyugati viszonyok alig hatottak ki e tekintetben a kapcsolatok alakulására. Nőtt a hosszabban tartózkodók száma a közelség, az olcsóság, a vendégszerető magatartás, a kellemes tájak miatt, és végül azért, mert olyan kiegészítő elfoglaltságokhoz jutottak (lovaglás, vadászat), amelyek Ausztriában nagyon drágák voltak. Osztrák piackutatás derítette ki, hogy a tengerentúlon (USA, Japán) magyar-osztrák együttes programok jobban eladhatók, mint a külön-külön kínálatok, így a harmadik piaci idegenforgalmi együttműködés minden szinten (állami, érdekvédelmi szövetségi és utazási irodák) fontos területté vált.

Ezzel függött össze, hogy abban az egyre erősödő gazdasági kooperációban, amely a hetvenes évek végétől kialakult, jelentős szerepet kaptak az idegenforgalmi infrastruktúra fejlesztéséhez adott osztrák hitelek. Ennek 300 millió dolláros összege tette lehetővé, hogy 1985 júniusáig megépüljön tíz budapesti (Forum, Atrium Hyatt, Novotel, Buda Penta, Flamenco, Béke, Taverna, Hungaria, Rege, Erzsébet) és két soproni (Lövér, Sopron) szálloda és felújítsanak egy hévízi (Aqua) és egy sárvári hotelt – összesen 3766 szobával és 7373 ágygal. A hitelből újultak meg a hegyeshalmi és kópházai határátkelő, a ferihegyi repülőtéri kezelőcsarnok, a számítógépes helyfoglaló rendszer, a budapesti Kongresszusi Központ és más létesítmények.²⁷⁶

²⁷⁶ Stiftung Bruno Kreisky Archiv, Bestand VII. Ungarn Box 2. Protokoll über Vieraugengespräch zwischen Bundeskanzler Kreisky und MP Lázár. Baden bei Wien 18. Nov. 1977.; ÁBTL 1.11.4. II. sorozat K-V. 101. doboz. Sággy Vilmos belkereskedelmi miniszter jelentése a Minisztertanácshoz, 1978. március 11. – A budapesti pénzügyminisztériumban 1978. február 21-én alá is írták a magyar szállodaépítéshez nyújtandó hitelmegállapodást. Stiftung Bruno Kreisky Archiv, Bestand VII. Ungarn Box 4. 1978. február 21.

A villamosenergia közös előállítására lett volna a célja a Vas megyei Torony területén fekvő hatalmas lignitmezőre építendő erőműnek, amiről 1979–1981 között számos megbeszélést folytattak. A terv végül finanszírozási nehézségek és környezetvédelmi problémák miatt meghiúsult.²⁷⁷ Sinowatz 1983. évi látogatása alkalmával viszont elvben már megállapodtak a bős–nagygyarosi vízlépcsőrendszer tervezésében és kivitelezésében, továbbá a magyarországi telefonhálózat modernizálásában történő osztrák részvételtől, az ezekhez nyújtandó osztrák hitelről. Szigorú titoktartás mellett további megállapodásokat készítettek elő a kis híján csőd szélére került magyar gazdaság megsegítésére. Ezek eredményeként 1984 júliusában jegyzőkönyvet írtak alá a gazdasági együttműködés kiszélesítéséről, közös vállalatok alapításáról és közös beruházások elindításáról, fejlesztési és kutatási projektekről az ipar minden területén. Miniszteri emlékeztetőben rögzítették 10 milliárd schilling (510 millió USD) kedvező kamatfeltételekkel folyósítandó hitel felhasználási feltételeit. Ebben a legfontosabb 3 milliárd schillingnek fogyasztási javakra, alapanyagokra és félkész termékekre határidő nélkül történő biztosítása volt.²⁷⁸

Miként azt a gyakori magas szintű politikai megbeszélések jól mutatták, a két ország közötti kapcsolatok meghatározó elemét a gazdasági együttműködés jelentette. A különböző megvalósult és félbe maradt gazdasági tervekben kétség kívül a legnagyobb jelentőségű lett volna az osztrák közreműködés a nagygyarosi-dunai vízi erőmű felépítésében, amelyről végül 1986. május 28-án három magánjogi szerződést írtak alá Marjai József miniszterelnök-helyettes és Norbert Steger alkancellár jelenlétében, illetve nyilatkozataikkal megerősítve.²⁷⁹ Az első az Országos Vízügyi Beruházási Vállalat és az Österreichische Donaukraftwerke AG közötti szerződés szerint, mely azt mondja, hogy az osztrák partner építi fel fővállalkozásban a komplett nagygyarosi vízlépcsőt 1988-tól kezdődően 33 hónap alatt. A másik szerződést a Magyar Villamosművek Tröszt és az Elektrizitätswirtschaft AG (más néven Österreichische Verbundgesellschaft – ÖVG) között kötötték, amely szerint 1996 és 2015 között, 20 éven át évi 1200 millió kilowattóra áramot szállít a magyar fél törlesztéseként annak fejében, hogy egy osztrák bankkonzorcium (a Creditanstalt Bankverein égisze alatt) az egész építkezés költségeit – kamatokkal együtt – megelőlegezi. A harmadik szerződés arra vonatkozott, hogy Győr és Bécs között új 380 kilowattos vezetékét építenek (mindenki a saját területén), de a Bécs melletti fogadó- és átadóállomásban a magyar fél

²⁷⁷ Lásd a 42. és 43. számú dokumentumokat.

²⁷⁸ Lásd a 48. számú dokumentumot.

²⁷⁹ A bős–nagygyarosi erőmű építésében történő osztrák közreműködésről már 1983 őszén Sinowatz látogatásakor megállapodtak. MNL OL M-KS 288. fond 5/915. ő. e. A Politikai Bizottság 1984. július 3-i ülésén tárgyalta meg a KB Gazdaságpolitikai osztály tájékoztatóját a magyar–osztrák együttműködési megállapodásról. A szerződések aláírásáról: MNL OL XIX-J-1-j, 1987. Ausztria 1103/1/SZ.

15%-kal részesül, melynek költségeit az osztrák fél ugyancsak megelőlegezi. A vezeték alkalmas lett volna tranzit szállításra is más országok részére.

A magyar fél előnye ebben a konstrukcióban a költségvetés hosszú idejű tehermentesítése, az osztrák fél pedig egy erőmű építésének elhalasztása, továbbá osztrák építőipari és gépgyártó kapacitás kihasználása, illetve a munkanélküliség csökkentése lett volna. Olyan megállapodás jött létre, amely minden eddiginél szélesebb együttműködést jelentett, nagyfokú kölcsönös bizalmat és hosszú távú érdekviszonyt fejezett ki. A gazdaságon túl igen nagy volt a politikai jelentősége is. Nem volt így véletlen, hogy az elképzelés megvalósítása a politikai átalakulás, a környezetvédelmi mozgalmak erősödő fellépésének nyomán már a magyarországi rendszerváltoztatást megelőzően meghiúsult.

Miközben Ausztriában 1986-ban két évtized után ismét a Szocialista Párt és a Néppárt koalíciója bázisán folytatódott a kormányzás, a magyar párt és kormány csúcán is változások érlelődtek. Franz Vranitzky kancellár és Grósz Károly pártfőtitkár, majd Németh Miklós miniszterelnök között a korábbi évekhez hasonló informális kapcsolat folytatódott, ami további – noha dinamikájában visszafogottabb – szoros együttműködés lehetőségeit alapozta meg. 1986-ban már szóba került az 1995-ben tervezett közös Budapest-bécsi világkiállítás, összekötve a magyar honfoglalás 1100. és az osztrák államiság 1000. évfordulójának megünneplésével, melynek részleteit két évvel később már a kormányfői találkozón vitatták meg.²⁸⁰ Az osztrák kancellár egy interjúban kijelentette, hogy a határ- és rendszerátlépő projektek mérföldkövet jelentenek a két oldalú kapcsolatok fejlődésében.²⁸¹

A Magyarországon 1989 elején megindult óriási léptékű átalakulás egy esztendőre új dimenziókat adott a kétoldalú kapcsolatoknak.²⁸² Ebben a légkörben került sor 1989 februárjában²⁸³, majd október közepén²⁸⁴ a kancellár és Németh Miklós találkozására, ahol a magyar miniszterelnök részletesen tájékoztatta partnerét a Magyarországon megindult reformfolyamatról, a világkiállítás terve melletti elkötelezettségről. Ezzel közel egy időben az MSZMP Politikai Bizottsága határozatot hozott a határon lévő elektromos jelzőrendszer és a határsáv 1990 decemberéig történő felszámolásáról, további határátkelőhelyek nyitásáról.²⁸⁵ A munka megindulása (1989. április–május),

²⁸⁰ Lásd az 58. számú dokumentumot.

²⁸¹ A közös világkiállítás rendezését a szándéknyilatkozat aláírásakor az osztrák sajtó is nagy lelkesedéssel üdvözölte. Vranitzky nyilatkozatát az *Arbeiter Zeitung* idézte, 1987. október 1., 3.

²⁸² Vö. JOBST Ágnes: *Az 1989-es év magyar eseményeinek sajtóvisszhangja Ausztriában*. http://epa.niif.hu/01200/01268/00053/pdf/EPA01268_betekinto_2020_1_007-023.pdf (Utolsó letöltés: 2020. november 10.)

²⁸³ Lásd az 59. számú dokumentumot.

²⁸⁴ Németh Miklós és Franz Vranitzky találkozója a határ mentén. *Népszabadság*, 1989. október 13., 1.

²⁸⁵ Lásd a 60. számú dokumentumot.

a drótsövény átvágása a két külügyminiszter, Horn Gyula és Alois Mock közreműködésével (1989 június 27.) a változások jelképévé vált,²⁸⁶ éppúgy, mint a „páneurópai piknik” (1989. augusztus 19.),²⁸⁷ majd a kelet-német menekültek kiengedése szeptemberben. A két utóbbi dátum között dördültek el a határon az utolsó lövések, egy több évtizedes tragikus korszak lezárásaként. Miközben az ún. „világútlevél” 1988-tól már megnyitotta a határt a magyar állampolgárok előtt, akik élve a lehetőséggel minden elképzelést meghaladó bevásárlóútjaikkal példátlan módon fellendítették a bécsi, a burgenlandi és részben az alsó-ausztriai kereskedelmet. Ez a döntés tette azt is lehetővé, hogy 1988. június 24-én a II. János Pál pápa által a burgenlandi Trausdorf (Darászfalva) sportrepülőterén tartott német, magyar és horvát nyelvű misén mintegy 50 ezer ember vehessen részt Magyarországról.

A változások közepette az SPÖ és az ÖVP miként a kormányzat is, konzultációk sorozatával jelentős segítséget adtak mind az átalakuló Magyar Szocialista Munkáspárt vezetőinek és a kormányzati tisztségviselőknek²⁸⁸, mind a rendszerváltoztatást előkészítő demokratikus pártoknak.²⁸⁹ 1990 tavaszán ezután bekövetkezett az a fordulat, amely a demokratikus világhrend szabályai szerint új alapokra helyezte és a prioritások átalakításával módosította a két ország viszonyát.²⁹⁰

²⁸⁶ Történelmi drótvágás. *Népszabadság*, 1989. június 28., 1. (Bernhard Holzer kitűnő fotójával.)

²⁸⁷ OPLATKA András: *Páneurópai Piknik – ismert tények és fehérfoltok*. http://epa.oszk.hu/01900/01977/00245/pdf/EPA01977_soproni_szemle_2009_4_401-408.pdf (Utolsó letöltés: 2020. május 5.) és DEÁK Ernő: *Magyarország a külpolitikai változások szövevényében. A Páneurópai piknik az osztrák sajtó tudósításai alapján*. http://epa.oszk.hu/01900/01977/00245/pdf/EPA01977_soproni_szemle_2009_4_409-419.pdf (Utolsó letöltés: 2020. május 5.)

²⁸⁸ MNL OL 288. f. 5/1065 ö. e. Fejti György KB-titkár tájékoztatója 1989 május 16-án arról, hogy határmenti találkozó keretében megbeszélést folytat a SPÖ választási szakértőivel.

²⁸⁹ *Sub clausula, 1989. Dokumentumok a politikai rendszerváltozás történetéhez. A Grand Strategy*. Szerk. GECSÉNYI Lajos és MÁTHÉ Gábor. Magyar Közlöny Lap- és Könyvkiadó, Budapest, 2009. 402–404., 456.

²⁹⁰ A magyarországi rendszerváltoztatással, konkrétan az Antall-kormány programjával kapcsolatos osztrák külügyi álláspontot foglalta össze Krausz György nagykövetségi tanácsosnak 1990 május 23-án küldött távirata. Lásd a 64. számú dokumentumot.

DOKUMENTUMOK

1.
Budapest, 1945. augusztus 9.
Ankener János külügyminisztériumi tisztviselő feljegyzése
a magyar–osztrák diplomáciai kapcsolatok felvételének
szükségességéről

Arról az örvendetes tényről értesültünk, hogy Magyarország már a következő hetekben újra diplomáciai kapcsolatokat építhet ki az Egyesült Nemzetek egyes tagjai, sőt minden valószínűség szerint Olaszország felé is. Az újra felállítandó követségek listájából azonban meglepetés-szerűen hiányzott Magyarország par excellence szomszédállama, Ausztria, amelyet pedig az Egyesült Nemzetek sem hadviselő államnak, sem semlegesnek nem tekintik, és amelyet ennek megfelelően különleges bánásmódban részesítenek. A következőkben igyekszünk felsorolni azokat az érveket, amelyek mind az Ausztriával való diplomáciai kapcsolatok sürgős újrafelvétele mellett szólnak.

1918 és 1938 között Magyarország politikai kapcsolatai Ausztriával – egyes, az akkori magyar rezsim által sérelmezett ügyektől eltekintve – kitűnőek voltak. Ausztria fennállásának ténye mindaddig, amíg Magyarország nem kötötte le magát teljesen a tengely mellett, elsőrangú érdeke volt a magyar politikának, mivel Ausztria alkotta azt a keskeny hidat, amelyen át Magyarország nyugat felé közlekedhetett, és ugyancsak Ausztria képezte a gátat a germán külpolitika Magyarországra és a délkelet-európai államokra nehezedő súlya ellen. Jóllehet a germán veszélytől Magyarországnak hosszú időkre nincs mit tartania, a nyugat felé vezető hidat országunk semmilyen körülmények közt nem nélkülözheti, akár politikai szemszögből vizsgáljuk az eljövendő új világ képét, akár hazánk földrajzi fekvéséből vonjuk le a következtetéseket. Meggondolandó továbbá, hogy az összes szomszédállamaink közül kizárólag Ausztria rendelkezik egy hozzánk hasonlítható pártpolitikai struktúrával, amennyiben az új Ausztriában ugyancsak négy párt vesz részt a kormánykoalícióban, amelyek nagyjában azonosak a magyar pártokkal. Az osztrák és a magyar szocialista, illetve szociáldemokrata párt között a múltban fennállt baráti kapcsolatok ismereteseek. A legszélesebb skálájú tagrétegzódással az Osztrák Néppárt rendelkezik, akárcsak Magyarországon a Független Kisgazdapárt. A magyar és az osztrák kommunista pártnak hasonló célkitűzésesei vannak, míg végül a Nemzeti Parasztpárt az osztrák Landbunddal¹ hasonlítható össze. Ennyire analóg pártpolitikai helyzetet egyetlen más szomszédállamban sem találunk.

¹ A Landbund 1919–1934 között működött parasztszövetség, 1934-ben feloszlatták, 1945 után nem alakult újjá.

A politikai érvekhez tartozik az Ausztriában még igen tekintélyes számban élő magyar internáltak, menekültek és nyilas emigránsok kérdése is. E bonyolult problémát csakis egy állandóan működő diplomáciai képviselő oldhatja meg megnyugtató módon és a nemzetközi érintkezés szabályai által előírt formák figyelembevételével.

Magyarország és Ausztria közt sem területi, sem másfajta vitás kérdés nincs. Önzetlen baráti kapcsolatok megteremtésére tehát elsősorban Ausztria alkalmas összes kis szomszédunk közül, már azért is, mert Ausztriának a békeszerződések megkötése után előreláthatólag nemzetközi viszonylatban nagyságán túlmenő szava és szerepe lesz.

Az Egyesült Nemzetek az eddig Berlinben működő Európa Bizottságot² feloszlatták, és helyébe két területileg korlátozottabb bizottságot állítanak fel lényegében hasonló ügyek jövőbeni elintézésére. E bizottságok egyikének székhelye Bécs lesz és feltételezhető, hogy ennek a bizottságnak a hatáskörébe tartoznak majd az összes közép- és délkelet-európai, ügyek, amelyek jellegük vagy kisebb súlyuk folytán nem kerülnek a londoni Külügyminiszterek Tanácsa elé. Magyarország távolról sincs abban a helyzetben, hogy lemondhatna egy olyan szervhez létesítendő kapcsolatokról, amelynek a béke előkészítésben fontos, ha nem döntő szava lehet. E kapcsolatokat viszont csak Bécsben tudjuk megteremteni, mivel azok csak állandó jellegűek lehetnek. Magyarország bécsi követségének felállítása politikai okokból tehát okvetlenül szükséges és nem halasztható el.

Gazdaságpolitikai téren a magyar–osztrák kapcsolatok felvétele ugyancsak sürgős és országunk elsőrangú érdeke. 1928 és 1937 között, tehát Ausztria önállóságának utolsó tíz évében Magyarország behozatalának átlag 18%-át tették ki osztrák áruk, míg Magyarország kivitelének szintén kerekén 18%-a irányult Ausztriába. Magyarország tehát áruforgalmának majdnem egyötöd részét bonyolította le Ausztriával. Az osztrák külkereskedelmi mérlegben szinten fontos szerepe jutott Magyarországnak, amennyiben Ausztria az említett időszak évi átlagában áruforgalmának kerekén egytized részét bonyolította le Magyarországgal. A távolabbi országok felé irányuló kivitelünknek és az ilyen országokból származó behozatalunknak előreláthatóan még huzamosabb ideig közlekedési és valutáris akadályai lesznek. Mi sem természetesebb tehát, ha két szomszéd ország igyekszik egymás feleslegeit felhasználni, ami annál is kézenfekvőbb, mivel valutáris helyzetünk jó ideig csak kompenzációs üzletek kötését teszi lehetővé számunkra.

Ausztria kiviteli cikkei közül Magyarország érdeklődésének előterében a fa és gyártmányai, nyersvas, acél és szerszámgépek állanak. Ausztriát ezzel szemben – és főképp mai helyzetében – élelmiszerek, nyersbőrök, bauxit és hasonlók érdeklik. Mivel pedig

² Feltételezhetően az 1943 őszi moszkvai külügyminiszteri találkozón létrehozott Európai Felügyelő Bizottságról van szó, melyet az 1945. augusztusi potsdami konferencia szüntetett meg.

mindkét ország gazdasági helyzetének javulnia kell, a kölcsönös árucserre-forgalom rendkívül nagy fontossággal bír, s igen nagy méreteket ölthet. Ennek az elkövetkezendő és előreláthatólag jelentékeny forgalomnak az előfeltételeit már most kell megteremteni, ami csakis úgy lehetséges, ha mindkét országban a megfelelő diplomáciai és kereskedelmi képviselők már most megkezdik működésüket.

Ami a magyar–osztrák kulturális kapcsolatokat illeti, ezek a múltban mindkét országnak nagy hasznára váltak, a nagyobb hasznot azonban kétségtelenül Magyarország húzta. Bécsi és gráci színpadokon állandóan magyar vagy magyar származású művészek szerepeltek, magyar színpadi szerzők művei pedig Ausztriában mindig kitüntető érdeklődésre tarthattak számot. Az osztrák egyetemeken és egyéb főiskolákon a magyar tanárok nagy megbecsülésnek örvendtek, és magyar diákok mindig szép számmal látogatták az osztrák főiskolákat. A bécsi Collegium Hungaricum a két ország kulturális és tudományos kapcsolatai terén fontos szerepet játszik, a bécsi könyv- és levéltárak pedig elengedhetetlenül szükséges anyagot tartalmaznak a magyar történelem kutatóinak számára. Bécs a világközvélemény szemében mindig mint Európa egyik kulturális központja szerepelt, és aki a magyarok közül Bécsben érvényesülni tudott (tudósok, írók, festők, zeneművészek, színpadi és zeneszerzők, valamint színészek), annak számára nyitva állt a világ. A magyar kultúra ezt az ugródeszkát a jövőben sem nélkülözheti és már csak ezért is szükséges, hogy Magyarország Bécsben újból kulturális képviselőkkel rendelkezzen, ami hathatósan csakis egy diplomáciai képviselő keretén belül valósítható meg.

A nemzetközi hírverésnek és tájékoztatásnak legfontosabb kelléke a napisajtó. A magyar és az osztrák sajtó közt 1938-ig szívélyes kapcsolatok léteztek és számtalan, 1919 után Bécsbe emigrált magyar újságíró dolgozott a bécsi lapok szerkesztőségeiben, részben igen nagy szerepkört töltve be. Az osztrák sajtó magas színvonala folytán nemzetközi viszonylatban is megállta helyét és a világ legfontosabb és legnagyobb napilapjai, amennyiben érdeklődtek a közép- és délkelet-európai politikai helyzet iránt, rendszerint Bécsben tartottak állandó tudósítókat. Az sem véletlen, hanem Bécs kiváltságos helyzetével magyarázható, hogy Csehszlovákia annak idején nagy anyagi áldozatok árán két napilapot adott ki Bécsben, és ismeretese az az erőfeszítések, amelyeket mind Románia, mind Jugoszlávia hasonló irányba tett. Ez a versengés előreláthatólag újból megindul, és ha Magyarország nem akar lemaradni, úgy elejétől kezdve részt kell, hogy vegyen az osztrák sajtó befolyásolásában. Jövendőbeli nemzetközi kapcsolataink és az ezekből származható előnyök nagy részben attól függnek, miképpen sikerül tájékoztatnunk a külföldet Magyarországról. Ily célok elérésére Bécs vitathatatlanul egyike a legmegfelelőbb helyeknek. Bécsi sajtó attachénkra tehát igen nagy feladat hárul, melyet annál jobban tud megoldani, minél korábban kezdi meg működését.

Összefoglalva megállapíthatjuk, hogy Bécs úgy is mint a szomszédos Ausztria fővárosa, úgy is mint Közép-Európa politikai, gazdasági, kulturális és sajtópolitikai életének egyik gyújtópontja nem maradhat magyar diplomáciai képviselő nélkül, ha csak nem akarunk behozhatatlan hátrányokat szenvedni a nemzetek elkövetkezendő békés versengésében.

Dr. Ankener János s. k.

MNL OL XIX-J-1-k Ausztria 4/b KüM 1945. Szám nélkül. Géppel írt tisztázat.

2.

Bécs, 1946. január 24.

**Rudolf Seemann osztrák diplomata jelentése budapesti útjáról:
a két ország kapcsolatainak időszerű kérdéseiről, a magyarországi osztrák
vagyonsorsáról, a belpolitikai helyzetről**

Jelentés a budapesti szolgálati megbízás megvalósításáról³
(1946. január 12–19.)

Tárgyalások

E hónap 14-én, hétfőn először Gyöngyösi külügyminisztert kerestem fel és átadtam neki megbízólevelemet. Nagyon barátságosan fogadott és kifejezte örömét, hogy az osztrák kormány meghatalmazottját Budapesten üdvözölheti. Gyöngyösi úrnak elmondtam, hogy Dr. Gruber szövetségi miniszter úr nagy meglepéssel fogadta

³ Seemann tanácsos utazásának előkészítéseként a külügyi hivatal tíz pontos témakatalógust állított össze, amelyben meghatározták a szóba hozandó legfontosabb kérdéseket: a külügyminiszterek találkozója, a gazdasági tárgyalások, a kitelepített németek keresztutazása Ausztrián, segítség az Ausztriában lévő magyar tulajdon visszaszerzéséhez, a diplomáciai kapcsolatok felvétele, az osztrák követségi épület Budapesten, az osztrák hadifoglyok, a Magyarországon lévő osztrákok helyzete, a biztosítási társaságok helyzete, a soproni kérdés felvetésére történő reakció. A jelzett témákat január 11-én Gruber külügyminiszternél megvitatták, aki az egyes pontokhoz megjegyzéseket fűzött. Többek között azt, hogy (2) magyar igény esetén egy hat hónapon túl terjedő gazdasági megállapodásról készek tárgyalni, ha a szövetségesek egyáltalán ezt megengedik; (8) a budapesti osztrák segélyiroda nem a kormány hivatalos képviselője; (10) a soproni témát a kompetencia hiányra hivatkozva elhárítani és jelezni, hogy ez nem egy sürgős probléma. ÖStA AdR BKA/AA 1946 Österreich 2 GZ. 110.135-pol.

a személyes találkozásra vonatkozó kívánságát, melyet Dr. Kriwáchy úr⁴ közvetített. Felhatalmazásomnál fogva a külügyminiszter tudomására hoztam, hogy az osztrák külügyminiszternek is ez az óhaja. Kifejtettem: Ausztria célja az, hogy gazdasági, kulturális és politikai területeken ismételten felvegye, és a lehetőségekhez mérten elmélyítse keleti szomszédjával a hagyományos kapcsolatokat. Ebben az összefüggésben közöltem a külügyminiszterrel, hogy az osztrák kormánynak szándékában áll a közeljövőben Budapestre küldeni mint osztrák képviselőt egy hivatásos diplomatát. A kiküldetés formája a bécsi Szövetséges [Ellenőrző] Tanács állásfoglalásától függ. Ezt követően azzal folytattam, hogy eddig még sajnos nem nyílt arra lehetőségünk, hogy Budapesten fenntartsunk egy ilyen hivatalos képviselőt. Az ottani osztrák segélyiroda, amelynek létezését miniszter úr szívélyesen tudomásul vette, csak egy szükségmegoldás, mint ahogy a hasonló szervezetek ideiglenesen, más országokban is szükségessé váltak. Majd azzal folytattam, hogy kérjük, az iroda folyamodványait ne tekintsék az osztrák kormány megkereséseinek. Gyöngyösi miniszter kijelentette, hogy néhány héttel ezelőtt, amikor Prágából utazott vissza, rövid ideig Bécsben tartózkodott. Ekkor szándékosan kitért a külügyminiszter úrral való találkozás elől, mivel meg kívánta előzni, hogy Prágában hamis kombinálásnak adjon teret. Magától értendő, hogy Magyarország szintén szeretné az Ausztriával való régi kapcsolatait elmélyíteni, a helyzet azonban jelenleg meglehetősen nehéz, különösen gazdasági területen; az élelmiszeri kérdés nagyon feszült, és nem világos, hogyan élik túl a következő hónapot. Az osztrák diplomáciai képviselő Budapestre küldésével kapcsolatos tájékoztatósomra adott miniszteri válasz alapján – amit egyébként a protokollfőnökkel folytatott beszélgetés is megerősít – egyelőre nem terveznek a bécsi magyar meghatalmazott személyében változtatást, illetve jelenleg még nem foglalkoznak egy bécsi magyar követ kinevezésével.

A népi németek kitelepítésére áttérve kifejtettem a miniszternek, hogy nagy meglepetésemre azt a hírt olvastam a reggeli újságban, hogy Budaörsön megkezdődött 400.000 kitelepítésre váró népi német elszállítása Ausztrián keresztül. Majd utaltam arra, hogy Dr. Gruber külügyminiszter és én is nyomatékosan felhívtuk a bécsi magyar meghatalmazott figyelmét arra, hogy egy ilyen tömegű idegen állampolgár Ausztrián keresztül történő vasúti tovább szállítása, saját helyzetünkre és az abból eredő következményekre való tekintettel (a vasútvonalak és az élelmiszerellátás akadályozása; annak a veszélye, hogy számos népi német az ausztriai átutazás alatt Ausztriába szökik stb.) osztrák részről nem elfogadható. Ezt követően utaltam ebben az összefüggésben azon körülményre, amely a Szudéta-vidéki németek Csehszlovákiából történt

⁴ Kriváchy Ödön dr. miniszteri tanácsos, 1945 október–1946 május között Magyarország képviselője a felszámolás alatt álló bécsi főkonzulátus élén.

átadása következtében Ausztriában kialakult. Majd kijelentettem, meg vagyok győződve arról, hogy a magyar kormány azon szándéka, miszerint előzetes bejelentés és az osztrák kormány jóváhagyása nélkül a népi németeket gyorsan átszállítsa Ausztrián keresztül, kedvezőtlen benyomást keltene Bécsben. Ezért sürgősen azt kell kérnem, ha ez még ebben a késői stádiumban valahogy lehetséges, mondjanak le az akció végrehajtásáról. Mihelyt a Duna jégmentes lesz, a probléma számunkra is elfogadható módon válik megoldhatóvá. Gyöngyösi úr azt válaszolta, nem lehetséges a kívánságunk teljesítése, mivel az elszállítást az amerikai hatóságok nyomatékos parancsa alapján már most végre kell hajtaniuk. Egyébként maga a miniszter is egyetértett azzal, hogy a teljes akció lebonyolítása egy egész évet is igénybe vehet. Ami az ellátást illeti, folytatta, minden kitelepítendő megfelelő mennyiségű étellel látnak el. Továbbá minden előkészületet megtesznek annak érdekében, hogy a vonatok elhagyására az átutazás időtartama alatt ne nyíljon lehetőség.

Ezután átadtam Gyöngyösi úrnak a magammal hozott jegyzéket az osztrák tulajdon védelmének ügyében, és ezzel kapcsolatban kértem a magyar kormány hathatós támogatását. A külügyminiszter, aki az ügygel kapcsolatban csak felületes tájékozottságot mutatott, megjegyezte, hogy ő bizonyosan mindent meg fog tenni, ami lehetséges. Majd kijelentette, hogy a dokumentumot támogató javaslattal fogja átadni Vas államtitkár úrnak, a Gazdasági Főtanács elnökének, aki az ügygel foglalkozik. És hozzá fűzte, hogy Magyarország a megszálló hatalom erős nyomása alatt áll, és már eddig is számos magyar vállalat került kisajátításra. A soproni, vagy más területi kérdéseket a külügyminiszter semmilyen módon sem érintette.

Ezt követően megbeszélést folytattam a miniszterelnöki hivatalban, ahová a Gazdasági Főtanács tartozik, Vincze úrnak, a Creditanstalt Bankegyesület budapesti fióküzlet igazgatójának a jelenlétében, akivel közvetlen megérkezésemet követően léptem kapcsolatba, a hivatal jogi tanácsadójával, Dr. Jacobovich úrral. Ő először sajnálatát fejezte ki, hogy az osztrák kormány a Creditanstalt részére egy teljesen használhatatlan igazolást állított ki, amiben az áll, hogy a részvények visszaszolgáltatása kapcsán tárgyalások kezdődtek. Erejéhez képest törekszik az osztrák érdekek védelmére, de egy ilyen dokumentummal nem tud az oroszokkal szemben eredményesen tárgyalni, mivel ők azt a nézetet képviselik, hogy a részvények nagy része német tulajdon képez, ezért a Creditanstalt Bankegyesület német tulajdon. Erre kifejtettem, hogy annak idején a részvényeket a náci kormány vitte Berlinbe, de ez természetesen semmit sem változtat azon a tényen, hogy a CA tisztán osztrák tulajdonú vállalat. Erre azt a választ kaptam, hogy nekem erről nem őt kell meggyőznöm, hiszen az oroszok azok, akik az ellenkező álláspontot képviselik. Közöltem továbbá Dr. Jacobovich úrral, hogy az osztrák kormány a bécsi Szövetséges Tanácshoz fordult, amely meg fogja állapítani, hogy az érintett ausztriai törzsvállalkozás és ebből kifolyólag természetesen a magyarországi

tulajdonok esetében is osztrák és nem német tulajdonról van szó. Ezért mindenképpen arra kell törekednünk, hogy a Szövetséges Tanács állásfoglalását megelőzően ilyen osztrák tulajdonok esetleges átadására semmi esetre se kerüljön sor. Ebből a célból a Szövetséges Tanács állásfoglalásáig halasztást kértem. Dr. Jacubovich azt tanácsolta, hogy ezzel kapcsolatban forduljak Vas államtitkárhoz, aki abban a helyzetben lehet, hogy egy ilyen halasztást engedélyezzen.

Először ekkor értesültem arról, hogy a Gazdasági Főtanács képviselői és az illetékes szovjet-orosz ügyosztály (Matjenko alezredes) között már néhány héttel ezelőtt született egy jegyzőkönyv, ami alapján a Dunagőzhajózási Társaságot átadják az oroszoknak. Energikus megjegyzésekre, miszerint ebben az esetben minden kétséget kizáróan osztrák, illetve állami tulajdonról van szó, beszélgetőtársam azt válaszolta, hogy a DGT ügye „más lapra tartozik”. Erre én hozzáfűztem, hogy a társaság magyar képviselőjétől, mind annak jogi képviselőjétől, akikkel én azonnal kapcsolatba léptem, azt az információt kaptam, hogy ők, noha magán úton hallottak erről, de hivatalos értesítést mindez ideig egyik féltől sem kaptak. Az óbudai hajógyár minden esetre egy ideje már orosz tulajdonban van. A lefoglalásra úgy került sor, hogy egy orosz tiszt azzal jelent meg ott, hogy attól kezdve a vállalat vezetését ő veszi át. A társaság ügyvédje, aki a hajógyárba továbbra is beléphet, azt mondta nekem, hogy nem sok minden történt ott. Bár az oroszok minden esetre az ott található anyagokat a saját építkezéseikhez használják fel.

Vas államtitkár, Budapest korábbi kommunista főpolgármestere, akivel ezt követően beszéltem, mellékesen megjegyezte, hogy orosz őrnagy és egy magas orosz kitüntetés tulajdonosa. Kifejtette, hogy az előző magyar kormány a magyarországi német tulajdonnak a Szovjetunió részére történő átadásával már az előző év szeptemberében foglalkozott. Majd azzal folytatta, hogy ők halogatták a dolgokat, de az oroszok az utóbbi időben a legerősebb nyomást gyakorolják rájuk. Ez ügyben sürgős halasztási kérelemmel fordultam az államtitkárhoz. Először úgy tűnt, hogy hajlik eleget tenni a kérésemnek, majd váratlanul kijelentette, hogy ebben az esetben egy olyan ügyről van szó, amelyet a Szovjetunióknak és Ausztriának kell egymás között megtárgyalnia, ezért forduljak a budapesti szovjet képviselőhöz. Ezzel kapcsolatban tiltakoztam, és a magyar kormány előző év december 18-i rendeletére hivatkoztam, miszerint a magyar kormánynak kell megállapítania, hogy mit tekintenek német tulajdonnak. Ezért nekünk a magyar kormányhoz kellett igazodnunk. Ebben az ügyben a magyar kormány az osztrák kormányt még egyáltalán nem, és az érintett osztrák vállalkozásokat is csak részben, és sok esetben csak az utolsó percben értesítette. Majd azzal folytattam, hogy jelentettek nekem egy esetet, ahol a Gazdasági Főtanács egy budapesti osztrák céget távirati úton szólított fel, két órán belül igazolja osztrák nacionalitását. Vas úr azonban nem hagyta magát félrevezetni, és azt mondta lépjek kapcsolatba az orosz

főparancsnokságon Matjenko alezredessel. Majd kijelentette, hogy a következő napon találkozóra kerül sor hivatalának képviselői és a Matjenko úr között, és ő bemutat engem. Vas úr mondanója közben megragadta a telefonkagylót, és minden közbeni kapcsolat nélkül, folyékonyan beszélt oroszul a nevezett tiszttel. Miután befejezte ezt a beszélgetést, elmagyarázta nekem, hogy Matjenko úr örülne, ha az osztrák kormány egy képviselőjét köszönhetné és holnap 9 órakor elvár engem az ülésre. Amikor Vincze igazgató kíséretében megjelentem, Matjenko alezredes először a papírjaim iránt érdeklődött. Amikor megállapította, hogy nem rendelkezem a bécsi Szövetséges Tanács meghatalmazásával, azt mondta, nem akar nekem nehézségeket okozni, azonban ő nincs abban a helyzetben, hogy velem tárgyaljon. Ellenvetésem dacára az orosz tiszt ragaszkodott az álláspontjához. Vincze igazgatónak a Creditanstalt Banktól kapott meghatalmazását sem fogadta el. Az ő esetében Matjenko az osztrák kormány igazolását kívánta, ami ebben az esetben szóba sem jön. Matjenko magatartása minden kétséget kizárva arra vezethető vissza, hogy megkísérelte megakadályozni részvételem a beszélgetésen, ami igaz Vincze esetére is. Az volt a benyomásom, hogy Vas államtitkár és Matjenko úr egymás között ezt már előre megtárgyalták. Így végezetül nem maradt más lehetőségem, mint a visszavonulás, amivel kapcsolatban ismételtel jelentkeztem Gyöngyösi külügyminiszternél, aki arra célzott, hogy az oroszok számára a jelenlétem nyilvánvalóan kellemetlen. Megkértem a minisztert mindenképpen akadályozza meg, hogy az ülésen egy fait accomplit⁵ jöjjön létre, továbbá a bécsi Szövetséges Tanács döntéséig engedélyezzenek halasztást. Gyöngyösi úr elmerült a magyar kormány tehetetlenségének bizonygatásában, illetve kifejtette, hogy kényes helyzetére való tekintettel nem teheti, hogy a megkívánt támogatásáról biztosítson. Azzal válaszoltam a miniszternek, hogy ez a kijelentés Bécsben minden bizonnyal nagy csalódást okozna, és tekintettel a magyar hatóságok eddigi hozzáállására, minden bizonnyal megdöbbenően hatna. Végezetül rábírtam a minisztert arra, hogy hívja fel jelenlétemben Vas államtitkárt, aki azonban nem volt elérhető, így a miniszter Vas államtitkár képviselőjét kérte a kívánságom továbbítására.

Ezt követően felkerestem az általam még korábbról ismert kisgazda külpolitikai referenst, Dr. Auer Pál ügyvédet, hogy rajta keresztül kihallgatást eszközöljek ki a miniszterelnöknél. Dr. Auer, akit a közeljövőben sorra kerülő parlamenti ülésen minden valószínűség szerint a külpolitikai bizottság elnökévé választanak, Magyarország nyugati orientációjának védelmezője és Ausztriának nyilvánvaló barátja. Ecseteltem neki a helyzetet és ő megígérte, hogy a miniszterelnököt azonnal értesíteni fogja. Tildy miniszterelnök azt üzenté, hogy számos teendője miatt, sajnálatára, nincs abban

⁵ Pontosabban fait accompli: kész helyzet, befejezett tény.

a helyzetben, hogy engem fogadhasson. A valóságban, amint azt Dr. Auer sejtetni engedte, tekintettel az orosz álláspontra a miniszterelnök el akarta kerülni, hogy velem személyesen találkozzon. Továbbá Tildy úr még azt juttatta a tudomásomra, hogy magyar részről a német tulajdonnal kapcsolatos jegyzőkönyv azzal a kikötéssel írható alá, hogy az osztrák kormány feladata az érintett vállalkozások osztrák tulajdonának megállapítása. Eközben a magyar külügyminisztérium gazdaságpolitikai osztályának a helyettes vezetője, Czikan-Zichy báró értesített, hogy beszélni óhajt velem. Ő, mint ismeretes, röviddel ezelőtt a magyar gazdasági delegációval Bécsben járt. Azzal fogadtott, hogy már hallotta, milyen kedvezőtlen benyomásokat gyűjtöttem Budapesten. Ennek ellenére reméli, hogy az osztrák kormánynál az egy éves megállapodást fogom támogatni. Azt válaszoltam, hogy az akkori az ígéretnek megfelelően Dr. Gruber szövetségi miniszternek előadtam az ügyet, aki azonban a döntést csak a budapesti visszatérésemet követően szándékozik meghozni. Azok a tapasztalatok, folytattam, amelyeket én Budapesten szereztem, ha őszinte akarok lenni, nem jogosítanak fel nagy reményekre abban a tekintetben, hogy én a magyar kívánságok képviselőjeként Bécsben sikereket érhetek el. Erre Czikan-Zichy báró azt indítványozta, hogy menjünk el azonnal dr. Sebestyén külügyminiszter-helyetteshez, aki egyben államtitkár és követ is. Ő a régi iskola diplomatája, az ügyben jól informálnak mutatkozott és fejtegetésem minden pontjával egyetértett. Nagy nyíltsággal kijelentette, hogy a magyar külügyminisztérium ebből az oly fontos ügyből mindeddig teljesen ki volt zárva. Végezetül a kérésemmel kapcsolatban megígérték, hogy a külügyi hivatal az általam átadott jegyzék alapján, azonnal egy jegyzéket küld a Szövetséges (Ellenőrző) Bizottságnak.⁶

Dr. Sebestyén hozzáfűzte, reméli, hogy ehhez a külügyminiszter is a jóváhagyását adja. Ezt követően a külügyminiszter-helyettesnél is szóba hoztam a népi németek Ausztrián történő átszállításának kérdését, amivel kapcsolatosan kijelentette, hogy a Gyöngyösi úrnál tett közbenjárásom alapján azonnal megbízást kap a bécsi magyar megbízott, hogy az osztrák kormány számára egy megfelelő nyilatkozatot adjon át.

Ezt követően Dr. Auer közvetítésével látogatást tettem a szintén a kisgazdapárthoz tartozó Gordon Ferenc pénzügyminiszternél (egykori banktisztviselő), akinek részletesen előadtam a tényállást. Viszonylag jól informálnak mutatkozott, azonban éppen úgy, mint a külügyminiszter megjegyezte, hogy sajnos a magyar kormány nincs abban a helyzetben, hogy érdekünkben közbelépjen. A miniszter azonban megígérte, azonnal kapcsolatba lép a külügyminiszterrel, hogy ezzel is támogassa a szövetségeseknek

⁶ Sebestyén Pál január 18-án feljegyzésben foglalta össze Gyöngyösi János miniszter számára a Rudolf Seemann-nal folytatott beszélgetés tartalmát. Ebben rögzítette, hogy egyetért az osztrák kormány kérésével és javasolja, hogy a kormány ilyen értelmű jegyzéket küldjön a Szövetséges Ellenőrző Bizottságnak. MNL OL XIX-J-I-k Ausztria Admin. Iratok 1945–1964 23h 1946. Szám nélkül.

átnyújtandó, a dr. Sebestyénnel már megbeszélte külügyminisztériumi jegyzék elküldését. Gordon úr meglehetősen pesszimistán nyilatkozott Magyarország helyzetéről, különösen az élelmezés kérdésében és hozzáfűzte, hogy az ember nem tudja, hogyan éli túl a következő hónapot.

A magyar kormánynál tett látogatásaim közben felvettem a kapcsolatot az amerikai képvisellel, nevezetesen először Ecker-Racz⁷ úrral. Nevezett, aki az ügyet a kezdetektől ismeri, megígérte nekem, hogy erről a jelenleg távollévő Keyes⁸ táborno-
kot tájékoztatni fogja. A számomra ismert amerikai külügyminisztériumi álláspontra utalva, amely mindenképpen nekünk kedvező, arra kértem Ecker-Racz urat, hogy tegyenek meg mindent azért, hogy a helytelenül német tulajdonnak nyilvánított osztrák vagyon tényleges átadására a bécsi Szövetséges Tanács állásfoglalása előtt ne kerüljön sor. Ha lehetséges és szükséges, az ügy kerüljön a budapesti Szövetséges Ellenőrző Bizottság következő ülésének napirendjére. Ecker-Racz úrral a következő napon lett volna egy ismételt megbeszélés, azonban ő megbetegedett. Így Chadwell úrhoz, a helyetteséhez fordultam, aki, mivel az ügyben tájékozatlan volt, Townsend⁹ ezredeshez irányított. Ő teljesen tisztában volt külügyminisztériuma álláspontjával a magyarországi német vagyonokat illetően. Mindenesetre nála hagytam egy másolatot arról az írásról, amelyet korábban az Ausztriában tartózkodó amerikai fegyveres erők főparancsnokságának a pénzügyi osztálya állított ki, amelyben egyértelműen rögzítették a számunkra kedvező amerikai álláspontot. Felhívtam Townsend ezredes figyelmét, hogy az általam Gyöngyösi külügyminiszter úrnak átnyújtott jegyzékből egy másolatot Ecker-Racz úrnak már átadtam. Ő kijelentette biztos lehetek abban, hogy amerikai részről minden szükségeset meg fognak tenni az osztrák érdekek védelmében. Majd azzal folytatta, hogy amint lehetséges, felveszi a kapcsolatot Ecker-Racz úrral a további lépések tisztázása végett. Végezetül az ezredes megköszönte, hogy tájékoztattam az ügyről.

Elutazásom előtt még egyszer megragadtam az alkalmat, hogy Dr. Auer útján tájékoztassam a miniszterelnök urat az ügy végső állásáról azzal a kéréssel, tegyen intézkedéseket, hogy az osztrák tulajdonok orosz részre történő tényleges átadására a bécsi Szövetséges Tanács döntéséig ne kerüljön sor.

⁷ Ecker-Racz László közgazdász, pénzügyi szakember. 1946-ban a budapesti amerikai követség tanácsadója.

⁸ Keyes helyesen Key, William S. vezérőrnagy, az amerikai delegáció vezetője a Szövetséges Ellenőrző Bizottságban.

⁹ Townsend, Dallas S. ezredes, a SZEB amerikai delegációjának tagja.

A Gazdasági Főtanács és az illetékes szovjet hatóságok közötti budapesti tárgyalásokkal kapcsolatban, a szóban forgó ügyben, a következők jegyzendők meg:

A Dresdner Bank 1943-ban devizajogi célból egy listát készített valamennyi magyarországi vállalkozásról, amelyek akkor német, vagy birodalmi német cégek rész tulajdonában voltak. Ezt a listát az oroszok a nevezett bank budapesti fiókjában megtalálták, és ez szolgál a potsdami egyezmény értelmében a magyarországi német tulajdon átadásával kapcsolatos követeléseik alapjaként. A listáról nem sikerült másolatot szerezni. Nem férhet kétség ahhoz, hogy ez a kimutatás nem fogadható el az orosz igények jogi alapjaként. Ezt természetesen nyomatékosan a Gazdasági Főtanács tudomására hoztam. Az e hónap 5-én az orosz parancsnokságon Matjenko alezredes elnöklete alatt megtartott ülésen, ahol ahogy már említettem, én, mint az osztrák érdekek képviselője nem vehettem részt, mind a két részről aláírtak egy jegyzőkönyvet, amelybe – megjegyzem, szigorúan bizalmasan – a magyar bizottság egyik tagjának előzékenysége folytán rövid betekintést nyerhettem. Ebben láthattam, hogy a listán, amelyben az orosz átadásra kijelölt állítólag német, valójában azonban magyarországi osztrák vagyontárgyak szerepeltek, a Creditanstalt minden magyarországi vállalkozásával és részesedésével, egyetlen kivétellel (soproni vasárugyár, amely nyilvánvalóan véletlenül kimaradt) rajta volt. A Creditanstalt fiókjainál azonban volt egy megjegyzés, miszerint a részvények 80%-a de facto német tulajdonban van, és az osztrák kormány feladata, hogy bizonyítsa, itt osztrák tulajdonról van szó. Ez a nekünk kedvező kikötés, benyomásom szerint nem utolsó sorban a magyar hatóságoknál tett intervencióimra vezethető vissza. A jegyzőkönyvet Matjenko alezredes és két orosz tiszt, továbbá a Gazdasági Főtanács három képviselője írta alá. Az aláírások alatt a jegyzőkönyv végén egy megjegyzés áll, amely szerint a Creditanstalt 80%-ban német tulajdonú. Ezzel kapcsolatban a magyar bizottság egyik tagja elmondta nekem, hogy vonakodott ezt az aláírásával megerősíteni, és sikerült is neki az álláspontját érvényre juttatnia. A körülményekhez alkalmazkodva, egy futó pillantással megállapíthattam, hogy a listán valóban szerepelnek a Creditanstalt következő részesedései: Stölzle & Söhne Magyar Üveggyár Rt.; Haas Philipp & Söhne soproni és újbudai Szövet- és Szőnyeggyár Rt.; J. Felmayer & Söhne Képfestő és Kartonnyomó Rt.; Magyar Siemens-Reininger Művek Rt.

A nem a Creditanstalt konzernhez tartozó cégek közül, amennyire a listából meg tudtam állapítani, a következő osztrák cégeket jelezték német tulajdonként: Naxos Schmirgel Művek (a prágai osztrák megbízott által kiállított, a cégtulajdonos által bemutatott állampolgársági igazolást az oroszok nem ismerték el); Havas & Somogyi Üveggyár.

Osztrák cégeknek a következőket nyilvánították: Piatnik Játékkártyagyár; Petőházai Cukorgyár; Brevillier-Urban; a Julius Meinl Rt. esetében az alaptőke 7,5%-át nyilvánították németnek.

Információim alapján eddig csak az ipari vállalkozásokról folytak tárgyalások és az egyéb vállalkozások, mint a biztosítótársaságok, bankintézetek (a Creditanstalt kivételével), szénbányák stb. még nem képezik vita tárgyát. Nem kizárt, hogy a vállalkozások körét tovább bővítik.

Közbe szúrva megjegyzem, hogy közvetlen megérkezésemet követően Joham¹⁰ főigazgató úrral folytatott megbeszélés alapján intézkedtem egy új pénzügyminisztériumi igazolás kiállításáról, amely a részvények tulajdonosi visszahonosításáról szóló kifogásolt melléklet nélkül, a Creditanstaltot az összes magyar részesedésével együtt osztrák tulajdonnak nyilvánítja. Ez az igazolást már elküldték Budapestre. Ezen kívül a további szóba jöhető cégekkel, különösen a DGT-vel a szükséges további lépések végett kapcsolatba léptem.

Ahogy a DGT magyar képviselőjétől megtudtam, a köztudottan a társasághoz tartozó pécsi szénbányák vezetését egy ideje egy baloldali beállítottságú üzemi tanács vette át, amely megtiltotta a budapesti igazgatósággal történő kapcsolatfelvételt. Az ügyben a mielőbbi szabályozás végett szükséges a jövőendő budapesti osztrák képviselő közbenjárása, annál is inkább, mert erős államosítási törekvések indultak meg.

A Szövetséges Tanács valós közbelépése érdekében, a Jogi és Igazgatási osztály a közreműködésemmel, az eredeti jegyzékünkre utalva egy új jegyzéket intézett a magyar külügyhöz, amelyben kéri, hogy a Szövetséges Tanács döntését megelőzően, kívánságunk értelmében, Budapesten ne alakuljon ki fait accompli. Ezen kívül javasoltam, hogy az itteni amerikai képviseletnek, utalva a budapesti Szövetséges Ellenőrző Bizottság amerikai részlegével folytatott különböző megbeszéléseimre, nyújtsunk át egy megfelelő tartalmú jegyzéket.

A Meinel Rt. ügye

Elutazásom előtt a nevezett cég Dr. Foglar-Deinhardstein úr közvetítésével azzal a kéréssel adott át nekem egy memorandumot, hogy kíséreljek meg hatást gyakorolni annak érdekében, hogy az illetékes magyar hatóság a cég magyarországi vállalkozásait ne tekintse „elhagyott javaknak”. A cég budapesti ügyvédjével, Dr. Doroghival több alkalommal folytattam beszélgetést, amelyek során ő engem arra kért, hogy ebbe az irányba ne tegyek lépéseket, mivel ez a kérdés már nem aktuális. Röviddel a vörös hadsereg magyarországi bevonulását követően a budapesti főpolgármester, a jelenlegi államtitkár, Vas részéről már jelentkeztek olyan törekvések, hogy a Meinel vállalatot rövid úton birtokba vegyék, azzal az indokkal, hogy ebben az esetben „elhagyott

¹⁰ Joham, Josef a Creditanstalt állami felügyeletével megbízott elnökségi tag.

javakról” van szó. Vas azzal fenyegetőzött, hogy miután a Meinel-filiálékban a fővárosi községi élelmiszerüzemek áruit eladatta, és a városi pénzekből a személyzet bérét és illetményét kifizette, lefoglalja az üzemet, mégpedig azzal a valótlan indokkal, hogy a vállalkozás vezetésében fasiszta személyek tevékenykednek. A cég ellenkező állítása, és az a hivatkozás, hogy osztrák vállalkozásról van szó, nem értek el eredményt. Végezetül tárgyalásokra került sor Bécsben a budapesti városi képviselők és az osztrák Julius Meinel Rt. vezetősége között, ahol megoldásként indítványozták egy üzemeltetési társaság¹¹ létrehozását, amelyben egyrészt a budapesti községi élelmiszerüzem, másrészt a Meinel csoport venne részt. Ez a társaság a budapesti Meinel üzemet haszonbérletbe venné, amelyért megfelelő bérleti díjat és ezen kívül a forgalom 1%-át kapnának. Budapest városa a társaság részvényeinek 51%-át igényli azzal az indokkal, hogy a magyar törvényhozás ilyen feltételt szabott. Ezen kívül egy választott bíróságot kell felállítani, amely a két partner között felmerülő nézeteltérésekről dönt. A tárgyalások már hosszasan húzódnak, mivel a Meinel Rt. számos változtatást kíván a szerződésben rögzíteni. Dr. Doroghi azonban azt a nézetet képviseli, hogy a bécsi cég hozza meg minél gyorsabban a döntést. Az ügyvéd célravezetőnek tartja a megegyezést Budapest városával, annál is inkább, mivel úgy tűnik, a magyar Meinel vállalkozások újraindításához tekintélyes tőkeáfordításra van szükség, ami a jelenlegi körülmények között nem lenne tanácsos. A szerződés 4 és fél évre szólna. Dr. Doroghi úgy véli, hogy ennek a határidőnek a lejárta előtt a Meinel Rt. számára kedvező változások adódhatnak. Budapest város, illetve a korábbi főpolgármester eljárása nélkülöz minden fajta jogi alapot és a hatalmi viszonyokkal való visszaélést szemlélteti. Ennek ellenére, Dr. Doroghi nyomatékos kérésére, nem tettem az ügyben egy lépést sem, azért sem, mivel a Meinel cég elleni eljárás Vas úrtól indul ki, akivel mi a Gazdasági Főtanács elnöki minőségében a német vagyont Szovjetunió részére történő átadása kapcsán szemben állunk. Visszaérkezésemet követően részletesen informáltam Sturminger főigazgatót, valamint Dr. Foglar-Deinhardstein ügyvédet, akik a magatartásommal kapcsolatban teljes egyetértésükről biztosítottak. Nyomatékos tanácsom alapján, a két úr Budapestre fog utazni, hogy ismételt tárgyalásokat folytassanak a városi közigazgatással.

Megbeszélés a magyar külügyminisztérium protokollfőnökével

A magyar külügyminisztérium protokollfőnökével (dr. Szellő főkonzul), aki néhány napon belül mint ügyvivő Stockholmba utazik (utódja báró Rubido-Zichy követ-ségi tanácsos lesz), részletesen megbeszéltem az osztrák diplomáciai képviselő

¹¹ Az eredetiben: Betriebsgesellschaft.

kiküldésének kérdését. Arra való tekintettel, hogy Budapest összes nagy szállodája, a Hotel Bristol kivételével, teljesen romokban hever, az eddig másodrangú Nemzeti Szállodát, a Nemzeti Színház közelében, a Hotel Ritz régi főigazgatója megvásárolta és felújítja. Előkészületek történtek annak érdekében, hogy ebben a szállodában számos helységet fenntartsanak diplomaták részére. A hivatali helységek kialakításával kapcsolatban azt az ígéretet kaptam, hogy a külügyi hivatal ennek érdekében is megtesz mindent. Az Akadémia utca 17. alatti egykori követségi épületet a németek annak idején átvették, majd tőlük azt a magyar Egységspárt vásárolta meg. Az összeomlás óta az épületben a kommunista párt vezetősége tartózkodik. A külügyminisztérium azon kísérletei, hogy őket az épület feladására ösztönözze azért, hogy azt a jövőbeni osztrák képviselői hatóság rendelkezésére bocsáthassa, mindez idáig sikertelen volt, és egyelőre kevés esély mutatkozik a sikerre. Kijelentettem a protokollfőnöknek, hogy mi természetesen fenntartjuk azon jogunkat, hogy a visszaszolgáltatás kérdésére a vagyonyjogi helyzet rendezése után visszatérjünk.

Az Osztrák Segélyiroda

A szervezet jellegéről, a külügyminiszter úrnak adott kommentáromról már a bevezetőben beszámoltam. Budapesten nem nyílt fizikailag lehetőségem arra, hogy az irodát, ami, ahogyan hallottam, jelenleg Loidl udvari tanácsos lakásában található, személyesen felkeressem. Mivel telefonos összeköttetést sem sikerült teremtenem, így írásban közöltem az irodával, hogy fontos tárgyalások miatt Budapesten tartózkodom, amelyek azonban a teljes napomat kitöltik, így sajnos nem jutottam ahhoz, hogy az urakat személyesen felkeressem. Tudomásomra jutott, hogy amint Loidl úr a kancellár úr írását, amely a segélyiroda részünkről történő tudomásulvételéről tájékoztatott, kézhez vette, azonnal személyesen felkereste a szövetséges képviselők vezetőit és a külügyminiszter urat. Ezen kívül azt is hallottam, hogy Budapesten az urak magukat osztrák meghatalmazottnak adják ki. Loidl udvari tanácsos együtt dolgozik vejével, egy Stubenberg gróffal, aki egy írógép- és papírbolt tulajdonosa, amelyben Loidl úr is tevékenykedik.

Az osztrák hadifoglyok kérdése Magyarországon (A csatolt program 7. pontja, 110.135-Pol/46 szám)

Ebben a témában, tekintettel arra, hogy a külügyminisztérium illetékes osztályának a vezetője, Dr. Szondi osztályvezető nem volt jelen, csak egy alárendelt tisztviselővel tudtam beszélni, akitől semmilyen érdemleges információt nem kaptam.

Az osztrákok kérdése Magyarországon (A program 8. pontja, 110.135-Pol/46 szám)

Tekintettel arra, hogy Dr. Leitmayer követ úrtól elutazásom előtt azt az információt kaptam, hogy Magyarországon nincsenek folyamatban lévő ügyek, amelyek a vagyonszabadságot és osztrák állampolgárok személyét korlátoznák, és magyar részről ebben az irányban korrekten járnak el, így ezt a témát Budapesten nem hoztam fel. A segélyirodáról már fentebb tájékoztattam.

Általános benyomások

Szigorúan titkos!

1.

Magyarország politikai helyzete

A hivatalos tárgyalásokból és a megbeszélésekből, amelyeket a magyar kormány tagjaival és számos magánszeméllyel folytattam, megállapítottam, hogy jelenleg Magyarországon a kisgazdapárt választási győzelme ellenére a tulajdonképpeni hatalom a kommunisták kezében van, a vezető személy Rákosi Mihály (!), a miniszterelnök egyik helyettese, valamint Vas államtitkár, Budapest korábbi főpolgármestere és a többször megemlített Gazdasági Főtanács elnöke. Mind a két politikus hosszú ideig Moszkvában élt, mind a ketten az orosz hadsereg őrnagyai és a szovjet kormány bizalmi emberei. Vas államtitkár hatásköre csak az utolsó időben tágult ki jelentősen és egyre inkább Magyarország tulajdonképpeni gazdasági diktátorává válik.

Tildy miniszterelnök magatartása korábbi híveinek táborában nagy csalódást okozott, lávirozni próbál és nyilvánvalóan a szovjet-oroszok igen erős nyomása alatt áll, akikkel nem kíván összeveszni. Gyöngyösi külügyminiszter, aki korábban Debrecenben volt könyvkereskedő, semmi esetre sem tűnik erős személyiségnek. Ő a kisgazdapárt baloldali szárnyát képviseli, és nyilvánvalóan jó kapcsolatokat ápol a szovjet-oroszokkal. Jellemző a nehézségekre az az állapot, amely minket az osztrák vagyoni kérdésében érint, miszerint azon magyar főhatóságok élén, amelyek arról döntenek, hogy mi számít német tulajdonnak, és ez által mi kerül átadásra az oroszoknak egy olyan ember, mint Vas államtitkár áll, aki minden kétséget kizáróan Moszkva képviselője, és mindent latba vet, hogy a megbízóit szolgálja. Mellékesen megjegyezve ezeket a személyiségeket mindenfajta korrupciós híresztelések lengik körül. Ebben a tekintetben egyéb vezetőkről is hallhatók hasonló dolgok.

A kisgazdapárti miniszterek az esetek többségében már azért sem játszanak szerepet, mert többségükben nem rendelkeznek politikusi tapasztalattal. A lakosság széles köreiben mély levertség uralkodik a politikai fejlődés miatt, és csak abban reménykednek,

hogy az oroszok ez év nyarán a békeszerződés aláírását követően elhagyják az országot. Nem kérdéses, hogy Magyarországon Oroszország diktál, és a magyar kormány többé-kevésbé csak látszólag létezik.

2.

Magyarország gazdasági és élelmezési helyzete

Az ipari termelés erősen visszaesett a szénhiány miatt, amely ismételt a szállítási eszközökkel kapcsolatos problémákra vezethető vissza. A munkásság, amely a munkaadók intézkedései ellenére sem jut elegendő élelmiszerhez, munkateljesítménye még viszonylag messze van a szükséges kapacitástól. Magától értendő módon a magyar ipar a nyersanyaghiánytól is szenved. Mint ahogy fentebb már említettem, az élelmezési helyzet kifejezetten kritikus és még nyilvánvalóan tovább fog romlani. Amíg az ember a megfelelő budapesti üzletekben nagy bőségben lát élelmiszert és fényűzési cikket, addig a lakosság nagy része, nevezetesen elsősorban az alkalmazottak, mindenekelőtt a hivatalnokok, megmaradt értékeik eladásából élnek. Kedvezőbb helyzetben csak azok vannak, akik kezében áru van, mivel az élelmiszerárak növekedésével lehetőségük van az árucikkek árát is emelni. Jellemző, hogy élelmiszerjegyeket csak a munkások és a fix fizetésből élők kapnak, így mindenki más kénytelen az élelmiszert a zúgkereskedelem útján beszerezni, noha ez tulajdonképpen tilos.

Az árak folyamatosan emelkednek. Ezekből csak néhányat említek saját tapasztalataim alapján: például egy szerény szállodai szoba melegvíz nélkül naponta 150.000 pengőbe, és 35% póttiletkebe kerül. Egy átlagos ebéd 17.000-20.000 pengő. Ott tartózkodásom alatt a hivatalos dollárárfolyam 260.000 pengőt tett ki, míg a fekete piacon 550-600.000 pengőt is adtak érte. Röviddel azelőtt 75%-os bankjegy leértékelés volt. Ezt követően a dollár értéke két napig csökkent, majd ismételt jelentősen megugrott. Seholy sem sikerült megtudnom, hogy miként tervezik az infláció megállítását.

A budapesti közlekedési helyzet különösen kritikus. Megérkezésemkor a legnagyobb részt súlyosan megrongálódott budai városrész járművel Pestről megközelíthetetlen volt, mivel az egyetlen, az oroszok által helyrehozott híd romokban hevert. A dunai személyszállítást ideiglenesen egy kis hajóval oldották meg, az átkeléshez a lakosoknak gyakran órákon át kellett a Duna-parton várakoznia. Az utolsó pillanatban, egy nappal a súlyos jégzajlás megindulása előtt, sikerült az oroszok által újjáépített Kossuth hidat a közlekedésnek átadni. Ha ez nem sikerült volna, Buda és Pest között minden kapcsolat ellehetetlenült volna.

Az osztrák határellenőrzés

A Budapest felé tartó autópálya alkalmával megállapítottam, hogy az osztrák határőrizet Köpcsénynél (Kittsee) jól működik. A visszaút során, amelyre az esti órákban került sor, sem a magyar, sem az osztrák határőrizeti állomáson nem volt egyetlen hivatalnok sem látható, így az autó megállás nélkül átléphette a határt. A közlések alapján az esti órákban mind a két oldal határőrizeti szerve a rajtautésektől való félelmében visszavonul, ezt az állapotot kétségkívül azok a személyek használják ki, akik ellenőrzés nélkül akarnak ki- és beutazni.

Seemann s. k.

ÖStA AdR BKA/AA Pol. II. Österreich 2 GZ 110.221-pol/1946. Német nyelven, géppel írt tiszttáza. A kormány 1946. október 30-án tárgyalta a potsdami egyezmény végrehajtásáról szóló előterjesztést, s ennek keretében megvitatta a magyarországi osztrák/német tulajdon szovjet hatóságok részére történő átadásának kérdését. Lásd: *Nagy Ferenc első kormányának minisztertanácsi jegyzőkönyvei 1946. február 5.–1946. november 15.* Szerk. Szűcs László. (Magyar Országos Levéltár Kiadványai II.) Magyar Országos Levéltár, Budapest, 2003. 1602–1604.

3.

Szombathely, 1946. január 29.

**Jegyzőkönyv a Vas vármegyei Rendőrfőkapitányságon
a kishatárforgalomról tartott magyar–osztrák megbeszélésről**

Magyar Rendőrség
Vas vármegyei Főkapitánysága
1270/1945

Készült 1946. január hó 18-án Szombathelyen a Vármegyei Főkapitányság hivatalos helyiségében 154.690/1945.IV.13. számú BM rendelet¹² alapján az osztrák–magyar viszonylatban kötetlen kisebb határszéli forgalom szabályozására vonatkozó ideiglenes egyezmény tárgyában.

¹² A rendeletet nem találtuk meg.

Jelen vannak az osztrák hatóság részéről: dr. Böhm Richárd rendőrőtanácsos, a burgenlandi rendőrigazgatóság vezetője, dr. Meinhard Hopp rendőrtanácsos, a kismartoni rendőrkapitányság vezetője, dr. Kollventz Jenő, a felsőpulyai járás főszolgabírója.

Magyar részről: a Vasvármegyei főkapitányság vezetőjének képviselőjében: dr. Rákóczy Mihály rendőralezredes, a szombathelyi határrendőrkapitányság képviselőjében Kállói Kovács Károly rendőrőhadnagy, a szombathelyi 3. honvéd kerületi parancsnok képviselőjében Ludasy László százados, kerületi határügyi előadó, Györög Mátyás százados h[adosztály]p[olitikai] o[sztály], sz[áza]dp[arancsno]k, Borbély János százados 9. h[adosztály]p[olitikai] o[sztály], sz[áza]dp[arancsno]k-h[elyettes].

Pénzügyigazgatóság részéről: Jakab Dezső pénzügyigazgató, miniszteri tanácsos, dr. Tima Endre pénzügyi tanácsos pénzügyigazgató-helyettes, Sziráki Antal pénzügyőri felügyelő.

Szombathelyi Fővámhivatal részéről: Tornay Ede vámszaki főtiszt, Oroszi Jenő vámszéki főtiszt.

Vas vármegye főispánja és a közellátási kormánybiztos képviselője a bizottsági tárgyalásra nem jelent meg.

Tárgyalás megkezdésekor a közös bizottság megállapítja, hogy a kötendő megállapodás zsinórmértékű a 11.110/1926 és a 11.111/1926 M.E. számú rendeletet¹³ veszi alapul, és a hozandó határozatok a fennálló törvényekkel és rendeletekkel ellentétesek nem lehetnek.

I.

Határőrizeti résszel kapcsolatban a következő megállapodást kötöttük:

1. Azokat az utakat, amelyeket a határ az örskörletekben többször átszelik személyazonossági igazolvány és járőrlap felmutatása mellett úgy az osztrák, mint a magyar határközegek kölcsönösen használhatják azzal a kikötéssel, hogy az útról csak az esetben térhetnek le, ha ezt valamely nyomozati cselekmény okvetlenül szükségessé teszi.
2. A szomszédos határőrizeti szervek járőrrelálkozásainál használandó közös ismeretőjeleket az átellenes határőrizeti szervek esetenként kölcsönösen állapítják meg.
3. A határvonalon áttévedt (kőd, sötétség, erdő stb. miatt) határörközegeket kölcsönös leigazolás után el kell igazítani és kiléptetni.

¹³ 11.110/1926 M.E. rendelet: a kisebb határszéli személyforgalom szabályozása tárgyában kötött megállapodás kihirdetése (*Magyarországi Rendeletek Tára*, 60. évf., Budapest, 1927. 228–238.) 11.111/1926 M.E. rendelet: a kisebb határszéli gazdasági forgalom szabályozása tárgyában kötött megállapodás kihirdetése (*Magyarországi Rendeletek Tára*, 60. évf., Budapest, 1927. 239–245.)

4. Határsértés esetén a két állam megbízottai határsértés kivizsgálása végett esetenként értekezletre jönnek össze.
5. Polgári személyek jogtalan határátlépése esetében, amennyiben a jogtalan határátlépő önként nem jelentkezik a határrendészeti szervnél, úgy cselekménye az 1940. XVIII. tc.¹⁴ szerint vétséget képez, míg, ha önként jelentkezik, úgy csupán kihágás miatt vonható felelősségre. Ausztriában a jogtalan határátlépés mindkét esetben csupán kihágást képez (Osztrák állampolgár jogtalan határátlépése esetén a magyar hatóság, magyar állampolgár jogtalan határátlépése esetén az osztrák hatóság vonja felelősségre a jogtalan határátlépőt).
6. A határon átszökött közönséges bűncselekményeket elkövetett és a határkerületben elfogott személyeket egyik állam határrendészeti szervei sem adják át a másik ország határrendészeti szerveinek. Ezen a téren az osztrák és a magyar állam között létesítendő nemzetközi megállapodások, illetve viszonzossági szabályok az irányadók. Ezzel kapcsolatban megjegyezni kívánja a közös bizottság azt, hogy ha közönséges bűncselekményeket elkövetett büntetéseket nyomon üldözik a rendőrségi vagy határrendészeti közegek, a tettesek elfogása végett kölcsönösen jogosultak a határt átlépni, azonban a büntettest elfogása esetén az elfogás helye szerint illetékes állam hatóságának kötelesek átadni.

II.

A határforgalmi részre vonatkozólag a következő megállapodás létesült:

1. Magyar állampolgárok távolsági forgalomban kizárólag a magyar belügyminiszter előzetes engedélye alapján az illetékes rendőrhatalóságok által 1945. május 1-ét követően kiállított, fényképpel ellátott érvényes útlevéllel léphetik át a határt az alább megjelölt útvonalakon. Osztrák állampolgárok távolsági forgalomban ugyancsak érvényes útlevéllel illetőleg mindaddig, míg az osztrák állam új típusú útlevelet nem rendszeresít, úgynevezett útlevélpótló okmány birtokában léphetik át a határt. Az útlevélpótló okmányt az útlevelek kiállítására illetékes osztrák hatóságok állítják ki. Ez idő szerint útlevélpótló okmány kizárólag az osztrák belügyminisztérium állít ki. Az 1938. év előtt kiállított osztrák útleveleket az osztrák belügyminisztérium szintén meghosszabbítja, ez esetben határátlépésre ezek is jogosítanak.

¹⁴ 1940:XVIII. tc. A magyar állam biztonságát és nemzetközi érdekét veszélyeztető egyes cselekmények büntetéséről. *Magyar Törvénytar. 1940. évi törvények.* Összeállította DEGRÉ Alajos és VÁRADY Brenner Alajos. Kiadja a Franklin Társulat Budapest, 130–138.

Vas vármegye területén Magyarország, illetve Ausztria felé távolsági forgalomban vasúton kilépő, illetve belépő helyek:

2. Kőszeg–Rattersdorf
3. Torony–Rechnitz
4. Szentgotthárd–Mogersdorf

Közúton ki-, illetve belépő helyek:

1. Kőszeg–Mannersdorf
2. Torony–Schachendorf
3. Rábafüzes–Heiligenkreuz

Kisebb határszéli forgalomban vasúton ki-, illetve belépőhelyek:

1. Pinkamindszent–Strem

Közúton ki-, illetve belépőhelyek:

1. Kőszeg–Rattersdorf
2. Bozsok–Rechnitz
3. Búcsú–Rechnitz
4. Pornóapáti–Ómajor–Deutsch Schützen, Höll
5. Pornóapáti–Oberwilden
6. Szentpéterfa–Moschendorf
7. Pinkamindszent–Strem
8. Taródfa–Luising
9. Szentgotthárd–Heiligenkreuz
10. Szentgotthárd–Mogersdorf
11. Alsószölnök–Neumarkt

Kisebb határszéli forgalomban be- és kilépésre kölcsönösen a régi osztrák–magyar határszéli egyezmény alapján rendszeresített és a múltban is használatban volt alkalmi-úttilapok határszéli úti igazolványok és birtokos úti igazolványok szolgálnak, amiket Vas vármegye területén és a szombathelyi, illetőleg a szentgotthárdi határrendőrkapitányság állít ki, és az útvonal szerint illetékes határőrparancsnok láttamoz. Osztrák részről pedig a lakóhely szerinti kerületi közigazgatási hatóságok (Bezirkshauptmannschaft). A kerületi közigazgatási hatóságok vezetői az alkalmi úttilapok, határszéli útigazolványok kiállítására az osztrák csendőrparancsnokságok vezetőit is felhatalmazhatják. Orvosok, papok, szülésznők, állatorvosok, tűzoltók és más közérdek szempontjából fontos személyek határátlépésével kapcsolatban a múltban fennálló viszonyosságot a jelen jegyzőkönyvet aláíró osztrák–magyar hatóságok képviselői a jövőre vonatkozólag is kölcsönösen érvényesnek tekintik.

Az osztrák hatóságok által kiállított határszéli útigazolványok (alkalmi útilap kivételével) [láttamozására] magyar részről az illetékes határőrs és az illetékes határrendőrség kapitánysága jogosult, a magyar hatóságok által kiállított határszéli útigazolványok láttamozására pedig osztrák részről ugyanazon szervek jogosultak, amelyek a határszéli úti igazolványokat állítják ki.

A kisebb határszéli forgalomban határátlépésre jogosított személyek a határt mindenkor csak az úti okmányban megjelölt útvonalon léphetik át. Magyar Állampolgárok részére ezen jegyzőkönyvben felsorolt úti okmányon kívül határátlépés céljából bármely magyar minisztérium beleértve a belügyminisztériumot is továbbá angol, amerikai vagy orosz hatóságok által Magyarország felszabadulása utáni időben kiadott nyílt rendeletek vagy bármilyen más elnevezésű iratok érvénytelenek.

Mindkét ország határkerületében működő rendőri vagy határrendészeti szervek tisztviselői, alkalmazottai hivatalos utazások alkalmával kölcsönösen jogosítva vannak vasúti igazolványuk és felettes hatóságuk által kiállított írásbeli szolgálati megbízásuk (kiküldetési rendelet) alapján az országhatárt átlépni, szomszédos ország határkerületébe utazni, ott tartózkodni, kötelesek azonban kölcsönösen a határsávban működő közrendészeti szervnél megjelenni és az utazásuk hivatalos jellegét igazolni. Vonatkozik ez a rendelkezés a vámhatóságok és pénzügyi hatóságok tisztviselőire is. A közös bizottság megállapodik abban, hogy a határszéli útigazolványokat minden év december hó 15-től december 31-ig, míg a birtokos útigazolványokat január hó 15-től február 15-ig kötelesek láttamozni.

A kisebb határszéli forgalomban határátlépésre jogosító úti okmányokat magyar részről magyar és német nyelven, osztrák részről német és magyar nyelven állítják ki. Az alkalmi útilapok 3 napig érvényesek mit egy ízben további 3 napi ott tartózkodásra meg lehet hosszabbítani. A határszéli útigazolványok és birtokos útigazolványok 1 évi időtartamra érvényesek (naptári, illetve gazdasági évre).

Egyben megállapodott a bizottság abban, hogy a fent megjelölt távolsági forgalomban és kis határszéli forgalomban használható útvonalak az áruforgalom számára is megnyitvatnak. Közös vámkezelés és vámhivatal magyar részről osztrák területen Rechnitzen (Rohonc), magyar területen osztrák részről Szentgotthárdon.

Határon átfutott állatok elfogása, illetve tévedés folytán átkerült áruk birtokbavétele végett mindkét ország állampolgárai jogosítva vannak a határt átlépni és annak közvetlen közelében levő állatokat és árukat újból birtokba venni és a határon át visszavinni. (A rendelkezés csak olyan árukra vonatkozik, amelyek vámáru nem képeznek). A közös bizottság tagjai megállapodnak végül abban, hogy bizonyos időközönként – egymás előzetes értesítése alapján – felváltva Szombathelyen, illetőleg Kismartonban közös összejöveteleket tartanak. Mindkét országban időközben életbeléptetett és

a határrendészetet érintő jogszabályok ismertetése és két állam közötti baráti viszony ápolása végett.

A közös bizottság tárgyalás alapjául szolgáló előterjesztéseinek német nyelven való ismertetését, valamint a felvett jegyzőkönyveknek német nyelvre történt lefordítását Jakab Roland rendőrszámvevősegi százados (beosztva a Vas vármegyei Rendőrfőkapitánysághoz) végezte.

kmft.

A másolat hiteles!
Szombathely, 1946. január 29.
Kállói Károly fhgy. s. k.

MNL OL XIX-B-10-VI-1-115-90/1946. Géppel írt, hiteles másolat.

4.

Budapest, 1946. május 7. Külgyminisztériumi emlékirat a háború folyamán Ausztriába hurcolt magyar vagyronról

Aide Mémoire

A német katonai és polgári hatóságok, valamint a német segítséggel hatalomra került ún. Szalasi-kormány rendelkezése folytán 1944. év őszén kezdetét vette a magyar nemzeti vagyon mozdítható részének Németországba való tervszerű kiharcolása.

Elszállították többek között a Magyar Államvasutak gördülő anyagának jelentékeny részét, éspedig mintegy 1200 db mozdonyt, valamint közel 40.000 db vasúti személy- és teherkocsit.

A kiszállítással kapcsolatban Magyarország gépkocsiállományának jelentős része szintén Németországba került. Az országot ebben az időben mintegy 26.000 db személygépkocsi, 5600 db tehergépkocsi, valamint 30.000 db motorkerékpár és vegyes motorjármű hagyta el németországi rendeltetéssel.

Ugyancsak elhagyta az országot a Magyarország tulajdonában lévő teljes dunai hajópark is, éspedig összesen 370 db úszóegység.

Leszerelték, jelentős részében elszállították a 415 legfontosabb magyar gyár, üzem és műhely gépi berendezését, valamint ezzel együtt az ezen vállalatok tulajdonát képező ipari nyersanyagokat, félkészgyártmányt, valamint készárut is, amelyek értéke 1938-as aranypengőben kifejezve mintegy 1 millió pengőt tesz ki.

Kiszállították továbbá 267, nagyrészt magánkézben lévő kis- és nagykereskedelmi vállalat áruraktárát, illetve üzleti árukészletét is. Hozzávetőleges becslés szerint ezen árukészlet értéke szintén 1938. évi aranypengőben kifejezve mintegy ½ milliárd pengőt tesz ki.

Németországba került 25 magyar kórház és gyógyintézet teljes felszerelése, amely kórházak kapacitása mintegy 6000 ágyra tehető. Ezen felül kivitték Németországba mintegy 300 orvosi rendelő és 130 gyógyszerár teljes felszerelését, valamint a honvédelmi minisztérium tulajdonát képező és 2500 vagonrakományt kitevő egészségügyi anyagot.

Kikerült az országból a magyar egyetemek rendkívül értékes tudományos eszközeinek és felszereléseinek javarésze, valamint a magyar múzeumok, köztük a budapesti Szépművészeti Múzeum világhírű műkincsei és gyűjteményei.

Az ország állatállományából mintegy 605.000 db szarvasmarhát, 255.000 db lovat, 1.500.000 db sertést, és 508.000 db juhot hajtottak el.

Németországba szállították továbbá a különböző magyar zálogházak és árvaszékek értékeit, valamint az állami pénzverő színarany-, platina- és ezüstkészletét, a Magyar Nemzeti Bank 28.500 kg színaranyat kitevő érckészletét, végül a zsidóellenes intézkedések során a zsidóktól elkobzott nagy értékű aranyat, ékszereket és műtárgyakat.

A fenti rövid összefoglalás csupán a Németországba hurcolt magyar nemzeti vagyon legjelentősebb tételeit tartalmazza, de igen nagy értéket képviselnek azon vagyon-
tárgyak is, amelyek a fenti felsorolásban nem foglaltatnak benne. A felsorolt károk a Magyarországot ért háborús károknak igen lényeges részét teszik ki.

A Magyarországot ért háborús károk jellemzésére a károknak csak a következő néhány tételét emeljük ki:

	Millió háború előtti pengő
A mezőgazdaság kára	3682
A bányászat és kohászat kára	65
A gyáripar kára	2042
A kisipar kára	727
Kereskedelmi károk	1256
A közlekedés kára	2353
A lakóházak és a kisüzemi épületek kára	2067
Közületi épületek kára	925
Összesen	13.117

Míthogy ebből a 13 milliárd összegű kárból csaknem 4 milliárd termény-, nyersanyag- és készárúkeszletekre esik, az elszenvedett veszteségekből mintegy 9 milliárd pengő (kb. 1550 millió 1938. évi dollár) értékű az ország termelési apparátusából hiányzik, tehát sürgősen pótlendő a termelés biztosítása érdekében.

Ezek a szállítások járulékaikkal együtt (fuvar költség, pónálé) ténylegesen mintegy 3000-3500 millió háború előtti pengő terhet jelentenek, főleg annak következtében, hogy a szállítandó áruk világpiacon áron értékeltek.

A fegyverszüneti egyezmény 12. cikkének 2. bekezdése alapján Magyarország kártérítéssel tartozik a többi szövetséges államnak és azok polgárainak is, az egyezmény 13. cikkében pedig arra kötelezte magát, hogy magyar területen az egyesült nemzetek és azok polgárainak összes törvényes jogait, és érdekeit illetően visszaállítja a háború előtti helyzetet, és teljes épségben visszaszolgáltatja azok tulajdonát.¹⁵ Ma még nem ismeretes, hogy az említett cikkek alapján támasztható követelések milyen összeget fognak kitenni.

Ezekhez járulnak még Magyarországra a megszállásból járuló terhek. Mindezeket a terheket egy rendkívül lecsökkent teljesítőképességű közgazdaságnak kellene viselnie.

A termelő és közlekedési berendezésben bekövetkezett hatalmas csökkenése, a nyersanyaghiány és a munkások jelentékeny részének nyugatra hurcolása, vagy hadifogságba kerülése folytán jelentkező munkaerőhiány következtében a magyar termelés olyan alacsony szintre hanyatlott, hogy a jelenlegi magyar nemzeti jövedelem mindössze 2300 millió háború előtti pengőre tehető, vagyis alig éri el az 1938/39. évi nemzeti jövedelem 45%-át.

Mezőgazdasági termelésünk 1945-ben a rendkívül kedvezőtlen terméseredmények, valamint az állatállomány több mint felének elvesztése folytán alig 50%-a volt a háború előttinek. Ennek következtében az a helyzet állott elő, hogy míg a háború előtt Magyarország mezőgazdasági termékekből jelentékeny exportfelesleggel rendelkezett, ma komoly élelmezési nehézségekkel küzd. Különösen állati termékekben, cukorban és kenyérgabonában jelentkezik súlyos hiány.

Gyáripari termelésünk ma alig 30-35%-át éri el a háború előttinek. Ez a termelés a jelentkező igényeknek csak egy kis részét képes fedezni. Az újjáépítéssel és a jóvátétellel kapcsolatban jelentkező szükségletek önmagukban lényegesen túlhaladják a jelenlegi magyar ipari termelés lehetőségeit. Az ipari termeléssel szemben jelentkező igények aránytalan súlyossága elsősorban a vas-, fém- és gépiparban mutatkozik.

¹⁵ A fegyverszüneti egyezményt közli: *Magyar történelmi szöveggyűjtemény 1914–1999*. Szerk. ROMSICS Ignác. 1. kötet. Osiris Kiadó, Budapest, 2003. 378–383.

Ez iparágak termelési értéke ma legfeljebb évi 150 millió háború előtti pengő. Ezzel szemben ezeknek az iparágaknak 1945-ben csak jóvátételre 178 millió pengő értékű árut kellett volna előállítani, 1946-ben pedig a jóvátétel időtartamának 8 évre való meghosszabbítása előtt létrejött megállapodás szerint 23,9 millió dollár, vagyis ténylegesen 244 millió háború előtti pengő értékű nehézipari termék volna szállítandó (a jóvátétel időtartamának meghosszabbítása következtében ez a tétel valószínűleg csökkenni fog). Ez a helyzet teszi érthetővé, hogy Magyarország minden igyekezete dacára az első jóvátételi évben elvállalt kötelezettségének csak aránylag kis részét tudta teljesíteni, ami a költségvetésnek mégis jelentős százalékát (f. év április havában 48%) tett ki.

A termelés növelésének egyik legkomolyabb akadálya közlekedésünk rendkívül alacsony teljesítő képessége, a vasúti gördülő anyag és a dunai hajópark túlnyomó részének elvesztése következtében. Gőzmozdony- és teherkocsi állományunk 20%-át sem éri el a háború előttinek, ami érthetővé teszi, hogy az Államvasutak árutonna kilométer teljesítménye a f. év februárjában csak 28,5%-a volt az 1944. áprilisinak. A dunai közlekedés a dunai hajópark elhurcolása vagy elpusztulása következtében eddig csaknem teljesen szünetelt.

Egyrészt a magyar nemzeti jövedelem alacsonyága, másrészt az államháztartásra nehezedő rendkívül súlyos terhek azt eredményezték, hogy az állam szükségletének túlnyomó részét inflációval volt kénytelen fedezni. Az állam közszolgáltatási és tárca bevételei 1945. második felében alig 7%-át tették ki az állami kiadásoknak. A f. év első negyedében ezt az arányszámot nagy erőfeszítésekkel sikerült 14%-ra feljavítani, áprilisban azonban megint 9%-ra hanyatlott.

Az államháztartási kiadásoknak inflációval való fedezése következtében az infláció annyira elharapódzott, hogy a f. év április 30-án a Magyar Nemzeti Bank jegyforgalma 434 billió pengőre rúgott, az áremelkedés pedig olyan méreteket ért el, hogy egy háború előtti pengő vásárlóképességének ma (május 7.) már több mint 60 millió pengő felel meg.

Az államháztartási helyzet javulásának alapvető előfeltétele az ország gazdasági teljesítőképességének helyreállítása tekintetében rendkívül nagy jelentősége volna. Különösen nagy jelentőségű volna a nyugatra hurcolt közlekedési eszközök visszanyerése. Jelenlegi vasúti gördülő anyagunknak a nyugatra hurcolt gördülő anyaghoz való viszonyát a következő számok mutatják:

	Gőzmozdony	Személy- és tehergépkocsi
Üzemképes és helyreállítható	340	8230
jelenlegi állomány	340	8230
Nyugatra hurcolt gördülő anyag	12.000	40.000

A nyugatra hurcolt hajópark kb. felére tehető a háború előtt megvolt hajóparknak.

Az elhurcolt gépkocsik száma jelenlegi gépkocsi állományunkhoz a következőképp viszonylik:

	Személykocsi	Teherkocsi	Motorkerékpár
Magyarországi állomány			
1945. dec. 31-én	6000	65.000	8500
Nyugatra hurcolt kocsik	26.000	5600	3000

Az elhurcolt gépek a gyáripari gépfelszerelésben bekövetkezett károknak mintegy ötödét teszik ki. Gyáriparunk régi teljesítőképességének helyreállítása felé tehát nagy lépés volna ezeknek a gépeknek a visszanyerése, annyival is inkább, mert az elszállított gépek általában a gépállomány legértékesebb és legfontosabb részét képviselik.

Mezőgazdaságunk teljesítőképességét igen nagymértékben fokozná az elhurcolt állatok visszatérése, mint az alábbi számokból kitűnik:

1945. szeptemberi Nyugatra hurcolt

	magyar állatállomány	állatok
Szarvasmarha	1 053 000	605 000
Ló	358 000	255 000
Sertés	1 085 000	1 500 000
Juh	318 000	508 000

A nyugatra hurcolt értékes nyersanyagok és egyéb áruk Magyarország jelenlegi ínséges helyzetében ugyancsak komoly segítséget jelentenének.

Valutáris és külkereskedelmi szempontból egyaránt nagyjelentőségű volna a Magyar Nemzeti Bank nyugatra hurcolt aranykészletének visszaszerzése. Ez a 130 millió háború előtti pengő értéket (28 500 kg finom súly) képviselő arany Magyarországnak úgyszólván egyedüli valutáris tartaléka, amely nélkül nemzetközi fizetések céljára felhasználható tartalékokkal gyakorlatilag nem rendelkezik.

Az előadottakból kitetszik, hogy az elhurcolt javak visszahozása Magyarország gazdasági talpra állításának egyik igen lényeges előfeltétele, de igen nagy jelentősége van az elhurcolt javak visszahozatalának közegészségügyi és kulturális szempontból is, amely érdekei Magyarországnak e javak elvesztése esetén a legsúlyosabb sérelmet szenvedné.

[aláírás nélkül]

MNL OL XIX-J-1-k Ausztria Admin. 1945-1964 23/g KüM 136/1946. Géppel írt másodlat.

120

5.

Budapest, 1948 október 26.

Kádár János belügyminiszter jelentése a minisztertanácshoz a magyar–osztrák kishatárforgalmat illető szigorító intézkedésekről, az államközi egyezmény felmondásáról

Belügyminisztérium
478.388/1948.IV.2.

Az 1926-ban létrejött kishatárforgalomról szóló egyezmény módosítására a magyar kormány 1946-ban javaslatot tett és 1947-ben egy megállapodást parafáltak Bécsben. Minthogy ez a megállapodás a határbiztonsági szempontokat egyáltalán nem vette figyelembe, a kettős pályaudvarok tárgyalása során Bécsben új javaslatot nyújtottunk át az osztrák kormánynak, melynek letárgyalására most került sor. A magyar módosító javaslat lényeges rendelkezései:

- 1.) A határ mindkét oldalán 10 méteres sávot beültetlenül kell hagyni, további 50 méteren pedig csak alacsony növényzetet szabad ültetni.
- 2.) Az átkelő helyek számát lényegesen csökkenteni kell, és a kishatárszéli forgalomban nem megnyitott utakat mindkét oldalon torlaszokkal kell elzárni.
- 3.) Az alkalmi útilapokat, melyekkel a határmenti lakosok egyik határövezetből a másik határövezetbe átmehetnek, meg kell szüntetni.
- 4.) Közlekedés csak a kettősbirtokosok részére megengedett, és ezek a kettősbirtokosok kizárólag az erre kijelölt vámutakon mehetnek át egyik ország területéről a másik ország területére, még akkor is, ha birtokuk egy tagban fekszik és azt az országhatár kettészeli.
- 5.) Az átkelés csak a földtulajdonosok és a velük közös háztartásban élő családtagjaik részére megengedett és csak akkor, ha ezek a földet maguk művelik.
- 6.) Mezőgazdasági munkások átkelése tilos, mindegyik birtokos csak abban az országban fogadhat fel munkásokat, ahol a földbirtok fekszik.
- 7.) Erdő-, ipari- és bányamunkások átjárásához a magyar kormány ugyancsak nem ragaszkodik.
- 8.) Figyelemmel arra, hogy a csempészést és az illegális határátlépést véglegesen megakadályozni kizárólag kellően ellenőrzött (tehát távolsági) átkelés során lehetséges, a magyar kormány javaslatot tett a határsávban lakók kölcsönös kicserélésére.
- 9.) A beszolgáltatást mindenki ott teljesítse és azon szabályok szerint, ahol a földbirtok fekszik.

Megállapodás csak lényegtelen technikai és a beszolgáltatási kérdésekben jött létre.

Az osztrák delegáció közölte, hogy valamennyi felvetett elvi kérdésre az osztrák kormány álláspontja nemleges. Tudomásul vette a magyar kormány javaslatát a birtokcserére vonatkozóan és azt az osztrák kormánnyal közölni fogja. A további tárgyalásokra vonatkozólag választát diplomáciai úton fogja megadni.

A tárgyalások elhúzásával az osztrák delegációnak nyilvánvalóan célja az volt, hogy egyezmény hiányában az 1926-os megállapodás alapján, tehát lazán és ellenőrizhetetlenül bonyolódjék le továbbra is a határforgalom.

Éppen ezért közöltük az osztrák delegációval, arra figyelemmel, hogy az 1926-os egyezményben a személyforgalomra vonatkozóan 3 hónapos felmondási idő van megállapítva, a magyar kormány 3 hónap elteltével az általa javasolt valamennyi intézkedést egyoldalúan életbe fogja léptetni. Az osztrák delegáció válaszában kijelentette, hogy ezt az osztrák kormánnyal közölni fogja, azonban a felmondás elfogadására nem érzi magát felhatalmazva és kéri annak diplomáciai úton való közlését. Kérem a minisztertanácsot, hogy fenti jelentést tudomásul venni szíveskedjék. Javaslom:

1.) A MÁSZ 3 hónap alatt az osztrák határsávbán lévő bányamunkásokat telepítse át egyéb bányaterületre, vizsgálja meg és tegyen javaslatot a Brennborg-bányai bányakerület ellenőrzése tekintetében fennálló, ez ideig meg nem szüntetett magyar jogosítványra.

2.) A külügyminiszter úr a tárgyalások során közölt felmondást diplomáciai úton okt. 1-i hatállyal közölje az osztrák kormánnyal.

3.) A földművelésügyi miniszter úr a birtokcserére vonatkozó előkészületi munkákat tegye folyamatba; ennek során vizsgálja meg az erdőmunkások esetleges átjárásának kérdését is és annak megszüntetése iránt intézkedjék.

4.) Alakíttassék tárcaközi bizottság az egyes kérdések letárgyalására a Belügy-, Honvédelmi-, Földművelésügyi-, Iparügyi-, Kereskedelemügyi-, Pénzügy- és Igazságügyminisztériumok bevonásával.

A tárgyalásokról felvett jegyzőkönyv egy példányát csatolom.¹⁶

Kádár János s. k.
belügyminiszter

MNL OL XIX-J-1-k Ausztria 291f 1948. Szám nélkül. Sokszorosított kiadmány. Az előterjesztés alapján a minisztertanács október 29-én tartott ülésén utasította a Külügyminisztériumot az egyezmény december 1-jétől számított három havi

¹⁶ A mellékletet nem közöljük.

határidővel történő felmondására. MNL OL XIX-J-1-k Ausztria 291f KüM 301-biz.-411948. A határidő lejárta előtt a magyar hatóságok december 15-én húsz határátkelő helyen beszüntették a forgalmat. ÖStA AdR BKA/AA Ungarn 9 G.Z. 110.121-pol/1948) (119.555).

6.

Budapest, 1949. október 19.

A Magyar Távirati Iroda közleménye a magyar–osztrák határon kiépített „biztonsági berendezések” (aknazár) kiépítése nyomán előállt helyzetről

Illetékes hely nyilatkozata az osztrák–magyar jegyzékváltással kapcsolatban

A Magyar Távirati Iroda jelenti:

Az osztrák és a magyar kormány között az utóbbi napokban jegyzékváltás folyt le a magyar–osztrák határon létesített biztonsági berendezések tárgyában. Az osztrák kormány jegyzéke szerint ezek a biztonsági berendezések „veszélyeztetik” az osztrák felségterületen tartózkodó személyek biztonságát. Osztrák állítás szerint egy-két balesetet is okoztak.

A magyar válaszjegyzék ezzel szemben hangoztatja, hogy a biztonsági berendezések elhelyezése a magyar határsávon kellő gondossággal és körültekintéssel történt. Illetékes magyar szervek eddig is mindent elkövettek és a jövőben is mindent el fognak követni, hogy a biztonsági berendezésekkel kapcsolatban osztrák érdekek ne szenvedjenek kárt.

A biztonsági intézkedések megtételére azért volt szükség, mert az osztrák–magyar határon egész különleges helyzet alakult ki. Az említett határokon tömegesen igyekeztek beszivárogni magyar területre a csempészek és főleg azok a kémek és fasiszták, akiket imperialista megbízóik Magyarországra küldtek. Ugyanakkor hasonló elemek szökdöstek Magyarországból Ausztriába.

A magyar hatóságoknak tudomása van arról is, hogy hónapok óta valóságos embercsempészés folyik az osztrák–magyar határon. Az osztrák sajtóban ismételten rámutattak arra, hogy ez az embercsempészet amerikai ügynökök segítségével és közreműködésével folyik. Mégpedig nem egyszer osztrák szervek tudtával és hallgatólagos beleegyezésével.

Emiatt foganatosított a magyar határőrség biztonsági intézkedéseket. Erre annyi- val inkább is szükség volt, mivel a magyar határszervek tapasztalatai alapján osztrák részről ilyen kísérleteket nemcsak nem akadályoztak meg, de gyakran támogattak is.

Nem egy kísérlet történt osztrák részről annak érdekében, hogy a határon illegálisan átlépők útját elősegítsék. Így tudomása van a magyar szerveknek olyan esetről is, amikor a magyar területen húzódó határkerítések, s a magyar területen lerakott aknák irányában osztrák területről állatokat tereltek, hogy ezáltal a kerítés megrongálódjék, vagy az aknák felrobbanjanak. Máskor – hasonló célból – kődobálással, vagy hosszú rudakkal az osztrák határközegek maguk robbantották fel a magyar területen lévő aknákat.

Az osztrák–magyar határon bekövetkezett aknarobbanásokat ezeknek a személyeknek a tevékenysége idézte elő. Az osztrák jegyzékben említett balesetek és határmenti osztrák állampolgárok által elszenvedett károk tehát nem a magyar határszervek hibájából következtek be, hanem a határ illegális átlépésével próbálkozó személyek és az őket támogató osztrák egyének cselekményeiből származnak. Jellemző az osztrák határ mentén uralkodó helyzetre az osztrák lapoknak az a jelentése, hogy Helmer osztrák belügyminiszter az utóbbi időben több ízben ellenőrző utat tett ugyan a határon, de ennek során sohasem igyekezett felderíteni a határon előfordult zavarok valódi okát és nem tett intézkedéseket az embercsempész bandák tevékenységének felszámolására. Ellenkezőleg: Helmer belügyminiszter a határmentén tett látogatását arra használta fel, hogy ellenséges hangú beszédekkel mondjon Magyarországnak ellen.

Jogos tehát a magyar jegyzéknek az a határozott felszólítása az osztrák kormányhoz, hogy az illegális határátlépések elősegítését a maga részéről is tegye lehetetlenné. Ennek előfeltétele az embercsempészet felszámolása, és a fasiszták és kémek garázdálkodásának megakadályozása. Ha az osztrák kormány meg akarja szüntetni a szóvá tett incidenseket, nem kell egyebet tennie, mint a csempészek, fasiszták, a nyugati imperialisták kémeinek garázdálkodásával szemben a saját határán ugyanolyan erősen felvenni a harcot, ahogy ezt a magyar kormány teszi.

MNL OL XIX-J-1-k Ausztria 23/h Külügyi távirat 1116. Géppel írt másodlat. Az iraton lévő feljegyzés szerint megkapta Kiss Károly miniszter, Sík Endre osztályvezető, Kolozs Márta osztályvezető-helyettes.

7.

Budapest, 1951. augusztus 23.

**Pénzügyminisztériumi feljegyzés a magyar–osztrák közös határállomások
ügyében folytatott tárcaközi megbeszélésről**

Pénzügyminisztérium
II. b. /vám/ügyosztály.

Bizalmas!

Jelen vannak: Közlekedési és postaügyi minisztérium részéről Lantos Géza, Lányi Géza, Szüts Károly és Cséry István (két utóbbi GYESEV). Külügyminisztérium részéről: Bokor Péterné. Külkereskedelmi Minisztérium részéről: Olt István. MÁV vezérigazgató részéről: Serei Rudolf. ÁVH részéről: Szrapkó László. Pénzügyminisztérium részéről: Némethy Gyula. O.P.F. részéről: Pálóczi László és Jávor György. Vámigazgatóság részéről: Kuthi István.

A Pénzügyminisztérium képviselője ismerteti általánosságban a közös határállomások létesítésére vonatkozó 1930. július 30-án kötött magyar–osztrák államközi szerződést, az ennek alapján létesített határállomások közül megjelölve, melyek azok, melyek már a mai nap is működnek. Rámutat arra, nincs egységes magyar álláspont a tekintetben, hogy ezt a szerződést, illetve általában az osztrákokkal a második világháborút megelőzően kötött szerződéseket érvényben lévőnek tekintjük-e. Megemlíti, hogy van jó egynéhány ilyen korábban kötött szerződés, a mely gyakorlatilag ma is érvényesül, ezek közé tartozik a jelenleg tárgyalt vasúti forgalmi egyezmény is. Ennek előre bocsátása után rátér arra, hogy államvédelmi hatóság helyi parancsnokának kívánságára még június 25-én a pamhageni¹⁷ magyar–osztrák közös határállomásról visszavontuk a vámközegeket. Ezek az említett időpont óta a határon erre a célra ideiglenesen berendezett mexicopusztai állomásépületben teljesítenek szolgálatot. Említést tesz arról, hogy az ÁVH részéről Kovács Mátyás százados bajtárssal tárgyalt erről a kérdésről. Ez utóbbi megfontolandónak tartotta, vajon nem kellene-e a vámós közegeknek továbbra is Pamhagenbe kijárniuk, s ezért annak idején arra kérte a pénzügyminisztériumot, ne tegyen további intézkedéseket mindaddig, amíg ebben a kérdésben az ÁVH véleményt nem nyilvánít.

Az ÁVH kiküldöttje előadja, hogy a lehetőség szerint megszüntetendők lennének az osztrák területen létesített közös határállomások, illetőleg el kell kerülnünk azt, hogy

¹⁷ Pamhagen: Pomogy.

ezek a határállomásokon magyar hivatalos közegek teljesítsenek szolgálatot. Ezért a vámhivatalnak éppen úgy, mint az ÁVH szerveinek véglegesen Mexicoposztán kell maradniuk.

Ehhez a kérdéshez több tárcaképviselő is hozzászólt és az ÁVH kiküldöttje által előadottak alapján a maguk részéről nem emeltek kifogást az ellen, hogy a pénzügy-minisztérium a vámhivatalt Mexicoposztán szervezze meg.

A Gyesev képviselői előadták, hogy az ÁVH és a vámszervek elhelyezéséhez szükséges romos épületet újjá kell építeni. Ez az átalakítás 17.000 forintba került. A tervek és a költségvetés elkészültek, biztosítani kell a szükséges hitelkeretet. A közlekedésügyi minisztériumból Lantos kartárs az értekezlet felkérésére vállalja, hogy a Tervhivatal közlekedésügyi osztályát megkeresi a Gyesev számára szükséges építési hitelkeret biztosítása érdekében, egyben eljár az építésügyi minisztériumban is, hogy a szükséges anyagokat soron kívül bocsássák rendelkezésre.

Közli, meg fogják keresni az osztrák vasutakat, és be fogják jelenteni, hogy Pamhagenből takarékosági okokból visszavontuk közegeinket, azonban a határállomást továbbra is fenn fogjuk tartani.

A külkereskedelmi minisztérium képviselője kérdést tesz fel, vajon megtett és tervezett intézkedéseinkkel nem követünk-e el szerződészegést. Többek hozzászólása alapján kialakul, hogy szerződészegés ezzel a változtatással nem történik, csupán az általános helyzet változtatása (a forgalom csökkenése) következtében a szolgálat ellátásának módján változtatunk.

A külkereskedelmi minisztérium képviselői rámutattak arra, hogy formailag Rechnitzen¹⁸ is fenntartjuk a közös határállomást, azonban a vámközegek csak időszakonként járnak ki, ha éppen vámkezelési munka adódik, egyébként kísérik a szerelvényeket. Ennek alapján felvetődik a kérdés, nem lenne-e célszerű, hogy Pamhagenben is menjenek ki a vámos közegek mindannyiszor, ahányszor ott vámkezelési munka adódik. Ebből több előny származnék, jobban kifejezésre jutna az a körülmény, hogy a közös határállomást nem szüntetjük meg, ennek következtében az osztrákok sem alkalmaznának ellenintézkedéseket, tehát nem vonulnának ki valamely magyar területen lévő osztrák hivatalból. Nem kellene tartanunk attól, hogy az osztrákok esetleg leszögezve azt, hogy most már egyetlen osztrák területen lévő magyar hivatal sem működik, esetleg kivonulnának teljesen a magyar területen lévő osztrák hivatalokból, ami többek között valutaszerzési szempontból is igen hátrányos lenne. További előny, amely a vámközegek további kiutazása folytán adódna az, hogy a forgalom ezen az útszakaszon gyorsabb lenne.

¹⁸ Rechnitz: Rohonc.

Az ÁVH kiküldöttje tudomásul véve az elhangzottakat, közli, hogy mindezt jelenteni fogja felettes hatóságának, és rövidesen nyilatkozik a tekintetben: kívánatosnak látszik-e, hogy a vámközegek csökkentett mértékben és rövidebb időre bár, de kijárjanak Pamhagenba, vagy pedig továbbra is célszerűnek látszik a szolgálatot Mexico-pusztáról ellátni.

A pamhageni kérdés megbeszélése után a Gyesev képviselői eltávoznak az értekezletről.

Ezek után az értekezlet áttér a közös magyar–osztrák határállomások kérdésének általános megvitatására. A külkereskedelmi minisztérium képviselője visszatér arra a kérdésre, hogy a régi szerződések érvényesnek tekintendők-e, avagy nem. Ez a kérdés 1946 óta állandóan napirenden van, erre mindez ideig nem sikerült végleges állásfoglalást kialakítani, noha az osztrák tárgyalásokon a magyar álláspontot már ki kell alakítani, mert az osztrákok kérdéseket tehetnek fel a közös határállomásokra vonatkozóan.

A külügyminisztérium képviselője ígéretet tesz arra vonatkozólag, felderíti, mi a helyzet nemzetközi szempontból.

A kérdés további megvitatásánál a pénzügyminisztérium képviselője rámutat arra, hogy véleménye szerint a közös osztrák–magyar határállomások fenntartásához úgy külkereskedelmi, mint vasútforgalmi, mint pedig pénzügyi szempontból fontos érdekeink fűződnek, ennél fogva el kell fogadnunk a mai állapotot, mint a szerződés alapján kialakult gyakorlatot. Ez a gyakorlat a szerződés rendelkezései szerint alakult ki, a szerződést tehát de facto érvényben lévőnek tekintjük.

Az ÁVH képviselője rámutat arra, hogy számunkra nem kívánatos, hogy az összes régi szerződéseket érvényben levőnek tekintsük. Ilyen alapon a kishatárforgalmi egyezményt is életben kellene tartanunk, noha az a gyakorlatban már rég nem funkcionál. Kishatárforgalmat osztrák viszonylatban általában nem engedélyezünk, csak egyes kivételek vannak, így pl. Brennebergbányánál.

A továbbiakban egyes tárcaképviselők felsorolják azokat az indokokat, melyek általánosságban a közös magyar–osztrák határállomások fenntartása mellett szólnak. A közlekedésügyi minisztérium képviselői rámutatnak arra, három olyan közös határállomás van, amely magyar területre esik. Ezeknek a határállomásoknak a kiépítésére igen nagy összegeket ruháztak be. A beruházások amortizációját az osztrákok fizetik, ezen a címen igen komoly valutabevételeink vannak. Az állomásokat akkor is üzemeltetni kell, ha azok közös határállomás jellege megszűnik, viszont a költségek ez esetben kizárólag a magyar vasutakat terhelnek. Rámutatnak arra is, hogy a nemzetközi menetrendegyezmények rendelkezéseit nem lehetne betartani, ha a vonatoknak az eddiginél hosszabb várakozási ideje lenne. Felemlítik, hogy pl. Hegyeshalomban a közös határállomás jelleg megszűnése esetén az osztrákok valószínűleg Bruckot jelölnék

ki határállomásnak, amely mintegy 30-40 km-re van a határtól. Gyakran előfordul, hogy egyes vasúti kocsikat a kocsi felszerelésében mutatkozó hiányosság vagy pedig a kocsiban szállított áru miatt a szomszédos állam vasúti közegei nem veszik át, az áru minősége nem megfelelő vagy vámjogi akadályok vannak, ilyenkor a kocsit vissza kell küldeni. Gyorsan romló áruknál, jegelt áruknál, élő állatoknál a kocsikat 30-40 km-en keresztül ide-oda tologatása az exportra igen súlyos hátrányt jelent. Közös határállomás esetén a felmerült hiányosságot igen sok esetben azonnal a helyszínen ki lehet küszöbölni, a minőségi átvétel még magyar területen megtörténik, a minőségileg kifogásolt áru a helyi kereskedelmi szervezeteknek vagy konzervgyáraknak átadható, tehát meglehetősen sok előny származik abból, ha közös határállomást tartunk fenn.

A külkereskedelmi minisztérium képviselője a többi tárca képviselői által ismertetett külkereskedelmi szempontokat kiegészíti és felhívja a figyelmet arra, hogy a közös határállomások megszűnése az osztrákoknak alkalmat adna arra, hogy nyereszkesedési okokból még olyan esetekben is kifogást (Anstand) jelentsenek be, amikor ennek nincs meg a tárgyi indoka. Véleménye szerint a hegyeshalmi közös határállomás megszűnése igen súlyos helyzetet teremtene az ebben az irányban lebonyolódó export szempontjából.

A közlekedésügyi minisztérium részéről Lantos kartárs rámutat arra, milyen jelentős összegeket fordítunk ma is a közös határállomások sínhálózatának és állomásépületeinek kibővítésére. Csak a hegyeshalmi állomáson a legutóbbi időben több mint másfél millió forintot ruháztunk be csupán állatfeladási- és vizsgálati telepek létesítésére.

A közlekedésügyi minisztérium részéről Lányi kartárs rámutat arra, véleménye szerint ez az értekezlet nem hivatott abban a kérdésben dönteni, vajon általánosságban fenntartandók-e a közös határállomások, vagy sem. Ennek a kérdésnek eldöntése felsőbb szervekre tartozik nemcsak népgazdasági, hanem ez igen jelentős politikai vonatkozásokra is tekintettel. A közlekedésügyi minisztériumban ilyen kérdésben dönteni kizárólag a miniszter elvtárs hivatott.

A pénzügyminisztérium képviselőjének véleménye szerint az értekezlet tényleg nem hivatott dönteni a kérdésben, meg kell azonban ragadnunk az alkalmat arra, hogy a pamhageni esettel kapcsolatban véleményt nyilvánítsunk már csak a külkereskedelmi minisztérium kiküldöttjének tájékoztatása érdekében is, akinek az elkövetkező magyar-osztrák tárgyalásokon ismernie kell, milyen szempontok fűződnek a közös határállomások fenntartásához.

A pénzügyminisztérium képviselője összefoglalja a megbeszélést:

E szerint Mexicoposztán az államvédelmi és a vámszolgálatot megszervezzük olyképpen, hogy amennyiben az államvédelmi hatóság – visszatérve a kérdésre – ezt megengedhetőnek és célszerűnek tartja, a vámközegek a teheráru vámkezelésére időnkint Pamhagenba is át fognak járni. A MÁV értesíteni fogja az osztrák vasutakat arról, hogy

a közös határállomást Pamhagenben továbbra is fenntartjuk, azonban takarékosági okokból államvédelmi és vámközegeinket nem ott fogjuk működtetni, hanem Mexicoposztán. A Gyesev-et felkérjük a megbeszélte átépítési munkák elvégzésére, ehhez a közlekedésügyi minisztérium segítséget ad az ugyancsak már megbeszélte módon.

A magyar területen fenntartott határállomásoknak az eddigi módon való működését az értekezlet általában továbbra is kívánatosnak tartja. E tekintetben tehát semmiféle intézkedés megtételére szükség nincs.

Az ÁVH képviselője közli, az itt elhangzottokról hivatali felettesének be fog számolni, 2-3 napon belül nyilatkozni fog a tekintetben, kívánatosnak látszik-e, hogy a vámközegek a megbeszélte módon átjárjanak Pamhagenbe. Be fog számolni a tárcaképviselők elhangzott megnyilatkozásairól, ami általánosságban a közös határállomások további fenntartására vonatkozott és közölni fogja, nincsenek-e olyan államvédelmi szempontok, amelyek az előadott érveknél súlyosabban esnek latba.

A külügyminisztérium képviselője felhívja a figyelmet arra, elképzelhető, ha mi véglegesen visszahívjuk szerveinket, az osztrákok is ugyanezt teszik, ami bennünket az előadottak szerint igen súlyosan érintene. Ezt a szempontot tehát az államvédelmi hatóságnak álláspontja kialakításánál figyelembe kell vennie.

A közlekedésügyi minisztériumból Lányi kartárs még azt említi fel, hogy az osztrákok már régebben többször vissza akartak lépni, mivel számukra a közös határállomások valutakiadást jelentenek. Újabb közös határállomás megszüntetése után tulajdonképpen csak magyar területen maradnak közös határállomások, ami az osztrákokat elhatározásukban esetleg döntően befolyásolhatja.

A pénzügyminisztérium képviselője az értekezletet berekeszti és felkéri az ÁVH képviselőjét, hogy a pamhageni kérdésben lehetőleg 2-3 napon belül adjon végleges választ.

(Némethy Gyula)

MNL OL XIX-J-1-k Ausztria 29/h KüM 01134/1951. Géppel írt másodlat. Az ügyiratban található a Külügyminisztérium képviselője által az értekezletről készített rövid összefoglaló is.

8.

Budapest, 1954. április 29.

**A Külügyminisztérium utasítása a bécsi követséghez
a magyar–osztrák kapcsolatok javítása ügyében teendő lépésekről,
aktívabb diplomáciai tevékenység folytatásáról**

Titkos!

II/3/4

05467/titk.1954.

A béketábor célkitűzéseinek megfelelő, a nemzetközi feszültség enyhítésére irányuló külpolitikai tevékenységünk egyik fontos feladata, hogy közvetlen szomszédunkkal, Ausztriával való viszonyunk súrlódásmentessé és kiegyensúlyozottá válását elősegítsük.

Ennek érdekében, mint ismeretes, az elmúlt hónapok során számos intézkedést foganatosítottunk: átadtuk az osztrák hatóságoknak a különböző tiltott cselekedetek (csempészes, illegális határátlépés stb.) miatt Magyarországon internálva volt osztrák állampolgárokat; közkegyelmi rendelet alapján számos osztrák állampolgárt szabadlábra helyeztünk; osztrák állampolgár ingatlanát mentesítettük az államosítástól; magyar–osztrák hajózási megállapodást kötöttünk¹⁹; sportvonalon minden eddigit felülmúló kapcsolatot létesítettünk.

Az imperialista hatalmak ausztriai politikájából eredően azonban osztrák vezető körök politikai és gazdasági téren egyre erősödő nyomást fejtenek ki a két ország közötti viszony elmérgesítésére. Ilyen pl. az osztrák külügyi hivatal követelése a szovjet igazolással történő beutazások megszüntetésére, a külkereskedelmi megállapodás keretében a hitelügyletek megnehezítésére stb.

Ezeknek az osztrák intézkedéseknek a kiegyensúlyozására, a magyar–osztrák viszony megjavítására irányuló tevékenység terén követségünkre is fontos feladat hárul: kapcsolatok kiépítésével az osztrák külügyminisztériummal, Bécsbe akkreditált diplomatákkal, osztrák gazdasági és kulturális körökkel aktív külpolitikai folytatására van szükség. Követségünk számos saját és más fogadásokon való részvételről küldött jelentéseiből megállapítható, hogy számos jelentős ismertséggel rendelkezik, melynek az elmélyítése és értékesítése a követség dolgozóin múlik. Követségünk

¹⁹ A két ország 1953 márciusában írt alá egyezményt a dunai hajóforgalomról. A megállapodás lehetővé tette, hogy a két hajózási társaság (DDSG és DGT) Bécs–Budapest (esetleg Baja) között hetente egyszer teherhajókat közlekedtessen.

a külügyminisztérium számára jelentéseiben gyorsabban kell reagáljon az osztrák politikai eseményekre; a Magyarország számára döntő jelentőségű osztrák–nyugat-német, osztrák–jugoszláv viszonyról, az Ausztriában élő disszidens magyarokról, az Ausztriában folyó háborús készülődésről, az osztrák békemozgalomról állandó tájékoztatást kell nyújtania.

Tájékoztatási munkája során szélesebb körben ismertesse a magyar nép békeharcát, kulturális és gazdasági eredményeit. Meg kell nyernie erre a célra osztrák személyiségeket. Vegye itt számba a követség az elmúlt idők kapcsolatait, régebbi rendezvényei vendégeit; utalni kívánunk itt a példa kedvéért Lukács elvtárs kinn tartózkodásakor, vagy Fischer Annie hangversenye alkalmából rendezett fogadásokon megjelent olyan prominens személyekre, mint prof. Münz, a Képzőművészeti Akadémia igazgatója, dr. Adalbert Mitringer polgári filozófus, prof. Sergius Pauser, a Művészakadémia tanára, Lustig Prean, a konzervatórium igazgatója, vagy helyettese prof. Heinrich Braun, dr. Helmut Fichtner, a Furche zenekritikusa, prof. Gamsjäger, a Gesellschaft der Musikfreunde igazgatója, Hans Swarovsky zeneszerző, Adalbert Muhr író, prof. Rollett színikritikus, Otto Benesch, az Albertina igazgatója, prof. dr. Erich Schenk, az Egyetem Zenetudományi Intézetének tagja stb., mely kapcsolatokat újra életre kell hívni. Fel kell újítani az összeköttetést az elmúlt évek során Magyarországon járt számos szakszervezeti, mezőgazdasági, békemozgalmi, nőszövetségi stb. delegációk tagjaival, kiket követségünk korábbról ismer.

A felsoroltakon kívül is fel kell mérni minden lehetőséget, mely adott körülmények között és megfelelő módon felhasználható az aktív külpolitikai tevékenységre. Hasznos lehet, ha követségünk figyelemmel kíséri más követségek ilyen irányú munkáját és azokat a maga területére kivetíteni próbálja.

Kérjük Követ elvtársat, utasítsa követségünk minden felelős beosztottját, mindegyikük külön-külön vizsgálja meg, hogy munkája perspektívájában milyen területen és konkrétan hogyan járulhat hozzá követségünk aktív külpolitikai tevékenységéhez, és erre vonatkozó részletes javaslatát mielőbb felterjeszteni, szíveskedjenek.

(Kolozs Márta)
főosztályvezető-helyettes

MNL OL XIX-J-1-k Ausztria 4/bd KüM 05467/1954. Géppel írt fogalmazvány másodlata.

9.

Budapest, 1955. június 28.

**A Külügyminisztérium előterjesztése a MDP KV Politikai Bizottságához
a nemzetközi helyzet időszerű kérdéseiről és a magyar–jugoszláv–osztrák–
nyugat-német kapcsolatok javításáról**

62/R.T./1955./B. J.

Rendkívül titkos!

I.

A jelenlegi nemzetközi helyzet legfőbb jellemző vonása az, hogy a kezdeményezés az utolsó hónapokban mondhatni teljes egészében és oly mértékben került a Szovjetunió kezébe, amire a szovjet diplomáciai gazdag történetében is alig van példa.

A szovjet külpolitika valamennyi kezdeményezése – megítélésem szerint – jelenleg két alapvető cél szolgálatában áll.

Először: szétverni az imperialisták támadó, agresszív politikáját, előmozdítani a nemzetközi feszültség enyhülését és ezzel biztosítani a béke megőrzését és megszilárdítását.

Másodszor: még jobban megszilárdítani a szocialista országok egységét.

Ami az imperialisták támadó, agresszív politikájának szétverését, a nemzetközi feszültség enyhülését és a béke megszilárdítását illeti, azt elsősorban az olyan közismert szovjet kezdeményezések szolgálták, mint a május 10-i leszerelési javaslat, az osztrák államszerződés megkötése, a négyhatalmi értekezlet kikényszerítése, Adenauer meghívása Moszkvába, Nehru látogatása a Szovjetunióban és az azt követő szovjet–indiai közös nyilatkozat, a gazdasági kapcsolatok nagyarányú fejlesztése egy sor tőkés állammal (India, Argentína, Anglia stb.). Ezekkel a rendkívüli jelentőségű lépésekkel egy időben vagy azokat megelőzőleg a Szovjetunió egy sor kisebb horderejű javaslatot és gesztust is tett. Ide tartoznak például azok a nyilatkozatok, amelyeket a szovjet vezetők amerikai újságíróknak adtak, továbbá Zsukov levélváltása Eisenhowerrel, szovjet és amerikai mezőgazdasági küldöttségek kölcsönös látogatása, az idegenforgalom és a külföldi látogatások megkönnyítése, köztük egy sor újságíró beengedése a Szovjetunióba stb.

Ami a szocialista országok egységének fokozott megszilárdítását illeti, elsősorban a történelmi jelentőségű varsói értekezletet kell említeni, amely olyan mértékben szilárdította meg a szocialista országok egységét, amire a múltban még nem volt példa. A szocialista tábor egységét szolgálja több más intézkedés is, köztük az a nagy segítség,

amelyet a Szovjetunió a népi demokratikus országoknak nyújt az atomenergia békés felhasználása terén. Végül, de nem utolsó sorban elősegíti a szocialista tábor egységének további megszilárdulását és fejlődését, hogy a Szovjetunióban és valamennyi szocializmust építő országban komoly előrehaladás történt az ipar és a nehézipar fejlődését gátló helytelen gazdaságpolitikai nézetek és törekvések, valamint az egyes népi demokratikus országokban és elsősorban hazánkban a jelentkező jobboldali elhajlás felszámolásában.

Az említett nagy horderejű kezdeményezések között – annak különleges volta miatt – külön helyet foglal el a szovjet vezetők belgrádi látogatása és a közös szovjet–jugoszláv nyilatkozat. Jugoszlávia az elmúlt években megőrizte ugyan függetlenségét az imperialista hatalmakkal szemben, de a Szovjetunió és a szocialista országoknak Jugoszláviával fennállott rossz viszonya az imperialisták malmára hajtotta a vizet. Most megváltozott ez a számunkra igen kedvezőtlen helyzet és megindult egy olyan folyamat, amely lehetővé teszi a Jugoszláviával való viszony rendezését, erősíti politikánkat és gyengíti az imperialista tábort. Ezt látják az imperialisták is és ez a magyarázata annak, hogy például az Egyesült Államokban már hallani olyan hangokat, amelyek a Jugoszláviának nyújtott segély kérdésének felülvizsgálását követelik. Magában Jugoszláviában a nézetek megoszlanak: vannak, akik örömmel üdvözlik a velünk való kapcsolatok megjavítását, mások igyekeznek erősíteni az imperialistákkal való együttműködést.

A Szovjetunió irányt mutató kezdeményezéseinek szellemében a népi demokratikus országok is számos intézkedést tettek a nemzetközi feszültség enyhítése, a béke biztosítása érdekében. Így elsősorban Kína az öt alapelv alapján megerősítette kapcsolatait több más keleti országgal, elsősorban Indiával, s ezzel lehetővé tette a nagyjelentőségű bandungi értekezlet sikerét és nagymértékben megszilárdította nemzetközi tekintélyét. A népi demokratikus országok új diplomáciai kapcsolatok felvételével kiszélesítették nemzetközi kapcsolataik körét és a legtöbb országgal fejlesztették gazdasági és kulturális kapcsolataikat. Ennek következtében a kelet-nyugati kereskedelem 1954-ben Európában elérte az egy milliárd dollár értéket és a jelek szerint azóta is tovább bővül.

A Szovjetunió és a népi demokratikus országoknak ez a sikeres és átütő politikáját, amelyet az egész békeszerető emberiség támogat, azt eredményezte, hogy az imperialista agresszorok offenzívájának éle eltompult, lendülete megtört, az imperialista táborban zavar keletkezett és az új háború kirobbantására irányuló imperialista politika komoly vereséget szenvedett. Nyilvánvalóvá vált, hogy az eddigi nyílt háborús módszerekkel már nem boldogulhatnak, kénytelenek új módszereket keresni. Ez a magyarázata annak, hogy újabban már az Egyesült Államok vezetői is kénytelenek egyre sűrűbben békeszólamokat hangoztatni és erőiket átcsoportosítani. Ezért járultak hozzá – kénytelen-kelletlen – az osztrák államszerződés megkötéséhez, a négyhatalmi értekezlet

megtartásához, Adenauer moszkvai látogatásához stb. Persze ugyanakkor újabb provokációkkal kísérleteznek (kísérlet a nyílt beavatkozásra a népi demokratikus országok kérdésében, a bandungi delegátusokat szállító repülőgép elleni merénylet stb.).

A helyzet ilyen alakulása szükségszerűen még jobban kielezi az ellentéteket az imperialista táboron belül. Gyengülnek azok az erők, amelyek a múltban összetartották a tőkés országokat és a Szovjetunió, a népi demokratikus országok elleni háborúra alapozták számításait... Ugyanakkor előtérbe lépnek a széthúzó erők, amelyek az imperialista rendszer leküzdhetetlen belső ellentéteiből táplálkoznak. Egyre inkább fokozódik a harc a piacokért, a nyersanyagforrásokért. Az ellentétek például az Egyesült Államok és Franciaország között Indokínában és Észak-Afrikában közvetett fegyveres összetűzések formájában is kiobbantak és rendkívül jellemző, hogy Molotov elvtárs legutóbbi San Francisco-i beszédét a kapitalista országokban egészen különbözően fogadták, így az amerikaiak általában elutasítólag, a franciák viszont kedvezően, Angliában pedig a vélemények eléggé megoszlottak.

A szovjet kezdeményezések kezdik kihúzni a talajt az imperialisták fegyverkezési politikája alól. Egyre inkább megmutatkozik, a háborús termelés bizonytalansága, növekednek az eladatlan raktárkészletek és a lakosság széles rétegeit sújtó terhek. Ma már sok tőkés közgazdász festi sötét színekkel a kapitalista világ gazdasági kilátásait. Ennek következtében mindenütt, még az Egyesült Államokban is, erősödnek azok az erők, amelyek síkraszállnak a szocialista táborral való kapcsolatok megjavítása, főleg pedig a kelet-nyugati kereskedelem fejlesztése mellett. Ez egyik magyarázata annak, hogy az amerikaiak egyre határozottabb ajánlatokat tesznek, például Magyarországnak is a kereskedelem fejlesztésére és legutóbb Bulgáriának – noha nem áll diplomáciai kapcsolatban az Egyesült Államokkal – 500 tehergépkocsit adtak el.

Az agresszív imperialista politika bizonytalansága és a növekvő gazdasági nehézségek azzal járnak, hogy a tőkés táboron belül jelentős mértékben erősödnek, és a lakosság széles köreiből is nagy visszhangra találnak a semlegességi irányzatok. Számos országban nőnek azok az erők, amelyek lazítani akarják kapcsolataikat az Egyesült Államokkal és függetlenebb vagy semlegességi politikára törekszenek. Ez a jelenlegi nemzetközi helyzetnek igen figyelemreméltó, az elmúlt időszakokkal szemben új jellemző vonása. A közelmúltban a semleges erők kerekedtek felül Ausztriában, de megnőtt befolyásuk például Japánban is, ahol egyre határozottabban követelik a Szovjetunióval és Kínával való viszony rendezését. Komoly semlegességi törekvések jelentkeznek Nyugat-Németországban, de kisebb mértékben Franciaországban, Olaszországban és egy sor más nyugat-európai államban is. Az Egyesült Államok kormánya aggodalommal figyeli ezeket a törekvéseket, jelenleg azonban nem áll módjában, hogy meggátolja azokat és kénytelen engedményeket tenni, ha nem akarja, hogy befolyása még inkább csökkenjen és ő maga még jobban elszigetelődjék.

A jelenlegi nemzetközi helyzetben a népi demokratikus országoknak, köztük Magyarországnak is – véleményem szerint – legfőbb kötelessége, hogy alátámasszák a szovjet külpolitikát és saját külpolitikájukat a szovjet kezdeményezések szellemében folytassák. Ezért egyrészt leküzdve az akadályokat fejlesztenünk kell kapcsolatainkat a kapitalista országokkal, elsősorban azokkal, amelyek hajlanak a semlegességre, másrészt – ezzel egy időben – minden módon tovább kell szilárdítanunk a szocialista országok egységét, a varsói értekezleten lefektetett elvek szellemében.

Ugyanakkor – földrajzi helyzetünknel fogva is – különös kötelességünk erősíteni mindazokat a szálakat, amelyek szomszédos Jugoszláviához fűznek, és minden igyekezetünkkel elő kell segítenünk, hogy Jugoszlávia visszatérjen a szocialista táborba.

A tőkés országokkal való kapcsolataink fejlesztése érdekében már eddig is tettünk egy sor konkrét intézkedést. Az utolsó néhány hónapban több országgal kezdeményeztük a diplomáciai kapcsolatok felvételét.

Indonézia esetében ez már sikerrel is járt. Meghívtuk több ország parlamenti delegációját. Gazdasági kapcsolatainkat fejlesztettük számos tőkés országgal és értünk el némi eredményt kulturális kapcsolataink kiszélesítése terén is. Általában szinte valamennyi kapitalista országgal javult kapcsolatunk és komoly aktivitást fejtünk ki számos nemzetközi szervezetben.

A szocialista országokkal is tovább erősítettük politikai, gazdasági és kulturális együttműködésünket.

II.

A jelenlegi helyzetben három olyan ország van, amelyek irányában az átlagosnál jóval nagyobb külpolitikai aktivitást és több kezdeményezést kell tanúsítanunk. Ezek: Jugoszlávia, Ausztria és Nyugat-Németország.

Jugoszlávia

Jugoszláviával viszonyunkat nagyjában és egészében normalizáltuk. Diplomáciai kapcsolataink megfelelően alakulnak. A határokon számba jöhető incidensek nincsenek. Kötöttünk néhány egyezményt, a két ország közötti árucere-forgalom – bár volumene nem nagy – normálisan folyik, számos közlekedési problémát megoldottunk. Kezdeti eredmények mutatkoznak kulturális kapcsolataink, elsősorban a sport területén. Viszonyunk Jugoszláviával azonban még távolról sem olyan, amilyennek lennie kellene és amilyen lehetne is.

Nehezíti munkánkat az a körülmény is, hogy belgrádi követségünk összetételében nem a legmegfelelőbb. A követ²⁰ elvtárs meglehetősen gyenge és mindez azt eredményezi, hogy nem kapunk kellő információt a jugoszláv helyzetről.

A megfelelő viszony kialakítása elsősorban a politikai kapcsolatok területén megy nehezen, ahol többek között olyan még megoldatlan kérdések vannak, mint a politikai foglyok kicserélése, a Magyarországon és Jugoszláviában élő emigránsok szerepe stb. Ezeket a kérdéseket jugoszláv részről egyoldalúan ismételt felvetették, sőt legújabban arra is rámutattak, hogy viszonyuk további fejlődése érdekében a Rajk-perrel kapcsolatos néhány kérdést is hasznos lenne tisztázni. Nem kielégítő az sem, ami eddig gazdasági vonalon történt, a kulturális kapcsolatok terén pedig – a sportkapcsolatoktól eltekintve – még csak a kezdetnél tartunk. A szocialista tapasztalatcsere sem indult meg, pedig ezt jugoszláv részről már elég régóta szorgalmazzák.

Mindez azt eredményezi, hogy a Jugoszláviával való jó viszony megteremtésében nagyon lemaradtunk a Szovjetunió mögött, sőt kezdünk lemaradni Bulgária és Csehszlovákia mögött is. Ez a körülmény – megítélésem szerint – nem segíti a Szovjetunió külpolitikáját.

Jugoszláviával való viszonyunk nem kielégítő alakulásának legfőbb oka – véleményem szerint – az a körülmény, hogy a viszonzosság elvét mereven alkalmazzuk – a külügyminisztérium számos intervenciója ellenére – elsősorban a belügyminisztérium, valamint a sajtó és propaganda vonalán. Ahelyett, hogy bátran, széles körben kezdeményeznénk viszonyunk megjavítását, minden Jugoszláviával kapcsolatos lépésnél általában azt latolgatjuk, mit tesznek, meddig mennek el a jugoszlávok. A viszonzosság kérdését – véleményem szerint – nekünk csak bizonyos idő múltán kellene megvizsgáljunk, akkor, amikor már egy sor kezdeményezésen túl vagyunk. Így jár el a Szovjetunió is, amelynek politikájától a mi jelenlegi politikánk ebben a kérdésben – ha nem is célkitűzéseiben, de módszereiben – nézetem szerint – eltér.

Bátor kezdeményezéseinkkel egyrészt erősítenénk azokat a jugoszláv erőket, amelyek a velünk való jó viszony kialakítására törekszenek, komoly érveket bocsátanánk rendelkezésükre, másrészt elősegítenénk, hogy meglazuljon Jugoszlávia kapcsolata az Egyesült Államokkal és más kapitalista országokkal, s elérnénk, hogy lépésről-lépésre közeledjen felénk. Tehát röviden: Jugoszláviát kezdeményezéseinkkel – úgy vélem – közelebb vonnánk magunkhoz és ebből következőleg fokozatosan eltávolítanánk az imperialistáktól.

A magyar–jugoszláv viszony megjavítására vonatkozó konkrét javaslatokat az első számú melléklet tartalmazza.²¹

²⁰ 1953–1956 között Kurimszky Sándor volt a belgrádi követ.

²¹ A mellékletet nem közöljük.

Ausztria

Az államszerződés aláírásával és a szuverenitás helyreállításával Ausztriában a semlegességre törekvő erők kerekedtek felül. Helyzetük azonban távolról sem szilárd, mert jelentősek azok az erők, amelyek együttműködnek az amerikai és a nyugatnémet imperialistákkal és arra törekszenek, hogy Ausztriát minél szorosabban az Egyesült Államokhoz, Nyugat-Németországhoz és általában az imperialista táborhoz fűzzék.

A jelenlegi helyzetben osztrák viszonylatban – meggyőződésem szerint – legfőbb feladatunk az, hogy az Ausztriában felülkerekedett semleges erők további erősödéséhez segítséget nyújtsunk. Kézzel foghatólag, napról-napra támogatnunk kell őket azzal, hogy széleskörű, jó gazdasági, kereskedelmi kapcsolatokat létesítsünk, hogy világosan és félreérthetetlenül kifejezésre juttatjuk: nem akarunk beavatkozni Ausztria belügyeibe, és hogy kulturális és sportkapcsolataink fejlesztésével bebizonyítjuk: a magyar népi demokrácia jó szomszédja az Osztrák Köztársaságnak.

Ausztriával való viszonyunk pillanatnyilag nem rossz és amit az utolsó esztendőben tettünk, nagyjában és egészében megfelelt a fentebb körvonalazott céloknak. Követek akkreditálásával megszilárdítottuk diplomáciai kapcsolatainkat, kereskedelmi forgalmunk növekedett, sportkapcsolataink igen jól fejlődtek és a két ország viszonyát zavaró több függő ügyet is sikerrel rendeztünk. A jelenlegi nemzetközi helyzetben azonban mindez már nem elegendő. Tapasztalhatjuk, hogy osztrák részről törekszenek a kereskedelmi és kulturális kapcsolatok fejlesztésére hazánkkal, ugyanakkor azonban olyan törekvéseket is látunk, hogy a még rendezetlen kérdésekre való hivatkozással lazítják az országaink közötti kapcsolatokat. Ilyen körülmények között igen nagy jelentősége van annak, hogy gyorsan, minél előbb tegyünk egy sor politikai, különösen pedig gazdasági és kulturális kezdeményező lépést.

Véleményem az, hogy osztrák viszonylatban sem kell mindig – legalábbis egyelőre – feltétlenül figyelembe venni a viszonosság elvét, mert a viszonosság szigorú alkalmazásával éppen azoknak az erőknek járnánk kezére, amelyek lazítani akarják kapcsolatainkat.

Ausztriával kapcsolatos konkrét javaslatokat a 2-es számú melléklet tartalmazza.

Nyugat-Németország

A Német Szövetségi Köztársaságban – annak ellenére, hogy Adenauer és klikkje mindent megtesz, hogy erősítse az Atlanti Szövetséghez és a Nyugat-európai Unióhoz fűződő kapcsolatokat – a függetlenség, sőt a semlegesség irányában ható erők az utóbbi időben jelentős mértékben megnövekedtek. Ezeket az erőket egyrészt a német egység megteremtésének vágya fűti, másrészt a nyugatnémet ipar máris magas és egyre emelkedő termelési színvonal fenntartásának érdekei, a növekedő nehézségek a kapitalista piacon, arra sarkalják, hogy kapcsolatokat teremtsenek a Szovjetunióval, a népi

demokratikus országokkal, és visszakerüljenek kelet-európai hagyományos piacaikra. Igaz viszont, hogy az erős kommunista párt hiánya hátrányosan befolyásolja ezeknek az erőknek gyors kibontakozását, de ennek ellenére hatásuk máris nagy és egyre inkább növekszik. Nem lehet vitás, hogy nekünk is ezekre az erőkre kell orientálnunk, oly módon, hogy a szovjet javaslatok szellemében támogatjuk Németország egyesítésére irányuló törekvéseiket, lépéseket teszünk a Nyugat-Németországgal való kereskedelem intenzívebb fejlesztésére és kiküszöböljük mindazokat a körülményeket, amelyek zavarhatnák a két ország viszonyát, mint például a még Magyarországon tartózkodó foglyok, a szétszakított családok kérdése stb.

A Német Szövetségi Köztársasággal való viszonyunk megjavítására vonatkozó konkrét javaslatokat a 3-as számú melléklet tartalmazza.²²

Az elmondottakban vázoltam a nemzetközi helyzetet és rámutattam azokra a legfőbb célkitűzésekre és módszerekre, amelyeket – véleményem szerint – a jelenlegi helyzetben a Magyar Népköztársaság külpolitikájában követni és alkalmazni kell. Úgy gondolom, hogy a Magyar Népköztársaság belső helyzete, népünk egysége és elszánt békeakarata lehetővé teszi e célkitűzések megvalósítását. A külügyminisztérium apparátusa és külképviseleteink – bár még vannak nehézségeink, különösen, ami a vezető kádereket illeti – véleményem szerint alkalmasak arra, hogy e feladatok végrehajtását megkezdjük és eredményesen haladjunk előre.

Boldoczki János s. k.
külügyminiszter

MNL OL M-Ks-276.f. 53/239. ő. e. Géppel írt tisztázata.

²² Nem közöljük.

10.

Budapest, 1955. június 30.

**A Magyar Dolgozók Pártja KV Politikai Bizottságának határozata
a magyar–osztrák kapcsolatok fejlesztéséről**

Rendkívül titkos!

Határozat

A P. B. „A nemzetközi helyzet és az ebből adódó feladatink” külügyminiszteri előterjesztésre Ausztriával kapcsolatosan az alábbi határozatot hozta:

Ausztriával szemben olyan politikát kell folytatni, illetve kezdeményezni, amely erősíti az ottani baloldalt, illetve semleges erőket. Kezdeményezéseinkre az azonnali viszonzosságot sem kell minden esetben figyelembe venni.

Ennek megfelelően:

Politikai vonalon az alábbi intézkedéseket kell megtenni:

a.) Engedjük ki azokat a kettős vagy osztrák állampolgárokat, akiknek kiutazása érdekeinket különösebben nem sérti. Adjunk kegyelmet néhány olyan elítéltnak, akiknek megkegyelmezését az osztrákok a leginkább szorgalmazzák és akiknek fogva tartásához különösebb érdekünk nem fűződik.

b.) Állítsuk fel egy későbbi időben az Anschluss idején megszüntetett gráci magyar konzulátust.

Gazdasági vonalon a következő feladatokat kell elvégezni:

a.) Folytassuk le a pénzügyi tárgyalásokat s törekedjünk a szembenálló követelések (magyar részről: restitúciós igények stb., osztrák részről: államosított vagyontárgyak kártalanítása címén emelt igények stb.) kölcsönös törlésére úgy, hogy az ismert Eszterházy-vagyon számunkra pluszként megmaradjon. A Duna-Száva-Adria vasút kérdésében fogadjuk el az informatív tárgyalások megkezdésére vonatkozó javaslatot.

b.) Bővítsük ki árucsereforgalmunkat és folytassuk az osztrák áramexportba való bekapcsolódásunk lehetőségeit tisztázó megbeszéléseket.

c.) Kössük meg a társadalombiztosítási járadék- és nyugdíjigények rendezését biztosító egyezményt.

d.) Erősítsük meg a közlekedési kapcsolatokat Ausztriával, állítsuk helyre a Budapest-bécsi menetrendszerű légi járatot, nyissuk meg a Strem-lutzmannsburgi határállomást, engedélyezzük az osztrák bejáró határrendőrök létszámának felemelését háromról hat főre.

e.) Erősítsük meg a mezőgazdasági kapcsolatokat (a növényvédelmi egyezmény megkötésének szorgalmazása, az osztrák földművelésügyi miniszter meghívása az őszi mezőgazdasági vásárra stb.).

Kulturális vonalon:

Fogadjuk el az osztrákoknak azt a javaslatát, hogy félévenként közösen vizsgáljuk meg a kulturális kapcsolatok alakulását és dolgozzunk ki közös tervet. Az erre vonatkozó első megbeszélést a 100. osztrák–magyar labdarúgó mérkőzésre ősszel érkező osztrák közoktatásügyi miniszterrel folytassuk le. Ettől függetlenül már addig is szélesítsük ki kulturális kapcsolatainkat az alábbiak szerint:

a.) Az irodalom és a művészetek területén: gondoskodjunk a magyar filmek fokozott forgalmazásáról Ausztriában – vegyünk részt idén novemberben a „Háború utáni európai művészet tíz éve” című bécsi kiállításon – vegyünk részt ősszel a bécsi opera ünnepélyes újra megnyitáson – ünnepeljük meg Mozart halálának 200. évfordulóját és tegyünk megrendelést Mozartnak most kiadásra kerülő összes műveire – kezdjünk megbeszéléseket osztrák impresszáriókkal magyar zene- és énekművészek ausztriai, osztrák művészek magyarországi vendégszereplésére.

b.) A tudományok területén: A Magyar Tudományos Akadémia vegye fel a közvetlen kapcsolatot az Osztrák Tudományos Akadémiával. Válasszon osztrák tudóst tiszteleti tagjai közé.

c.) Keltsük életre a bécsi Magyar Intézetet, fokozzuk a bécsi „Budapest” helyiség tevékenységét. Biztosítsuk az e két feladathoz szükséges anyagi eszközöket és káde-reket.

d.) Küldjük ki Bécsbe a bádeni levéltári egyezményben biztosított kutató-törté-nészt.

Sajtóvonalon tegyük meg az alábbi intézkedéseket:

a.) Küldjük Bécsbe állandó MTI tudósítót.

b.) Kezdjük meg egy magyar információs és sajtóiroda 1956-ban történő felállít-ásának előkészületeit.

MNL OL M-Ks-276.f. 53/239. ő. e. 17-22. lap 1955. június 30. Géppel írt tisztázat. A mellékletek közül csak a 2. számút közöljük. A Politikai Bizottság ülésén az Auszt-riára vonatkozó előterjesztéshez nem szóltak hozzá.

11.

Bécs, 1956. január 9.

Puja Frigyes követ jelentése a burgenlandi tartományi vezetőkkel történő kapcsolatfelvételtől és a tartományban tett körútjáról

Tárgy: Burgenlandi utazás

Szigorúan titkos

Január 3–4–5-én körutazást tettem Burgenlandban. Az utazás célja az volt, hogy:

- 1) kapcsolatokat építsenek ki ebben a tartományban, valamint
- 2) megismerkedjek a tartomány legégetőbb problémáival.

Az utazást félig hivatalos jelleggel akartam felruházni, mert csak ilyen alapon lehetett biztosítani a hivatalos személyekkel való megismerkedést.

Ezért az út előkészítésére Rác elvtárs követségi attasé leutazott Burgenlandba és ott érintkezést vett fel a tartomány egy-két vezetőjével az utazási program megbeszélése céljából. Miután Rác elvtárs a legfontosabb kérdésekben megállapodott, közölte velük, hogy mikorra tervezzük ezt az utat. Formának azt választottuk, hogy közöltük velük, hogy meg szeretnénk ismerkedni a tartomány legnevezetesebb dolgaival, valamint meg szeretnénk tekinteni a tartományi fővárost.

Ilyen előkészítés után január 3-án Bárány és Rác elvtársak kíséretében leutaztam Burgenland fővárosába, Eisenstadtba. Egyenesen a Landeshauptmann²³ rezidenciájába mentünk, ahol a Landeshauptmannal az élen a tartományi kormány fogadott bennünket. Némi beszélgetés után ebédhez ültünk, amelyet a Landeshauptmann adott tiszteletünkre. Az ebéd igen kellemes, jó hangulatban telt el. Ebéd után Riedl Adalbert igazgató kalauzolásával megtekintettük a várost, meglátogattuk az Eszterházy herceg által emelt templomot, amit a burgenlandiak a világ nyolcadik csodájának neveznek, megtekintettük továbbá a templomban Haydn-nak, a nagy zeneszerzőnek a sírját. Megnéztünk ezután több városrészt, majd meglátogattuk a Haydn múzeumot, ahol Liszt Ferencről is van összegyűjtött anyag. Ezután meglátogattuk a városházát, ami egy nagyon szép épület és meglátogattuk a város polgármesterét. A polgármester a két polgármester-helyettes társaságában fogadott bennünket, amikor is hosszasan elbeszélgettünk. Este az ebéden részt vettek, valamint a polgármestert és két helyettesét vacsorára hívtam meg, ami szintén igen kellemes hangulatban folyt le.

²³ Tartományfőnök.

A vacsorán és az ebéden részt vettek: Dr. Lorenz Karall Landeshauptmann, Alois Wessely Landeshauptmann-helyettes, Josef Lentsch, a Landtag²⁴ elnöke, Bauer Johann földműves, Bögl Hans lakatos, Wagner Johann vendéglős, Dostal Albin, a Landesrat²⁵ tagjai, Dr. Posch Karl, Hofrat, Landesamtsdirektor²⁶ Riedl Adalbert Direktor, a Vörös-kereszt vezetője, Tinhof Hans polgármester, Schrödl Karl helyettes polgármester és Sexl Ludwig helyettes polgármester.

Január 4-én miután a Landesamtsdirektor értesítette Oberpullendorf²⁷ Bezirkshauptmannját²⁸, leutaztam Oberpullendorfba Veres és Hargitai elvtársak kíséretében.

Cserer Alois Bezirkshauptmann, Lonschitz Michael polgármester és a helyettes polgármester fogadott bennünket. Rövid beszélgetés után a városka megszemlélésére indultunk. Ennek befejeztével a polgármester adott ebédet számunkra, majd délután vidékre utaztunk. Meglátogattuk a Landsee-ben²⁹ fekvő várrmot, majd onnan egy kötőüzem meglátogatására indultunk. Ezen kívül meglátogattuk Reidingban³⁰ Liszt Ferenc szülőházát, és a szülőházában berendezett kis múzeumot.

Január 5-én Oberwart³¹ járásba mentünk. Itt is a Bezirkshauptmannnál voltunk, azonban itt nem volt semmi előkészítve. Ezért kb. 1 órás beszélgetés után elköszöntünk tőle, s meglátogattuk Sarlai orvost, aki az itteni Szabadság Egyesület egyik vezető embere. Majd Sarlai doktorral együtt kiutaztunk Unterwartra,³² ahol Palánkkal, a Szabadság szervezet vezető tagjával folytattunk megbeszéléseket.

A különféle emberekkel folytatott beszélgetésekből az alábbi kérdéscsoportokat szeretném kiemelni:

1) A Landesregierung³³ tagjai és mások is kifejezték azt a kívánságukat, hogy helyre kellene állítani Magyarország és Ausztria között a kishatárforgalmat, mert ez a környék egész Burgenland lakóinak nagyon hiányzik. Ugyanezt a kívánságukat fejezték ki a vezetők Oberpullendorfban és Oberwarton is.

2) A burgenlandi kormány vezetői szeretnék Magyarországgal szorosabb gazdasági kapcsolatokat kiépíteni, mert ez Burgenland érdeke. Jellemző, hogy valamennyien azon vannak, hogy Magyarország nagyobb fa-kontingenseket kapjon, mert Burgenlandnak a szállítási költségek miatt ez nagyon előnyös. Unterwarton Palánk elvtárs

²⁴ Tartománygyűlés.

²⁵ Tartományi kormány.

²⁶ Tartományi hivataligazgató.

²⁷ Felsőpulya.

²⁸ Járási hivatalfőnök.

²⁹ Lánzsér.

³⁰ Doborján.

³¹ Felsőőr.

³² Alsóőr.

³³ Tartományi kormány.

kifejtette, hogy ott sok a kivágott fa, s egészen meglepte, amikor azt mondtam, hogy mi több fát vásárolnánk, ha kapnánk. A kormány vezetőinek kifejtettem, hogy mi szeretnénk több fát vásárolni, sőt szeretnénk olyan regionális kereskedelmet is kifejleszteni ezzel a határvidékkel, mint amilyen például Steyermarknak van Jugoszláviával. Egészen meglepte őket az, hogy Steyermark Jugoszláviával ilyen kereskedelmet folytat. Megmondtam a vezetőknek, hogy kereskedelmi tanácsosunk, Karádi már régebben akart Burgenlandba jönni, hogy ezt a kérdést itt a megfelelő vezetőkkel megbeszélje. A Landeshauptmann meg is mondtotta mindjárt, hogy Karádi elvtárs kivel vegye fel a kapcsolatokat.

3) Kifejtettem, hogy Magyarország Burgenlanddal nemcsak gazdasági kapcsolatok szélesítésére, hanem a kulturális kapcsolataink kiépítésére törekszik. Ezt szintén meglelégedéssel vették tudomásul.

Különösen sokat beszélgettem Karall Landeshauptmannal. Ő természetesen nem titkolta, hogy a kommunistákat nem szereti, de elmondása szerint a szovjet csapatok parancsnokságával igen jó kapcsolatokat tartott fenn az utolsó néhány évben. Ő maga az ÖVP-nek a tagja, s úgy látszik híve Magyarország és Ausztria szorosabb kapcsolatának. Ő maga horvát származású, horvátnak vallja magát, de nagyon szoros magyar kapcsolatai voltak. A budapesti jogi egyetemen végzett, kitűnően beszél magyarul. Egyébként sokan beszélnek közülük magyarul.

4) Ober- és unterwarti utunk abból a szempontból volt különösen eredményes, hogy sok mindent megtudtunk az átszökött disszidensek életéről, arról, hogy ki szervezi az átszökéseket stb. Ezt a további munkánkban jól fel tudjuk majd használni.

Ami az egész utat illeti, az igen eredményesnek mondható, s jól felhasználhatjuk majd az újonnan szerzett jelentős kapcsolatainkat.

Mint problémáról sokat beszélgettünk a földreformról, amit azonban egy külön jelentésben foglalok majd.

PF s. k.
Puja Frigyes
követ

MNL OL XIX-J-36-a Bécsi követség 15/2/sz.t./1956. Géppel írt fogalmazvány. – A Külügyminisztérium részéről Beck István osztályvezető január 31-én 001 091/1956 szám alatt válaszolt a jelentésre. Ebben „igen jó kezdeményezésnek” nevezte a látogatást, a regionális gazdasági és kulturális kapcsolatok élénkítését pedig örvendetesnek és kívánatosnak nevezte. MNL OL XIX-J-36-a Bécsi követség 15/1956.

12.

Budapest, 1956. január 21.

Karl Braunias követ összefoglaló jelentése a magyar–osztrák kapcsolatokban 1955-ben történt változásokról, tárgyalásokról, rendezvényekről, látogatásokról

21-Pol/56

Bizalmas!

Szövetségi Miniszter Úr!

Mióta 1954 decemberében a moszkvai konferencián Hegedüs András akkori miniszterelnök-helyettes kifejezte a magyar kormány óhaját az Ausztriához fűződő jószomszédi kapcsolatok helyreállítására³⁴, ezt a gondolatot a magyar politikusok különböző formában többször megismételték. Így 1955. április 3-án a magyar függetlenség 10. évfordulója alkalmából tartott ünnepi rendezvényen a Magyar Dolgozók Pártja első titkára Rákosi Mátyás³⁵; 1955 áprilisában az országgyűlésben Hegedüs András újonnan kinevezett miniszterelnök és Boldoczki János külügyminiszter;³⁶ november 7-én az októberi forradalom alkalmából tartott ünnepi ülésen Kovács István, a Magyar Dolgozók Pártja KV titkára³⁷; végül november 15-én az országgyűlésben ismét Hegedüs miniszterelnök.³⁸

Arra törekedtem, hogy a magyar politikusokat arra ösztönözzem, hogy a platói nyilatkozatokból konkrét tények legyenek. Párt- és államférfiakkal és vezető tisztségviselőkkel folytatott beszélgetéseimben kifejtettem, hogy Ausztriában szívesen hallják ezeket a nyilatkozatokat, de csak akkor hisznek bennük, ha a szavakat tettek követik. Ezekben a beszélgetésekben és számos intervenció során mindig rámutattam arra, hogy Ausztria számára elsősorban az a fontos, hogy eltűnjenek azok a különbségek, amelyek az osztrák állampolgárok (és a vagyonuk) magyarországi, illetve a magyar állampolgárok ausztriai megítélésében fennállnak, és helyet adjanak a normális viszonyoknak. Másodsorban pedig kiépüljenek a kölcsönös kapcsolatok az élet különböző területein.

A mellékletben felsoroltam azokat a kérdéseket, amelyek a külügyminisztériumban és az egyes kormánytagokkal folytatott beszélgetésekben mindkét részről

³⁴ *Szabad Nép*, 1954. december 2., 1.

³⁵ *Szabad Nép*, 1955. április 4., 2.

³⁶ *Szabad Nép*, 1955. április 19., 1. és április 23., 1.

³⁷ *Szabad Nép*, 1955. november 7., 2.

³⁸ *Szabad Nép*, 1955. november 16., 3.

napirendre kerüljenek. Az összeállítás jelzi, hogy az egyes témákban születtek-e már intézkedések, vagy rendezésük még a tárgyalási szakaszban van, illetve teljesen nyitott. A besorolást egyeztettem a magyar külügyminisztérium illetékes tisztviselőivel és első sikerként könyvelhettem el, hogy magyar részről már a következő napokban három pontban engedményt tettek. Mivel az anyag iránt Dr. Sík, a külügyminiszter első helyettese különösen érdeklődött, a mellékletet másolatban rendelkezésére bocsátottam.

Braunias s. k.

Melléklet.

A.

A kapcsolatok helyreállítása mindkét irányban

1. Osztrák állampolgárok és kettős állampolgárok kiutazása Magyarországról: magyar részről alapvetően készek lehetővé tenni a kiutazást. Több ügyet már elintézték, más ügyek még a felülvizsgálati szakaszban vannak.

2. Beutazó vízumok szabadabb kiadása az osztrákok számára:

1955-ben 4000 körüli vízumot adtak ki, nagyobb részt sportrendezvények látogatására és hétvégi autóbuzos utakhoz.

3. A vízumdíj megszüntetése a sportolók számára: mindkét oldalon megtörtént.

4. Vízum kiadása a sportolók számára a követségek előzetes hazai tájékoztatása nélkül: osztrák részről javasolták, a magyar válasz formálisan még hiányzik.

5. A vízumdíj megszüntetése művészek és tudósok számára: eddig csak magyar részről történt meg.

6. Azonnali vízumkiadás az olyan különösen sürgős esetekben, mint haláleset, súlyos betegség: osztrák részről már eddig is megvalósult.

7. A magyar kiutazó vízumnak a beutazó vízummal egyszerre történő kiadása az osztrák kormányfutárok számára: magyar részről most engedélyezték.

8. A DDSG személyzet rendőri megfigyelésének megszüntetése Budapesten: magyar részről most engedélyezték.

9. A DDSG hajók rendőri motoros-kíséretének megszüntetése: magyar részről most engedélyezték.

10. Az osztrák vasúti-, rendőri és vámszemélyzet elhelyezésének javítása és mozgásának megkönnyítése a hegyeshalmi közös pályaudvaron: a két közlekedési miniszter tervezett megbeszélése alkalmával kell szabályozni.

11. Az osztrák diplomaták mozgásszabadsága korlátozásának megszüntetése: Magyarország számára probléma, hogy ez csak az országban akkreditált összes diplomata vonatkozásában szabályozható. Fontolóra veszik az osztrákok számára kiadandó külön engedélyek esetében a külön eljárás lehetőségét.

B.

Vagyoni tárgyalások.

Az 1953 őszen megszakított tárgyalásokat 1956. január 23-án Bécsben folytatják.

C.

A határforgalom megkönnyítése.

Mivel jelenleg normális határforgalom csak a Hegyeshalom–Nickelsdorf közötti vasúti és közúti szakaszon bonyolódik, osztrák részről a következő fejlesztést javasolják:

1. A meglévő Klingenbach–Sopron, Rattersdorf–Kőszeg, Heiligenkreutz–Ráabafüzes és Ebersdorf–Szentgotthárd közúti határátkelőhelyek üzembe helyezését.

2. Menetrend szerinti autóbusz-kapcsolat létrehozása Bécs és Budapest között, később a Balatonhoz: osztrák oldalról javasolják, a magyar állásfoglalást kilátásba helyezték.

3. Légügyi egyezmény megkötése: osztrák részről javasolták, a magyar válasznak hamarosan meg kell érkeznie.

4. A postai forgalom normalizálása: az Ausztriából Magyarországra küldött postai küldemények kézbesítési ideje már lényegesen lerövidült.

5. A telefon-összeköttetés javítása a két főváros között: a hiányosan működő második vonalat a magyarok most hozzák rendbe.

6. Osztrák rádióadások: a magyar postaigazgatás közölte, hogy az osztrák adók sávján nem fognak adni.

D.

Határviszonyok.

1. A magyar határőrök osztrák területre történő lövöldözése megszűnt.

2. Aknmezők: magyar oldalról közlik, hogy az aknák hatóköre nem olyan nagy, hogy osztrák területen károkat okozhassanak. Az ügyet továbbra is figyelemmel

kísérjük, osztrák részről intézkedések kívánatosak, mivel az aknarobbanások osztrák területen már nem veszélyeztetnek emberi életet és javakat.

3. Magyarországi menekültek, az osztrák gyakorlat eddig a következő:

a.) a politikai menekülteknek menedékjogot biztosítanak;

b.) a bűnözőket kiadják, ha a magyar hatóságok kiadatási kérelmet nyújtanak be, amelyről az osztrák bíróság dönt;

c.) az ún. gazdasági menekülteket, akik a kedvezőtlen gazdasági körülmények miatt Ausztriába menekültek, az illegális határátlépés miatt rendőrileg megbüntetik és tartózkodási tilalom alá helyezik őket. Ha nem utaznak tovább egy harmadik országba, úgy humanitárius okokból, annak megakadályozására, hogy a magyar hatóságok megtorló intézkedésekkel élhessenek velük szemben, fellebbezési lehetőségük van. Osztrák részről még nem foglaltak állást az átadás szabályozására vonatkozó magyar kívánságról, de vannak gyerekek, akik Ausztriába tévedtek, és akiket a magyar hatóságoknak visszaadtak. Magyarország, egy amnesztia-rendelet értelmében a felszabadulás 10. évfordulója alkalmából, büntetlenséget biztosít a politikai menekülteknek, ha 1956. április 4-ig visszatérnek az országba.³⁹

4. Határügyi vegyes bizottság: egy 1955 októberében Luisingnál történt határkonfliktus kivizsgálására a magyar fél részéről (a bizottság) ad hoc vegyes vizsgáló bizottság felállítását javasolta. A bizottság a konfliktus kivizsgálása után állandó vegyes bizottság létrehozását ajánlotta a két kormánynak.⁴⁰

E.

Gazdasági kapcsolatok.

1. Az 1955 szeptemberében és novemberében tartott gazdasági tárgyalásokon meg egyeztek a kereskedelmi forgalom 40%-os bővítéséről. Az ausztriai szovjet gazdasági igazgatás szabálytalanságait megszüntették.

2. A két nemzeti bank megállapodott a tőke-transzferre azoknak a vagyontárgyaknak az elidegenítésénél, amelyekre nem vonatkoznak korlátozások, azaz Ausztriában gyakorlatilag minden, Magyarországon pl. a telkek.

³⁹ *Magyar Közlöny*, 1955. április 3., 229–230. Az 1955. évi 11. tv.

⁴⁰ Luising/Lovászdal térségében 1955. októberében egy menekülő üldözése közben több magyar határőr átlépte a határt és hosszabb ideig osztrák területen tartózkodott, osztrák állampolgárokat zaklatott. Az ügy kivizsgálására egy ad hoc magyar–osztrák vegyes bizottságot hoztak létre, melynek tárgyalásai 1955. december 12-én kezdődtek. December 20-án közös határszembét tartottak. Ennek alapján született meg ajánlás az állandó vegyes bizottság létrehozására. *Szabad Nép*, 1955. december 24. és MNL OL XIX-J-1-j Ausztria IV 32. KÜM 009 166/1955.

3. Az osztrák részről az Ausztria és Románia között már létrejött egyezményhez hasonlóan, megkötni szándékozott dunai teherszállítási egyezmény eddig még nem kapta meg a magyar hozzájárulást.

4. A DDSG budapesti képvisellete beadványának, a magyar hajós személyzet felvétele ügyében, eddig még nem adtak helyt.

F.

Politikai kapcsolatok.

1. Ausztria semlegességének elismerése rendkívül gyorsan és különösen ünnepélyes formában történt. Magyarország volt az 5. állam, amely Ausztria semlegességét elismerte. Ez a Magyar Népköztársaság Elnöki Tanácsa, az államfői testület által kiadott nyilatkozatban öltött testet, amit a hivatalos közlönyben tettek közzé.⁴¹

2. A magyar országgyűlés osztrák parlamenti képviselőket hívott meg látogatásra. Az osztrák Nemzeti Tanács, túlterheltsége miatt eddig nem tudta a meghívást teljesíteni.

G.

Miniszteri látogatások.

1. A bécsi őszi vásárra 1955 szeptemberében Bécsbe érkezett Mekis miniszterelnök-helyettes és Bognár belkereskedelmi miniszter, akik megbeszélést folytattak az osztrák kereskedelmi miniszterrel.

2. A mezőgazdasági és erdészeti minisztert más irányú sürgős feladatai sajnos akadályozták abban, hogy eleget tegyen a magyar földművelésügyi miniszter meghívásának, és meglátogassa a magyar mezőgazdasági kiállítást.

3. A Burgtheater megnyitása miatt az oktatásügyi miniszter nem tudott az 1955. október 16-i nemzetközi labdarúgó mérkőzésre Budapestre utazni.

4. A magyar közlekedési miniszter a közeljövőben a hegyeshalmi határpályaudvaron tartandó szakmai beszélgetésre fogja meghívni a közlekedésügy és az államosított üzemek miniszterét.

⁴¹ *Magyar Közlöny*, 1955. november 26.

H. Kulturális csere:

1. Magyar részről javasolták, hogy tartsanak rendszeres programmegbeszéléseket; osztrák részről még nem történt végleges állásfoglalás.
2. Osztrák részről engedélyt kértek az oktatásügyi miniszter által Budapesten tervbe vett osztrák olvasóterem berendezésére, a magyar állásfoglalást már kilátásba helyezték.
3. A kulturális csere már létrejött, erről külön jelentettem.⁴²
4. Osztrák kulturális szakemberek már felvették a kapcsolatokat a magyar intézményekkel, erről külön jelentettem.⁴³
5. A Burgtheater és a Staatsoper megnyitására⁴⁴ magyar díszvendégeket hívtak.

K. Műszaki és szakmai együttműködés.

1. Vízszabályozási munkák az államhatáron: a tárgyalások folyamatban.
2. Vízgazdálkodási egyezmény: a tárgyalások folyamatban.
3. Postai szakemberek megbeszélése: 1956 nyarán Budapesten.
4. A két ország szakemberei közötti együttműködés helyreállítása a szódás talajok javítása területén.
5. Együttműködés a bizám-patkány⁴⁵ elleni harcban.
6. Szakmai küldöttségek meghívása, pl. az Osztrák Mezőgazdasági Kamara meghívása a budapesti mezőgazdasági kiállításra.

⁴² A jelentést nem ismerjük.

⁴³ A jelentést nem ismerjük.

⁴⁴ A Burgtheater újjáépítését követően az ünnepi megnyitóra 1955. október 14-én, az Állami Operaház megnyitására november 5-én került sor. Az előbbin Horvai István, a Madách Színház igazgatója vett részt (*Szabad Nép*, 1955. október 15.), az utóbbin megjelent magyar delegáció tagjai a következők voltak: Tóth Aladár, a Magyar Állami Operaház igazgatója és felesége, Fischer Annie zongoraművész, Nádasdy Kálmán főrendező, Kadosa Pál zeneszerző és Péterfi István, a Zenei Alap igazgatója. *Szabad Nép*, 1955. november 6., 6. A megnyitó előadást Beethoven *Fidelióját* a Kossuth Rádió is közvetítette. *Szabad Nép*, 1955. november 4., 2.

⁴⁵ A Fertő-tónál is nagyobb számban előforduló rágcsáló állat (pézsmapatkány).

A felsorolt 44 témából huszonhatot már vagy elintézték, vagy tárgyalási szakaszban vannak. 14 témakörben magyar, 5 témakörben osztrák állásfoglalás várható, de a kérdésekben is számolni lehet eggyel több vagy kevesebb gyors nyilatkozattal.

ÖStA AdR BKA/AA Pol. II.-Ungarn 2. GZ 511.049 Pol/56 (511.368). Német nyelven, géppel írt tisztázatot. Az előadói íven olvasható feljegyzések szerint tájékoztatásul megküldték a londoni, moszkvai, párizsi, washingtoni, római és belgrádi nagykövetségeknek, a varsói, bukaresti és szófiai követségeknek. Irattárba helyezték 1956. január 23-án.

13.

Bécs, 1956. február 29.

**Részletek Puja Frigyes követ 1955. évi összefoglaló jelentéséből
a magyar–osztrák kapcsolatokról, a konzuli munkáról
és az ausztriai magyar egyesületekről**

Melléklet a 49/szig.titk./1955 számhoz

[...]

III. Ausztria és Magyarország közötti kapcsolat alakulása.

1.) Általában az 1955-ös folyamán a két ország kapcsolatának alakulásában néhány dologtól eltekintve, mindenütt javuló tendenciát lehet megállapítani. A két ország vezetői beszédekben, nyilatkozataikban kifejezésre juttatták a két ország kölcsönös közeledési szándékait. A magyar kormány kezdeményezései folytán egyes vonalakon megindultak a tárgyalások (pénzügyi, vízügyi). Az osztrákok a kulturális együttműködésre vonatkozóan kezdeményeztek. Jelentős fejlődést mutat a két ország közötti kereskedelem, s az eddig is jó sportkapcsolatok mellett eredmények mutatkoztak a kulturális területen is. Egyes osztrák és magyar szervek között, továbbá egyes magyar és osztrák vezető személyiségek között létrejött kapcsolatok pozitív irányban vitték előre a két ország közötti viszony megjavítását.

Amikor megállapítjuk, hogy határozott fejlődés mutatkozott a két ország kapcsolatát illetően, megállapíthatjuk azt is, hogy a fejlődés még lassú, és annak ütemével egyáltalán nem lehetünk megelégedve. Kétségtelen az is, hogy ez főleg nem a magyar fél hibájából adódik, hanem az osztrákok magatartása gátolja a gyorsabb fejlődést. Amíg Szovjetunióval szemben más politikát folytatnak (lásd kormány-, parlamenti

és egyéb delegációk látogatásai, egyezmények stb.), addig a többi népi demokratikus országokkal és különösen Csehszlovákiával és Magyarországgal szemben megkülönböztető magatartást tanúsítanak. Magyarországot illetően a várakozás álláspontján álltak és részben a pénzügyi tárgyalások eredményétől tették függővé a kapcsolatok további alakulását.

2.) Külpolitikai síkon az államszerződés előtt a nyugati politika erősebb befolyása révén kevés lehetőség mutatkozott a két ország viszonyának megjavítása terén. Az államszerződés megkötése azonban e téren nagy lehetőségeket helyeztek kilátásba. Az a tény, hogy Ausztria örökérvényű semlegességre kötelezte magát, megteremtette a lehetőségét a jószomszédi viszony kiépítésének. A magyar és osztrák kormány vezető személyiségei tettek is ilyen irányú nyilatkozatokat, azonban gyakorlatban jóformán csak a magyar kormány tett ez irányban lépéseket. Különbőféle kezdeményezések láttak magyar részről napvilágot, így a pénzügyi és vízügyi tárgyalások megindítása, az osztrák parlamenti delegáció meghívása, a magyar kormánydelegáció részvétele a bécsi vásáron, magyar delegáció részvétele a Burgtheater és az Opera megnyitásán stb. Osztrák részről is történt kezdeményezés, így pl. a kulturális együttműködésre vonatkozóan, azonban magatartásuk tartózkodó, visszatükrözi a várakozás álláspontját. Ez megmutatkozik abban is, hogy habár tettek a kulturális együttműködésre javaslatot, e téren jóformán alig történt valami, mondhatni teljesen leállt. A várakozó álláspontot tükrözik vissza azok a tények is, hogy pl. a parlamenti delegáció meghívására még a mai napig sem adtak választ, valamint az, hogy a magyar kormánydelegációt Raab nem volt hajlandó fogadni.

A két ország közötti általános kapcsolat megjavítása szoros összefüggésben van a semlegesség megerősödésének kérdésével és a nemzetközi helyzet további alakulásával. Ha Ausztriában valóban a semleges erők kerekednek felül, nyilvánvalóan kapcsolataink javulására is kedvezőbb kilátások nyílnak. Ha azonban a semlegesség erői nem tudnak felülkerekedni, a látszat-semlegességnek megfelelően viszonyunk tartós megjavítására sokkal kevesebb esélyünk lehet. Ugyanez mondható el a nemzetközi helyzet alakulásáról is azzal a kiegészítéssel, hogy a nemzetközi helyzet ilyen vagy olyan alakulása természetesen visszatükröződik az osztrák semlegesség alakulásában is. Mindenesetre feladatunk a további kezdeményezések megtétele még akkor is, ha ezek nagyobb anyagi áldozatokkal járnak. Azonban ügyelnünk kell arra, hogy a jobb kapcsolatok megteremtését ne erőszakoljuk, ne akarjunk mindenáron megegyezni, jóban lenni az osztrákokkal. A kapcsolat megjavítása ütemének meggyorsítása tekintetében bizonyos türelmet kell tanúsítanunk, mert az állandó egyoldalú igyekezet osztrák részről esetleg még további visszahúzódadást eredményezhet, illetve még jobban nyeregben érezhetik magukat, ugyanakkor pedig tekintélyünket is lejáratnánk. Ezt támasztja alá barátainknak a véleménye is, miszerint részünkről tanúsított türelmetlenség károsan hathat.

3.) Külkereskedelem vonalán értünk el legtöbb eredményt. Az államszerződés megkötéséig ezen a vonalon főleg az USIA-val⁴⁶ való kereskedelemre alapoztunk, most azonban az USIA megszűnésével egyre erőteljesebben törekszünk pozícióink kiépítésére. Annak ellenére, hogy eredményesen fejlődtek a kapcsolatok, sok még a negatívum is.

Az osztrák–magyar kereskedelmi kapcsolatok 1955-ben jelentősen javultak. Ez megnyilvánult mind a forgalom mennyiségi növekedésében, mind pedig újabb árucikkek bekapcsolásában. Különösen öröndetesen emelkedett az Ausztriába irányuló magyar export. Erről képet adnak az alábbi számok:

Millió \$-ban:	1954.	1955.	emelkedés %-ban:
magyar export	15,1	20,0	32
magyar import	12,2	15,0	23
összforgalom:	27,3	35,0	28

Amint a fenti táblázat mutatja, Ausztriával való külkereskedelmünk már 1954-ben, de különösen 1955-ben aktív volt. Az aktív saldóból eredő követeléseket elsősorban az Ausztrián keresztül lebonyolított vasúti transit fuvardíjak kiegyenlítésére fordítottuk. A magyar import összetétele az előző évekhez képest nagyjából változatlan marad alapvető tételek a fa-féleségek, nemesacél és hengereltáru, valamint celuloze és papíráruk maradtak. A magyar exportban öröndetes változás, hogy első ízben jelentkeztek nagyobb mértékben gép-eladások (szerszámgépek és dumperek), jelentős eltolódást eredményezett exportunk szerkezetében, továbbá az 1955-ös év során Ausztriában szállított mintegy 100.000 tonna, azaz kb. másfél milliós értékű fűtőolaj. Ezek következtében csökkent a mezőgazdasági áruk aránya a magyar exportban. A mezőgazdasági exportunkban jelentősen növekedett az élőállatok részesedése, ezzel szemben nem volt kielégítő a gyümölcs és zöldség exportunk mértéke. Általában megkönnyítette a magyar export fokozását az Ausztriában is erősen jelentkező gazdasági konjunktúra.

A javuló kereskedelmi kapcsolatok tünete, hogy az év során a klíring megfelelően funkcionált, bár az év nagyobb részében a magyar fél az overdraft jelentős részét igénybe vette, egy alkalommal sem akadt meg a forgalom a túlzott eladósodás következtében, amire a múlt években többször volt példa. Sőt az év végére – elsősorban az idényhez kötött gabonaszállítások következtében – mintegy 2 millió \$-os magyar aktív saldo jött létre.

⁴⁶ Az ausztriai szovjet vagyonok igazgatóságának elnevezése rövidítve.

Az ősz folyamán két szakaszban megtartott (1955. VIII. 30-tól IX. 23-ig Budapesten és nov. 3-tól nov. 23-ig Bécsben) árucseré-forgalmi tárgyalásokon sikerült további eredményeket elérni:

a.) A forgalom lényeges növelése (35-40%) az előző évihez képest.

b.) Sikerült növelni a magyar importban számunkra olyan fontos tételek kontingenseit, mint bányafa, fűrészáru- és egyéb faféleségek, hengereltáru, celulose; sikerült továbbá olyan új cikket kontingentálni, mint rézhuzal és horganyfém.

c.) A magyar exportban sikerült az eddiginél nagyobb mértékben kontingentálni élőállatokat: az előző évi megállapodáshoz képest a legjelentősebb szerkezeti változást azonban a gépexportnak 350 000-ról 1 millió \$-ra, a fűtőolaj kivitelünknek pedig 5000 to-ról 80 000 to-ra való felemelése jelenti.

Hogy a tárgyalások viszonylag hosszú ideig tartottak és átmenetileg félbe is szakadtak, hogy a magyar delegációnak igen szívós harcot kellett folytatni a kitűzött célok eléréséért, annak fő okai az alábbiak:

a.) Az osztrák fél közvetlenül az államszerződés aláírása után nem kívánta az osztrák-magyar áruforgalom erőteljes szélesítését dokumentálni nyugati „partnerei” felé;

b.) Különösen elzárkózott a nagyobb mértékű bővítés elöl a nekünk legkívánatosabb cikkeknel (fa, acél), mert ezek a konjunktúra miatt a belső piacon is igen keresett cikkek. Exportját főleg „puha cikkekben” szerette volna fokozni, amit a magyar fél nem akceptált.

c.) A magyar delegáció arra törekedett, hogy a volt USIA ügyletekből, amit csak lehet, beépítsen a kereskedelmi megállapodásba. Az USIA ügyek eddig is szálkát jelentettek az osztrák hatóságok szemében és a viszonylag jelentős USIA forgalmunk (évi 6-8 millió \$ összforgalom) különösen az utóbbi időben gátolta az osztrák-magyar közvetlen forgalom kiszélesítését. Ilyen körülmények között érthető, ha az államszerződés aláírása után az osztrák fél arra törekedett, hogy a korábban USIA forgalomban szereplő magyar exportáruk ne kerüljenek beépítésre a kereskedelmi egyezménybe.

Fenti okok miatt a tárgyalás hangja és lefolyása (és mert az osztrák delegáció kiskatáskörű emberekből állott) nem volt megfelelő és nem tükrözte a két ország kereskedelmi kapcsolatában az utóbbi 1-2 évben objektíven jelentkező javuló tendenciát. A megállapodás gyakorlati eredményei azonban kielégítőnek mondhatók, kivéve a fa-szektor, ahol nem sikerült a kívánt kontingenseket elérnünk.

Az elmúlt év komoly kereskedelempolitikai sikerének kell elkönyvelni, hogy csaknem fél éves harc eredményeképpen megtörtük a Magyarország felé irányuló osztrák faexportban eddig fennálló monopóliumot. Ennek eredményei már az 1955 negyedik negyedében lekötött fa-tételeknél is mutatkoztak (mintegy 100 000 \$-t sikerült meg-takarítani olcsóbb vásárlás útján), a tulajdonképpeni kihatásai azonban elsősorban

1956-ban és a további években várhatók. Jelentős eredmény továbbá a fűtőolaj fokozódó és viszonylag jó áron történő exportja (1954: \$ 10.5/to, 1955: \$ 16/to.).

A szovjet tulajdonban lévő USIA szervezettel 1955-re oldalanként mintegy 5 millió \$ keretű megállapodásunk volt. Az osztrák államszerződés következtében az USIA 1955. július végén megszűnt. Fenti időpontig mintegy 3 millió \$ áruforgalmat bonyolítottunk le. Több hónapig tartó huzavona után sikerült az illetékes osztrák hatóságokkal megegyezni az USIA-val kötött megállapodás hátralékainak (1,7 millió \$) egy-egy oldalon az osztrák–magyar klíring keretében történő lebonyolítására. E megállapodás értelmében Magyarország főleg dohányt és cigarettát, szalámit, konzerveket, baromfi, zsírt, szőrme- és textiláru, valamint vegyi cikket szállít, míg Ausztria fát (750.000 \$), acélt (500.000 \$) és 100 db vasúti tartálykocsit. A lebonyolítás átnyúlik az 1956-os évre.

Az 1955-ös évben az áruforgalom kiszélesítése mellett, sikerült kapcsolatainkat is mind hatósági, mind kereskedelmi téren kiterjeszteni. Az eredmények mellett azonban meg kell állapítani azt is, hogy 1955-ben sem használtuk ki teljes mértékben az osztrák–magyar kereskedelmi kapcsolatokat lehetőségeit. Bár a kereskedelmi kirendeltség munkája sokat javult, további erősítésre volna szükség.

Az osztrák–magyar kereskedelmi kapcsolatok további megjavítása érdekében a kereskedelmi apparátus főfeladata a magyar export további fokozása. Ennek érdekében jobban ki kell építeni a magyar külkereskedelmi vállalatok ausztriai képviselőhálózatát (elsősorban gépipari vonalon); több vállalati kiutazót kell az osztrák piacra irányítani; tovább kell erősíteni a kereskedelmi kirendeltséget személyi szempontból és meg kell oldani megfelelő elhelyezését; még jobb kapcsolatokat kell kiépíteni a befolyásos kereskedelmi partnerek és hatósági személyek felé.

4.) Kulturális és sportvonalon elért eredményeink jelentősek ahhoz mérten, hogy kulturális vonalon az előző évben jóformán alig történt valami, az 1955-ös évben jelentős kapcsolatokat sikerült teremtenünk egyes kulturális szervekkel, illetve kulturális vonalon működő, jelentős személyiségekkel. Ezen kapcsolatok negatív oldala az, hogy ezek főleg privát és nem hivatalos jellegűek.

A tapasztalat azt mutatja, hogy amikor valamilyen konkrét ügy vagy akció lebonyolítása van napirenden, akkor sikerül leginkább kapcsolatainkat bővíteni.

Igen jó kapcsolatot sikerült kialakítanunk kulturális vonatkozásban barátainkkal. Ennek a kapcsolatnak nagy hasznát vesszük; a velük való jó együttműködésnek köszönhető múlt év őszén a magyar táncsoport sikeres vendégszereplése is.

A Bartók Bizottság létrehozása is jelentősen bővítette kapcsolatainkat elsősorban zenei vonalon és vidéken is. Ezzel összefüggésben sikerült kapcsolatot kialakítanunk nevesebb zenei szakemberekkel (lásd Bartók Bizottság) és zenei szervekkel is. Így kapcsolatot építettünk ki a bécsi Zeneakadémiával, Konzervatóriummal, Rádióval, a grazi,

linzi, salzburgi zenei szervekkel, illetve rádióval. Vannak kapcsolataink impresszáriókkal is. Salzburgban sikerült kapcsolatot létesítenünk a Városi Tanáccsal, a Múzeummal és az Ünnepi Játékok vezetőségével. Grazban és Linzben szintén vannak kapcsolataink a Városi Tanáccsal.

Jó kapcsolatot építettünk ki a Szépművészeti Múzeummal és egyes képzőművész szakemberekkel is.

Filmvonalon is sikerült egynéhány jelentősebb filmgyártó vállalattal, továbbá az Austria Wochenschauval⁴⁷ is kapcsolatot kiépíteni. Színházi vonalon a kapcsolataink egyelőre a Josefstädter Theater-re korlátozódnak, azonban ez valószínűleg gyümölcsöző kapcsolat.

Hiányossága még a kapcsolatok alakítása terén folyó munkánknak, hogy nem sikerült eddig Bécs város és a minisztériumok felé kulturális vonalon kapcsolatot kiépíteni, ezt pótolnunk kell.

A kapcsolatok bővülésének eredményei megmutatkoztak gyakorlati téren is az elmúlt év folyamán. A magyar táncsoport ausztriai vendégjátéka, az osztrák kultúr-delegáció magyarországi utazása, a Bartók Bizottság létrehozása, osztrák táncsoport magyarországi szereplése – ez ez évben történt, de a múlt évben kialakított kapcsolatok eredményeként – mind azt mutatják, hogy a kialakított kapcsolatokat sikerült gyakorlati téren is felhasználnunk.

Az OME munkája mutat bizonyos fejlődést, elsősorban a bécsi klubtevékenység vonalán. Munkájuk élénkebb lett, igyekeznek az elnökség egy részét is bevonni aktív munkába. Vidéki munkájuk még mindig akadozik, elsősorban azért, mert nem kapnak filmeket. Múlt évi munkájuk folyamán jól sikerült népművészeti kiállítást rendeztek Bécsben és Salzburgban, sportkiállítást Bécsben és Grazban, összesen kb. 65 ezer látogatóval. Az osztrák–magyar kapcsolatok mélyítését szolgálta a PEN-kongresszus magyar küldöttségének, továbbá Pogány⁴⁸ elvtársnak, ittléte alkalmával rendezett találkozó és az osztrák kultúrdelegáció visszaérkezése alkalmából rendezett fogadás. Sokat segít az OME a Bartók-Bizottság munkájában is. Az OME munkájának javulását mutatja, hogy a bulletint sikerült sokkal érdekesebbé és színvonalasabbá tenniük.

Sportvonalon a már eddig is jó kapcsolatot tovább sikerült szélesítenünk és erősítenünk. Ezen a vonalon mutatkozik osztrák részről a legtöbb hajlandóság az együttműködésre. Itt már lassan fordított a helyzet, mint a többi vonalon, ugyanis itt az osztrákok törekszenek több kezdeményezést tenni és mi tanúsítunk tartózkodóbb magatartást.

⁴⁷ Filmhíradó vállalat, ami 1949–1982 között biztosította az osztrák mozik számára a heti hírössze-foglalókat.

⁴⁸ Pogány Ö. Gábor művészettörténész, a Szépművészeti Múzeum főigazgató-helyettese.

Több magyar sportág képviselői jártak Ausztriában, amely alkalmat a követség jól kihasználta kapcsolatok fejlesztéséhez.

A két ország kapcsolatában továbbra is jelentős szerepet foglalnak el a sportkapcsolatok, amelyek az 1955 év folyamán még csak tovább fejlődtek.

Ez az esztendő igen gazdag volt olyan sporteseményekben, amelyeket a két ország között rendeztek, és ezek nagymértékben elősegítették a két ország sportolójának egymáshoz való közeledését és a sportbarátság kialakulását. Ugyancsak gazdag volt ez az esztendő a két ország sportvezetőinek találkozása szempontjából, amely találkozások alkalmával sok értékes megállapodás született a két ország közötti sportkapcsolatok kiszélesítésére. Nagyon jó hatást váltott ki az osztrák (de valamennyi külföldi sportoló részéről is) az a tény, hogy minden magyarországi tartózkodás alkalmával elsőrendű ellátásban, előzékeny, baráti fogadtatásban volt részük, ez igen növelte hazánk tekintélyét. Fontos lenne, hogy az illetékes szervek a már meglévő kapcsolatokat jobban használják ki, és ne forduljon elő olyan gyakran, hogy az osztrák részről történő kezdeményezéseket megfelelő indokok nélkül elejtik, vagy ezek éppen a hosszú ügyintézés miatt elsikkadnak. Egyik döntő feladat az lenne, hogy az eddig meglévő első osztályú sportegyesületek és válogatott csapatok kapcsolata mellett irányt vennének arra, hogy az alsóbb egyesületek között is megteremténék a kapcsolatokat. Itt elsősorban üzemi, városi és falusi egyesületek kapcsolatának kiépítéséről lenne szó, különösen a határmentén. Ilyen értelemben már igen nagyszámú kezdeményezés és javaslat érkezett osztrák részről. Sajnos az OTSB eddig érthetetlen módon elzárkózott ezektől, sőt olyan hangok is elhangzottak részükről, hogy a követség ne üsse bele az orrát az OTSB dolgaiba.

5.) Osztrák és magyar szervek, illetve személyek között. Egyes osztrák és magyar szervek között van némi kapcsolat, így pl. a rádió, a sport és a Tudományos Akadémia vonalán. Van jó néhány vonal, ahol fennáll valami kapcsolat, azonban a követségnek e téren sok mindenről nincsen tudomása, holott a követség segíthetne ezek összehozásainál. Itt példaképpen hozom fel a szakszervezetet és a két főváros közötti kapcsolatok létrehozására tett követségi javaslatokat, amelyből a szakszervezetre vonatkozó javaslat gyakorlati megvalósítására éppen a napokban fog sor kerülni.

Ugyancsak fel kell vetni az egyes személyek közötti kapcsolatok kérdését is. Az egyes osztrák és magyar személyek között létrejött kapcsolat rendkívüli jelentőséggel bír. Ezen vonal helyes ápolásával sokat elérhetünk a két ország kapcsolatának előre lendítése terén. Így pl. igen hasznos személyi kapcsolatának teremtette meg Pongrácz,⁴⁹ Tömpe,⁵⁰ és Bognár elvtársak továbbá a pénzügyi és a vízügyi delegáció

⁴⁹ Pongrácz Kálmán, a Fővárosi Tanács VB elnöke.

⁵⁰ Tömpe István, a Magyar Rádió elnöke.

tagjai. Ezek a megteremtett kapcsolatok jó hatással voltak mindkét ország számára és véleményem szerint ezt teljes erővel folytatni kell.

A személyi kapcsolatok terén legnagyobb hiányosságként a tervszerűtlenség mutatkozik. Így pl. Pongrácz és részben Tömpe elvtárs bécsi tartózkodásának ilyen irányú kihasználása főleg a követség kezdeményezésére történt. A követség legtöbb esetben utolsó percekben szerez tudomást egyes fontosabb beosztásban lévő elvtársak Bécsbe való érkezéséről, illetve Bécsen keresztül történő utazásáról. Így legtöbbször nincsen idő a megfelelő előkészítéshez. (Pl. Brutyó⁵¹ elvtársat szakszervezeti vonalon próbáltuk volna megfelelő személyekkel összehozni, ami nagyon hasznos lett volna, de mivel csak átszaladt Bécsen, erre nem volt lehetőség, de rajta kívül számos ilyen esetet tudnék felsorolni.)

Véleményem szerint a Központnak oda kellene hatnia, hogy a Bécsbe, vagy Bécsen keresztül utazó, fontosabb beosztásban lévő elvtársak ne hagyjanak ki ilyen lehetőséget és ebbe az egész kérdésbe tervszerűséget kell belevinni. A követségnek jóelőre jelezzék ilyen elvtársak kiutazását, s az illető elvtársak szánjanak erre a célra legalább egy napot és a követség törekedni fog arra, hogy ez az idő a Magyar Népköztársaság számára hasznosan eltelt idő legyen. Meg vagyok győződve arról, hogy ha e téren több lesz a tervszerűség, jó szolgálatokat fogunk tenni a két ország kapcsolata előre lendítésének.

6.) A konzuli munka terén sokat tehetünk a két ország közötti kapcsolat megjavítására. Az illetékes osztrák szervek és egyes személyek ügyeinek jó, vagy rossz intézése pozitív, vagy negatív irányba hat a két ország viszonyára. Konzulátusunk e téren végzett munkája feltétlenül pozitív irányban hat; habár a munkában még mindig sok javítanivaló akad. Konzulátusunk ez évben hatalmas feladatokat oldott meg, tekintettel a beutazások létszámának ugrásszerű emelkedésére.

A konzulátus munkáját nem tudtuk a követség kapcsolatainak bővítésére kihasználni, holott erre a munka természeténél fogva igen sok lehetőség lett volna. Ahhoz, hogy a konzulátus munkáját e téren is hasznosítani tudjuk, részben az eddiginél több időt kellene egy-egy személlyel való foglalkozásra fektetni. Ugyancsak a konzulátus általános munkájának a megjavítása szoros kapcsolatban van a konzulátus megerősítésének kérdésével, amelyet otthoni beszélgetéseimben már többször felvettem.

Az 1954. év végén kezdett emelkedő tendenciát mutatni a beutazások száma. Azelőtt nagyon kevés, vagy egyáltalán nem volt polgári személyek részére lehetőség a beutazásra. A beutazók csupán diplomaták és fontosabb kereskedők voltak. 1955-ben összehasonlíthatatlanul több volt a beutazások száma, mint az elmúlt 3 év alatt, vagy azt

⁵¹ Brutyó János, az építőmunkások szakszervezetének az elnöke.

megelőzően. A beutazók számának emelkedését szemmel láthatóan emelte az a párt- és kormányhatározat, amely az idegenforgalmunk növekedésének kérdését határozta el.⁵²

Az egyéni polgári beutazók száma 1955-ben 1449 volt, tehát a kérelmezők több mint 50 százaléka beutazott, amely igen nagy megelégedést váltott ki az ügyfelekben, különösen azokból, akik már 5 év óta eredménytelenül kísérleteztek a beutazóvízumok megszervezésével. Ez jó hangulatot váltott ki kormányunk rendelkezései mellett. Ezzel szemben több személy feltette azt a kérdést, hogy – ha már irányt vettünk a két ország viszonyának normalizálására – akkor miért nem adunk kiutazási engedélyt azon magyar állampolgárok számára is, akiknek Ausztriában élnek rokonai, mert szívesen vennék, ha magyarországi rokonaik őket is meglátogatnák.

A polgári beutazók túlnyomó többsége egyszerű munkásember vagy kisiparos, alig van közöttük magasabb állami funkcióban lévő személyiség.

Kereskedelmi életünk fellendülését Ausztriában és Németországban pedig azt bizonyítja, hogy addig, amíg az előző években egyáltalán nem volt kereskedelmi beutazás, vagy csak igen kevés, 1955-ben 1110 kereskedő utazott be, miáltal értékes kapcsolatok keletkeztek.

Az 1954-es évben a hazánkban lezajlott sporteseményekre még sokkal több beutazás történt, mint az előző években, de 1955-ben még inkább emelkedett a beutazók száma, amely 3180 fő volt. Ezáltal az osztrák sportolók és sportbarátok meg voltak elégedve.

A társasutazások, amelyek ismeretlenek voltak évek hosszú során, 1955-ben kezdetét vették, s ezáltal 2881 személy utazott be mint turista. Tehát az eddig felsoroltak, és hozzá véve a diplomata és szolgálati útlevéllel rendelkező 623 személy számát, 1955-ben 9253 személy kereste fel hazánkat Ausztriában felvett vízummal. Ez a szám több mint négyszerese az 1954. évinek.

Kétségtelen, hogy a beutazások megnövekedése általában pozitív eredményre vezet, habár vannak olyanok is, akik ellenséges propagandát fejtenek ki velünk szemben, hazatérésük után. Ettől eltekintve az idegenforgalom további kifejlesztése hasznosan fogja befolyásolni a magyar–osztrák kapcsolat fejlődését.

Meg kell azonban jegyezni azt, hogy a beutazások terén a még mindig tapasztalható bürokrácia és merevség még mindig sok kárt okoz. (Erre évi konzuli összefoglaló jelentésben részletesen kitérek.)

7.) Restitúciós és pénzügyi téren a pénzügyi tárgyalások megindulása a két ország kapcsolatában jelentős előrehaladást jelent. Ezen tárgyalások előkészítésében a követőség, de különösen Rác elvtárs elég jó munkát végzett. A pénzügyi tárgyalások egyik

⁵² Az MDP KV Titkársága 1954. december 20-án hozott határozatot az idegenforgalom fejlesztéséről. MNL OL M-Ks 276. fond 54/347. ő. e.

legfontosabb kérdésében, a restitúciós kérdésben nem történt ugyan lényeges változás az osztrák kormány magatartásában, de a követség pénzügyi előadója szisztematikus munkával egy sor olyan kérdést derített fel, amely pozíciókat a tárgyaláson megjavította.

Az osztrák–magyar kapcsolatok, de különösen pozícióink szempontjából rendkívül nagy jelentősége van az Eszterházy-kérdésnek, amelyet a követség vetett fel és dolgozott azon, hogy ezzel kapcsolatban kedvező helyzetbe kerüljünk a tárgyaláson. Ebben a munkában Rác elvtárson kívül követségünk néhány tagja (Dömösi, Szombath és Szabó elvtársak) is részt vett.

A két ország viszonyát a vagyoni jogi stb. ügyek területén 1955. év első felében változatlanul az jellemezte, hogy osztrák részről a magyar vagyoni tekintetében a diszkriminációs, a retorziós állapotot tartották fenn. Az osztrák államszerződés megkötése után Figl külügyminiszter és Raab kancellár nyilatkozott ebben a kérdésben és kiemelték, hogy többek között Magyarországgal a kapcsolatukat normalizálni akarják, s hogy sor kerül a vagyoni jogi kérdések rendezésére. Bár nyilatkozatok hangzottak el, az osztrák sajtóban több cikk keretén belül kifejezésre juttatták, hogy Magyarország volt az első, aki készségét nyilvánította vagyoni jogi kérdések megtárgyalására, ennek dacára – amint azt az 1956. január 23-án, Bécsben megindult pénzügyi tárgyalások tapasztalatai is, valamint az alább felsorolt tények is mutatják – éppen a tárgyalások pozíciója érdekében ténylegesen ausztriai vagyontárgyaink ügyében semmiféle változás osztrák részről nem történt. Néhány példa az osztrákok magatartására:

a.) Mint ismeretes, a Watt AG. Wien a magyar, nem államosított Egyesült Izzó Rt. tulajdonát képezi. Az államszerződés életbelépése után, de facto az osztrákok rendelkezhetnek többszöri, hivatalos közbenjárás dacára sem oldották fel a vállalathoz jogtalanul kirendelt zárgondnokságot.

b.) Eszterházy megbízottjának régi, korlátozott meghatalmazása van, felsőbb bírósági ítélet alapján kinevezték távolléti gondnoknak, ilyen módon a vagyonnal kapcsolatban szélesebb körű rendelkezési lehetőséget biztosítottak úgy, hogy mintegy 6000 hektár földbirtok eladásáról is tárgyalásokat folytatott.

c.) 1955 júniusában jegyzéket nyújtottunk át, amelyben bejelentettük, hogy hajlandók vagyunk az ősz folyamán vagyoni jogi tárgyalásokat folytatni. Az osztrákok több mint barátságatlan magatartását jellemzi, hogy e bejelentés után 1955 júliusában megengedték, hogy Felső Ausztriából WM⁵³ gépeket elszállíthassanak külföldre.

⁵³ A csepeli Weiss Manfréd Művek berendezéseiről van szó.

d.) A győri püspökségnek van Burgenlandban Mörbischben nagyobb kiterjedésű birtoka, ezenkívül a Lónyai-féle örökség,⁵⁴ amelyet a Pannonhalmi Apátság örökölt, szintén nagyobb kiterjedésű földbirtok Burgenlandban, jogellenes felsőbbirósági ítélettel megvonták a két magyar egyház rendelkezési jogát.

Pénzügyi tárgyalásokkal kapcsolatos kérdések.

Mint már előbbieken erről szó volt, a tárgyalások megindulásának tényét osztrák részről pozitívan értékelték, azonban barátságosabb légkör megteremtésére egyáltalán nem gondoltak. E helyen nem foglalkozunk magával a pénzügyi tárgyalások anyagával, körülményeivel, csupán egy-két körülményt kívánok kiemelni. Részben pozíció javítás miatt, de politikai okok is közrejátszottak abban, hogy 1955. évi második felében osztrák részről az igényeket velünk szemben erősen megemelték, osztrák vagyónként kívánják feltüntetni mindazok vagyonát, akik 1955. V. 15-ig osztrák állampolgárságot szereztek tehát disszidensek, svábok stb. Magyarországon maradt vagyonaik miatt is tőlünk kártérítést követelnek. Másik ilyen szempont az, hogy az államszerződés életbelépése után a „vasfüggöny”, a drótakadályok megszüntetését kérték. Amikor mi a most lefolyt pénzügyi tárgyalások alkalmával a birtokcserét ajánlottuk fel a burgenlandi parasztság, valamint a tartomány vezető emberei kívánságának megfelelően – az osztrák delegáció nyilván más oldalról jövő nyomásra – a kishatárforgalom megnyitása mellett foglalt el elég merev magatartást.

8.) Ausztriában lévő magyar szervek munkája.

a.) IBUSZ, Wien

A vállalat újjászervezésére 1955 januárjában került sor. Az IBUSZ elsősorban a jelenlegi vezető ellenséges magatartása miatt sem politikailag sem gazdaságilag nem felel meg azoknak a követelményeknek, amit ilyen fontos szervtől el kell várni. Kapcsolata a követséggel elsősorban a jelenleg már felmondásban lévő vezető beállítottsága miatt kimondottan rossz volt. Hiba az is, hogy a szerv felettes hatósága szűk szakmai érdekeket lát maga előtt, s 200 schilling havi többletkiadás miatt nem vesz fel egy

⁵⁴ Lónyay Elemér herceg és felesége Stefánia hercegnő birtokaiból, amit a Pannonhalmi Bencés Apátság örökölt 1945-ben, az oroszvári uradalom egyes részei kerültek még 1921-ben Ausztriához.

feltétlenül megbízható embert, hagyják, hogy a vállalatnál ellenséges beállítottságú, megbízhatatlan emberek dolgozzanak.

b.)

MAHART ügynökség, WIEN

Hasonló a helyzet ennél a szervnél is. Mint ismeretes, a vezető és az itt dolgozók velünk szemben ellenséges beállítottságúak, kapcsolatot nem tartanak a követséggel. „Szakmai kérdések” a követséget nem érdeklik, „ebbe nem szólhatnak bele” elv alapján igen ritkán, főleg akkor, ha valami kényelmetlen ügy elintézéséről van szó, fordulnak csak a követséghez. Változást fog jelenteni Sipos elvtárs kihelyezése Bécsbe.

Az ügynökség munkájával kapcsolatban, felettes szervének el kellene rendelnie, hogy működéséről havonta általánosságban rendszeresen számoljon be a követségnek.

c.)

Central Wechselstube AG. Wien

A bankkal való kapcsolat jónak mondható. A bank vezetője készségesen végrehajtja a követség olyan jellegű kívánságait, amelyek általános jellegűek, de népgazdaságunk számára jelentősek. A vezetővel nincsen különösebb baj, megérett arra, hogy nyugdíjazzák, utánpótlásról azonban még nem történt gondoskodás. Ennek megoldása igen sürgős feladat.

d.)

Visszaszolgáltatási Bizottság

Lényegében csak papíron létezik, vagyoni stb. feladatokat a követség látja el. Éppen a pénzügyi tárgyalások miatt sem szüntettük meg kifelé, bár osztrák részről fennállását kifogásolták. Itt adunk számot azokról a fontosabb eredményekről, amelyeket vagyoni ügyek területén a követség 1955. évben elért: Sikertült a Collegium Hungaricum feletti rendelkezési jogot biztosítani. Linzből hazakerült az ún. „Tanyahajó”. Szovjet elvtársak segítségével az elmúlt évben hazakerült: egy ipari mozdony, egy autóbusz, két hajó és két uszály.

A Visszaszolgáltatási Bizottság helyiségét fenntartjuk, irattárát áthozzuk a követségre.

e.)
Levéltár

Moravek Elek ezredes elvtárs vezeti a levéltári munkát. Munkájával tudomásom szerint meg vannak elégedve, sokat dolgozik. Nagy hiba, hogy akadozik a pénzellátás, ami miatt sokszor leáll a munka. Feltétlenül megoldandó továbbá egy ember kiküldése, aki Moravek elvtárs helyébe lépne.

A két ország viszonyában zavarólag hatottak azok az incidensek, amelyek különféle határsértések, szökések kapcsán különösen az osztrák sajtóban napvilágot láttak. Az osztrák sajtó szinte állandóan sajtókampányt indított ellenünk, amely rossz kihatással van viszonyunkra. Sajnos nem vagyunk olyan helyzetben, hogy ezeket a koholmányokat megcáfoljuk, s így azt sok ember el is hiszi. Megcáfolás terén egyedül a Volkstimme nyújt némi segítséget. (Lásd pamhageni eset, 2 gyermek szökése stb.)

IV. Az Ausztriában élő magyarok közötti munka.

1.)
Lojális magyar egyesületek

Az Ausztriában élő magyar kisebbség érdekeinek védelme ez ideig még hivatalosan nem lett felvetve, előreláthatólag a mi részünkről egyelőre nem is kerül napirendre. Ezért barátaink a jövőben ezt a kérdést a Magyar Kultúr- és Sport Egyesület programjába kívánják venni. Ezzel lényegében a fenti egyesület lesz hivatott az Ausztriában élő magyar kisebbségi problémákkal foglalkozni és ezt az új alapszabályban is rögzíteni fogják.

Ezzel kapcsolatban merült fel nálunk – egyetértésben barátainkkal – a demokratikus központ reaktiválásának kérdése. Elnevezésében változhat is, azonban céljában továbbra is azon munkálkodnak, hogy az ausztriai lojális magyar egyesületek és az egész lojális magyarság kulturális tevékenységének legfőbb irányító szerve legyen.

Véleményünk szerint helyes lenne ezen központnak a létrehozása, lényegesen megkönnyítené a munkát a magyar kolónia között és aktív tényező lenne a magyar nyelv, kultúra és a népi demokratikus Magyarország nagyszerű vívmányainak ápolása, propagálása terén.

A lojális magyar egyesületek – Magyar Kultúr- és Sport Egyesület, Magyar Munkás Egyesület, Magyar Iskola Egyesület – elmúlt évi munkáját egészében értékeljük, akkor több pozitívumot találunk. A legnagyobb pozitívum az, hogy a három egyesület több sikeres közös rendezvényt szervezett az elmúlt évben. Pl.: március 15., április 4.,

augusztus 20., iskola-évváró, anyák napja stb. Ezt a szellemet a jövőben is ápolni kell és a jelenlegi egyesületi vezetések mellett ez nem fog nehézségbe ütközni. A követség három alkalommal hívta meg az egyesületek vezetőit (április 4-i fogadás, filmbemutatók) ez is hozzájárult ahhoz, hogy a magyarság problémáit közösen megbeszéljük.

Fontos feladat minden egyesületnek, hogy szervezeteit erősítse, rendezvényeit színvonalasabbá tegye, és tagságát növelje, elsősorban az ifjúsági csoportjaikat jobban segítsék.

Magyar Kultúr- és Sport Egyesület. 1955-ben több rendezvényt szervezett Bécsben és Burgenlandban. A tapasztalat az, hogy a burgenlandi rendezvényei látogatottabbak voltak. A követségről néhány esetben lent voltunk és az a benyomásunk, hogy a burgenlandi magyarság – nem beszélve a kulákokról – nagy figyelemmel kíséri a magyar nép fejlődését, várja a magyar rendezvényeket, a magyar filmeket stb.

Ez arra figyelmeztet, hogy javítani kell a munkát, erősíteni az egyesület szervezeteit Burgenlandban. Ez azért is fontos, mert ellensúlyozni lehet bizonyos fokig a fasiszta emigráció ellenséges propagandáját.

Ezenkívül fontos, hogy az egyesület szervező munkáját a kispolgárság és az értelmiségi körök felé is kiterjessze.

Szükséges erős központi vezetést az egyesületben megteremteni.

A mi részünkről feladat továbbra is ellátni az egyesületet megfelelő kulturális propagandaanyaggal. Sokkal nagyobb figyelmet érdemelne az egyesület filmekkel való ellátása, mert ez egyik alapja a legkedveltebb az összes rendezvények közül. A filmelőadásokat olyan személyek is megnézik, akik egyébként nem mennének el, pl. bíró, intéző stb.

Magyar Munkás Egyesület. 1955-ben hasonlóan több rendezvényt szervezett, megfelelő sikerrel. Az az elképzelés, amit Wencel hirdetett, hogy az ő kiválásával az egyesület kevésbé lesz képes jól sikerült rendezvények szervezésére, nem teljesült. Wencel kiválása óta az egyesület sokkal jobb szellemben fejlődik és dolgozik. Lényegesen javult a közös rendezvényekhez való viszony, valamint a követséggel való kapcsolat.

Wencel és társainak az egyesületből való távozása nem váltott ki csüggedést, sőt lendületet adott az egyesület munkájának, mert meg akarták mutatni, hogy sokkal többre képesek Wencel nélkül. Ez sikerült is és ma már 30-35 azok száma, akik viszszaemlékeznek, és főleg fiatalok.

Ez a szám még emelkedni fog.

Az egyesület legfőbb feladata, hogy szilárdítsa erkölcsi alapjait, és jó munkájával visszahozza azokat a tagokat, akik arra érdemesek, Wenceltől. Ebben a követség segíteni tud, kulturális és egyéb igényeiknek kielégítésével. Pl.: az egyesület football-csapatának magyarországi szereplése, társasutazás engedélyezése, filmek adása bemutatásra, könyvek adása a könyvtárnak stb.

Fontos feladat, hogy a követség a kapcsolatát még jobban elmélyítse velük, mert ezzel bizonyos befolyásunk lehet és ez alapot ad ahhoz, hogy elvileg még közelebb hozzuk hozzánk őket.

Iskola Egyesület. Az Iskola Egyesület elmúlt évi oktatását szép eredménnyel zárta. Jó munkát végzett a választmány és a tanítónő is. Erre vonatkozóan külön jelentés ment abban az időben. Az új oktatási évet sokkal jobban készítette elő. Az iskola választmánya figyelembe vette az elmúlt év hibáit is. Ennek eredménye, hogy mindenféle Wencel- és Szekér-féle ellenagitáció ellenére az iskola a tavalyi 42 kezdő fiatal és kevés számú felnőtt hallgatóhoz viszonyítva 60 fiatal és 60 felnőtt hallgatóval kezdte meg az oktatást. Nagy szerepe van ebben Gerő ügyvezető elnöknek, aki nagyon szívéen viseli az iskola ügyeit. De dicséret illeti a választmány többi tagjait és a tanítónőt is. Az iskola jövője felfelé ívelést mutat, és számítani lehet rá, hogy a következő oktatási évben még nagyobb számmal indul.

Ezért igen fontos és sürgős feladat, hogy az iskola berendezési tárgyait megjavítsák vagy kicseréljék, és a helyiséget megfelelően rendbe hozzák. Jelenleg nem valami barátságos képet mutat. Az pedig nagyon fontos, hogy jól érezzék a hallgatók magukat, legyen tiszta, modern és kifelé is mutató helyiségük.

A Gráci Magyar Egyesülettel az utóbbi időben jó kapcsolat kezd kialakulni. Február 14-én nagysikerű Bartók-ünnepséget rendeztünk, a bécsi „Szabadság” közreműködésével.

Ezenkívül meg fogjuk kísérelni a Bécsi Osztrák–Magyar Kereskedelmi Kamara bevonását a kulturális munkába is, valamint a burgenlandi Délibáb Legény Egyesületet.

Összefoglalva: A lojális egyesületek 1955-ben a magyar kultúra, a magyar nemzeti hagyományok, a magyar nyelv terjesztése terén eredményeket értek el és minden alap megvan ahhoz, hogy ezeket az eredményeket növeljék, még több személy ismerje meg a magyar nép hatalmas alkotómunkáját.

2.)

Az ausztriai fasiszta emigráció helyzete és az amnesztiarendelet végrehajtása.

A fasiszta emigráció helyzete az államszerződés előtt és után

Az emigráció, illetve nyugatosok egy része a háború befejezése után nem mert visszatérni Magyarországra, félve az elkövetett bűncselekményeik miatti felelősségre vonástól.

Az imperialista megszálló hatalmak lágereket állítottak fel, ahol ezek nagyrésze lakott és többsége nem dolgozott. A lágerek száma kb. 90-100-ra volt becülhető. A lágerek úgy élelmiszer, mint ruházati téren támogatást kaptak a nyugati megszállóktól.

Ilyen körülmények között egyes vezető fasiszták megkezdték a nyugati hatalmak támogatásával a fasiszta emigrációs szervezetek létrehozását, pl.:

a.) „Magyar Harcosok Bajtársai Közössége” – Zákó András volt vez[ér]őr[na]gy vezetésével,

b.) „Magyar Szabadság Mozgalom” – Kisbarnaki Farkas Ferenc volt vezérezredes vezetésével,

c.) „Hungarista Mozgalom” – Henyey Gusztáv⁵⁵ volt nyilas tábornok vezetésével,

d.) „Magyar Iroda” – Nagy Mihály volt ezredes vezetésével és még számos más szervezetet hoztak létre.

A nyugati hatalmak fő célja az volt, hogy a fasiszta emigrációt ezen szervezetek segítségével felhasználják Magyarország ellen kém és diverzáns tevékenységre. Ezt folytatták is aktívan. Az egyes felsorolt fasiszta szervezetek különböző (USA, angol, francia) hírszerző szervek szolgálatában álltak és állnak ma is.

Tehát az osztrák államszerződés megkötéséig a fasiszta emigráció lényeges anyagi támogatást élvezett a nyugati megszálló hatalmaktól, azok káderállományát képezte és képezi bizonyos fokig ma is a Magyarország elleni aknamunkához.

A megszálló hatalmak kivonulása után a fasiszta emigráció helyzete lényegesen nehezebb lett. Azok a személyek – és ez igen sokat tett ki – akik a megszálló hatalmaknál hivatali, vagy fizikai munkát végeztek, el lettek bocsátva. Ezen kívül lényegesen csökkent a segély összege is, amit előzőleg élveztek.

A meglévő lágerek közül többet feloszlattak és azoknak vagy más lágerekbe, vagy a mezőgazdaságba, bányákba kellett elmenni, hogy a szűkös megélhetést biztosítani tudják. Megszűntek olyan lágerek, mint pl. Wels 1002,⁵⁶ ahol teljes ellátást, aránylag jó lakást és zsebpénzt kaptak.

A lágerek ellenőrzését osztrák hatósági szervek vették át és fizetni kell a rossz lakást, fűtést, világítást stb. Ez arra kényszerítette őket, hogy munkát keressenek. Ez azonban nem egyszerű, mert az osztrák munkaügyi hivatal megtiltotta, hogy üzemekben, gyárakban, dolgozzanak. Ezen kívül, ha munkásokat vesznek fel mezőgazdaságba, bányákba, akkor elsősorban osztrákok jönnek számításba.

Tehát az államszerződés után úgy anyagilag, mint erkölcsileg nagyot romlott a fasiszta emigráció helyzete. Jelenleg kb. 75 lágerek van még Ausztria területén, ahol magyarok is vannak több-kevesebb létszámmal. Az osztrák kormány legszívesebben

⁵⁵ Ez tévedés. A hungarista emigráció vezetője nem Henyey Gusztáv vezérezredes, volt külügyminiszter, hanem Henney Árpád volt.

⁵⁶ A Wels 1002 menekülttábor 1953 májusában hozták létre az amerikai megszálló hatóságok a felső-ausztriai Wels város peremén, a Kelet-Európából érkező menekültek számára.

túl adna rajtuk, de köti őket a genfi megállapodás. A különböző kapitalista országokba való kivándorlás nagyon lassú ütemben halad, 1955. október 31-ig az összes nemzetiségiekkel együtt kb. 25 országba összesen 3703 főt vándoroltattak ki. Ez egy igen minimális szám, ha az összes fasiszta emigrációt vesszük.

Igen nagy elkeseredést vált ki az is köztük, hogy 10 év múlt el, és amit ígértek nekik, pl. fegyveres visszatérést, jó állásokat stb., ez mind csak álom és ma már látják, hogy az is marad. Igen gyakori hangulat köztük, hogy távol a hazától fognak elpusztulni.

Az amnesztia-rendelet megjelenése és végrehajtása.

Az amnesztia-rendelet megjelenése zavart keltett a fasiszta emigrációban, féltek, hogy az elkeseredett emberek ott fogják hagyni az emigrációs szervezeteket és hazatérnek. Ezért rögtön megindították az ellenpropagandát újságjaikban, rádióban (Szabad Európa, Amerika Hangja stb.). Ezen kívül a légerekben lévő ügynökeiket is mozgósították agitációval, fenyegetéssel, nem egyes esetben amerikai és osztrák hatósági szervek beavatkozását vették igénybe egy vagy több hazatérni akaró személy letartóztatására, vagy megfélemlítésére. Akiről megtudták, hogy hazatérési szándéka van, meghurcolták, áthelyezték rosszabb ellátmányú légerekbe, megverték stb.

Mindez nem is maradt hatás nélkül. Ezért van, hogy félnek jelentkezni hazatérésre, vagy titokban jönnek el légerekből, és már nem mennek oda vissza.

A hazatérési lehetőségnek főként a munkások és parasztok örültek, hazatérők kevés kivétellel ezekből adódtak. Itt a vezető emigráció általában háborús bűnösökből áll és ezért nem is gondolnak hazatérésre, sőt mindent megtesz annak akadályozására. Különösen az utóbbi időben szökött személyeket felhasználják ellenpropagandára, nem kevés eredménnyel.

A követség az amnesztia propagálása érdekében több intézkedést tett. Így pl. a sajtóban, Külügyi Hivatalnál többször eljár, ezen kívül a levelek százait küldte szét címekre, személyes beszélgetésekkel segítette elő, hogy néhány hónap múlva a rendelet megjelenése után, mindenhol tudtak a hazatérési lehetőségről. Hatása azonban nem kielégítő. Ennek oka az emigráció összetételében van főként és nem kevés szerepet játszik az ellenséges propaganda sem, valamint az utóbbi időben elég nagy számban kiszökött személyek agitációja.

1956. jan. 1-ig jelentkezett	136 személy
1956. jan. 1-ig hazatért	93 személy

A meglévő hazatérési akták állása 1956. jan. 1-jén:

Rendezett és engedélyezésre felterjesztve:	30 akta,
megérkezett engedély:	5 akta,
elutasított:	7 akta,
Rendezetlen – kérdőív és fénykép hiányzik:	- akta,
nem küldték vissza:	32 akta

Feladat:

- a.) A még hátralévő időben fokozni a hazatérési propagandát. Ezért a közeljövőben ismét 700 személy részére fogunk propaganda-anyagot küldeni.
- b.) A hiányos aktákat felülvizsgáljuk és felszólítjuk őket a hiányzó dolgok beküldésére.
- c.) Az illetékes otthoni szervek gyorsabban döntsenek a hazatérési kérelmekben és ezt közölgjék.

[...]

Puja Frigyes s. k.
követ

MNL OL XIX-J-1-j Ausztria 1/b KüM 002902/1956. Géppel írt tisztázat. A részlet a 22–36. oldalakon található.

14.

Budapest, 1956. április 17.

A Külügyminisztérium Útlevélosztálya vezetőjének átíratva az IBUSZ igazgatóságához a bécsi követség idegenforgalmi tapasztalatairól

002902/1.szig. titk. VI. 56.

Az IBUSZ Igazgatóságának, Ivanics e[ltárs] kezéhez

Közöljük, hogy bécsi követségünk az idegenforgalom keretében Magyarországon járt utazók észrevételeit az alábbiakban jelenti, kérve azok orvoslását.

Az év utolsó szakaszában érezhető volt, hogy a társasutazásra jelentkezők száma egyre csökken. Ennek oka abban keresendő, hogy az utazási irodák magas költségeket vetnek ki az előírt programokra. Erről nemcsak az utazók beszélnek, hanem a sajtó is ellenpropagandát indít ellenünk. A turistákban felmerül az a kérdés, miért utazzanak

Magyarországra nagy összegekért, amikor ugyanazon az áron más szomszéd országba biztosabban beutazhatnak és jobb programot is kapnak, mint nálunk. Sok esetben azért is szemrehányást tesznek a követségnek, hogy miért nem közölték velük, hogy beutazásukat nem engedélyezik, mert akkor arra az időre más programot csináltak volna maguknak.

Súlyos hibának vetik fel azt is, hogy az utóbbi időben gyakran előfordul, hogy 9 napos beutazók, akik arra a költséget is lefizették, 2-3 nap múlva felszólítást kapnak itthon, hogy hagyják el az országot. Ezt a kérdést az IBUSZ is jelentette, de még eddig intézkedés nem történt.

A fenti esetek rontják a hírnevünket és hitelünket, megrendül az utazni akarók bizalma az IBUSZ iránt.

Amennyiben a társasutazásoknál a fenti hiányosságokat nem szüntetjük meg, úgy várható a jelentkezők számának újabb csökkenése, s csupán csak azokra korlátozódik majd a beutazni óhajtók száma, akiknek rokonaik vannak Magyarországon. Ez számunkra nem lehet cél, mert nem érjük el azt az eredményt, amit a külforgalomból reméltünk.

Ez annál inkább fontos, mert az év végén már nemcsak más európai állam utazási irodái keresték fel a bécsi követséget kérdésekkel a társasutazásokat illetően, hanem tengerentúlról is. Csupán tőlünk függ az, hogy milyen lesz a további turistaforgalmunk és ne csak egyszeri beutazóink, hanem állandó jellegű turistautazásaink is legyenek.

Kérjük az IBUSZ Igazgatóságát a fentiek tárgyában tett intézkedéséről bennünket értesíteni szíveskedjék.

G. s. k.
(Gémesi Ferenc)
az útlevélosztály vezetője

MNL OL XIX-J-1-j Ausztria 4/af KüM 002902/1956. Géppel írt fogalmazvány.

15.
Budapest, 1956. június 13.
Szita János pénzügyminiszter-helyettes összefoglaló jelentése
a magyar–osztrák vagyoni tárgyalásokról

0204/Szi/1956
Szigorúan titkos!

Összefoglaló jelentés
a Budapesten 1956. május 28. és június 8. között folytatott
magyar–osztrák pénzügyi tárgyalásokról

Az 1956. január-februári bécsi tárgyalások⁵⁷ során abban az állapotunk meg, hogy a folytató tárgyalásokra még ez év első felében sor kerül. Mi ennek az időpontnak az elhalasztására törekedtünk elsősorban azért, mert a tárgyalások két fő kérdése, a magyar restitúciós igények és az osztrák államosítási kártalanítási igények még nincsenek érdemi tárgyalásra előkészítve. Az osztrákok ismételt kifejezett kívánságára elfogadtuk ugyan az 1956. május 28-i tárgyalási terminust, de az említett körülmények folytán tárgyalásra ezúttal csak a másodlagos kérdések kerülhettek a Bécsben legutóbb megállapított napirendnek megfelelően. Mint kiderült, az osztrákok ragaszkodása a korábban kikötött tárgyalási időponthoz csak formális jellegű volt és az osztrák delegáció nem is rendelkezett érdemi megállapodásra jogosító felhatalmazással. A jelenlegi bizonytalan osztrák belpolitikai helyzetben ilyen felhatalmazás kiadására nem is kerülhetett sor, mert az új kormány megalakítása után a Külügyminisztérium vezetésében változások következhetnek be.

Az osztrák delegációt ezúttal nem Dr. Schöner József, a külügyminisztérium főtitkára, hanem helyettese Dr. Lemberger Ernst követ vezette. Ennek megfelelően a magyar delegáció vezetését sem Sík elvtárs látta el.

A tárgyalások anyaga a következő volt:

Fontosabb osztrák igények:

a.) Igénylik az osztrák kézben lévő magyar kibocsátású kötvények (népszövetségi kötvény stb.) visszavásárlását, amint ezt a más viszonylatokban kötött pénzügyi megállapodások során is tettük.

⁵⁷ A tárgyalásokra 1956. január 23. és február 23. között került sor. A tárgyalásokról készült rövid összefoglaló: MNL OL XIX-J-1-u. Külügyminiszter-helyettesi iratai. Sík Endre iratai, 251. szám.

b.) Kívánják a földbirtokreform alá nem eső, de egyéb intézkedésekkel (:pl. tagosítás:) érintett, osztrák tulajdonban álló mezőgazdasági ingatlanok kérdésének rendezését.

c.) Igényt támasztanak az elhagyott javakra vonatkozó rendelkezések alapján igénybe vett ingóságok miatt.

d.) Jelentékeny követelést támasztanak vasúti gördülőanyag visszaszolgáltatása iránt (részben a MÁV-val 1946-ban létesített és még nem teljesen végrehajtott megállapodással kapcsolatban, részben pedig a szovjet megszálló hatóságok által Ausztriából Magyarország irányába kivitt 7000 vasúti kocsi miatt).

e.) Az Ausztria megszállása után Németország által eladott osztrák követségi épület (Akadémia u. 17.) helyett más, követségi célra alkalmas épület rendelkezésre bocsátását kérik.

f.) Felvetették a Magyarországon felszámolt bankok, biztosítók és egyéb vállalatokkal kapcsolatos kártalanítási igényüket.

g.) Egy millió schilling összegű igényt jelentettek be a németajkú lakosoknak Magyarországról történt kitelepítésével kapcsolatban felmerült szállítási költség fejében (ezt az igényt már diplomáciai úton is többször felvetették, de mindig elutasítottuk).

h.) Két millió svájci frankos igényt támasztanak a volt déli-vasút nyugdíjasainak állítólagos járandósága fejében.

i.) Kártérítési igényt jelentettek be azért a kárért, amelyet a magyar határvédelmi berendezések (műszaki zár) osztrák állampolgároknak személyükben vagy tulajdonukban okoztak. (Ilyen kárnak tekintik azt is, hogy az osztrák parasztok nem merték földjeiket a határ közelében megművelni.)

Fontosabb magyar igények.

a.) Követeltük, hogy osztrák részéről haladéktalanul szüntessék meg az Ausztriában levő magyar vagyontárgyakra vonatkozóan sok esetben elrendelt közzgondnoksgot (öffentliche Verwaltung), amellyel jogtalanul akadályozzák meg a magyar tulajdonosokat abban, hogy ausztriai házaikkal és vállalataikkal szabadon rendelkezzenek. Ebben a körben a legnagyobb jelentőséggel bír az Egyesült Izzó tulajdonában álló bécsi WATT AG.,⁵⁸ amely mintegy 500 munkást foglalkoztató vállalat.

⁵⁸ Az Elektrische Glühlampenfabrik WATT AG bécsi izzólámpa gyárat az Egyesült Izzó Rt. 1918-ban szerezte meg.

b.) Követeltük, hogy ismerjék el a magyar állami vállalatok rendelkezési jogát a jogelődjeik tulajdonában állott ausztriai vagyontárgyakra vonatkozóan és térítsék meg azt a kárt, amelyet a közgondnokságok elrendelése okozott.

c.) Igényeltük az Ausztriában elkallódott magyar tulajdonban álló ingóságokat, vagy azok helyett kártérítést követeltünk.

d.) Követeltük az Urikány-Zsilvölgyi Rt.⁵⁹ jogtalanul elvont zártkutatmányi jogainak⁶⁰ rendezését és

e.) a magyarországi egyházi szervek rendelkezési jogának visszaállítását azokra az Ausztriában fekvő birtokokra nézve, amelyeket a pápa utasítására osztrák egyházi szervek kezelésébe adtak.

f.) Igényeltük, hogy a Duna-Gőzhajózási Társaság bécsi cég ismét folyósítsa a magyarországi nyugdíjasainak a járandóságait. A folyósítást ugyanis a DGT 1946-ban megszüntette arra hivatkozással, hogy magyarországi vagyontárgyait a potsdami szerződés alapján a Szovjetunió vette át. Azt is igényeltük, hogy a DGT fizesse meg azt az államkölcsönt, amelyet a hajózási üzemét terhelő nyugdíjak rendelkezésére 1947 óta folyamatosan felvesz. (Ezeknek az igényeinknek a teljesítését annál hathatósabban követelhetjük, mert osztrák részről attól tartanak, hogy a magyarországi nyugdíjasok pereket indítanak és bírói foglalatást kérnek a DGT hajóira.)

A Szovjetunióknak átadott magyarországi német vagyon ügye.

Ismeretes, hogy osztrák részről korábban igényt támasztottak velünk szemben azon a címen, hogy a Szovjetunióknak átadott német vagyonban osztrák érdekeltségek is szerepeltek. Az 1956. január-februári bécsi tárgyalások során rendkívül nyomatékosan kifejtettük azt az álláspontunkat, hogy ez a kérdés nem tartozik a magyar–osztrák tárgyalások anyagában, és erről a kérdéstről nem vagyunk hajlandóak tárgyalni. Erre az ügyre Bécsben a tárgyalások során nem tértek vissza, de tárgyaláson kívül, nem hivatalos formában közölték, hogy az igényt elejtik.

A mostani tárgyalások során ismét olyan utalást tettek osztrák részről, amelyből arra lehet következtetni, hogy ezeket az igényeket ismét fel akarják vetni, illetve erre fenntartják jogaikat. Magánbeszélgetések során tett szemrehányásainkra közölték,

⁵⁹ A vállalatot 1889-ben alapították dél-erdélyi bányák üzemeltetésére és vasútépítésre. 1912-ben szerezte meg a brennbergi bányát, melynek szénvagyonát átnyúló osztrák területre.

⁶⁰ Szabadkutatási jog, azaz az ásványkincsek utáni kutatás joga.

hogy a bécsi tárgyalások során végleges lemondás a tárgyban nem történt. Az osztrák delegáció elnöke négyszemközti beszélgetés során közölte velem, hogy a magatartásuknak az a magyarázata, hogy ezt az ígényt – az osztrák államszerződés rendelkezései ellenére – fel fogják vetni a Szovjetunióval szemben.

Az Eszterházy-vagyon ügye.

Erre az ügyre vonatkozóan megállapodtunk abban, hogy ezt a főbizottságban nem tárgyaljuk, hanem csak bizottságon kívüli megbeszélések során és csak akkor vonjuk be a bizottsági tárgyalásokba, ha már a megoldást megtaláltuk.

Az osztrák delegáció vezetőjével és jogtanácsosával folytatott megbeszélések során hangsúlyoztuk, hogy az ügyet alapvető kérdésnek tekintjük és ragaszkodunk ahhoz, hogy Ausztria biztosítsa számunkra a birtok feletti szabad rendelkezést. A beszélgetések során az a meggyőződésünk alakult ki, hogy osztrák részről ebben a kérdésben csak az új kormány megalakulása után várható végleges állásfoglalás. A delegáció vezetője jogi nehézségekre, a jogtanácsos viszont politikai nehézségekre utalt. Álláspontjuk azonban egyezik abban, hogy bármilyen megoldásnak az az előfeltétele, hogy vállaljuk Eszterházy kártalanítását. Az Eszterházy-ügynek ezért van Ausztriában nagy belpolitikai jelentősége, mert a birtok tekintélyes részén (mintegy 27.000 hektáron) kisbérlők gazdálkodnak, akiket a szovjet kezelés során juttattak a bérlőhöz. Előbb a szociáldemokrata párt tűzte ki célul azt, hogy a kisbérlőket – akár földreform útján is – végleges tulajdonhoz juttassa, de ez a kérdés a néppártot is erősen foglalkoztatja, különösen amióta a választások során egyedül Burgenlandban esett vissza a néppárti szavazatok száma. Eszterházy állampolgárságát illetően Lemberger követ úgy nyilatkozott, hogy állampolgársága nem vitás, a delegáció jogtanácsosa viszont azt mondta, hogy Eszterháznak egy 1946-ban állítólag beadott kérvénye alapján utóbb (hogy mikor, azt pontosan nem tudja) megadták az osztrák állampolgárságot. Kilátásba helyezte, hogy az erre vonatkozó iratokat rendelkezésünkre fogja bocsátani. Ez az állampolgársági ügy megítélésünk szerint nem tekinthető másnak, mint olyan manővernek, amelyet az osztrákok is nagyon bizonytalanul kezdeményeznek annak nyilvánvalóan erőszakolt és alaptalan volta miatt. A beszélgetések során nyomatékosan tudtul adtuk partnereinknek, hogy az Eszterházy birtok kérdésének rendezése nélkül nem tudjuk elképzelni a magyar–osztrák pénzügyi megállapodás létrejöttét. Osztrák részről aziránt is tapogatóztak, hogy van-e kilátás Eszterházy szabadrábra helyezésére, de ezt a kérdést távolról sem olyan határozott formában vetették fel, mint a legutóbbi bécsi tárgyalások során. Az osztrák delegáció vezetője közölte, hogy ezt az ügyet kormánya elé terjeszti és arra – esetleg még a legközelebbi tárgyalások előtt – vissza fognak térni.

Megállapodások.

A tárgyalások eredményeként közös jegyzőkönyvet vettünk fel, amelyben a következő megállapodásokat rögzítettük:

1.) Bizonyos kérdéseket még az általános rendezést megelőzően kívánunk megoldani. Ezek:

a.) szabad rendelkezési jog biztosítása a WATT AG. és egyéb jogtalanul gondnokság alá helyezett ausztriai magyar vagyon tekintetében;

b.) a Duna-Gőzhajózási Társaság magyarországi nyugdíjasai járandóságainak folyósítása, legalább mostantól kezdődően.

Ezzel szemben osztrák részről a követségi palota kérdésének megoldását kéri. Ezeknek az ügyeknek az előkészítésére és megfelelő javaslatoknak még a következő ülészek előtti kidolgozására közös munkacsoportot állítunk fel.

Ezzel a megoldással sikerül junktimba hozni két jelentékeny követelésünket egy olyan osztrák igény teljesítésével, amely elől amúgy sem térhettünk volna ki (abban az értelemben, hogy megfelelő épületet bocsássunk valamilyen formában az osztrák követség rendelkezésére).

2.) Egy másik munkacsoport foglalkozik a mostani ülészekon felvetett többi ügyek vizsgálatával és tételes kidolgozásával.

3.) A tárgyalásokat lehetőleg még ebben az évben folytatjuk, a folytatólagos tárgyalások pontos idejét 1956. október 31-ig diplomáciai úton állapítjuk meg.

Értékelés.

Nyilvánvalónak látszik, hogy az osztrákoknak mind bel-, mind külpolitikai szempontból érdekükben áll a magyar-osztrák pénzügyi tárgyalás folytatólagosságának fenntartása. Erre szükségük van a hazai tőkés érdekeltségeik irányában és nyilván a csehszlovákiai hasonló tárgyalások szempontjából is. Ezért került sor a mostani tárgyalásokra annak ellenére, hogy az osztrák delegáció a fentebb közölt okokból nem rendelkezett megfelelő felhatalmazásokkal és nyilvánvalóan nem is igyekezett különösebb célok elérésére. Osztrák részről úgy látják, hogy a tárgyalások előreláthatólag a jövő év második felében vezethetnek megállapodáshoz.

A mostani ülészek nem változtatott a tárgyalások további perspektíváján és az ezzel kapcsolatban kitűzött céljainkon.

Világosabban látszik osztrák részről az a törekvés, hogy az államosítási kártalanítási igényekkel szemben a restitúciós igényeinken felül az Eszterházy vagyont is be akarják vonni az elszámolásba.

A tárgyalások pozitív elemeként lehet értékelni a következő körülményeket:
Az osztrák államosítási kártalanítási igények ügye semmivel sem haladt előre. Ez a kérdés érdemben csak ez év végén kerülhet tárgyalásra.

Sikerült kapcsolatba hoznunk a Watt AG. feletti szabad rendelkezési jog megadásának ügyét és a Duna-Gőzhajózási Társaság nyugdíjasainak követelését a budapesti osztrák követség megfelelő elhelyezésével; ez utóbbi igényt csak akkor teljesítjük, ha az említett követeléseink kielégítő rendezést nyernek.

Negatív oldala a tárgyalásoknak az, hogy a magyar restitúciós követelések megoldása sem jutott előbbre, az Eszterházy ügyben sincs újabb pozitív fejlemény, valamint az, hogy osztrák részről ismét – bár bizonytalan formában – felvetették a Szovjetunióknak átadott német vagyonnal kapcsolatos igényt.

A múlthoz hasonlóan a mostani tárgyalás anyagáról is tájékoztatni fogjuk a népi demokratikus országokat. Szükség van azonban külön a szovjet kormány tájékoztatására is azokról a kérdésekről (a magyarországi német vagyontárgyak ügye, a Dunagőzhajózási Társasággal kapcsolatos igények, vasúti ügyek), amelyeket osztrák részről a Szovjetunió irányában felvetni szándékoznak. Ezért megfelelő írott anyagot készítünk elő a szovjet szervek tájékoztatására.

Szita János s. k.

MNL OL-XIX-J-1-k Ausztria 23/j 1956. Szám nélkül. Géppel írt másodlat. Az iraton lévő Feljegyzés szerint kapták „Hegedüs [András], Gerő [Ernő], Boldoczki [János], Olt [Károly], Antos [István], Sík [Endre], Szita [János], Kolozs [Márta] és Réti elvtársak.”

16.

Budapest, 1956. július 9.

**Előterjesztés a Külügyminisztérium kollégiuma számára
a magyar–osztrák kapcsolatok alakulásáról és az időszerű feladatokról**

00800/13.

I.

A magyar–osztrák viszony alakulása 1945-től az államszerződés megkötéséig

A felszabadulást követő években a nyugati hatalmak Ausztriát fokozatosan érdeklő területükévé vonták. A Marshall-segéllyel az osztrák gazdaságot a Nyugathoz kötötték, megbénították keleti szomszédaival, a szocializmust építő országokkal hagyományos kapcsolatait, erős befolyást gyakoroltak külpolitikájára. Azzal egyidejűleg, hogy

Ausztriát a nyugati hatalmak mindjobban támaszpontjukká építették ki, a magyar–osztrák viszony fokozatosan elhidegült. A határsértések száma megnövekedett; míg ezek kezdetben a kisebb jelentőségű incidensek jellegét viselték, 1952-ben már a fegyveres támadás mérvét is kimerítették. A nyitva levő kérdések: kölcsönös vagyongigények, határsértők ügye, osztrák és kettős állampolgárok kiutazása stb. rendezésével szemben mindkét fél részéről merevség, kemény szigorúság mutatkozott meg.

Az 1945-ben kötött kompenzációs szerződéssel megindult kereskedelem 1946 december óta évente megkötött árucere-megállapodások alapján – a háború előttihez képest csökkent mértékben – folyt. Az árucsereforgalom jelentős része az USIA-val bonyolódott, és ez bizonyos mértékben károsan befolyásolta hivatalos kapcsolatainkat Ausztriával.

Ugyancsak zavarólag hatott az a magyar gyakorlat, mely az osztrák hatóságok kikerülésével lehetővé tette magyar személyek beutazását Ausztriába.

1953-ban a viszony lényegesen enyhült; osztrák részről nagyobb mérvű határprovokáció nem történt, a kisebb határsértések száma is csökkent. A magyar hatóságok sok osztrák állampolgár kiutazását engedélyezték, átadásra kerültek a különböző illegális cselekedetek miatt Magyarországon internálva volt osztrák személyek.

A helyzet 1954-ben tovább javult, a gazdasági kapcsolatok erősödtek, a sportkapcsolat intenzívebbé vált.

A magyar–osztrák viszony ilyen alakulását természetesen elsősorban a Szovjetunió békepolitikája segítette elő. Meg kell állapítanunk, hogy a javulás mindenekelőtt a magyar kezdeményezések eredménye volt.

II.

A magyar–osztrák viszony alakulása az államszerződés megkötése után

A magyar–osztrák viszony alakulásában döntő változást az osztrák államszerződés megkötése, Ausztria örökös semlegességének kinyilvánítása hozott. Az ország megváltozott kül- és belpolitikai helyzetében az uralkodó körök egy része, – főként a Néppártba tömörült tőkésék – közeledést keres a Szovjetunió és a népi demokráciák felé gazdasági kapcsolatok kiépítése céljából, és erős törekvés nyilvánul meg a nyugati gazdasági kötöttségek lazítására. Az osztrák kormány hangoztatja ugyan, hogy a Nyugathoz tartozik, a nyugati politikát követi (ezzel összefüggően jelentette be Ausztria belépését az Európa Tanácsba). Ugyanakkor osztrák részről szem előtt tartják, hogy Ausztria földrajzi helyzete az országot a keleti országokkal való kereskedelemre szorítja, továbbá azt is, hogy Ausztria a nyugatnémet nyomásnak csak úgy tud ellenállni, ha a Szovjetunióra és a népi demokráciákra is támaszkodik. Egyidejűleg azonban

még nagy azoknak az osztrák reakciós erőknek súlya is, melyek csupán látszatsemlegességre törekednek és a Nyugattal való mindennemű kapcsolatok feltétlen követői.

Ebben az időben történt elsősorban, hogy osztrák államférfiak (kancellár, külügyminiszter) nyilatkoztak a jószomszédi viszony kialakítására vonatkozó óhajukról. Osztrák részről konkrét kezdeményezések is voltak: javaslat légügyi egyezmény kötésére, állandó Bécs-budapesti autóbusz-összeköttetés létesítésére, több határát járó megnyitására stb. 1955-ben került sor elsősorban – korábbi osztrák javaslatra – osztrák határsértési panaszok magyar–osztrák vegyesbizottság által történő kivizsgálására, mely alkalommal osztrák részről felvetették állandó vegyesbizottság felállításának gondolatát. Az új osztrák követ – elődjével szemben – igen komoly aktivitást mutatott a függőben lévő kérdések megoldására.

Ezeket az osztrák lépéseket nagymértékben felülmúlták a magyar kezdeményezések. Magyar államférfiak beszédeikben hangsúlyozottan kifejtették a jószomszédi viszony megteremtésének szükségességét, az arra irányuló magyar törekvéseket. Ausztriában járt vezető magyar államférfiak látogatása Körner államelnöknél, Illig kereskedelmi miniszternél, Jonas polgármesternél a két ország közötti új viszony kialakítására irányuló magyar szándékok jelenségei voltak. Gazdasági vonalon sor került vízügyi tárgyalásokra és megállapodásra, vízjelző szolgálat létesítésére, a vagyoni jogi tárgyalások megkezdésére, növényvédelmi-, társadalombiztosítási-, polgári jogsegély-egyezmény kötésének előkészítésére. Társasutazásokat rendszeresítettünk, turistaforgalmat hoztunk létre.

Már az 1955-ben elért eredmények mellett megállapítható, hogy az osztrák kormány bizonyos várakozási állásponton volt a magyar–osztrák viszony kialakítását illetően és az osztrák hivatalos magatartásban kettősség mutatkozott meg. A kancellár és külügyminiszter hangoztatták a jószomszédi viszony megteremtésére irányuló szándékot, ugyanakkor a belügyminiszter Ausztria Magyarország felé eső határának megerősítését követelte Magyarország „támadási szándékára”, a Magyarország felől Ausztriát fenyegető veszélyre hivatkozva. Az osztrák kormány semmit sem tett az osztrák sajtó – és elsősorban a szociáldemokrata sajtó – magyarellenes rágalomhadjáratára, uszítása ellen, az osztrák hatóságok támogatták a magyar hazaáruló emigránsok munkáját, engedélyezték több magyar emigránközpont Ausztriába telepítését, védelembe részesítették a határon átszökő hazaárulókat, befolyásolták az amnesztiával élni kívánó magyar állampolgárokat.

A várakozási álláspont megnyilvánulása volt, hogy nem adtak választ konkrét formában parlamenti delegáció küldésére vonatkozóan, az osztrák földművelésügyi miniszter nem tett eleget a mezőgazdasági kiállítás megtekintésére szóló meghívásunknak, az oktatásügyi miniszter korábban bejelentett budapesti látogatását lemondta, a kancellár nem fogadta a magyar kormánydelegációt.

1956 év első felében a kivárás, elhúzás, az óvatos cselekvés taktikájának változatlan fenntartása mellett – mely általában az egész osztrák külpolitikát jellemezte – osztrák részről több érdemleges, a két ország viszonyának közvetlenebbé tételére irányuló újabb lépés történt. Javaslatot tettek 14 éven aluli, a határvidékről származó illegális határátlépők formalitás nélkül történő visszaadására, határmenti tüzeseteknél kölcsönös tűzoltási segítségre.⁶¹ Osztrák hivatalos szervek előzékeny magatartást tanúsítottak az osztrák területen történt magyar repülőszerencsétlenségnél,⁶² a Szamuely-hamvak exhumulálása⁶³ ügyében.

Tárgyalások folytak osztrák és magyar idegenforgalmi szervek között az idegenforgalmi tevékenység kölcsönös elősegítésére. Érintkezés alakult ki a magyar és az osztrák szakszervezetek között.

Magyarország részéről újabb kezdeményezés volt a pénzügyi tárgyalások új szakaszának lefolytatása, melyet osztrák részről nagyra értékelnek, továbbá Waldbrunner közlekedésügyi miniszter meghívása a két ország között függőben lévő közlekedési kérdések megbeszélésére. Javasoltuk a határincidensek kivizsgálására és rendezésére megkötendő egyezmény ügyében a tárgyalások megindítását. Osztrák részről jól fogadták a Budapest–Bécs közötti repülőjárat beindítását.

Az utóbbi időben meggyorsítottuk azoknak az osztrák kéréseknek elintézését, melyek kitelepülésre, kettős állampolgárok kiutazására stb. vonatkoztak.

A két ország kapcsolatának 1956-ban jelentős állomása volt az az intézkedés, mely a magyar műszaki zárnak a magyar–osztrák határról történő eltávolítására irányult. Ezzel magyar részről teljesítést nyert az az osztrák követelés, melyet a két ország közötti viszony döntő tényezőjeként jelöltek meg. Ha ezt az intézkedésünket nem is használtuk ki politikailag megfelelően, hatása így is jelentős, nemzetközi méretekben is.

Az 1955/56-os kereskedelmi évben az árucserforgalom jelentős emelését sikerült elérnünk. A tradicionális mezőgazdasági exportcikkek mellett említésre méltó eredményeket mutat ipari exportunk is.

⁶¹ A budapesti osztrák követség 1956. április 18-án kelt 3629-N1956 számú jegyzékében az osztrák tűzoltószövetség javaslatára vetette fel a határtérségben támadt tüzek oltásában történő együttműködést. A magyar külügyminisztérium május 31-én kelt jegyzékében pozitívan nyugtázta a kezdeményezést és javasolta, hogy a határkérdések rendezésére alakítandó vegyes bizottság első ülésén tárgyaljanak erről. MNL OL XIX-J-1-j Ausztria 4/af KüM 1956-szám nélkül.

⁶² 1956 februárjában egy magyar katonai repülőgép zuhant le Ausztriában, melynek pilótája, Magyar Sándor repülőhadnagy szörnyethalt.

⁶³ Szamuely Tibor, a Tanácsköztársaság népbiztosa 1919 augusztusában menekülés közben Sauerbrunn/Savanyúkút határmenti községnél tisztázatlan körülmények között életét veszítette, ismeretlen helyen temették el. A magyar hatóságok 1955-től több alkalommal – eredménytelenül – kérték az osztrák hatóságok segítségét a sír feltárásához.

Kulturális téren az előző évekhez képest – főleg bécsi követségünk aktivitása eredményeképpen most új kapcsolat jött létre. Az Opera és Burgtheater megnyitására küldött hivatalos magyar delegáció, a Bartók- és Mozart-bizottságok, kiállítások, művészek kölcsönös szerepeltetése, új tudományos kapcsolatok és az élénk sportérintkezés jelezték az ezen a téren elért eredményeket.

Az osztrák részről a magyar kezdeményezésekkel szemben 1956 első felében is legtöbb esetben érezhető tartózkodást a már említett tényezőkön kívül a választások és az ezzel kapcsolatos problémák előtérbe kerülése is magyarázza. Megállapítható, hogy nagyszámú kezdeményezésünk még így is általában hasznosak és hatásosak voltak. Nagyobb eredmény elérését a két ország viszonyának jobbá tételére részünkről is gátolta a nagyon óvatos külpolitikai vonalvezetés és bizonyos mértékben az a körülmény, hogy lépéseink gyakran vontatottan és ez által nem a kellő időpontban történtek. Egyes esetekben a tervszerűtlenség is hibák forrása volt. Fékezően hatott bizonyos magyar szervek túlzott merevsége a rájuk tartozó kérdések megoldásában. Tény azonban az, hogy a két ország kapcsolatának lassú üteme mindenekelőtt az osztrákok magatartásának következménye.

Ki kell emelni részünkről azt a jelentős szerepet, melyet bécsi követségünk utóbbi időben erősen feljavult munkájával eredményeinkben játszott.

III.

A magyar–osztrák viszony továbbfejlesztésének főbb kérdései

A) Általános politikai kérdések

1) A magyar–osztrák viszony komoly jelentőséggel bír a nemzetközi politika szempontjából is. A semleges Ausztria megerősödése és fejlődése lényegesen erősítheti a béke erőt Európában és az országon kívül meglévő erők továbbra is hatnak olyan irányban, hogy Ausztriát mind erősebben a Nyugathoz kössék, Ausztriára Amerika, Anglia és Nyugat-Németország felől nyomás nehezedik abból a célból, hogy megakadályozzák a Kelettel való kapcsolat kialakulását. Ennek érdekében az Egyesült Államok Ausztrián belül fokozza az aknamunkát a népi demokráciák ellen.

Az osztrák semlegesség erősítése – a XX. Kongresszus megállapításainak külpolitikai téren való alkalmazásából eredően – a magyar külpolitika egyik legfontosabb feladata. Magyarország egyetlen kapitalista szomszédjával, Ausztriával való eredményes és jó együttműködésével rendkívül hatásos és vonzó példáját szolgáltathatja a békés együttélés gyakorlati megvalósításának. Az osztrák semlegesség erősítése terén Magyarországra annál nagyobb kötelezettség hárul, mivel a Szovjetunió kívül

a béketábor országai közül Magyarországnak vannak ehhez a legnagyobb lehetőségei: előreláthatólag rövid időn belül nem lesznek nagyobb jelentőségű rendezetlen kérdései Ausztriával, gazdasági és kulturális kapcsolatokhoz megfelelő potenciális erővel rendelkezik, a két ország lakosságát a közös történelmi múlt, a közvetlen szomszédságból adódó sokoldalú kapcsolat köti össze. Mind erre, s a velünk szemben Ausztriában kétségtelenül meglévő széleskörű érdeklődésre, sőt az egyszerű emberek között a magyarok iránt megnyilvánuló szimpátiára nekünk építenünk kell. S az ezen a téren elért sikerek, azon kívül Magyarország nemzetközi tekintélye, külpolitikai súlya növekedésének jelentős tényezőjévé válhatnak, s feltétlenül kiemelkedő mértékben hozzájárulnak a Magyar Népköztársaság biztonságának megerősödéséhez.

2) A magyar külpolitikának másik fontos feladata Ausztriának mint diplomáciai, nemzetközi politikai-, kulturális-, idegenforgalmi és bizonyos mértékben kereskedelmi központnak a kihasználása. Bécs ilyen irányú jelentőségét mutatja kapitalista vezetőpolitikuskor gyakori ausztriai látogatása, az, hogy Ausztriában sok olyan állam tart fenn diplomáciai képviseletet, melynek számos más európai államban és Magyarországon sincs külképviselete. Bécs diplomata központ jellege az osztrák kormány arra irányuló igyekezetével, hogy a várost nemzetközi szervezetek székhelyévé tegye, még növekedni fog. Gyorsan növekszik Ausztria és elsősorban Bécs nemzetközi kulturális központ szerepe és folytonosan és gyorsan növekvő tendenciát mutat az idegenforgalom, mely lényegében az egész évre eloszlik. Súlyában és méreteiben hirtelen emelkedik a közvetítő kereskedelem, elsősorban a kelet–nyugati kereskedelem vonalán. Ez a tendencia számunkra kedvező és sok lehetőséget nyújt.

3) A magyar–osztrák viszony továbbfejlesztéséhez az ez év májusában megtartott parlamenti választások az osztrák belpolitikai helyzetnek számunkra kedvező változást hozták. Az őszintébb semlegességi vonal, melyet Raab kancellár vitt, a választások eredményeként megerősödött. A szocialista párt, mely a Magyarországgal, általában a szocializmust építő országokkal való kapcsolatok egyik legaktívabb ellenzője volt, a választásokon nem érte el a várt eredményt. A szocialista vezetők nagyrésze látja, hogy nem volt hasznos az élesen szovjetellenes, népidemokrácia ellenes vonal, azért ennek élességén várhatóan enyhíteni fognak, ami máris észrevehető és nyilvánvalóan hozzájárul a semlegességi politika erősödéséhez. Várható, hogy a szocialista párt az eddiginél sokkal inkább hajlandó lesz a népi demokráciákkal bizonyos fokú együttműködésre.

4) A magyar–osztrák viszony továbbfejlesztésénél elsősorban a Raabféle semlegességi vonal erősítése a feladat. Ezen a téren – általában az ÖVPvel való kapcsolatok terén – állunk viszonylag a legjobban. E semlegességi vonal erősítésére lehetőség mutatkozik az Osztrák Néppártba tömörült tőkészekkel való kereskedelem

szélesítésével, néppárti vezető politikusok magyarországi hivatalos meghívásával és nem hivatalos vendéglátásával, néppárti érdekeltségű gazdasági kapcsolatok létrehozásával, Parasztszövetséggel tapasztalatcsere, delegációcsere stb. útján. Mivel az ÖVP-n belül a klérus befolyása igen nagy, fel kellene újítani régebbi összeköttetéseket osztrák egyházi vezetőkkel, új kapcsolatokat kellene létrehozni újonnan kinevezett osztrák egyházi vezetőkkel, kik az ausztriai magyar emigráns-szervezeteknek még nincsenek lekötelve. A Raab-féle semlegeségi vonal erősítését szolgálja az osztrák kormány nemzetközi szervezetek vonalán folytatott politikájának támogatása is.

5) Az osztrák szocialista párttal való kapcsolataink terén van a legtöbb tennivaló. Ennek okai közismertek. Reális lehetőséget látunk – megfelelő erőfeszítésekkel és türelmes munkával – ezen a téren jelentős változások elérésére.

Az SPÖ-n belül a középfuncionáriusok között vannak legnagyobb számban olyan személyek, kik nem értenek egyet a vezetőség merev, egyoldalú nyugati orientációjával. Ezek megnyerésére (ide tartoznak a szocialista városi vezetők is) minden eszközt fel kell használnunk, mert ezen keresztül hatásos nyomást tudunk gyakorolni a felső vezetésre is.

Az SPÖ legbefolyásosabb vezetői közül azok egyrészének velünk szemben való semlegesítésre kell törekednünk, másrészt a Magyar Népköztársasággal való együttműködés híveivé kell tennünk a legváltozatosabban felhasznált eszközök (befolyásolás, egyéni és politikai érdekeltség felkeltése, lekötélkezés stb.) útján. Különösen figyelniük kell a jövő embereire, akiknek megnyerésére kompromittálásuk nélkül törekednünk kell.

A népi demokráciákkal való kapcsolatot ellenző vezető szocialista pártfuncionáriusok semlegesítése szempontjából el nem hanyagolható körülmény a két kormánypárt közötti hatalmi vetélkedés; ezt feltétlenül ki kell használnunk.

Mindenképpen el kell kerülni (ez eddig is káros volt) az SPÖ vezetőkkel való kapcsolatainkban az ideológiai vitákat, a szocialista és a kommunista pártok együttműködésére vonatkozó, agitációs jellegű megállapításokat, a KPÖ jelszavainak közvetlen hangoztatását; mindezt következetesen el kell választanunk külpolitikai tevékenységünkötől, különben megakadályozzuk kapcsolataink kialakulását.

Úgy a néppárt, mint a szocialista párt vonalán folytatott politikánk nagymértékben a személyes kapcsolatokon múlik. Ezért mindenekelőtt bécsi követségünknek a tisztázatlan elvi kérdések gyakori megvitatása útján le kell küzdeni a (különösen az SPÖ kérdéseiben meglévő) szektáns nézeteket, munkájukban az osztrák étellel való sokoldalú, helyes arányokon nyugvó kapcsolatok fontosságát kell szem előtt tartaniok.

6) Fentiekből kiindulva szükséges, hogy Ausztriával nagyfontosságú jószomszédi viszony kialakítására irányuló munkánkat sokkal kezdeményezőbbé, nagymértékben rugalmassá és sokoldalúvá tegyük. Nagyobb önállóságot kell biztosítanunk bécsi

követségünknek és kívánatos, hogy – az utóbbi év passzív magatartásával ellentétben – amikor igazunk van, jogos követeléseink vannak, kellő határozottsággal lépünk fel.

Nem hagyható figyelmen kívül, hogy a kapcsolat kiépítése ütemének meggyorsítása tekintetében bizonyos türelemre van szükség, mert az egyoldalú igyekezet károsan hathat tekintélyünkre és az elérni kívánt eredményekre is. Javasolható rövidebb időszakra az osztrákok által diktált tempó elfogadása azzal, hogy magyar részről azokat a kisebb jelentőségű egyezményeket, megbeszéléseket szorgalmazzuk, melyeket az osztrákok elfogadhatnak anélkül, hogy tartaniok kellene miattuk a Nyugattól. A sok kisebb szállal való kötöttség, apró kapcsolat elősegítheti a nagy kérdésekben való megegyezést.

Ugyancsak az eddigi tapasztalatok mutatták meg, hogy a két ország közötti viszony jobbá tételére irányuló munkánkat tervszerűbben, illetve hosszabb távra előkészített terv szerint hajtsuk végre. Egyidejűleg minden vonalon sokkal jobban ki kell használni a közelség adta kedvező lehetőségeket s az átutazó politikai, kulturális, gazdasági vezetőket, szakembereket.

A kapcsolatok legkülönbözőbb formáinak számunkra kedvező és sokoldalú felhasználására lehetőséget ad nemcsak a közelség, hanem a viszonylag hosszú közös határ is.

Szükség van bizonyos rendszerezésre is olyan értelemben, hogy a különböző magyar szervek által fenntartott osztrák kapcsolatok összehangolást nyerjenek és ezekről a Külügyminisztériumnak és bécsi követségünknek áttekintése legyen. Enélkül sok külön-külön futó kapcsolat kihasználási lehetősége vesz kárba.

Helyesnek mutatkozik az is, hogy Ausztriával szembeni kezdeményezéseinknek, a magyar–osztrák gazdasági-, kulturális viszony jelenségeinek sokkal több nyilvánosságot biztosítsunk, mint ez ideig. (Sajtó, rádió, sajtóértekezletek stb.)

7) Biztosítanunk kell, mindenekelőtt azt, hogy a magyar–osztrák viszonyoknak a Magyar Népköztársaság szempontjából a már kifejtett jelentősége és különleges fontossága minden konkrét kérdésben és minden területen ténylegesen érvényesüljön, anyagi eszközeink, kádereink elosztásánál, lehetőségeink felhasználásánál stb.

B) Gazdasági kérdések

1) Külkereskedelem vonalán eddigi eredményeink megtartása és továbbfejlesztése fontos új problémákat vet fel, melyeknek megoldására az eddiginél sokkal nagyobb figyelmet kell szentelnünk és ehhez többoldalú segítséget kell nyújtanunk.

Áruforgalmunk jelentős növelése a jelenlegi árstruktúra és az eddig felkutatott lehetőségek alapján csak a mezőgazdasági cikkek exportjának nagyobb arányú növelésével érhető el, ugyanakkor amikor kétséges, hogy jövőben mezőgazdasági exportunknak

még jelenlegi volumenét is tartani tudjuk-e. Ezért döntő kérdés, hogy szélesíteni és fejleszteni tudjuk azokat az eddig elért kezdeti sikereket, melyek ipari exportunk területén a legutolsó időszakban mutatkoztak. Ezen a téren vannak kihasználatlan lehetőségek a reexport és háromszögüzletekben.

Vannak részünkről eltüntetendő akadályok exportunk növelése előtt, így egyes belső intézkedések, külkereskedelmi vonalon, vagy külkereskedelmi képviselői hálózatunk struktúrája, mely egyes viszonylatokban már most politikai hátrányt jelenthet és ugyanakkor kereskedelmi érdekeinket is veszélyezteti. Hátrányokat jelent az is, hogy érvényben lévő kereskedelmi szerződés hiányában számos kereskedelempolitikai kérdés nincs rendezve, s nem tudunk biztosítani számunkra a maximális kedvezményeket. Nem küszöböltük ki még azokat a zavarokat sem teljesen, melyek az USIA-üzletek likvidálása után Ausztriával való külkereskedelmi forgalmunkban jelentkeztek.

Ugyanakkor nem teszünk eleget, hogy fokozzuk az osztrák piac érdeklődését a Magyar Népköztársasággal való kereskedelem iránt. Kihasználható lehetőséget jelent mindenekelőtt ipari exportunk tekintetében Ausztriának a kapitalista világgal, és elsősorban Nyugat-Németországgal szembeni fokozódó eladósodása.

2) A gazdasági együttműködés kérdései még tisztázatlanok. Itt mindenekelőtt azokat a lehetőségeket kell megkeresni és megvalósítani, melyek jelentős gazdasági és bizonyos politikai haszonnal járnak, ugyanakkor esetleges kiesések, vagy szüneteltetések a Magyar Népköztársaság számára lényeges gazdasági vagy politikai kárt nem okozhat. Eddig felmerült az elektromos áram-, bauxit-, alumíniumipar területén való együttműködés kérdése.

3) A műszaki fejlesztés kérdésében Ausztria jelentős szerepet játszhat számunkra. Ennek lehetősége az itthoni irányítás szervezetlensége és külképviseletünk jelenlegi káderhelyzete miatt nincs kihasználva.

4) A függőben lévő pénzügyi és vagyoni jogi kérdéseket, melyek igen jelentős tételeket jelentenek, és széles rétegeket érintenek, megfontoltan és nagy körültekintéssel vezetett tárgyalások során kell rendezni. Arra kell törekednünk, hogy a tárgyalásokon felmerült vitás kérdések és a tárgyalások eredményeként létrejövő megegyezés ne rontsa, hanem inkább elősegítse a két ország közötti kapcsolatokat, számunkra anyagi megterheléssel ne járjon, és ugyanakkor a pénzügyi kérdésekben Ausztriában érdekelt rétegeket ne lehessen ellenünk hangolni, szembeállítani velünk.

5) Idegenforgalom terén tettünk már lépéseket az akadályok csökkentésére. (Turista-árfolyam, vízumkiadás meggyorsítása, egyoldalúság megszüntetése). Ezek a lépések azonban nem elegendők s ezen a téren lévő lehetőségeket sem használjuk ki eléggé. Foglalkoznunk kell azzal a most már jelentkező problémával is, hogy a turizmus címén

beutazók köre meglehetősen szűk. Új formák és megoldások szükségesek az olyan lassabban megoldható akadályok leküzdésére, mint pl. amelyeket a szűk szállodai kapacitás jelent.

C) Kulturális és egyéb kérdések

1) Kulturális kapcsolataink fejlesztésének fő problémája a kapcsolatok bonyolításának tervszerűtlensége, a megfelelő kulturális megállapodások, illetőleg hivatalos keretek hiánya.

Lemaradásunk főleg azokon a területeken jelentkezik, melyek elsősorban nagy tömeghatásúak. Ezért mindenekelőtt a film, a könyvterjesztés és a sport területén kell nagyobb erőfeszítéseket tennünk.

Nem támaszkodtunk eddig az Ausztriával folytatandó kulturális munkában állandó jellegű kulturális intézményeinkre. A feltétlenül szükséges Magyar Intézet csak jogilag létezik, a Sajtóiroda még csak most kerül felállításra, és nem dolgozik elég hatásosan az Osztrák–Magyar Egyesület sem. Ezeknek a kihasználatlan lehetőségeknek a felhasználása kulturális munka minden lényeges területén ugrásszerű fellendülést hozhat.

2) Az Ausztriában élő magyarság körében végzett munka az utóbbi időben fejlődést mutat. Itt különös figyelmet kell szentelni a módszer béli kérdéseknek (adminisztratív módszerek helyett meggyőzés, közvetve irányítás helyett közvetett irányítás stb.).

Erőfeszítéseket kell tenni, hogy a befolyásunk alatt álló, a Magyar Népköztársasággal szemben lojális magyarok számát lényegesen növeljük az egyesületeken keresztül és azokon kívül is. Ennek érdekében nemcsak az egyesületek munkájában kell javulást előidézni, hanem a propaganda terén is gyökeres változásokra van szükség (megfelelő magyar újság!).

A burgenlandi magyarság körében végzett munkában mindenekelőtt azt kell figyelembe vennünk, hogy ottani tevékenységünk semmiesetre se jelentsen számunkra káros precedenseket a magyarországi német kisebbség irányában.

D) Követség

Végül meg kell állapítanunk, hogy a magyar–osztrák kapcsolatok szempontjából bécsi követségünk számára szükséges, döntő fontosságú munkafeltételek (hatáskör, káderek, anyagi eszközök) nincsenek kielégítően biztosítva, s ennek jelentős szerepe van abban, hogy meglévő lehetőségeinket viszonylag kis mértékben használjuk ki.

IV. Javaslatok

A) Általános és politikai feladatok

1) Raab osztrák kancellár, illetve vezetésével osztrák kormánydelegáció, meghívása. A meghívást össze kell kötni jelentős egyezmény, megállapodás vagy megállapodások aláírásával, melyhez osztrák érdekek fűződnek. (Pénzügyi megállapodás megkötése, kihatárforgalom újra megnyitása, áramvásárlási, illetve szállítási megállapodás, a követ-ségek nagykövetségre emelése stb.)

2) Részletes terv készítendő az ÖVP és elsősorban a SPÖ vezetők felé folytatandó munkára. Ki kell szélesíteni a SPÖ-középfunkcionáriusok között befolyásunkat.

3) Vizsgáljuk meg osztrák vezetők nem hivatalos meghívásának kérdéseit. Rendezzen esetleg a külügyminiszter vadászatot az osztrák és jugoszláv külügyi vezetők részére, vagy hívjunk meg tokaji, badacsonyi szüretre osztrák politikusokat, teljesítsük az osztrák külügyminiszter kívánságát, mely a bábolnai ménes megtekintésére vonatkozik. Szóba jöhet osztrák vezetők nyaralásra való meghívása is.

4) Waldbrunner közlekedésügyi miniszter meghívása. Az 1931. évből meglévő, elavult és számunkra előnytelen közlekedési egyezmény helyett közlekedési egyezmény kötését kellene az osztrák közlekedésügyi miniszter látogatásával egybekötni.

5) Burgenlandi tartományi vezetők meghívása. Sopron, Szombathely, esetleg Győr város vezetősége hívná meg a burgenlandi tartományi kormány küldöttségét a határvidék vezetői közötti kapcsolat létesítése céljából. Ennek alapján megállapodás jöhetne létre a határmenti lakosság sokoldalú kapcsolatának kiépítésére.

6) Bécs és Budapest közötti kapcsolat (városok közötti kapcsolat). Lehetőség nyílik kapcsolat kiépítésére közlekedési, népművelési, lakásépítési tapasztalatcsere vonalán. Meg kell vizsgálni hasonló kapcsolatok létesítését más magyar és osztrák városok között.

7) Alsó-Ausztria főispánjának és helyettesének meghívása. A látogatás idegenforgalmi és a regionális gazdasági kapcsolatok szempontjából előnyös.

8) Szakszervezeti küldöttség meghívása. A SZOT-nak újból kísérleteket kell tennie az osztrák szakszervezetekkel való kapcsolat intenzívebbé tételére.

9) Ausztria Duna Bizottságba történő belépésének elősegítése. Fokozottabb súlyt helyezni Ausztria belépésére, megkeresni azokat a kérdéseket – árvízvédelem stb. –, melyek Ausztriára nézve is fontosak, s ezeken keresztül Ausztriát a Duna Bizottság munkájába bevonni.

10) Nemzetközi szervezetekben való együttműködés.

11) Meg kell kísérelni régi és új osztrák egyházi vezetőkkel kapcsolatok kiépítését.

12) A követségeknek kölcsönösen nagykövetségi rangra való emelése.

13) Különös figyelemmel kell kísérni Ausztriának Nyugat-Németországgal való kapcsolatait és Nyugat-Németország felé folytatott politikánk elősegítésére teljes mértékben ki kell használni az Ausztriában meglévő különleges lehetőségeket.

E) Gazdasági feladatok

1) Külkereskedelmi feladataink megoldására követségünk fokozott politikai segítséget kell, hogy nyújtson különösen ipari exportunk fokozásában, a reexport és háromszög-üzletek lehetőségeinek felkutatásában, kereskedelmünk számára a legnagyobb kedvezmények kieszközlésében és exportpropagandánk segítségével.

2) Kereskedelmi egyezmény megkötése. A kereskedelmi egyezmény a két ország kereskedelmi kapcsolatának rendezését, s számunkra kereskedelem-politikai előnyök biztosítását szolgálja.

3) Kereskedelmi célkitűzéseink elősegítésére hívjuk meg Illig kereskedelmi minisztert magyarországi látogatásra.

4) Felül kell vizsgálni politikai és gazdasági szempontból is kereskedelmi képviselőink rendszerét Ausztriában és a feltétlenül szükséges változtatásokat a lehető leggyorsabban keresztül kell vinni.

5) Meg kell szüntetni azokat a belső külkereskedelmi intézkedéseket, melyek közvetve gátolják Ausztriával folytatott külkereskedelmünk növelését.

6) A műszaki fejlesztéssel kapcsolatos feladatok elmélyítését bécsi követségünk számára rendszeres és konkrét irányítással kell lehetővé tenni.

7) Energiavásárlás, illetve együttműködés. A két ország villamosenergia hálózatának távvezeték útján történő összekapcsolására tájékozódó megbeszélések folytak. Ezen a téren további előkészítőmunka szükséges.

8) Szakemberek tapasztalatcseréjének létesítése. Borászati, tejfeldolgozó, konzervipari tapasztalatcsere.

9) Gyárak közötti együttműködés. Az eddignél nagyobb súlyt kell helyezni üzemi, gyári delegációk cseréjére. Az RM-Művek hívjanak meg üzemi delegációt a VOEST-ből. Az olajbányászat tapasztalatainak kölcsönös kicserélése céljából hívjuk meg az osztrák Mineralölverwaltung képviselőit, melyet magyar szakemberek ausztriai látogatása kísérne.

10) Támogatni kell az olyan kapcsolatokat, mint az osztrák mérnökegyesület és a megfelelő magyar szervezet között most van kibontakozóban. Szervezzünk meg kölcsönösen műszaki jellegű előadásokat.

11) Magyar vendéglő és ajándékbolt felállítása. Propagandaszempontról, de valuta-termelő-eszközként is nagy jelentőséggel bír.

C) Kulturális feladatok

1) Feltétlenül ki kell dolgozni az 1956-os év hátralevő részére konkrét kulturális tervet és a többi viszonylatban készülő kulturális tervektől függetlenül 1957. évi kulturális-tervünket október végéig a lehető legnagyobb részletességgel el kell készíteni.

2) Magyar–osztrák kulturális vegyesbizottság létrehozása. Brauniasnál⁶⁴ a felvetett javaslatot szorgalmazni kell, és törekedni kell ennek a keretnek kulturális egyezményre való fejlesztésére.

3) Film-megállapodás kötése állami vonalon.

4) Törekedni kell Ausztriával közös filmprodukció létrehozására.

5) Polgári könyvterjesztőkkel megállapodást kell kötni németnyelvű magyar könyvek, Corvina-kiadványok⁶⁵ ausztriai terjesztésére. Ennek érdekében minden segítséget meg kell adni, s kulturális intézményeinknek ezt a munkát alá kell támasztani.

6) Még ebben az évben létre kell hozni az Állami Népi Együttes vendégszereplését Bécsben.

7) Kulturális megegyezések vidéki kultúrközpontok között. Vidéki kultúrközpontok (pl. Grác és Pécs) között kulturális megállapodás, munkaterv megkötését kell kezdeményezni.

8) Magyar Intézet újrafelállítása. Az Intézet vezetésére a kulturális és tudományos életben megfelelő súllyal rendelkező, a német nyelvet jól bíró egyetemi tanári szinten álló művészettörténész volna a legalkalmasabb.

9) Sajtóiroda felállítása. El kell érni, hogy az Iroda legkésőbb októberben dolgozzon.

10) Osztrák–Magyar Egyesület aktivizálása. A túlságosan öreg Liszt⁶⁶ professzor díszelnöki tisztsége mellett aktívabb kulturális szerepet vivő személyt kell elnökké választani és meg kell oldani a főtitkár kérdését.

11) Az OME filmmel való ellátását meg kell javítani. Ennek érdekében a MOKÉP azokból a filmekből, amelyeket Ausztriában nem tud forgalmazni, egy-egy kópiát bocsásson az egyesület rendelkezésére. Lehetőséget kell találni arra, hogy egy-egy nevesebb tudós az OME rendezésében előadást tarthasson.

⁶⁴ Karl Braunias budapesti osztrák követ.

⁶⁵ A Corvina idegennyelvű kiadó kiadványai.

⁶⁶ Liszt, Eduard (1867–1961) jogász, az Osztrák–Magyar Egyesület elnöke.

12) Vendéjátékok. A Nemzeti Színház és a Burgszínház-, a Fővárosi Operettszínház és a Volksoper kölcsönös vendéjátéka. A két főváros szimfonikus zenekarainak kölcsönös vendégszereplése.

13) Képzőművészeti kiállítások kölcsönös rendezése. (Pl. a két Szépművészeti Múzeum anyagából, vagy a mai élő művészek képeiből.)

14) Végzős zeneakadémiai hallgatók kölcsönös hangversenye 5-6 napi tartózkodással.

15) A Magyar Tudományos Akadémia válasszon osztrák tudóst tiszteletbeli tagjává. Javasoljuk Schrödinger Nobel-díjas fizikus meghívását előadás tartására és ezzel kapcsolatosan tiszteletbeli taggá választásra.

16) A két Tudományos Akadémia között külön megállapodás elsegítése rendszeres tudós, illetve delegációcsere.

17) Újságíró-küldöttség meghívása. A nagy osztrák napilapok szerkesztőinek, illetve főszerkesztőinek meghívása már régen aktuális, ezt a legsürgősebben le kell bonyolítani.

18) Sportkapcsolatok bővítése. A magasabb szinten folyó sport és kulturális kapcsolatok mellett ki kell építeni az alacsonyabb szintű kapcsolatokat is, különös tekintettel a határmenti lakosság kapcsolatára.

19) Magyar–osztrák természetbarát-egyesületek (munkássportegyesületek) régi kapcsolatának felelevenítése.

20) Meg kell vizsgálnunk az ausztriai magyar egyesületek Demokratikus Központjának újbóli felállítását, amennyiben az az ausztriai magyarságra fokozott befolyást biztosítana.

21) Magyar újság új alapokra helyezése. Megfelelő szerkesztővel, egész Ausztriára kiterjedő terjesztéssel, a jelenleginél sokkal magasabb színvonalon lévő vasárnapi magyar családi lap kiadására való áttérés volna kívánatos, friss híryanaggal, színvonalas, aktuális olvasmányrésszel, közvetlen propaganda teljes kikerülésével.

D) Egyéb feladatok

1) Egyezmények, megállapodások. A határincidensek kivizsgálására, vegyesbizottság felállítására vonatkozó egyezmény megtárgyalására irányuló javaslatunkra szorgalmazzuk az osztrák választ. Állapodjunk meg a kiskorú határátlépők visszavételének kérdésében.

2) Növényvédelmi megállapodás. Már felvetettük megállapodás létesítését, ezt szorgalmazni kell.

3) Polgári jogsegély-egyezmény. A felszabadulás utáni években tárgyalásokat folytunk jogsegély-egyezmény kötésére, mely azonban aláírásra nem került. 1955-ben javaslatot tettünk a fenti egyezménytervezet kibővítésére, illetve a tárgyalások újravételére, mellyel osztrák részről egyetértettek. A tárgyalásokra ez év augusztusában kerül előreláthatólag sor.

4) Szociális megállapodás. Betegsegélyző, nyugdíj, balesetbiztosítás kérdéseinek tisztázása a Magyarországon élő, illetve korábban itt dolgozó osztrák állampolgárok, valamint az Ausztriában élő magyar állampolgárok ügyében. Megállapodás létesítésével osztrák részről szívesen értenek egyet. Tárgyalások időpontja nincs kitűzve.

5) Egészségügyi megállapodás létesítése. A határmenti területen fellépő fertőző betegségek kölcsönös közlésére (1924-ben kötött megállapodás felújítása).⁶⁷

6) Légügyi egyezmény kötése. Esetleg Waldbrunner közl[ekedési] miniszter magyarországi látogatásával kössük össze.

7) Konzuli ügyek. Gráci konzulátus felállítása.⁶⁸ Ezen keresztül bécsi követségünk bizonyos tehermentesítésével egyidejűleg kapcsolataink vidéki kiszélesítését, befolyási területünk növelését kell elérni.

8) Vízumkiadási rendszerünk gyökeres megváltoztatása. Az ezen a téren mutatkozó bürokráciát, értelmetlen huzavonát sürgősen meg kell szüntetni, a bécsi követség hatáskörének lényeges kibővítésével.

9) Diplomata utazási bejelentési kötelezettség megszüntetése, hivatalos vízumok megkönnyítése. Szüntessük meg az osztrák követ és a követség diplomata tagjainak bejelentési kötelezettségét ausztriai utazásaiknál. (A többi szomszéd ország esetében is.)

10) Kishatárforgalom megnyitása. Pénzügyi tárgyalások befejezése után.

11) Idegenforgalom. Főleg ausztriai jobb kihasználását kell bécsi követségünknek elérni, új formákra javaslatot tenni, és tovább dolgozni a nehézségek leküzdésére.

⁶⁷ Az 1924. évi XXIV tc. (a pestis, a kolera és a sárgaláz elleni védekezés tárgyában Párizsban kötött nemzetközi egyezmény becikkelyezéséről) alapján kötött két oldalú megállapodás. A törvénycikk: <http://www.1000ev.hu>

⁶⁸ A gráci konzulátus 1928. február 8-án kezdte meg működését Stájerországra és Karintiára kiterjedő hatáskörrel. Tevékenysége 1945 áprilisától szünetelt, épületét a szovjet, majd az angol megszálló hatóság foglalta el. 1947. novemberében a bécsi követség közölte az osztrák külügyi hivatallal, hogy a magyar kormányban szándékában áll a konzulátust ismét megnyitni, erre azonban nem került sor. (Mátrai Tamás bécsi ügyvivő 1952. november 20-án kelt jelentése.) A Külügyminisztérium kollégiuma 1956. május 10-én tárgyalta az új konzulátusok felállítására vonatkozó javaslatot. Ebben ismét szerepelt a gráci konzulátus újraindítása. A kollégium vitájának a középpontjában a viszonyosság kérdése állt, mindenekelőtt az attól való félelem, hogy az osztrákok Sopronban akarnak esetleg konzulátust felállítani. Végül a kérdést a miniszterhelyettesi értekezlet elé utalták. MNL OL XIX-J-1-o-00800/3/1956. A konzulátust nem nyitották újra.

12) A külföldiek részére adományozható kitüntetés adományozása egyes osztrák személyeknek.

E) Bécsi követség kérdései.

1) Lényegesen ki kell bővíteni a követség és mindenekelőtt a követ hatáskörét a követségi munka minden területén. Az illetékes osztályoknak a káderek s anyagi eszközök elosztásánál és más kérdésekben is fokozottan tekintetbe kell venniük bécsi követségünk különleges fontosságát és szerepét.

2) A követség politikai beosztottjainak gyorsan és határozottan meg kell valósítaniuk az osztrák étellel való eleven, élő kapcsolatok megteremtését. A követség politikai munkatársai használják fel a társadalmi élet nyújtotta minden lehetőséget, klubokat, egyesületeket, vadásztársaságokat stb.

3) Követségünknek tényleges baráti együttműködést kell elérnie a baráti országok ottani külképviseleteivel és ugyanakkor aktívan részt kell vennie a bécsi diplomáciai életben.

4) A követségi munkában előtérbe kell helyezni a legfontosabb feladatok és a fontosabb elvi kérdések széleskörű és alapos megvitatását a követség illetékes politikai beosztottjai bevonásával.

5) Központi feladattá kell tenni a nyelvtanulást, a követségen biztosítani kell annak rendszerességét, eredményességét és a hatásos ellenőrzést. Ezért elsősorban a követség vezetője a felelős.

F) Végrehajtás módja

A Közép-európai Országok Osztálya az előterjesztésnek a „A magyar–osztrák viszony továbbfejlesztésének főbb kérdései” c. fejezetében foglaltak alapján az elfogadott javaslatok végrehajtásának módszerét és ütemezését az érintett osztályokkal együtt részletesen kidolgozza, ezt az illetékes főosztályvezetővel, illetve miniszterhelyettessel jóváhagyatja. Az osztály a kollégium novemberi ülésére jelentést készít a határozatok végrehajtásáról, és javaslatot tesz a további feladatokra.

[aláírás nélkül]

MNL OL XIX-J-1-j Ausztria 4/b KüM 00800/13/1956. Sokszorosított másolat. – A kollégiumi előterjesztéshez a bécsi követség június 19-én kelt levelében 26 pontból álló

javaslatot küldött. A terjedelmes anyag éppúgy felölelte a két oldalú kapcsolatok számos kérdését, mint az ausztriai magyar emigráció, illetve a követség munkájának különböző problémáit. Kiemelendők közülük a kulturális egyezmény, a filmegezmény, a közép távú kereskedelmi egyezmény előkészítése, a bécsi Sajtóiroda létrehozása, a Magyar Intézet/Collegium Hungaricum felélesztése, kormánydelegáció és burgenlandi tartományi küldöttség, újságíró delegáció meghívása, az idegenforgalom akadályainak eltávolítása, a vízümpolitika felülvizsgálata, a Bécs–Budapest, valamint a Burgenland és Nyugat-Dunántúl közötti regionális kapcsolatok fejlesztése. MNL OL XIX-J-1-j Ausztria KüM 003577/1956. Az előterjesztést a Kollégium július 9-én tárgyalta, előadója Marjai József volt. Az ülés igen széles körű és alapos vita után módosításokkal határozattá emelte az előterjesztést, azzal, hogy a megvalósítás ütemtervét a miniszterhelyettesi értekezlet elé kell terjeszteni. MNL OL XIX-J-1-k Ausztria 4/bd 1956. Szám nélkül. Géppel írt másodlat.

17.

Budapest, 1956. szeptember 1.

Részlet a Határőrség jelentéséből a nyugati határon lévő műszaki zár eltávolításáról és a határsértések számának növekedéséről

10-21/141/50

Jelentés a nyugati határszakaszon tapasztalható fokozódó aktivitásról

A nyugati határszakaszon ez év májusától kezdődően fokozódott a határsértők aktivitása. A határsértők száma május hónapban 133, júniusban 203, júliusban 206, augusztus 30-ig pedig 363 fő volt.

A határsértők aktivitása országos viszonylatban is fokozatosan emelkedik, pl. ez év augusztusában 482 fő volt az összhatársértők száma.

Az augusztus havi aktivitás különösen szembeűnő, mivel ilyen nagy számban határsértés 1950 óta nem volt (1954-ben május 1. és augusztus 31. között összesen 213, 1955-ben június 1. és augusztus 31. között pedig 371 fő kísérelt meg határsértést).

A határsértők aktivitásával párhuzamosan a büntetlen és elfogott határsértők száma is növekedett.

	Büntetlen határsértők száma	Elfogottak száma
1956		
május hónapban	11	122
június hónapban	15	188
július hónapban	23	183
augusztus hónapban	82 fő	281 fő volt

1956-ban augusztus hónapig bezárólag a határsértők száma országos viszonylatban 190 e[zer] fő, ebből 12,6% büntetlen, 87,4% pedig elfogott. (1955-ben augusztus hónapig bezárólag a határsértők száma 1273 fő volt, ebből 12,1% büntetlen, 87,9% elfogott)

1956. évben – augusztus hónapig bezárólag – csak nyugati viszonylatban a határsértők száma 1250 volt, ebből 13,8% büntetlen, 86,2% pedig elfogott. (1955. évben ugyanezen időszak alatt nyugati viszonylatban 619 fő volt a határsértők száma, melyből 15,6% büntetlen, 84,4% pedig elfogott volt). Vagyis nyugaton a nagy aktivitás ellenére a büntetlen határsértések száma csökkent.

Tapasztalataink szerint a lakosság soha nem látott mértékben támogatja a határőrséget. Az előző évekhez viszonyítva a lakosság által elfogott határsértők száma megkétszereződött.

A határsértők 19,3%-a határmenti községekből, 80,7%-a pedig nagyobb ipari városokból (Budapest, Pécs, Tatabánya, Szeged, Győr, Szombathely) indul ki.

A határsértők 70-75%-a 24 éven, 29,7%-a pedig 18 éven aluli.

A büntetlen határsértések legfőbb okai:

Tapasztalataink szerint minden év nyári hónapjaiban a kedvezőbb terepviszonyok és időjárás következtében fokozódik a határsértők aktivitása:

- a műszaki zár felszedése bátrabbá tette a határsértést elkövetni szándékozókat,
- a „Szabad Európa rádió”, a turistákon stb. keresztül fokozódott az ellenséges propaganda, ami egyes rétegeket hazaárulásra, határsértésre serkent,
- elterjedt a híre a határsértőkkel szemben hozott enyhe bírói ítéleteknek, valamint
- a határőrség határőrizeti munkájában megtalálható fogyatékoságok.

Szeptember hó 7-én Szombathelyen a Határőrség Parancsnoka a nyugati határőrkerületek parancsnokai részére értekezletet tart, melyre meghívja az érintett nyugati megyék párt- és tanácsszerveinek vezetőit.

Ezenkívül a nyugati határszakasz határőrkerületei ütőképességének növelése érdekében számos intézkedést teszünk.

Jelentés a műszaki záruk felszedésének helyzetéről

A déli és a nyugati határszakaszon lévő műszaki záruk felszedésével kapcsolatban jelentjük, hogy a déli határszakaszon a műszaki zár felszedése lényegében megtörtént, a nyugati határszakaszon pedig a szeptember 20-i határidőre megtörténik.

A déli határszakaszon a 630 km hosszú műszaki zárból mindössze 20 km felszedése nem történt meg a Holt-Tiszánál, a kelebiai halastavak környékén és a Duna bal parti árterületénél lévő víz miatt. A víz elvonulásával az MN Műszaki Parancsnokság a műszaki zár felszedését itt is végrehajtja.

A nyugati határszakaszon lévő 354 km. Hosszú műszaki zárból 218 km-t szedtek fel eddig. A hátralévő 136 km felszedése meggyorsul, miután a 600 fős határőr műszaki z[ászlóal]j, és a Néphadsereg műszaki z[ászlóal]ja-i mellett ez ideig a déli határon dolgozó újabb két műszaki z[ászlóal]j állt munkába.

A műszaki zár felszedése közben a h[atár]őr műszaki z[ászlóal]j állományából 13 fő szenvedett aknarobbanás okozta sérülést – közülük 1 halálosan, 2 igen súlyosan és 10 könnyebben sérült meg.

[aláírás nélkül]

MNL OL XIX-B-10 IV.8-10 1956. 186. Géppel írt másodlat.

18.

Bécs, 1956. október 28.

Az osztrák kormány felhívása a Szovjetunió kormányához a magyarországi forradalmi eseményekkel kapcsolatban

Felhívás a szovjet kormányhoz⁶⁹

A minisztertanács 1956. október 28-án rendkívüli ülést tartott. A szövetségi kancellár jelentést tett a magyarországi helyzetről és az ennek nyomán az osztrák határon

⁶⁹ A nyilatkozat magyar fordítását közölte és a határozat többi részét ismertette ugyanezen irat alapján Soós Katalin: 1956 és Ausztria. *Acta Universitatis Szegediensis de Attila József nominatae. Acta Historica*, XCVII. évf., 1993. 51–52. A minisztertanács ülésének jegyzőkönyvét ugyanő publikálta: Az osztrák szövetségi kormánynak a Szovjetunió kormányához intézett 1956. október 28-i felhívása és annak vitája az osztrák minisztertanácsban. *Levéltári Szemle*, 47. évf., 1997/2. 31–38.

kialakult állapotokról. Ezután valamennyi jelenlévő részvételével hosszú és beható vita bontakozott ki, s ezt követően a minisztertanács elhatározta,

a) hogy az alábbi felhívást intézi a szovjet kormányhoz:

„Az osztrák kormány fájdalmas részvétellel követi a szomszédos Magyarországon már öt napja tartó véres és veszteségekkel járó eseményeket. Kéri a Szovjetunió kormányát, hasson oda, hogy a harci cselekményeket állítsák le és a vérontással hagyjanak fel.

Az osztrák szövetségi kormány, Ausztriának a semlegesség révén biztosított szabadságára és függetlenségére támaszkodva, fellép a magyarországi viszonyok normalizálásáért azzal a céllal, hogy a szabadságnak az emberi jogok szellemében történő helyreállításával erősítse és védje az európai békét.”

b) Erről a határozatról azzal a megjegyzéssel értesítik az USA, Nagy-Britannia és Franciaország nagyköveteit, hogy egy másolatot eljuttatnak az ENSZ Biztonsági Tanácsához. A szövetségi külügyminiszter a kormány határozatát, és a semlegessége megővésére, illetve a határainak védelmében tett intézkedéseket a magyar követ tudomására hozza.

c) A szövetségi kormány egyben elhatározta, hogy állásfoglalását valamennyi hivatalos hírközlő szerv (rádió, APA stb.) útján közli alakossággal.

d) A minisztertanács elhatározta továbbá az alábbi közlemény közzétételét:

„A minisztertanács mai rendkívüli ülésén Raab szövetségi kancellár kifejezte a szövetségi kormány háláját a lakosságnak és a különböző jótékonyági szervezeteknek azért a segítségért, amelyet eddig nyújtottak.

A szövetségi kormány tudomásul vette a belügyminiszter és a honvédelmi miniszter jelentéseit, és jóváhagyta a menedékjog biztosítására és a határok védelmére tett előkészületeket.”

Österreichisches Staatsarchiv, Archiv der Republik, Bundeskanzleramt/Aussere Angelegenheiten, Ungarn 3 C - GZ 511190-Pol./1956. Iktatószám nélkül. Géppel írt, német nyelvű, másolat. Az irat megtalálható a MNL OL XIX-J-1-j Ausztria 5/c KüM 007 739/1956 jelzet alatt is. – Távirati úrlapon géppel írt tisztázat. Az. úrlapon kézzel írva: „Majdik. Egyiptomi követ jelenti: megszakadt a diplomáciai kapcsolat Anglia és Franciaország között. MT-on vette Molnárné 18h.”

19.

Budapest, 1956 november 21.

**A Külügyminisztérium jegyzéke a budapesti osztrák követséghez
a magyar–osztrák viszony időszerű kérdéseiről**

007 739/1956.

A Magyar Népköztársaság Külügyminisztériuma tiszteletét fejezi ki az Osztrák Köztársaság Követségének és válaszolva a 980/56 számú, 1956. november 14-én kelt szóbeli jegyzékére, az alábbiakat közli:

A Magyar Népköztársaság kormánya őszinte köszönettel adózik az osztrák kormánynak azért a nagymérvű és eszmei értékét fel nem mérhető gyors, szomszédi segítségért, melyet az osztrák Vöröskereszt, az osztrák hivatalos szervek és az osztrák nép gyógyszer- és élelmiszersegély alakjában a magyar népnek a nehéz napokban nyújtott. Magyar részről különösen nagyra tartják a tisztelt Osztrák Követség közvetlen, személyes közreműködését ezen a téren és nem mulasztják el a segítség érdemi értékelését az egész közvélemény előtt.

A fent hivatkozott szóbeli jegyzék osztrák állampolgároknak Magyarországról történő kiutazásához szükséges vízum kiadásra vonatkozó megjegyzésére válaszolva a Magyar Népköztársaság Külügyminisztériuma kénytelen határozottan visszautasítani a jegyzék azon kitételét, mely a vízumügyeket intéző magyar hivatalt mint a magyar titkosrendőrség új hivatalát jelöli meg, és felhívja a tisztelt Osztrák Követség figyelmét, hogy a vízumok kiadása ez idő szerint a Magyar Belügyminisztérium hatáskörébe tartozik, mely a folyamatban lévő ügyek átvételét most intézi. A kapott értesülés alapján a Magyar Külügyminisztérium tájékoztatni kívánja a tisztelt Osztrák Követséget, hogy osztrák állampolgárok részére a kiutazási vízumot minden esetben kiadják. Magyar állampolgárok végleges kiutazásához a magyar állampolgárság kötelékéből történő elbocsátás szükséges. Amennyiben az igen tisztelt Osztrák Követségnek tudomása volna olyan esetekről, mikor osztrák állampolgárok kiutazási vízumának kiadásánál nehézségek merültek volna fel, úgy a Magyar Külügyminisztérium kéri, hogy azokat tudomására hozni szíveskedjék.

A hivatkozott szóbeli jegyzéknek a fegyverek és ellenforradalmárok Nyugatról történő becsempészésére vonatkozó közlését illetően a Magyar Külügyminisztérium tájékoztatja a tisztelt Osztrák Követséget arról, hogy e kérdésben az adatok ismertetésére később visszatér. Már most rámutatni kíván azonban arra az ismeretes körülményre, hogy az 1956. októberi rendkívüli magyar események következtében a magyar–osztrák határ napokig teljesen nyitva állt, minden magyar ellenőrzés nélkül volt és értesülése szerint osztrák részről is csak szórványosan gyakoroltak határvizsgálatot. Ez a helyzet

az Osztrák Szövetségi [!] Köztársaság kormányának vonatkozó nyilatkozata, az ennek megakadályozására jelzett intézkedések előtt volt.

A Magyar Népköztársaság Külügyminisztériuma szükségesnek látja a tisztelt Osztrák Követséget újjólag biztosítani arról, hogy a Magyar Népköztársaság most, mint előtte is mindenkor, nagy súlyt helyez a szomszédos Ausztriával való jószomszédi viszony fenntartására és ápolására. A Magyar Népköztársaság Külügyminisztériuma kéri a tisztelt Osztrák Követséget, hogy a harci cselekmények következtében beállott telefon zavarokra nézve, mely a bécsi magyar követséget hasonlóképpen sújtotta és melynek mielőbbi kijavítására a Külügyminisztérium a fennálló lehetőségeken belül mindent elkövetett, a 013/4/23/2/56. számú magyar jegyzékben⁷⁰ közölteket tudomásul venni szíveskedjék.

A Magyar Népköztársaság Külügyminisztériuma kifejezi azon meggyőződését, hogy a tisztelt Osztrák Követség értékeli a Magyar Népköztársaság Külügyminisztériumának arra irányuló törekvését, miszerint a Követség munkáját a rendkívüli helyzetben is minden vonatkozásban támogassa és reméli, hogy a tisztelt Osztrák Követség részéről jóindulatú megértést tanúsítanak ezen fáradozás iránt.

A Magyar Népköztársaság Külügyminisztériuma ezúttal is megragadja az alkalmat, hogy az Osztrák Köztársaság Követségét nagyrabecsüléséről biztosítsa.

[aláírás nélkül]

MNL OL XIX-J-1-j Ausztria 5/c KüM 007739/1956 (17. doboz). Géppel írt tisztázati másolata.

20.

Bécs, 1957. május 29.

Az osztrák külügyminisztérium emlékirata a magyar–osztrák határon felépített aknazár és drótakadály ügyében

A Magyar Népköztársaság kormánya indítatva érezte magát arra, hogy az elmúlt évben az osztrák–magyar határon megszüntetett drótakadályt, ami annak idején a magyar kormánynak az Ausztriához fűződő jószomszédi viszony megteremtésére irányuló jó akaratának volt tekinthető, ismét, mégpedig a korábbinál terjedelmesebb módon, felállítsa. A két szomszéd ország közötti mesterséges választóvonalat az osztrák kormány és az osztrák nép magyar belügyként értékelné, ha ez egyidejűleg nem járt volna, illetve járna együtt – mint a határon zajló lezárások bizonyítják – a közvetlenül a határon

⁷⁰ Nem találtuk meg.

felépített drótakadály mellett egy széles, nagy érzékenyséű robbanóanyaggal feltöltött aknasáv telepítésével.

A nemzetközi jog általánosan elismert alapelvei szerint egyetlen államnak sincs megengedve, s meghaladja a számára biztosított szuverenitást, hogy a határain olyan intézkedéseket tegyen, amelyek következményekkel járnak egy szomszéd ország területére is. A határ közvetlen közelében történő aknasáv telepítés azonban ilyen következményeket von maga után. Az osztrák állampolgárokat, akik a határ közelében élnek és ott a mezőkön és szántóföldeken napi munkájukat kénytelenek végezni, valamint a határterületen lévő szarvasmarhákat, a robbanó akna jelentékeny szórás körzetükkel állandó veszélynek teszik ki. Így például 1957. április 27-én egy juhász kutya keveredett a C103 és C103/l határkövek közötti elaknásított drótakadályba. Egy felrobbant akna a kutya jobb első lábát letépte. Csak a véletlennek köszönhető, hogy a robbanás során – noha mint a csatolt vázlat⁷¹ mutatja az 50. számú szövetségi út a drótakadály közvetlen közelében fut – emberélet nem került veszélybe, mert a robbanás idején az úton nem volt közlekedés.

Az osztrák szövetségi kormány nem szemlélheti közömbösen a határ közvetlen közelében történő aknatelepítést, mivel számára az osztrák állampolgárok élete és javai biztonságának megóvása a legfőbb kötelesség. Az osztrák szövetségi kormány ezért követeli, hogy a magyar kormány az aknazárat a határtól olyan távolságra helyezze el, illetve ahol elhelyezte, onnan vonja vissza, hogy a felrobbanó akna semmiféle hatással ne legyenek az osztrák területre. A magyar kormány egy ilyen intézkedése ismételt bizonyítékát adná annak a készségének, hogy az Ausztriához fűződő kapcsolatait korrekten kívánja alakítani.

Az osztrák szövetségi kormány mindenesetre fenntartja magának a jogot, hogy a Magyar Népköztársaság kormányától mindazon károkért, amelyeket az aknarobbanások osztrák állampolgárok életében és javaiban okoznak, kártérítést követeljen.

MNL OL XIX-J-1-j Ausztria 4/af. Szám nélkül (5. doboz). Géppel írt, magyar nyelvű, egyszerű másolat. Az aide memoire német nyelvű szövege és a magyar nyelvű válasz a MNL OL XIX-J-36-a 1957/67. tételszám alatt található.

⁷¹ A vázlat nem volt az irat mellett.

21.
Budapest, 1958. augusztus 30.
Előterjesztés a Külügyminisztérium Kollégiumához
a magyar–osztrák kapcsolatokról

005033/szig. titk.
Előadó: Sebes István
0006. sz. példány

I.

1. A magyar–osztrák viszony 1956. október 23-ig

A második világháborút követő években, Ausztria Nyugathoz kötöttségének fokozódásával párhuzamosan, a magyar–osztrák viszony mindjobban elhidegült. Napirenden voltak a határsértések. A függő kérdések rendezését (kölcsonös vagyonigények, határsértők ügyei, osztrák és kettős állampolgárok kiutazása stb.) akadályozta a mindkét részről megnyilvánuló merevség. 1953–54-ben a két ország viszonya kezdett javulni, erősödtek a gazdasági és sportkapcsolatok, csökkent a határsértések száma, magyar részről több kiutazást engedélyeztek stb.

Az osztrák államszerződés megkötése, Ausztria örökös semlegességének kinyilvánítása után a magyar–osztrák viszony tovább javult. Ebben az időben történt első ízben, hogy osztrák államférfiak (kancellár, külügyminiszter) kifejezték óhajukat a jószomszédi viszony kialakítására. Osztrák részről néhány kezdeményezés is történt (javaslat légügyi egyezmény kötésére, állandó Bécs–budapesti autóbusz-összeköttetés létesítésére, több határát járó megnyitására stb.). 1955-ben került sor első ízben – korábbi osztrák javaslatra – osztrák határsértési panasznak magyar–osztrák vegyes bizottság által történt kivizsgálására, mely alkalommal az osztrákok felvetették egy állandó vegyes bizottság felállításának gondolatát. A legtöbb kezdeményezés azonban tőlünk indult ki. Vezető magyar államférfiak látogatást tettek Körner államelnöknél, Illig kereskedelmi miniszternél, Jonas bécsi polgármesternél. Sor került vízügyi tárgyalásokra és megállapodásra – bár utóbbit az osztrák fél még nem ratifikálta –, vízjelző szolgálat létesítésére, a vagyoni jogi tárgyalások megkezdésére. Előkészületek történtek növényvédelmi, társadalombiztosítási, polgári jogsegély egyezmények kötésére. Jelentősen megnőtt az árucere forgalom, a turistaforgalom stb.

Az osztrákhivatalos magatartást azonban már ekkor is a kettősség jellemezte, s a felsorolt pozitív jelenségek mellett egy sor negatív is tapasztalható volt. Az osztrák kormány eltúrte, sőt támogatta a sajtó – főleg a szociáldemokrata sajtó – magyarellenes

usztítását, védte és támogatta a magyar disszidenseket, akadályozta a hazatéréseket. Nem adtak konkrét választ osztrák parlamenti delegáció küldésére vonatkozóan, több miniszter nem fogadta el vagy lemondta magyarországi látogatását.

1956-ban is a kettősség, az óvatos kivárás jellemezte az osztrák magatartást. Pozitív osztrák lépés volt, hogy javaslatot tettek 14 éven aluli határátlépők rövid úton történő visszaadására. Magyar részről javasoltuk, kezdjünk tárgyalásokat a határincidensek kivizsgálására és megelőzésére vonatkozó egyezményről. Haladás mutatkozott a vagyoni tárgyalásoknál. MALÉV-gépekkel megindult a légi forgalom Budapest és Bécs között. Fejlődtek a kulturális kapcsolatok a két ország között.

Az erre az időszakra jellemző, többnyire egyoldalú magyar kezdeményezést az osztrákok továbbra is tartózkodással fogadták. Az a felfogás uralkodott az illetékes osztrák körökben, hogy Magyarország minden áron, azaz megfelelő osztrák ellenszolgáltatás nélkül is, törekszik a viszony normalizálására. Ezt a látszatot alátámasztotta az a helytelen intézkedés is, hogy – engedve az osztrák nyomásnak – eltávolítottuk a határról a műszaki zárat.

2. A magyar–osztrák viszony alakulása az ellenforradalom után

Az államszerződés megkötése és az „örök semlegesség” elvének proklamálása óta Ausztria nemzetközi státusát illetően egyre inkább kibontakozott az a törekvés, hogy a semlegességre vonatkozó kötelezettséget minél szűkebb értelemben értsék és alkalmazzák. A semlegesség különböző értelmezéseiben közös annak hangsúlyozása, hogy Ausztria a Nyugathoz tartozik. Az osztrák uralkodó körök az agresszív NATO-erők támogatásával olyan külpolitikai elképzelések megvalósításában reménykedtek, hogy a szomszédos szocialista országok társadalmi rendjének megdöntésével Ausztria keleti határain Ausztriához hasonló „semleges” országok jöhetnek létre. Ennek érdekében lehetővé tették, hogy fasiszta elemek Ausztria területén kémtevékenységre, ellenforradalmi akciókra szervezkedjenek. Ezt szolgálta a határon húzódó műszaki zár ellen meg-megújuló koncentrált támadás az osztrák sajtóban és Ausztria diplomáciai tevékenységében. A NATO katonai és propagandaszervek, a Szabad Európa Rádió, a különböző magyar disszidens csoportok tervszerűen készülhettek és készültek Ausztria területén a magyarországi ellenforradalom kiirtására. Október 23-a után Ausztria megnyitotta határait Magyarország felé az ellenforradalom szervezői számára (a határ november 2-ig nyitva volt). A budapesti osztrák követség és Peinsipp követ nagy aktivitást fejtett ki az ellenforradalom napjaiban Eszterházi [!] herceg kiszöktetése stb. Sajnos pontos adatok nem állnak rendelkezésre.) November 4-e után Ausztria fontos szerepet játszott a tömeges disszidálás elősegítésében.

Az ellenforradalom idején Ausztria elérkezettnek látta az időt arra, hogy segítséget nyújtson Magyarországnak a szocialista táborból történő kiszakításához. Ennek lehetőségéről az ellenforradalom leverése után sem mondott le rögtön. Raab kancellár még 1957 januárjában is egyik beszédében nyíltan követelte Magyarország státusának megváltoztatását, illetve egy Ausztriához hasonló semlegesség megvalósítását. Ennek a politikai törekvésnek megfelelően a minimálisra szorították le a gazdasági kapcsolatokat Magyarországgal, 1957. február 5-én az osztrák kormány határozatot hozott Magyarország kulturális bojkottálására, ugyanakkor Ausztria megengedte, hogy a területén tartózkodó nagyszámú magyar disszidens körében a Magyar Népköztársaság ellen szervezkedés és toborzás folyjék. (Nixon látogatása a határon.⁷²) Ausztria megszavazta az ENSZ magyarelles határozatait.

Ezeket az ellenséges osztrák megnyilvánulásokat magyar részről nem hagytuk válasz nélkül. 1957 tavaszán (február 21., március 8.) külügyi nyilatkozatokban lepleztük le Ausztria ténykedését, és visszautasítottuk az osztrák kormány beavatkozási kísérleteit Magyarország belügyeibe. Az osztrák kormányt meglepte az erélyes magyar külpolitika. Egyrészt engedélyezték a Hazatelepítési Bizottság beutazását, abbamaradtak a belügyeinkbe való beavatkozási kísérletek, másrészt – ezekkel párhuzamosan – újabb retorziós intézkedéseket is hoztak ellenünk. (MALÉV légi járat engedélyének visszavonása, disszidens fiatalok hazatérésének akadályozása, gazdasági diszkriminációs rendszabályok stb. A hivatalos osztrák tényezők valóságos bojkott alá vették bécsi követségünket. Az osztrák sajtó túlnyomó része hónapokon keresztül minősíthetetlen hangnemben írt Magyarországról, a párt és a kormány vezetőiről.)

A Szovjetunió és általában a szocialista országok 1957-ben elért nemzetközi sikerei, az erőviszonyok további eltolódása tudatosították az osztrák politikai élet számos vezetője előtt, hogy a közép-európai status quo megváltoztatására irányuló reményeik hiú ábrándnak bizonyultak. Mikojan elvtárs 1957 tavaszi bécsi látogatása, a gyors magyarországi konszolidáció stb. meggyőzték az osztrák politika vezetőit arról, hogy számításaikba hiba csúszott be. Mikojan elvtárs ausztriai látogatása változás kezdetét jelentette az osztrák külpolitikában Magyarország irányában. Az osztrák kormány – tekintettel Ausztriának a Szovjetunióval kapcsolatos érdekeire – kénytelen volt tudomásul venni, hogy meg kell javítania viszonyát Magyarországgal. (Raab kancellár a jelek szerint azóta is képviseli ezt az álláspontot, ugyanakkor az osztrák vezető politikusok körében nagyon eltérőek a vélemények a Magyarország felé irányuló

⁷² 1956. december 20-án Andau/Mosontarcsa térségében.

külpolitikát illetően.) Mindenesetre a nemzetközi helyzet gyors és számunkra kedvező változásai, valamint a magyar lépések következtében a negatív osztrák magatartásba kezdtek pozitív megnyilatkozások is vegyülni (megállapodás a Duna Gőzhajózási Társaság nyugdíjasainak ügyében, az árucere-forgalmi megállapodás meghosszabbítása, egyes fiatalok hazaengedése stb.).

1957 júliusában – nyilvánvalóan központi sugalmazásra – nagy sajtókampány indult Ausztriában a magyar–osztrák határon létesített műszaki zár ellen. Célja az volt, hogy feszültséget okozzon, illetve hogy kikényszerítse a műszaki zár hátrább telepítését. 1957 második felében és 1958 tavaszán is több kérdéssel próbáltak újabb feszültséget teremteni. (Kifogást emeltek a Fehér Könyv IV. kötetének az osztrák követségre vonatkozó egyik idézete ellen; felfrissítették vádjait a magyar rendőrség ténykedése ellen; a Háromi és a Kertész-Teleki-ügyből nagy kémtörténetet akartak csinálni; sorozatos támadásokat indítottak a bécsi MAHART-kirendeltség, a műszaki zár és a határőrség ellen.) Mindezek a próbálkozások azonban eredménytelenek maradtak és magyar részről megfelelő visszautasításban részesültek. (Meg kell jegyezni, hogy a magyar intézkedésekben is történtek hibák. A műszaki zár nem egy esetben tényleg áterjedt osztrák területre, bár ezt azóta korrigáltuk. Nem kellő körültekintéssel szervezték meg 1957-ben az osztrák követség körüli razzitát stb.)

Ausztria politikájában továbbra is váltakoznak a pozitív és negatív megnyilvánulások. Ez megfelel az osztrák lavírozási politikának, mely lényegében helyzeti előnyt biztosít a nyugati blokk irányában, de ugyanakkor elkerülhetővé teszi a nagyobb összeütközéseket a szocialista tábor országaival. A magyar–osztrák viszony az ellenforradalom óta kétségtelenül nem kis mértékben javult. Ez a javulás távolról sem volt egyenletes és szorosan összefüggött és összefügg a mindenkorai nemzetközi helyzet alakulásával és különösen a szovjet–osztrák viszony változásaival. Így pl. a feszült nemzetközi helyzet ellenére, az osztrák kormánydelegáció moszkvai utazása előtti hónapokban az osztrákok több pozitív lépést is tettek. (Ausztria a genfi tengerjogi konferencián mellettünk szavazott, a Nemzetközi Munkaügyi Szervezet kongresszusán tartózkodott a szavazástól a magyar küldöttség mandátumának kérdésében; a MALÉV bécsi légi járatának engedélyezése, kedvezőbb döntés a MAHART ügyében, kulturális és sportrendezvények stb.) Bár a pozitív jelenségek közé negatívok is vegyültek (visszalépés a tárgyalások megkezdésétől, új kampány közvetlen a kormánydelegáció látogatása után stb.), a következő időszakban mégis inkább a kapcsolatok javulását elősegítő irányzatok erősödésére lehet számítani, különösen Hruscsov elvtárs jövő évi ausztriai látogatása előtti időben.

A jelenlegi magyar–osztrák kapcsolatok főbb kérdései és javaslataink

1. Politikai kapcsolatok

Amint azt a Külügyminisztérium Irányelvei is hangsúlyozzák, Ausztria vonatkozásában külpolitikánk célkitűzése a két ország viszonyának teljes normalizálása. E cél elérése érdekében az elmúlt időszakban arra törekedtünk, hogy tárgyalások induljanak meg a két ország viszonyát zavaró kérdések rendezésére. Az erre irányuló első tapogatózó lépések még 1957 tavaszán-nyarán megkezdődtek. (Puja követ és Grubhofer belügyi államtitkár közti megbeszélések, Puja követ látogatása Raab kancellárnál.) Az első konkrét lépés magyar részről történt. 1957. november 6-án Horváth Imre külügyminiszter látogatást tett Figl osztrák külügyminiszternél. A látogatás során mindkét részről hangsúlyozták a két ország viszonyának normalizálására irányuló óhajt és azt, hogy ennek érdekében megbeszéléseket kell kezdeni. (Meg kell jegyezni, már ekkor nyilvánvalóvá vált, hogy az osztrákok főleg a határkérdések rendezését akarják, s a többi kérdés rendezését nagymértékben ettől teszik függővé.) Kezdetől fogva nyilvánvaló volt az is, hogy az osztrákok a tervezett tárgyalásokat igen alacsony szinten akarták tartani. Arra törekedtek, hogy azok a nyilvánosság teljes kizárásával, Puja követ és Haymerle osztályvezető között csendben folyjanak és ezzel kapcsolatos jegyzékváltásra ne kerüljön sor. Ezzel szemben magyar részről kezdetől fogva magasabb szintű tárgyalásokra törekedtünk, ahol megtárgyalásra kerülhetnek a két ország között függőben lévő összes fontosabb kérdések.

Ennek megfelelően bécsi követségünk 1957. november 25-én emlékeztetőt adott át az osztrák Külügyi Hivatalban. Ebben javasoltuk, hogy 1958. január elején a két ország külügyminisztériumának képviselői kezdjenek tárgyalásokat a következő kérdésekről:

1. A fiatalokú magyar disszidensek kérdése.
2. A magyar–osztrák kereskedelem fejlesztésének kérdése.
3. A magyar–osztrák határvonallal összefüggő kérdések.

4. Egyéb kérdések. (Kulturális kapcsolatok; közlekedési kérdések, vízügyi egyezmény ratifikálása stb.)

Az 1958. január 10-én kelt emlékeztetőben az osztrákok javasolták, hogy a határkérdések megtárgyalására egy vegyes bizottságot hozzunk létre, hogy „a helyzetet először ezen a területen normalizáljuk”. A többi kérdést illetően azt javasolták, hogy „ezekről diplomáciai úton tartsuk az érintkezést”. Az általunk felvetett kérdéseken kívül újabb két pontot javasoltak megtárgyalásra. (1. a jogvédelem kérdései; 2. a vagyoni jogi tárgyalások folytatása) Azóta az elmúlt hónapokban többszöri jegyzékváltásra került sor (5 magyar jegyzék, egy osztrák emlékeztető, két osztrák jegyzék). Az előkészítést nagyban segítette az időközben megjelent magyar–szovjet közös nyilatkozatnak

a magyar–osztrák viszonyra vonatkozó megállapítása. Az előkészítő megbeszélések során kialakult a tárgyalások napirendje. 1958. május 31-én Puja elvtárs az alábbi javaslatot adta át Haymerle osztályvezetőnek:

I. A bécsi tárgyalások napirendje:

1. A magyar–osztrák határvonallal összefüggő kérdések. (Kilenc alpont szerepel; a magyar javaslatok különböző határegyezmények megkötésére vonatkoznak, az osztrákok pontjai a műszaki zár, illetve a határország által elkövetett határsértésekkel és az ezekért támasztott kártérítési követelésekkel foglalkoznak.)

2. A magyar–osztrák kereskedelem fejlesztésének kérdése.

3. A vagyoni jogi tárgyalások folytatása. (osztrák javaslat)

4. A kulturális és sportkapcsolatok fejlesztése.

5. Az 1956-ban aláírt vízügyi egyezmény ratifikálása.

6. Növényvédelmi egyezmény kötése.

7. A vízumok kiadásával kapcsolatos gyakorlat és egyéb ezzel összefüggő kérdések (pl. kitoloncolási kérdések, osztrák javaslat).

II. A budapesti tárgyalások napirendje:

1. Az Ausztriában lévő fiatalos magyar disszidensek kérdése.

2. A jogvédelem esetei és az ezzel összefüggő kérdések. (osztrák javaslat)

3. Közlekedési kérdések.

4. Saját állampolgárok átvétele a Magyar Népköztársaság által. (osztrák javaslat)

Mínthogy az általunk javasolt tárgyalási formát (a két legfőbb kérdést vegyes bizottság tárgyalja) az osztrákok nem fogadták el, abban egyeztünk meg, hogy valamennyi kérdés megtárgyalását diplomáciai megbeszélések formájában kezdjük meg. Megállapodás jött létre arról is, hogy az egyes kérdések tárgyalásához mindkét fél megfelelő számú szakértőt vonhat be. A fontosabb és bonyolultabb kérdéseknél magyar részről javasolni fogjuk szakértőkből álló albizottságok kiküldését.

A tárgyalások azonban mind a mai napig nem kezdődtek el. Ennek döntő oka az volt, hogy az osztrákok különböző manőverekkel mindezidáig kibújtak a tárgyalások lényeges megkezdése elől, de hozzájárult az is, hogy a tárgyalásokkal kapcsolatban tett magyar lépések sem voltak eléggé rugalmasak. Arra számítottunk, hogy az osztrákok – kormánydelegációjuk moszkvai útja előtt – kénytelenek lesznek, hacsak formálisan is, hozzájárulni a rég húzódó megbeszélések megkezdéséhez. Amikor nyilvánvalóvá vált, hogy erre nincs kilátás, s az osztrákok nem hajlandók Budapestre jönni, két utolsó jegyzékünkben (VI. 6., VII. 18.) a tárgyalások megkezdésének elhúzódsáért az osztrákokra hártottuk a felelősséget. Ugyanakkor hangsúlyoztuk, hogy „...a két ország közötti függő kérdések érettek a rendezésre; mindkét fél érdeke, hogy a jelen

időszakban rendezhető problémák megoldása hozzájáruljon a két ország viszonyának megjavításához. A magyar fél – mint eddig is – a jövőben is változatlanul mindent megtesz ennek érdekében, és az előkészítés során az egyetértésben elért eddigi eredményeket alapul véve készen áll a tervezett tárgyalások mielőbbi megkezdésére.”

Bár a szovjet–osztrák tárgyalásokról július 25-én kiadott záróközlemény kijelenti, hogy „az osztrák fél kifejezte érdekltségét abban, hogy jó kapcsolatokat tartson fenn minden szomszéd országgal”, számítani lehetett arra, hogy a moszkvai út után Ausztria bizonyos, a Nyugat előtt szimpatikus lépéseket fog tenni – elsősorban Magyarország és Csehszlovákia ellen – hogy a Nyugathoz tartozását ismételten hangsúlyozhassa. Bár ezeknek a lépéseknek nem szabad túlzott jelentőséget tulajdonítani, számítanunk kell arra, hogy a nemzetközi helyzet minden kiéleződésével. Ausztria újra és újra ellenséges vagy tartózkodó magatartást tanúsíthat irányunkban. Ugyanakkor a nemzetközi helyzet és ezen belül a szovjet–osztrák viszony alakulása azt is eredményezheti, hogy az osztrák kormány nem tud majd továbbra is kitérni az elől, hogy megkezdje velünk a függő kérdések rendezését. Ezért törekednünk kell arra, hogy a tárgyalásokat minél alaposabban előkészítsük és elvi álláspontunk feladása, vagy presztízavesztés nélkül, azonban az eddiginél rugalmasabb politikát folytatva, elérjük, hogy az osztrákok ne bújhassanak ki többé a tárgyalások megkezdése elől, sőt kénytelenek legyenek hozzájárulni a két ország viszonyának teljes normalizálásához. Számításba kell vennünk azonban azt is, hogy a tárgyalások megindulása esetén sincs biztosítva az, hogy a napirenden szereplő kérdésekben sikerül megállapodást is elérni. A tárgyalások hosszú ideig – esetleg több évig is – elhúzódhatnak, a nemzetközi helyzet bármilyen változásával meg is szakadhatnak, ezért megfelelő terveket kell kidolgoznunk arra is, hogyan javíthatjuk tovább a két ország kapcsolatait, a tárgyalásoktól függetlenül is. A tárgyalások megkezdése kétségtelenül hozzájárulna az általános légkör javulásához és az egyes vitás kérdések rendezésének elősegítéséhez (kivéve azt az esetet, ha az osztrákok provokatív kérdések felvetésével, vagy esetleg elfogadhatatlan feltételek támasztásával eleve a légkör megrontására törekednének.) Világosan kell azonban látnunk, hogy a függő kérdések nagy része a tárgyalásoktól függetlenül is rendezhető és erre törekednünk kell. Ezért a helyes mértéket meg tartva továbbra is kezdeményeznünk kell és fel kell karolnunk az esetleges pozitív osztrák kezdeményezéseket is.

Javaslatok

1. Továbbra is törekedni kell a Magyarország és Ausztria közötti viszony normalizálására, a függő kérdések rendezésére. Ennek érdekében elő kell segíteni a magyar–osztrák tárgyalások mielőbbi megindulását és törekedni kell arra, hogy a tárgyalások

során minél több kérdésben sikerüljön megállapodást elérni. (Fiatalkorú disszidensek hazatérése, határegyezmények megkötése, a kereskedelem fejlesztése, a vagyoni jogi tárgyalások folytatása, a kulturális kapcsolatok fejlesztése, különböző államközi egyezmények megkötése stb.) El kell érni, hogy olyan kérdésekben, amelyekben nagyobb tárgyalásokra nincs szükség (pl. légügyi egyezmény kötése, vízügyi egyezmény ratifikálása osztrák részről) a tárgyalásoktól függetlenül sikerüljön mielőbb megegyezni. A tárgyalások esetleges meghiúsulása esetén diplomáciai úton kell lépéseket tenni a kérdések rendezésére.

2. A tárgyalások során a következő általános taktikát követjük:

a) Tekintettel arra, hogy a tárgyalások napirendjére még májusban javaslatot tettünk, ezen nem kívánunk változtatni. Ha osztrák részről sorrendi változtatást javasolnának, Puja elvtársat felhatalmazzuk arra, hogy ezekben a kérdésekben Haymerlével megegyezzen. A tárgyalások Bécsben kezdődnek meg, nem kötjük ki, mikor kívánjuk azok folytatását Budapesten. Puja elvtárs megállapodhat Haymerlével bármely reális időpontban, csak az a fontos, hogy az osztrákok írásban is megerősítsék, mikor folytatódnak a tárgyalások Budapesten.

b) Ha az osztrákok kijelentenék, hogy jelenleg nem tartják lehetségesnek a tárgyalások budapesti folytatását, Puja elvtárs közölje: Nem ragaszkodunk ahhoz, hogy a fiatalkorúak kérdését Budapesten tárgyalják. Javasoljuk, hogy ezt a pontot hozzuk át Bécsbe, a határkérdés mellé, a Budapestre javasolt többi kérdés megtárgyalására pedig majd egy későbbi, az osztrákoknak is kedvező időpontban kerüljön sor. Ebben az esetben javasoljuk, hogy a határ és a fiatalkorúak kérdésében 1-1 albizottságot küldjünk ki, az egyik ülészek Bécsben, a másik pedig Budapesten, és meghatározott idő múlva számoljon be munkájáról.

c) Semmiképpen sem járunk hozzá ahhoz, hogy az osztrákok a határkérdés rendezéséhez kössék a többi kérdés megtárgyalását. Amennyiben ilyen javaslatot tesznek, végső soron beleegyezőnk abba, hogy a határkérdést és a fiatalkorúak kérdését válasszuk külön a többi tárgyalási anyagtól, s az e két kérdésben történt megegyezés után folytatódjanak csak a tárgyalások a többi kérdéstről.

d) Számítanunk kell arra, hogy a tárgyalások megindulása után is különböző osztrák manőverekre kerülhet sor (újabb incidensek provokálása a határon, követségi beosztottak kémkedéssel vádolása, kísérlet a tárgyalások elhúzására vagy elsorvasztására, meg-megújuló sajtó kampányok). Tárgyalási taktikánkat e manőverek figyelembevételével a mindenkor követelményeknek megfelelően módosítanunk lehet és kell.

3. Létre kell hozni Sik elvtárs és Figl külügyminiszter találkozóját előbb Bécsben, majd a lehetőségek szerint Budapesten. Sik elvtárs az ENSZ XIII. közgyűlésére utaztában egy napot Bécsben fog tölteni. Ezt az alkalmat Puja elvtárs felhasználja arra, hogy Figl külügyminisztert vacsorára hívja meg. (A meghívás már megtörtént. Figl

elfogadta a meghívást.) A találkozó során megtárgyalnák a két ország közötti függő kérdések rendezésének további lehetőségeit. Sík elvtárs szóban meghívna Figl külügyminisztert egy hivatalos magyarországi látogatásra. A meghívást később írásban is megerősítenék.

4. Sík elvtárs és Figl külügyminiszter találkozója előtt az őszi bécsi vásárral kapcsolatban Bécsbe látogat és tapogatózó megbeszéléseket folytat Nyerges főtanácsos (KKM) és esetleg egy miniszterhelyettes (Karádi, vagy Baczoni elvtárs), valamint alkalmas időpontban a Külügyminisztériumból Sebes és Fodor Z. elvtársak.

5. Törekedni kell arra, hogy Figl külügyminiszter magyarországi látogatása előtt meghívjunk más ÖVP-vezetőket (Grubhofer belügyi államtitkár; Wagner, Burgenland tartományfőnöke; Schenk professzor, a bécsi egyetem volt rektora; K. Lustig-Prean, a bécsi konzervatórium igazgatója.)

6. Hruscsov elvtárs bécsi látogatása előtt Puja elvtárs átadja Raab kancellárnak Münnich elvtárs levelét, melyben meghívja Raabot egy magyarországi látogatásra.⁷³ A függő kérdések rendezését úgy kell előkészíteni, hogy erre az időpontra több kérdésben (vagyonjogi ügyek, határkérdés stb.) legalábbis részmegállapodások jöhessenek létre.

7. A követségnek folytatnia kell erőfeszítéseit az SPÖ-vezetőkkel a kapcsolatok kiépítésére (Pittermann, Kreisky).

8. 1958 őszén újságíró delegációt kell meghívni Magyarországra egy számunkra kedvező időpontra.

9. Erőteljesen folytatni kell a gazdasági, kulturális és sportkapcsolatok fejlesztését (l. később.)

10. Ausztria felé irányuló politikánkban szorosan együtt kell működnünk a baráti országokkal, elsősorban a Szovjetunióval és Csehszlovákiával.

2. Gazdasági kapcsolatok

1. Külkereskedelem

A magyar–osztrák árucere-forgalmat az 1948-ban aláírt árucere-forgalmi és fizetési megállapodás szabályozza. Kereskedelmi szerződést a két ország között eddig még nem sikerült létrehozni. A két ország kereskedelmi kapcsolata az ellenforradalom előtt felfelé ívelő volt (1955-ben a forgalom 20-22 millió dollár volt oldalanként),

⁷³ A meghívás átadására 1959. szeptember 14-én került sor, Sebes István bemutatkozó látogatása alkalmával.

s a következő évekre 25-28 millió dolláros forgalom bonyolítását tartották reálisan lehetségesnek. 1958-ban – azonos szerződésbeli lehetőségek mellett – oldalanként kb. 18 millió dollár kontingens kihasználására lehet számítani. Bár a két ország sok szempontból természetes és hagyományos piaca egymásnak, s a szomszédságból eredő gazdasági adottságokat megfelelően gyümölcsöztetni lehetne, az árucseré-forgalom növelését nagyban megnehezíti, hogy Magyarország főbb exportcikkeit, amelyek hagyományosak az osztrák piacon (zsír, tengeri, gabona), a Nyugat – mindenekelőtt az Egyesült Államok – kiszorítja, az iparcikkek pedig – a liberalizáció folytán – a többi kapitalista országból tömegével özönlnek Ausztriába. Így Ausztria mind kisebb mértékben szorul magyar exportcikkekre. Ennek ellenére megvan a lehetőség a kereskedelmi kapcsolatok fejlesztésére Ausztriával, mert a dekonjunktúra előszele a szocialista országok felé is fordítja az osztrák kereskedelmet. A tervezett diplomáciai tárgyalások során fontos feladat a kereskedelem fejlesztésének megtárgyalása. Magyar részről négy megállapodás létrehozásával értenek egyet (hosszúlejáratú kereskedelmi egyezmény, hosszúlejáratú áruszállítási jegyzőkönyv, regionális egyezmény Burgenlanddal folytatandó árucserére, vámegegyezmény).

2. Vagyonjogi kérdések

A két ország között függőben lévő vagyonjogi kérdésekben 1953-ban Budapesten kezdődtek meg a tárgyalások, s folytatásukra 1956-ban Bécsben került sor. A tárgyalások napirendjén a következő kérdések szerepeltek: kettősbirtokok; Ausztriába hurcolt magyar javak; állami vagy hatósági intézkedések alapján a magyar állam részéről átvett osztrák tulajdon; más vagyon Ausztriában, más osztrák vagyon Magyarországon, egyéb magyar javak osztrák adósokkal szemben, egyéb osztrák követelések magyar adósokkal szemben. (A tárgyalások során a két delegáció az első három napirendi ponthoz a további tárgyalásokhoz szükséges anyag előkészítésére három albizottságot küldött ki. Az 1956. évi tárgyalásokon két állandó munkacsoport felállítására került sor.)

Osztrák részről javasolták 1957 elején, hogy a tervezett diplomáciai tárgyalások napirendjére vegyék fel a vagyonjogi tárgyalások folytatásának kérdését is. Tekintettel arra, hogy a Magyarországon államosított osztrák vagyonért megegyezés esetén Ausztriának is fizetnünk kellene – mint ahogy több más országnak is fizetünk –, a vagyonjogi tárgyalások folytatása számunkra nem sürgős. Ha minden magyar követelést sikerül is szembe állítani az osztrák követelésekkel, a legjobb esetben is csak kiegyezést érhetünk el. A tárgyalások folytatása elől azonban nem zárkozhatunk el. Hozzá kell járulnunk ahhoz, hogy a Főbizottság üljön össze, számoltassa be az albizottságokat és tűzze ki a további feladatokat. Mivel ezek a függőben lévő vagyonjogi kérdések Ausztriában széles rétegeket érintenek, arra kell továbbra is törekednünk, hogy a tárgyalások eredményeként létrejövő megegyezés ne rontsa, hanem inkább elősegítse

a két ország kapcsolatainak alakulását, de számunkra anyagi megterheléssel ne járjon. A vagyoni tárgyalásokkal kapcsolatban a jövőben is szorosán együtt kell működni a baráti országokkal, elsősorban Csehszlovákiával, mert tartani kell attól, hogy az osztrákok a Magyarországgal folyó tárgyalásokat precedensül használják fel a többi baráti országgal szemben.

3. Kulturális kapcsolatok

Az ellenforradalmat megelőző időkben (kb. 1955 óta) Magyarország és Ausztria kulturális kapcsolatai szépen fejlődtek. 1955-ben osztrák kulturális delegáció járt Magyarországon, 1956 szeptemberében Budapestre látogatott a bécsi Kultúr hivatal vezetője; Mozart-kiállítást rendeztünk Budapesten és Bartók-kiállítást Bécsben; gyakori volt a művészek kölcsönös vendégszereplése; fejlődtek a tudományos kapcsolatok; élénk volt a sportkapcsolat a két ország között. Előkészületben volt az Állami Hangversenyzenekar bécsi fellépése; tervbe vették a Burgtheater és a Nemzeti Színház, illetve a Josefstadter Theater és a Madách Színház vendégjátékát.

Az ellenforradalom után a teljes kulturális elzárkózás jellemezte a hivatalos osztrák kulturális életet. Legdurvábban ez az 1957. február 5- i minisztertanácsi határozatban nyilvánult meg, mely a kulturális kapcsolatok teljes megszakítását jelentette. (A belügyminiszter előterjesztésére az osztrák minisztertanács megtiltotta magyar művészek és sportolók beutazását, illetve fellépését Ausztriában.) Hivatalos formában azóta sem indult meg a magyar–osztrák kulturális együttműködés, azonban a határozatot osztrák részről szigorúan csak 1957 közepéig tartották be. Ezt követően – magyar kezdeményezésre – kezdtek újra kialakulni a kapcsolatok. Az újjáéledő sportkapcsolatokon túlmenően megemlíthető Sándor Judit, Melis György és Bächer Mihály, ez év tavaszi hangversenye a követség rendezésében, az Állami Hangversenyzenekar és a Budapest Kórus fellépése a bécsi kórusfesztiválon 1958 nyarán.

Javaslatok

1. A tervezett diplomáciai megbeszéléseken javasoljuk kulturális egyezmény megkötését.

2. Javasoljuk, hogy 1958/59-re egy éves kulturális együttműködési tervet dolgozzanak ki a két ország illetékes szervei vagy a két főváros képviselői.

3. Mivel az osztrák kormány nyilvánvalóan nem lesz hajlandó a bojkottra vonatkozó határozatát visszavonni, javasoljuk, hogy egy közös nyilatkozatot fogadjanak el, melyben mindkét fél kijelenti, hogy törekszik a kapcsolatok kiszélesítésére a tudomány, a kultúra és a sport területén.

4. Törekedni kell arra, hogy a magyar kulturális élet tényezői: meghívások, ausztriai látogatások felhasználásával és más módokon javítsák kapcsolataikat az osztrák kulturális élet vezetőivel.

5. Törekedni kell arra, hogy a színházak, operák, operettszínházak vendégjátékai még 1958 folyamán meginduljanak és 1959-ben szervezeten folytatódjanak.

6. Elő kell segíteni, hogy létrejöjjön az Állami Népi Együttes bécsi fellépése.

7. Elő kell segíteni az Állami Hangversenyzenekar ausztriai vendégszereplését, illetve a bécsi Filharmonikusok magyarországi fellépését.

8. Biztosítani kell az együttműködést a magyar, osztrák és csehszlovák zenei körök között a Haydn-év előkészítésében és megünneplésében.

9. Fel kell használni az 1959. évi bécsi VIT-et ausztriai kulturális és sporttevékenységünk fokozására.

10. Javasolni kell filmegeyzmény kötését Ausztriának.

11. 3-4 modern festő képeiből cserekiállítást kell rendezni Budapesten és Bécsben.

12. Ki kell nevezni a bécsi Magyar Intézet vezetőjét és elő kell készíteni az Intézet mielőbbi megnyitását. Ezzel kapcsolatban mielőbb végleges döntést kell hozni a Collegium Hungaricum ügyében.

Határozati javaslat

1. A Külügyminisztérium Kollégiuma a magyar–osztrák kapcsolatok alakulása tárgyában készített előterjesztést a jegyzőkönyvben foglalt kiegészítésekkel⁷⁴ elfogadja.

2. A Kollégium utasítja a II. Politikai Osztályt, hogy a bécsi követséggel együttműködve hajtsa végre az előterjesztésben foglaltakat.

[aláírás nélkül]

MNL OL XIX.-J-1-j Ausztria (4/b) KüM 005033/1958 (6. doboz). Sokszorosított, eredeti tisztázat.

⁷⁴ A kollégiumi ülés jegyzőkönyvét nem találtuk meg.

22.

Bécs, 1959. október 21–22.

Sebes István követ jelentései Sík Endre magyar és Bruno Kreisky osztrák külügyminiszter tárgyalásairól

1.

Sík elvtárs 16-án, pénteken este érkezett meg. Minthogy pénteken Kreisky nem tudott fogadni, nem bírtam bejelenteni Sík elvtárs látogatási szándékát. Abban állapotunk meg, hogy mivel Kreisky szombaton délelőtt 10 órakor amúgy is fogad engem, jelent-sük be Sík elvtárs megérkezését és kérdezzük meg, tudja-e fogadni velem együtt a megadott időben. Kreisky igenlő választ adott. Kreisky Fuchs főtitkár társaságában fogadott bennünket, majd mintegy 10 perc múlva Haymerle politikai osztályvezető is megjelent.

Sík elvtárs a beszélgetés kezdetén utalt a két ország közötti megjavult viszonyra, amivel Kreisky egyetértett. Utána Kreisky rögtön rátért arra, hogy a Szovjetunióbéli látogatásáról⁷⁵ tájékoztassa Sík elvtársat. Szóvá tették Moszkvában, hogy most már végérvényesen elhatározták, hogy belépnek a Duna Bizottságba és megkérdezték, hogy mi lenne a Duna Bizottság tagjainak álláspontja, ha a németek felvételüket kérnék. Továbbá ők nem akarnak arról beszélni, hogy hol legyen a Duna Bizottság székhelye, de szeretnék, ha valamelyik ülését Bécsben tartaná. Kreisky hosszan fejtegette a Duna nagy gazdasági jelentőségét, minthogy olcsó szállítást biztosít, ami különösen Ausztria és Magyarország számára fontos, mert nincs tengeri kikötőjük és a Duna révén tudnak vízi úton a tengerre jutni. Nagyon érdekes volt Kreisky-nek az a megjegyzése, hogy ugyan, erről ő Moszkvában nem beszélt, de más európai államok is érdekelve vannak a Duna hajózásában, mint pl. Franciaország és Anglia.

Azután rátért arra, hogy a szomszédos országok közül nagyobb vitájuk a csehekkel van, a vagyoni jogi kérdések miatt. Ausztriában nagyon sokan érdekelve vannak abban, hogy oldják meg ezt a kérdést. Egy nem megfelelő megegyezéshez a parlament nem járulna hozzá. Magyarországgal a vagyoni jogi kérdések csekélyebb jelentőségűek.

Szóba hozta a kiskorú gyermekek kérdését is. Olyan módon próbálta kezelni az ügyet, hogy lényegében véve itt minden rendben van. Megtörtént egy tárgyalás; a meg-állapodással kapcsolatban ők átadtak egy emlékeztetőt, a tárgyalások majd tovább folynak, de az egész kérdésnek nincs nagy jelentősége, mert csak kisszámú gyermek-ről van szó. Én közbeszóltam, hogy a kiskorú gyerekek kérdése nincs elintézve, mire

⁷⁵ Az osztrák kormányküldöttség 1959. október 5–14. között volt Moszkvában.

Kreisky Haymerléhez fordult, aki zavartan magyarázta, hogy ők a tárgyalások Bécsben való folytatására tettek javaslatot.

Kreisky kitért a gazdasági tárgyalásokra is. Aláhúzta, hogy a gazdasági kapcsolatok képezik a két ország közötti kapcsolat legszilárdabb alapját. Ausztria folyton iparosodik, ez jó alapot teremt a gazdasági kapcsolatokra. Itt közbeszóltam, hogy mi is iparosodunk, és az ipari országok között is lehetséges fejlett árucseré-forgalom, pl. Ausztria legfőbb partnere Nyugat-Németország. Kreisky megjegyezte, hogy ők bizony magas minőségű ipari termékeket hoznak be Nyugat-Németországból. Mire megemlítettem, hogy nekünk is vannak egyes szerszámgépeink, műszereink, amelyek már világszínvonalon állnak. Kreisky megemlítette, hogy Burgenlandban egy nagy konzervgyárat akarnak építeni, amelynek nyersanyagszükséglete egy részét Magyarországon akarják megvásárolni.

Azután visszatért arra, hogy míg Csehszlovákiával az ellentétük gazdasági természetű, addig a hozzánk való kapcsolatukban a problémák politikai jellegűek. Hosszú fejtegetésbe kezdett arról, hogyan értelmezik ők a semlegességet. Nekik nagyon kell vigyázni arra, hogy egyik nagyhatalommal se kerüljenek rossz viszonyba. Egyik szemükkel Moszkvára kell nézni, másik szemükkel Washingtonra. Ők akkor járnak el helyesen, ha vagy mindkét nagyhatalom meg van elégedve, vagy egyik sem. Ha csak az egyik van megelégedve, akkor nem jó, mert akkor a másik szemrehányást tesz. Nekik figyelembe kell venni ezt a keleti szomszédaikkal való kapcsolatukban. Ha túlságosan megjavulnak a kapcsolataik, akkor az gyanakvást vált ki a nyugati országok részéről. Ahhoz, hogy ők alapvetően megjavítsák a hozzánk való viszonyukat, meg kellene változnia nálunk a politikai légkörnek. Itt van például Munro beengedésének a kérdése. Miért nem találunk valami megoldást, hogy az egész kérdést le lehessen zárni. Sík elvtárs itt megjegyezte, hogy miért foglalkozik ezzel Kreisky, mi köze ehhez az ügghöz Ausztriának. Mire Kreisky egy kicsit megzavarodottan azt felelte, hogy ők olyan odaadó hívei az ENSZ országainak, hogy ők segíteni akarják az ENSZ határozatai végrehajtását. Erre Sík elvtárs megjegyezte, hogy az ENSZ alapokmánya legfontosabb elve, hogy nem lehet beleavatkozni valamely ország belügyeibe. Erre Kreisky kényszeredetten azt válaszolta, hogy az által, hogy a magyar kormány segítségül hívott egy külföldi országot, ez nemzetközi ügy lett. Sík elvtárs közölte, hogy a magyar kormány azt hív segítségül, akit akar, ez a mi belügyünk. Kreisky: Mit szólnának a kommunisták, ha amerikai csapatokat hívnának Olaszországba pl. egy kommunista felkelés leverésére. Sík elvtárs azt válaszolta, hogy az amerikai csapatok már ott vannak számos országban.

Kreisky ezután újra visszatért arra, hogy ugyan Munrót személy szerint képességei alapján nem tartja a legalkalmasabbnak arra, hogy ilyen megbízatásnak eleget tegyen, de nem lehetne-e úgy megoldani – mondotta félig tréfásan –, hogy Munro néhány

hónapig leteszi funkcióját, elmegy Magyarországra, ott megszáll valamelyik szép szállóban, ott mindenfélével foglalkozik, szórakozik és azután visszajön és jelentést tesz. Sík elvtárs kijelentette, hogy ez számunkra elvi kérdés. Ő a közgyűlésen tartott beszédében megmondta, hogy az ENSZ mind a 800 delegáltja kaphat vízumot és eljöhét Magyarországra, csak éppen Munro nem. Hammarskjöldnek is van egy több éves meghívása, azt is fel lehet használni. Számos országból jártak nálunk küldöttségek, szétnézhetek az országban. Kreisky, miután látta, hogy nem tud előre jutni, abbahagyta a kérdés feszegetését azzal, hogy valamilyen megoldást kellene találni. Talán Hammarskjöld Munróval együtt tudna valamilyen jelentést elkészíteni.

Ezután áttért a Mindszenty-ügyre. Úgy véli, ez is olyan kérdés, amely állandóan foglalkoztatja a közvéleményt. Nekünk is jobb volna, ha Mindszenty nem Magyarországon tartózkodna, hanem valamilyen csendes poszton Rómában. Ő elfogadja azt, hogy a mi szempontunkból igazunk van, amit Puja követ mondott neki, hogy nem lehet Mindszentyt büntetlenül futni hagyni, amikor a kisebb bűnösöket felelősségre vonták. Azt is megérti, hogy mi ebben az ügyben az amerikaiakkal nem tárgyalunk. Az amerikaiak nagyon ügyetlenül jártak el, amikor a pápaválasztás alkalmából olyan nyers módon akarták az ügyet dűlőre vinni. Azonban a presztízsünk megóvása mellett kellene valamilyen megoldást keresni. Sík elvtárs megjegyezte, hogy természetesen mi az amerikaiakkal érthető okoknál fogva nem tárgyalunk, a másik hellyel pedig nem vagyunk kapcsolatban. Erre a megjegyzésre Kreisky nagyon élénken reagált. Kijelentette, hogy náluk pártkülönbség nélkül nagyon jó kapcsolatot tartanak fenn a Vatikánnal és annak bécsi képviselőjével. Ők katolikus ország, ahol az emberek nagyon élénk figyelemmel kísérik Mindszenty sorsát; ez is befolyásolja az osztrák–magyar viszonyt. Ki lehetne valamilyen javaslatot dolgozni, ebben ők segítséget tudnának nyújtani. Sík elvtárs megjegyezte, ha ennek a bizonyos félnek valamilyen javaslata érkezne, valamilyen elképzelése lenne, nem volna akadálya annak, hogy ezzel megismerkedjünk. Kreisky azzal zárta le a megbeszélésnek ezt a részét, hogy ők ezzel foglalkozni fognak.

Sík elvtárs szóvá tette a nemzetközi szervezetekben elfoglalt különös magatartásukat. Már a múlt évben kifogásolta ezt Sík elvtárs, és akkor Kreisky megígérte, hogy utánanéző az ügynek. Az idén újra ellenünk szavaztak az Atomhatóságnál és a Rádióigazgatási értekezleten⁷⁶. Fuchs és Haymerle azonnal reagáltak a szemrehányásra. Különösen Haymerle bizonygatta, hogy ők nem szavaztak a magyarok mandátuma ellen, hanem elfogadták a mandátumbizottság jelentését. Ezt több esetben a keleti blokk országai is megtették. Abban az esetben, ha Magyarországot küldöttségek akadályoznák tevékenységének kifejtésében, akkor ők ezt kifogásolnák és mellettünk

⁷⁶ A Nemzetközi Távközlési Egyesület (UIT) 1959. szeptember 23-án Genfben tartott értekezletén az osztrák küldöttség a magyar mandátum érvényessége ellen szavazott.

foglalnának állást. (Mi megjegyeztük, hogy ha a szocialista országok el is fogadták egyes esetekben a mandátumbizottság jelentését, de kifejtették, hogy nem értenek egyet a magyar mandátum függőben tartásával.) Kreisky közbeszólt, hogy ezt majd Haymerle beszélje meg velem egy alkalommal.

Szóba került az osztrák Pen Club reakciós magatartása, az osztrák sajtó hangja, a (Die) Presse legutóbbi cikke, amelyekre a szokott érvekkel válaszoltak; hogy náluk a vélemény és a sajtó szabad, azt ők nem tudják befolyásolni. Az olvasóik nem azokat a lapokat olvassák, amelyek békülékenyen írnak, hanem az olyan lapokat, mint az Express, amely a legszélsőségesebben támadja a szocialista országokat. Ennek a lapnak a legmagasabb a példányszáma. Ez is mutatja a közvélemény hangját. Ők csak a Wiener Zeitung hivatalos részéért vállalják a felelősséget, másért nem.

Szóba kerültek a határzárak is. Sík elvtárs megjegyezte, ha az ellenünk aknamunkát folytató magyar disszidenseket eltávolítanák az országból, ezzel a határ kérdése is sokkal enyhébb formában merülne fel. Kreisky élénken megjegyezte, hogy ők is meg akarnak szabadulni ezektől az elemektől. Ennek elsősorban nem anyagi oka van, mert ha kell, még kaphatnának erre a célra néhány milliót az amerikaiaktól, hanem komolyan meg akarják szüntetni azt, hogy Ausztria az ügynökök „Tummelplatz”-a⁷⁷ legyen. Ők ennek a régebbi elgondolásuknak a végrehajtásához komolyan hozzá akarnak fogni.

Tekintettel arra, hogy már egy óra óta folyt a beszélgetés, Kreiskyre pedig várt egy követ, javasolta, hogy most fejezzük be a beszélgetést és folytassuk délután. Erre én megjegyeztem, hogy szeretném estére vacsorára meghívni. Erre kijelentette, hogy este már nem szabad, hanem 5 órakor jöjjünk vissza a külügybe és itt találkozzunk. Ekkor javasoltuk, hogy jöjjön el a követségre egy kávéra. Eleinte szabadkozott, hogy neki sok dolga van, bent kell maradnia a külügyben, de miután látta, hogy lehetetlen visszautasítani, elfogadta a délután 5 órára szóló meghívást.

Utána felvetették a kommuniké kérdését. Kreisky és Fuchs azt javasolták, hogy jelenjen meg Sík elvtárs látogatásáról egy közlemény. Kreisky már kezdte fogalmazni a szöveget. Sík elvtárs kijelentette, hogy ő nem tartja szükségesnek a kommuniké megjelenését és megmondja nyíltan azt is, hogy miért. Sík elvtárs utalt arra, hogy ő már másodszor van látogatóban Bécsben, előtte Horváth elvtárs járt itt és most Kreisky budapesti látogatása volna soron. Nem helyes az, hogy mindig csak a magyar külügyminiszter látogasson Bécsbe, ezért meghívja Kreisky-t Budapestre. Kreisky kijelentette, hogy ő nyíltan megmondja, nem tud elmenni Budapestre, mert akkor megtámadnák őt. Az igaz, hogy Sík és Horváth elvtársak már többször jártak Bécsben, de ez a geográfiai helyzetből adódik, hogy az út Bécsen keresztül vezet. Neki nincs alkalma arra, hogy Budapesten átutazzon.

⁷⁷ Találkozóhelye.

Végül abban állapodtak meg, hogy nyilvános kommuniké ne jelenjen meg, viszont Kreisky megjegyezte, hogy ha valaki kérdezi, akkor nem titkolhatja el, hogy Sik elvtárs nála járt.

Sebes I. s. k.
követ

MNL OL XIX-J-I -j Ausztria 5/a KüM 005 954/1/1959 (13. doboz). Géppel írt tisztázat.

2.

A megegyezés szerint Kreisky megjelent a követségen 5 órakor, hogy folytassuk a délelőtti megkezdett beszélgetést. Érdekes volt, hogy rajta kívül csak Fuchs főtitkár vett részt a találkozón, Haymerle azonban – aki délelőtti még jelen volt – nem jelent meg. Kreisky a látogatás csaknem egész folyamán csak általános témákat érintett. Hosszasan beszélt például a volt emigráns magyar szociáldemokratákkal való ismeretségéről (Világosság-csoport,⁷⁸ Kunfi stb.). Különösen Böhmöt ismerte jól, akivel Stockholmban együtt volt az emigrációban. Utána kérdéseket tett fel a volt és a jelenlegi magyar vezetőkről. Hol van jelenleg Rákosi, ha Rajk élne, vezető szerepe volna-e neki, Münnichnek mi a foglalkozása és mivel foglalkozott azelőtt, Kádár milyen foglalkozású stb.

Ezek után hosszú fejtegetésbe kezdett arról, hogy náluk miképpen oszlik meg a nemzeti jövedelem, és miért nem a tőkések kisajátítása a helyes út a szocializmus megvalósításához. Előre bocsátotta, hogy ő nem marxista, de olvasta Marxot és Lenint is. Véleménye szerint, ha az osztrák nemzeti jövedelemből levonják a beruházásra fordított összegeket, a bérre és fizetésre kiadott részt, továbbá a szociális biztosításra és a középrétegek megélhetésére szükséges részt, akkor legfeljebb 4-5 milliárd marad a kapitalisták személyes szükségletére. Ennek egy részét is elveszik adóba, úgy, hogy a kapitalisták részesedése a nemzeti jövedelemnek csupán jelentéktelen része, és ha ezt szétosztanák a munkások és alkalmazottak között, az szinte csak számításba nem jövő mértékben emelhetné azok jövedelmét. Nem ez az útja a dolgozók életszínvonalának emelésének, hanem a békés együttműködés, a nagy jövedelmek megadóztatása stb. Arra a megjegyzésemre, hogy minden évben több a milliomosok száma, viszont a munkások havi átlagbére 1600 schilling, és a munkások és alkalmazottak mintegy

⁷⁸ Az emigráns magyar szociáldemokraták 1919 után Bécsben létrehozott szervezete, melyet szoros szálak fűztek az osztrák szociáldemokratákhoz. Működése 1934 februárjában szűnt meg.

30%-a csak 800-1400 schillinget keres, azt felelte, hogy valóban a milliomosok száma nőtt, de ezek jövedelmének a felét adóban elveszik, az 1600 schilling átlagkereset pedig nem helytálló, mert annál többet keresnek, amiről magam is meggyőződhetek, ha az üzemeket meglátogatom. Arra az észrevételemre, hogy ez hivatalos statisztika, azzal válaszolt, hogy az ő hivatalos statisztikájuk hároméves, de vannak más adatok, mint az Arbeiterkammer⁷⁹ és a szakszervezeteké, amelyek megbízhatóbbak. Arról most szó sem lehet, hogy a munkások nyomorogjanak, de ezt nem is engedhetik meg maguknak a nyugati országok. Ma azért nincs Nyugat-Németországban 5 millió munkanélküli, mert van egy Kelet-Németország. A nyugati országoknak muszáj magasabb életszínvonalat biztosítani.

Megjegyeztem, hogy nincs szükség arra, hogy Nyugat-Németországban 5 millió munkanélküli legyen ahhoz, hogy Kelet-Németország elérje és túlszárnyalja a Nyugat-Németország életszínvonalát néhány éven belül, még akkor is, ha a konjunktúra tovább tart.

A magyar munkás életszínvonala is megközelíti, sőt sok tekintetben eléri az osztrák munkásokét. Kreisky hivatkozott arra, hogy milyen fejlett az ő szociális biztosításuk, ennek felét a munkáltatók fizetik, és a munkás jövedelméhez ezt is hozzá kell számítani. Én csak utaltam arra, hogy itt elég magas a fizetésből való levonás, míg nálunk minimális.

Kreisky megpróbálta a csehszlovákok rovására dicsérni a magyar életszínvonalat. Elmondta, hogy az ő rokona, aki konzervgyáros, járt bevásárolni Csehszlovákiában és Magyarországon is, és azt tapasztalta, hogy Magyarországon sokkal bőségebb és olcsóbb az élelmiszerellátás, mint Csehszlovákiában.

Érdeklődött, hogy milyen arányú nálunk a szocialista szektor. Megjegyezte, hogy véleménye szerint nem a kollektív gazdaság, hanem a szövetkezet a jövő útja és a mezőgazdaságban (Saját megjegyzés: valószínűleg a kapitalista országok szövetkezeti mozgalmára gondol).

A beszélgetés folyamán szóba jött a leszerelés kérdése. Erről szkeptikusan nyilatkoztak. Ameddig nem lesznek ellenőrző állomások, addig nem lehet a leszereléshez hozzáfogni. Nincs meg a bizalomnak a léghőre ahhoz, hogy a Hruscsov-javaslatot⁸⁰ elfogadják. A szovjet javaslat nagyon általános, nem mondja meg, hogy mi legyen most a konkrét tennivaló. Kreisky ezzel kapcsolatban elmondta, hogy a kommunisták szerint a tőkésék ragaszkodnak a nagy hadi megrendelésekhez, s ezért nem hívei a leszerelésnek. Ő együtt vacsorázott 8 amerikai nagykapitalistával, akik kijelentették, hogy

⁷⁹ Munkáskamara. Az osztrák munkásság érdekképviseleti szervezete.

⁸⁰ Az ENSZ XIV. ülészakán, szeptember 18-án, előterjesztett szovjet leszerelési javaslatról van szó.

számukra a hadi megrendelések csak terhet jelentenek, sok az ellenőrzés, az átvételi nehézség és inkább szeretik a magán megrendeléseket.

Megemlékezett Kreisky a most folyamatban lévő budget-vitáról⁸¹ is. Az újságban megjelent hírekkel ellentétben közölte, hogy ők ragaszkodnak ahhoz, hogy az államvasutak modernizálására és a telefonhálózat megjavítására Waldbrunner megkapja az 1 1/2 milliárd schillinget, mert erre szükség van az osztrák gyengeáramú ipar foglalkoztatása szempontjából. Ekörül még nagy harc lesz, és ebben nem fognak engedni. Amint mondotta, ilyen formában folyik az osztályharc Ausztriában. (Azóta már engedtek.)

Mintegy másfél óra eltelt és még mindig ilyen általános beszédtemákról folyt a szó, amikor Kreisky elkezdett készülődni a hazamenéshez. Sík elvtárs felhívta a figyelmét, hogy jóformán nem beszéltünk a két ország kapcsolatáról. Dél előtt szó esett a gazdasági kapcsolatok fontosságáról, de van más terület is, ahol a kapcsolatokat fejleszteni kellene, így pl. a kulturális terület. Kreisky azonnal hevesen reagált, mondván, hogy ő itt nem tehet semmit, mert abban a pillanatban, amikor kezdeményezne, kitenne magát Drimmel támadásának, aki egy hitbuzgó katolikus, az ő kezében van a kulturális terület, és nem akar kapcsolatot a keleti országokkal. Ezen a területen csak nagyon lassan lehet előre haladni. Felhívtam figyelmét arra, hogy nálunk és sok más országban a külügyminisztérium a gazdája a külfölddel való kulturális kapcsolatoknak. Igen, ezt tudják, mondta Kreisky és Fuchs is, azonban itt nem lehet hirtelen változást előidézni, és ne is számítsunk arra, hogy ők nekünk nagyobb segítséget nyújtsanak. Sík elvtárs ama javaslata elől is kitértek, hogy ezt a kérdést velem beszéljék meg.

Kreisky újra visszaterelte a beszélgetést a Mindszenty-ügyre. Ők ezzel foglalkozni fognak és az ezzel kapcsolatos elképzeléseket rajtam keresztül bizalmasan közölni fogják. A Munro-ügyben újból próbálkozott, hogy találjunk valami módot arra, hogy beengedjük. Újra megemlítette, hogy az Ausztriában dolgozó idegen ügynökökkel szemben határozott rendszabályokat fognak alkalmazni.

Megemlékezett arról, hogy a lapokban megjelent a 31 kivégzésről szóló hír.⁸² Ez befolyást gyakorol az osztrák közvéleményre. Ő tudja, hogy olyan hírek, mint az, hogy több mint százezren vannak Magyarországon bebörtönözve, ostobaság. De hogyan tudja ő ezt megcáfolni. Ha például Ausztriáról mondanák ezt, akkor ők hívnának egy vizsgálóbizottságot, hogy győződjön meg a börtönökben a saját szemével arról, hogy ez nem igaz. Ekkor Sík elvtárs közbevetette, hogy talán azt akarja, hogy mi engedjük be Munrót a börtönökbe széjjel nézni. Tudja, hogy erről nem lehet szó, mondotta Kreisky. De pl. miért nem hívják meg a Szocialista Internacionálé egy

⁸¹ Költségvetési vita.

⁸² Utalás a magyar forradalmárok csoportos kivégzéséről az osztrák lapokban megjelent hírekre.

bizottságát. Bár – jegyezte meg maliciózan Kreisky – lehet, hogy nagy zavarba hozná őket egy ilyen meghívás.

Feltették a kérdést, miért olyan merev a vízümpolitikánk. Hosszú hetek telnek el, míg a vízumokat az érdekeltek megkapják. Más országokban szabadabban utazhatnak. Még a cseheknél is sokkal liberálisabban intézik a vízumügyeket. Mondtam, hogy ők sem adják: meg gyorsabban a vízumokat a mieink számára. Kreisky szerint ez a kölcsönösség miatt van.

A végén Sík elvtárs újra szóba hozta a meghívás kérdését. Megint azt boncolgatta Kreisky, hogy ő nem jöhet Magyarországra, a helyzet erre még nem érett, de ő próbál majd valamilyen alkalmat keresni és példának megemlítette, hogy a Duna Bizottság legközelebbi ülése alkalmából, amikor Ausztria először jelenik meg tagként, esetleg ellátogat Budapestre. Amint kifejezte magát, valamilyen ürügyet fog keresni, amivel eljőhet Budapestre.

Sebes I. s. k.
követ

MNL OL XIX-J-1-j Ausztria 5/a KüM 005 954/1/1959 és /2/1959 (13. doboz). Géppel írt tisztázatot. – A jelentés másolatát megkapta az MSZMP KB Külügyi osztálya is, azzal a megjegyzéssel, hogy lássák: Kádár János, Marosán György, Münnich Ferenc, Kiss Károly, Biszku Béla, Szilágyi Dezső. MNL OL M-KS-288. f. 32/1959/5. ö. e.

23.

Bécs, 1962. április 19.

**Sebes István követ jelentése Julius Raab volt kancellárnak,
a Szövetségi Kereskedelmi Kamara elnökének a meghívásáról
a Budapesti Nemzetközi Vásárra**

428/1962. sztt.

Raab volt kancellárt – aki jelenleg a szövetségi kereskedelmi kamara elnöke – a követ-ség kezdeményezésére hívta meg a budapesti vásárra Kallós elvtárs, a Magyar Kereskedelmi Kamara elnöke. A meghívás a Raab által szeptember 10-én rendezett ebéd alkalmával történt, amelyen én is részt vettem. Raab már ekkor lényegében beleegyező választ adott. Kallós elvtárs hazautazása után megbeszélésünk szerint egy levelet írt Raabnak, amelyben megismételte írásban a budapesti vásárra vonatkozó meghívást. Ezt a levelet Solt elvtárs, a kereskedelmi kirendeltség vezetője szeptember 17-én

személyesen adta át Raabnak, aki annak tartalmával egyetértett. December 18-án meghívtam Raabot a kereskedelmi kamara elnökségével együtt egy követségi vacsorára, ahol Raab most már kifejezetten megerősítette azt a szándékát, hogy ellátogat a budapesti ipari vásárra. E vacsora után Raab környezetéből olyan értesüléseket kaptunk, hogy Raab a budapesti ipari vásárra való látogatását fel akarja használni arra, *hogy magyar vezető személyiségekkel beszélgetéseket folytasson.*⁸³ Ezt az értesülésünket megerősítette a KüM magyar referense, aki a követségen január 18-án tartott fogadás alkalmából kijelentette, hogy tudnak arról, miszerint Raab ellátogat Budapestre, s ennek a látogatásnak nagy jelentősége van, mert Raab ma is Ausztriának egyik legjelentősebb politikai személyisége. Hozzátette továbbá, hogy Raabbal minden kérdést meg lehet beszélni. Ez a kijelentés arra utalt, hogy a KüM tudomással bír arról, hogy Raab magyar vezető személyiségekkel kíván találkozni. Időközben Raab személyi titkára szintén olyan célzásokat tett, *hogy Raab nem csupán az ipari vásáron kíván részt venni, hanem magyar vezető személyiségekkel szeretne találkozni és beszélgetéseket folytatni.* Február végén a követség egyik munkatársa ebédre vendégül látta Raab személyi titkárát, aki ez alkalommal világosan bejelentette – nyilván Raab megbízásából, hogy Raab *szeretne Kádár elvtárral találkozni.*

Ezt a beszélgetést még aznap levélben visszaigazolta, és írásban megerősítette azt, amit szóban elmondott. Raab felhatalmazása alapján hangsúlyozta, hogy Raab nemcsak mint a kamara elnöke utazik Budapestre, hogy ott a kollégáival tárgyaljon, hanem állampolitikai síkon akar Kádár miniszterelnökkel beszélgetést folytatni. A levélben aláhúzta, hogy Raab magánbeszélgetést kíván folytatni. Ezzel véleményem szerint hangsúlyozni kívánta, tekintettel arra, hogy Raab nem a kormány tagja, nincs hivatalos állami funkciója, tehát nincs hivatalos megbízatása Magyarországon való tárgyalásra, ezért kötetlen, nem hivatalos jellegű megbeszélésről lehet csak szó. Raab titkára ebben a levélben Raab ama kérését is tolmácsolta, hogy Kádár elvtárs hívja őt meg, mert hiszen ő magától nem jelentkezik, és mint magánember, csak akkor mehet el a magyar miniszterelnökhöz, ha erre meghívást kap.

A Központnak a levélben foglaltakkal kapcsolatban azt a javaslatot tettem, hogy esetleg olyan megoldást lehetne találni, hogy a Központ felhatalmazása alapján felkeresném Raabot, szóban közölném vele, hogy Kádár elvtárs meghívja őt és írásban adnám át a látogatásnak a programját. Március végén a követség munkatársa újra találkozott Raab személyi titkárával, ezt a gondolatot mint személyes véleményét közölte, és ezt Raab titkára elfogadhatónak találta.

⁸³ Kurzívált kiemelés itt és a továbbiakban: az eredetiben.

Április közepén hivatalosan közölték az újságok Raab látogatási tervét a Budapesti Ipari Vásáron. Raab környezetéből pedig több ízben újólag utaltak arra, hogy Raab tárgyalni kíván magyar vezető személyiségekkel Budapesten.

A Raabbal való beszélgetés előkészítése.

Raab személyi titkárán keresztül aziránt is tájékozódni próbáltunk, hogy Raab milyen kérdéseket kíván megpendíteni Kádár elvtárral való beszélgetésnél. Eszerint Raab elsősorban a két ország gazdasági kapcsolatairól kíván beszélni. Több mint valószínű, hogy szóba hozza a *határzár* [kiemelés az eredetiben] kérdését. Az információ szerint Mindszenty ügyével Raab nem akar foglalkozni.

Az eddigi értesüléseink szerint joggal feltételezhetjük azt, hogy Raab nemcsak saját jószántából látogat el Budapestre és kíván tárgyalni Kádár elvtárral, hanem azt a szándékát ismerik, és azzal egyetértenek az ÖVP vezetői, a kormány és a külügyminisztérium. Bár Raabnak jelenleg nincs hivatalos funkciója, ez az útja mégis kormány megbízásból történő félhivatalos missziónak tekinthető, abból a célból, hogy a kapcsolatot a magyar kormány vezetőjével felvegye és ott a két országot közlelről érdeklő kérdéseket megbeszéljen.

Véleményem szerint a következő kérdésekről volna kívánatos Raabbal tárgyalni.

A magyar kormány azt az álláspontot képviseli, hogy minden előfeltétele megvan annak, hogy országaink – a különböző társadalmi rendszerű országok egymás mellett élése alapján – a legszorosabb gazdasági, kulturális, tudományos és más irányú kapcsolatot építsenek ki egymással és jó szomszédi viszonyt teremtsenek meg.

A kereskedelmi kapcsolatok az országaink között az utóbbi években számottevően növekedtek, és a szomszédságból adódó előny kihasználásával nagy lehetőség van ezek további fejlesztésére. Ez év őszén lejár a Magyarország és Ausztria között 3 évre kötött árucere-forgalmi szerződés, új 5 évre szóló megállapodást kívánunk kötni. Javaslatot tettünk továbbá Ausztriának egy vámegegyezmény megkötésére. Hasznosnak tartanánk a kereskedelmi-gazdasági kapcsolatok fejlesztése lehetőségének beható tanulmányozására gazdasági küldöttségek időszakonkénti kölcsönös látogatását. Megvan a lehetőség országaink ipara közötti műszaki tudományos együttműködésre. A harmadik országok felé irányuló kereskedelem kifejlesztésénél a két ország között szintén együttműködés jöhetne létre.

Az országaink közötti kereskedelmi és gazdasági kapcsolatokat hátráltatja és veszélyezteti Ausztriának az a törekvése, hogy csatlakozzon a nyugat-európai zárt gazdasági csoportosulásokhoz, melynek következtében hátrányos megkülönböztetésben részesülnek a Magyarországból Ausztriába kivitt áruk. Ezzel kapcsolatos elvi álláspontunkat ki kell fejteni.

A két ország közötti függőben lévő vagyoni jogi kérdések rendezésére irányuló tárgyalások évek óta húzódnak anélkül, hogy lényeges eredményre vezettek volna. A magyar fél véleménye szerint fennáll a mindkét felet kielégítő megegyezés lehetősége, éppen ezért a tárgyalások mielőbbi befejezésére kellene törekedni. Sajnálattal kell megállapítani, hogy bár a tárgyalások elhúzódása az osztrák fél magatartása miatt következett be, mégis osztrák hivatalos körök az osztrák közvélemény előtt ezért a felelősséget a magyar félre próbálják áthárítani.

A vagyoni jogi kérdéseknél kívánatos volna szóvá tenni a Magyarországról a háború után a németek által elhurcolt kultúrjavak ügyét, amelyet mindez ideig az osztrákok vonakodnak visszaadni.

Az országaink közötti kulturális-tudományos kapcsolatok sok évtizedes múltra tekinthetnek vissza. Országaink népei élete jobb megismerésének, a kölcsönös megértés és bizalom előmozdításának egyik legjobb eszköze lehetővé tenni és támogatni egymás művészeti, irodalmi, zenei és tudományos intézményeinek állandó és széles körű érintkezését. Sajnos ez ideig az osztrák hivatalos kulturális szervek csak csekély mértékben segítették a kulturális kapcsolatok fejlődését, amiért az nem bontakozhatott ki kívánatos mértékben. A kulturális kapcsolatok akkor fejlődhetnek országaink között szilárd alapokon, ha az osztrák hivatalos kulturális szervek megváltoztatják eddigi állásfoglalásaikat, s valóban támogatni fogják a kulturális érintkezés széles körű kibontakozását. Országaink kulturális kapcsolatának egészséges fejlődéséhez, a békés és jószomszédi viszonyhoz szükséges megfelelő légkör kialakításához nagymértékben hozzájárulna, ha Ausztria előmozdítaná és támogatná kiállítások, hangversenyek, színház- és filmelőadások kölcsönös rendezését, tudósok, tanulmányi ösztöndíjasok cseréjét, a filmművészet területén való együttműködést és filmegezmény kötését.

A magyar kormány és a magyar parlament több ízben kezdeményező lépéseket tettek magyar és osztrák vezető személyiségek, valamint parlamenti delegációk találkozásának a létrehozására. Az osztrák kormány több tagja rendelkezik Magyarországra szóló meghívással, de a látogatások nem valósultak meg. A magyar országgyűlés elnöke még 1956 nyarán⁸⁴ osztrák parlamenti delegációt hívott meg, de erre a látogatásra sem került sor, bár a meghívás jelenleg is érvényben van. Az ilyen személyes találkozók, az országaink vezető államférfiai közötti eszmecsere jó alkalmat nyújthatnak arra, hogy a két ország kapcsolatát érintő bármely kérdést megtárgyaljanak, ezek megoldásának módját megkeressék, s így a jószomszédi viszony megteremtése számára az utat egyengessék.

Magyar kezdeményezésre 1961 közepén és 1962 elején határügyi egyezmények megkötésére tárgyalások folytak, és a két ország delegációi megállapodtak az egyezmények szövegében. Kívánatos volna, hogy a két ország kormányai minél előbb

⁸⁴ Helyesen: 1955 nyarán.

jóváhagyják ezeket az egyezményeket, és a parlamentek ratifikálják. Erre vonatkozólag várjuk az osztrák fél választát, hogy a kormányjóváhagyás megtörténhessen.

Megvan a lehetősége annak, hogy a kölcsönös érdekek figyelembevételével a két ország között különböző kérdésekben egyezményes kapcsolatok jöjjenek létre. Ez évben sor kerül a növényvédelmi, valamint állategészségügyi egyezmény tervezeteknek a megtárgyalására. A magyar fél egyetért az osztrákok részéről tett ama korábbi javaslattal, hogy a két ország kössön egymással jogsegély egyezményt és várja az osztrákok tervezetét, valamint javaslatát a tárgyalás időpontjára.

A beszélgetések során véleményem szerint helyes volna rámutatni az osztrák sajtó, rádió és TV gyakori megengedhetetlen magyarellenes hangjára. Ezzel kapcsolatban az utolsó félév anyagából lehetne konkrét példákat felhozni.

Amennyiben Raab olyan kérdéseket tenne szóvá, amely Magyarország belügyeire vonatkozna, mint a határzár, amnesztia, Mindszenty-ügy, véleményem szerint elvi álláspontunkat kifejtve olyan módon kívánatos lezárni a kérdésekre adott választ, hogy Raabnak meglegyen a lehetősége arra, hogy békésen visszavonulhasson s a további vitától elálljon.

Április 5-én már jelentettem, hogy Raab személyi titkára közlése szerint Raab közvetlen kíséretéhez tartoznak Raab személyi titkára; a Wirtschaftsbund⁸⁵ titkára; Wagner budapesti kereskedelmi tanácsos, s esetleg az ÖNTZ⁸⁶ egy szerkesztője. Jelenleg még nem tudjuk, vajon Raab kívánja-e azt, hogy ezek a személyek, illetve közülük valaki részt vegyen-e a Kádár elvtársnál való tárgyalásokon. Véleményem szerint olyan javaslatot kellene tenni, hogy a tárgyalások négy szemközt folyjanak s legfeljebb csak a tolmácsok vegyenek részt. Esetleg el lehet érni azt is, hogy a tolmácsot a magyar fél adná, és így Wagnernak a budapesti kereskedelmi tanácsosnak sem kellene jelen lennie a tárgyalásoknál, aki osztrák részről a tolmács szerepét töltené be. Legalkalmasabb volna egyedüli tolmácsként Fürjes elvtárs, a bécsi követség munkatársa, aki már erről említést tett Raab személyi titkárának, aki ezt helyeslően vette tudomásul.⁸⁷

Sebes I. s. k.

MNL OL XIX–J–1–j Ausztria 4/i KüM 0032/9/1962 (12. doboz). Géppel írt tisztázat.

⁸⁵ Österreichischer Wirtschaftsbund vállalkozói érdekképviselő, az Osztrák Néppárt egyik jelentős bázisszervezete.

⁸⁶ Österreichische Neue Tageszeitung című napilap.

⁸⁷ A látogatás során Raab és kísérete a BNV osztrák pavilonjában fogadta Kádár Jánost, Dobi Istvánt és kíséretüket. Üdvözlésen és rövid udvariassági beszélgetésen kívül érdemi eszmecsere nem került sor. Az osztrák sajtó ennek ellenére erősen bírálta a volt kancellárt a találkozás miatt. *Népszabadság*, 1962. május 18., 20.

24.

Bécs, 1963. november 29.

Sebes István bécsi követ jelentése a Collegium Hungaricum új épületének avató ünnepségéről

1178/1963. sz. t.

A Collegium Hungaricum új épületének felavatása – a követség és a Collegium Hungaricum közös rendezvényeként – 1963. november 12-én ünnepélyes keretek között folyt le. A kb. 400 főnyi, Bécs város tudományos, kulturális és társadalmi életét képviselő vendégsereget Meisel igazgató üdvözölte és egyben rövid ismertetést adott a Collegium Hungaricum múltjáról. Dr. Bognár József, a Kultúrkapcsolatok Intézete elnökének nagy figyelemmel kísért ünnepi beszéde után Dr. Weikert miniszteri tanácsos, az osztrák Oktatásügyi Minisztérium legmagasabb rangú hivatalnoka a minisztériuma képviselőjében szólalt fel: végezetül a magyar–osztrák kulturális kapcsolatok és a Collegium Hungaricum újra beindítása perspektívájával foglalkozó beszéddel átadtam az új épületet rendeltetésének. Az ünnepséget kb. 1 órás, a mai magyar zenét reprezentáló hangverseny zárta le és fogadás követte. Az ünnepségen való megjelenés megfelelő volt a magyar–osztrák kapcsolatok állásának; hatásában és eredményében jól sikerült.

Előzmények:

a) Az osztrák Oktatásügyi Minisztérium vonalán: A Collegium Hungaricum új épülete megnyitásának előkészítése ügyében a Kultúrkapcsolatok Intézetében lefolytatott értekezlet, illetve a Központ utasítása értelmében a követség kulturális beosztottja és a Collegium Hungaricum igazgatója felkérte Weikert miniszteri tanácsost az új épület felavatásán az osztrák Oktatásügyi Minisztérium részéről történő felszólalásra, miután Weikert az előzetes érdeklődésre negatív véleményt mondott Drimmel miniszternek felszólalásra történő felkérésére vonatkozóan. Weikert – a maga személyére – a felkérést elfogadta, s így azt levélben megerősítettem. A rendezvényre a kijáró udvariasság alapján, meghívtam Drimmel minisztert és egyben bejelentettem Bognár elvtárrsal nála teendő látogatásunk szándékát. A miniszter válaszában jókívánásait fejezte ki a Collegium Hungaricum működéséhez, felemlítette Weikert szereplését. A nála tett személyes látogatáskor lefolyt beszélgetésről már jelentettem.⁸⁸

b) Az osztrák Külügyminisztérium vonalán: A Collegium Hungaricum új épülete felavatására a magyar–osztrák kapcsolatoknak a megmerevedett vagyoni jogi tárgyalások következtében [!] kedvezőtlen légkör idején került sor. Az osztrák Külügyminisztériumnak ebből kifolyólag velünk szembeni előnytelen magatartását még megnövelte

⁸⁸ MNL OL XIX-J-1-j Ausztria TÜK iratok 1945–1964 20/c KüM 00475/46/1963 (40. doboz).

az, mikor tudomást szerzett az osztrák Oktatásügyi Minisztérium képviselőjének tervbe vett szerepléséről a Collegium Hungaricum megnyitási ünnepségén. Az osztrák Külügyminisztérium és az Oktatásügyi Minisztérium között a külfölddel való kulturális kapcsolat tekintetében hosszú idő óta megoldatlan hatásköri vita folyik, és a magyar Collegium Hungaricum megnyitása – a Külügyminisztérium felfogása szerint – a Külügyminisztériumra tartozott volna. Mindezek következményeként a külügyminiszter különböző, helyt nem álló formai hibákra hivatkozva (a Collegium Hungaricum új épületbe költözését csak formális szóbeli jegyzékkel jelentettük, a Collegium Hungaricum új igazgatóját a követség előbb mutatta be az oktatási minisztériumban, mint a külügyben), noha azok valótlanságát a követség bebizonyította, megtiltotta, hogy a Külügyminisztérium beosztottjai a CH megnyitó ünnepségén megjelenjenek és meghívólevelemre kimért hangú lemondó választ küldött.

A külügyminiszter ezen rendelkezésével egyrészt ki akarta védeni azt, hogy a rendezvényen a külügyminisztérium csak vendég, az oktatásügyi minisztérium viszont aktív szereplő legyen, másrészt meg akarta mutatni a magyar–osztrák vagyoni jogi tárgyalások állása feletti nemtetszését: A megjelenést letiltó rendelkezését azonban osztrák kulturális körökben, ahol a két miniszter közötti hatásköri versengés ismert, nagyon elítélendőnek tartották. A vagyoni jogi tárgyalásokra való utalást, a gazdasági terület nézeteltéréseinek kulturális térre való kivetítését sem tartották semmiképpen sem elfogadhatónak.

Értékelés: A CH újra működtetése szempontjából az osztrák külügyminisztérium magatartása nem döntő jelentőségű. Számunkra kezdettől fogva nyilvánvaló volt, hogy a CH tevékenységéhez az Oktatásügyi Minisztérium megnyerésére van szükség, miután Ausztriában minden jelentős tudományos és kulturális intézmény, egyetem, főiskola, iskola ennek a hatáskörébe tartozik; a tudományos és kulturális kapcsolatok az Osztrák Néppárt, az Oktatásügyi Minisztérium vonalán vannak; az Osztrák Szocialista Párt, a külügyminisztérium hosszú idő óta eredménytelen harcot folytat a tudományos, a kulturális területen való nagyobb befolyásáért. Az Oktatásügyi Minisztérium szereplése a Collegium Hungaricum megnyitásán, magasrangú tisztviselőinek nagy számban való jelenléte bátorítólag hatott a politikailag függőségben lévő osztrák kulturális személyiségekre; többször elhangzott részükről, hogy az OM szereplése a CH megnyitásán „menlevél” ahhoz, hogy a CH-ba el lehessen járni.

Bognár elvtárs az ünnepségen elhangzott beszédében kihangsúlyozta, hogy a magyar–osztrák kulturális kapcsolatoknál két egyenlő partnerről van szó, ahol mindkét részről adnak és kapnak; ez igen jó visszhangra talált barátainknál, a kapcsolatokkal rokonszenvezőknél. Ugyanakkor élénk visszatetszést keltett Weikert beszédének a kulturális megállapodás elleni osztrák elzárkózást leszögező része ugyanúgy, mint a Drimmel miniszter parlamenti beszédéhez kapcsolódó, a vasfüggöny mögötti kulturális munkára vonatkozó kijelentés. Weikert a kulturális megállapodás kötése ellen

nyilván nem véletlenül beszélt; kulturális megállapodás kérdése felmerült Bognár elvtársnak aznap délelőtt a Külügyminisztériumban tett látogatásakor ugyanúgy, mint az osztrák kulturális újságíróknak egy héttel előtti magyarországi beszélgetése alkalmával. – A két kitételen túlmenően Weikert pozitívan foglalkozott a magyar–osztrák kulturális kapcsolatok perspektívájával, ebből a szempontból a CH megnyitása kedvező időpontjáról és az egész beszédben a kapcsolatok igenlése volt túlsúlyban; a Volksstimmében megjelent bírálat Weikert beszédjéről nem volt politikailag egészen helyes.

A CH megnyitó ünnepségén az osztrák tudományos kulturális és társadalmi élet jelentős személyiségei voltak jelen. Ott volt az Osztrák Tudományos Akadémia főtítkára, számos akadémiai tag, egyetemek, főiskolák prorektorai, dékánja, illetve tanárai; eljöttek kulturális, művészeti intézmények elnökei, főtítkárai, művészek, írók, a rádió, a sajtó képviselői, magas rangú miniszteriális főtisztviselők. A diplomáciai testület részéről jelen voltak a baráti követeken kívül az egyiptomi és finn nagykövet, az iraki ügyvivő és nagyszámú kultúrattaché; képviseltette magát a linzi tartományi kormány. Kreisky letiltó rendelkezése érezte hatását a SPÖ más vonalain is; Bécs város polgármestere képviselőjében egy városi tanácsos jelent meg.

Megjelentek még Wagner, a Wirtschaftsbund elnöke, Schantl, a vasút vezérigazgatója, Haeseler, a DDSG vezérigazgatója. A burgenlandi kormány részéről senki sem jelent meg a megnyitáson.

A vendégek azt az osztrák tudományos és kulturális réteget képviselték, amely felé a CH tevékenységének irányulnia kell. A megjelentek úgy a rendezvényről, mint az új épületről nagy elismeréssel nyilatkoztak.

A Collegium Hungaricum új épületének felavatási ünnepsége a követség és a Collegium Hungaricum közös rendezvénye volt és a követség ezért készítette róla jelentését.

Egyidejűleg jelentem, hogy a Collegium Hungaricum megnyitására Bécsbe érkezett Bognár elvtárs, a Kultúrkapcsolatok Intézete elnöke tiszteletére 1963. november 13-án vacsorát adtam, melyen osztrák részről Leitner nagykövet a külügyminisztérium kulturális osztályának vezetője és felesége, Dr. Weikert miniszteri tanácsos, az Oktatásügyi Minisztérium II. sz. művészeti osztálya vezetője és Dr. Hohenwart miniszteri tanácsos, az Oktatásügyi Minisztérium kulturális megállapodással és kulturális intézetekkel foglalkozó osztálya vezetője és felesége volt jelen.

Sebes I. s. k.
követ

MNL OL XIX-J-1-j Ausztria TÜK iratok 1945-1964 20/c KüM 00475/48/1963 (40. doboz). Géppel írt tisztázat.

25.

Budapest, 1964. május 14.

**Sós Endre a Magyar Izraeliták Országos Képvisellete elnökének jelentése
az Állami Egyházügyi Hivatalhoz ausztriai kapcsolatairól**

Tisztelettel közlöm, hogy – mint a magyar zsidóság képviselője – május 9-től május 12-ig Bécsben, illetve Mauthausenben tartózkodtam, annak a hivatalos delegációnak a tagjaként, amelyet Mulató János külkereskedelmi miniszterhelyettes út vezetett. A küldöttségben Dr. Vitányi György c. prépost, plébános képviselte a katolikus egyházat. Bátorkodom rámutatni arra, hogy a nevezett plébános úr, aki kitűnően beszél németül és franciául, jó tagja volt a delegációnak.

Mauthausen, ahol felavatták a magyar vértanúk emlékművét, csak Mulató János külkereskedelmi miniszterhelyettes úr mondott beszédet, de – a magyar kormány és a bécsi magyar követség koszorúján kívül – a Magyar Partizán Szövetség, a Nácizmus Üldözötteinek Magyarországi Bizottsága és a Magyar Izraeliták Országos Képvisellete is letette koszorúját.

Magyarországról 176 tagú zarándoklat is érkezett, amelynek résztvevői között szerepelt Dr. Salgó László főrabbi.

A bécsi magyarok közül mintegy 50-60, a linzi, salzburgi és innsbrucki magyarok közül 20-30 jelent meg. Zürichből öttagú magyar küldöttség érkezett.

Mindezek a magyarok – főleg magyar zsidók – szeretettel vették körül a hivatalos magyar delegációt. Egész sor külföldi magyar zsidó csatlakozott hozzám is, különböző kérdéseket intézve hozzám.

Nagyon jó gondolat volt hivatalos köreink részéről, hogy a magyar hivatalos delegációba – amelyet „kormánydelegációnak” neveztek – a katolikus és zsidó hitfelekezet képviselőjét is felvették.

Még elutazásom előtt jeleztem, hogy a bécsi, zsidó hitközség elnöke – aki értesült a magyar zsidóság küldöttjének érkezéséről – telefonon felhívott Budapesten, s meghívott a bécsi hitközségbe. A bécsi hitközség elnöke ebédet is adott tiszteletemre.

Beszélgettem Sebes István követ úrral, aki helyesnek tartotta, hogy a bécsi hitközséggel szintén baráti kapcsolatokra törekszünk. Bécsben ugyan csak 10.000 zsidó él, de igen nagy számban akadnak közöttük nagyiparosok, nagykereskedők, akikkel a bécsi magyar külkereskedelmi kirendeltség élénk üzleti kapcsolatokat tart fenn. Az úton Mulató János külkereskedelmi miniszter-helyettes úr is említette, hogy több bécsi zsidó nagykereskedővel és nagyiparossal, közöttük a Landesmann céggel, hazánknak jó üzleti kapcsolatai vannak.

Az osztrák sajtóban szintén több zsidó korifeus tevékenykedik.

Dr. Feldsberg, a bécsi zsidó hitközség elnöke, akivel kétórás eszmecsere folytattam, ma már szívesen venné, ha bizonyos vallási és valláskulturális kapcsolatok lennének a két hitközség között. (Dr. Feldsberg elnök, aki az osztrák szociáldemokrata párt exponense a hitközségnél, két év előtt még nem akart a „vasfüggöny” mögé jönni, mert azt mondta, hogy ott vallásos embernek nem lehet biztonsága.)

Dr. Feldsbergerrel – minden kötelezettség nélkül – az alábbi tervet állapítottuk meg:

1./ A bécsi zsidó hitközség 4-5 tagú küldöttsége idén nyáron ellátogat Budapestre, ahol 3 napig tartózkodik. Megtekinti az intézményeket. Találkozik az elnöké és előjáróság tagjaival.

2./ A MIOK küldöttsége az őszi zsidó nagyünnepek után ugyancsak küldöttségileg visszaadja ezt a látogatást.

3./ A téli szezonban Dr. Beneschofsky Imre országos főrabbi-helyettes és Sós Endre, a MIOK elnöke, előadást tartanak Bécsben, a bécsi hitközség rendezésében, a magyar zsidóság múltjáról és jelenéről.

4./ Dr. Feldsberg elnök és Dr. Eisenberg főrabbi ugyancsak előadást tartanának Budapesten az osztrák zsidóság múltjáról és jelenéről. (Dr. Eisenberg főrabbi, aki 1947-ig győri főrabbi volt, kitűnően beszél magyarul. Ebben az évben már kétszer volt Budapesten, mint fürdővendég. Budapestre jár orvoshoz. Nagyon szeret itt lenni.)

5./ A bécsi hitközség folyóirata, a „Die Gemeinde”, legalább minden két hónapban közöl egy csomó hírt a magyar zsidóság életéből. Ez lehetővé teszi, hogy a bécsi zsidóság, de a bécsiek lapját megértő nyugati zsidóság is, fokozottabban lássa a magyar zsidóság szabad életét és a magyar zsidóság nagy arányait.

6./ Az „Új Élet” ugyancsak minden két hónapban közöl, kis csokorba gyűjtve, híreket az osztrák zsidóság életéről.

Az az érzésünk, hogy az előbbi pontokban foglalt tervek nemcsak a magyar zsidó szempontból, de általános magyar szempontokból is jók. Kérem megvalósításukhoz az Állami Egyházügyi Hivatal jóváhagyását.

Tisztelettel

Sós Endre

MNL OL XIX-J-1-j Ausztria TÜK iratok 1945-1964 20/c KüM 2/4/150-1/1964. Géppel írt másodpéldány. – Az Állam és Egyházügyi Hivatal a jelentést továbbította a Külügyminisztériumnak, ahonnan véleményezésre megküldték a bécsi követségnek. A külügy véleménye szerint „Az osztrák és magyar zsidóság szorosabb kapcsolata egyházpolitikai szempontból különösebb jelentőséggel nem bír, de amennyiben külügyi szempontokból nem kifogásolható – vagy esetleg hasznos lenne – úgy komolyabb megfontolás tárgyát képezné.”

26.

Budapest, 1964. július 31.

**Fock Jenő a Minisztertanács elnöke első helyettesének jelentése
a Minisztertanácshoz és az MSZMP KB Politikai Bizottsághoz
ausztriai útjának tapasztalatairól**

00283/TÜK./1964.

Pittermann osztrák alkancellár meghívására feleségem és lányom, valamint Bacsoni Jenő külkereskedelmi miniszterhelyettes és Fóti Iván, a Külügyminisztérium Sajtóosztálya helyettes vezetője kíséretében 1964. július 23-tól 28-ig látogatást tettem Ausztriában.

Bár a meghívás az osztrák államosított ipar megtekintésére és a salzburgi Ünnepi Játékokra szólt, ki kell emelni, hogy a fogadás, a tartózkodás megszervezésének körülményei olyan színvonalúak voltak, amelyek külsőségekben a legmagasabb rangú politikusok hivatalos meghívásainál szokásosak. (Végig rendőrségi dízkíséret; a meglátogatott üzemeknél magyar zászlódísz, a vidéki utak során a tartományi funkcionáriusok részéről fogadás, ajándékok átadása stb.)

Hivatalos látogatások történtek az államelnöknél, a kancellárnál, az alkancellárnál, a külügyminiszternél és a városházán.

Schärf államelnök nagyon barátságosan üdvözölt, mint a magyar kormány első magas rangú képviselőjét Bécsben. Erősen hangsúlyozta a két nép közötti rokonszenvet. Megköszönve a szívélyes fogadást, kiemeltem, hogy a magyar kormány célja a két ország közötti kapcsolatok sokoldalú további elmélyítése és elérkezettnek látjuk az időt arra, hogy a kormányférfiak kölcsönösen gyakrabban találkozzanak.

Klaus kancellár (Néppárt) beállítottságához képest feltűnően szívélyesen és a protokollban előírányszótnál hosszabb ideig folytatott beszélgetést. Bevezetőben közölte, hogy a kormány a legutóbbi minisztertanácson egyhangúlag elfogadta a vagyoni jogi megállapodást és felhatalmazta a külügyminisztert annak aláírására. Hangsúlyozta, hogy szerinte ez a körülmény zöld fényt ad a két ország kapcsolatainak további javításához. Igen pozitívan reagált ama javaslatomra, hogy különböző területeken további egyezményekkel kívánatos kapcsolatainkat elmélyíteni, és mindjárt megemlítette példaképpen a kulturális kapcsolatok és a jogsegély területét, valamint a sajtókapcsolatok erősítését.

Kreisky külügyminiszter (Szocialista Párt) a vagyoni jogi szerződéssel kapcsolatban elmondotta, hogy a minisztertanácson a földművelési miniszter (Néppárt) kifogásolta, hogy a burgenlandi parasztnak túl keveset kaptak. Kreisky a minisztertanácson azzal reagált, hogy a megváltási összeg szétosztása az ugyancsak néppárti pénzügyminiszter

226

dolga. Withalm (Néppárti főtitkár) ugyanazt a témát az ebéden hozta szóba, mire a Szövetségi Kamara főtitkára (ugyancsak Néppárt) egy tréfával utasította vissza a panaszt.

Megállapodás történt Kreisky magyarországi látogatásában. Mivel világossá vált, hogy Kreisky főleg a választások miatt szeptemberben csak egy napra tudna Budapestre jönni, a látogatás időpontjául október végét (október 29-től november 1-jéig) állapítottuk meg. Kreisky programjavaslata: szélesebb körű küldöttséggel jöjjön, melynek tagjai között gazdasági, kulturális szakértők is volnának. Célja a megállapodások aláírása mellett tárgyalásokat folytatni a kapcsolatok további fejlesztéséről és esetleges további egyezményekről. Konkrétan és pozitívan reagálva a további egyezmények kérdésére, kiemelte a gazdasági területet. Javasolta, hogy a budapesti tárgyalások alkalmával hozzuk nyilvánosságra követségeink nagykövetségi szintre emelését. Programja keretében előadást kíván tartani, amelynek témája az osztrák semlegesség és a dunai államok kapcsolata volna. Ausztria budapesti követségét meg kívánja erősíteni (adminisztratív, sajtó- és kulturális munkatársakkal). A beszélgetés során kiindulva abból, hogy a jelenlegi dolgozószobájában annak idején egy magyar miniszterelnök ült, azt fejtegette, hogy a Monarchia magyar politikusai szlávellenességükkel nyomták Ausztriát a német orientáció felé. Ő személyesen a nagynémet orientáció és a Közös Piacca való szoros, Ausztria semlegességével össze nem egyeztethető jellegű kapcsolatok ellen küzd. Az osztrák politikában a harc szerinte két éven belül fog eldőlni. Az NSZK túlsúlya ellen és Ausztria szélesebb körű kapcsolatai mellett van, különös tekintettel a dunai államokra.

A városházán a főváros vezetői igen szívélyes hangú beszéd kíséretében ajándékot adtak át.

Pittermann alkancellár (Szocialista Párt) jóformán az egész út alatt kísért. A vele folytatott különböző beszélgetéseket a következőkben lehet összefoglalni:

Kedvezőnek értékelte a gazdasági kapcsolatokban eddig elért eredményeket. Híve ezek erőteljes továbbfejlesztésének; mint az államosított ipar miniszterét természetesen elsősorban az osztrák állami ipar és a magyar ipar szorosabb együttműködése érdekli. Több összefüggésben kiemelte annak fontosságát, hogy a két ország iparágai között közvetlen sokoldalú gazdasági kapcsolatok létesüljenek. Így pl. a legnagyobb osztrák acél- és gépipari üzem és Dunaujváros közötti közvetlen kooperáció; az osztrák alumíniumipar és a magyar alumíniumipar közötti együttműködés lehetőségeit hozta fel példaképpen. Javasolta, hogy a két ország hajóipara között is kezdeményezzünk tárgyalásokat. Tájékoztatót arról, hogy ősszel Ausztriában exportfejlesztési törvényt hoznak, amely lehetővé fogja tenni az exporthitelek terén az osztrák ipar rugalmasabb finanszírozását.

Klaus kancellárnak két alkalommal is szóvá tettem, hogy időszerű lenne a kormány vezetőinek hivatalos látogatásaira is gondolni. Ezt a témát Pittermann alkancellárral is folytattam. Ő közölte velem, hogy Klaus a vele való beszélgetésnél említette, hogy a maga részéről is fontosnak tartja a két kormány vezetőinek hivatalos találkozását. Szerinte először ő tenne eleget egy meghívásnak, és annak teljesítésekor szívesen meghívná a magyar kormány elnökét hivatalos látogatásra.

Pittermann-nal megegyeztem, hogy ezt a kérdést októberben a külügyminiszterek Budapesten meg fogják tanácskozni. Megbeszéltem Pittermann-nal, hogy ez évben esedékes 1-2 napos félhivatalos dunaujvárosi látogatása után a jövő év tavaszán hivatalos látogatásra el fog jönni Magyarországra. Ezt majd nekünk kell, esetleg ugyancsak a külügyminiszterek találkozásánál, fixen megbeszélni.

Szóba került még Kéthly Anna kérdése. Én azt javasoltam: sugalmazza neki, amikor az Internacionálé brüsszeli tanácskozásán ez év szeptemberében találkoznak, hogy jöjjön haza és éljen itt nyugodtan, nem való az ő korában az az élet, amit folytat. Pittermann szerint Kéthly erősen ingadozik, tart tőle, hogy társai az ő cserbenhagyásával vádolják, ha visszatér Magyarországra.

Az alkancellár által adott ebéd után a szövetségi kamara képviselőivel és más gazdasági vezetőkkel eszmecsere-t folytattam. Pozitívan értékeltem a gazdasági téren eddig elért eredményeket, kiemelve az osztrák ipari vezetők áprilisi budapesti látogatását. Kifejezésre juttattam, hogy a széles körű gazdasági együttműködés fokozásának a híve vagyok és szorgalmazom a felvetett gondolatok és javaslatok eddiginél gyorsabb és szélesebb megoldását. Ennek elősegítésére javasoltam a gazdasági, műszaki kooperáció területén egyezmény létesítését, utalva arra az elvi megállapodásra, amely Magyarország és Olaszország között jött létre.

A beszélgetések azt mutatták, hogy a konkrét gazdasági együttműködés kérdéseiben Pittermann alkancellár valóban előre akar haladni és a kérdésnek az osztrák államosított ipar politikai jelentőségénél fogva is súlyt tulajdonít; ugyanakkor azonban szemmel láthatóan nem kíván egyelőre a gazdasági kooperációra vonatkozóan további egyezményeket kötni, ami összefügg az osztrák kooperációra vonatkozóan további egyezményeket kötni, ami összefügg az osztrák kormányon belüli helyzettel. A perspektívát tekintve nem híve a Közös Piacca való szoros kapcsolatnak és úgy ítéli meg, hogy Ausztria nem választhat olyan formát, amely akadályozza a szocialista országokkal való gazdasági kapcsolatokat.

Az államosított ipar három olyan legjelentősebb üzemét mutatták meg, amely üzemeknek évek óta tartó, részben igen széles kapcsolatai vannak a magyar gazdasággal. Ezek VÖEST (a legnagyobb acél és gépipari üzem; 22 000 munkás), Stickstoffwerke⁸⁹

⁸⁹ Österreichische Stickstoffwerke AG., Linz.

(műtárgya és kémiai ipar) és Ranshofen⁹⁰ (alumíniumipar). Különösen az első két üzem igen magas technikai színvonalon, kitűnő organizáció mellett dolgozik. A gyárak vezetői a fogadás és az általuk rendezett ebédek alkalmával őszintén értékelték a magyar iparral, illetve vállalatokkal való együttműködést és sok gondolatot vetettek fel ennek továbbfejlesztésére. A gyári ebédeken tartott egyik pohárköszöntőjében Pittermann örömét fejezte ki, hogy Magyarországra az osztrákok most már úgy mennek, mintha a szomszéd kertjébe látogatnának, és ugyanezt várják tőlünk is. Az alumíniumgyár meglátogatása össze volt kötve a munkásság részére kitüntetések kiosztásával. Ennek során szélesebb körű közönség előtt hangsúlyozta az alkancellár a magyar osztrák gazdasági kapcsolatok jelentőségét. Beszédében a magyar küldöttséget bemutatta, kiemelte, hogy a magyar miniszterelnök-helyettes korábban szintén munkás volt. Emellett megemlítette, hogy a vendégként ugyancsak jelenlévő Lord Robbens az angol szénbányászat vezetője, szakszervezeti munkásként kezdte pályáját. Így a magyar és angol vendégeket, mint a két ország munkásságának képviselőit üdvözölte.

Pittermann alkancellár tiszteletemre szervezett rendezvényei: ebédet adott, amelyen többek között részt vett Olah szocialista párti belügyminiszter, Bobleter néppárti külügyi államtitkár, Withalm néppárti főtitkár, Uhlir, a Szocialista Párt parlamenti frakciójának vezetője; a szövetségi gazdasági kamara elnöke és főtitkára.

A Laudon Palotában nagyszabású fogadást adott, amelyen megjelentek Kreisky külügyminiszter, Probst közlekedésügyi miniszter, aki egyúttal a Szocialista Párt titkára; magas rangú állami funkcionáriusok; az osztrák államosított ipar vezetői. A baráti misszióvezetők és más követségek mellett ki kell emelni, hogy részt vett a fogadáson az USA, az NSZK és Spanyolország nagykövete.

Salzburgban meghívást kaptam a tartományi kormány által adott díszes fogadásra, amely az ünnepi játékok bevezetője volt, és amelyen megjelent az államelnök is. Az Ünnepi Játékok megnyitó előadása után Pittermann alkancellár szűkebb körű fogadást adott, amelyen megjelent az államelnök és a tartományfőnök.

Számos rendezvény alkalmával Pittermann alkancellár pohárköszöntőt mondott. Ezekre minden alkalommal válaszoltam, mindannyiszor kiemelve gazdasági és más kapcsolataink erősítésének fontosságát.

A magyar követségen adott fogadáson többek között részt vettek a kancellár, az alkancellár, a belügyminiszter, a pénzügyminiszter, a szakszervezeti szövetség elnöke, Bécs alpolgármestere, a burgenlandi tartományfőnök és a külügyminisztérium főtitkára. Részt vettek a fogadáson osztrák testvérpártunk vezetői is, Kopenig, Fűrberg és más elvtársak.

⁹⁰ Vereinigte Metallwerke Ranshofen-Berndorf AG.

Pittermann a gazdasági kapcsolatainknak azzal is súlyt kívánt adni, hogy ezen a fogadáson jelentette be az osztrák vállalat vezérigazgatójának bemutatása mellett a NIKEX⁹¹ és az Alpine Montangesellschaft között létrejött licencszerződést. (A jelentős osztrák gyár magyar licenc alapján fog bányagépeket gyártani.)

Salzburgban Pittermann vendége volt Lord Robbens is, aki korábban a munkáspárti kormányban munkaügyi miniszter volt és most a szénbányászat vezetője államtitkári rangban. Az angol munkáspárt jelentős képviselője. Nagy érdeklődést mutatott Magyarország iránt, és kérdezte véleményemet Wilson esetleges magyarországi látogatásáról. A pozitív válasz alapján közölte, hogy ilyen értelemben szeretné befolyásolni Wilsont. Meggyőződése, hogy a munkáspárt nyeri meg a választásokat.

Összefoglalva: a fogadás külsőségei, a beszélgetések tartalma egyértelműen azt mutatták, hogy osztrák részről súlyt helyeznek a velünk való kapcsolatok sokoldalú fejlesztésére és ennek a vagyoni jogi tárgyalások lezárása után akadályát nem látják. Látogatásomat úgy értékelték, mint a magyar–osztrák kapcsolatok új szakaszának mintegy bevezetőjét. Egyetértettek, hogy további egyezményekkel különböző területeken szervezeten is erősítsük kapcsolatainkat. Az osztrák gazdasági körök érdekeltek a magyar–osztrák üzleti lehetőségekben. Osztrák részről magukévá tették azt a gondolatot, hogy ezt a látogatást további magas szintű kölcsönös látogatások sorozata kövesse. A gazdasági kérdések mellett különösen a kulturális lehetőségeket hangsúlyozták. A sajtó pozitíven és elég részletesen foglalkozott a látogatással; nyilatkozataimat nagyjából híven közölte. Az osztrák és külföldi sajtó képviselőinek egyes gazdasági jellegű kérdéseire a magyar követségen tartott fogadáson Baczoni elvtárs válaszolt. A látogatás minden tekintetben nagyon sikeres volt.

Ausztriával való kapcsolataink jövőbeni programja kidolgozása során a látogatás gazdag tapasztalatait messzemenően figyelembe kell venni.

Fock Jenő

MNL OL XIX-J-1-j Ausztria 4/b KüM 004245/8/1964 (8. doboz). Géppel írt, sokszorosított tisztázat.

⁹¹ NIKEX = Nehézipari Külkereskedelmi Vállalat, Budapest.

27.

Bécs, 1964. november 3.

Az osztrák külügyminisztérium feljegyzése Bruno Kreisky külügyminiszter megbeszéléséről Kádár János miniszterelnökkel

80.055–6(Pol)64

„*A szövetségi miniszter úr hivatalos látogatása Magyarországon. Megbeszélések Kádár miniszterelnökkel*” (1964. október 31.)⁹²

Titkos

A miniszter urat – az államtitkár úr és a burgenlandi tartományfőnök kíséretében – 1964. október 31-én fogadta Kádár miniszterelnök egy hosszabb megbeszélés céljával. Osztrák oldalról jelen volt a megbeszélésen a főtítkár úr, Koller követ, a politikai igazgató, valamint Weikert szekciófőnök a Szövetségi Oktatási Minisztérium részéről. Magyar részről jelen volt a külügyminiszter, valamint a magyar Külügyminisztérium néhány vezető tisztviselője.

Kádár miniszterelnök nyitotta meg a megbeszélést egy anekdotával egy emberről, aki halála után ott áll a Paradicsom kapujánál, és állampolgársága felől érdeklődnek. Az elhunyt így felelt a kérdésre: az Osztrák–Magyar Monarchiában született, iskoláit Magyarországon látogatta, Csehszlovákiában dolgozott és a Szovjetunióban halt meg. A csodálkozó kérdésre, hogy nem véletlenül vándorcigány, megadóan azt válaszolta, hogy egész életében ki sem mozdult Munkácsról.

Kádár miniszterelnök az osztrák külügyminiszter látogatását igen pozitív első lépésnek nevezte, amely jogot ad a reményre, hogy erre további hasznos lépések következnek. Nem szabad azonban elfeledkezni arról, hogy a megbeszélendő közös témák között sok bonyolult probléma rejtőzik.

A szövetségi miniszter úr válasza erre az volt, hogy sok a közös a két országban, ami megtalálható a két nép karakterében, a két ország kultúrájában és építészetében. Óvatosan kell haladni, akár egy restaurátornak, akinek egy képről sok réteget kell eltávolítani, hogy az teljes szépségében elő tűnjön. Mindeközben vigyázni kell arra, hogy ne sérüljön meg a kép. Ez azt jelenti, hogy távolságot kellene tartani a gyűlöletkeltéstől. Az elmúlt években Ausztria sokat elért a szomszédaihoz fűződő kapcsolataiban, amiben magától értetődően azt a tényt is figyelembe kell venni, hogy ezekben az országban különböző politikai rendszerek léteznek, hogy szigorúan vigyázni kell

⁹² Kurzív kiemelés itt és a továbbiakban: az eredetiben.

arra, hogy nehogy beavatkozzanak a másik ország belügyeibe. Azt képviseli, hogy az Ausztria és Magyarország közötti politikában a jövőben többé semmiféle „kemény vonal” [head-lines] ne legyen. Egy kérdésre már tegnap utalt, aminek lélektanilag igen nagy a jelentősége. A magyar külügyminiszter már előbb is tudta, mekkora jelentőséget tulajdonít Ausztria ennek a kérdésnek. Szeretné mégis erre a problémára felhívni a figyelmet. Gazdasági kérdésekben sok a megbeszélő, mindenekelőtt, ami a harmadik piacokon való közös fellépést illeti. Kulturális téren a szakértők már tegnap tartottak megbeszélést. Osztrák részről az a vélemény, hogy a magyar fél ez utóbbi téren némileg visszafogott.

A szövetségi miniszter úr a továbbiakban kifejtette, hogy fel akar tenni egy indiszkrét kérdést, amelyre Kádár miniszterelnöknek nem kötelező válaszolnia. Hruscsov miniszterelnök egyszer azt mondta neki, hogy Ausztria nem semleges, mivel jók a kapcsolatai a [Német] Szövetségi Köztársasággal, nem ez a helyzet a Német Demokratikus Köztársasággal, jó kapcsolatok fűzik Svájchoz, de nincsenek ilyenek keleti szomszédaival. Kreisky szövetségi miniszter erre elmagyarázta az osztrák külpolitikát, amely arra épít, hogy minden szomszédjával jó kapcsolatokat ápoljon. Jugoszláviával és Lengyelországgal ez korábban sikerült, Magyarország viszonylatában most jutottak a normalizálás útjára. Bécsben azt remélik, hogy a kapcsolatok a CSSZK-val is javulhatnak. Hruscsov imént említett megfogalmazásában az volt a legérdekesebb, hogy a mi közös szomszédainkról beszélt. Mindenki azt kérdezte, nálunk is, hogy vajon a személyi változások Moszkvában⁹³ a politikai irányvonal megváltozásához is vezetnek-e. Kádár miniszterelnöknek e kérdésben sokkal nagyobb tapasztalatai vannak, így válasza az osztrák delegáció számára különösen érdekes lenne.

Kádár miniszterelnök azt kérte, hogy az utóbbi kérdés megválaszolása előtt kitérjessen a kétoldalú osztrák–magyar kapcsolatokra. Ha Kreisky minisztert helyesen értette, akkor a be nem avatkozás a belpolitikai kérdésekbe a jó kapcsolatok előfeltétele. Ez megfelel az ő felfogásának is. Figyelembe kell venni a reális életfeltételeket. Akkor lehetséges az együttműködés, ha úgy alakítják, hogy azok mindkét fél számára előnyösek. Egy ilyen együttműködés bizonyos területeken egyenesen kívánatos is lehet. Mindkét fél érdekelt a béke megőrzésében, mindkettő kívánja a gazdasági és kulturális cserét. Amit el kell utasítani, az a társadalmi eszmék importja. A békés egymás mellett élés előfeltétele, hogy kölcsönösen jobban megismerjék egymást. Nem tudja pontosan, mit ért a szövetségi miniszter úr a magyar visszafogottság alatt kulturális területen, véleménye szerint bizonyosan hasznos lehet e területen az együttműködés.

⁹³ Nyikita Hruscsovot 1964. október 14-én felmentették első titkári funkciójából.

Ausztria hivatalosan semleges, ha figyelembe is kell venni, hogy nem léteznek világnézetileg semleges emberek. A semlegesség előnyös Ausztria számára. Magyar oldalon úgy gondolják, hogy a jószomszédi kapcsolatoknak nem szabad azt jelenteniük, hogy valaki a másik féltől azt követelheti, hogy a barátaihoz negatívan viszonyuljon.

A Magyar Népköztársaság jó kapcsolatokat ápol a Szovjetunióval. Katonailag a Varsói Szerződés tagja és ideológiailag a kommunista táborhoz tartozik. Ám Varsói Szerződés és a NATO ugyan nem örökéletű szövetségi rendszerek, hanem csak szerződések, amelyek megfelelnek egy adott korszaknak. Bízni kell abban, a fejlődés egy napon oda vezet, hogy mindkét szerződési rendszer nélkülözhetővé válik.

Ami a Szovjetunióban bekövetkezett változásokat illeti, mindenkit ez érdekel, mivel a Szovjetunió nemzetközileg döntő szerepet játszik. Ha saját véleményét mondhatja: neki jó személyes kapcsolata volt Hruscsovval, és ma is értékeli ennek az embernek a tevékenységét, aki a békés egymás mellett élést képviselte. Ők ketten nem a tánciskolában ismerkedtek meg, hanem éppen úgy, ahogy két kommunista szokott, egy szovjet és egy magyar. Egy véleményen voltak a kommunista eszmék XX. kongresszus utáni interpretációjának helyességét illetően.

Alapvetően nem fog megváltozni a politika a Szovjetunióban. Nem léteznek ott olyan erők, akik ezt akarnák. Ha azonban lennének is ilyen erők, már nem lenne lehetséges a fejlődés visszafordítása. A gyakorlatban lehetnek természetesen módosulások az eddigi vonalhoz képest.

Moszkva informálta a magyar kommunista pártot azokról az okokról, amelyek a személyi változásokhoz vezettek. Az okok pedig olyanok, amelyek nem tehetik idegessé sem az osztrák oldalt, sem a magyart. Belső problémákról van szó az SZKP-n belül. Nem a politika, hanem a gyakorlat játszott szerepet a változásoknál. Moszkvában különböző módon vélekednek arról a módról, amelynek során ugyanazt a politikát kell megvalósítani.

Magyarországon a ma uralkodó politikai vonal pragmatikusan alakult ki. Társadalmi alapokra vezethető vissza, és nincs köze egyik vagy másik személyiséghez. Az elmúlt húsz évnek, a tömegekben gyökerező tapasztalata az irányt adók.

A társadalmi átrétegződést már nem lehet visszafordítani, bár talán sok minden jobban kellett volna csinálni. Valószínűleg célszerű lett volna, ha nem adják fel Magyarországon a koalíciót. A kommunista pártnak mindazonáltal most nem lenne könnyebb, mert ugyanazokkal az emberekkel kell konfrontálódnia. Ez most a Népfront keretében történik. Az embereket meg kell győzni, nem lehet ágyúkkal kormányozni.

Visszatérve ismét a Szovjetunióra: az alapvető kérdésekben nem változik a politika a Szovjetunióban, ahogy a magyar politika sem. Ez, ahogy már vázolta, nem emberektől függ, hanem a történelmi fejlemények eredménye. Sztálin a Szovjetunióban és Rákosi Magyarországon olyan rendszert vezettek be, amely elmúlt és soha többé nem

tér vissza. Neki, Kádárnak, meggyőződése, hogy az egész szovjet nép a kommunista rendszer mellett áll. A szovjet nép ezt bizonyította a háború folyamán. Meg van győződve arról, hogy ez igaz a többségre Magyarországon is.

A külpolitikában Magyarország normál kapcsolatokra törekszik minden állammal. Az Egyesült Államokkal is. A belpolitikában egy sor olyan intézkedés történt, amelyet a nyugati sajtó liberalizálásként értelmez. Ezeket az intézkedéseket nem lehet visszacsinálni. Ez a kommunista rendszer ereje – nem a gyengesége.

Kádár tisztában van azzal, hogy ellentmondás van a magyar politikában a békés egymás mellett élést illetően. Vannak aknák a határon. Egyik oldalról mindenki, aki nem követ el jogilag büntetendőt, ki- és beutazhat. (Kivételként említette meg Kádár miniszterelnök egy újságíró esetét az osztrák–magyar futballmeccs alkalmával.)⁹⁴ Ebben az értelemben a magyar határok nyitva állnak. Más részről vannak az aknák. Miért? A határokat védhetjük aknákkal, vagy anélkül. Sajnos az aknából presztízsálláspontot csináltak mindkét oldalon. Presztízs-kérdés lett belőle és nem elvi álláspont. Hasonló a helyzet egy másik problémával kapcsolatban is, az amnesztia kérdésével. Az októberi forradalom leverése után a kormány kinyilvánította, hogy amnesztiát kíván fogantatosítani. Ezt komolyan gondolta és akarta. Sajnos erre akkor nem került sor, és presztízs-kérdés vált belőle. Öt-hat évig tartott, amíg megvalósulhatott az, amit már az első nap akartunk.⁹⁵ Ma az amnesztia olyannyira érvényre jutott, hogy a fel függesztett büntetések nem számítanak büntetett előéletnek.

Az élet Magyarországot rákényszerítette arra, hogy szigorú vizsgálat alá vegye, mit is akar tenni. A lényeges az, hogy minden, ami történik, annak alapja a kormány és a párt döntése legyen. Senki sem szólt bele akkor, Hruscsov sem. Egyszer ő, Kádár, megkérdezte Hruscsovot a véleményéről. Utóbbi ezt válaszolta: Ön a felelős a döntéseiért, oldja meg úgy a kérdést, ahogy helyesnek tartja.

A Szovjetunióknak az olyan államok, mint Magyarország, semmit sem hoznak a konyhára. Ez igaz Sztálin halála és különösen 1956 óta. A szovjet tézis azóta ez: a jó tanácsok oda vezetnek, hogy Magyarországon majd azt mondják, ők maguk jobban csinálták volna; a rossz tanácsokért a szovjet tanácsadókat tennék felelőssé. Az, amit a magyar kormány tett, olykor tetszett a szovjet kormánynak, olykor nem. Ez igaz

⁹⁴ Martin Maier sportújságírótól az 1956-os forradalomról közölt cikke miatt tagadták meg a vízumot az 1963. október 27-i magyar–osztrák mérkőzésre. Az ún. Maier-ügy külügyi dokumentációját lásd: MNL OL XIX-J-1-j KüM, Ausztria, 1945–1964. XIII–126. 1947–64. 35. d. 007 215.; illetve lásd: *Iratok Magyarország és Ausztria kapcsolatainak történetéhez 1956–1964*. Válogatta, szerk., szerkesztői jegyzetekkel ellátta és a bevezető tanulmányt írta GECSÉNYI Lajos. Magyar Országos Levéltár, Budapest, 2000. 61. és 62. dokumentum, 242-253.

⁹⁵ 1963. március 21-én, az Országgyűlésen mondott beszédében Kádár János általános amnesztiát jelentett be.

a magyar kormány Ausztriával kapcsolatos politikájára is. Nyilvánvalóan figyelembe kell venni a Szovjetunió álláspontját, de a döntéseket illetően mindig csak a saját ország véleménye kell, hogy a döntő legyen.

Hruscsov szerepe egy olyan ember szerepe a történelemben, aki csak az objektív alapokra építhetett. A régi rendszer nem térhet többé vissza. Ha tehát Hruscsov a „mi közös szomszédunk” kifejezést használta, akkor ez a megfogalmazás még ma is érvényes – Hruscsovval vagy nélküle.

Kádár expozéját azzal az észrevétellel fejezte be, hogy feljogosítva érzi magát arra, hogy üdvözölje a Kreisky szövetségi miniszter által képviselt álláspontot Magyarországgal kapcsolatban. Ez egy reális álláspont. Ha el akarjuk kerülni az újabb világháborút, csak ilyen módon lehet cselekedni. Lengyelországban már megtartották a felkelés⁹⁶ 20. évfordulóját. Ebből az alkalomból Lengyelország meghívta három szomszédját (a Szovjetunió, Csehszlovákia és az NDK). Magyarországnak nehezebb lenne a dolga, mert öt ország veszi körül.

Biztos lehetne Magyarország is folytathatna egy felelőtlen uszító politikát, de ez rossz lenne a magyar népnek. Ebből a szempontból kívánatos tartani egy okos vonalat.

A szövetségi miniszter úr válaszában kifejtette, hogy Kádár miniszterelnök előadásából azt szűrte le, hogy a szovjet oldal szilárdan kitart a nyitottság politikája mellett szomszédait illetően, és ez a politika szándékuk szerint tovább fejlődik. Ausztria azt az alaptételt képviseli, hogy nem kívánja szomszédait egy blokkba sorolni, minden egyes országot úgy kíván kezelni, mintha az teljes mértékben független lenne. Ez tűnik az egyetlen használható munkahipotézisnek számára. Ha ezt a munkahipotézist nem alkalmazná, az nem állna sem az osztrák fél, sem a Nyugat érdekében, de a keleti államok érdekében sem, és ahogy az imént Kádár miniszterelnöktől hallotta, Moszkva sem lenne érdekelve egy ilyen „besorolásban”.

Politikánk alapja az, hogy lehetőleg ne nyissunk semmilyen frontot. Ausztriának mintegy 1200 km hosszú határa van Magyarországgal, Csehszlovákiával és Jugoszláviával. Azt kívánjuk, hogy egy békés országhatárunk legyen. Ezért jelentősek a számunkra azok a kérdések, amelyek presztízmegfontolásokkal más fénybe kerültek. Egy aknamentes határ pszichológiailag igencsak fontos lenne. Természetesen itt egy belső magyar ügyről van szó, amelyet nem akar a tárgyalás témájává tenni. Mégis azt reméli, hogy Kádár miniszterelnök figyelembe veszi az osztrák megfontolásokat.

Részünkről készek vagyunk megvizsgálni, mennyiben lehetne az osztrák határvédelem oldaláról erősebb védelmet biztosítani annak érdekében, hogy a magyar határt osztrák oldalról ne lépjék át illegálisan idegenek. Bizonyosan nem lenne osztrák érdek,

⁹⁶ A német fasiszta megszállók ellen 1944. augusztus elsején, Varsóban kirobbant felkelés.

hogy Ausztrián keresztül embereket dobjanak át Magyarországra. Egy ilyen akciót kifejezetten tehernek találnának.

Lenne még egy utolsó indiszkrét kérdése. Mindig azt hallani, hogy a szovjet csapatokat kivonják Magyarországról.

Kádár miniszterelnök megköszönte a szövetségi miniszter úrnak, hogy megvilágította saját álláspontját. Úgy hiszi, hogy a kétoldalú álláspontok teljesítették azt az előfeltételt, hogy a kérdésekről pozitív értelemben lehessen beszélni. Azon kell fáradni, hogy megoldást találjanak a nyitott kérdésekre; ha megvan a készség erre, biztos megtalálják a megoldásokat is.

Ami a múltat illeti, nem lenne értelme a múltat ismét felkavarni. A jelen helyzetet csak a jelen alapján lehet megítélni. Azokról a lépésekről lehet beszélni, amelyek megvalósítása most lehetséges, és ebben az irányban kell tovább haladni.

Ami a szovjet csapatok magyarországi tartózkodását illeti, ennek nincsenek belpolitikai okai. Ez a tény csakis a nemzetközi helyzettel összefüggésben értelmezhető. Szovjet csapatok csak kis területen állomásoznak a Szovjetunió kívül (Lengyelországban, Magyarországon és az NDK-ban). Ezzel szemben a NATO-csapatok a világ messze vidékein vannak szétszórva. Az aránytalanság világos. Sok javaslat létezik a csapatok visszavonásáról idegen területekről. A szovjet csapatok dolga mindenesetre nem a Szovjetunió és Magyarország, hanem csakis a NATO és a Varsói Szerződés között játszik szerepet. Meg van győződve arról, hogy egyszer megegyezés születik ebben a kérdésben.

Zárásként Kádár Kreisky szövetségi miniszter véleményéről érdeklődött az amerikai elnökválasztást⁹⁷ illetően. Biztos nem változnak a világpolitika alapvető tényezői a választások nyomán.

Kreisky szövetségi miniszter úgy válaszolt, hogy az osztrák kormány a mellett az elnök mellett áll, aki nyer. Ez az illető lesz aztán éppen az Amerikai Egyesült Államok elnöke. El tudja mégis képzelni, hogy a jelenlegi elnöknek nagy személyes sikere lehet.

Kádár miniszterelnök ezután a Vatikánnal kötendő megállapodásra tért rá.⁹⁸ Fontos, hogy mindkét fél megvizsgáljon minden lehetőséget. Bizonyos kérdésekben meg lehet állapodni, amelyek megérették erre, a többit zárójelbe kell tenni. Ez lenne a magyar álláspont a szomszédos országokkal kapcsolatban is. Ami az osztrák–magyar kapcsolatokat illeti, a lakosság mindkét országban a jó kapcsolatok mellett van.

⁹⁷ Ezekben a napokban került sor az amerikai elnökválasztásra, melyen Lyndon B. Johnson győzött.

⁹⁸ A Vatikán és a Magyar Népköztársaság 1964. szeptember 15-én kötött megállapodást.

Végül *Kreisky szövetségi miniszter* ismételten örömét fejezte ki az osztrák–magyar viszony pozitív fejlődése felett, ami a látogatás alatt is kifejezésre jutott.

[aláírás nélkül]

Betekintésre kapták: főtitkár úr
Egy másolat a szövetségi miniszter úr részére átvéve
Államtitkár úr
Haymerle követ további rendelkezésre

ÖStA AdR BMfAA 1964 Pol II. Ungarn 2 GZ 65.173-6 (Pol)64 (80.055). Géppel írt, német nyelvű tisztázat másodpéldánya.

28.

Bécs, 1965. április 30.

**Bruno Kreisky külügyminiszter jelentése a Minisztertanácshoz
a Péter János külügyminiszterrel folytatott tárgyalásairól**

Szövetségi külügyminisztérium
135859-6/65

Tárgy: A Magyar Népköztársaság külügyminisztere, Péter János hivatalos látogatása Ausztriában, 1965. április 7–10.

Nem sajtónyilvános!

BIZALMAS!

Előterjesztés a minisztertanácsnak.

Ahogy a minisztertanács előtt is ismert (lásd a minisztertanács 37. ülése napirendjének 19. pontját, 1965. március 9.), Péter János, a Magyar Népköztársaság külügyminisztere meghívásomra hivatalos látogatást tett Ausztriában 1965. április 7. és 10. között. Mivel 1964. október 29. és november elseje között hivatalos látogatáson jártam Magyarországon (lásd a minisztertanács 28. ülése napirendjének 43. pontját, 1964. december 15.), magyar kollégám viszont-látogatására került sor. Az én hivatalos magyarországi látogatásom és a magyar külügyminiszter ausztriai viszont-látogatása

a második világháború vége óta az első, külügyminiszteri szintű látogatáscserét jelenti Ausztria és Magyarország között.

Péter külügyminiszter kíséretében Szilágyi külügyminiszter-helyettes és a magyar külügy-, külkereskedelmi, igazságügyi és belügyminisztérium magas tisztviselői, továbbá a Kulturális Kapcsolatok Intézetének egyik munkatársa is jelen volt.⁹⁹ A magyar delegáció tagjai voltak továbbá Sebes, ausztriai magyar nagykövet, illetve az itteni magyar nagykövetség diplomáciai tisztviselői is.

A látogatás alatt a magyar külügyminiszterrel a következő, a budapesti látogatásomon, 1964. október 31-én aláírt szerződések ratifikációs okmányait cseréltük ki:

1.) A közös államhatár láthatóbbá tételéről és az ezzel összefüggő kérdésekről szóló osztrák–magyar szerződés.

2.) A közös államhatáron történtek kivizsgálásának eljárását szabályozó osztrák–magyar szerződés.

Aláírtuk továbbá a következő megállapodásokat:

1.) A diplomataigazolvánnyal rendelkezők be- és átutazó-vízumkötelezettségének kölcsönös feloldásáról szóló osztrák–magyar megállapodás.

2.) Az útlevél- és vámvizsgálatról szóló osztrák–magyar megállapodás.

(A két fent nevezett szerződést Péter külügyminiszter és jómagam írtuk alá.)

3.) A polgári jogügyletek és okmányok kölcsönös elfogadásáról szóló osztrák–magyar szerződés.

4.) A hagyatéki ügyekről szóló osztrák–magyar szerződés.

(Ezt a két szerződést osztrák részről a szövetségi igazságügyi miniszterrel közösen ellenjegyeztük, magyar részről Péter külügyminiszter írta alá.)

5.) Megegyezés a Szövetségi Közlekedési és Villamossági Minisztérium és a Magyar Népköztársaság Közlekedési és Postaügyi Minisztériuma között a határt átlépő tehergépkocsi-forgalomban résztvevő személyek támogatásáról.

(Ezt a megegyezést osztrák részről a szövetségi közlekedési és villamossági miniszter, magyar részről a közlekedési és postaügyi miniszter képviselőjében eljáró Péter külügyminiszter írta alá.)

A látogatás során több munkaülést tartottunk, amelyeken az osztrák–magyar kapcsolatok összes kérdését megvitattuk. A tárgyalásokon részt vett Dr. Bobleter államtitkár. A magyarországi osztrák nagykövet, dr. Koller, továbbá a szövetségi külügy-, belügy-,

⁹⁹ A közös közlemény a delegáció tagjai közül Péter Jánoson és Szilágyi Bélán kívül csak Beck István és dr. Ustor Endre nagyköveteket, a Külügyminisztérium főosztályvezetőit sorolta fel. *Népszabadság*, 1965. április 10., 2.

oktatási, kereskedelmi és újjáépítési, közlekedési és villamossági minisztériumok, továbbá a szövetségi kancellári hivatal IV. szekciójának vezető tisztviselői szintén jelen voltak.

A közös zárónyilatkozatban (A melléklet)¹⁰⁰ többek között az osztrák–magyar kapcsolatokat politikai, gazdasági és kulturális területen érintő munkamegbeszélések eredményeit rögzítettük. A kommunikéből az is látszik, mely nemzetközi kérdésekről sikerült azonos álláspontot kialakítani.

Különösen érdekes az a tény, hogy mindkét oldal meglelégedéssel rögzíthette a kölcsönös árucseré növekvő tendenciáját. (A két világháború között a két ország közötti kereskedelmi volumen a teljes osztrák külkereskedelem kerekén 9%-át tette ki, 1953-ban a behozatali oldalon már csak 0,9%-ra, a kivitel terén 1,3%-ra rúgott, 1964-ben a behozatal 1,5%-ra, a kivitel 3%-ra nőtt).

A magyar külügyminiszter meglelégedéssel nyugtázta az osztrák–magyar kapcsolatok fejlődését és különösen azt emelte ki, hogy a magyar közvélemény nagy jelentőséget tulajdonít az osztrák–magyar viszonyban beállt fordulatnak.

Ausztria azon fáradozásaival kapcsolatban, hogy megállapodásra jusson az EGK-val, Péter külügyminiszter különösen a magyar fél azon aggodalmaira utalt, hogy ezáltal az Ausztria és Magyarország közötti gazdasági kapcsolatok további kiépítésének lehetősége szenvedhetne kárt.

A technikai határzárral kapcsolatban Péter külügyminiszter úgy nyilatkozott, hogy a magyar szervek örülnének, ha Ausztria és Magyarország között olyan viszonyt lehetne teremteni, amely szükségtelenné tenné ezt a határzárát. Ezzel kapcsolatban kifejezte reményét, hogy az osztrák sajtó nem foglalkozik túl sokat ezzel a kérdéssel, mert ilyen körülmények között megnehezítenék a magyar szervek dolgát, hogy megoldást találjanak erre a problémára.

Péter külügyminiszter a munkaülések során szót ejtett az összeurópai együttműködés szükségességéről, és különösen Közép-Európa államainak, illetve a dunai térség államainak együttműködéséről. Kiemelte, hogy kívánatos és célszerű lenne, ha kisebb európai államok is, mint Ausztria és Magyarország eszmét cserélnének nemzetközi problémákról és ezen kérdések megoldására kezdeményezésekkel állnának elő. Péter külügyminiszter azt az álláspontot képviselte, hogy egy ilyen eszmecserét még olyan kérdésekről is érdemes lenne folytatni, amelyekben áthidalhatatlan ellentétek állnak fenn.

Budapesthez hasonlóan az osztrák–magyar határon lévő technikai zár lebontását nem tettem a tárgyalások témájává és elismertem, hogy magyar belügyről van szó,

¹⁰⁰ Nem közöljük. Megjelent: *Népszabadság*, 1965. április 10., 2.

de most sem hagytam kétséget afelől, mekkora fontosságot tulajdonít Ausztria ennek a problémának.

A továbbiakban megvilágítottam a magyar vendégnek az osztrák keleti politikát és ebben az összefüggésben azt az álláspontot képviseltem, hogy a két koalíciós párt által támogatott osztrák keleti politikát az a meggyőződés hatja át, hogy a keleti államok nem egyetlen tömbrendszer exponensei, hanem ezen államcsoport minden egyes országát önmagában kell megítélni.

Megemlítettem az Európa Tanács miniszteri tanácsának ülését, amely múlt év decemberében Párizsban ült össze, ahol véleményt cseréltünk arról, milyen módon kell felvenni és fejleszteni a kapcsolatokat Délkelet- és Kelet-Európa államaival. Tájékoztattam Péter külügyminisztert, hogy az Európa Tanács felszólította Ausztriát, hogy ennek a témának a vitáját egy nyilatkozattal vezesse be, melynek a szövegét a magyar külügyminiszter személyes rendelkezésére bocsáttattam.

A magyar külügyminiszter a látogatása keretében az Osztrák Külpolitikai és Nemzetközi Kapcsolatok Társaságában előadást tartott „A Magyar Népköztársaság külpolitikája és az európai együttműködés aktuális kérdései” címmel.

Bár Péter külügyminiszter az előadásában többször visszatért Ausztria és Magyarország közös múltjára, a „dunai térség reneszánszára”, és a dunai monarchiával foglalkozó történettudományi kutatásokra, az előadás tenorja annak a ténynek a figyelembevételével is, hogy azt nyilvános fórumon tartotta, jelentősen különbözött attól a felszabadult légkörtől, amely a munkamegbeszéléseket uralta. A magyar külügyminiszter láthatóan arra használta fel az előadását, hogy ismételten hangsúlyozza a keleti blokk államai külpolitikájának ismert téziseit és maximáit, és ezzel kifejtse, hogy ezen Magyarország kapcsolatainak jelentős javulása a „kapitalista” szomszédos országgal, Ausztriával sem fog változtatni.

Összefoglalóan megállapítható, hogy a magyar külügyminiszter ausztriai látogatása újabb látható kifejezése annak a múlt évben útjára indított, az osztrák–magyar kapcsolatokat új fejlődési pályára állító politikának, melynek végső célja a két szomszédos állam együttélésének normalizálása. A mindkét oldalon meglévő törekvéseket különösen a fent említett szerződések aláírása és két további megállapodás ratifikációs okmányainak kicserélése húzza alá. Az osztrák–magyar kapcsolat ezen trendje a közös zárónyilatkozatban is kifejezésre jutott, amelyben megelegetéssel állapítottuk meg, hogy az Ausztria és Magyarország közötti kapcsolat a budapesti látogatásom óta „a másik állam belügyeibe való be nem avatkozás bázisán, a két ország politikai rendszereinek különbözőségét figyelmen kívül hagyva továbbra is kedvezően fejlődnek”.

Javaslom, hogy a minisztertanács fogadja el a jelentést.

Kreisky

ÖStA AdR BMfAA Pol-II. 1965 Ungarn 2 GZ 130.292-6 (135.859). Géppel, német nyelven írt fogalmazvány. A jelentés dátumát az ügyirati feljegyzés alapján állapítottuk meg. A minisztertanács 1965. május 11-én a 24. napirendi pont alatt tárgyalta.

29.

Budapest, 1965. május 6.

**Az MSZMP KB Adminisztratív Osztályának és a Belügyminisztériumnak
a jelentése a Politikai Bizottsághoz az aknazár eltávolításáról és új
jelzőrendszer kiépítéséről a nyugati országhatáron**

Magyar Szocialista Munkáspárt
KB Adminisztratív Osztálya
Belügyminisztérium

Szigorúan bizalmas!

Ad/167/4/1965. sz.

Jelentés

a Politikai Bizottságnak a nyugati határőrizet helyzetéről

A határőrizet helyzetéről szóló jelentést a Politikai Bizottság 1965. március 2-i ülésén¹⁰¹ megtárgyalta és olyan határozatot hozott, hogy a nyugati határőrizetre vonatkozóan különböző variánsokat kell kidolgozni és a Politikai Bizottság elé terjeszteni.

A Határőrség erőinek és eszközeinek élő erőben 42,3%-a, technikában 40,6%-a a nyugati határon van felhasználva.

Az osztrák határszakaszon 1964-ben a mozgás elérte a 1113 főt, ami 1965-ben időarányosan nézve tovább emelkedett. 1964-ben büntetlen határsértést követett el 91 fő.

A határsértést elkövetni szándékozók közül magas a 30 éven aluliak száma (77,1%). 1964-ben a Nyugatra irányuló kiszökési kísérletek 36,6%-át fiatalkorú, 40,5%-át 18-30 éves, 22,9%-át 30 éven felüli követte el.

¹⁰¹ MNL OL M-KS 288. f. 5/360. ő. e. Jelentés a határőrizet helyzetéről, 14–19.

A jelenlegi műszaki zárat 1957-ben telepítették. Felépítése – a nagyszámú illegális mozgás, a sorozatos provokációk megakadályozása, valamint állampolgáraink és a járőrök biztonsága miatt – helyes és szükséges volt. Visszariasztó ereje, erkölcsi hatása a határőrizetet jelentősen segítette. Az aknazár – bizonyos erkölcsi visszatartó ereje miatt – napjainkban már csekély biztonságot nyújt a műszaki záron való áthaladás megakadályozására. Az aknák robbanóképessége elenyésző. 1959. október 1-jétől 1964. október 1-jéig 31 fő esetében robbant fel az akna – az áthaladók 6%-a – ugyanakkor a hazánk elleni ellenséges propagandának egyik állandó témája. (Az állományból 93 fő sérült meg az aknazár építése, felújítása és karbantartása során.) A határmenti lakosság körében az aknazárnak jóformán semmiféle visszatartó ereje nincs.

A jelenlegi műszaki zár felépítése km-ként 329.496 Ft-ba került, összesen 95.553.840 Ft-ba. Felújítása (2-3 évenként) és rendszeres karbantartása 37.000.000 Ft.

Az aknazár politikai, biztonsági hatása nem áll arányban a határőrizetben nyújtott segítség értékével. Ezért szükséges egy aknazár nélküli eredményes határőrzési rendszer kidolgozása.

A Politikai Bizottság határozatának megfelelően megvizsgáltuk az aknazár megszüntetése után kialakítandó új határőrizeti rendszer módjait:

a) Megvizsgáltuk azt a lehetőséget, hogy az aknazár eltávolítása után nem építenék semmilyen műszaki jelzőrendszert, hanem növelnék a határőrség létszámát. (Ez minimum +1500 főt igényel.) E létszámemelés évi költségkihatása kb. 40-50 millió Ft-ra tehető. A sorozott állomány ilyen mérvű növelése igényelné: 75 tisztet és 60 tiszthelyettest. E létszámot nem látjuk biztosíthatónak. (Most is 240 tiszt hiánya van a határőrségnek.)

A személyi állomány növelése, kiképzési és elhelyezési objektumok bővítését, a hivatásos állománynak újabb lakások építését tenné szükségessé, melyek újabb jelentős beruházások nélkül nem biztosíthatók. Ezért ezt a variációt nem javasoljuk.

b) Vizsgáltuk azt a lehetőséget is, hogy az aknazár eltávolítása után nem építenék semmilyen műszaki berendezést és nem növelnék a Határőrség létszámát sem. A határőrizet ilyen módon megnyugtatóan nem biztosítható.

Műszaki–technikai erősítés nélkül a határőrök igénybevétele túl nagy lenne és ez a személyi állomány fegyelmi-erkölcsi helyzetére károsan hatna, s növelné a rendkívüli események számát.

Felelősségünket növeli, hogy országunk földrajzi fekvéséből adódóan a szocialista tábor nyugati szakaszának ránk eső részét kell védenünk. Az elmúlt évben növekedett a szocialista országok azon állampolgárainak száma, akik hazánkban keresztül illegálisan Nyugatra akartak szökni (64 fő).

c) A körülményeket mérlegelve, legcélszerűbb az ún. Sz-100-as műszaki-technikai jelzőrendszer bevezetése. Az Sz-100-as műszaki-technikai jelzőrendszer megépítésével együtt az aknazárát eltávolítanánk és a 15 km-es határövezetet 4-5 km-re leszűkítve – települések kizárásával – létszám megerősítés nélkül szerveznénk meg a határőrizet új rendszerét.

A Sz-100-as rendszerű műszaki jelzőtechnika a Szovjetunióban és Csehszlovákiában alkalmazásban lévő gyengeáramú jelzőrendszer, amely a terepviszonyoktól függően, a határvonaltól kb. 500-1500 méter távolságra épülne fel. A Sz-100-as jelzőtechnika a határon minden mozgást időben jelez és a határ lezárása viszonylag gyorsan és eredményesen biztosítható.

Bevezetésével előerőket megtakarítani nem tudunk, költségkihatása nagyjából megegyezik a jelenlegi aknazár költségkihatásával, a jelzőrendszer és a határvonal közötti területen dolgozó személyek biztosítása azonban nehezebbé válik.

A Sz-100-as jelzőtechnikát a terepviszonyoktól függően építenénk fel, ami azt jelenti, hogy olyan terepszakaszokon, amelyek természetes védelmet nyújtanak, ott nem telepítenénk (Pl. Fertő-tó, Hansági főcsatorna stb.).

Az új műszaki jelzőrendszert egyelőre – nem összefüggő – 40-50 km-es szakaszon kísérletképpen javasoljuk megépíteni. A tapasztalatokról a Politikai Bizottságnak a felépítést követő egy év után jelentést teszünk.¹⁰²

Az új műszaki rendszer felépítése – a kísérleti szakaszon – 100-110 hold földet venne igénybe, ugyanabban a sávban a jelenlegi műszaki zár felszámolásával kb. 260–270 kh földet lehet hasznosítani.

Az új jelzőtechnika építését a kísérleti szakaszon 400-500 fős műszaki zászlóalj 2 hónap alatt, ugyanitt az aknazár felszedését 2,5-3 hónap alatt lehet befejezni. Az építést és az aknazár felszedését nyilvánosság és nyilatkozatok nélkül célszerű elvégezni az ez évi betakarítások után.

A műszaki zászlóalj állományát és technikáját a Magyar Néphadseregtől és a BM. Karhatalomtól lehet biztosítani.

Az új műszaki jelzőrendszer kísérleti szakaszának megépítéséhez szükséges 17 millió Ft értékű anyag. Ebből 7 millió Ft értékű anyag a BM készletéből és egyéb megtakarításokból biztosítható. 10 millió Ft terven felüli összeget az OT-tól kérjük biztosítani.

¹⁰² A jelentést 1966. június 21-én tárgyalta meg a Politikai Bizottság. Jelentés a PB 1965. május 11-i – az új műszaki zár létesítésére vonatkozó – határozata végrehajtásáról. MNL OL M-KS 288. f. 5/398. ó. e.

A jelentéssel egyetért Pap János elvtárs.

(Benkei András)

(Rácz Sándor)

MNL OL M-KS 288. f. 5/365. ő. e. 129–132. A Politikai Bizottság Kádár János, Fock Jenő és Szirmai István hozzászólását követően a jelentést tudomásul vette és az előterjesztés szerinti határozatot fogadta el.

30.

Budapest, 1965. november 10.

A Külügyminisztérium jelentése a Politikai Bizottsághoz a magyar–osztrák kapcsolatokról

Külügyminisztérium
359/PJ/1965

Jelentés a magyar–osztrák kapcsolatokról szóló
1964. október 21-én kelt PB-határozat végrehajtásáról

I.

A határozat¹⁰³ óta eltelt időben Ausztria bel- és külpolitikai életében számos fontos esemény zajlott le, amelyek rövid áttekintésére a határozat végrehajtásának jobb megértése érdekében feltétlenül szükség van.

Belpolitikai téren kiemelkedő esemény volt a május 23-án lezajlott elnökválasztás, amelyen az ÖVP jelöltjével, Gorbach-al szemben Franz Jonas személyében a háború után negyedik alkalommal került szociáldemokrata jelölt az elnöki székbe. Fontos eseménynek számítanak a KPÖ májusban,¹⁰⁴ az SPÖ júniusban¹⁰⁵ megtartott kongresszusai, valamint az ÖVP szeptember végén megrendezett semmeringi konferenciája.

A parlamenti választások 1966 őszén lettek volna esedékesek Ausztriában.

A két nagy koalíciós párt azonban már ebben az évben erős taktikázásba kezdett, saját pozíciójának megerősítése érdekében. Számos belpolitikai, gazdasági, szociális

¹⁰³ A határozat szövege megtalálható: MNL OL M-KS 288. f. 5/347. ő. e. 76–86.

¹⁰⁴ A KPÖ 1965. május 27–30. között tartotta XIX. kongresszusát.

¹⁰⁵ Az SPÖ 17. kongresszusára 1965. június 18–19-én került sor.

kérdés van napirenden (árak-bérek, lakáskérdés, jövedelemadó, a rádió, TV-, irányítása, „árvíz-adó”, az 1966. évi állami költségvetés stb.), amelyek megoldása feletti vita hosszabb ideje koalíciós válsággal fenyegetett, bár az előjelekből mégsem lehetett arra következtetni, hogy a kormány ebben az évben lemond, és a választások időpontja előbbre kerül. Az 1965. október 22-én bekövetkezett kormányválság tehát bizonyos fokig váratlan, mesterségesen előidézett fordulatot jelent, amely az osztrák belpolitikai élet esetleges változásaitól eltekintve – tekintettel az 1966. elejére tervezett magas szintű osztrák látogatásokra – közvetett formában érinti a magyar–osztrák kapcsolatokat is. Az előbbre hozott választás (Olah pártalapítását¹⁰⁶ és a nyugatnémet, valamint a norvég választások eredményeit figyelembe véve) kedvezőtlen az SPÖ számára, amennyiben a „Programm für Österreich”¹⁰⁷ célkitűzéseinek megfelelően az ÖVP fölé akarna kerülni. Sok jele van azonban annak, hogy az SPÖ jelenlegi pozícióit erősíteni akarja ugyan, de a koalíción belül a második helyen kíván maradni.

Külpolitikai téren fontos esemény volt Klaus franciaországi, jugoszláviai és nyugat-németországi látogatása. A közelmúltban Bécsben járt Czyrankiewicz¹⁰⁸ elvtárs és néhány héten belül Ausztriába látogat Maurer¹⁰⁹ elvtárs is. A látogatásokból arra lehet következtetni, hogy Ausztria semlegességi pozícióit igyekszik erősíteni. Ezzel ellentétes tendenciát mutat, hogy 1965-ben Bock kereskedelmi miniszter vezetésével (májusban és szeptember végén) az osztrákok két alkalommal is hivatalos tárgyalásokat folytattak Brüsszelben az EWG miniszteri bizottságával Ausztria EWG tagságát illetően. A vámkérdések, Ausztria EFTA tagsága, a mezőgazdasági problémák, valamint Ausztriának a szocialista országokkal fennálló viszonylag magas kereskedelmi forgalma egyelőre olyan akadályokat jelentenek, amelyek szinte leküzdhetetlennek látszanak, de mindkét fél igyekszik megoldást keresni. A két koalíciós párt Ausztriának az EWG-hez való csatlakozásával kapcsolatban látszólag teljesen ellentétes állásponton van. Az ÖVP nyíltan a csatlakozás mellett, az SPÖ pedig ellene foglal állást. Ez utóbbi álláspontjának az őszintesége azonban kétségbe vonható.

¹⁰⁶ Olah, Franz szocialista politikust, szakszervezeti vezetőt 1964-ben kizárták az SPÖ-ből. Olah Demokratische Fortschrittliche Partei néven új pártot alapított, ami az 1966-os választásokon valamivel több mint 3%-os eredményt ért el.

¹⁰⁷ Programm für Österreich. Beschlossen vom Parteirat der SPÖ. Zentralsekretariat der Sozialistischen Partei Österreichs, 1966. – Az Osztrák Szocialista Párt programja.

¹⁰⁸ Czyrankiewicz, Józef a Lengyel Egyesült Munkáspárt Politikai Bizottságának tagja, a minisztertanács elnöke 1965. szeptember 20. és 23. között tett látogatást Bécsben.

¹⁰⁹ Maurer, Ion Gheorghe Románia külügyminisztere, miniszterelnök 1966. november 16. és 22. között tett látogatást Bécsben.

II.

A politikai bizottságnak a magyar–osztrák kapcsolatokról szóló határozata óta eltelt időben a két ország kapcsolata – néhány apró zavaró körülménytől eltekintve – továbbra is kedvezően fejlődik. Ezt bizonyítják az alábbiak:

Folytatódtak a két ország vezetőinek kölcsönös látogatásai. 1965-ben Magyarországon járt Pittermann alkancellár, Bock kereskedelmi és újjáépítési miniszter, Bobleter külügyi államtitkár (magánszemélyként). Ausztriába látogatott és hivatalos tárgyalásokat folytatott Péter és Biró elvtárs. A politikai kapcsolatok javulását támasztják alá az egyezmények terén megtett lépések is.

a.) A határügyi egyezményeket aláírtuk, sőt az 1965. áprilisi bécsi külügyminiszteri találkozón sor került a ratifikációs okmányok kicserélésére is. Magyar részről megjelent a hivatalos közlönyben és elkészült a végrehajtási utasítás, amely a további intézkedéseket a BM hatáskörébe utalja. Az egyezmények értelmében két vegyes bizottságot kell létrehozni: egyet a határjelek felújítására és egy másikat a határon történt események kivizsgálására. Az előbbi elsősorban szakmai jellegű, míg a másik politikai szempontból is fontos. A BM kérésére az utóbbi elnökévé a KÜM dr. Tatai József elvtársat javasolta. Osztrák részről a bizottságokat kizárólag belügyi vonalról állították össze.

b.) A vám- és útlevélkezelési egyezményt megkötöttük és 1965. IV. 9-én Bécsben aláírtuk.

c.) A polgári jogsegély egyezményt megkötöttük és 1965. IV. 9-én Bécsben aláírtuk.

d.) Konzuli egyezmény kötésére vonatkozó tervezetünk és javaslatunk az osztrák félnél van. Hivatalos írásbeli választ nem adtak, szóban azonban elutasítják, illetve feleslegesnek nyilvánítják. (Részben feltételként állítják elénk, hogy csatlakozzunk a bécsi konzuli konvencióhoz¹¹⁰, ami számunkra kedvezőtlen lenne.)

e.) A diplomata útlevéllel ellátott magyar és osztrák állampolgárságú személyek vízumkényszerének eltörléséről 1965. IV. 9-án Bécsben levélváltás történt Péter elvtárs és Kreisky között, amelynek alapján május 1-e óta ezen útlevelekkel vízum nélkül lehet utazni. (Osztrák részről a végrehajtás során előfordult egy-két eset, amikor még kérték a vízumot.) A politikai kapcsolatok javulására mutat külképviseleteink nagykövetségi szintre emelése, (Sebes elvtárs 1964 decemberében Koller budapesti osztrák nagykövet 1965 januárjában adta át új megbízólevelét.)

¹¹⁰ A Bécsben, 1963. április 24-én, a konzuli kapcsolatokról aláírt egyezményhez Magyarország 1987. június 19-én csatlakozott. Az egyezmény kihirdetéséről az 1987. évi 13. törvényerejű rendelet rendelkezett.

A politikai kapcsolatok fejlődésének akadályaként említhető meg a kiskorú és gazdasági disszidensek, a fasiszta emigráció, valamint a műszaki határzár kérdésében elfoglalt osztrák álláspont.

Kreisky a tárgyalások során szűkebb körben felvetette ugyan a műszaki zár kérdését, de nem provokatív módon és elismerte, hogy az magyar belügy. Ezzel szemben az osztrák sajtó az utóbbi időben provokatív jelleggel foglalkozik a kérdéssel.

A kiskorú és gazdasági disszidensek visszaadásának kérdését felvetettük az illetékes albizottságban és később a tárgyalásokról az osztrákoknak átadott emlékeztetőnkben erre a problémára külön súlyt helyeztünk. Az osztrák tárgyaló delegáció tagjai nem voltak felhatalmazva a kérdés megvitatására. Az emlékeztetőnkre adott szóbeli válaszuk pedig az ENSZ menekültügyi főbiztosra való hivatkozással elutasító volt. Újabb akcióként magyar–osztrák–ENSZ közös megbeszélésekre tettünk javaslatot, amelyre azonban még nem kaptunk választ.

A fasiszta emigráció ügyét szintén felvetettük a tárgyalásokon, majd 1965. VI. 4-én jegyzéket¹¹¹ adtunk át, amelyre az osztrák fél még nem adott írásbeli választ (szóban igyekeznek mentesíteni és kisebbiteni az Ausztriában működő emigráns szervezetek szerepét.)

A turistaforgalmat zavaró csempészési ügyekben az osztrák fél elvileg elítélő álláspontot foglal el, a gyakorlatban azonban nem tett szinte semmit megakadályozására. Többször arra hivatkoztak, hogy a csempészes náluk nem bűntény, csak kihágás, ezért másként ítélik meg, mint mi.

Az előbbieken felsorolt zavaró tényezők kiküszöbölése terén talán változást fog hozni a határ-vegyesbizottságok létrehozása és működése.

A két ország gazdasági kapcsolatairól az 1964. évi külügyminiszteri találkozón és később Bécsben sem folyt érdemi tárgyalás, mert ez a kérdés osztrák vonalon a kereskedelmi és újjáépítési minisztérium hatáskörébe tartozik. Ezen a téren konkrét eredmények születtek az 1965 januárjában, Budapesten járt Pittermann alkancellárral folytatott megbeszélésen, valamint Bock osztrák kereskedelmi miniszter májusi budapesti, illetve Bíró elvtárs szeptemberi bécsi látogatása alkalmával, bár ezeken a találkozókön is elsősorban elvi egyeztetés folyt. A gyakorlati megállapítások rögzítésére és realizálására az 1965. október 18-án Budapesten megkezdődött kereskedelmi tárgyalásokon és az ezt követő bonyolítás alkalmával kerülhet sor.

A gazdasági kapcsolatokról szólva első helyen kell megemlíteni, hogy a PB. 1964. októberi határozatában megjelölt vagyoni jogi egyezmény aláírása megtörtént. Magyar részről sor került a ratifikálásra is, az osztrákok azonban még nem jutottak el ideig.

¹¹¹ MNL OL XIX-J-1-j 1965 Ausztria 10-193-003143 (melléklet).

Ez elsősorban belpolitikai okokra vezethető vissza (két koalíciós párt között nincs egyetértés a végrehajtást illetően), de van egy sor technikai kérdés is, amit az osztrák fél a végrehajtási utasítás elkészítése előtt tisztázni kíván. Ezért az osztrák PÜM megbízottjai állandó kapcsolatban vannak a mi Pénzügyminisztériumunkkal, a különböző listák egyeztetése folyik. A ratifikálás idejét nem lehet megjósolni. Megemlítjük, hogy a bolgárokkal kötött – sokkal kisebb volumenű – vagyoni jogi megállapodást közel másfél év után ratifikálták az osztrákok.

A gazdasági kapcsolatok terén elért eredménynek számít, hogy az 1964. évi külügyminiszteri találkozón történt elvi megállapodás alapján 1965 februárjában Budapesten, majd március végén Bécsben tárgyalásokat folytattunk a magyar–osztrák autóbuszforgalmi megállapodásokról és IV. 9-én ez is aláírásra került Bécsben. Ugyancsak az 1964. évi külügyminiszteri találkozón történt elvi megállapodás alapján 1965. április elején Bécsben mindkét fél számára előnyös áramcsere egyezményt írtunk alá. (Ausztria nyáron olcsó vízi energiával előállított áramot szállít, amit mi télen adunk vissza. Az önköltségkülönbséget az osztrákok nagyobb mennyiség szállításával egyenlítik ki.) A bonyolítást 1968-ban kezdjük meg, addig kölcsönösen ki kell építeni a szükséges berendezéseket.

Néhány jellemző adat a két ország kereskedelmi kapcsolatainak alakulásáról:

	Export	Import	Egyenleg
1964	27,1	43,2	-16,1
1964. I. félév	10,7	18,9	-8,2
1965. I. félév	11,2	20,4	-9,2

Amint az adatokból is kitűnik, a kereskedelmi forgalom számunkra jelentős passzívumot mutat fel. A problémák fő okát a KKM az alábbiakban látja:

- a.) A liberalizáció hiánya;
- b.) Az EFTA vámtételek hatása – vámdiszkrimináció;
- c.) Gépipari exportunk az erős konkurencia és minőségi hiányosságok miatt nem növelhető;
- d.) Az osztrák mezőgazdaság erőteljes fejlesztése csökkenti élelmiszer exportunk lehetőségét;
- e.) Ahol nincs beviteli akadály, ott árhiánnyal küzdünk.

Az osztrák államosított iparral kedvezően alakultak a kapcsolatok. Ezt erősítette Pittermann januári látogatása, de ezen a téren is problémát jelent a forgalom kiegyensúlyozatlansága. Amíg a magyar vállalatok 1964-ben kb. 16 millió dollár értékben vásároltak az osztrák államosított ipari cégektől, addig csak kb. 3,5 millió dollár értékben sikerült exportálniuk. Néhány vállalat között különösen jó kapcsolat alakult ki. Pl.: Alpine

Montan Gesellschaft–Metalimpex; Ranshofen–Mineralimpex; Elin Unio–Transelektro; Simmering-Graz-Pauker–Nikex; Stickstoffwerke–Chemolimpex.

A határozatnak a határmenti vízügyi együttműködésre vonatkozó részének megfelelően a magyar–osztrák vízügyi vegyes bizottság 1965. VII. 19–26. között Bécsben megtartott ülésén a Dégen elvtárs vezetésével részt vett magyar delegáció több fontos kérdést megtárgyalt az osztrák féllel. Pl.: határmenti együttműködés árvizek idején: Fertő-tó; Kőszeg város vízellátása; Hanság-csatorna zsilipjeinek ideiglenes szabályozása stb.

A vegyes bizottsági ülés után tájékoztató jellegű megbeszélést folytattak a Duna árvíz idején történő szabályozásával kapcsolatos magyar–osztrák–csehszlovák közös egyezmény létrehozásának lehetőségeiről.

Kulturális téren több elvi és konkrét kérdés került szóba Budapesten a Bognár elvtárs által vezetett albizottsági ülésen, majd Bécsben is. (Osztrák Intézet Budapesten, kiállítások kölcsönös rendezése; irodalmi, film, színházi, zenei kapcsolatok; oktatás – tankönyvek kérdése; rádió-TV kapcsolatok, sport kapcsolatok). A konkrét ügyek azóta már többnyire megvalósultak.

(Így például a legfontosabbak: a DTEI-n keresztül telkeket ajánlottunk fel az osztrákoknak az Intézet céljára. Jegyzékváltás útján megállapodás történt 1966 elején Budapesten „Bécs a munka és művészet városa” 1966 őszén Bécsben „Budapest” címmel a KKI és a Fővárosi Tanács, illetve Bécs polgármesterének védnöksége alatt kiállításokat rendezünk. 1965 áprilisában Budapesten járt az Osztrák Irodalmi Társaság főtársa, akivel a KKI megbeszélést folytatott íródelegációk cseréjéről. 1966 elején Bécsben magyar filmhét kerül megrendezésre. Budapesten járt Epp professzor, a bécsi Volkstheater igazgatója, akivel elvi megállapodás született a Vígszínház és a Volkstheater cserejátékáról. Az osztrák tankönyvek magyar vonatkozású anyagának megvizsgálása részünkről megtörtént, véleményünket átadtuk az osztrák félnek. Scheidl-nek, az osztrák rádió és televízió vezérigazgatójának vezetésével delegáció járt Budapesten és Tömpe elvtárssal tárgyalt. Az MTS meghívására egy 7 tagú delegációval Budapesten járt az osztrák oktatásügyi minisztérium sportügyekkel foglalkozó főosztályvezetője, a magyar sportoktatás és sportintézményeket tanulmányozták; fogadta őket Egri és Csanádi elvtárs az MTS-től és Lugosi művelődésügyi miniszterhelyettes elvtárs. A Salzburgi Ünnepi Játékokon való magyar részvétel ügyében a közelmúltban Budapesten járt és a Nemzetközi Koncertigazgatósággal tárgyalt dr. Nekola az Ünnepi Játékok főrendezője). Kulturális egyezmény kötését egyik fél sem vetette fel, illetve az osztrákok egy ilyen egyezmény kötését közvetett módon ellenezték.

A határozatban megjelölt „Magyarország fejlődése a felszabadulás óta” című reprezentációs kiállítás megrendezésére nem került sor. A KKI – mely a kiállítás megrendezéséért felelős volt – az MSZMP KB Kulturális Osztályán keresztül kérte a határozat

módosítását, és a fenti kiállítás helyett az MTA-val közösen a magyar tudományos élet fejlődését bemutató kiállítást rendezett a CH-ban.

A nyugati vonatkozású film-propagandánk, film-ellátásunk ügyében – a KÜM Sajtó Osztálya film referatúrájától kapott tájékoztatás szerint – az Agit. Prop. Bizottság¹¹² nem tartott vizsgálatot. Várható azonban, hogy erre még ebben az évben sor kerül.

III.

Összefoglalva: megállapíthatjuk, hogy a PB határozatban előírt feladatokat – néhány kisebb jelentőségű ügytől eltekintve – teljesítettük. A magyar–osztrák kapcsolatok a határozat óta eltelt időben minden területen tovább fejlődtek. A kapcsolatok jövőbeni alakulására azonban a jelenleg kialakult osztrák kormányválság megoldása és a tavaszra előrehozott parlamenti választások eredménye nagy kihatással lehet. Fontos feladatunk ezért a jelenlegi osztrák bel- és külpolitikai helyzet fokozottabb figyelemmel kísérése.

A problémák megoldásától függően 1966-ban a kapcsolatok ápolása és előbbre vitele terén az alábbi feladataink lesznek:

Az 1964. évi külügyminiszteri találkozón Péter elvtárs tájékozódott a magas szintű kormány és más hivatalos delegációk cseréjéről. Az 1965. áprilisi bécsi tárgyalásokon, majd ezt követően diplomáciai úton elvi megállapodás jött létre, hogy Kállai elvtárs meghívására Klaus kancellár 1966 első felében Magyarországra látogat. Diplomáciai úton most folyik az oktatásügyi miniszterek kölcsönös látogatásának egyeztetése (Ilku elvtárs meghívólevelét Sebes elvtárs a közelmúltban adta át Piffel-Percevicnek).¹¹³ A jelenlegi parlament elnöke 1966 első felére elfogadta Vass elvtársnő meghívását, hogy egy delegációval Magyarországra látogat.

Egyezményes kapcsolataink terén megoldásra vár a konzuli, szociálpolitikai, idegenforgalmi és adóügyi egyezmény kérdése.

A politikai kérdések közül a fasiszta emigráció, valamint a kiskorú és gazdasági disszidensek visszaadásának ügyében igyekszünk számunkra kedvező előrehaladást elérni.

A két ország gazdasági kapcsolatainak további alakulására a most folyó kereskedelmi vegyes bizottsági tárgyalások eredménye döntő kihatással lesz 1966-ban. A konkrét feladatokat a tárgyalások után kell és lehet meghatározni.

¹¹² Az MSZMP KB Agitációs-Propaganda Bizottságáról van szó.

¹¹³ Ilku Pál és Theodor Piffel-Percevic miniszterek. A látogatásról: MNL OL XIX-J-1-j 1965 Ausztria 10-721-00317.

Kulturális téren az illetékes hazai szervek, a bécsi nagykövetség is és a CH bevonásával a KKI már készíti az 1966. évi osztrák relációs tervet.

A sajtó, rádió, TV kapcsolatokra vonatkozóan a KÜM Sajtó Osztálya külön tervet készít az Agit. Prop. Bizottság részére.

A KÜM véleménye szerint egy magyar–osztrák kapcsolatokkal foglalkozó új PB határozatra nincsen szükség, de új akcióprogramra igen. Ennek kidolgozását elindítjuk.

[aláírás nélkül]

MNL OL M-KS 288. f. 32/1965/3. ö. e. 190–195. Géppel írt fogalmazvány másodlata. A jelentés, amely a Központi Bizottság Külügyi osztályának iratai között maradt fenn nem került a Politikai Bizottság elé.

31.

Bécs, 1967. május 3.

**Az osztrák külügyminisztérium összefoglaló jegyzőkönyve
Josef Klaus kancellár és Fock Jenő miniszterelnök budapesti megbeszéléséről**

Fock miniszterelnök üdvözli a jelenlévőket és azzal a megállapítással kezdi a fejtegetéseit, hogy Magyarország a Második Köztársaság létrejöttét¹¹⁴ és az államszerződést történelmi eseménynek tartja. Az államszerződést és a semlegességi törvényt akkoriban és ma is az európai stabilitás és biztonság fontos tényezőjeként értékelik. Magyarország számára különösen fontos, hogy szomszédja semleges állam.

Osztrák és magyar részről is túl gyakran hangsúlyozzák, hogy mindkét ország kisállam, amelyek a történelemben nem játszhatnak meghatározó szerepet. Ugyanakkor el kell ismerni, hogy sok kisállam van, amelyeknek megvan a saját politikai szerepük. Ausztriának és Magyarországnak is megvannak a különleges feladataik és a különleges felelősségük. Mindkét ország a Kelet és a Nyugat metszéspontján fekszik, és ebből számukra az a feladat adódik, hogy támogassák a Kelet és Nyugat közti közeledést és a jobb megértést. Ez az osztrák államférfiak által gyakran hangsúlyozott osztrák hídszerepnek is az értelme. Ezt a feladatot Ausztria azonban csak abban a mértékben teljesítheti, amíg sikerül megőriznie semlegességét. Magyar részről bizonyos kétségek vannak azzal kapcsolatban, hogy Ausztria biztosítani tudja-e semlegességét, ha túl szoros kapcsolatba kerül az Európai Gazdasági Közösséggel. A magyar miniszterelnök

¹¹⁴ 1945. április 27-én jelentették be Ausztriában a köztársaság helyreállítását.

kéri, ne tekintsek az osztrák belügyekbe való beavatkozásnak, ha erről nyíltan kifejti a véleményét:

Magyarország jó kapcsolatokra törekszik minden országgal, így Nyugat-Németországgal is. Azért említi Nyugat-Németországot nyomatékosan, mert a magyar kétségek és félelmek ezzel az országgal kapcsolatosak. Erre vissza fog térni a nemzetközi helyzet taglalásánál.

Kétoldalú kapcsolatok: Sok minden van a kétoldalú kapcsolatokban, amit ő jónak és néha példaszerűnek tart. Ezek közé sorolja a diplomáciai kapcsolatokat, az ENSZ keretei közötti együttműködést és a személyes kapcsolatokat is, amelyek elősegítették a kölcsönös megértést. Ugyancsak pozitívan értékeli a kulturális kapcsolatokat, továbbá a vízgazdálkodás, a közlekedésügy, a Vöröskereszt és a sport területén kialakult kapcsolatokat.

Gazdasági kapcsolatok: Bár az utóbbi évek javulást eredményeztek a gazdasági kapcsolatok terén, a külkereskedelem fejlődésével mégsem lehet elégedett. A gazdasági együttműködés nem tükrözi a közös gazdasági hagyományokat és a szomszédságból fakadó körülményeket. Ezeket a kedvező objektív tényezőket túlzottan kevésbé használjuk ki. Nem kielégítő, hogy az osztrák részesedés a magyar külkereskedelemben csak 3%-ot, a magyar részesedés az osztrák külkereskedelemben csak 2%-ot tesz ki.

Bár az idén lejáró osztrák–magyar árucserre-egyezmény keretét nyújt az árucseréhez, de ez a maximum, ami a gyakorlatról is elmondható. Sokkal nagyobb lehetőségek vannak, és Magyarország többet tud vásárolni, ha többet adhatna el.

Az árucserre bővítésének az is az útjában áll, hogy a magyar exportot Ausztria jobban diszkriminálja, mint más EFTA-országok. Például Svédország a szocialista országokból származó importot majdnem teljesen liberalizálta, Franciaország és Nagy-Britannia pedig több árucsoport esetében nagyvonalúbb magatartást tanúsít.

Javasolja, hogy az idén ősszel esedékes tárgyalásokon szülessen döntés egy kereskedelmi egyezményről és egy műszaki-tudományos együttműködési egyezményről. Magyarország már több nyugati országgal kötött ilyen megállapodásokat és az a tapasztalata, hogy az árucserre ilyen jellegű egyezmények létrejötte után sokoldalúbbá és intenzívebbé vált.

Nemzetközi helyzet

Európai biztonság

Feltételezi, hogy osztrák oldalon ismert a magyar álláspont ebben a kérdésben. Ugyanezt gondolja a bukaresti és karlsbadi tárgyalások tartalmával kapcsolatban. Megállapítja, hogy az európai tartós béke- és biztonsági rendszer megteremtése az egész világ

javát szolgálja. A magyar koncepció azt célozza, hogy a NATO-paktum érvényességi idejének lejártá után 1969-ben mindkét szövetségi rendszert, a NATO-t és a Varsói Szerződést is oszlassák fel. Még ha nehéz is előre megjósolni ezeknek a fáradozó-soknak a sikerét, mégis abban reménykedik, hogy lehet tenni néhány lépést ebbe az irányba. Ha 1969-ben nem sikerülne, akkor talán majd később.

Vietnam

Itt is feltételezi a magyar miniszterelnök a magyar álláspont ismertségét. Hangsúlyozta, hogy Magyarország agresszornak tekinti az Egyesült Államokat, mely ezernyi kilométerre saját országától gyilkos háborút folytat egy nép ellen. Magyarország felhasznál minden lehetőséget, hogy felemelje a szavát ez ellen. Még ha más országok máshogyan is ítélik meg a helyzetet, úgy hiszi, hogy a béke ügyében mindenkinek meg kell szólalnia.

Amíg az európai biztonság kérdését, a vietnami békét és a világbékét nem sikerül biztosítani, az összes országnak még sok teendője van, és ehhez mindenkitől nagy türelemre és állhatatosságra van szükség.

Az atomstop és a leszerelés kérdésében a magyar miniszterelnök abból a feltételezésből indult ki, hogy a két ország azonos álláspontot képvisel.

Magyarország minden más, a béke erősítését szolgáló kezdeményezést örömmel üdvözöl.

9-es csoport¹¹⁵

Ennek a csoportnak is megvan a maga jelentősége a magyar felfogás szerint, és üdvöznék, ha a tevékenységüket siker koronázná. Ugyanakkor a béke és a biztonság kérdéseit is a csoport napirendjére kellene tűzni. Azt pedig el kell kerülni, hogy a 9-es csoport zárt klubba váljon. Inkább úgy véli, tizenegy vagy tizenkét tagúra kellene bővíteni a szervezetet.

Dunai térség

Ausztria és Magyarország nem csupán európai államok, hanem dunai államok is. Úgy véli, mindkét ország azonosan kezeli azon kötelezettségét, hogy a dunai térségben békét, biztonságot, barátságot és együttműködést hozzon létre.

¹¹⁵ Az ENSZ Közgyűlése 1965. december 21-én elfogadott, 2129-es számú határozatában üdvözölte a különböző társadalmi rendszerű országok együttműködését és jószomszédi viszonyának elmélyítését célzó törekvéseket. Az ennek megvalósítására létrehozott ún. 9-es csoport tagja lett Ausztria, Belgium, Bulgária, Dánia, Finnország, Jugoszlávia, Románia, Svédország és Magyarország. Osztrák elnöklettel az országok külügyminiszterei 1966 októberében, New Yorkban tárgyaltak a határozat megvalósításáról és felvetették egy összeurópai biztonsági konferencia szükségességét.

A Duna-bizottság, az a szervezet, amelyben a dunai népek együttműködése realizálódik, a következő évben ünnepli fennállásának huszadik évfordulóját, és javasolja, hogy Ausztria és Magyarország közösen indítványozza ennek megünneplését.

A miniszterelnök azzal a javaslattal fejezte be mondandóját, hogy hozzanak nyilvánosságra egy közös nyilatkozatot, és kifejezésre juttatta azt a kívánságát, hogy abban rögzítésre kerüljön egy európai biztonsági konferencia összehívásával kapcsolatos egyetértő álláspont.

A szövetségi kancellár úr fejtegetései után Toncic szövetségi miniszter először a gazdasági integrációról beszél. Elfogadja, hogy az EGK integrációs formáját a NSZK különleges gazdasági jelentősége és a jelenleg Franciaország által gyakorolt különleges politikai vezető szerep határozzák meg. Ausztriának mindig az volt a véleménye, hogy az összeurópai együttműködés jelenti a legjobb megoldást. Mivel azonban eddig erre nem mutatkozott esély, másrészt a gazdasági problémák is sürgős megoldásra vártak, Ausztria rákényszerült erre a bilaterális lépésére.

Az integrációs kérdés új fejleményei ugyanakkor megint csak annak lehetőségét igazolják, hogy összeurópai megoldást is el lehet érni. A brit kormány ezekben a napokban nyújtja be a teljes jogú EGK-tagságra vonatkozó igényét, és előre láthatólag más országok is követni fogják a példáját. Ez azt jelenti, hogy majdnem az egész EFTA tárgyalási helyzetbe fog kerülni az EGK-val, miáltal az EGK és így Németország politikai súlya is meg fog változni.

Az ECE¹¹⁶ kétségkívül alkalmas az összeurópai fórum szerepére, azonban csupán gazdasági együttműködési szervezet. Hasznosnak tartaná, ha Magyarország felülvizsgálná politikáját az Európa Tanács azon kísérleteit illetően, hogy kapcsolatokat építsenek ki Kelet-Európával.

Az úgynevezett 9-es klub szerény politikai kísérletet jelent arra, hogy különböző társadalmi berendezkedésű országok közeledjenek egymáshoz. Mindenekelőtt az nyilvánvaló, hogy három dolog nem történhet meg:

- 1) a 9-es klub nem válhat szervezetté,
- 2) nem válhat exkluzívva és
- 3) túlzottan ambiciózussá sem.

Toncic szövetségi miniszter mellékesen megemlíti, hogy a holland és a török kormány már kifejezte készségét egy esetleges együttműködés iránt. Túlzottan ambiciózus lenne a 9-es klub, ha például a német újraegyesítés kérdésével foglalkozna.

¹¹⁶ Economic Commission for Europe, Európai Gazdasági Bizottság (EGB). Az ENSZ 1947-ben alapított ügynöksége, Titkárságának székhelye Genfben van.

Az általános politikai véleménycsere mellett a 9-es klubban eddig a következő témák kerültek felszínre:

- 1) az ECE tevékenysége
- 2) közös határozatok az UNESCO keretein belül
- 3) tudományos-műszaki együttműködés
- 4) együttműködés a kibernetika területén
- 5) az idegenforgalom támogatása

Az európai biztonsági konferencia egybehívásának kérdésével kapcsolatban Toncic szövetségi miniszter kijelenti, hogy az elmúlt évek során egyre nyilvánvalóbbá vált, hogy egy ilyen konferenciának csak akkor van esélye, ha a politikai realitásokat figyelembe veszi:

- 1) megfelelően elő kell készíteni;
- 2) a legfontosabb katonai hatalmakat, amelyek érdekeltek ennek a térségnek a biztonságában, nem lehet kizárni. Ha ezt nem vennék figyelembe, akkor egyáltalán létre sem jönne a konferencia.

Toncic szövetségi miniszter megértést kér, ha Ausztria visszafogottan ítéli meg a vietnami kérdést.¹¹⁷ Ez különösen az „agresszor” kérdésével kapcsolatban érvényes. Azt azonban biztonsággal állíthatja, hogy az lenne a legjobb, ha adott időpontban az 1954-es genfi egyezmény alapján sikerülne megfelelő szabályozást találni.

A proliferáció¹¹⁸ kérdése fontos egy olyan semleges államnak is, mint Ausztria, mindazonáltal osztrák vélemény szerint két dolgot figyelembe kell venni:

- 1) a tervezett egyezmény nem gátolhatja meg egyetlen állam számára sem a tudományos munkát ezen a területen;
- 2) ennek az egyezménynek is végeredményben a leszereléshez kell vezetnie.

Ezért, ha egy rögzítendő időpontig nem történne meg a leszerelés, a kérdést újólág meg kellene vizsgálni.

Bilaterális kérdések

Toncic szövetségi miniszter különösen értékesnek tartja azt a magyar javaslatot, hogy a Duna-bizottság huszadik születésnapját¹¹⁹ osztrák–magyar kezdeményezésre ünnepséggel köszöntsék.

¹¹⁷ Kiemelés az eredetiben.

¹¹⁸ A tömegpusztító fegyverek globális felgyorsult és tömeges elterjedéséről van szó.

¹¹⁹ A Duna Bizottság jubileumi közgyűlését 1968. március 13-án, Budapesten tartották.

Ami a Budapesten felállítandó kulturális intézetet illeti, van néhány megvitatható telek, és reméli, hogy talán már a hivatalos látogatás során döntésre lehet jutni.

A turizmus és a két ország közötti emberi kapcsolatok kérdésével kapcsolatban megjegyzi a szövetségi miniszter úr, hogy Magyarország Kelet- és Délkelet-Európa egyetlen országa, amelynek turistaforgalma Ausztria irányában az utóbbi két évben jelentősen visszaesett. 1964 óta 43%-os csökkenés regisztrálható. Ez a visszaesés magyar belpolitikai döntésekre vezethető vissza.

Az osztrák határ menti lakosság nem üdvözlne semmit sem jobban, mint a műszaki határzár kérdésében történő enyhítést. Amíg ennek nincsenek hátrányos következményei osztrák területen, addig ez jogi értelemben akár magyar belügynek is tekinthető. A műszaki határzár azonban jelentős pszichológiai megterhelést jelent a két nép között és akadályt jelent a kapcsolatok kiépítése terén. A látogatás sikerességének külső megítélését semmi sem javíthatná jobban, mint egy siker ezen a területen. Az osztrák fél ezért nagyon kéri, hogy ezt a kérdést jóindulattal kezeljék és támogassák.

Fock magyar miniszterelnök válaszában egyetértést feltételez azzal kapcsolatban, hogy ennek a találkozóknak a keretei között nem minden kérdést lehet részletesen megvitatni. Javasolja, hogy a külügyminiszter urak a holnapi találkozón foglalkozzanak ezekkel a kérdésekkel. Ugyanakkor nem akarja elmulasztani, hogy néhány témával kapcsolatban maga is állást foglaljon: köszönetet mond azért, hogy az osztrák delegáció megnyilvánulásai megvilágították számára az EGK-val kapcsolatos osztrák magatartást. A magyar fél részéről nem tervezték, hogy erről tárgyaljanak. Mégsem véletlen, hogy ez a kérdés a kétoldalú kapcsolatok megvitatásánál felmerült. Magyarország az EGK-t másképp ítéli meg és nem csupán gazdasági, hanem politikai csoportosulásnak is tartja. Azonban a magyar külpolitika a katonai tömbök egyidejű feloszlását szeretné elérni, és a zárt gazdasági csoportok feloszlását is helyeselné. Magyarország pártolná, ha az európai országok az együttműködés érdekében nem zárt csoportokban állnának szemben egymással. Kifejezésre juttatja azt a reményét, hogy Európa népei ezt felismerik és ezen az úton fognak járni.

Gyakran említésre került a Duna jelentősége. Az elképzelés, hogy a Dunát összekössük a tengerrel, egyre inkább közeledik a megvalósításhoz, az európai energia-rendszerek¹²⁰ (gáz, elektromosság és kőolaj) összekapcsolása is a lehetőségek között van. Óriási feladatokról van itt szó, amelyek abszolút megoldhatóak lennének, ha Európában nem volnának zárt gazdasági csoportok.

Fock miniszterelnök ezt követően kapcsolódik a Tonic szövetségi miniszter úr által elmondottakhoz és kijelenti, hogy több más állam belépését az EGK-ba nem a célhoz

¹²⁰ Kiemelés az eredetiben.

vezető, hanem attól eltávolító lépésként értékeli. Teljesen nyíltan megkérdezi, milyen haszonnal járna Magyarország számára, ha még több állam lépne be az EGK-ba és Magyarország exportját az államok még nagyobb számban diszkriminálnák. Például az NSZK hosszú ideig megakadályozta a hosszúlejáratú hitelek biztosítását Magyarországnak. Miután Nagy-Britannia nem EGK-tagországgként ezt a gyakorlatot megszakította, Franciaország és Olaszország is csatlakozott hozzá. Ha Nagy-Britannia akkoriban az EGK tagja lett volna, ez sosem történt volna meg.

Európai biztonság

A 9-es klub fontos feladatának tartja, hogy az európai biztonság kérdésében is tevékeny szerepet játsszon. Reméli, hogy hamarosan összeülhet egy összeurópai parlament és a kormányok is rendeznek egy konferenciát. Itt is megnehezíti a helyzetet a német kérdés. Magyar álláspont szerint két német állam van, és jó lenne, ha az NSZK ezt elismerné. Az összeurópai parlamentben mindkét állam képviselőinek ott kell lenniük.

Bilaterális kérdések

Magyarország örülne egy budapesti osztrák kulturális intézet létrehozásának.

El kell ismerni, hogy a határhelyzet zavarja a kétoldalú kapcsolatokat. Magyarország is örülne, ha a műszaki határzár szükségtelenné válna, és reméli, hogy az nem fog örökké állni. Arra törekszenek, hogy a határzárakat fejlesszék és eltávolítsák az aknákat. Sok körülménytől függ, hogy mikor lehet azt teljesen eltávolítani. A két külügyminiszter úr és a két ország egyéb hivatalnokai is sokszor ejtettek már szót erről a kérdéstről. A határkérdésekkel foglalkozó vegyes bizottság már jó munkát végzett ezen a téren.

Ahhoz azonban, hogy nagyobb lépéseket is lehessen tenni a határzár kérdésében, osztrák részről is szükségesek változtatások. Már többször utaltak a magyar menekültek és fasiszták mindenféle szövetségeire, amelyek Ausztriában alakultak. Amint ezt magyar részről felelmegetik, ezek megszűnnek, és más néven újjáalakulnak.

Politikai okokból ma szinte senki nem menekül Ausztriába. Leginkább szakemberekről van szó, akik a jobb kereseti lehetőségek reményében hagyják el az országot, továbbá bűnözőkről és meggondolatlan gyerekekről, akiknek a visszaadását a szüleik is kérik. Ezeket a különböző kategóriákba besorolható menekülteket Ausztriában politikai menekültként kezelik.

A két nép közötti kapcsolatok megkönnyítése érdekében több határátkelőhelyre lenne szükség. Magyarország azonban úgy döntött, hogy először a meglévőket akarja valamennyire fejleszteni. A kérdést ugyanakkor megvizsgálják, és reméli, hogy hamarosan további határátkelőket is lehet létrehozni.

Végül a magyar miniszterelnök biztosít arról, hogy minden kérdést jóindulattal fognak megvizsgálni.

A szövetségi kancellár úr a menekültkérdéssel kapcsolatban megadja a szót Haymerle nagykövet úrnak.

Haymerle nagykövet kijelenti, hogy Kreisky szövetségi miniszter látogatásán ezt a témát részletesen megtárgyalták. A magyar külügyminiszter akkor is kijelentette, hogy a fő akadályt Ausztriában kell keresni, és ebben az összefüggésben a menekültszervezetekre utalt. Osztrák részről akkoriban dokumentumokat és javaslatokat kértek. Péter külügyminiszter úr bécsi látogatásán átadott egy memorandumot a Szent László Egyesület tevékenységéről. Az osztrák szervek megvizsgálták az egyesület tevékenységét és megállapították, hogy a magyar adatok a forradalom utáni első évre érvényesek. Később azonban személyi változásokra került sor, amelyek az egyesületből egyfajta veteránszervezetet formáltak. Ennek ellenére elrendelték a felosztatását. Azóta sem került sor sem új szervezet létrejöttére, sem újjáalakulásra.

A menekültekkel kapcsolatban megjegyzi, hogy minden egyes esetet az ENSZ menekültügyi főbiztosával közösen vizsgálnak meg. Csak olyan menekülteket ismernek el politikai menekültnek, akit az ENSZ menekültügyi konvenciója szerint megillet ez a státusz. Úgy tűnik, a nézetek között az az egyetlen különbség, hogy Ausztria nincs abban a helyzetben, hogy politikai menekülteket egy meghatározott irányba kiutasíthasson. A nem politikai menekültek esetében az osztrák szerveknek jogában áll biztosítaniuk, hogy azok valamilyen irányban elhagyhassák az országot.

Ami a menekült gyerekek visszaadását illeti, az osztrák fél előtt egyetlen ilyen jellegű eset sem ismert.

Végül mindenesetre rögzíteni lehet, hogy osztrák államterületről nem folyik semmilyen tevékenység a magyar állammal szemben.

A szövetségi kancellár úr ehhez hozzáteszi, hogy a műszaki határzár nagyon erősen befolyásolja a kétoldalú viszonyt, mivel az a „közös határainkon” található. Nagyon örült annak, hogy a magyar miniszterelnök ennek a berendezésnek az emberibbé tételéről és fejlesztéséről beszélt. Ugyanakkor hozzátette, hogy „nem örökké” fog az fennmaradni... Osztrák részről azonban nagy fontosságot tulajdonítanak annak, hogy belátható időn belül könnyítéseket észlelhessenek. A jószomszédi és baráti kapcsolatok kiépítéséhez jó szolgálatot tenne éppen egy ilyen lépés, és nagyszerűnek tartanák, ha Ausztria és Magyarország egy ilyen fontos kérdésben egyezsége jutnának. Ausztriának és Magyarországnak kapcsolataikat a korlátlan bizalom alapján kellene felépíteniük. Biztosítja, hogy Ausztria elismeri a magyarok jogát, hogy úgy építsék fel az országukat, ahogy azt jónak tartják. De azt is kéri, szavazzanak bizalmat Ausztriának, ha az szóba hozza a határzár kérdését.

Konkrét javulást lát abban az elképzelésben is, hogy mérlegelik további határátelkölhelyek létesítését.

A szövetségi kancellár úr a továbbiakban javasolja, hogy Sopronnál hozzanak létre egyfajta közúti folyosót, amely ebben a térségben jelentősen megkönnyítené a közúti közlekedést.

A fejlesztési segély területén meglévő együttműködést fontosnak tartja és meglepéssel nyugtázza, hogy már van néhány projekt. Az együttműködés további kiépítése lehetséges ezen a területen.

Miután az UNIDO székhelyét véglegesen Bécsben helyezték el, számos delegációt várnak Bécsbe a fiatal államokból, amelyek a hitelek tekintetében különböző célokkal bírnak és gazdasági kérdésekben tanácsért fognak folyamodni. Magyarország és Ausztria az itteni nagyobb projekteknél együttműködhetne.

Ausztriában alaposan tanulmányozták az új „populorum progressio”¹²¹ kezdetű enciklikát és azon gondolkoznak, hogyan lehetne megsokszorozni a fiatal népek javára teendő erőfeszítéseket.

A műszaki-tudományos együttműködés kérdéseiről beszéltek Koszigin miniszterelnökkel. Egy osztrák delegáció hamarosan Moszkvába fog utazni egy ilyen tárgyú egyezmény kidolgozása céljából. Kívánatos lenne, ha ezen a területen Magyarországgal is létrejönne az együttműködés.

A kancellár ezt követően még röviden utal arra, hogy hamarosan kezdetét veszi Magyarországgal az energiacsere.

Az EGK-val kapcsolatban kijelenti a szövetségi kancellár, hogy az osztrák félnek más a véleménye, mint Magyarországnak. Úgy vélik, hogy az összeurópai integráció annál inkább közelebb kerül, minél nyitottabbak lesznek a tömbök. Ausztria minden más állam számára, akik gazdaságilag érdekeltek a Közös Piacban, bizonyos úttörő tevékenységet végez, mert olyan szerződést szeretne, amely a gazdasági kapcsolatokat a politikai integrációs folyamatban való részvétel nélkül szabályozza. Amit ma Ausztria számlájára írnak, azt holnap adott esetben – itt különösen a mezőgazdasági szektorra gondol – Magyarország is kérheti magának.

Ha Ausztria elfogadja a közös külső vámtarifát, akkor a vámszint kb. 40%-kal alacsonyabb lenne, mint a mai osztrák tarifa. Ettől eltekintve az egyik legfontosabb osztrák kifogás a harmadik állammal, különösen a kelet-európai államokkal történő szerződési szabadságra vonatkozik.

Ha a Kennedy-fordulónak¹²² sikere lesz, akkor további vámcsökkenés és az integrációs folyamat még intenzívebbé tétele is lehetséges lesz.

¹²¹ VI. Pál pápa 1967. március 26-án kiadott enciklikája „a népek fejlődéséről”, a harmadik világ támogatásáról és a szociális igazságosság követelményéről.

¹²² Az ún. Kennedy-forduló a Kereskedelmi Világszervezet (WTO) 1964 és 1967 közötti tárgyalásainak elnevezése.

Az osztrák fél szívesen elfogadja a magyar javaslatot, hogy az európai biztonsági konferencia kérdését a Toncic szövetségi miniszter által jelzett feltételekkel felvegyék a zárónyilatkozatba.

Végül a szövetségi kancellár úr ausztriai viszont-látogatásra hívja meg Fock miniszterelnök urat, amelynek a részleteit diplomáciai úton egyeztetik majd.

Legvégül mindkét oldal megnevezi a delegációk azon tagjait, akik a zárónyilatkozat megszerkesztésében *közreműködnek*.

ÖStA AdR BMfAA Pol. II. 1967 Ungarn 2 GZ 17142-6 „Resuméprotokoll über die Begegnung des Herrn Bundeskanzlers Dr. Josef Klaus mit dem ungarischen Ministerpräsidenten Jenő Fock 3. Mai 1967, 9 Uhr”. Német nyelven, géppel írt másodlat.

32.

Budapest, 1969. június 4.

A Külügyminisztérium jelentése a minisztertanácsnak Fock Jenőnek, a Minisztertanács elnökének ausztriai tárgyalásairól

00539/51/1969.

Szigorúan titkos!

I.

Fock Jenő elvtárs, a Minisztertanács elnöke – Klaus osztrák kancellár két évvel ezelőtti látogatásának viszonzásaként – 1969. május 27–31. között hivatalos látogatást tett az Osztrák Köztársaságban. A látogatás az előzetesen egyeztetett programnak megfelelően bonyolódott le, Fock elvtársat és szűkebb kíséretét fogadta Jonas köztársasági elnök, látogatást tett Fock elvtárs Klausnál, Withalm alkancellárnál, Waldheim külügyminiszternél, felkereste a bécsi városházát, ahol Marek polgármester üdvözölte; Bécsben városnézésen vett részt, majd vidéki útja során megtekintette a Steyr Műveket. Hazautazása előtti napon Fock elvtárs találkozott a sajtó képviselőivel, illetve fogadást adott vendéglátója tiszteletére.

A program és a látogatás protokolláris lebonyolításáról megállapítható, hogy – néhány apróbb szervezetlenségtől eltekintve – Fock elvtársat a hivatalos szervek képviselői tisztelettel fogadták, s azt is lehetővé tették, hogy Timár, Puja, Bacsoni, Székér és Rosta elvtársak külön megbeszéléseket folytassanak osztrák partnereikkel.

1969. május 28-án Tímár Mátyás elvtárs és Piffli-Percevic oktatásügyi miniszter aláírta a magyar–osztrák műszaki-tudományos együttműködésről szóló egyezményt.

Az 1969. május 28-án megtartott plenáris tárgyalás, az udvariassági látogatások és a rendezvények során folytatott megbeszélések két fő témakört érintettek: néhány fontosabb nemzetközi kérdést, valamint országaink kétoldalú kapcsolatait.

1) Nemzetközi kérdések.

A tárgyalások bevezetéseként Klaus kancellár rámutatott, hogy a mai nemzetközi helyzetben, amikor a világban sok a bizonytalansági tényező és néhány feszültségi góc is van, nagy szerepe lehet a kis és közepes nagyságú államok együttműködésének. Ilyen értelmezésben az osztrák fél jelentőséget tulajdonít a kilencek, illetve a tízek¹²³ klubjának.

Ausztria külpolitikájáról szólva Klaus kancellár kifejtette, hogy a nemzetközi helyzet enyhülését célzó külpolitikája két pilléren nyugszik: az osztrák demokrácián és Ausztria örökös semlegességén. Hangsúlyozta, hogy az államszerződést aláíró nagyhatalmak érdekeit érintő problémák kezelésében Ausztriának tartózkodó magatartást kell tanúsítania.

A nemzetközi kérdések közül az osztrák fél elsősorban a szomszédos államokkal fennálló kapcsolatait, az európai biztonság kérdéseit és a nemzetközi szervezetek tevékenységét emelte ki. A vietnami háborúról és a közel-keleti feszültségi gócokról nagyon óvatosan nyilatkozott.

A szomszédos államokkal való kapcsolatok értékelésében megítélésünk szerint az vezette az osztrák kancellárt, hogy ezúton is hangsúlyozza Ausztriának a Német Szövetségi Köztársasággal és Jugoszláviával fennálló példamutatóan jó viszonyát, másrészt szóvá tehesse a csehszlovákiai eseményeket. Ezt a kérdést azonban Klaus nem vetette fel élesen és hangsúlyozta, hogy Ausztria nem kíván beleszólni mások ügyeibe és nem akar kétoldalú tárgyalásokon harmadik államot elmarasztalni, csupán arról van szó, hogy érdekelt a stabil viszonyokban és aggódott a csehszlovákiai fejlemények miatt.

Az európai biztonságról szólva Klaus kancellár és Waldheim külügyminiszter ismételten hangsúlyozták annak két fontos feltételét: egyetlen európai nép se érezze magát fenyegetve, s minden európai ország együttműködjön egymással, teremtsen békét

¹²³ „Tízek klubja” néven működött a tíz vezető nyugati ipari állam 1962-ben létrehozott informális együttműködési szervezete (Kanada, USA, Japán, Belgium, Franciaország, NSZK, Olaszország, Hollandia, Svédország, Svájc és Nagy-Britannia részvételével).

a határain. Ausztria kormánya figyelemmel kíséri az európai biztonsággal kapcsolatos erőfeszítéseket és úgy véli, hogy a biztonsággal kapcsolatos konferencia csak akkor lesz eredményes, ha azt alaposan előkészítik, ha azon minden érdekelt állam részt vehet, s ha az országok közötti megbeszéléseken szigorúan figyelembe veszik az országok szuverenitásának és egyenjogúságának elveit.

Fejtegetésükből kitűnt, hogy Ausztria több nyugati országgal (NSZK, Svájc, Finnország, Anglia és valószínűleg az USA) konzultált az európai biztonság kérdéséről és ezek az országok – Finnország kivételével – igyekeztek negatív irányban befolyásolni őket.

Finnország kezdeményezését a plenáris ülésen mind Klaus, mind Waldheim pozitívan értékelte s bejelentette, hogy jegyzéket adtak át álláspontjukról, amelyben üdvözlik az előkészítő konferencia gondolatát és elfogadják Helsinkit színhelynek. A közös kommuniké megfogalmazása során azonban tartózkodtak a finn kezdeményezés egyértelműen pozitív megítélésétől. Az osztrákoktól pozitív kezdeményezés e téren aligha várható; Klaus szerint csak akkor aktivizálódnak, ha mindkét oldalról felkérlik őket. Ugyanakkor részletesen érdeklődtek a biztonsági konferencia napirendjére és ügyrendjére vonatkozó tervekről.

Klaus és Waldheim aláhúzta a kis és közepes nagyságú országok, a tízek klubja jelentőségét az európai biztonsági rendszer megteremtéséért folytatott küzdelemben is. Az erről folytatott külön megbeszéléseken azonban kiderült, hogy a hollandok ilyen irányú kezdeményezését karolták fel, nincs konkrét elképzelésük és egyáltalán nem ragaszkodnak ehhez a formához.

A nemzetközi szervezetekről folytatott eszmecsere során az osztrák fél igyekezett megértetni, hogy miért szorgalmazza Ausztria mielőbbi csatlakozását a Közös Piachoz; igyekezett úgy beállítani az Egyesült Nemzetek Szervezetét és az Európai Gazdasági Bizottságot, mint az európai béke és biztonság megteremtésének egyik fontos eszközét. A Duna Bizottság témáját szinte kizárólag a Rajka-Gönyű Folyami Igazgatóság illetékszedési ügye¹²⁴ miatt vetette fel.

Fock elvtárs a beszámolójában foglalkozott Magyarországgal és a szomszédos országok kapcsolataival. Klaus aggodalmára utalva elmondta, hogy a csehszlovákiai események az 1956-os ellenforradalom tapasztalatai alapján minket is aggodalommal töltöttek el. Mi támogattuk és támogatjuk az 1968. januári politika pozitív vonását, az eseményeket figyelve csehszlovák barátaink határozottabb fellépését, a többi szocialista országnak pedig nagyobb türelmet ajánlottunk. 1968. augusztus 21-én azonban – egy beláthatatlan következményekkel fenyegető nagyobb veszély elhárítása érdekében

¹²⁴ 1950-ben egy Duna-bizottsági határozat túlzott csehszlovák–magyar illetékszedési jogosultságot rögzített a Dunán. Az ügy dokumentumait lásd: MNL OL XIX-J-1-j 1969 Ausztria VI-56 00400.

– a Magyar Népköztársaság a többi résztvevő állammal teljes egységben cselekedett. A téma befejezéseként Fock elvtárs utalt arra, hogy a nyugati államoknak Csehszlovákiára kell bízniuk saját problémáinak rendezését; ezen országok hírközlő szervei akadályozzák a konszolidálást.

Fock elvtárs rámutatott a NATO és a Varsói Szerződés közötti lényegbeli különbségekre annak kapcsán, hogy az osztrákok igyekeztek egyenlőségi jelet tenni a két katonai blokk közé.

Az európai biztonságról Fock elvtárs kifejtette, hogy mi – mint a Felhívás¹²⁵ átadói – valamivel nagyobb felelősséget érzünk az ügy iránt, de a konferencia megszervezése, az ügyrend és a napirend megállapítása valamennyi résztvevő ország közös feladata lesz. Ezért erről konkrétumot ma még szinte lehetetlen mondani. Ismertette, hogy az átadáskor és közvetlenül utána az európai államok túlnyomó többsége pozitívan reagált a Politikai Tanácskozó Testület Felhívására, a NATO ülése azonban lehűtötte a várakozást. Most örömmel üdvözöljük a finn kormány kezdeményezését, mert meggyőződésünk, hogy ez újabb lendületet ad az európai biztonság ügyének.

Fock elvtárs ismertette álláspontunkat a Közös Piaccaal és az EFTA-val kapcsolatban és az osztrák fél támogatását kérte az utóbbival folyó technikai jellegű tárgyalásainkhoz, egyes részterületeken kiépíthető kapcsolatok vizsgálatához. Ugyancsak támogató-sukat kérte a GATT-ba való felvételünkhöz. Az Európai Gazdasági Bizottságot hasznos fórumnak értékelte. A Duna Bizottságon belüli problémával kapcsolatban kijelentette, hogy a Rajka-Gönyű Folyami Igazgatóság felállítása közös ügyünk Csehszlovákiával. Az ő nevükben nem nyilatkozhat, de részünkről készek vagyunk magunkat alávetni a Duna Bizottság döntésének, amit az ügy vizsgálatára kiküldött szakértők jelentése után hoznak.

A tízek klubját az eddigi tapasztalatok alapján nem tartjuk alkalmasnak arra, hogy közreműködjön az európai biztonság megeremtésében, mert az európai biztonsági konferencia előkészítése túllépte ezt a keretet, az több ország összefogását igényli. Viszont a biztonsági konferencia létrejötte után rész kérdések megvitatására jó szervezeti forma lehet.

Az osztrák fél azon taktikája ellenére, hogy kitérjen a fő nemzetközi kérdések megbeszélése elől, Fock elvtárs ismertette álláspontunkat a vietnámi, a közeli-keleti kérdésben, értékelte a két német állammal fennálló kapcsolatainkat és utalt rá, hogy Ausztriának hasonló viszonyt kellene kiépítenie a Német Demokratikus

¹²⁵ A Varsói Szerződés tagállamai Politikai Tanácskozó Testületének budapesti ülésén, 1969. március 17-én az európai biztonság és együttműködés kérdéseivel foglalkozó összeurópai értekezlet előkészítésére és megtartására vonatkozó felhívást fogadtak el, amelyet Magyarország diplomáciai úton juttatott el az érdekelteknek.

Köztársasággal, mint például amelyet a Magyar Népköztársaság, Lengyelország és Csehszlovákia tart fenn a Német Szövetségi Köztársasággal.

2) A kétoldalú kapcsolatok.

a) A két ország politikai kapcsolatainak alakulását Klaus kancellár látogatása óta eltelt időben a tárgyaló felek lényegében azonosan és pozitívan értékelték. Klaus kancellár és Fock elvtárs egyaránt a felső szintű személyes kapcsolatok folytatása, sőt elmélyítése mellett foglalt állást.

Fock elvtárs konkrét javaslatot tett a földművelésügyi és külügyminiszteri találkozóra, amelyet Klaus elvben elfogadott. Ugyancsak egyetértett Fock elvtársnak azzal a javaslatával, hogy a kormányfők három-négy évenként találkozzanak.

A politikai kapcsolatokról szólva Klaus szóvá tette a műszaki határzár kérdését. Értékelte az eddig történt intézkedéseket; kérte, hogy az aknamezőt teljesen számoljuk fel. Kifejezte azt a reményét, hogy idő múlva minden határberendezés eltűnik, s úgynevezett zöld határ jön létre a két ország között.

Fock elvtárs a határzár kérdésében röviden reagált. Kifejtette, hogy Klaus budapesti látogatása óta nagyon sok minden történt a határon, s közeledik az aknák eltávolításának befejezése. A műszaki határzár teljes eltávolításának az ideje még nem érkezett el; az akkor történhet meg, ha létrejön az európai biztonsági rendszer. Withalm alkancellár Fock elvtársnak, majd később a fogadáson Tímár elvtársnak élesen beszélt a határzár-ról. Az osztrák sajtó ezt a kérdést eléggé a középpontba állította, s a látogatás során több alkalommal cikkezett róla. Az osztrákok ragaszkodtak ahhoz is, hogy a határzár-ról a közleményben szó essék.¹²⁶

b) Röviden és pozitívan esett szó a plenáris ülésen a két ország kulturális és műszaki-tudományos kapcsolatairól. Klaus megköszönte a budapesti kulturális intézetükhöz felajánlott telket és további támogatást kért az építkezéshez. Fock elvtárs a tudományos akadémiák közötti kapcsolatok javítását, szervezettebbé tételét javasolta.

c) Mindkét kormányfő elismeréssel beszélt a már működő magyar–osztrák vegyes bizottságok, így az általános vegyes bizottság, a két határügyi, a kereskedelmi, a vízügyi bizottságok munkájáról; külön megemlítve, hogy a határügyi bizottságok munkája nyomán sokkal nyugodtabbá váltak a viszonyok a közös határszakaszon.

¹²⁶ A közös közlemény szerint a „magyar–osztrák határügyi vegyes bizottságok hasznosan ténykednek”. A magyar fél tájékoztatását azokról az intézkedésekről, „amelyeket a tartós nyugalom érdekében a közös határon eddig végrehajtott” az osztrák fél „megelégedéssel vette tudomásul”. *Népszabadság*, 1969. június 1., 1–2.

d) A gazdasági kérdésekről osztrák részről Mitterer kereskedelmi miniszter adott értékelést, illetve tett javaslatokat. A jelenleg érvényben lévő hosszúlejáratú árucse-re-forgalmi megállapodást (1968–1972) jó keretnek tekintette. Elmondása szerint árucikkeink több mint ötven százalékára liberalizációt vezettek be és hajlandók ezen az úton tovább haladni. 1968 elejétől alkalmazzák a vámok terén a legnagyobb kedvezmény elvét, bár egyezményesen csak 1968 végén szabályoztuk ezt a kérdést. Megállapította, hogy a két ország forgalma 1950–1960 között megháromszorozódott, és azóta csaknem duplájára nőtt. Kiemelte az 1968. évi gazdasági együttműködési egyezményt és öszre jelezte a vegyes bizottság létrehozását. Értékelése szerint a Szovjetunió és Csehszlovákia után a szocialista országok közül Magyarország Ausztria harmadik legfontosabb kereskedelmi partnere. A perspektíváról is pozitívan nyilatkozott, de helytelenül értékelte a Kliring-kapcsolatok jellegét; tartós passzívumunknak tulajdonította, hogy egyes nagy projektumokban az osztrák vállalatok korlátozva érzik magukat (LD-eljárás, műtrágyagyár, fogaskerekű vasút részére motorkocsik). Fock elvtárs válasza rámutatott a téves osztrák szemléletre és Tímár elvtárs a kereskedelmi miniszternél tett látogatása során részletesebben is megvilágította a tényleges álláspontot.

Jonas, Klaus, Withalm és Mitterer egyaránt beszélt a két ország közötti turizmus fejlesztésének szükségességéről. Néhányan megjegyezték azt is: osztrák részről szeretnék, ha magyar részről több turistát engednének Ausztriába és a turistaforgalom – úgymond – nem egyvágányú lenne. Withalm és Mitterer javasolta a vízumkényszer megszüntetését és szavá tette, hogy a magyar határon a turisták beengedésével kapcsolatos eljárás hosszadalmas és bürokratikus.

Fock elvtárs az értékelésében a gazdasági együttműködés további lehetőségei felkutatásának szükségességét hangsúlyozta azzal, hogy a kapcsolatok szélesítése érdekében további könnyítéseket várunk az osztrák féltől; így például további liberalizációt, vagy ahol ezt egyelőre nem lehet: a kontingensek felemelését. Javasolta, vizsgáljuk meg közösen a konvertibilis elszámolásra való áttérést, s ha az eredmény negatív, a mai forgalom méreteinek megfelelően a kereskedelmi-technikai hitelkeret felemelését. A két nemzeti bank kapcsolatairól szólva Fock elvtárs megemlítette, hogy az együttműködést fokozni lehetne a nemzetközi pénzügyi szervezetekben.

Az ipari együttműködés továbbfejlesztése érdekében Fock elvtárs javasolta, hogy a két fél mielőbb hozza létre az 1968. november 15-én aláírt egyezményben előírtaknak megfelelő vegyesbizottságot, amely többek között vizsgálja meg a már összekapcsolt villamosenergetikai rendszerek között a forgalom növelését; a gázrendszerek együttműködését; az ipari együttműködés keretében szállított áruk ne terheljék a kontingenslistákat és vámkedvezményben részesüljenek; az együttműködés fokozását – különösen a kooperációban előállított termékek elhelyezése vonalán – harmadik piacokon stb.

Klaus kancellár elvileg egyetértett Fock elvtárs javaslataival; hangsúlyozta, hogy azok pozitívek, elfogadhatók, üdvözlendők, s a bizottságoknak nagyon gyümölcsöző munkaterületük lesz.

Fock elvtársnak a Steyr Művekben tett látogatása során a vezérigazgató nagyon aláhúzta vállalata és a magyar vállalatok közötti ipari kooperáció hasznosságát és további javaslatokat tett az együttműködés fejlesztésére.

Tímár elvtárs és Koren pénzügyminiszter, illetve kereskedelmi miniszter megbeszélésein a fenti együttműködési témák konkrétan is megtárgyalásra kerültek.

3) A látogatás értékelése.

a) Fock elvtárs látogatását Ausztriában hasznosnak, pozitívnak tartjuk. Az osztrák fél a kisebb csipkelődések (határzár felvetése) ellenére tisztelettel és megbecsüléssel fogadta Fock elvtársat, és az osztrák vezetők valódi érdeklődést mutattak a kétoldalú kapcsolatok fejlesztése iránt. A látogatás újabb lehetőségeket nyitott a kétoldalú kapcsolatok továbbfejlesztésére. Fock elvtárs javaslata a szakminiszterek cserelátogatásainak szélesítésére megvalósítható, Jonas köztársasági elnök elfogadta Losonczy Pál elvtárs meghívását stb. A látogatás során alkalmunk nyílt arra is, hogy kifejtessük véleményünket a legfontosabb nemzetközi kérdésekben és megismerjük ezekben az osztrák álláspontot.

b) Az osztrák fél a fontos nemzetközi kérdésekben – amint ezt vártuk is – Ausztria semlegességére hivatkozva óvatos magatartást tanúsított.

c) Az osztrák sajtó és egyéb hírközlő szervek a látogatás előtt és alatt sokat és többségében pozitívan foglalkoztak a Magyar Népköztársasággal, a két ország kapcsolataival; kivéve a határzár kérdését, amiről valószínűleg felső biztatásra írtak. A sajtókonferencia – amelyen az osztrák és a külföldi sajtó képviselői és magyar tudósítók vettek részt – széles körű, s túlnyomórészt ugyancsak pozitív sajtóvisszhangot biztosított.

d) A belső és külső reakció nyomására és megnyugtatóására az osztrák fél szóvá tett néhány olyan kérdést is (műszaki határzár, a budapesti osztrák nagykövetség épület-problémája, 4-5 kettősbirtokos problémája, egy személy kiutazásának engedélyezése és egy kettős állampolgár letartóztatása), amelyeket nem kellett volna megemlíteni a kormányfők találkozásánál.

e) A tárgyalási témák konkretizálására, elmélyítésére vonatkozó javaslatainkat az osztrák fél elfogadta, Timár, Puja, Baczoni és Rosta elvtársak hasznos eszmecserét folytattak osztrák partnereikkel.

f) A látogatást kissé zavarta az Osztrák Néppártban kitört válság. Május 29-re hívták össze a párt országos vezetését, ahol fontos döntések születtek. Az ülés Klaust

és Withalmot megerősítette funkciójában, s így az 1970 márciusában sorra kerülő választásokig helyükön maradnak.

Puja Frigyes
a külügyminiszter első helyettese

MNL OL XIX-J-1-j 1969 Ausztria 10-1-00539/51. Jelentés a Forradalmi Munkás–Paraszt Kormányának Fock Jenő elvtárs hivatalos ausztriai látogatásáról. Géppel írt, sokszorosított kiadmány.

33.

Budapest, 1969. október 28.

**A Határőrség Országos Parancsnokságának jelentése
a Belügyminisztériumnak az aknamezítésről és az elektromos
jelzőrendszer kiépítéséről**

02960/1969.

Titkos

Jelentem, hogy 1969. évben a jóváhagyott terveknek megfelelően az SZ-100-as elektromos jelzőrendszert 44 km hosszban felépítettük és az aknamezítést 60,2 km-en felszámoltuk.

A feladatok végrehajtását részletes és összehangolt tervek alapján – a munka sajátosságának megfelelő kiképzési és módszertani foglalkozások levezetése után – 1969. április 9-én megkezdtük és október 30-án befejeztük, kivéve az elektromos szerelési és bekötési munkákat, mely november 15-ig fejeződik be.

A feladatokat – szükséges műszaki gépekkel és gépjármű technikával – a BM Karhatalomtól a 4. karhatalmi zászlóalj parancsnokság alárendeltségében 677 fő, a Honvédségtől egy út-hídépítő és egy aknamezítő zászlóalj 738 fő, a BM Határőrségtől a kisegítő, híradó és biztosító feladatokat 236 fő hajtotta végre.

Az elmúlt évekhez viszonyítva javult a munka szervezése és minősége. Az alegységek szoros együttműködésben, megfelelő operatív biztosítás mellett dolgoztak. Az építéshez szükséges anyagot folyamatosan biztosítottuk, anyaghiány miatt nem, azonban a nagy esőzések miatt sok volt a munkanap kiesés.

A nyugati kerületeknél ez évben létrehozott műszaki századok állományával, a műszaki-technikai gépcsoporttal biztosítottuk a jelzőrendszer folyamatos

karbantartását. Az aláásások megakadályozására – a jelzőkerítés alá – mintegy 96 km-en drótszálat és kötörmelékelt helyeztünk el a földbe és öt őr szakszakán végrehajtottuk a rozsdás tüskésdrót cserét. Gépkocsival történő kitérések megakadályozására 20,6 km hosszban árkot építettünk ki és a gazdasági kapukhoz 88 db műszaki akadályt létesítettünk.

A területi párt, állami és társadalmi szervek vezetői, a lakosság segítette a feladatok végrehajtását. Biztosítottuk a folyamatos tájékoztatásukat, észrevételeiket figyelembe vettük, kérésükre 3-4 km földutat, 25 km fahidat és a felületi víz elvezetésére 2,5 km árkot, 65 km átereszt építettünk.

A politikai nevelőmunka, a személyi állományról való gondoskodás és a munkafeltételek biztosításának eredményeként az állomány fegyelme, általános morálja jó volt, súlyosabb fegyelmi vétség, rendkívüli esemény nem történt. A biztonsági rendszabályokat – kisebb szabálysértésektől eltekintve – betartották.

Két esetben fordult elő 8 napon belül gyógyuló és egy alkalommal – 1969. szeptember 11-én – a honvédségi aknamezítő zászlóaljnál súlyosabb aknarobbanásos sérülés.

Az évi feladatok végrehajtásával az egész nyugati határszakaszon – kivéve a Fertőtónál és a magyar–jugoszláv–osztrák hármashatárnál 7,5 km-en, melyet 1968. évben már jelentettünk – befejeztük a jelzőrendszer felépítését. A jelzőrendszer hossza 249 km, mely 48 őrre van bekötve.

Az aknamezőt – az ez évi feladatok végrehajtásával együtt – mintegy 270 km-es szakaszon számoltuk fel és 1390 katasztrális hold földet adtunk át a helyi gazdasági szervezeteknek művelésre.

Az MSZMP Politikai Bizottság 1966. június 21-i határozata¹²⁷ alapján ez évben a jelzőrendszer felépítésével egyidejűleg – lehetőség szerint – az aknamező felszámolását is be kellett volna fejezni. Figyelembe véve azonban, hogy a Honvédség és a Karhatalom nem tudta biztosítani a szükséges erőt, műszaki gépeket és egyéb technikai eszközöket, az aknamező felszámolását 61 km-en és a régi műszaki zár külső kerítésének felújítását 28 km-en nem tudtuk befejezni. A várható lemaradást az 1968. évi munkák megkezdése előtt jelentettük.

A fenti munkák 1970. évben történő befejezéséhez mintegy 1200 fő – a feladat sajátosságának megfelelő technikai és műszaki eszköz – szükséges. A feladatok és az erők elosztására vonatkozóan javaslom:

¹²⁷ A nyugati határszakaszon új műszaki zár létesítésére vonatkozó határozat végrehajtásáról szóló jelentés: Jelentés a PB 1965. május 11-i – az új műszaki zár létesítésére vonatkozó – határozata végrehajtásáról. MNL OL M-KS 288. f. 5/398. ő. e.

a.) Figyelembe véve, hogy 1970-ben az április 4-i díszszemlén részt kell venni, a munkálatokat 1970. május 4-én megkezdeni és október 31-ig befejezni.

b.) Az aknamező – 35 km – felszámolásához a Honvédségtől 500 főt, a régi műszaki zár külső kerítésének – 28 km – felszámolásához a BM Karhatalomtól 600 főt, a biztosítási feladatokra a BM Határőrségtől 100 főt biztosítani.

Javaslatom elfogadása után a BM Karhatalom Országos Parancsnokságával és a Magyar Néphadsereg Műszaki Csoportfőnökségével a tervet kidolgozzuk, melyet jóváhagyásra 1969. december 31-ig felterjesztünk.

A kerületek műszaki és híradó alegységeivel, a műszaki technikai gépcsoporttal biztosítjuk a megépített jelzőrendszer folyamatos karbantartását, a manőver utak tökéletesítését és bővítését. Az 1965-ben megépített jelzőkerítésre tetőfa szerelését, a drótszalak 22-ről 24-re bővítését, továbbá mintegy 500 db csőáteresz cseréjét, javítását tervezzük 1970-ben.

A következő években a karbantartási és felújítási munkákhoz szükséges munkagépeket a műszaki dandártól igényelni és a KPM-től igénybe venni tudjuk. Kérem a kerületek műszaki századaihoz tervezett munkagépeket 1970. első felében biztosítani. A műszaki munkagépek rendszeresítését a BM I. Főcsoportfőnökséggel egyetértésben, az 1968. decemberi kollégiumi előterjesztésünkben kértük. A BM Kollégiuma ezt elfogadta úgy, hogy beszerzését az SZ-100-as jelzőrendszer építési költségeiből kell biztosítani.

Az eltelt időszak határőrizeti tapasztalatai az SZ-100-as jelzőrendszer alkalmazásának célszerűségét mutatják. A nyugati határszakaszon 1965-től 1968-ig mintegy 60%-kal csökkent a büntetlen határsértések száma. Ez évben ez tovább javult, jelenleg az arány 3,6%.

A hivatásos és sorozott állomány egyre eredményesebben tevékenykedik a jelzőrendszer határőrizetben történő alkalmazásának követelményei szerint. Megfelelően érvényesülnek a szolgálatsszervezés, riadócsoporthoz alkalmazása, a végrehajtó szolgálat ellátása helyes módszerei.

Fokozatosan csökkent a rendszeren jelzés nélkül keresztül jutó büntetlen határsértők száma. A tapasztalatok alapján folyamatosan megtett intézkedéseink – tetőfa, földbeásott drótszalak, kötőmelék alkalmazása – helyesnek bizonyultak.

A jelzőrendszer még eredményesebb alkalmazása érdekében – a három és fél év tapasztalatait feldolgozva – továbbra is nagy figyelmet kell fordítanunk: a kerületparancsnokságok, az alegységparancsnokok szolgálatsszervező tevékenységének javítására; az erők és eszközök célszerűbb felhasználására; a jelzés után teendő intézkedések és feladatok begyakorlására; a szolgálati kutyák és a H-63-as jelzőkészülékek célszerűbb alkalmazására; a jelzőrendszer leküzdhetőségének további csökkentésére.

Melléklet: 4 db.¹²⁸

1. sz.: Kimutatás az SZ-100-as jelzőrendszer 1969. évi építése során elvégzett főbb munkákról.

2. sz.: Kimutatás az SZ-100-as építése során elvégzett főbb munkákról és a résztvevő emberekről.

3. sz.: Kimutatás az 1970-ben elvégzendő aknamentesítésről és egyéb építési feladatokról.

4. sz.: Vázlat a nyugati határszakaszon az SZ-100-as jelzőrendszer befejezett építéséről és a tervezett aknamentesítésről.

Szabó Gusztáv
Vezérőrnagy
BM Határőrség Országos Parancsnoka

02960/1969. sz-hoz

1. sz. melléklet

Titkos!

Kimutatás
az SZ-100-as jelzőrendszer 1969. évi építése során elvégzett főbb munkákról

F. sz.	Megnevezés	Elvégzett főbb munkák	Összesen egység	Összesen mennyiség	Megjegyzés
1.	Talaj előkészítése során	Nyomvonal kialakítás – tuskórobbantás – beszállított föld gépkocsival – megmozgatott föld munkagépekkel	km db m ³ m ³	35 11.635 49.532 176.750	

¹²⁸ A 2-4. számú mellékleteket nem közöljük.

F. sz.	Megnevezés	Elvégzett főbb munkák	Összesen egység	Összesen mennyiség	Megjegyzés
2.	AI- és felépítmény készítése során	Hídépítés (10 helyen) – áteresztés építés a talajszint alatt – övások építés – kézi profilozás	km db km m ²	182 171 35 266.810	
3.	Jelző és egyéb kerítés építése során	Jelzőrendszer építése – gazdasági kapu építése a jelzőrendszeren – híradóvonal építés és szerelési munkák – belső drótkerítés bontás – vadfogó és terelő drótkerítés építés	km db km km km	44 26 58,9 44,8 50	
4.	Aknamentesítés	Aknamezők felszámolása az államhatáron – aknamentesített terület felszántása és átadása a mezőgazdaságnak	km km	60,2 290	28.940 db akna

MNL OL XIX-B-1-z (37. d.) Tájékoztató jelentés az SZ-100-as elektromos jelzőrendszer 1969. évi építési és aknamentesítési munkáinak befejezéséről. Géppel írt tisztázat.

34.

Budapest, 1973. április 5.

A Külügyminisztérium jelentése az MSZMP KB Politikai Bizottsághoz Bruno Kreisky kancellár hivatalos magyarországi látogatásáról

Külügyminisztérium
32/PJ/1973. „B”

Szigorúan titkos!

Fock Jenő elvtársnak, a Minisztertanács elnökének meghívására dr. Bruno Kreisky, az Osztrák Köztársaság szövetségi kancellárja 1973. március 28–30. között hivatalos látogatást tett Magyarországon.

Tárgyalásokat folytatott Fock Jenő elvtárral, fogadta őt Losonczy Pál elvtárs, az Elnöki Tanács elnöke és Apró Antal elvtárs, az Országgyűlés elnöke. A rendezvényeken találkozott a kormány több tagjával.

Az osztrák kancellárt magyarországi útjára elkísérte a velünk határos, illetve hazánkhoz közel fekvő három tartomány főnöke,¹²⁹ és az Osztrák Nemzetgyűlés három pártjának frakció-vezetője.¹³⁰

Az eszmecsere során arra törekedtünk, hogy ösztönözzük az osztrák kormányt:
– a megoldásra váró nemzetközi kérdésekben aktívabb és pozitívabb állásfoglalásra;
– kétoldalú kapcsolatainkban az eddig megkötött egyezmények gazdagabb tartalommal való megtöltésére, az ipari kooperációk továbbfejlesztésére, a szakminisztériumok közötti munkakapcsolatok bővítésére és a határmenti megyék, illetve tartományok rendszeresebb együttműködésére.

I.

Véleménycsere nemzetközi kérdésekről.

Miután Kreisky bevezetőjében csak általánosságokban érintette a nemzetközi helyzetet, Fock elvtárs részletesen kifejtette véleményünket a fontosabb kérdésekről. Megállapította, hogy sok kérdésben azonos vagy közeli a két kormány álláspontja. Külpolitikai

¹²⁹ Friedrich Niederl (ÖVP), Steiermark, Theodor Kery (SPÖ), Burgenland és Andreas Maurer (ÖVP), Alsó-Ausztria tartományfőnöke.

¹³⁰ Stephan Koren, az ÖVP, Friedrich Peter, az FPÖ parlamenti frakcióvezetője és Leopold Gratz, az SPÖ ügyvezető parlamenti frakcióvezetője.

téren kormányaink között több kérdésben együttműködés van, amit fokozni és szélesíteni lehet. Pozitívan értékelték a két kormány együttműködését a helsinki előkészítő megbeszélések beindulása előtt és a két ország küldöttségének jelenlegi munkakapcsolatát Helsinkiben. Rámutatott ugyanakkor, hogy a napirendi vitában két kérdésben lényeges eltérés mutatkozik álláspontjaink között:

1.) A közel-keleti kérdés napirendre tűzésével nem értünk egyet, mert ez csak feleslegesen terhelné és a halogatás irányába vinné a konferenciát.

2.) A biztonság katonai vonatkozású kérdéseinek napirendre tűzésével sem értünk egyet.

A közel-keleti válság megoldását illetően Fock elvtárs röviden kifejtette álláspontunkat, megjegyezve, hogy az USA támogatása nélkül Izrael nem szabotálhatná a Biztonsági Tanács 1967. novemberi határozatát.¹³¹

Megelégedéssel nyugtázta a két ország képviselőinek együttműködését az ENSZ-ben, annak szakosított szervezeteiben és más nemzetközi fórumokon Kreisky – Fock elvtárs szavaira reagálva – elmondta, hogy Ausztria kezdettől fogva az Európai Biztonsági Konferencia megtartása mellett szállt síkra. Előrehaladást látnak Helsinkiben. Problematikusnak ítélte a „kölcsonös és kiegyensúlyozott csapatcsökkentés” kérdését, amelynek – véleménye szerint – előbb-utóbb az Európai Biztonsági és Együttműködési Konferencia elé kell kerülnie. Kitért azon álláspont mellett, hogy a Közel-Kelet ügyét is napirendre kell tűzni, ha nem is feltétlenül az első konferencián.

Megítélése szerint, ha kihagynánk a napirendből a fenti kérdéseket, akkor az Európai Biztonsági és Együttműködési Konferencia végeredménye csak egy formális nyilatkozat lehetne, lényeges tartalom nélkül.

II.

Véleménycsere kétoldalú kapcsolatainkról.

1.) A két kormányfő pozitívan értékelték a magyar–osztrák kapcsolatokat. Egyetértettek, hogy kapcsolataink 1964 óta töretlenül fejlődnek. Nagy fontosságot tulajdonítottak a felsőszintű találkozónak és e találkozók hatásának a kormányzati és helyi közigazgatási szervek, valamint a vállalatok közötti együttműködésre.

2.) Kreisky az Európai Biztonsági és Együttműködési Konferencia kilátásaira és az Európában végbemenő enyhülési folyamatra hivatkozva javasolta a vízumkényszer eltörlését és kishatárforgalmi egyezmény kötését.

¹³¹ Az ENSZ Biztonsági Tanácsának 242. számú határozata a közel-keleti helyzetről 1967. november 22-én, melyben felszólította Izraelt a harmadik arab-izraeli háborúban elfoglalt területek kiürítésére.

Hivatkozott a más szomszédos államokkal, illetve távolabb fekvő szocialista országokkal korábban megkötött hasonló egyezmények pozitív tapasztalataira.

Fock elvtárs azt válaszolta, hogy a vízumkényszer eltörlése és kishatárforgalom bevezetése már nem politikai kérdés nálunk, hanem elsősorban idegenforgalmi kapacitásunk korlátaival függ össze. Idegenforgalmunkat csak a feltételek bővítésével arányban tudjuk fejleszteni és semmi olyat nem teszünk, ami zavarokhoz, későbbi visszalépésekhez vezet. Javasolta, hogy az e téren történő előbbre lépés érdekében a gazdasági, kulturális és sportügyekben utazók részére kölcsönösen vezessük be az illetékmentes vízumok kiadását, és fejlesszük tovább a határmenti területek közvetlen gazdasági és kulturális kapcsolatait.

3.) Az osztrák kancellár kiemelte a két ország gazdasági kapcsolatainak fontosságát. Számadatokkal is alátámasztva rámutatott, hogy a KGST-országok közül Ausztriának az utóbbi években Magyarországgal fejlődött legdinamikusabban kereskedelmi-gazdasági kapcsolata; az osztrák export 1972-ben meghaladta, az import megközelítette a két milliárd schillinget és ezzel Magyarország első helyen áll a KGST-országok között. Hozzátette, hogy ebben az eredményben – amelyre korábban nem számítottunk – nagy szerepe van a két ország közötti ipari, gazdasági és műszaki együttműködési szerződésnek. További lehetőségeket látnak a gazdasági kapcsolatok fejlesztésére. Javasolják ebből a szempontból is a határmenti területek fokozottabb bevonását és kérik, hogy aktívabban vegyünk részt a grazi vásáron.

Fock elvtárs meglelégedéssel nyugtázta a két ország gazdasági kapcsolataiban bekövetkezett fejlődést. Ugyanakkor kifejtette, hogy Ausztriának a Közös Piacal aláírt szabadkereskedelmi megállapodása hátrányos helyzetet teremt a magyar export számára. Ezt nem ellensúlyozzák a később teljesen felszabaduló kontingensek sem. Nehezíti a megállapodás a két ország ipari együttműködését is, továbbá a Közös Piacnak nyújtott osztrák mezőgazdasági preferenciák hátrányosak a magyar mezőgazdasági export számára.

Az osztrák kormányfő nem tagadta, hogy Ausztriának a Közös Piacal kötött megállapodása problémákat okoz a magyar–osztrák gazdasági kapcsolatokban is. A Közös Piacchoz való viszonyukon nem hajlandók változtatni. A két kormányfő megállapodott: az illetékes minisztériumok közösen vizsgálják meg, hogy milyen áthidaló megoldással lehet biztosítani, hogy Magyarországot károsodás ne érje, a magyar áruk versenyképessége ne romoljon Ausztriában.

Fock elvtárs javasolta a két ország közötti gépipari kooperáció fokozását és egyúttal felvetette, hogy az ipari kooperációknál a vámokat csökkenteni kellene, esetleg kölcsönösen eltörölhetnénk azokat. Egyetértésünket fejezte ki a határmenti megyék és tartományok gazdasági kapcsolatainak fejlesztését illetően. Ígéretet tett a grazi vásáron való nagyobb volumenű és szervezettebb formában történő részvételünkre.

4.) Az egyezményes kapcsolatokról szólva Kreisky felvetette, hogy a jogsegély- és kiadatási egyezmények aláírásánál nem lehet junktimot alkalmazni. Reményének adott kifejezést, hogy a problémák megoldódnak, de a megoldás módozatairól nem tett említést. Egy régebbi magyar indítványra hivatkozva javaslatot tett szociálpolitikai, biztosítási egyezmény kötésére.¹³²

Fock elvtárs válaszában rámutatott, hogy a két ország között sok jó szerződés van érvényben. Most kölcsönösen arra kell törekednünk, hogy ezeket minél sikeresebben hajtsuk végre, tényleges tartalommal töltsük meg. Nagy feladat vár ebből a szempontból az egyébként jól működő kormányközi vegyes bizottságokra; aktívabbnak kell lenniük és szélesebb összefüggéseiben kell vizsgálniuk a hozzájuk tartozó szakterületeket. A jogsegély- és kiadatási egyezményekkel kapcsolatban kifejezte azon reményét, hogy a konzuli egyezmény tárgyalására áprilisban összeülő szakértők a másik két egyezmény ügyében is előbbre tudnak lépni és mindhárom egyezmény aláírására néhány hónapon belül sor kerülhet.

Elmondta, hogy az 1969-ben aláírt műszaki-tudományos egyezmény végrehajtásának realizálására a magyar fél a közelmúltban konkrét javaslatokat tett és várja az osztrák fél választát. A szociálpolitikai egyezménnyel kapcsolatban a kérdés részletes vizsgálatának szükségességére hívta fel a figyelmet és javasolta, hogy ezzel az illetékes minisztériumokat bízzák meg.

6.) A két ország kulturális kapcsolatairól szólva Kreisky meglegedését fejezte ki a budapesti osztrák kulturális intézet ügyében nyújtott segítségért. Ugyanakkor felvette, hogy nemcsak a fővárosok közötti kulturális csere fejlesztését kívánják, hanem szorosabb és szélesebb együttműködést javasolnak e téren is a határmenti területek között.

Javasolta az eddigi kulturális és sportcseréket az oktatás és egészségügy területére is kiterjeszteni.

Fock elvtárs egyetértését fejezte ki, azzal a kiegészítéssel, hogy az illetékes megyei és tartományi vezetők évente dolgozzanak ki munkaterveket és ezek végrehajtását a magyar kormány támogatni fogja.

7.) Az osztrák kancellár a kétoldalú kapcsolatok körében vetette fel az ún. „Európa-csatorna” (Duna–Majna–Rajna) ügyét, amely a közlekedési, szállítási, energiagazdálkodási problémákon enyhít, de veszélyezteti az emberi környezetet. Kreisky szerint a Duna-menti országok közül Ausztria és Magyarország számára a legfontosabb a csatorna. Ebből kiindulva javasolta, hogy vegyesbizottságot hozunk létre a téma

¹³² Ebben az ügyben 1973 júliusában emlékeztetőt is átadtak a magyar félnek. MNL OL XIX-J-1-j 1973 Ausztria 10-62-003543. Szociálpolitikai egyezmény kötése Ausztriával; illetve uo. 1985 Ausztria 10-63-00426/2. Magyar–osztrák szociálpolitikai egyezmény.

vizsgálatára és együttműködésünk kialakítására. (A Magyar Tudományos Akadémián megtartott előadásában javaslatát kiegészítette azzal, hogy ebben a lényegében összeurópai kérdésben Ausztria kész velünk közösen kezdeményezni az Európai Biztonsági és Együttműködési Konferencián).

Megemlítette a Duna-Odera-csatorna kérdését is, amely iránt szintén érdeklődnek, de ennek megvalósulása szerinte még messze van; az elsősorban érdekelt csehszlovákok a kivitelezés idejét (7-8 év) és a költségeket illetően túlzottan optimisták.

Fock elvtárs válaszában rámutatott, hogy az „Európa-csatorna” ügyével magyar részről régen foglalkozunk. Egyetértünk a csatorna jelentőségének értékelésével. Javasolta, hogy következő lépésként szakemberek üljenek össze, egyeztessék az eddigi munkát és tegyenek javaslatot a jövőbeni együttműködés formájára. Érdekeltek vagyunk a Duna–Odera-csatornában is, de azt javasoljuk, hogy az osztrák fél először a csehszlovákokkal egyeztessen és ezt követően készek vagyunk mi is tárgyalni erről.

8.) Fock elvtárs tájékoztatást adott a jugoszlávokkal közös kivitelezésben tervezett adriai kőolajvezetékéről. Elmondta, hogy magyar részről érdekeltek vagyunk egy második, esetleg olasz-osztrák–magyar–csehszlovák kooperációban épülő – Ausztrián áthaladó – kőolaj-vezeték építésében is.

Érzékeltette, hogy a jugoszlávokkal tervezett vezeték építésének esetleges elhúzódása esetén mi meggondoljuk a másodiknak említett kőolaj-vezeték előbbre hozását. Ezenkívül javaslatot tett, hogy – az elektromos hálózathoz hasonlóan – gondolkozzunk a két ország gázvezeték-hálózatának összekapcsolásán is.

9.) Fock elvtárs javasolta, hogy a két ország külügyminiszterei, külkereskedelmi miniszterei és közlekedési miniszterei között már meglévő rendszeres kapcsolatokat terjesszük ki a pénzügyminiszterekre, a földművelésügyi miniszterekre és az építésügyi miniszterekre is. Kreisky ezzel egyetértett.

10.) A Fock elvtárral történt négy szemközti megbeszélés alkalmával Kreisky azt kérte, hogy a Magyarországról származó hús importból a Szocialista Párt befolyása alatt álló osztrák fogyasztási szövetkezetek nagyobb arányban részesüljenek. Ez lehetővé tenné a magánvállalkozók és az agrárburzsoázia árfelhajtó tevékenységének korlátozását, Fock elvtárs ígéretet tett a kérés pozitív megvizsgálására.

11.) A látogatásról közös közleményt adtunk ki¹³³, amelynek előkészítése során kiütözköztek a véleményeltérések a nemzetközi élet több fontos kérdésében. (Közel-keleti helyzet, müncheni diktátum kérdése, a NATO és az USA megítélése stb.)

12.) Kreisky meghívta Fock Jenő elvtársat hivatalos ausztriai látogatásra. Fock elvtárs elfogadta a meghívást.

¹³³ *Népszabadság*, 1973. március 31., 3.

Kreisky kancellár a Losonczy elvtársnál tett látogatás alkalmával is pozitívan értékelt országaink kapcsolatait. Kifejtette, hogy a magyar–osztrák viszonyt az osztrák–csehszlovák kapcsolatok alakításához is példának tekintik. Célzott arra, jó lenne hatni Csehszlovákiára, hogy a ránk való hivatkozásban ne lássanak rosszindulatot.

Apró elvtársnál tett látogatásuk alkalmával a kancellár és kísérete parlamenti és helyi közigazgatási rendszerük, a törvényalkotás, menete és tanácsaink önállóságának foka iránt érdeklődött.

III.

A látogatás értékelése.

1.) Kreisky-nek a magyarországi látogatással belpolitikai céljai is voltak, tekintettel az Osztrák Szocialista Pártot a közelmúltban ért vereségekre. Erre mutat kíséretének összetétele, egész magatartása a látogatás alatt és az a nagy figyelem, amelyben az ide érkezett osztrák és külföldi újságírókat részesítette.

2.) Az osztrák kancellár mindvégig szerény magatartást tanúsított. Kerülte a vitát és minden alkalmat megragadott annak bizonyítására, hogy látogatása sikeres volt, tárgyalásai jó légkörben folytak és a magyar–osztrák viszonyban nincsenek számottevő problémák. Nyilatkozataiban a véleménykülönbségekről is óvatosan fogalmazott. (A budapesti sajtókonferencián azt is kifejtette, hogy Magyarország miért ellenzi a közel-keleti kérdés napirendre tűzését a biztonsági konferencián; Bécsben hosszasan magyarázta, hogy Kádár elvtárral nem találkozott, mivel ő külföldön nem megy pártházakba, Magyarországon pedig a párt és állami funkció szigorúan ketté van választva. Ez utóbbi kérdéssel összefüggésben megemlítendő, hogy a látogatás előkészítése során Kreisky munkatársai, Budapesten pedig maga Kreisky is felvette a Kádár elvtárral való találkozást. Erre azonban nem került sor, mivel Kreisky a találkozást nem az MSZMP KB székházában, hanem máshol, valamilyen rendezvény keretében képzelte el.)

3.) A látogatás hasznosan illeszkedett be a két ország közötti magas szintű kapcsolatok folyamatába. Várható, hogy néhány területen (szakminiszterek rendszeres találkozóinak kiszélesítése, a határmenti területek közötti gazdasági kapcsolatok fejlesztése, a kormányközi vegyes bizottságok tevékenységének tartalmasabbá tétele, az Ausztria és a Közös Piac kapcsolatai ránk nézve hátrányos következményeinek áthidalása, olajvezeték építése) előbbre tudunk lépni.

4.) Számunkra is van előnye annak, hogy Kreisky ilyen összetételű kísérettel érkezett hozzánk. Ő ezt annak demonstrálására szánta, hogy a Magyarországgal való

jószomszédi viszony nem függvénye az osztrák belpolitika hullámzásainak, minden politikai irányzat egyetértésével találkozik.

5.) Az is nyilvánvaló volt, hogy a Csehszlovákiával való kapcsolatai formálásánál az osztrák kormány igyekszik felhasználni a magyar–osztrák kapcsolatokat.

IV. Határozat-tervezet.

Az MSZMP KB Politikai Bizottsága jóváhagyólag tudomásul veszi az osztrák kancellár hivatalos magyarországi látogatásáról készített jelentést és felkéri a kormányt, hogy tegye meg a szükséges intézkedéseket az osztrák kancellárral folytatott tárgyalás során felmerült javaslatok további vizsgálatára és gyakorlati megvalósítására.¹³⁴

Puja Frigyes s. k.

A jelentést összeállította: Nagy János külügyminiszter-helyettes.

A jelentést jóváhagyta: Fock Jenő, a Minisztertanács elnöke

MNL OL XIX-J-1-j 1973 Ausztria 10-13-00678/36. Jelentés az MSZMP Központi Bizottsága Politikai Bizottságának dr. Bruno Kreisky, az Osztrák Köztársaság szövetségi kancellárjának hivatalos magyarországi látogatásáról. 1973. március 28–30. Sokszorosított kiadmány.

¹³⁴ A jelentést a Politikai Bizottság 1973. április 10-i ülésén elfogadták. MNL OL M-KS 288. fond 5/608. ő. e. A minisztertanács 1973. április 12-i ülésén határozathozatal nélkül tudomásul vette a jelentést.

35.

Budapest, 1975. január 15.

**A Belügyminisztérium tájékoztatója a Külügyminisztérium számára
a magyar–osztrák utasforgalom tapasztalatairól**

Belügyminisztérium
Igazgatásrendészeti Csoportfőnökség

Szigorúan titkos!

28-693/1974.

Hiv. sz.: 004867/26/74.

Esztergályos Ferenc elvtársnak,
csoportfőnök
Külügyminisztérium

Kedves Esztergályos Elvtárs!

Hivatkozással fenti számú leveledre, a magyar–osztrák kapcsolatok igazgatásrendészeti vonatkozású kérdéseiről az alábbiakban tájékoztatlak:

Útlevelrendészet:

1970. január 1-től 1974. december 31-ig 657 személy kivándorlását engedélyeztük Ausztriába.

Ezek évenkénti megoszlása:

1970-ben: 138

1971-ben: 114

1972-ben: 124

1973-ban: 137

1974-ben: 144

657

A kérelmezők többsége nő, akik házasságkötés miatt; kisebb része pedig kiskorú gyermek, akik a jogellenesen külföldön tartózkodó szüleikhez kérték kivándorlásuk engedélyezését.

Konzuli útlevéllal ellátott magyar állampolgárok:

Adataink szerint 1974. december 31-ig 1563 konzuli útlevéllal ellátott magyar állampolgár él Ausztriában. Többségük nő, akik osztrák állampolgárral történt

házasságkötésükre tekintettel kedvezményes honosítással elnyerik az osztrák állampolgárságot és útlevelet. Erre hivatkozással az osztrák szervek nem hajlandók elismerni a magyar konzuli útlevelüket azzal, hogy egy személynek két útlevele nem lehet. Konzuli útlevelükbe tartózkodási engedélyt, munkavállalási engedélyt nem kapnak. Számos esetben előfordult, hogy osztrák rendőri szervek kikérdezték az évente Magyarországra többször hazalátogató konzuli útlevelesek, hogy miért utaznak olyan gyakran Magyarországra, kihez mennek, miért használják konzuli útlevelüket és miért nem az osztrákot. Esetenként közlik velük, szívesebben vennék, ha legközelebbi útjuk során a Magyarországra történő beutazáshoz is osztrák útlevelüket használnák. Egyes egyetemeken, munkahelyeken a kettős állampolgárságot sem tűrik, ragaszkodnak a magyar állampolgárságról való lemondáshoz.

1970. január 1-jétől 1974. december 31-ig összesen 490 személy végleges hazatérését engedélyezték Ausztriából.

Ezek évenkénti megoszlása:

1970-ben: 120

1971-ben: 52

1972-ben: 63

1973-ban: 154

1974-ben: 101

490

A hazatérésre jelentkezők döntő része a fiatalabb korosztály kategóriáját képezi. Általában egyszerű emberek, akik meggondolatlanságból, vagy a pár napos turistautazás során rábeszélésre, kalandvágyból, esetleg jobb kereseti lehetőség reményében maradnak kint jogellenesen. A hazatérés gondolatával foglalkozó személyeket a legkülönbözőbb negatív hatások érik: a lebeszélés, a fenyegetés, a követségen történő „lefogás”-sal, hazai börtönbüntetéssel való rémisztgetés nyomásztólag hat az érintett személyekre.

Az utóbbi időben nem csökkent, hanem erősödött a magyar turisták zaklatása, disszidálásra való rábírása. Feltehetően az osztrák hivatalos szervek irányítása alatt egyes elemek a pályaudvarokon és különböző gócpontokon rendszeresen kutatnak állampolgáraink után.

Az osztrák hatóságok továbbra is fenntartják a traiskirchener lágert,¹³⁵ a disszidensek 80-85%-a kerül be oda. A láger életformája, légköre évek óta semmit nem változott.

¹³⁵ A Bécs melletti Traiskirchenben lévő egykori laktanyában alakították ki az Ausztriába érkező menekülteket befogadó tábor.

Az osztrák hatóságok a disszidensek közötti tevékenységükön nem változtattak, sőt fokozzák velük szembeni ellenséges tevékenységüket.

Az Ausztriában tartózkodó magyar állampolgárok érdekvédelme:

Tapasztalataink szerint a súlyos közlekedési balesetet szenvedett magyar állampolgárokról a rendőri szervek közvetlenül és haladéktalanul értesítik bécsi nagykövetségünket, ezzel szemben a kényszerintézkedés alá vont állampolgárainkról hivatalos értesítést nem kapnak.

Több esetben előfordult, hogy bécsi nagykövetségunktől Ausztriában tartózkodó magyar állampolgár hollétének megállapítását kértük. Nagykövetségünk az osztrák Külügyminisztériumhoz fordult kéréssel, de az ilyen intervenció a legritkább esetben járt eredménnyel. A Külügyminisztérium a jegyzékekre vagy nem válaszolt, vagy hosszú idő elteltével negatív választ adott, hivatkozva bejelentkezési rendszerükre, ami a tapasztalat szerint csak egyszerű kifogás.

Ez minden további akadálytól is eltekintve annyit jelent, hogy pl. egy turistaútra kiutazó magyar állampolgár hollétét – legyen akár bűncselekmény áldozata – nem áll módunkban megállapítani.

Az érdekvédelem kérdése az Általános Vegyesbizottság ülésén nagy nyomatékkal vetődött fel. A tárgyalás óta általánosítható tapasztalatunk még nincs.

Idegenrendészet:

A Magyar Népköztársaság területére be-, illetve átutazó osztrák állampolgárok számának alakulása:

	1973. évben	1974. évben
turista:	194.815	208.417
rokonlátogató:	31.070	32.857
hivatalos:	43.129	46.205
Dipl.-Szolg.-KÜM:	3.029	3.242
KEO ki-, beutazó:	342	252
Beutazó összesen:	272.385	290.973
Átutazó összesen:	37.725	34.663
Összesen:	310.110	325.636

A hazánkban beutazó osztrák állampolgárok száma évről évre emelkedik. A nem szocialista országokból beutazók közül az NSZK állampolgárok után az osztrák beutazások száma a legmagasabb. (Pl.: 1974-ben 1.128.495 fő utazott be a nem szocialista országokból és ebből 325.636, 29% volt osztrák állampolgár.)

Az utazásul célját tekintve a turistaként beutazók után a hivatalosan beutazó osztrák állampolgárok száma a legmagasabb. 1974-ben 46.205 fő utazott be hivatalosan, ez egyben az összes, hazánkba hivatalos jelleggel beutazó nem szocialista országok állampolgárainak – 82.267 fő – 50%-a.

Ez az aránytalanul nagy növekedés, ami véleményünk szerint nem indokolt, az 1969. évi magyar–osztrák államközi egyezmény¹³⁶ következményeként volt tapasztalható, ugyanis a hivatalosan beutazók jelentős része nem kereskedelmi gazdasági vagy tudományos célból, illetve a párt- és tömegszervezetek megbízottjaként utazik be, hanem az Osztrák Kereskedelmi Kamara igazolását használják fel arra, hogy a vízumdíj befizetése és a kötelező valutabeváltás alól mentesüljenek.

Az ugrásszerű növekedés az alábbi adatokkal jól érzékelhető:

Hivatalosan beutazók:

1969-ben	1970-ben	1971-ben	1972-ben	1973-ban
13.986	23.706	31.275	35.438	43.129

Kényszerintézkedések:

	1973. év:	1974. év:
őrizetbe vétel:	11	14
előzetes letartóztatás:	–	3
lakhelyelhagyási tilalom:	–	20
kiutasítás:	4	5
tart[ós] eng[edély]megvonás:	12	19

A beutazó osztrák állampolgárok által elkövetett főbb bűncselekmény típusok a következők voltak:

- a.) Közbiztonság és közrend elleni bűncselekmények közül:
  - tiltott határátlépés és annak kísérlete, valamint tiltott határátlépéshez segítségnyújtás;
  - közlekedési bűncselekmények.

¹³⁶ A szolgálati vízum-kényszer megszüntetéséről szóló egyezménytervezetet 1969. január 17-én parafrálták Budapesten.

b.) Népgazdaság elleni bűncselekmények közül:
– vámbűncselekmények.

1974. évben, nem jelentős mértékben, de növekedett az osztrák állampolgárokkal szemben foganatosított kényszerintézkedések száma. 5 fő részéről fordult elő tiltott határátlépéshez segítségnyújtás. Növekedett a közlekedési baleseteket okozók, valamint a nagyobb összegű vámbűntetteket elkövetők száma is.

1974-ben kiutasítottuk a Magyar Népköztársaság területéről Rieschl Lorenz (Andau, 1935) osztrák állampolgárt, aki tiltott határátlépést követett el. A magyar és az osztrák igazságügyi szervek között létrejött megállapodás értelmében 1974. május 17-én kiadtuk az illetékes osztrák szerveknek.

1974-ben is folyamatosan tájékoztattuk a Külügyminisztérium Konzuli Főosztályát az osztrák állampolgárokkal kapcsolatos halálesetokről, balesetokről és az alkalmazott kényszerintézkedésekről.

Elvtársi üdvözlettel:
Kukk István r[endőr] ezredes s. k.
csoportfőnök

MNL OL XIX-J-1-j 1975. Ausztria 10-1-00276/4. Géppel írt kiadmány.

36.

Budapest, 1975. március 10.

**Faluvégi Lajos pénzügyminiszter jelentése a minisztertanácshoz
a Hannes Androsch pénzügyminiszterrel folytatott megbeszéléseiről**

Szigorúan titkos!

Pénzügyminiszter
1-0020/1975. TŰK.

Dr. Hannes Androsch osztrák szövetségi pénzügyminiszter meghívására – 1973. évi budapesti látogatása viszonzásaként – látogatást tettem Ausztriában.

A bécsi tárgyalások befejezésekor fogadott dr. Bruno Kreisky, az Osztrák Köztársaság kancellárja. Kreisky hangoztatta, hogy a magyar–osztrák kapcsolatok igen jól fejlődnek, e kapcsolatok bővítésére reális lehetőséget lát. Számos új kooperációra nyílna mód, ha fokoznánk a harmadik világ piacain való közreműködésünket. E kapcsolatok kialakításába be kellene vonni a gazdag olajtermelő országokat is, mivel

a szükséges anyagi eszközökkel egyedül Ausztria nem rendelkezik. Véleménye szerint a magyar népgazdaság számára nagy tartalékok rejlenek a turistaforgalom fejlesztésében, az osztrákok részéről nagyon nagy az érdeklődés, Magyarország továbbra is igen vonzó. Üdvözlését küldte Fock elvtársnak, meleg, elismerő szavakkal emlékezett meg a korábbi személyes kapcsolatáról, és reményét fejezte ki, hogy hamarosan Bécsben üdvözölheti.

A magyar–osztrák pénzügyi tárgyalások során az alábbi témákat érintettük:

1. A Minisztertanács 3565/74. MT számú határozatában foglalt felhatalmazás alapján új egyezményeket írtunk alá a kettős adóztatás kizárására a jövedelem-, a hozadéki és vagyonadók, valamint a hagyatéki és öröklési adók terén. Az együttműködésre szélesebb kereteket biztosító egyezményekben az adóztatás eszközeivel kívánjuk elősegíteni a két ország területén működő osztrák, illetve magyar vállalatok és a közös érdekelttségű gazdasági társulások tevékenységének kibontakoztatását. Az egyezmények egyben kedvezően befolyásolhatják más fejlett tőkés és fejlődő országokkal (pl. Angliával, Olaszországgal, Indiával) folyamatban, illetve előkészületben levő tárgyalásainkat, mivel az egyezményekben kialakított adózási módszerek megfelelnek a korszerű nemzetközi gyakorlatnak.

2. Áttekintettük az ipari kooperációk pénzügyi és vámproblémáit. Ismételten felvettem, hogy bár a magunk részéről nagy örömmel nyugtázzuk a kooperációs kapcsolatok dinamikus növekedését, úgy látjuk, jó néhány olyan további nagyobb együttműködés körvonalai rajzolódnak ki, amelyeket eddig még a lehetőségekhez képest nem használtunk ki megfelelően. Ebben néha szerepet játszik az is, hogy míg magyar részről – a nemzetközileg elfogadott eljárások keretében – a kooperációk vámkedvezményt élveznek, az osztrák fél eddig nem látta lehetségesnek hasonló preferenciák alkalmazását. Ez rendkívül megnehezíti a magyar áruk elhelyezését az osztrák piacon.

Bár felvetésem osztrák részről ezúttal nagyobb megértéssel találkozott, a belső pénzügyi szabályozásra és nemzetközi kötelezettségeikre hivatkozással kitértek az elől, hogy a vámkérdést általánosan, számunkra kedvezőbb módon rendezzék. Megállapodtunk viszont abban, hogy – a jelenlegi gyakorlattal szemben – a két ország illetékes pénzügyi szervei már a kooperációk kialakulásának folyamatában áttekintik a felmerülő vámjellegű problémákat és egyedi mérlegelés alapján, operatíván kísérlik meg a pénzügyi akadályok elhárítását. Ennek első lépéseként részletes ismertetőt állítanak össze és juttatnak el részünkre a jelenleg érvényes osztrák vámrendelkezésekről és azok alkalmazásának gyakorlatáról.

3. Mind pénzügyminisztériumi tárgyalásaim során, mind a meglátogatott osztrák vállalatoknál (Vöest-Alpine, Linz; Simmering-Pauker, Bécs) folytatott megbeszéléseken felmerült a harmadik piaci együttműködés kérdése. Osztrák részről több alkalommal említették, hogy az eredményes és sikeres közös fellépéshez szükséges volna,

ha az érdekelt magyar vállalatok nagyobb rugalmasságot tanúsítanának, gyorsabban visszatérnének az ajánlatokra. Osztrák partnereink elismeréssel szölktek a magyar áruk és szolgáltatások mőszaki-technikai színvonaláról, megjegyezték azonban, hogy a termelés befejező fázisa sokszor elmarad a nemzetközi igényektől. A harmadik piacon való sikeres együttműködés további problémájának látják osztrák részről, hogy a magyar vállalatok magas mőszaki-technikai színvonalat képviselő áruszállítási készsége nem mindig párosul olyan hitelfeltételekkel, amelyeket a kínált berendezések értékesítése a nemzetközi szokásoknak megfelelően megkíván. (A magyar vállalatok a világpiacon feltételektől eltérő, annál jelentősen alacsony kamat tétéleket alkalmaznak eladásaiuknál. Ebben az osztrák beszállítók az Ausztriában érvényben levő magas belső finanszírozási költségeiket nem tudják beilleszteni.)

Osztrák részről nagy érdeklődés mutatkozik néhány nagyobb szabású vállalkozásban való részvétel iránt. (Ilyennek tekintik pl. a tatabányai szénvagyon kiaknázását, villamos erőmű építését, a bauxit-lelőhelyeken alapuló timföldgyár és alumíniumkohó létesítését, a nemzetközi vízi utak szabályozási programját stb.) A meglátogatott osztrák vállalatok készségüket hangoztatták gépek, illetve komplett berendezések szállítására. E szállításokhoz a maguk részéről is készek megfelelő hitelt nyújtani.

Az előzetes véleménycsere alkalmából az osztrák fél kifejtette, hogy ilyen akciókban való részvételüket nem kívánák közvetlenül villamos energia vagy nyersanyag szállításához kötni. Lehetőséget látnak viszont arra, hogy nagyobb volumenő hitelek finanszírozása az állami tulajdonban álló Kontrollbankon keresztül történjék. Mint Androsch pénzügyminiszter elmondotta, ebben az esetben a Kontrollbank vállalná a nemzetközi Bankkonzorcium szervezését és a hitel felvételét a tőkepiacokon anélkül, hogy abban bármilyen formában is utalás történne a hitel általunk történő igénybevétele.

(A Kontrollbank lehetőségeit növeli, hogy megfelelő kapcsolatokkal és tapasztalatokkal rendelkezik az olajtermelő arab országok felé.) Egyetértettünk abban, hogy a lehetőségek feltárását gazdasági, mőszaki és pénzügyi szempontból tovább kell folytatni. Ennek érdekében a Magyar Külkereskedelmi Bank partnereként Budapestre látogat a Kontrollbank vezérigazgatója.

5. Az elmúlt időben több alkalommal, különböző szinteken felmerült a közúti áru fuvarozás adózásának kérdése. Mint ismeretes, Ausztriában megszüntették a tehergépjárművek közúti adóját, amire hivatkozással az osztrák fél – kölcsönösségi alapon – teljes adómentességet igényelt. Az osztrák kérelem deklarált teljesítése elől azonban következetesen elzárkóztunk, mivel nem kívánatos precedenst teremtenie más országokkal fennálló kapcsolatainkban.

Eddig a problémát azzal kíséreltük meg áthidalni, hogy évenként meghatározott járatszám erejéig adómentességre jogosító engedélyt adtunk az osztrák hatóságoknak. Az engedélyek gyakorlati kezelése, az adómentes járatok számának évenkénti

megállapítása rendszeresen heves vitákhoz vezetett, amibe esetenként az osztrák sajtó is bekapcsolódott.

A tárgyalások során megállapodtam abban, hogy a két ország közlekedési- és pénzügyminisztériumainak képviselői az eddigi elkülönített vegyes bizottságok helyett közös tanácskozó testületet hoznak létre és a fuvarozási engedélyek nagyságát hosszabb időszakra – 3-5 évre – előre meghatározzák. E mindkét fél számára elfogadható megoldás várhatóan közös megelégedésre rendezi ezen évek óta rendszeresen visszatérő problémát.

6. Megállapodtunk abban, hogy országaink illetékes pénzügyi szervei jóindulattal bírálják el a Magyarországon működő, még a túlnyomórészt a II. világháború előtt létesített osztrák tulajdonban levő vállalati érdekeltségek, illetve az Ausztriában működő magyar vállalatok nyereség hazautalásának kérelmeit. Eddig erre egyik ország illetékes pénzügyi hatóságai sem adtak engedélyt, így az évek során mintegy 5 millió schillingnek megfelelő összeg gyűlt fel Magyarországon, illetve mintegy 8 millió schilling összegű követelésünk halmozódott fel Ausztriában. E kérdés kölcsönös, operatív intézkedésekkel történő folyamatos rendezés egyik fél számára sem jelent komoly megterhelést, viszont az így kialakuló gyakorlat összhangba kerül a közös vállalkozások alapítására módot nyújtó mai rendeletek előírásaival.

7. A két ország közötti turistaforgalom növekedése egyre inkább sürgetővé tenné a kölcsönös balesetbiztosítási egyezmény megkötését. Eddig felvetésünk elől azonban az osztrák fél elzárkózott, mivel részükről e kérdést olyan általános szociálpolitikai egyezmény megkötésének kereteiben kívánták volna rendezni, amely számukra nem kívánatos. Androsch pénzügyminiszter megértve a két ország állampolgárainak érdekeltségét a kérdés rendezésében, kívánatosnak ítélte a turisták balesetbiztosítására kiterjedő rész-megállapodás megkötését. Egyetértettünk abban, hogy a kérdés gyakorlati rendezés érdekében a két ország illetékes főhatóságai mielőbb vegyék fel a közvetlen kapcsolatot.

8. Véleményt cseréltünk a nemzetközi pénzügyi rendszer időszerű kérdéseiről is. (Ausztria tevékenyen részt vesz a nemzetközi gazdasági és pénzügyi intézmények, így az IMF, az OECD és a BIS¹³⁷ munkájában.) Androsch pénzügyminiszter kifejtette, hogy osztrák vélemény szerint továbbra sem várható belátható időn belül a nemzetközi valutarendszer reformja, a Nemzetközi Valutaalap keretében a reform előkészületei rendkívül lassan haladnak. Napirenden van az IMF-hez való hozzájárulás, az alaptőke-befizetés újrendezése, az érintett országok ellentétes érdekei azonban eddig megghiúsították a gyakorlati rendezést. Kérdésére röviden vázoltam a KGST pénzügyi

¹³⁷ Bank for International Settlements, Nemzetközi Fizetések Bankja (BIS).

rendszere fejlődésének jövőjét és néhány problémáját. Kérte, hogy a KGST pénzügyi rendszerét ismerhető német nyelvű szakirodalommal lássuk el, mert azt szeretné részletesebben tanulmányozni.

Androsch elmondotta, hogy osztrák részről az elmúlt évben is nagy erőfeszítéseket tettek az infláció megfékezésére. (A fogyasztói árak emelkedése 1974-ben 9,1%-os volt.) A kormány inflációs-ellenes pénzügyi politikája legfőbb eszköze az árfolyampolitika, az osztrák nemzeti valuta időközönkénti felértékelése. A felértékeléssel állandóan növekvő követelményeket támasztanak az exportra termelő ágazatok és vállalatok felé. Ez azonban csak azért lehetett eredményes, mert másik oldalon a gazdaság szerkezeti átalakítását szelektív hitel és adópolitikával, a legkülönbözőbb kedvezmények nyújtásával kívánták ösztönözni.

9. Bécsi tartózkodásom alatt meglátogattam a magyar tulajdonban álló Central Wechsel und Kreditbank-ot.¹³⁸ Pénzintézetünk egyre inkább elismert az osztrák pénzügyi életben és tevékenységével hasznosan járul hozzá a két ország közötti és a kelet-nyugati gazdasági kapcsolatok bővítéséhez. E Bank működéséből fakadó lehetőségeinket még nem használjuk ki kellően. Ennek érdekében pénzügyi szerveink a jövőben igyekeznek jobban megismertetni a Bank által nyújtott szolgáltatásokat vállalatainkkal.

Megbeszéléseink keretében folytatott konzultációk hasznosak voltak, azokat igen szívélyes légkör jellemezte. Androsch pénzügyminisztert meghívtam, hogy későbbi időpontban látogasson el ismét Magyarországra.

Kérem a Minisztertanácsot, jelentésemet tudomásul venni szíveskedjék.

Faluvégi Lajos

MNL OL XIX-J-1-j 1975 Ausztria 10-520-00662/3. Jelentés a Minisztertanács részére az 1975. február 24–28. között Bécsben tett látogatásról. Sokszorosított kiadmány, melyet Akar László pénzügyminisztériumi főosztályvezető 1975. március 20-án küldött meg tájékoztatásul a külügyminisztériumnak.

¹³⁸ A bécsi belvárosban, a Kärtnerstrassen lévő Central Credit- und Wechselbank a Magyar Nemzeti Bank tulajdonában volt.

37.

Budapest, 1976. október 26.

**A Külkereskedelmi Minisztérium előterjesztése
a Nemzetközi Gazdasági Kapcsolatok Bizottságához a magyar–osztrák
gazdasági kapcsolatokról, a fejlesztés lehetőségeiről**

Külkereskedelmi Minisztérium

Szigorúan titkos!

Szám: 4-0013/107/1976.

Egyeztetve: OT, KÜM, PM, KGM, MÉM, NIM

Tárgy: Tárgyalási anyag Kádár János elvtárs, az MSZMP Központi Bizottsága első titkárának ausztriai útjához (gazdasági kérdések)

I. Tájékoztató rész

Gazdasági kapcsolataink Ausztriával

A két ország közötti szoros gazdasági kapcsolatokat és a jó politikai légkört többek között az is érzékelteti, hogy gyakoriak a szakminiszterek találkozói. Pl. 1976 első kilenc hónapjában a pénzügyi, mezőgazdasági, közlekedési és a külkereskedelmi tárca vezetői legalább egy ízben találkoztak egymással. Tárgyalást folyt az OMFB elnöke és osztrák partnere között is.

Így a két országot érintő gazdasági kérdésekről állandóan magasszintű dialógus folyik. Ezen túlmenően a két külügyminisztérium szervezésében évente ún. Általános Vegyesbizottság is áttekinti a két országot kölcsönösen érintő kérdéseket, beleértve a gazdasági természetűeket is.

Kivitelünk szerkezete nem kedvező. Rendkívül magas az anyagok és félkésztermékek, illetve alacsony feldolgozottsági fokú termékek aránya. Erre a földrajzi közelségből adódó fuvarelnyök sem nyújtanak önmagában magyarázatot. Exportunk hordozócikkei ebben a csoportban találhatóak: fűtőolaj, timföld, kohászati termékek, papírfá, ill. mezőgazdasági cikkek (növényolaj, vágott baromfi, tojás, sertéshús, bor stb.), amelyekben Ausztria hagyományos szállítói vagyunk. A gépek és ipari fogyasztási cikkek aránya más fejlett tőkés országba irányuló kivitelünk szerkezetével összehasonlítva is rendkívül alacsony, s ez az arány az elmúlt öt év alatt nem javult.

288

Behozatalunkban ugyancsak az anyag és félkésztermékek dominálnak (műtárgya, vegyi anyagok, papírfélék, nemes acélok, tűzálló anyagok, gépalkatrészek), amiben a földrajzi közelség játszik szerepet. Ugyanakkor a gépek részesedése csökkenő tendenciát mutat, ami nem tükrözi az osztrák ipar teljesítőképességét. Ugyancsak alacsony az ipari fogyasztási cikkek aránya, aminek oka elsősorban az osztrák ajánlatok magas ára. Mezőgazdasági és élelmiszeripari cikkekben a hazai ellátás szükségletei szerint (vaj, tejpor, cukor) évenként változik importunk.

A magyar–osztrák kereskedelem az elmúlt 10 évben több mint megháromszorozódott. A forgalom évről-évre nőtt, kiemelkedően nagymérvű volt a fejlődés 1973-ban és 1974-ben, amikor a növekedés üteme meghaladta a 30%-ot. 1975-ben döntően a dekonjunktúra hatására visszaesés mutatkozott – export: –22,6%, import: –9,7%. A kereskedelmi mérleg az elmúlt két évben nagymértékű magyar passzívumot mutat. 1976 első nyolc hónapjában már bizonyos mértékű javulás mutatkozott. Exportunk 14,7%-kal emelkedett, importunk 6,7%-kal csökkent. Deficitünk azonban így is jelentős maradt.

Exportunkban az ipari készáruk csak mintegy 10%-kal szerepelnek. Dominálnak viszont a nyersanyagok és fűtőanyagok. A perspektivikus fejlődés megkívánja a struktúra lényeges átalakítását. Behozatalunkban is jelentős az anyagok és félkésztermékek részesedése.

Az osztrák ipar nagyberuházási importunkba nem tudott komolyabban bekapcsolódni, amit gyakran fel is vetnek. Az elmúlt évek jelentősebb vásárlásai: a fogaskerekű vasút járműparkja (1 M \$) és a mohácsi farostlemezgégyár gépei (2,7 M \$). Az utóbbival kapcsolatban súlyos minőségi kifogások merültek fel. Más szocialista országok ennél jelentősebb beszerzéseket eszközöltek Ausztriából.

Exportunk és ezen keresztül a gazdasági kapcsolatok bővítésének számottevő akadályát képezik azok a vámhátrányok, amelyek iparcikkeinket Ausztriában sújtják. Az EFTA tagországok vámmentesen, a közös piaciak 80%-os vámmérsékléssel, a fejlődő országok (köztük Jugoszlávia, Románia és Bulgária) kedvezményes vámokkal szállíthatnak Ausztriába. Így az osztrák iparcikk import 85%-ával szemben átlag mintegy 6-7%-os árhátrányban vagyunk. (A 85% elméleti átlagérték. Egyes termékeknél – ahol a szállítók pl. elsősorban szocialista országok – lényegesen kisebb. Másoknál, ahol a szocialista országok részesedése nagyon alacsony, ott nagyobb is lehet.) Ez vállalatainknak veszteségeket okoz, fékezi exportunkat, megakadályozza szerkezetének javítását, hiszen vámhátrányunk éppen a késztermékek szektorában a legnagyobb (a vámok itt esetenként a 30%-ot is elérik). A kedvezőtlen hatás nem a szállítások abszolút csökkenésében jelentkezik, hanem elsősorban abban, hogy tőkés exportunk növekményét más relációkba tereli. Ugyanis vámhátrányaink máshol, pl. a Közös Piac országaiban is, kisebbek.

Ezt a problémát az osztrák félnek – több más szocialista országhoz hasonlóan – már többször felvetettük. Nagyon határozottan igényeltük a megoldás keresését Lázár elvtárs májusi tárgyalásai során Bécsben. Javasoltuk nemzetközi jogilag alátámasztható szabadkereskedelmi megállapodás megkötését. Abból kiindulva, hogy ennek realizálása hosszabb időt vesz igénybe és a megoldás viszont sürgős, közöltük: minden érdemi közbeeső intézkedést is pozitívan fogadunk.

Az osztrák fél elismerte, hogy vámhátrányunk problémákat okoz és megoldást kell keresni. Nem zárkózott el szabadkereskedelmi megállapodás megvizsgálásának gondolatától sem. Szeptemberben az NGKB határozatának megfelelően Bíró elvtárs miniszteri szinten folytatta a tárgyalásokat. (Időközben 33 olyan árucikket felölölő listát adtunk át az osztrákoknak, amelyeknél a vámhátrány kiküszöbölése akár átmeneti megoldásként is nagyon fontos lenne.) A miniszteri tárgyalásokon az osztrák fél a szabadkereskedelmi megállapodásról, mint megoldásról – hangsúlyozottan politikai okokból – negatívan nyilatkozott. Megoldási lehetőségként javasolta, hogy csatlakozzunk az EFTA-hoz, mert ez megoldaná a szabadkereskedelmi megállapodással kapcsolatos politikai problémáikat (ezt államfői szinten Bulgáriának is felvetették), vagy deklaráljuk magunkat fejlődő országnak, vagy kíséreljük meg a GATT tárgyalásokon a vámkérdés megoldását.

Az a megállapodás született, hogy a megoldás módozatainak keresését – beleértve az átmeneti megoldásokat is – a két ország szakértői tovább folytatják.

Az osztrák javaslatok közül tartalmilag csak az első jelentené vámhátrányunk tényleges megoldását. (A második kettő vámhátrányunkat csak csökkentené, de nem szüntetné meg.) Ez azonban politikai vonatkozásai miatt gondos tanulmányozást és a baráti országokkal való egyeztetést igényel.

Kereskedelmi – de egyben kooperációs – kapcsolataink perspektíváit nagymértékben meghatározza, hogy meg tudjuk-e oldani vámhátrányunk problémáját. Iparfejlesztésünk eredményeként majd jelentkező késztermék-többlet jelentősebb mennyiségben csak akkor helyezhető el Ausztriában, ha nem kell a versenytársakhoz képest áráldozatokat hozni. (Erre a csökkenő mértékű állami visszatérítés egyre kevésbé nyújt majd anyagi fedezetet.) Márpedig ha továbbra is ilyen mértékben az anyagszektor lesz exportforgalmunk hordozója, ez a növekedés lehetőségeit erősen behatárolja.

Kooperációs kapcsolatok

Eddig összesen 80 működő kooperációs megállapodás jött létre, tehát a tőkés országokkal kötött ilyen jellegű ügyleteink kb. egynegyede. Ágazati megoszlást tekintve a gépiparban van a legtöbb kooperáció, szám szerint 40. (A kooperációk számát

tekintve hazánk magasan első helyen áll Ausztria szocialista partnerei sorában.) Ezek 1975-ben kb. 5,6 M \$ exportot és kb. 2 M \$ importot eredményeztek egymás piacaira. Az együttműködési tevékenységben a kis- és középüzemek dominálnak (80%). Ezek az adatok is mutatják, hogy igazán nagyvolumenű és jelentőségű kooperációs üzletek még nem alakultak ki.

A májusi kormányfői találkozón javaslatokat tettünk a gazdasági együttműködés fokozására. Hazánk az ötéves tervben nagyszabású fejlesztési és modernizálási programot hajt végre, amelyben bekapcsolódhatnak az osztrák vállalatok is. Elképzeléseinkről összeállítást is adtunk át. Erre tételesen osztrák részről ugyan nem tértek vissza, de a szeptemberi külkereskedelmi miniszteri megbeszélésen az energiaszektort illető javaslatokat tettek. Így:

– Érdekeltek abban, hogy évi 5-600 millió m³ gázt importáljanak tőlünk. (Tekintve, hogy az árufedezet közvetve vagy közvetlenül szovjet áru lenne, a kérdést a szovjet illetékesekkel meg kell konzultálni.)

– Elgondolásaik vannak a Szombathely környéki és Ausztriába is átnyúló lignitmezőre¹³⁹ közösen építendő erőműre. (A NIM állásfoglalása szerint sem az V. sem a VI. ötéves tervperiódusban nincs elképzelése a lignitmezők feltárására.)

Közvetlen információink szerint a burgenlandi tartományi szervek nem osztják kormányunk szándékát a lignitmező hasznosítására.)

A kormányfői találkozón javasoltuk, hogy az együttműködés módszereinek, szervezeti kereteinek fejlesztése céljából a magyar és az osztrák állami ipar – ahol ez lehetséges – valósítsa meg hosszú távú egyeztetést. Ily módon már a tervezés stádiumában fel lehetne tárni azokat a területeket, ahol lehetőség van együttműködésre, illetve egymást kiegészítő beruházások létesítésére. Ebben az ügyben kezdeményezésünkre szeptemberben már megbeszélések kezdődtek az OT és az osztrák állami ipart irányító szervek között. Előreláthatólag még az idén sor kerül a folytatásra. A fejlesztési elképzelések egyeztetéséhez a megfelelő szervezeti kereteket azért lenne fontos kialakítani, mert nagyobb volumenű projektumokban osztrák relációban csak az állami iparral képzelhető el együttműködés.

(Megállapítható, hogy a jelentős jobboldali politikai és gazdasági erőt képviselő Szövetségi Kamara – akárcsak a szabadkereskedelmi megállapodás megkötését – erőteljesen ellenzi az osztrák állami iparral az egyeztetési és szorosabb együttműködési elképzeléseket.)

Kormányfői szinten javasoltuk, hogy az 1968-ban meghatározatlan időre kötött gazdasági, ipari és műszaki együttműködési megállapodásunkat az új körülményeket

¹³⁹ A Vas megyei Torony község határában lévő lignitmező kiaknázásáról van szó.

jobban figyelembe vevő új megállapodással váltsuk fel. A tárgyalások szeptemberben megkezdődtek. Előreláthatólag még az idén aláírható lesz az új megállapodás.

A gazdasági élet egyéb területein is igen szorosak az osztrák–magyar kapcsolatok.

Pénzügyi kapcsolatok

A fizetési forgalom a két ország között zavartalanul bonyolódik szabadon átváltható devizában. A kapcsolatokat zavaró, rendezetlen vagyoni-jogi-pénzügyi kérdések nincsenek. A pénzügyi szervek minisztériumi és pénzügyi szinten is folyamatosan és gyümölcsözően működnek együtt és járulnak hozzá a gazdasági kapcsolatok erősítéséhez. Számos olyan megállapodást hoztak létre, amelyek elősegítik az együttműködést (kettős adóztatás elkerüléséről, vállalati nyereségátutalásról, vagyoni-jogi kérdésekről megállapodások, adómentes közúti fuvarozási kontingens osztrák tehergépjárművek részére, konzuli díjbevételek felhasználásáról megegyezés stb.).

Az árucserforgalommal kapcsolatban osztrák bankoknál jelenleg fennálló hiteltartozásunk kb. 40 M \$-ra tehető. Ezen kívül különböző osztrák bankok mintegy 130 M \$ közép- és hosszúlejáratú fináncitelt nyújtottak a MNB-nek. Törekvésünk az, hogy az osztrák bankokat nagyobb összegű konzorciális hitelfelveleink alkalmával a hitelt nyújtó nemzetközi bankcsoportokban való intenzívebb részvételre serkentsük. Emellett folytatni akarjuk a kisebb összegű (5-10 M \$) bilaterális, nem publikus közép- és hosszúlejáratú hitelfelveleinket is.

Budapesten osztrák bank (Creditanstalt) irodája, Bécsben magyar tulajdonú bank (Central Wechselbank) működik (az utóbbi 50 évvel ezelőtti alapítás).

Idegenforgalmi kapcsolatok

Tökés idegenforgalmunkon belül az NSZK mellett Ausztria a legnagyobb partnerünk. 1975-ben 353.000 osztrák beutazó volt, ebből a kirándulók és átutazók száma, akik egy napnál kevesebbet töltöttek nálunk, megközelíti a 100.000 főt. 1970–75 között a Magyarországra érkező osztrák állampolgárok száma 74%-kal, ezen belül a turistáké 53%-kal növekedett.

A magyar állampolgárok tökéletes viszonylatú kiutazásain belül Ausztria az első helyet foglalja el (1975-ben 99.000 fő, ebből 19.000 egy napra). 1970–75 között az Ausztriába látogatók száma közel megkétszereződött, s ezen belül a turisták száma 66%-kal emelkedett.

A magyar–osztrák idegenforgalom növekedésében jelentős szerepet játszik, hogy 1969 óta a vízumilleték és a kötelező valutaváltás tekintetében több olyan kedvezmény van érvényben, amelyet más tőkés országok állampolgárai számára nem biztosítunk.

A vízumkényszer kölcsönös megszüntetését és a személyi kishatárforgalom bevezetését az osztrák fél az utóbbi időben többször felvetette. A belkereskedelem a vízumkényszer megszüntetését, vagy a személyi kishatárforgalom bevezetését nem javasolja. E kérdésekben egy esetleges megállapodás – ismerve az osztrák viszonyokat (árszínvonal, utazási valutavásárlás szabad lehetősége stb.) – az osztrák turisták számára lényegesen kedvezőbb lenne, mint a magyar turisták számára. Az érvényben lévő magyar útlevél- és devizarendelkezések az utazások gyakoriságában a kölcsönösséget nem biztosítanák.

A májusi kormányfői megbeszélésen szóba került az idegenforgalmi kapcsolatok erősítése is. Felvetettük, hogy elképzelhetőnek tartanánk az osztrák részvételt idegenforgalmi infrastruktúránk kiépítésében. Osztrák részről erre kedvezően reagáltak. Javasoltuk idegenforgalmi megállapodás megkötését is. Az NGKB megbízásából a Belkereskedelmi és Pénzügyminisztérium konkrét javaslatokat dolgoznak ki arra, hogy miként vonjuk be az osztrákokat infrastruktúránk fejlesztésébe.

Az eddig kialakult elképzelések szerint osztrák részvétellel történő szállodafejlesztésre a nyugat-dunántúli régió (Balf, Zalakaros, Bükfürdő stb.) jöhet szóba gyógyüdülő központok kiépítésével. Ezekben a létesítményekben az osztrák érdekeltség fennállhat, továbbá e központok – a már meglévő létesítményekkel együtt – megfelelő vonzerővel rendelkezhetnek ahhoz, hogy átutazás vagy kirándulás helyett hosszabb tartózkodásra készítsük a beutazó külföldieket, elsősorban – Ausztria közelsége miatt – az osztrákokat.

Az osztrák tőke bevonásával megvalósuló együttműködés fő formájának olyan közös vállalkozást (vállalkozásokat) tekinthetünk, amelyeknél az osztrák partner a szállodák minél nagyobb mértékű kihasználásában is érdekelt.

Jelenleg ezen elképzelések hazai egyeztetése folyik.

Közlekedési kapcsolatok

A szoros gazdasági és idegenforgalmi kapcsolatok a közlekedés területén is éreztetik hatásukat. E területről a fontosabb információk:

A Bécs-Budapest vasútvonal Bécs-Hegyeshalom közötti osztrák szakaszának villamosítása befejeződött.¹⁴⁰ Ennek nagy forgalomtechnikai jelentősége van.

¹⁴⁰ A villamosított szakaszt 1976. május 22-én adták át.

A magyar–osztrák közös érdekeltségű Győr-Sopron-Ebenfurti Vasút (GySEV) koncesszióját a Közlekedés- és Postaügyi Minisztérium és az osztrák Szövetségi Közlekedési Minisztérium ez év februárjában 2007-ig meghosszabbította. E vasút ausztriai vonalrészén cca. 220 millió öSch ráfordítással pályafelújítási és korszerűsítési munkák kezdődtek.

A két ország közötti közúti forgalom jelenleg a következő öt határátkelőhelyen bonyolódik le:

Hegyeshalom–Nickelsdorf

Sopron–Klingenbach

Kőszeg–Liebing¹⁴¹

Rábafüzes–Heiligenkreuz és

Bucsu–Schachendorf (1976 októberében nyílt meg).

A vasúti és közúti (ezen belül menetrendszerű autóbuszjáratok) forgalom mellett rendszeres repülőgépjáratok és a nyári idényben szárnyashajó is közlekedik a két ország között.

1975 óta mindkét irányban közvetlen telefoni távhívás lehetséges.

Osztrák vezető politikusok lépései exportjuk érdekében

Osztrák vezető politikusok igen gyakran lépnek fel országuk vállalatai exportjának elősegítése érdekében. Ugyanakkor a partner hasonló kezdeményezésére általában úgy reagálnak, hogy rámutatnak: náluk az államapparátus és a vállalati tevékenység (beleértve az állami érdekeltségű vállalatokat is) egymástól élesen elválik. A gazdasági döntéseket – lévén magántulajdonra épült gazdasági rendszerről szó – vállalati szinten hozzák, ebbe ők beleszólni nem tudnak.

Az osztrák export általános támogatása jegyében 1975. november 18-án az osztrák kereskedelem- és iparügyi miniszter levelet írt bécsi nagykövetünknek. Ebben kérte a magyar hatóságok támogatását abban, hogy az új ötéves terv megvalósítása során több osztrák árut, beszállítást, szolgáltatást és know-how-t vásároljunk, illetve vegyünk igénybe.

Az általános exporttámogató fellépéseken túlmenően osztrák politikusok egy-egy konkrét üzleti ügyben is szoktak interveniálni (pl. Kreisky kancellár a Junior-Werke

¹⁴¹ Rattersdorf–Liebing (Rötfálva–Rendek) néven vasúti határátkelőhely működött 1921 és 1969 között, a közúti átkelő hivatalos neve: Kőszeg–Rattersdorf (Rötfálva).

kerékpárgyár ügyében). Esetenként megkísérelnek tárgyalópartnerüktől olyan pozitív nyilatkozatot szerezni, amelynek birtokában az üzleti tárgyalásokat az osztrák érdekeknek megfelelően befolyásolják.

II.

Az NGKB Kádár elvtárs ausztriai tárgyalásainak gazdasági részéhez az alábbi irányelveket javasolja:

A jelenlegi gazdasági kapcsolatokat lényegesen bővíteni, minőségileg magasabb fokra emelni mind politikai, mind gazdasági szempontból kívánatos és perspektívában lehetséges. Mindezek figyelembevételével a következők felvetését javasoljuk:

– Az országaink közötti külkereskedelmi forgalom alakulásával, a két évig tartó visszaesést követő jelenlegi bizonyos javulás ellenére sem vagyunk elégedettek. Kívánjuk a gazdasági kapcsolatok bővítését; exportunk és importunk gyors növelését, az áruforgalom nagyobb kiegyensúlyozottságát és a kooperációk fejlődését. Eddig is pozitív gazdasági együttműködésünket mind volumenében, mind szerkezetében magasabb szintre törekszünk emelni. Ehhez alkalmas partnernek tartjuk az osztrák állami ipart, de a kis- és középipart is. A kooperációk fejlesztésére vonatkozó elképzeléseinket a májusi kormányfői találkozón kifejtettük. Jelentősen elősegítené az együttműködést nagyobb projektumoknál, ha az osztrák állami ipar és a magyar OT között a hosszabb távú fejlesztési elképzelésekről kétoldalú megfelelő információcsere alakulna ki.

– Törekvéseinket akadályozzák ipari exportunkat sújtó ismert vámhátrányok, amelyek egyenlőtlen versenyhelyzetet teremtenek a magyar áruk és az osztrák import túlnyomó része között. Ezáltal csökken a magyar vállalatok árbevétele és perspektívában más relációkba terelődnek szállításaink, különösen a késztermékek szektorában. Ez a kedvezőtlen hatás természetesen továbbgyűrűződik a gazdasági kapcsolatok más területeire és a fejlődés elmarad kívánságainktól és az adottságoktól.

Közös érdekeink azt kívánják, hogy ezt a problémát mielőbb oldjuk meg. Ha ehhez a politikai akarat megvan, a szakértők a nemzetközi jogilag is védhető, megfelelő formákat már meg tudják találni. Ezért kérjük az osztrák kormány mielőbbi pozitív döntését.

– A májusi miniszterelnöki találkozón felvetettük, hogy Ausztria kapcsolódjon be idegenforgalmi infrastruktúránk fejlesztésébe. Ezt az osztrák fél pozitívan fogadta. Ennek alapján kidolgoztuk konkrét fejlesztési elképzeléseinket. Javasoljuk, hogy mielőbb kezdődjenek tárgyalások az idegenforgalomért felelős osztrák és magyar hatóságok között az érintett vállalatok és szervezetek bevonásával az együttműködés konkrét módozatairól.

(Megjegyzés: E ponttal kapcsolatban szükséges a PM és a BkM által már összeállított elképzeléseket december elejéig oly mértékig kidolgozni, ill. konkretizálni, hogy a tárgyalásokat az osztrákokkal meg lehessen kezdeni.)

– Amennyiben osztrák részről exportjuk növelését célzó felvetésre kerülne sor, úgy javasoljuk közölni:

A két ország közötti gazdasági kapcsolatok fejlesztését kívánjuk és ezért örömmel látjuk, ha az osztrák cégek növelni tudják eladásait Magyarországra. Természetesen ennek előfeltétele az, hogy a meglévő keresletet kielégítse, a szállítás és az ajánlatok mind műszakilag, mind kereskedelmi feltételeket illetően versenyképesek legyenek. Elvárjuk azonban, az osztrák hatóságoktól is, hogy olyan intézkedéseket hozzanak, amelyek lehetővé teszik a magyar export megfelelő növelését, mivel ez előfeltétele a kétoldalú áruforgalom harmonikus fejlődésének, ami mindkettőnk érdeke.

Konkrétan a következő osztrák gazdasági kezdeményezések várhatók:

– Földgáz vásárlására vonatkozó elképzelésüket megismétlik.

Ebben az esetben tartózkodó választ adását javasoljuk, a következők szerint:

Hazánk energiaszükségletének jelentős hányadát importból fedezi. Ezért minden energiahordozó rendszeres és nagyobb volumenű exportjának eldöntése előtt az ország jelenlegi és távlati energiamérlegének alakulását alaposan meg kell vizsgálni. Szakértőink ezen dolgoznak és a kérdésre vissza fognak térni.

– Ismét felvetik a határmenti lignit-előfordulás közös hasznosítását.

Javasoljuk közölni: az elkövetkező 10 évben nem tervezzük a lignitmező feltárását és hasznosítását. Amennyiben osztrák részről készek az ehhez szükséges anyagi eszközöket a majdan termelendő villamosenergia ellenében rendelkezésünkre bocsátani, úgy készek vagyunk megvizsgálni, hogy – esetleg osztrák munkaerő bevonásával – a lignitmezőt feltárjuk és arra erőművet telepítsünk.

– A Junior Werke cég, ill. berendezéseinek megvásárlása. (Valószínűleg november folyamán ez ügyben olyan fejleményekre kerül sor, amelyek az adható választ alapvetően meghatározzák. Állásfoglalásra javaslat így csak röviddel az utazás előtt adható.)

dr. Bíró József

A kiadmány hitelével:

Helli Imréné s. k.

TÜK csop[ort] vez[ető]

Ausztria gazdasági helyzete

Ausztria több mint félévtizedes töretlen konjunkturális fellendülése 1975-ben megtorpant, és 1945 óta első ízben éves szinten a bruttó nemzeti termék nem nőtt, ellenkezőleg, csökkent. 1976 elején még erősen érződött a nyugat-európai fejlett tőkés országokat érintő gazdasági válság hatása Ausztriában is, bár a visszaesés mértéke kisebb volt, mint az EGK tagországok esetében. A második negyedévtől kezdődően lassan megindult az élénkülés, amely azóta is tart és az első nyolc hónap alapján megállapítható, hogy valamennyi nemzetgazdasági ágra kiterjedt.

– Az ipari termelés az első negyedet követően emelkedő tendenciájú, beleértve az élénkülést legkésőbb észlelő építőipart. Így 1976 második negyedében az ipari termelés 1975 hasonló időszakához képest 8%-kal nőtt, ezen belül a fogyasztási cikkek előállító iparágaké 12,4, a beruházási javakat gyártóké 10,9%-kal múlta felül az előző évi szintet.

– A belső fogyasztás szintén emelkedő tendenciájú és ennek megfelelően a takarékbetét-állomány növekedési ütemében enyhén csökkenő irányzat van. Az 1975-ös recesszió idején sem volt munkanélküliség Ausztriában, ez évben pedig minden eddigi hónap folyamán teljes foglalkoztatottság volt, sőt, július hónap végén 2,7 millió volt a dolgozók száma, amely újabb csúcstól képvisel.

– A beruházási hajlandóság év végéig erősödik. Az év végével megszűnik a gyorsabb amortizációt jelentő magasabb százalék és az adókedvezmény. A beruházni akarók tehát szállítóeszköz- és géppark-felújítási elgondolásaikat törekednek még az idén megvalósítani.

– 1976-ban az év elejei várakozásokhoz képest erőteljesebb az osztrák külkereskedelmi forgalom növekedése. Az exportemelkedés (I. félévben 11,5%) annak tulajdonítható elsősorban, hogy a változatlanul legnagyobb felvevő piacot képviselő nyugat-európai integrációkon belül is gazdasági élénkülés van. Az osztrák import is gyorsabban nő a vártnál (I. félévben 18,9%), amely az osztrák termelő- és magánfogyasztás emelkedésének, a raktárkészletek tavalyi és idei évelejei felszívódásának eredője. Az importnak az exporthoz képest nagyobb mérvű emelkedése következtében a kereskedelmi mérleg-passzívum viszont jóval meg fogja haladni az 1975-ös szintet (2,7 Mrd öSch).

Melléklet

A magyar–osztrák árucere-forgalom

Az áruforgalom alakulása 1965–75 között

Érték: M \$-ban

Év	Magyar export	Magyar import	Összforgalom	Egyenleg
1965	50,7	66,5	117,2	–15,8
1970	86,0	109,9	195,9	–23,9
1972	107,8	117,3	225,1	–9,5
1973	150,5	154,3	304,8	–3,8
1974	182,2	285,0	467,2	–102,8
1975	141,2	257,3	398,5	–116,1

Az árústruktúra alakulása

Adatok: %-ban

Kivitel	1970	1975
1. Energiahordozók	16,0	7,9
2. Anyag és félkésztermékek	52,5	45,3
3. Gépipari termékek	3,1	1,9
4. Ipari fogyasztási cikkek	8,7	9,1
5. Mezőgazdasági termékek	29,7	35,8

Behozatal	1970	1975
1. Energiahordozók	–	–
2. Anyag és félkésztermékek	78,5	79,0
3. Gépipari termékek	9,9	7,8
4. Ipari fogyasztási cikkek	6,7	4,2
5. Mezőgazdasági termékek	4,9	9,0

A magyar–osztrák kooperációs kapcsolatok

A két ország vállalatai között létrejött kooperációk a kölcsönös érdekeltség alapján a gazdasági recesszió ellenére többségükben jól funkcionáltak, az együttműködési tevékenység tovább bővült. A kooperációk hozzájárulnak iparunk műszaki színvonalának emeléséhez és exportstruktúránk javításához is. Az együttműködések keretében vállalataink átvették korszerű termékek vagy részegységek gyártását, know-how-t, technológiai és üzemszervezési tapasztalatokat. Így növelték a termelés színvonalát, bővítették termelésünk választékát, ezáltal részben magasabb színvonalon tudták a belső szükségleteket fedezni (pl. Traubi szóda, Ráma margarin stb.), ezen túlmenően számos esetben a kooperációk biztos exportpiacot is teremtettek (pl. háztartási csaptelepek, Rábatex pamutszövet, pénztárgépek, mérőműszerek, klímaberendezések, mérlegek, kis irodagépek stb.).

Az osztrák partnerek – elsősorban a kis- és középvüzetek – növelték versenyképességüket, illetőleg termékeikkel bejutottak a magyar piacra, adott esetben a többi KGST ország piacára is.

Külön súllyal rendelkezik a gépipari és elektrotechnikai szakmák együttműködése. 1973-ban 23 kooperációs szerződés volt érvényben a két ország vállalatai között ezen a területen. Ez a szám 1976-ra 40-re nőtt. Az új megállapodások közül kiemelhető a kábelgyártásban létrejött együttműködés, a villamosmotorok tűzoltókocsik, pernyeszállító berendezések alkatrészeinek és lámpatestek közös gyártására vonatkozó kooperációk. A korábban is jól funkcionáló megállapodások (pl. csaptelepek, pénztárgépek gyártásában) az elmúlt időszakban kibővültek, a kooperációkból származó áruszállítások fokozódtak. Néhány területen azonban nem fejlődött az együttműködés kielégítően (mezőgépgyártás, TV-készülékek gyártása, kapcsolataink az állami iparral).

Megállapítható azonban, hogy az utóbbi időben új lendületet kapott a kohászati együttműködés. (A VEW Böhler céggel együtt oldjuk meg az ISG porkohászati üzemének rekonstrukcióját, osztrák terv készült az LKM acélművi beruházásaihoz stb.)

Mintegy 20 különböző kooperáció működik a nehézipar területén (növényvédőszer gyártása, festékek előállítása, gyógyszerspecialitások átvétele stb.). A mezőgazdasági együttműködés elsősorban az élelmiszeripari termékekre terjed ki. A könnyűiparban eddig elsősorban a textiltermékekre (pl. pamutszövet) koncentrált a kooperációs tevékenység.

A két ország közötti kooperációs kapcsolatok további fejlődésének biztosítéka, hogy mintegy 175 téma van tárgyalási stádiumban.

A kooperációs tevékenység tartalmát a harmadik piaci tevékenység képezi, amelynek lehetőségeit még nem használtuk ki maradéktalanul, részben a magyar ipar leterheltsége miatt. Biztató kezdeti tapasztalatokkal már rendelkezünk. Pl. kis erőművek közös szállítása Indiába és legutóbb élelmiszeripari üzemek szállítása Irak részére. A harmadik piaci lehetőségek kihasználására létesült az I. G. A. bécsi telephelyű közös vállalat (Schoeller-Bleckmann-Chemolimpex) komplett kőolajipari, vegyipari és élelmiszeripari berendezések értékesítésére. Első eredményeit az iraki piacon érte el datolyafeldolgozó üzemek eladásával 65 M \$ értékben. Előrehaladott tárgyalások folynak öntözési berendezések és rendszer harmadik piacra történő szállításáról (Bauer céggel).

A harmadik piaci együttműködés területén a TESCO vállalat intenzív tevékenysége emelhető ki. Magyar szakemberek végeztek a VÖEST megbízásából több mint 1 M \$ értékben magastartály szerelést az NDK-ban. Hasonló értékben tervezési munkát végeztek Venezuelába szállítandó permetezőmű létesítése során ugyancsak a VÖEST részére. 1975-ben 50-60 magyar szerelő dolgozott a VÖEST különböző külföldi munkahelyein. Ez évben is hasonló nagyságrendű szerelési kihelyezéseket terveznek (lengyel melamin-üzem, NDK etilénüzem, mauritániai olajfinomító).

Jelenleg két nagyvolumenű harmadik piaci közös szállításról folynak tárgyalások. Mindkettőnél a magyar fél az ajánlattevő fővállalkozó. Algériának komplett papírgyárat ajánlottunk 160 M \$ értékben. Ez a VOITH osztrák cégnek 50-55 M \$ beszállítási lehetőséget jelenthetne. (Esélyeink kedvezőek, de komoly problémát okoz az építési kapacitás bizonytalansága, pedig az építési feladatokat nagyrészt nekünk kellene ellátni.) Tárgyalások folynak jamaicai és görögországi timföldgyárak szállításáról is. Ehhez osztrák cégek (Simmering-Graz-Pauker, Wagner-Bíró) 60 MW-os erőművet (24 M \$), ill. 12 MW-os erőművet (12 m \$) ajánlottak beszállításra. Tárgyalások folynak további harmadik piaci kooperációkról is (tűzálló termékeket előállító üzemek, „miniacélművek” berendezései közös szállítása stb.).

A két ország vállalatai között kooperációs tevékenységet hatósági szinten miniszteri szintű vegyesbizottság fogja össze. Az egyes fő területeken (kohó- és gépipar, vegyipar, energia- és gázipar, mezőgazdaság) külön albizottságok működnek.

MNL OL XIX-J-1-j 1976 Ausztria 10-131-003870/25. Sokszorosított kiadvány.

38.

Budapest, 1976. december 13.

**Puja Frigyes külügyminiszter jelentése a Minisztertanácsnak
Kádár János hivatalos ausztriai látogatásáról**

135/PF/1976 „E”

Szigorúan titkos!

Külügyminisztérium

003870/30/1976

Kádár János elvtárs, az MSZMP KB első titkára és az Elnöki Tanács tagja minőségében, dr. Bruno Kreisky kancellár meghívására december 6. és 8. között hivatalos látogatást tett Ausztriában.

Kádár elvtárs látogatást tett Kirchschräger köztársasági elnöknel és Anton Benyánál, a parlament elnökénél. Kreiskyvel a hivatalos tárgyalásokra négyszemközti találkozón és plenáris ülésen került sor. Kreisky kancellár ebédet, Kirchschräger elnök vacsorát adott Kádár elvtárs tiszteletére. A második napon Kádár elvtárs sajtókonferencián válaszolt az újságírók kérdéseire, este pedig fogadást adott Kreisky tiszteletére.

Ezen részt vett Kirchschräger elnök és az osztrák kormány több tagja.

Kádár elvtárs a magyar nagykövetségen találkozott az Osztrák Kommunista Párt vezetőivel.

Az ausztriai látogatásról közös közlemény jelent meg.

I.

A négyszemközti tárgyaláson Kreisky kancellár tájékoztatást adott a Szocialista Internacionálé genfi kongresszusáról. Személy szerint azért lépett fel, hogy W. Brandt legyen az Internacionálé elnöke, akit meg is választottak.

Kreisky kifejtette, hogy az enyhülés híve és ennek érdekében tevékenykedik. Az európai helyzet fejlődése szempontjából igen fontos a belgrádi találkozó jó előkészítése és sikere. A szociáldemokrata vezetők aktívan közreműködnek a találkozó előkészítésében. Hangoztatta, hogy mi közösen is tehetnénk valamit a jó előkészítésért.

Kreisky nagy várakozással tekint az Egyesült Államok új elnöke, Carter tevékenysége elé. Carter környezetében több jó ismerőse van, többek között Mondale

alelnök¹⁴² is. Bízunk benne, hogy az elnök folytatni fogja az enyhülés politikáját és kezdeményező tevékenységet fog kifejteni a nemzetközi porondon.

A plenáris tárgyalásokon, valamint a külügy- és külkereskedelmi miniszterek külön megbeszélésein az alábbiakról volt szó:

1) A nemzetközi helyzet megvitatása során, a belgrádi találkozóról szólva Kreisky utalt az enyhüléssel kapcsolatos nézetek különbözőségére. A leszerelés területén való előrelépést Ausztria is kívánatosnak tartja, de nincsenek illúziói, s azt vallja, hogy az enyhülés konkrét tétele megkívánja a gazdasági együttműködés fokozását is. Hangsúlyozta az energetikai együttműködés jelentőségét kontinensünkön.

Nem ért egyet azokkal, akik a kelet-nyugati energetikai együttműködésben függőségtől félnek. A függőség egyrészt kölcsönös, másrészt már most is van, hiszen Nyugat-Európa olajszükségletét zömében a Közel-Keletről fedezi. A kancellár nagy jelentőséget tulajdonított az európai víziútrendszerek létrehozásának is.

Kreisky véleménye szerint az európai politikai légkör javulása nagymértékben a záróokmány harmadik kosarának a megvalósulásán múlik. Igaz, hogy az újságok ezt a kérdést egyoldalúan tálalják, de minél nagyvonalúbb egy ország a harmadik kosár témáiban, annál nagyobb mértékben járul hozzá az enyhüléshez.

Kádár János elvtárs ismertette a nemzetközi helyzettel, az enyhüléssel kapcsolatos álláspontunkat. Méltatta az osztrák kormány és a kancellár határozott állásfoglalását az enyhülés mellett.

Utalt a záróokmány fejezetei közötti összefüggésre, s hangsúlyozta, hogy a politikai enyhülés megszilárdulása, a katonai enyhülés és a gazdasági együttműködés területén való előrelépés magával hozza a harmadik kosár problémáinak rendezését is. A Varsói Szerződés többi tagállamával együtt arra törekszünk, hogy Belgrádban ne panasznapi, hanem pozitív eszmecsere legyen minden kérdéstről.

Lehetőséget látunk arra, hogy Ausztriával közösen lépünk fel az energetika, a közlekedés és a környezetvédelem ügyében tervezett európai konferenciák kérdésében.

A záróokmány végrehajtásával kapcsolatos tapasztalatainkat összegezve Kádár elvtárs rámutatott, hogy a mérleg pozitív. Rugalmas politikánk beváltotta a hozzá fűzött reményeket. A tömeges utazások hozzájárultak ahhoz, hogy az egymás országairól alkotott kép realitásosabb legyen.

2) A magyar–osztrák kapcsolatokat mind Kádár elvtárs, mind Kreisky pozitívan értékelték. Mindketten hangsúlyozták: a politikai kapcsolatokban nincsenek megoldatlan problémák. A két fél szándékai számos fontos kérdésben egybeesnek. Ez kedvező alapot teremt az együttműködés további elmélyítésére. Rendszeressé váltak a felső

¹⁴² Walter Mondale 1977 és 1981 között az USA alelnöke.

szintű látogatások. Egyetértés volt, hogy folytatni kell a két ország vezetőinek közvetlen találkozóit. Kádár János elvtárs – utalva Lázár elvtárs meghívására is – meghívta Kreisky magyarországi látogatására.

A két külügyminiszter megbeszélésein megerősítést nyert, hogy 1977-ben sor kerül Kirchschräger köztársasági elnök magyarországi látogatására, Lázár György elvtárs nem hivatalos találkozására Kreiskyvel Ausztriában és Pahr osztrák külügyminiszter magyarországi látogatására.

A kétoldalú gazdasági kapcsolatokról szólva Kreisky kiemelte azok pozitív fejlődését, kijelentette, hogy Ausztria érdekelt a gazdasági együttműködés fejlesztésében.

Kádár elvtárs válaszában egyetértett azzal, hogy kapcsolataink e téren is jól fejlődtek, de a lehetőségeket nem merítettük ki. A szükségletek is többet követelnek. Készek vagyunk minden javaslatot megvizsgálni, és ha lehetséges, megvalósítani. Ezt kérjük az osztrák féltől is. Várjuk válaszukat a Lázár elvtárs által átadott javaslatainkra.

Kreisky a következő konkrét témákat érintette.

– Az energetikai együttműködés keretében javasolta a határmenti lignitmezők (szerinte osztrák oldalon 10 millió tonna, magyar oldalon 600 millió tonna) közös hasznosítását, beleértve közös erőmű építését. Ez jó példája lenne az energia együttműködésnek, s túlmutatna a két ország határain. Ausztria kész jelentős mértékben hozzájárulni a beruházásokhoz azzal, hogy Magyarország árammal fizetne.

Kádár elvtárs készségünket fejezte ki az energetikai együttműködésre. E téren más lehetőségek is vannak. Osztrák kérésre tudnánk bizonyos mennyiségű gázt szállítani, ha cserébe elektromos energiát kapnánk. További lehetőség az Adria-olajvezeték, ahol egy ideig magyar kapacitásfelesleg lesz, s ezt Ausztria igénybe vehetné.

A határmenti lignitmező témájában az osztrák kereskedelmi miniszterrel folytatott megbeszélésen Bíró elvtárs rámutatott, hogy ezt a kérdést az energiafejlesztési tervekkel összefüggésben kell vizsgálni. Javasolta az érintett minisztériumok bevonásával előzetes tárgyalások megkezdését.

– Az árucere-forgalomban a magyar export jelentős növekedését örvendetesnek, az osztrák export némi csökkenését kedvezőtlennek minősítette Kreisky. Törekszenek az árucere növelésére, de javasolják, hogy fordítsunk nagyobb figyelmet a gazdasági együttműködés korszerűbb formáira, mindenekelőtt a harmadik piacon való együttműködésre.

Kádár elvtárs egyetértett Kreisky javaslatával.

– A Duna–Rajna–Majna-csatornával kapcsolatban Kreisky kifejtette, hogy a nyolcvanas évek közepéig elkészül a csatorna, amelynek Ausztria és Magyarország szempontjából nagy jelentősége van, számos együttműködési lehetőséget teremt. A csatorna megnyitása radikális változást hoz közlekedési és szállítási helyzetünkben. Éppen ezért bizonyos kérdéseket időben meg kellene beszélnünk.

Kádár elvtárs aláhúzta, hogy érdekeltek vagyunk e témában és vegyük fel azt a napi-renden tartandó kérdések közé.

Javasolta, vizsgálják meg, hogy milyen módon tudnánk együttműködni a Duna magyar szakaszának szabályozásában.

A tárgyalások során Kádár János elvtárs még az alábbi gazdasági témákat érintette:

– Javasolta, hogy az osztrák fél mielőbb szüntesse meg a magyar exportot sújtó vámhátrányokat. Erre a kérdésre Staribacher kereskedelmi miniszter tért részletesen vissza a Bíró elvtárral folytatott megbeszélés során. Kísérletet tett a kérdés jelentőségének csökkentésére. Bíró elvtárs kifejtette álláspontunkat és közölte, azt várjuk, hogy az osztrák fél megvizsgálja a megoldás lehetőségét, s figyelembe veszi gazdasági kapcsolataink perspektivikus fejlődését, beleértve az áruszerkezet javítását is. Javasolta, hogy a kérdés végleges megoldásáig az osztrák fél adjon 50%-os vámkedvezményt az érintett magyar exportcikkre. Staribacher megértést mutatott a probléma iránt és közölte, hogy tájékoztatni fogja az osztrák kormányt. (E téma körül a közlemény szövegezésekor is részletes vita bontakozott ki. Az osztrákok arra hivatkoztak, hogy a vámszerű hátrányok megnevezése és ismételt boncolgatása csak hátráltatná az előrelépést, a belső és külső ellenállás miatt. A közlemény végülis a gazdasági kapcsolatokat gátló adminisztratív és kereskedelempolitikai akadályok megszüntetéséről tesz említést.)

– Javasolta, hogy az együttműködés új formáinak – így a harmadik piacon való kooperációnak – az elősegítésére közvetlen információs kapcsolat létesüljön az Országos Tervhivatal és az osztrák államosított ipar között. Mi az osztrák magánszektorral is együtt akarunk működni, de az államosított iparnak speciális adottságai vannak. Kreisky erre azt válaszolta, hogy náluk valamennyi tulajdonforma teljesen egyenjogú.

Bíró elvtárs és az osztrák kereskedelmi miniszter megbeszélésén további együttműködési témák megvitatására került sor. Az osztrák fél is átadott egy listát, amely konkrét javaslatokat tartalmaz. A két miniszter megállapodott, hogy januárban osztrák delegáció jön Magyarországra tízéves hosszúlejárátú kereskedelmi, ipari és gazdasági együttműködési megállapodás előkészítésére.

A turizmussal összefüggő infrastrukturális együttműködés témájában a két miniszter megállapodott, hogy emlékeztető formájában átadjuk elképzeléseinket és azok tanulmányozása után megfelelő összetételű osztrák delegációt küldenek Magyarországra az együttműködési lehetőségek megtárgyalására.

Kulturális kapcsolatainkat Kreisky széleskörűnek és problémamentesnek jellemezte. Kádár elvtárs válaszában hangoztatta, hogy az e téren folyó együttműködést mi is rendben lévőknek tartjuk. Üdvözölte osztrák kulturális intézet létesítését Budapesten.

A vízumkényszer megszüntetése. Ezt a témát Kreisky egyáltalán nem érintette. A sajtókonferencián elhangzott kérdésre válaszolva Kádár elvtárs kijelentette, hogy

a vízumkényszer eltörlésének elvileg hívei vagyunk, bizonyos gazdasági feltételeket azonban – az osztrák partnerrel közösen – még meg kell vizsgálnunk. Közel van az idő, amikor a két ország között a vízumkényszer megszűnhet.

Az osztrák külügyminiszter a miniszteri beszélgetések során, „mint régi osztrák kívánságot” említette meg, hogy megbeszéléseket kellene folytatni a vízumkényszer megszüntetéséről. Ismertettem a Kádár elvtárs által a sajtókonferencián kifejtett magyar álláspontot.

II.

Kádár János elvtárs Kirchschräger elnöknek átadta a magyar vezető testületek üdvözlétét. Megállapította, hogy kapcsolataink jól fejlődnek és azok továbbfejlesztése mindkét ország és nép érdeke. Kijelentette, hogy várjuk Kirchschräger elnök magyarországi látogatását.

Kirchschräger örömét fejezte ki Kádár elvtárs látogatása felett. Igen pozitívan értékelte kapcsolatainkat. Hangsúlyozta, hogy ez a látogatás Helsinki folytatása, amelyet a mi jó kapcsolataink meg is előztek. Magyarország és Ausztria nem másoknak ajánlgatja a békés egymás mellett élést, hanem gyakorolja. Az osztrák nép, pártállásától függetlenül, támogatja a jó kapcsolatokat Magyarországgal.

Az osztrák Parlamentben lezajlott találkozón A. Benya elnökkel az élen részt vettek a parlamenti frakciók képviselői is. Egységesen elismeréssel szóltak Kádár elvtárs látogatásának jelentőségéről, a két ország kapcsolatairól. Kérdéseikre válaszolva Kádár elvtárs szólt belpolitikai helyzetünkről s részletesen ismertetett néhány, történelmi fejlődésünkre és jelenlegi közéletünkre, valamint külpolitikánkra vonatkozó kérdést.

III.

Kádár János elvtárs ausztriai látogatása elérte célját és igen eredményes volt. A látogatás lehetőséget nyújtott arra, hogy a legmagasabb szinten fejtsük ki álláspontunkat a legfontosabb kérdésekről. A célratörő tárgyalások eredményeként további javulás várható a magyar–osztrák viszonyban. A látogatás jól demonstrálta országaink rendezett kapcsolatait. Jelentőségében és visszhangjában a látogatás túlmutat a magyar–osztrák kapcsolatok keretein, növelte hazánk nemzetközi tekintélyét, erősítette a békés egymás mellett élés politikáját.

Kreisky és Kirchschräger, valamint a többi osztrák vezető politikus előzékeny, korrekt magatartást tanúsított. A programot tartalmában és külsőségeiben nagy

körültekintéssel szervezték meg. A látogatás során zavaró körülményt nem tapasztaltunk, provokációra nem került sor.

Helyesnek bizonyult a sajtókonferencia megtartása, amelyről az Osztrák Szocialista párt lapja és általában az osztrák lapok ugyanúgy, mint a nemzetközi hírügynökségek, megfelelő terjedelemben és hangnemben tudósítottak.

Az osztrák sajtó nagy figyelemmel kísérte a látogatást. A jelentősebb, kommunistaellenességükről ismert lapok (Die Presse, Arbeiter Zeitung) is általában elfogadható hangnemben foglalkoztak a látogatás jelentőségével.

IV.

Kérem a Kormányt, hogy fogadja el az alábbi határozatot.

A Minisztertanács

...../1976. számú határozata¹⁴³

Kádár János, az MSZMP KB első titkára, az Elnöki Tanács tagja hivatalos ausztriai látogatásával kapcsolatos feladatokról.

1) A Minisztertanács jóváhagyólag tudomásul veszi a külügyminiszter jelentését Kádár János elvtárs hivatalos ausztriai látogatásáról.

2) A Nemzetközi Gazdasági Kapcsolatok Bizottsága a Minisztertanács 3261/1976. számú határozatában előírt intézkedési terv kidolgozásánál vegye figyelembe a Kádár János elvtárs ausztriai látogatásából eredő feladatokat.

3) A Minisztertanács azzal egészíti ki 3261/1976. számú határozatának 3. pontját, hogy a belügyminiszter és a külügyminiszter dolgozza ki és 1977. szeptember 30-ig terjessze elő jóváhagyásra a Magyarország és Ausztria közötti vízumkényszer teljes megszüntetésével kapcsolatos intézkedési tervet.

4) A külügyminiszter az érintett tárcák vezetőivel együttműködve tegye meg a szükséges intézkedéseket a Kádár János elvtárs ausztriai látogatásából eredő további feladatok ellátására.

Puja Frigyes

MNL OL XIX-J-1-j 1976 Ausztria 1976-10-31-003870/30. Sokszorosított kiadmány. – A jelentést, melyet eredetileg Puja Frigyes készített, Kádár János hagyott jóvá, először

¹⁴³ A kormány a jelentést 1976. december 15-i ülésén 00632 szám alatt a határozat-tervezet jóváhagyásával elfogadta.

az MSZMP KB Politikai Bizottsága tárgyalta meg december 15-én. Ezt formailag az MSZMP KB Külügyi Osztálya (Berecz János) és a Külügyminisztérium (Nagy János) jegyezte. A Politikai Bizottság december 15-ei ülésén jóváhagyólag tudomásul vette a beszámolót, egyet értett azzal, hogy tárgyalja meg a minisztertanács és kapják meg az Elnöki Tanács tagjai is. MNL OL M-KS 288. fond 5/707. ő. e.

39.

Budapest, 1978. március 11.

**Sághy Vilmos belkereskedelmi miniszter jelentése a Minisztertanácshoz
a magyar–osztrák idegenforgalmi infrastruktúrával kapcsolatos
gazdasági kooperációról folytatott megbeszéléseiről**

Belkereskedelmi Miniszter Szigorúan titkos!

0053/1978

Az utóbbi években az osztrák–magyar állam- és kormányfői találkozásokon, illetve Kádár elvtárs ausztriai látogatása alkalmával felmerültek a két ország közötti idegenforgalom bővítésének további feladatai és az osztrák fél részvételének lehetőségei a magyar idegenforgalmi infrastruktúra fejlesztésében. A tárgyalások megindítása érdekében 1977. közepén a Belkereskedelmi Minisztérium és a Pénzügyminisztérium átfogó fejlesztési koncepciót dolgozott ki, és ezt megküldtük az osztrák félnek. A koncepcióban mindenekelőtt budapesti, balatoni, valamint nyugat-magyarországi szálloda-, szálláshely fejlesztések, egyes üdülő- és gyógyfürdőhelyek komplettirozása [!] (kulturális, egészségügyi, kereskedelmi stb. létesítmények) illetve infrastrukturális beruházások szerepeltek.

Az osztrák fél az átadott javaslatra hosszú időn keresztül érdemi választ nem adott.

Lázár György elvtárs múlt év decemberi nem hivatalos ausztriai látogatásakor e kérdést újílag felvetette az osztrák félnek. Lázár György elvtárs látogatása alkalmával meghívást kaptam J. Staribacher osztrák kereskedelmi és iparügyi minisztertől, hogy tegyek látogatást Ausztriába a fenti problémakör megtárgyalására. A látogatást március 2–4. közötti időpontra tűztük ki.

Időközben két szakértői csoport látogatott Magyarországra. Az egyik szakértői csoport jórészt az Osztrák Szövetségi Gazdasági Kamara építőipari tagozatának képviselőiből tevődött össze, a másik szakértői csoport pedig zömmel pénzügyi szakemberekből állt, a Kontroll Bank egyik igazgatójának vezetésével.

A tárgyalások során világossá vált, hogy – figyelemmel az ausztriai építőipari munkanélküliségre – az osztrák építőipari vállalatok erősen szorgalmazzák a megállapodás létrehozását. A február 21-én hozzánk érkezett pénzügyi delegáció pedig ezt már azzal is megerősítette, hogy felajánlott a magyarországi idegenforgalom fejlesztésére 300 millió dollárnak megfelelő – osztrák schillingben előirányzott – hitelt. A 300 millió dolláros hitel feltételeként a következők kerültek rögzítésre:

10% előtörlesztés, 7,5%-os kamat. A hitel futamideje szálloda, más objektum üzembe helyezésétől számított 10, illetve 15 év, attól függően, hogy az osztrák fél vállal-e garanciát a szálloda bizonyos arányú megtöltésére. (Ilyen garanciavállalás esetén a hitel futamidő 10 év, garancia nélkül 15 év.)

Megállapodás történt abban is, hogy a szóban forgó hitelkeret kihasználására csak akkor kerül sor, ha az osztrák építőipari vállalatok nemzetközileg versenyképes ajánlatot tesznek.

Az előtárgyalások során az is kibontakozott, hogy az osztrák, illetve az osztrák–magyar tulajdonként megvalósítandó beruházások iránt az osztrákok nem mutatnak érdeklődést.

A kiutazásom előtt (a Pénzügyminisztérium, az Országos Tervhivatal, a Magyar Nemzeti Bank bevonásával) lefolytatott tárgyalások során az a vélemény alakult ki, hogy az osztrák ajánlat számunkra – nemzetközi összehasonlításban is – kedvező, biztosítja idegenforgalmi fogadási feltételeink bővítésének meggyorsítását, és ezért juttassam kifejtésre az ajánlattal kapcsolatos pozitív állásfoglalásunkat.

Az utazásra a tervezett időpontban került sor. A delegációban részt vettek a Pénzügyminisztérium (dr. Vincze Imre miniszterhelyettes elvtárs) és a Magyar Nemzeti Bank (dr. Mészáros Kálmán főosztályvezető elvtárs) képviselői is.

Bécsben J. Staribacher miniszterrel, dr. H. Haschek úrral, a Kontroll Bank elnökével, az Osztrák Szövetségi Gazdasági Kamara építőipari és idegenforgalmi szekciójának elnökeivel és exponált vezető funkcionáriusokkal folytattam tárgyalásokat. Látogatást tettem H. Androsch alkancellárnál is. Megtekintettem a bécsi gazdasági kamara Gazdaságfejlesztő Intézetét és az Idegenforgalmi Szakiskolájukat. Meglátogattam a néhány évvel ezelőtt létesített, Béctől 20 km-re fekvő bevásárló központot (Shopping City Sud), amely az ilyen jellegű európai létesítmények élvonalában van. Tanulmányoztam az osztrák szövetkezetek vösendorfi supermarketjét és lakberendezési üzletközpontját. Bemutatták Baden bei Wienben, valamint az Oberlaaban (Bécs egyik külkerülete) a nagyszabású gyógyfürdő és gyógyüdülő létesítményeket.

A tárgyalások során:

– mind H. Androsch alkancellár, mind J. Staribacher kereskedelmi és iparügyi miniszter részéről megerősítést nyert az alacsonyabb szinten elhangzott, előbbieken vázolt ajánlat;

– megállapodás született abban, hogy a hitelre, a feltételekre, a hitel felhasználásának és visszafizetésének módozataira a Kontroll Bank és a Magyar Nemzeti Bank március hónap folyamán keretmegállapodást köt. A későbbiek során majd erre a keretmegállapodásra támaszkodva kötik meg a magyar szálloda és egyéb vállalatok a konkrét építési szerződést osztrák építőipari fővállalkozóval. Hangsúlyozást nyert ismételten, hogy az osztrák építőipari vállalatok ajánlatainak nemzetközi összehasonlításban is versenyképesnek kell lenniük.

– Nem lehetett egyértelműen tisztázni azt, hogy az osztrák idegenforgalmi szervek, illetve a betegsegélyező (Krankenkasse) intézmények képesek-e, illetve akarnak-e garanciát vállalni az ezen akcióban épülő szállodák (gyógyszállók) töltésére. Ez ügyben további tárgyalások, tájékozódások kerültek elhatározásra. Mai ismereteink szerint az építendő szállodák nagyobb részénél az mutatkozik célszerűbbnek, ha nem az alacsonyabb futamidőt és az osztrák töltési garanciát szorgalmazzuk, hanem a hosszabb futamidőt választjuk és a szállodák töltésére nagy nemzetközi szálloda társaságokkal kötünk olyan jellegű szerződést, amely a Hilton és az Intercontinentál szállodáknál jelenleg is érvényben van.

A tárgyalások jó légkörben folytak.

A tárgyalások alapján a szükséges tennivalókról intézkedési tervet készítettünk és az érdekelt főhatóságokkal együtt a munkát megkezdtük. Most áll kidolgozás alatt a távlati idegenforgalmi koncepció, amely csaknem az ezredfordulóig elvi alapot nyújt a soron következő középtávú terveinkben előirányozható komplex, forgalmi, fejlesztési és gazdálkodási programunkhoz. Egyidejűleg – az idegenforgalmi koncepcióval összhangban – betervezzük az Állami Tervebizottsághoz ez év május hónapjában az osztrák hitel felhasználására vonatkozó részletes javaslatunkat.¹⁴⁴

Bécsi munkánkban nagy segítséget nyújtott nagykövetségünk és kereskedelmi kirendeltségünk. Új nagykövetünk, Randé Jenő elvtárs most induló munkájához tárgyalásaink és látogatásaink kapcsolatépítő lehetőséget nyújtotta.

Kérem jelentésem tudomásulvételét.

Dr. Sággy Vilmos

A kiadmány hitelélül:
Fuhner Gusztáv s. k.
TÜK osztályvezető

¹⁴⁴ Nem találtuk meg.

ÁBTL 1.11.4 II. sorozat K-V (101. doboz). Tájékoztató jelentés a Minisztertanács részére a Bécsben a magyar–osztrák idegenforgalmi infrastruktúrával kapcsolatos gazdasági kooperációról folytatott tárgyalásaimról. (1978. március 2–4.) Sokszorosított kiadmány. A jelentés vélhetően a Belkereskedelmi Minisztériumban szolgálatot teljesített állambiztonsági munkatárs révén került a Belügyminisztérium III. főcsoportfőnökségének iratai közé.

40.

Bécs, 1978. augusztus 10.

A bécsi nagykövetség jelentése a határmenti területek együttműködéséről

Magyar Népköztársaság
Nagykövetsége Bécs
51/1978. szt.

Szigorúan titkos!

Készítette: Dr. Vajda János
nköv. titkár

Melléklet: 5 db¹⁴⁵

Tárgy: Testvérvárosi, testvér megyei
kapcsolatok

Hivatkozással a Központ távirati utasítására jelentjük, hogy magyar–osztrák relációban kifejezetten deklarált testvér-városi, testvér-megyei kapcsolat nincs. A két ország államközi kapcsolatainak kedvező alakulása kedvezően hatott azonban a határmenti területek kapcsolataira, úgy hogy ezeknek a kapcsolatoknak a tartalma csaknem megfelel testvérmegyei értelmezésnek. Ebben a vonatkozásban szükségesnek tartjuk a központ felmérő munkájának segítése érdekében a határmenti területek kapcsolatainak vizsgálatát.

A magyar–osztrák határmenti területek kapcsolatai Győr-Sopron-Burgenland és Vas megye-Steiermark között realizálódnak. A korábbi években ezek a kapcsolatok spontán, sokszor keresztezéseken keresztül alakultak. Az utóbbi időben a Minisztertanács Tanácsi Hivatala rendelkezése értelmében Győr-Sopron megye Burgenlanddal, Vas megye Steiermarkkal ápolja a kapcsolatokat. Ez a felosztás az eddigi tapasztalatok szerinti pozitívan, célirányosan hatott a kapcsolatok alakulására.

¹⁴⁵ A mellékleteket nem közöljük.

A felosztást illetően osztrák részről (elsősorban Burgenland) merültek fel nehézségek, hisz továbbra is szerették volna kapcsolatokat a korábbi átfedésekkel ápolni, azaz hol Vas megyével, hol pedig Győr-Sopron megyével kívánták építeni a kapcsolatokat.

Győr-Sopron és Burgenland kapcsolata:

A megye, illetve a tartományi kormány vezetői évente egyeztető tárgyalásokat folytatnak az együttműködés területeit, formáit és a rendezvényeket illetően. Az éves tárgyalásról emlékeztetőt készítenek, amelyben az egyes események mellett a lebonyolítás konkrét kérdéseit is rögzítik. Elsősorban osztrák részről nagyon sokszor merül fel, hogy az egyeztetett eseményeken túl megkereséssel fordulnak a megye vezetőihez országos, illetve szövetségi igények felmerülésekor. Legutóbb az Eisenstadtban szervezett, országos tisztiorvosi továbbképzésen résztvevők balfi látogatásának lehetővé tételét és elősegítését kérték a megye vezetőitől. Hasonló igények teljesítése természetesen mindig pozitívan hat ki a nem határmenti területek kapcsolataira is. A vezetők közötti kapcsolat szintje, szinte barátinak értékelhető. A legutóbbi Győrben megtartott tárgyalás során szóba került, hogy a kapcsolatok újabb területeit építik ki. Az eddigiekben sport, kulturális és tudományos területen egyeztettek rendezvényeket Győr-Sopron megye és Burgenland között. A jövőben szeretnék, ha megfelelő kapcsolatok épülnének ki szakorvosok tapasztalatcseréje (elsősorban publicisztika vonatkozásában), állategészségügy, közegészségügy, járványügy területein. Osztrák részről remélik, hogy hasonlóan a tűzoltók közötti kapcsolatokhoz (korábban csak az önkéntesek között, jelenleg már a hivatásos tűzoltók is kapcsolatba kerültek) orvosi területen is megfelelő együttműködés, kapcsolatok létesülnek.

Gazdasági területen közvetlen áruforgalmi kapcsolat Győr-Sopron és Burgenland között nincs. Ami áruforgalom létezik, azt a központi szervek bonyolítják. A határmenti vízügyi szervek kifogástalanul együttműködnek, évente találkoznak a felmerült problémák megoldása érdekében. Ehhez hasonlóan szeretnék Burgenland részéről az elemi csapások elkerülése és leküzdése területén Győr-Sopron megyével együttműködni. Ebben a vonatkozásban eddig is voltak lépések, de az államok által előírt formalitások komolyan nehezítették az együttműködés hatásos, értelmes alakítását. Ez a terület, ahol nagyon gyakran gyors, azonnali operatív intézkedések szükségesek. Osztrák részről felmerült, hogy számunkra kedvező lenne, ha a győr-soproni földgázvezeték Burgenland területére is folytatódna. Hasonlóan komolyan vetik fel Burgenland vezetői a kishatárforgalom kérdését. Gyakran adatokkal támasztják alá felvetésüket, miszerint magyar részről is gazdaságilag előnyös lenne a primőr, gyümölcs és zöldség dömpingek esetén a kishatárforgalom. Burgenland vezetői készek a magyar gazdasági törekvések segítésére. A magyar árucikkek bemutatása, propagálása érdekében készek különböző gazdasági rendezvények elősegítésére. Így pl. nem volna akadálya

a határmenti kapcsolatokra hivatkozva Eisenstadt áruházaiiban ún. „Magyar Hét”, „Magyar Napok”, vagy „Győri Hét”, „Győri Napok” megrendezésének.

Kulturális vonatkozásban 1978. szeptember 14–20. között Burgenlandban „Magyar Napok” kerülnek megrendezésre. Ehhez hasonlóan más területen is vannak lehetőségeink. Így pl. minden valószínűség szerint ősszel Magyar Gasztronómiai Hét megrendezésére kerül sor Burgenlandban.

Testvérvárosi kapcsolatok Győr-Sopron megye és Burgenland vonatkozásában nincsenek. Ez ideig igény sem merült fel. Az eddigiekben a városok közötti kapcsolat a megye és tartomány közötti kapcsolat keretein belül realizálódott. Az egyeztetett éves tervekben mindig az egyes városok lehetőségeire építettek, az egyes helységek, városok igényeit realizálták. Testvérvárosi kapcsolat kiépítése Győr-Sopron és Burgenland vonatkozásában a jövőben sem lenne célszerű. A nemzetközi kapcsolatok koordinált, sokoldalú alakítása megyénél alacsonyabb szinten színvonalasan nem oldható meg. Az eddigiekben a megyei tanácson keresztül realizálódtak a kapcsolatok, ennek a fenntartása a jövőben is célszerű. A megye Burgenlandhoz fűződő kulturális és sport kapcsolatairól az 1. és 2. számú mellékletben¹⁴⁶ részletes tájékoztatót csatolunk.

Vas megye és Steiermark kapcsolata:

A hatvanas években Vas megye is Burgenlanddal épített ki kapcsolatokat. Kezdetben elsősorban a Kommunista Párt helyi szerveivel, majd később a tartományi vezetők és a megye vezetői között is megfelelő kapcsolat létesült. Évenként kölesönös találkozásokra került sor. A hetvenes évek elejétől lehet egyértelműen számítani, hogy Vas megye a kapcsolatok kiépítése vonatkozásában Steiermark tartomány irányába koncentrált. Ez vonatkozik a pártközi és az állami kapcsolatokra egyaránt. Az utóbbi időben Vas megye és Steiermark vezetői között is évente egyeztető tárgyalásokra kerül sor, amely során emlékeztetőket fogalmaznak meg a rendezvényekről, lebonyolításuk rendjéről és a tárgyalások során felmerült kérdésekről. A tárgyalásokról jelentéseket készítenek, amelynek 2 példányát a Tanácsi Hivatalnak terjesztenek fel. Az utóbbi két tárgyalás jelentéseit a 3. és 4. sz. mellékletben¹⁴⁷ a jelentéshez csatoltuk.

A következő egyeztető tárgyalásra 1978 novemberében Grazban kerül sor. A tárgyaláson várhatóan a gazdasági kapcsolatok szélesítése kerül előtérbe, számítanak a kishatárforgalom kérdésének forszírozására. Vas megye és Steiermark közötti közvetlen áruforgalmi kapcsolat szintén nem alakult ki. Ez a területet magyar részről külkereskedelmi vállalatok és a Kereskedelmi Kamara realizálják. Ezen határmenti terület

¹⁴⁶ Nem közöljük.

¹⁴⁷ Nem közöljük.

vízügyi szervei is kifogástalanul tartják a kapcsolatot. Steiermarki osztrák vállalkozók részéről nagy az érdeklődés a nyugat-magyarországi idegenforgalmi infrastruktúra kiépítése irányába. Az őszi tárgyalás során várhatóan ez a kérdés is hangsúlyozottan előtérbe kerül.

Vas megye és Steiermark kapcsolatai most vannak a kifejlődés stádiumában. Lényegében megyei-tartományi szinten, koordináltan fejlődnek. Ez a keret megfelel rendelkezésének, alacsonyabb szintű fejlesztés nem lenne célszerű, így a testvérvárosi kapcsolat létesítését sem tartjuk időszerűnek, egyébként itt sem merült fel ilyen jellegű igény.

A megye és Steiermark elsősorban ez ideig kulturális és sport vonatkozásában fejlesztette kapcsolatait. Zenekarok kölcsönös cseréje, művészek kiállításai, tudományos szimpózionok [!], műkedvelő amatőr együttesek cseréje és más kulturális rendezvényeken való kölcsönös részvétel nagyon fontos területei Vas megye és Steiermark együttműködésének. Hasonlóan sokoldalú a kapcsolat sport vonatkozásában is. Több mint 10 sportág területén létesültek közvetlen kapcsolatok.

A nagykövetség részéről fontos feladatnak tartjuk a határmenti területek kapcsolatainak az ápolását, segítségét. Megítélésünk szerint a határmenti kapcsolatok fontos láncszemét képzik a jószomszédi kapcsolatoknak. Egy munkatárs magyar nemzetiségű – egyesületi szinten, egy munkatárs a Collegium Hungaricum részéről ápolja, segíti a határmenti kapcsolatok problémamentes alakítását.

A felmerülő munka során javasoljuk a központnak, hogy az állami vezetés szintjén is tudatosítsa a terület ápolásának fontosságát. Ez a terület komoly megterhelést, sokoldalú szervezési feladatot rótt az eddigiekben a két megye vezetőire. Ezen felelősségteljes tevékenységet ezideig a tanácsi munkában a központi vezetés részéről nem igen vették figyelembe.

Javasoljuk a Központnak, hogy a Tanácsi Hivatalnak tárgyalásokról megküldött jelentések és emlékeztetők egy példányát minden esetben kérje meg, s tájékoztatásra a nagykövetségnek is küldje meg, hogy a nagykövetség is folyamatosan tájékozott legyen a határmenti területek kapcsolatainak alakulásáról.

Magyar–osztrák vonatkozásban, 1979. január 1-jével megszüntetésre kerül a vízum-kényszer. Sok Nyugat-Magyarországon élő tájékozatlansága miatt téves elképzeléssel van, szabad utazást képzel el. Nem volna érdektelen e témáról tájékoztató újságcikk megjelentetése, amelyben tájékoztatnánk állampolgárainkat az egyezmény kihatásairól. Sokan szkeptikusok a vízumkényszer gazdasági kihatásait illetően. Félnek az ellátás és szolgáltatás minőségi, mennyiségi rosszabbodásától.

Megjegyzés: A kulturális kapcsolatok alakulásáról külön átfogó jelentést az 5. sz. melléklet¹⁴⁸ tartalmaz.

Kovács János s. k.

id[eiglenes] ügyvivő

MNL OL XIX-J-1-j 1978 Ausztria 10-2-004713. Géppel írt tisztázat. A jelentés címettje a Külügyminisztérium VI. Területi osztálya.

41.

Budapest, 1979. szeptember 15.

Kormányközi megállapodás a Magyarország és Ausztria közötti gazdasági, ipari és műszaki együttműködésről

A Magyar Népköztársaság Kormánya és az Osztrák Szövetségi Kormány

– abban a meggyőződésben, hogy a gazdasági, ipari és műszaki együttműködés megfelel a két ország érdekeinek,

– abban a felismerésben, hogy a gazdasági, ipari és műszaki együttműködés előfeltételei többek között a szomszédság és a tradicionális gazdasági kapcsolatok által adottak,

– alapul véve a gazdasági, ipari és műszaki együttműködés elért eredményeit,

– attól a kívánságtól vezetve, hogy az elért eredményeket megerősítsék és a gazdasági, ipari és műszaki együttműködést a két ország között érdekeivel összhangban minden számításba jövő területen támogassák,

– elhatározva, hogy az Európai Biztonsági és Együttműködési Konferencia Záróokmányának meghatározásait azok egészében végrehajtják,

– összhangban az Általános Vám és Kereskedelmi Egyezményvel (GATT), amelynek mindkét ország szerződő fele,

– hivatkozással a Magyar Népköztársaság Kormánya és az Osztrák Szövetségi Kormány között a Gazdasági, Ipari és Műszaki Együttműködésről kötött 1968. november 15-ei Megállapodásra¹⁴⁹ az alábbiakban állapodtak meg:

¹⁴⁸ Nem közöljük.

¹⁴⁹ 1968. november 15-én magyar–osztrák gazdasági, és műszaki együttműködési megállapodást írt alá Bécsben Bíró József külkereskedelmi miniszter és Otto Mitterer kereskedelem- és iparügyi miniszter.

1. Cikk

A Magyar Népköztársaság Kormánya és az Osztrák Szövetségi Kormány elhatározta, hogy az országaik szervezetei, vállalatai és társaságai közötti gazdasági, ipari és műszaki együttműködést továbbra is fejlesztik és azokat a lehetőségeket, amelyek a két ország szomszédságából és gazdasági fejlődéséből adódnak, teljes mértékben kihasználják.

2. Cikk

A Szerződő Felek lehetőségeik keretén belül az illető országban érvényes jogi előírásoknak megfelelően az együttműködést különösképpen

a) a két országban

- nyersanyagok kitermelésénél és feldolgozásánál,
- a meglévő termelési kapacitások jobb kihasználásánál, a termelési programok kiszélesítésénél és új termelések megteremtésénél,
- új ipari létesítmények létrehozásánál, valamint a már meglévő létesítmények bővítésénél és modernizálásánál,
- gazdasági projektumok között tervezésénél és kivitelezésénél,
- áruk közös gyártásánál és közös értékesítésénél, valamint a gyártásban és értékesítésben való specializálódásánál,
- harmadik piacokra történő kivitelek közös előkészítésénél és lebonyolításánál,
- a meglévő termelések javításánál és tökéletesítésénél, valamint újak felvételénél a dokumentációk, licencek, szakemberek cseréje által és műszaki segítség nyújtásával,
- a szolgáltatások közös továbbfejlesztésénél,
- a szabványosítás, a mérésügy és a műszaki kísérletek területén folyó tapasztalatcserénél,

b) harmadik piacok tekintetében

- gazdasági projektumok közös tervezésénél és kivitelezésénél,
  - áruk közös gyártásánál és közös értékesítésénél
- támogatni és elősegíteni fogják.

3. Cikk

A Szerződő Felek elismerik a kis és közepüzemek gazdasági, ipari és műszaki együttműködésben való erősebb részvételének a hasznosságát.

Továbbá nagy jelentőséget tulajdonítanak az osztrák nagyiparral való együttműködésnek.

4. Cikk

A Szerződő Felek azon a véleményen vannak, hogy az eddigi tapasztalatok alapján különösen az alábbi területeken nyílnak jó kooperációs lehetőségek:

- Gép- és berendezés-gyártás,
- Nyersanyagkitermelés, bányászat és kohászat,
- Energiatermelés,
- Vegyipari és petrokémia,
- Elektrotechnika és elektronika,
- Építőipar,
- Közlekedés,
- Könnyűipar,
- Mezőgazdaság és élelmiszeripar,
- Szolgáltatások.

5. Cikk

A két országban érvényes jogi előírásoknak megfelelően a részt vevő szervezetek, vállalatok és társaságok szerződésekben határozzák meg azokat a feltételeket, amelyek mellett a gazdasági, ipari és műszaki együttműködés az egyes esetekben folyik.

6. Cikk

A leszerződött együttműködések megvalósításának biztosítása érdekében mindkét kormány arra törekszik, hogy a két ország bármelyikében érvényes jogi előírások keretén belül egymásnak a legkedvezőbb elbánást adják. A Szerződő Felek támogatják a gazdasági, ipari és műszaki együttműködésre vonatkozó szerződések megkötését és végrehajtását és a közös érdekekben álló ügyletek végrehajtásához minden lehetséges kedvezményt megteremtnek. A másik Szerződő Fél számára a piacra való jutás biztosítása érdekében mindkét Szerződő Fél azon fog fáradozni, hogy a gazdasági, ipari és műszaki együttműködés területén esetleg még meglévő akadályokat és korlátozásokat az érvényes jogi előírások keretén belül felszámolják.

7. Cikk

Figyelembe véve a finanszírozás – beleértve a hitelek nyújtását – a gazdasági, ipari és műszaki együttműködés fejlődésében betöltött jelentőségét, a Szerződő Felek erőfeszítéseket tesznek, hogy az ilyen fajta finanszírozások és hitelek a két országban meglévő jogi előírások keretén belül a lehető legkedvezőbb feltételek mellett történjenek.

Ezzel összefüggésben a két ország illetékes hatóságai egyetértésre jutottak továbbá abban, hogy a meglévő egyezmények által a kooperációs projektumok elősegítésére,

különösképpen a harmadik országokba irányuló export elősegítésére teremtett lehetőségeket a legmesszebb menőkig ki fogják használni.

8. Cikk

A Szerződő Felek hangsúlyozzák a szervezetek, vállalatok és társaságok közötti intenzív kapcsolatok fontosságát és gazdasági, ipari és műszaki együttműködésben.

9. Cikk

A Szerződő Felek támogatni fogják a két ország szervezetei, vállalatai és társaságai közötti harmadik piaci együttműködést. Ennek a harmadik piacon való együttműködésnek a megkönnyítése érdekében a Szerződő Felek azon fognak fáradozni, hogy egymást informálják azokról a projektumokról, amelyeknél az érintett szervezetek, vállalatok és társaságok együttműködési lehetőséget figyelembe vesznek.

10. Cikk

A kooperációs szerződésekből származó szállítások alapvetően a két ország között meglévő, a kölcsönös árucere-forgalomra vonatkozó egyezmény keretében bonyolódnak le.

Az ilyen jellegű együttműködések alapján a keletkező kölcsönös fizetések a két országban mindenkor érvényes törvényes előírásoknak megfelelően történnek és megfelelnek a két ország között érvényben lévő fizetési megállapodás rendelkezéseinek.

11. Cikk

A Szerződő Felek ezen megállapodás végrehajtására Kormány szintű Vegyesbizottságot hoznak létre. Ez az egyik Szerződő Fél kérésére a kormány tagjainak, vagy azok képviselőinek elnökletével váltakozva a két ország valamelyikében ül össze. A Kormány szintű Vegyesbizottság különösképpen az egyes kooperációs területek megvizsgálására és a meglévő problémák megoldására vonatkozó javaslatok kidolgozására munkacsoportokat hozhat létre.

A Kormány szintű Vegyesbizottság ülései között a Magyar Népköztársaságban a Külkereskedelmi Minisztérium és az Osztrák Köztársaságban a Szövetségi Kereskedelmi és Iparügyi Minisztérium foglalkoznak a gazdasági, ipari és műszaki együttműködés kérdéseivel. Ezek különösképpen minden szükséges információt továbbítanak és olyan intézkedéseket hoznak, amelyek a kooperációs ügyletek megvalósítására, elősegítésére és megkönnyítésére szolgálnak. Az illetékes helyek közötti szükséges kapcsolatokat a Nagykövetségek Kereskedelmi Osztályai tartják fenn.

A Kormány szintű Vegyesbizottság feladatai közé tartozik különösképpen:

- a két ország szervezeti, vállalatai és társaságai közötti gazdasági, ipari és műszaki együttműködés fejlődésének a vizsgálata,
- a kooperáció számára lehetségesnek tűnő területek egyeztetése,
- az illetékes helyek között – a Magyar Népköztársaságban az Országos Tervhivatal, az Osztrák Köztársaságban a Szövetségi Kereskedelmi és Iparügyi Minisztérium – a két ország a közép- és hosszútávú fejlesztési terveire, illetve fejlesztési lehetőségeire vonatkozó kölcsönös információcsere elősegítése,
- a gazdasági, ipari és műszaki együttműködés továbbfejlesztésére vonatkozó rendszeres véleménycsere lebonyolítása,
- meghatározott területeken új kooperációs lehetőségek és témák megállapítása a két országban és a harmadik piacokon,
- elsősorban nagyobb jelentőségű, hosszútávú termelési kooperációk kezdeményezése és támogatása a két ország kis- és közép-, valamint nagyobb vállalatai között,
- jelen Megállapodás végrehajtásával összefüggő ajánlások kidolgozása a Szerződő Felek részére,
- a Megállapodás végrehajtásából adódó egyéb kérdések megvitatása.

12. Cikk

Jelen Megállapodás 60 nappal aláírása után lép hatályba és 10 év időtartamára szól. Automatikusan mindig egy további évre meghosszabbodik, hacsak az egyik Szerződő Fél 6 hónappal a további és vége előtt írásban diplomáciai úton fel nem mondja.

13. Cikk

Jelen Megállapodás érvénybe lépésével a Magyar Népköztársaság Kormánya és az Osztrák Szövetségi Kormány között a Gazdasági, Ipari és Műszaki Együttműködésről 1968. november 15-én kötött Megállapodás érvényét veszti azzal az intézkedéssel, hogy az az érvényességi ideje alatt kötött szerződésekre továbbra is alkalmazandó. Jelen Megállapodás érvényességének lejártja nincs befolyással a két ország szervezetei, vállalatai és társaságai által ez előtt az időpont előtt kötött szerződések és egyezmények jogérvényességére és lebonyolítására.

Készült Budapesten 1979. szeptember 15-én, két eredeti példányban, magyar és német nyelven, ahol mindkét szöveg egyaránt hiteles.

A Magyar Népköztársaság
Kormánya nevében

Veress Péter

Az Osztrák Szövetségi
Kormány nevében

Dr. Josef Staribacher

MNL OL XIX-J-1-j 1980 Ausztria 10-54-001545/2. Hosszúlejaratú megállapodás a Magyar Népköztársaság Kormánya és az Osztrák Szövetségi Kormány között a gazdasági, ipari és műszaki együttműködésről és annak továbbfejlesztéséről. Sokszorosított kiadmány.

42.

Budapest, 1979. november 3.

Faluvégi Lajos pénzügyminiszter jelentése a Minisztertanácshoz Hannes Androsch pénzügyminiszterrel a magyar–osztrák gazdasági együttműködés fejlesztéséről folytatott megbeszélésről

Pénzügyminiszter
3-00126/1/1979.TÜK

Szigorúan titkos!

A találkozásra a minisztériumok között fennálló rendszeres együttműködés keretében került sor. Az osztrák delegációban részt vett a Kontrollbank vezérigazgatója, az idegenforgalom szervezéséért felelős intézmény igazgatója, valamint az alkancellár kabinetjének sajtófőnöke. (Magyar részről a Nehézipari Minisztérium illetékes miniszterhelyettese és az Idegenforgalmi Hivatal vezetője vett részt a megbeszéléseken.)

A kialakult szokásoknak megfelelően ez alkalommal is áttekintettük a magyar–osztrák gazdasági együttműködés helyzetét, részletesebben foglalkoztunk néhány, kiemelt jelentőségű fejlesztési elgondolással, eszmecserét folytattunk a nemzetközi pénzügyi helyzet megítéléséről.

Az alkancellárt fogadta Aczél György miniszterelnök helyettes elvtárs. Megbeszélést folytatott továbbá Marjai József miniszterelnök helyettes elvtárral.

Aczél elvtársnál tett látogatásakor az alkancellár átadta Kreisky kancellár jókívánságait, Lázár György elvtársnak mielőbbi gyógyulást kívánt Kreisky és a maga nevében. Elmondta, sajnálják a találkozó elmaradását, ugyanakkor a helyzettel szemben teljes megértést tanúsítanak. Kreisky azt kéri, hogy Lázár elvtárs felgyógyulását követően az első alkalmas időpontban tartsák meg a találkozót, lehetőség szerint még ebben az évben.

A megbeszélés során az enyhülés általános kérdései, a leszerelési kérdésekkel való összefüggése, a helsinki záróokmány végrehajtása állt előtérben.

Aczél elvtárs kifejezésre juttatta, hogy az enyhülési folyamat előrehaladásával számos ma még problematikusnak ítélt kérdés szinte automatikusan oldódik meg.

Androsch utalt arra, hogy az enyhülést Ausztria nem minden szomszédjáról értelmezik egységesen. Egyetértett azzal, hogy a magyar–osztrák kapcsolatok fejlesztése, ezen belül a gazdasági kapcsolatoké, jelentőségében túl nő a két ország együttműködésén.

A Marjai elvtárssal folytatott megbeszélés során Androsch részletesen beszélt az osztrák gazdaság helyzetéről. Az alkancellár kifejtette: a cserearányok romlása európai szintű probléma. Ausztria 1970-hez viszonyítva bruttó nemzeti termékének 3%-át veszítette el az olajárak emelkedése miatt. A „kemény pénz” politikájának segítségével sikerült valamelyest javítani a helyzeten. Az idén a schillinget kétszer felértékelték 1,5%-kal a DM-el, majd kb. 2%-kal minden fizetőeszközzel szemben. A felértékelés teljes mértéke így mintegy 3,5%.

1979 júliusában átfogó energiagazdálkodási programot fogadtak el. Megvalósításának időrendjét és a végrehajtás módjait szeptemberben határozták meg. Kéthavonta átfogóan ellenőrizni fogják a végrehajtás menetét, aminek célja elsődlegesen a takarékosági szemlélet ébrentartása.

1980-tól áttérnek a nyári időszámításra. Ezt „Kelet-Berlinnek köszönhetjük. Bevezette ugyanis a nyári időszámítást Kelet-Németország, alkalmazkodni kellett ehhez Nyugat-Berlinnek, Nyugat-Németországnak, így mi sem maradhattunk ki.” A nyári időszámítás nem döntő hozzájárulás az energiatakarékossághoz, annak egy mozaikja lehet. Az egész osztrák program azonban ilyen kis mozaikokból tevődik össze.

Ausztria gazdaságának 1980-as fejlődését az ideinél gyengébbnek várják. Receszio nem lesz, a növekedés azonban lelassul. A bruttó nemzeti termék növekedése várhatóan 3,6% lesz.

Az energiaárak taglalása kapcsán utalt arra, hogy hibás energiapolitikát (lásd USA) nem lehet kamatláb-politikával pótolni. Amíg a világ energiafogyasztásában jelentős szerepet játszó USA háromszor többet fogyaszt, mint az európai átlag, s ennek döntő része pazarlásra megy, nem lehet várni az árak csökkenését.

Az USA-ban nem tudják keresztülvinni az energia koncepciót. Hasonló a helyzet az NSZK-ban is. Évente 8%-kal növekszik a forgalomban lévő pénz mennyisége. Az NSZK-ban későn ismerték fel ezt a fejlődési tendenciát, aminek eredményeképpen nagyfokú béremelést kell végrehajtaniuk. Ausztriában a béremelések mértéke 5,5-6,0%, aminek jelentős részén már túl vannak.

Az USA-ban, az NSZK-ban vagy Franciaországban kormányfő aligha nyerhet meg választást a jelenlegi helyzetben, amikor növekszik a munkanélküliség és az infláció. A mostani nem azonos az 1974/75-ös helyzettel.

Magyar részről a tárgyalások középpontjába a toronyi lignitmező hasznosításával kapcsolatban már hosszabb idő óta folyó megbeszélések eredményes lezárásának előmozdítását helyeztük.

Arra törekedtünk, hogy tiszta helyzet teremtsék az osztrák fél érdekeltsége ügyében. Ez a megközelítés részünkről annál is indokoltabb, mivel a két kormány kijelölt szakértői (Kapolyi miniszterhelyettes és Frank osztályfőnök) közötti, több mint egy éve tartó szoros munkakapcsolat keretében eddig már számos kérdés tisztázódott és a még nyitva lévőkben is az álláspontok igen közel állnak egymáshoz. Számunkra nem egyértelmű, hogy a szerződés kötést akadályozó környezetvédelmi kérdés (ti. a lignit kén tartalmának megítélése) valóban csak ezen kérdésekre korlátozódó osztrák fenntartást jelent, vagy mögöttük az osztrák energiaellátás átfogó stratégiai kérdéseinek tisztázatlansága húzódik meg. Ezzel összefüggésben felvetettük, hogy a magyar fél számára nem idegen az a gondolat, hogy a lignitbányára telepítendő erőmű is a magyar oldalon épüljön meg. Ebben az esetben ugyanis a magyar fél 100%-os garanciát adna arra, hogy minden körülmények között biztosított az osztrák oldalon is a környezetvédelmi törvényekben előírt kötelezettségek maradéktalan teljesítése. A magyar partner ezen határozott ígéretét a referenciaként számító visontai Erőmű tapasztalataira alapozza, amelyet már eddig is több osztrák szakértő megvizsgált és amelyet Kéry, a burgenlandi tartomány főnöke a közeli napokban fog megtekinteni.

A tisztázandó kérdések közé soroltuk az erőmű kapacitásának meghatározását is. Bár a jelenlegi gazdaságossági számítások egy 400 MW-os teljesítményre épülnek, felhívtuk a figyelmet arra, hogy a kapacitás növekedésével együtt javulnak a létesítmény gazdaságossági mutatói is. A bővítésre módot ad az energia-szállítás iránti svájci és nyugatnémet érdekeltség is. Ez lehetővé tenné az energetikai együttműködés harmadik partnerekkel való kiegészítését.

A megvalósítás szempontjából természetesen nagyfontosságú az ár- és finanszírozás ügye. Az induló ár meghatározásáról, majd az árak karbantartását szolgáló csúszó árklauzula modelljének kialakításáról folyó megbeszélések biztatóan haladnak, úgy tűnik, a felek között lévő különbségek áthidalhatók. Egyre világosabban kirajzolódik azonban, hogy az árkérdésekben, de más vonatkozásban sem lehet a tárgyalást a finanszírozási feltételektől elszakítottan folytatni. Emlékeztettünk arra, hogy a magyar fél kezdettől fogva hangsúlyozta, a bánya megnyitásra csak abban az esetben kerülhet sor, ha annak finanszírozását az osztrák fél elvállalja. Magyar érdek jelenleg a lignitmező hasznosítására nem áll fenn. A bányanyitáshoz a munkálatok anyagi-műszaki összetételének mérlegelése alapján kötetlen finánc hitelre van szükség. Ennek nagyságrendjét 400 MW-os erőmű kiszolgálása esetén 160 millió dollárban jelöltük meg. Abban az esetben, ha az erőmű telepítése is Magyarországon lenne, úgy az erőmű megépítése – a kalkulációnál számításba vett nagyságrend alapján – további mintegy 500 millió dollárt igényelne. A létesítmény finanszírozásának módja ebben az esetben kettéválna. A bányanyitáshoz ugyanis ebben az esetben is kötetlen bankhitelre volna

szükség. Exporthitel alkalmazására csak az erőmű esetében kerülne sor. Itt is azonban azzal a feltétellel, hogy a magyar fél legalább 30-40% erejéig igényelné a beszállítás lehetőségét az osztrák finanszírozási keret terhére.

A lignit kitermeléshez szükséges fináncitel kondícióit a magyar fél a szerződéskötéstől számított 15 éves lejáráttal kalkulálja. Az első törlesztésre a hatodik évben kerülne sor, a visszafizetés időtartama tehát 10 évet tenne ki. A hitel kamata elgondolásunk szerint 7% lenne.

Androsch alkancellár válaszában szélesebb megközelítésben először arra mutatott rá, hogy a magyar–osztrák árucsereforgalom a 70-es évek közepe óta stagnál. Meggyőződése, hogy ebből az állapotból csak jól kiválasztott, nagy projektumok segítségével lehet kikerülni. Az osztrák félnek az energetikai együttműködés iránti érdeklősége fennáll. Az ez év július 10-én megfogalmazott osztrák energia-konceptió is egyértelműen emellett foglalt állást. Oszítja a magyar félnek azt a véleményét, hogy a szóban forgó ügyben még fennálló nézetkülönbségek áthidalhatók. Az erőmű telepítése ügyében nem foglal állást, mivel ebben még nem formálta ki véleményét, személyes megítélése szerint a felmerült variánsok mindegyike járható. Elvben a harmadik fél bekapcsolásától sem zárkózik el, de úgy véli, hogy a toronyi lignitmező hasznosításáról már megindított tárgyalásokat még egy-két nagyobb üggyel kellene összekapcsolni. Ez a megközelítés nagyobb biztonsággal alapozná meg a két ország gazdasági együttműködésének dinamikus fejlődését. A szélesebb területet átfogó, több létesítményre épült együttműködés emellett gazdagabb lehetőséget nyújt a kölcsönös érdekek kiegyensúlyozott biztosításához mind a kölcsönös áruszállítások, mind az árképzés tekintetében. Konkrét formában ezért arra gondol, hogy a lignit kitermelés és az arra épülő erőműhöz kapcsoljuk hozzá az osztrák oldalon megépítendő csúcsergiamű és a magyar alumíniumipar együttműködését, továbbá a magyar rézlelőhely közös hasznosítását. Egy ilyen „csomag” keretében megalapozott szén, energia, bauxit, alumínium, réz-szállítások, a megvalósításhoz szükséges gépipari és szellemi termékek cseréje gazdag lehetőséget nyújt a jövő számára. Ezen átfogó koncepcióhoz kellene a finanszírozási modellt is kialakítani.

Ausztria nyersalumínium igénye jelentősen megnövekszik a Steyr-ben létesített BMW és a bécsi General Motors autómotor gyárak üzembeállításával. Az energia- és alumíniumszállítások beruházásainak volumenét 5-700 millió dollárra tette.

A lignitbánya megnyitásához magyar részről felvetett finanszírozási modellel reagálva, a 15 éves hitelfutamidőt el tudja képzelni, csak a kamat kérdésében lát cca. 1%-ig terjedő nehézséget. De úgy véli, hogy kompromisszummal ez áthidalható.

Javaslat az, hogy az általa felvázolt valamennyi kérdés megoldására alakuljon különleges megbízatású munkacsoport. Ebben képviselve lenne a magyar bányászat, a ranshofeni alumínium-üzem, a Simmering Graz Pauker-gyár és a pénzügyi emberek

(osztrák részről a Kontrollbank). A munkát úgy kellene időzíteni, hogy a legközelebbi kormányfői találkozón sor kerülhessen a keretszerződés, vagy legalább a szándéknyilatkozat parafálására.

Az alkancellár javaslata valóban sokoldalú lehetőséget biztosít a magyar–osztrák gazdasági együttműködés számára, azt egészében jól be lehetne illeszteni saját iparfejlesztési koncepciónkba is. Az egyes elemek érettségi foka (mind a háttér objektív feltételei, mind az eddig már folytatott tárgyalások előrehaladottsága szempontjából) azonban jelentősen eltér egymástól. Ezért a magyar tárgyaló delegáció úgy vélte, hogy jelenleg a toronyi lignit hasznosítására kell koncentrálnunk, nem kizárva természetesen annak lehetőségét, hogy az egyéb kérdésekben is előbbre haladjunk, illetve vizsgálatokat folytassunk. Válaszomat ezért ebben a szellemben fogalmaztam meg és ahhoz kértem támogatást, hogy az október 30-án Sopronban az energetikai együttműködés ügyében esedékessé váló tárgyaláson¹⁵⁰ igyekezzünk a toronyi lignit kitermelés és a kapcsolódó erőmű ügyét tető alá hozni. Az együttműködés második lépcsője az alumíniumipari kooperáció lehet. Nem köteleztem el magunkat a rézlelőhely feltárásával kapcsolatos együttműködés terén, de nem is zártam ki annak további vizsgálatát.

Partnerem válaszából, továbbá Kormányunk elnökhelyetteseivel folytatott megbeszéléseiből és a sajtónak adott nyilatkozataiból kitűnik, hogy osztrák részről továbbra is a felvázolt széleskörű együttműködés megvalósítására törekednek.

Megbeszéléseink napirendjén szerepelt az idegenforgalmi együttműködés is.

Mindenekelőtt kölcsönösen pozitívan értékeltük a vízumkényszer megszüntetése után kialakult helyzetet. Androsch külön is kitért arra, hogy az Ausztriába kiutazó magyarok száma is megnőtt. E téren további könnyítéseket kért. Hangsúlyozta, teljesen tisztában van azzal, hogy magyar részről ennek nincs politikai akadálya, csupán a devizagazdálkodás oldaláról áll fenn korlát. Lényegében abba az irányba kívánt bennünket befolyásolni, hogy a jugoszláv turizmusban alkalmazott kedvezményeket, vagy legalább azok egy részét Ausztriára is terjesszük ki. Arra vonatkozóan ígéretet ugyan nem tettem, de kilátásba helyeztem a kérdés gondos vizsgálatát.

Mínthogy értesült arról az elképzelésről, hogy esetleg játékkaszinót létesítenénk Budapesten, ajánlotta az üzletággal foglalkozó, tisztán osztrák Spielcasino Rt.-t,¹⁵¹ melyet megbízható és szigorú játékerkölcöket alkalmazó vállalként jellemezett. Az üzlet igen jövedelmező. Tulajdonosa a részben állami Verkehrsbüro (utazási iroda)

¹⁵⁰ A soproni szakértői tárgyaláson főleg környezetvédelmi problémákról esett szó. MNL OL XIX-J-1-j 1979 Ausztria 10-5-00438/1. A toronyi lignitmező közös hasznosításának ügye. Randé Jenő nagykövet jelentése, 1979. március 1.

¹⁵¹ A megállapodás létre is jött, az első játékkaszinó 1982-ben a Hilton Hotelben nyitotta meg a kapuit, majd Hévíz (1984), Sopron (1989) és a pesti rakparton a Fórum Hotel előtt a Schönbrunn kaszinóhajó (szintén 1989) következett a sorban.

és két, egymás viszonyában politikailag kiegyensúlyozott biztosítási társaság (Bundesländer Versicherung és Wiener Städtiche Versicherung). A vállalat jól működő kaszinókat létesített Hollandiában, Alsó-Szászországban és Teneriffe-ben. Az Ausztriában lévő kaszinók összességükben nagyobbak, mint a Monte Carlo-i vállalkozás. Az osztrák vállalat garantáltan mentes a maffiától.

A szállodaépítések helyzetét Androsch rendben lévőknek minősítette. A további építkezésekkel kapcsolatban előnyösnek tartja, ha a megrendeléseket osztrák vállalatok kapnák. Rámutatott arra, hogy az osztrák idegenforgalmi vállalatok gondolkodásmódjában jelentős változás megy végbe. Eddig azt a konkurenciától való félelem jellemezte, most a közös együttműködés lehetőségeinek felismerése nyomul előtérbe. Már is több olyan javaslat alakult ki, amelyek az osztrák és a magyar idegenforgalmi lehetőségek kombinált értékesítését célozzák. Úgy fejezte ki magát, hogy „Bécset Budapesttel együtt” könnyebb eladni, mint külön-külön. Nagyon fontos, hogy erre a változásra a magyar idegenforgalmi vállalatok is rugalmasan és pozitívan reagáljanak.

Ismertettem a hegyeshalmi határátkelőhely bővítésére vonatkozó elgondolásunkat. Ennek egyik célja az, hogy gyorsítsa a határátlépést, különös tekintettel a vízumkényszer megszűnését követően nagymértékben megnövekedett forgalomra. A szükséges bővítést a 300 millió dolláros hitelkeret terhére kívánják megvalósítani. Az épülő új határállomás hasznosításához mindkét félnek néhány száz méteres bekötő utat kellene építeni.

Androsch a fejlesztési gondolatot kedvezően fogadta. Egyértelműen úgy tűnik, számíthatunk támogatására az osztrák oldalon is megépítendő bekötőút megvalósításánál. Szóba került, hogy esetleg részt tudnának venni a csehszlovák határon lévő Városszabadinál egy határátkelő megépítésében is.

A vasútépítés és közúti közlekedés fejlesztésében való osztrák részvétel valószínűsítése a mostani tárgyalás tapasztalatai szerint erősen csökkent. Az alkancellár előadása szerint a megvalósítást nehezíti egyrészt az, hogy az osztrák közvélemény erőteljesen forszírozza a hazai autópályák építését, másrészt Ausztria maga is erre a célra a Közös Piac beruházási bankjától kíván hitelt felvenni. Nehezen elképzelhető, hogy egyidejűleg autópálya építésre hitelt nyújtson. Megérti, hogy infrastrukturális beruházásra hosszúlejáratú hitelt keresünk, nem látja azonban annak megoldhatóságát.

Az egyéb infrastrukturális kérdéseknél (pályaudvarok, budapesti hídépítés) Androsch arra tett ígéretet, hogy megvizsgálja a lehetőségeket az osztrák építőipari export különleges támogatása keretében, de szükségesnek tartotta a nehézségek bemutatását. Utalt arra, hogy ha a tervezett híd vasszerkezetű lenne, kapacitás kihasználási okokból könnyebb lenne a helyzet.

Mivel a szóban forgó infrastrukturális beruházások kérdésében magyar oldalról nincs még egyértelmű döntés, vita van abban is, hogy a szóban forgó objektumokat a Közlekedés és Postaügyi Minisztériumnak a VI. ötéves terv rendelkezésre álló beruházási keretén belül kell megoldania (amely esetben a KPM a javaslatokat visszavonja), nem bocsátkoztam vitába Androsch közlésével kapcsolatban. A kérdést azzal zártuk le, hogy néhány hónap múlva arra ismét visszatérünk. Amennyiben osztrák részről a helyzet nem változik, úgy azt levesszük a napirendről.

Meglátásom szerint az osztrák Kormány a nyugat európai országok közösségében is hosszabb idő óta hangsúlyozottan veti fel Ausztria földrajzi elhelyezkedéséből a kontinens közúti forgalmából reá háruló terheket. Ennek a figyelemfelhívásnak egyik megjelenési formája volt a közúti adó felemelése 1978 nyarán, ami akkor nagy port vert fel Európa szerte. Ebben a vonalvezetésbe, amely éppen az osztrák útépitéshez keres külső erőforrást, nehezen illeszthető be eszközök kihelyezése más ország közlekedési hálózata fejlesztéséhez.

Felvettem a magyar exportot nehezítő vámhátrányok kérdését. Partnerem nem zárkózott el az osztrák vámtörvény 6.§-ának alkalmazása elől, azzal azonban, hogy a döntés mindenkor az eseti elbírálás körülményeitől függ.

Hosszabb idő óta rendezetlen az osztrák és magyar légitársaság személyzete jövedelmének adóztatása. Mindkét országban jelentős adóhátralékok halmozódtak fel. A kettős adóztatást kizáró egyezmény alapján a személyzet mind Ausztriában, mind Magyarországon adóköteles. Ennek ellenére, már az egyezmény megkötésével kapcsolatos tárgyalások során is javasoltuk a rendezést kölcsönösségi alapon. Mindez ideig ezt a megoldást akadályozta, hogy a személyi jövedelmek adóztatásának bevonása a vonatkozó adóügyi egyezmény kereteibe, szemben állna a nemzetközi gyakorlattal. Az osztrák pénzügyminiszter felvetésem alapján azonban nem zárkózott el attól, hogy az egyezményen kívül ugyan, de mindkét fél számára megfelelő kétoldalú rendezést hozzunk létre. Megállapodtunk abban, hogy e célból a két minisztérium illetékes főosztályainak vezetői a közeljövőben megbeszélést tartsanak.

Az alkancellár a szocialista országokkal folytatott kereskedelmükkel kapcsolatban kifejtette: a Szovjetunióval meglévő nagyarányú deficitjük révén stagnál a kereskedelmi forgalom. Emellett a Szovjetunió nem szándékozik a többletet Bulgária, Románia, vagy más szocialista ország rendelkezésére bocsátani. A Szovjetunió Ausztria révén finanszírozza magát az NSZK irányában. Bár tudatában vannak, hogy a 400 millió dolláros deficit más súllyal esik latba Ausztria vagy a Szovjetunió kereskedelmében, nagyon hasznosnak tartanak, ha sikerülne valamilyen megoldást találni.

Ezért azt javasolta, hogy a pénzügyminiszterek és néhány vezető munkatársuk, a jegybankok néhány vezetője és a Magyar Pénzügyi Kutató Intézet egy-két munkatársa

és a megfelelő osztrák partnerek részvételével kerüljön sor „hangos gondolkodásra” a kelet-nyugati gazdasági együttműködésben felmerülő pénzügyi problémákról.

Annak hangsúlyozásával, hogy nem tudunk más szocialista országok nevében nyilatkozni, úgy foglaltam állást, hogy ilyen eszmecserének nem látom akadályát. Magam is aláírtam, hogy egy ilyen beszélgetés csak nem hivatalos formában, inkább tudományos kutató jelleggel folyhat.

***

A napirenden szereplő kérdések megközelítését a konstruktív megoldásokat kereső tárgyszerűség jellemezte. A megbeszélések mindvégig a már hagyományosan kialakult ószinte és szívélyes légkörben folytak.

Következtetések, javaslatok

A lefolytatott tárgyalások ismét megerősítették, hogy a gazdasági kapcsolatok fejlődését fontos partnereinkkel ma már nem lehet érdemben bővíteni, csak a hagyományos adásvételi ügyletek körében maradva. A dinamikus fejlődés minőségi változást jelentő közös érdekeltsgű létesítmények kijelölését és megvalósítását igényli.

Ezen fő következtetés vonalán haladva az alábbi teendők adódnak:

Az energetika és bányászat területén

– a magyar–osztrák viszonylatban mindenekelőtt a toronyi lignitre épülő energetikai együttműködés mielőbb komplex (műszaki, kereskedelmi, finanszírozási feltételekre kiterjedő) lezárására kell összpontosítani;

– az energetikai együttműködéssel párhuzamosan kellene folytatni a tárgyalásokat az alumíniumipari együttműködés ügyében. Láthatóan osztrák oldalon ebben mind kormányzati, mind vállalati részről komoly érdeklődés jelentkezik;

– álláspontot kellene kialakítani abban is, hogy kívánunk-e és ha igen milyen mértékben és módon együttműködni az osztrákokkal a recski rézlelőhely kiaknázásában.

Az idegenforgalomban

– fel kell karolni az osztrák kezdeményezéseket a közös idegenforgalmi programok szervezése terén;

– szorgalmazni kell, hogy a magyar vállalatok kedvezően fogadják az ilyen megkereséseket, sőt ezen túlmenően, maguk is indítsanak el ilyen szervezéseket;

– a Magyar Nemzeti Bank bevonásával közösen meg kell vizsgálni, milyen könnyítéseket lehetne tenni a Magyarországról Ausztriába irányuló idegenforgalom előmozdítására;

- szorgalmazni kell a 300 millió dolláros hitelkereten belül a hegyeshalmi határátelöhely bővítésének mielőbbi megvalósítását;
- fel kell venni a kapcsolatot az Österreichischen Casino AG. vezérigazgatójával. Alaposan meg kell ismerni a működtetés feltételeit, az adóztatás sajátos feltételeit és a körülményekhez igazodó pénzügyi ellenörzés módszereit.

Az infrastrukturális beruházásoknál

- tisztázni kell az illetékes kormányzerveknél a vasútépítés és közúti közlekedés fejlesztésére vonatkozó magyar–osztrák együttműködési javaslatok még nyitott kérdéseit. Olyan helyzetet kell teremteni, amelynek alapján néhány hónapon belül eldönthető, vagy a hivatalos ajánlat megtételének szükségessége, vagy a kérdésnek a napirendről való levétele.

A pénzügyi kérdéseknél

- tárgyalást kell kezdeményezni a légitársaságok személyzete jövedelemadójának megfelelő rendezésére;
- amennyiben Androsch alkancellár a szóbeli jelzésnek megfelelően javaslatot tesz Ausztria és a szocialista országok kereskedelmében keletkező egyenlegek rugalmasabb kezelésének nem hivatalos tárgyalások formájában való megbeszélésére, ezen kezdeményezésre pozitívan kell reagálni.

Kérem jelentésem szíves tudomásulvételét és javaslataim jóváhagyását.

Faluvégi Lajos

MNL OL XIX-J-1-j 1979 Ausztria 10-1-005360/2. Jelentés a Minisztertanács részére dr. Hannes Androsch alkancellár, az Osztrák Szövetségi Kormány pénzügyminiszterével f. év október 18–20. között Magyarországon folytatott megbeszélésről. Sokszorosított kiadvány.

43.

Budapest, 1981. június 1.

A Külkereskedelmi Minisztérium javaslatai Lázár György, a Minisztertanács elnöke számára a Bruno Kreisky kancellárral folytatandó tárgyalásaihoz

KÜLKERESKEDELMI MINISZTÉRIUM

Kereskedelmi kérdések

– A két ország közötti áruforgalom az elmúlt évben kedvezően fejlődött. Értéke ismét rekord magasságot ért el. A magyar export 330 M \$ (4,3 Md ÖS), a magyar import 377 M \$ (4,9 Md ÖS) volt. A magyar export + 36%-kal, a magyar import + 4,5%-kal nőtt, amelynek eredményeként a magyar kereskedelmi mérleg passzívuma csökkent, a forgalom kiegyensúlyozottabbá vált. Az import fedezeti arány 68%-ról 87%-ra növekedett. Ezt pozitívan értékeljük, azonban szükséges hangsúlyozni, hogy kivitelünk emelkedésében döntő szerepe volt gazdasági fejlődésünk lelassulásának. Ennek következtében több energiahordozó cikket és nyersanyagféleséget tudtunk Ausztriába szállítani. Ezek a szállítások azonban nem állandósíthatók, mert gazdasági fellendülésünk esetén ezekre az árukra itthon szükségünk lesz.

Exportunk áruszerkezete az elmúlt öt évben nem változott, továbbra is kedvezőtlen, nem tükrözi a Magyarországon végbement gazdasági fejlődést. A nemzetközileg elfogadott statisztikai bontásba tartozó gép és feldolgozott ipari termék exportunk 1976-ban 24,6%-ot képviselt, 1980-ban, tehát öt év távlatában 23%-ra csökkent. Ugyanakkor ezen áruk részesedése összexportunkon belül 1980-ban közel 60%-ot tett ki, az NSZK viszonylatban 49,1%-ot, Franciaországba irányuló exportunk esetében 56%-ot, angol relációban 68,6%-ot és az USA-ba irányuló kivitelünkben pedig 70,2%-ot.

A kedvezőtlen export áruszerkezet többek között annak az osztrák kereskedelempolitikának az eredménye, amely Magyarországot a korábbi mezőgazdasági és élelmiszer-cikk szállító helyett – miután időközben Ausztria mezőgazdasági termékeknél az önellátottság fokát lényegesen növelte – most alapvetően energia- és nyersanyagbeszerző forrásként kezeli. Ez az osztrák kereskedelempolitika nem veszi figyelembe az időközben Magyarországon végbement iparosodást. Ugyanakkor országunkat változatlanul az osztrák gépek és feldolgozott ipari termékek fontos felvevő piacának tekinti. Ezt bizonyítja, hogy az Ausztriából származó magyar importon belül ezek az áruféleségek mintegy 65%-ot képviselnek.

Következésképpen exportunk áruszerkezetének javítása fontos előfeltétele a kétoldalú forgalom további dinamikus fejlődésének és ezért mindkét fél érdekében áll, hogy

ezen a területen döntő változás szülessen. Tudatában vagyunk annak, hogy exportunk áruszerkezetének javításában nekünk is van feladatunk, azonban elsősorban osztrák részről szükséges megfelelő intézkedés ahhoz, hogy ezen a téren átütő eredményt tudjunk elérni.

– Az előzőekben jelzett probléma alapvető oka, hogy gépipari és feldolgozott ipari termékeink exportjának növelését gátolja az osztrák behozatal mintegy 85%-ával szemben jelentkező vámhátrányunk. Ennek mértéke a gépipari cikkek esetében 12,3%, a fogyasztási iparcikkekénél 21,3%. Miután Ausztria Európa egyik legmagasabb vámszintű országa, az a visszas helyzet áll elő, hogy számos cikkben a Közös Piac és az EFTA országainak áruai (melyek vám nélkül jutnak Ausztriába) nagyobb védelmet élveznek a magyar iparcikkekkel szemben Ausztriában, mint saját országukban. Exportstruktúránk javítása érdekében nem kompenzációs ügyleteket erőltetünk, hanem kivitelünk versenyképessége révén kívánunk eredményeket elérni, melynek előfeltétele hátrányos vámterhek csökkentése.

Osztrák részről hivatkozhatnak arra, hogy részben a GATT körtárgyalások, részben pedig az osztrák vámtörvény 6.§-a, mely egyedi vámkedvezményekre ad lehetőséget, enyhíti a problémát.

Ezzel kapcsolatban meg kell jegyezni, hogy a GATT körtárgyalások keretében nyújtott vámcsökkenések nem hoznak lényeges javulást (vámhátrányunkat átlagban 3%-kal csökkentti) és igen hosszú időt vesz igénybe ez a folyamat (5–8 év). Az osztrák vámtörvény 6.§-a is csak korlátozott lehetőséget biztosít ezen probléma megoldására.

A 6.§ alapján csak egy-két iparcikkre adtak vámkedvezményt, főleg nyersanyagokra és energia hordozókra vonatkoznak a kedvezmények. Ezen túlmenően vámkedvezmény nyújtását ahhoz a feltételhez kötik, hogy annak mértékét a felhasználónak kell tovább adni, így számunkra anyagi előnnyel nem jár.

Korábbi javaslatunkat megismételve továbbra is az a véleményünk, hogy egy szabadkereskedelmi megállapodás megkötése jelentene hatékony megoldást. Miután Ausztria elzárkózik egy ilyen megállapodás megkötése elől, a tavalyi kormányfői találkozón a magyar fél javasolta, vizsgáljuk meg a megállapodáshoz közelítő megoldások lehetőségeit, így pl. vámkedvezményeket is tartalmazó egyezmény megkötését a határmenti árucseré-forgalom elősegítésére.

Ugyancsak ennek a találkozóknak keretében a külkereskedelmi miniszterek megállapodtak abban, hogy erről szakértői szinten tárgyalásokat folytatnak. Ezek a szakértői megbeszélések megtörténtek. Átadtuk javaslatunkat mind a megállapodás szövegére, mind pedig a magyar határmenti területekről Ausztriába szállítandó árukra. Javaslatunk nemzetközileg prezentálható, (a GATT kívánatosnak tartja a kereskedelem ilyen módon való megkönnyítését és ezeket a megállapodásokat kivételként ismeri

el a legnagyobb kedvezmény elve alól a XXIV. cikkelyben)¹⁵², nem ütközik osztrák jogszabályba, földrajzilag (Burgenlandra, Győr-Sopronra és Vas megyére terjedne ki), áruajták szerint (kontingens lista) és mennyiségileg (vámkontingens érték, mennyiség) behatárolható, illetve ellenőrizhető.

Javasoljuk az osztrák kancellárnak, hogy a szakértők készítsék el a megállapodás végleges szövegét és dolgozzák ki az árulistát, melynek alapján az osztrák döntés megszületése után az aláírásra sor kerülhet.

Osztrák részről a szabadkereskedelmi megállapodással kapcsolatban várhatóan ismét arra fognak hivatkozni, hogy az EFTA¹⁵³ megállapodás nem teszi ezt lehetővé és javasolni fogják az EFTA-ba való belépésünket. Az osztrák felvetés mögött az a szándék áll, hogy a kérdést zsákutcába vezessék, miután tisztában vannak azzal, hogy ez az út sem jogilag, sem politikai okok miatt nem járható, ezért erre az osztrák felvetésre az alábbi választ javasoljuk:

Az osztrák fél javaslatát már korábban megvizsgáltuk és az alábbiakat állapítottuk meg:

1) Az EFTA szerződés nem tartalmaz olyan megkötést, amely tagjai számára megakadályozná ilyen megállapodás létrehozását.

2) Az EFTA-nak nincs kereskedelempolitikai kompetenciája. Mint szervezet ezideig csak egészen lényegtelen kérdésekben hozott kollektív döntést és azt is csak akkor, ha egységes álláspontot képviselt minden EFTA ország.

3) Finn partnerunktől tudjuk, hogy egy esetleges Magyarországgal kötendő szabadkereskedelmi megállapodás létesítésével kapcsolatban az EFTA tagok nem lennének egységes állásponton, ami belépésünket megghiúsítaná. Ennek alapján az EFTA országokkal csak külön-külön lehet megállapodást kötni, ami tulajdonképpen a célunk.

Tudomásunk van arról, hogy Jugoszlávia ilyen irányú vizsgálódást folytatott, melynek során az EFTA magatartása elutasító volt.

Amennyiben érveinket az osztrák kancellár nem fogadná el, úgy javasoljuk, hogy fentiek megvizsgálására és a kérdés végleges tisztázására bízzunk meg szakértőket, akiknek feladata lenne megállapítani, előmozdítaná-e érdemlegesen egy magyar-osztrák szabadkereskedelmi megállapodás létesítését az EFTA-val való tárgyalás.

¹⁵² Az 1947-ben létrejött GATT (Általános Vám- és Kereskedelmi Egyezmény) XXIV. cikkelye a legnagyobb kereskedelmi kedvezmény elvének a regionális kereskedelmi megállapodások esetén alkalmazandó szabályait rögzíti.

¹⁵³ Az 1960-ban létrejött Európai Szabadkereskedelmi Társulás (EFTA) alapító tagja volt Ausztria.

Amennyiben osztrák részről azt a valódi érvet hoznánk fel a szabadkereskedelmi megállapodás megkötése ellen, hogy a Közös Piac ellenzi az osztrákok ilyen irányú lépését, úgy javasoljuk az alábbiakat közölni:

Magyarország számára nem teljesen érthető, hogy Ausztria a NATO tagországokat tömörítő Közös Piac állásfoglalásától teszi függővé a szocialista országokhoz – ezen belül Magyarországhoz – fűződő gazdasági kapcsolatai alakítását. Ez a magatartás nem állna összhangban Ausztria semlegességi politikájával és országaink között kialakult jószomszédi kapcsolatokkal.

Együttműködési kérdések

Energetika

a) A magyar fél változatlanul érdekelt a toronyi lignitmező magyar–osztrák együttműködésben történő kiaknázásában. Ezt az együttműködést mi is a kelet-nyugati kapcsolatok egyik fontos eredményének tekintenénk és tudatában vagyunk politikai jelentőségének is. Változatlanul az az álláspontunk azonban, hogy a bányanyitásnak osztrák hitel segítségével kell megvalósulnia. A hitel feltételeinek kialakításánál figyelembe kell venni a beruházás jellegét, ezért a pénzüpiaci feltételeknél kedvezőbb feltételek szükségesek. A hitel feltételei nagyban befolyásolják a lignit árát is, mivel a hitel törlesztését szintén a lignitért befolyó összegből kell fedeznünk. Sajnálattal állapítjuk meg, hogy az osztrák álláspont éppen a hitel vonatkozásában vált bizonytalanná és az osztrák bankok a múlt év decemberi tárgyaláson olyan feltételeket közöltek, amelyekről maguk is írásban rögzítették, hogy a létesítmény jellegének nem felelnek meg. Az osztrák álláspontnak a további tárgyalások eredményességéhez ezért jelenleg elsősorban a hitelezés kérdésében kellene rugalmasabbá válnia. Véleményünk szerint az árakat tekintve meg lehet találni a kölcsönösen előnyös megoldást, amennyiben a világpiaci energia árszint és árváltozások kellő súllyal figyelembevételre kerülnek a tervezett erőmű erősen becsült létesítési költségeivel és a villamos energia osztrák belső árával szemben.

Úgy látjuk, hogy ha a kijelölt tárgyalókat a fenti szempontokat figyelembe véve igazítjuk el, akkor hamarosan megtaláljuk a mindkét fél számára legelőnyösebb együttműködési megoldást.

A legutóbbi külkereskedelmi miniszteri találkozó során az osztrák miniszter közölte, hogy addig, amíg a környezetvédelmi kérdést osztrák részről nem tisztázzák, addig nem lehet az árról tárgyalni. A tárgyalások eredményességének feltétele, hogy osztrák részről mielőbb döntés szülessen ebben a kérdésben. A megbeszélésen dr. Kapolyi

László államtitkár elvtárs is részt vett, amelyen olyan megállapodás született, hogy a szakértők rövid időn belül egyeztetik és írásban rögzítik azokat a témákat, amelyekben már megegyeztek, de azokat is, amelyekben a vélemények eltérnek, azzal a céllal, hogy az államfői találkozón a tárgyaló partnerek világos képet kapjanak az együttműködés jelenlegi helyzetéről, illetve a vitás kérdésekről. A szakértők által elkészített írásos anyagot annak elkészülte után eljuttatjuk Lázár elvtárshoz.

b) A legutóbbi külkereskedelmi miniszteri találkozón egyetértés volt abban, hogy a szovjet–osztrák áramtranzitba Magyarország is bekapcsolódik. Örömmel vesszük tudomásul, hogy a szovjet és osztrák fél között a tárgyalások folyamatban vannak. Ismételten hangsúlyozzuk érdekeltségünket a háromoldalú együttműködésben való részvételben.

Szükséges, hogy a szovjet–osztrák áramcsere Magyarországon keresztül történő szállításának gazdasági kérdéseiről a magyar–osztrák szakértők tárgyalásokat folytassanak.

c) Lázár elvtárs fejezze ki érdekeltségünket a Szovjetunióból a nyugati országokba szállítandó gáztranzitba történő bekapcsolódásunkban. A földgázvezeték Magyarországon történő megépítését nem csak földrajzi helyzetünk indokolja, hanem ennek politikai és gazdasági aspektusai is vannak. Ilyen irányú tárgyalásokat folytatunk nem csak keleti, hanem nyugati partnereinkkel egyaránt és pozitívan értékelnénk, ha osztrák részről javaslatunkat támogatnák.

Távközlés

A legutóbbi információk szerint az osztrák kormány ismételten elnapolta a május közepére tervezett döntést az új osztrák telefonközpont bevezetésére vonatkozó rendelés kiadása ügyében. A hírek szerint a végleges álláspont kialakítása az osztrák kancellár, a szakszervezetek elnöke és a közlekedésügyi miniszter szintjén történik és biztosra vehető, hogy a Siemens és a kanadai Northern Telecom telefonrendszer közötti kombinációt fogják elfogadni, továbbá, hogy mind a négy osztrák érdekelt vállalat részesedni fog a megrendelésben. Ha ez a döntés megszületik, lehetőségünk nyílik a négy osztrák vállalat valamelyikével az együttműködés létrehozására. Ennek érdekében ismételten célszerű, hogy Lázár elvtárs e témában az alábbiakat közölje:

A tavalyi találkozó során Kreisky kancellárnak nem volt kifogása az ellen, hogy magyar vállalatokat is bevonjanak az osztrák távközlési hálózat korszerűsítésébe. Tudomásunk van arról, hogy az osztrák kormány a bevezetendő új rendszer kérdésében még nem hozott döntést, ezért érdeklődünk a kancellár úr véleménye iránt, mikor várható e témában álláspont.

Idegenforgalom

A két ország közötti idegenforgalmi kapcsolatok az elmúlt évben tovább fejlődtek. Bár 7,6%-kal kevesebb, összesen 861 ezer osztrák állampolgár érkezett hazánkba, a forgalom így is meghaladta az 1978. évit. Emelkedett az osztrák turisták által hazánkban eltöltött napok átlaga, azonban az összbeutazó forgalmon belül még mindig rendkívül magas (53,2%) a kirándulók aránya. A múlt évben 26%-kal több magyar turista utazott Ausztriába (összesen 141 ezer fő), amit rendkívül figyelemreméltó növekedésnek tartunk. A nem szocialista országokba utazó magyar turisták 30%-a Ausztriát keresi fel, ami ugyancsak kedvező százalék. Turistáink az osztrák 4,3 nap átlaggal szemben 7,5 napot töltenek Ausztriában.

További előrelépést jelent véleményünk szerint az 1980-ban aláírt magyar–osztrák idegenforgalmi kormányegyezmény, amely lehetőséget teremt az állami szintű idegenforgalmi együttműködés megteremtéséhez, illetve további bővítéséhez. Örömmel állapíthatjuk meg, hogy az ez év elején megtartott első vegyesbizottsági ülés óta az osztrák és a magyar utazási irodák megkezdték a harmadik piacokon való együttműködést.

Idegenforgalmi infrastruktúránk fejlesztésére kapott hitelkeret 66%-át kihasználtuk. Négy új szálloda építésére, két szálloda rekonstrukciójára és a hegyeshalmi határátkelő építésére kaptak megbízást. Szándékunkban áll a fennmaradó hitelkeret kihasználása is, amennyiben az osztrák ajánlatok a további létesítményekre vonatkozóan kedvező feltételeket tartalmaznak.

Harmadik piaci együttműködés

A tavalyi kormányfői találkozón elhangzottak értelmében a szakértők külön foglalkoztak a két ország közötti harmadik piaci együttműködés kérdéseivel. Mindkét részről kijelölték azokat a személyeket, akik ezeket a kérdéseket a két ország között kézzel tartják és koordinálják. Tapasztalataink szerint bizonyos javulás észlelhető a vállalatok közötti harmadik piaci együttműködés fokozásában. Ezt mindenképpen pozitívan kell értékelnünk és reméljük, hogy a vállalati erőfeszítések a közeljövőben eredménnyel járnak.

Krieglachban épülő csögyártó üzem

A tavalyi kormányfői találkozón magyar részről interвениáltunk a Csepel Művek (Pannónia Külkereskedelmi Vállalat) és a nyugatnémet Kieserling und Albrecht cég által közösen megajánlott csőhidegvonó berendezés megvásárlása ügyében.

A magyar vállalat, mint fővállalkozó a közelmúltban juttatta el a VÖEST Alpine osztrák cégnek az újonnan kidolgozott kb. 130 M öS értékű ajánlatát. Információnk szerint a berendezés megvásárlása ügyében nem született még döntés. Gépipari exportunk alacsony voltára való tekintettel méltányos lenne, ha a megrendelést a magyar vállalat kapná meg a nyugatnémet céggel közösen.

Esetleges osztrák felvetések

Gabcsiková-i vízierőmű

Kreisky kancellár eddig minden találkozó során felvetette a gabcsiková-i-nagy-marosi vízlépcső építésében való osztrák részvétel kérdését. Legutóbbi külkereskedelmi miniszteri találkozó során az osztrák miniszter ugyancsak szóba hozta a témát. Elmondta, hogy a Duna osztrák szakaszán építendő osztrák erőmű működését akadályozná a gabcsiková-i erőmű megépítése, miután ezzel az osztrák részen a vizet felduzzasztanák. Ezen túlmenően környezetvédelmi problémát is jelentene számukra.

A magyar szakértők szerint az osztrák fél felvetése műszaki szempontból nem elfogadható, ez csak indokul szolgál arra, hogy a csehszlovák–magyar együttműködésbe bekapcsolódhassanak. Amennyiben osztrák részről ismételt felvetik a kérdést, úgy javasoljuk az alábbiakat válaszolni:

Mivel a Duna Magyarország és Ausztria között nem határvíz, a magyar–csehszlovák megállapodás alapján az osztrák félnek a csehszlovák kormány meghatalmazotthoz kell fordulni. Amennyiben az osztrák fél kezdeményezi, megvizsgálhatjuk egy három oldalú tanácskozás lehetőségét, azonban csak abban az esetben, ha a tanácskozáson nem csak a gabcsiková-i-nagy-marosi vízlépcsőrendszer témáját tárgyaljuk meg, hanem a Dunát komplex módon, teljes vízgyűjtő rendszerének összefüggésében.

Turista utazások kétévenkénti engedélyezése

Az ez év januári idegenforgalmi vegyes bizottsági ülésen¹⁵⁴ az osztrák fél felvetette, hogy az Ausztriába utazó magyar turisták devizaellátási és kiutazási engedélyezése

¹⁵⁴ 1981. január 29–30-án tartotta meg Budapesten első ülését a magyar–osztrák idegenforgalmi vegyes bizottság. *Népszabadság*, 1981. január 31., 8.

a Jugoszláviába történő magyar kiutazáshoz hasonlóan, tehát két évenként történjen. A vegyes bizottsági tárgyalásokon ígéretet tettünk arra, hogy a felvetésre visszatérünk. Válaszunk azonban negatív lesz.

Lázár elvtárs – amennyiben osztrák részről a témát felvetik – hivatkozzon a vegyes bizottsági ülésen elhangzottakra, vagyis közölje, hogy az illetékesek az ügyet megvizsgálják és arra vissza fognak térni.

Kópháza és Deutschkreutz határátkelő

Az elmúlt években osztrák részről különböző szinten kezdeményezték, hogy nyissunk új közúti határátkelőhelyet Sopron közelében Kópháza és Deutschkreutz között. A KPM illetékesei a megnyitás előfeltételeit szakértői tárgyalás során tisztázták és megállapították, hogy az új határátkelőhely útügyi szempontból kiépíthető. Érdeklünkben az állna, ha az új átkelőhely megnyitásával a nemzetközi teherforgalom Sopron átkelőhelyről ide irányulna. Így elkerülhető lenne a soproni átkelőhely bővítése. Ezzel az elképzeléssel osztrák részről is egyetértenének. Jelenleg a megnyitáshoz fűződő egyéb – vám és határőrizeti – érdekek tisztázása és egyeztetése a feladat.

Amennyiben osztrák részről a témát felvetik, javasoljuk, Lázár elvtárs közölje az osztrák féllel, hogy a megnyitással kapcsolatos kérdések egyeztetése folyamatban van és arra a későbbiek folyamán vissza fognak térni.

Osztrák bekapcsolódás VI. ötéves tervünk beruházásaiba

Az osztrák kedvezőtlen gazdasági helyzet következtében többször felvetették, hogy a VI. ötéves tervünkben szereplő beruházásokban részt kívánnak venni, szükség esetén készek hitelnyújtásra is. A legutóbbi kereskedelmi és kooperációs vegyes bizottsági tárgyalások alkalmával átadtuk az osztrák félnek VI. ötéves tervünk német nyelvű fordítását és megjelöltük azokat a területeket, ahol az osztrák részvétel lehetséges.

Ha az osztrák kancellár akár általánosságban, akár konkrétan felveti a témát, javasoljuk Lázár elvtárs a következőket válaszolja:

A VI. ötéves tervünkben szereplő beruházásaink közül azoknál, amelyeket importból kívánunk megoldani, örömmel vesszük, ha az osztrák szállítók is ajánlatot tesznek. Természetesen, mint eddig, a műszakilag és kereskedelmi feltételekben legelőnyösebb ajánlatot tudjuk figyelembe venni. Ennek megfelelően az eddigi tapasztalatainktól

eltérően az osztrák ajánlatoknak a jövőben kedvezőbbeknek kell lenniük, miután az elmúlt években azok nem voltak versenyképesek.

[aláírás nélkül]

MNL OL XIX-J-1-j 1981 Ausztria 10-13-003510/3. Géppel írt másodpéldány. A javaslatot a Minisztertanács Nemzetközi Gazdasági Kapcsolatok Titkárságának vezetője, Bartha Ferenc küldte meg Nagy János külügyi államtitkárnak 1981. június 9-én.

44.

Budapest, 1981. november 20.

Czeglédi János kormánytölmács feljegyzése Kádár János az MSZMP KB első titkára és Bruno Kreisky kancellár megbeszéléséről

VI. területi Főosztály
Czeglédi János
003535/21/1981

Szigorúan titkos!

Tárgy: Kreisky kancellár hivatalos látogatása (1981. november 20.)

1.) Losonczy Pál elvtársnál

Kreisky átadta Kirchschräger üdvözlését, Losonczy elvtárs viszonzta azt.

A kancellár egyetértett Losonczy elvtársnak a kétoldalú kapcsolatokról adott pozitív értékelésével. A nemzetközi helyzetről szólva hangsúlyozta, nem szabad túlértékelni az USA-ban elhangzó nyilatkozatokat, másoldalról az amerikai népet ért sokkokról (Vietnam, Irán) sem szabad elfeledkezni. Utalt a közel-keleti helyzet veszélyességére.

Losonczy elvtárs megújította Kirchschräger elnök meghívását és jelezte, szívesen találkozik vele. Alkalmas lehet határmenti találkozó is.

2.) Kádár János elvtársnál

Kreisky röviden szólt a program előző napján szerzett tapasztalatairól. Különösen nagyra értékelte a szállodaépítkezéseket.

Hangsúlyozta, nagyon értékeli a magyar gazdaság rugalmasságát, gratulált az elért eredményekhez. Magyarország erős gazdasággal rendelkező országgá lett, amiben Kádár elvtársnak kiemelkedő szerepe van. „Aki olyan idős ember, mint én, és ismeri a régi Magyarországot is, tudja csak igazán értékelni a fejlődést” – mondotta.

336

Kádár elvtárs köszönetét fejezte ki a kancellár látogatásáért, amelynek jelentősége túlmutat a kétoldalú kapcsolatokon. Jó egészséget kívánt a kancellárnak.

Kádár elvtárs köszönetét fejezte ki Kreiskynek a magyar fejlődést méltató szavaiért. Mi is úgy élünk, mondotta, hogy reggeltől estig több gonddal kell foglalkoznunk, mint amennyi örömünk van. Bizonyos, hogy kevés az olyan kis európai ország, amelyet olyan nagy mértékben érintett volna hátrányosan a világgazdasági válság, mint bennünket. Eredményeinket gazdaságunk állóképességének köszönhetjük. Sok a gondunk, de dolgozunk és bízunk.

Nemzetközi gazdasági kapcsolatainkat körülbelül fele-fele arányban bonyolítjuk le a KGST-vel, illetve nyugati országokkal. A KGST-ben a világpiacon árák, ha módosítva is, de egyre inkább érvényesülnek. Jelenleg körülbelül 20%-kal többet kell ugyanazért az importért exportálnunk, mint korábban. Realisztikus árakat kell alkalmaznunk, ami kifejezésre jut a termelői, de a fogyasztói árakban is. Mindkettőt a világpiacon árhoz igazítjuk. Ebben gyakorlatunk talán kissé eltér a többi kelet-európai szocialista országtól.

Nagy tisztelettel vagyok, mondotta Kádár elvtárs, népünk iránt, mert megértette és támogatja politikánkat. Ezt folytatni akarjuk és nyíltan. Nem kívánjuk, hogy a plafon az emberek nyakába szakadjon. Nekünk adottságaink miatt minden irányban kell dolgoznunk, ahogy mondani szokták, Nyugat felé is, és ebben konzekvensek vagyunk.

Emiatt jelentettük be csatlakozási szándékunkat a Világbankhoz és a Nemzetközi Valuta Alaphoz. Természetesen tájékoztattuk szövetségeseinket, akik ezt tudomásul vették. Mi velük is korrektek vagyunk. Célunk az, hogy jobbak legyenek munkánk feltételei a nemzetközi pénzvilágban. Nem kolosszális hitelekre gondolunk, bár ezekre folyamatosan rá vagyunk utalva. A fő dolog az, hogy megőrizzük az ország fizetőképességét. Nem tudunk és nem is akarunk az elzárkózás útjára lépni.

Tudjuk, vannak, akik politikai hátsógondolatokat fűznek e szándékunkhoz, mi azonban ettől sem vagyunk megijedve. Lehetséges az is, hogy csatlakozásunk politikailag is pozitív hatású lesz.

Ismerjük a nyugati üzleti köröket, tudjuk, hogy ott sem mindenki híve az elzárkózásnak és a feszültségnek.

Figyelemmel kísérjük Ausztria fejlődését, tisztelettel tekintünk az eredményekre. Ausztria hasonló nagyságrendű ország, mint a miénk, és ott sem „könnyű evezni”. Az osztrák eredmények előtt – alacsony inflációs ráta, magas foglalkoztatottsági szint – leemeljük a kalapunkat. Gratulálunk az osztrák kormánynak és személy szerint Kreisky kancellárnak az elért eredményekhez.

Az osztrák eredmények számunkra is fontosak, mert partnerek vagyunk. Jó dolog az, ha a partner stabil és egészséges. Bizonyos értelemben ebben érdekeltek is vagyunk.

Mi a munkásmozgalomból kerültünk ki és tudjuk, valamikor az volt a jelszó: pusztuljon a kapitalizmus, de ma már ez sem olyan egyszerű dolog. A világ problémái mindannyiunkra hatnak.

Kétoldalú kapcsolataink szilárd alapokon nyugszanak, egészségesen fejlődnek minden területen. Rendezettek államközi és diplomáciai kapcsolataink. Szilárd támaszunk a gazdasági kapcsolatrendszer. Fejlődtek kulturális kapcsolataink, és bővült az állampolgáraink közötti érintkezés.

A szállodaépítés kapcsán Kádár elvtárs kijelentette, tudatában vagyunk annak, hogy ehhez osztrák részről politikai bátorság is kellett.

A vízumkényszer megszüntetéséért, amelyet pozitívan fogadott közvéleményünk, nekünk is meg kellett vívnunk a magunk csatáját.

Nyílt politikánkat folytatni kívánjuk, mert meggyőződésünk, hogy ez a helyes út. Így van népeinknek lehetősége egymás jobb megismerésére, esetenként baráti kapcsolatok kialakítására is. Ez segíti kormányaink munkáját.

Kapcsolataink fejlesztése nem automatikus folyamat, azokat ápolni, művelni kell. Mi is készek vagyunk erre. Az olyan látogatások, mint a mostani is, feltétlenül segítséget és újabb lendületet adnak.

A szükséges feladatokat kormányaink elvégzik, de igen jelentős, hogy a vállalatok közvetlenül tárgyalnak egymással. Helyes volt e szempontból is üzemeinknek nagyobb önállóságot biztosítani, beleértve a külkereskedelem területét.

Szeretnék most egy világnézeti-filozófiai észrevételt tenni: én is, kollégáim is természetesen a szocialista rendszer hívei vagyunk, de én tudom kritikus szemmel is nézni rendszerünket. Vannak gyenge pontjaink: hosszúak a döntési folyamatok, vannak bizonyos merevségek, nincsenek olyan kényszerítő erők, mint a kapitalizmusban. Nálunk nem félnek az emberek pl. a munkanélküliségtől, és nincs félelem a vállalati vezetőkben sem a csődbejutástól. Gazdasági reformunk egyik vezető gondolata éppen az, hogy a szocializmus előnyeit megőrizve rugalmasabbá tegyük gazdaságunkat. Úgy tűnik, szövetségeseink is értik ezt. Egyértelműbb érdekeltégi rendszert kívánunk tenni a vállalatok, de az egyének számára is. Kiengedjük őket a világg piacra, hogy érzékeljék az ott fújó hidegebb szeleket. Edződjenek, tanuljanak meg a szó igazi értelmében gazdálkodni. A folyamat beindult.

Együttműködésünk tovább fejleszthető, mert a szándék kölcsönös és közvéleményünk is támogatja azt.

Sok sikert kívánok önöknek, Ausztria népének és ugyanazt kívánom, mint magunknak, dolgozzanak, és élvezhessék békében munkájuk gyümölcsét.

Kreisky kancellár aláhúzta, örül annak, hogy Kádár elvtárs pozitívan értékelte gazdasági kapcsolataink fejlődését. A meglátogatott szállodában és üzemekben egyaránt azt tapasztalta, hogy az együttműködésnek konkrét, gyümölcsöző eredményei vannak.

„Politikai hátsó gondolatok nélkül örülök annak, hogy csatlakozni kívánnak a Világbankhoz”. Annál is inkább örül ennek, mert feltételezhető, hogy országaink ugyanabba a csoportba fognak tartozni. Szó volt arról, hogy Lengyelországot is ehhez a csoporthoz sorolják, azonban ettől elállt a szervezet. Ennek örül, mert a lengyel odatartozás a csoport munkájának egészét terhelte volna. A magyar felvételt követően többször lesz szükség arra, hogy gazdasági elképzeléseinket egyeztessük.

Fontos lépés a Világbankba való belépés abból a szempontból is, hogy csak egy szervezeten keresztül van lehetőség nagy, egész kontinenseket átfogó projektumba való bekapcsolódásra. Korábbi megbeszéléseinken tettem említést arról, hogy fejlesztési segély keretében elvállaltuk az afrikai kontinens négy országát érintő transzkontinentális vasútvonal „megvalósíthatósági tanulmányának” elkészítését. A projektum iránt élénk az érdeklődés francia és olasz részről is. Szívesen rendelkezésre bocsájtnuk a magyar félnek a szükséges információkat amennyiben van érdeklődés a terv iránt. Mi magunk egyedül ugyanis a vállalkozás nagy volumene miatt nem vagyunk képesek arra, hogy csak egyedül vegyünk benne részt. Más oldalról hosszabb ideje képviselem már azt az álláspontot, hogy a fejlődő országoknak elsősorban úgy lehet segíteni, hogy infrastruktúrájuk kiépítésében támogatjuk őket. Ezért kezdtünk el olyan kérdésekkel foglalkozni, mint pl. vízben gazdag, de ugyanakkor szárazsággal küszködő országok problémáinak megoldása stb. Úgy gondolom, Ausztriának ezért van jó hírneve a fejlődő országokban.

Az amerikaiak például a fejlődő országoknak tehergépkocsikat adtak ajándékba. Kiderült azonban, hogy ezeket nagyon nehéz megjavítani és használatuk kevés munkahely létesítését teszi lehetővé. A vasút más. Egyszerűbb és sok ember foglalkoztatását lehet megoldani.

Kádár elvtárs közbevetése: a Világbank-i csatlakozás lehetőségeit mérlegelve éppen ilyen tervekre gondoltunk.

Kreisky: igen, ugyanis egyebek között ennek a projektumnak a megvalósítása elképzelhetetlen a Világbank részvétele nélkül.

Kádár elvtárs: köszönjük a tájékoztatást. A terv iránt érdeklődünk, tekintettel arra, hogy hazai fejlesztésünk a jelenlegi szakaszban mérsékeltebb ütemű. Vannak mozgatható kapacitásaink, amelyek ilyen célokra használhatóak.

Kreisky: én is szeretnék egy ideológiai-elméleti észrevételt tenni. A szocialista (itt: szociáldemokrata) és a kapitalista gazdaságpolitika között a vita abban csúcsosodik ki, hogy a tovább-fejlődés érdekében mit kell feláldozni: a munkaerőt (munkanélküliség) vagy a tőkét. A szociáldemokrata gazdaságpolitikának az az álláspontja, és Ausztria erre jó példa, hogy hosszabb távon biztosítani kell a foglalkoztatottságot, még akkor is, ha ez bizonyos tőkevesztéssel jár. Ausztriának is szüksége van kölcsönökre, nagy volumenben vette fel azokat. Arra azonban nagyon ügyeltünk, hogy

a kölcsönök ne kerüljenek a közvetlen fogyasztás körébe. Természetesen az osztrák népnek meg kellett azok ellenértékét termelni. Most azonban ott tartunk, hogy az osztrákok gazdagabbak lettek és sokkal könnyebben termelik meg a kölcsönök visszafizetésének fedezetét.

Az osztráktól eltérő felfogás miatt nagyon nehéz dolog lesz Angliában, az NSZK-ban, vagy akár Belgiumban a munkanélküliséget felszámolni. És ez mivel más alternatíva nincs, ez a fasizmus új formájához vezet. Az NSZK-ban a legnagyobb problémát az jelenti, hogy a koalíció gazdaságpolitikájában túlzottan kifejezésre jut az FDP polgári (kapitalista) gazdaságpolitikája.

Kádár elvtárs: Amit Kancellár Úr kifejtett, annak megvan a saját logikája és létjogosultsága. Szélesebb összefüggésben, és a szocialista világról szólva mondom azt, hogy nálunk is vannak hasonló problémák, de ezek teljesen más formában jelentkeznek. A Szovjetunió és a szocialista országok paraszti, elmaradott országok voltak, bennük léteznek még olyan reális szükségletek, amelyek kielégítésére az eddigiekben nem kerülhetett sor. Mi is dolgozunk, a harmadik világ felé is, de még többet tehetnénk, ha nem terhelné gazdaságunkat a honvédelemre szükséges ráfordítás.

A tőkés országokban valóban vannak többletkapacitások. Ösztönözni kellene őket, hogy ezeket a reális szükségletek kielégítésére, békés és ne katonai célokra használják fel.

A kis országoknak tapasztalataink szerint igen nagy a negatív potenciáljuk: egy általuk elkövetett hiba nagyon gyorsan lehet a világ központi problémájává. A kis országok azonban nincsenek abban a helyzetben – nem bízzák rájuk – hogy nagy ügyek elintézésébe belefolyjanak. Ha a mi két országunkat tekintem, azt kell mondanom, kötelességünk, hogy tegyünk az enyhülés fenntartásáért és a háború megakadályozásáért. Mindkettőnknek van erre lehetősége: Ausztriának nagyságrendjénél nagyobb a szava. A dolgok úgy alakultak – minden beképzeltség nélkül –, hogy Magyarországnak is van szava az ügyek intézésében. Lázár miniszterelnök nemrégén járt Schmidt kancellárnál, a közelmúltban látogatott hozzánk Willy Brandt. A vele folytatott beszélgetésen ki is mondtam, tulajdonképpen mi időnként postások is vagyunk. Brandt ezt válaszolta: örülök, hogy ezt ön mondta ki és kérem, minél rövidebb úton tudassa ezt meg Brezsnyev úrral.

A dolog úgy áll, hogy mindenkinek van egy szavazata, nekünk is szövetségi rendszerünkön belül. Ausztriának semlegessége folytán talán nagyobb a mozgástere. Nagy tisztelettel tekintünk Ausztria és kancellár úr bátorságára, a béke érdekében tett lépéseire, mi is mindent megteszünk, ami rajtunk múlik, mert bizonyosak vagyunk benne, hogy tudunk valamit tenni. Fontosak a kancellár lépései a közveszélyes közel-keleti helyzetben.

A világot napjainkra sokfajta kapcsolatrendszer fonja össze. Nincs olyan nagyhatalom, amely azt csinálna, amit akar. Nem szívesen hallunk olyan csúnya perspektívát, hogy valaki Európát hadszíntérnek szemelné ki. 1957-ben részt vettem egy nemzetközi konferencián, ahol Mao elnök sajátos filozófiát fejtett ki. Annak idején még a Szovjetuniót is bátorította, hogy ne féljünk annyira attól az atomháborútól. A 800 millió kínaiból megmarad ugyanis 400 millió és az aztán a kapitalizmus romjain felépíti a kommunizmust. Arra gondoltam, hogy Budapestre kell visszamennem és ott 10 és fél millió magyarnak kell megmondanom, hogy jön az atomháború és utána élve marad 400 millió kínai.

Kreisky elmondta, hogy Schmidt kancellárnak igen fontos feladatot kell teljesíteni Brezsnjevvvel való találkozása során. Ugyanakkor tudnunk kell, hogy nem szabad túlértékelni az Amerikában elhangzó nyilatkozatokat, mert azok elsősorban az amerikai közvélemény számára szolgálnak. Meg kell értenünk, hogy az amerikai népet mily nagyon megalázta a vietnami, ráadásul színesbőrűektől elszenvedett vereség és az iráni túszedés, ami ellen nem lehetett semmit tenni. Megemlítem itt is, hogy egy hete a világ minden részéből összesereglett Rotary klubtagok előtt tartottam előadást. Elmondtam, hogy milyen messze állt egymástól Magyarország és Ausztria 25 évvel ezelőtt, és hogy az enyhülési politika révén hová fejlődtek kapcsolataink. Az előadást követően nagy tekintélyű, gazdag nagyiparosok jöttek oda hozzám, és elmondták, most kezdik tulajdonképpen megérteni, mit is jelent az enyhülési politika. Világos, hogyan is érthetnék meg azt valahol Texasban vagy Philadelphiában. A munkát folytatnunk kell, mert nehezen mérhető fel Amerikában, hogy mit is jelent az enyhülés Berlinben, Bécsben vagy Budapesten. Ezt bizonyítják beszélgetéseink amerikai szenátorokkal, kongresszusi képviselőkkel, üzletemberekkel.

Kádár elvtárs jelezte, hogy hasonló megbeszéléseket mi is folytatunk Budapesten és igyekszünk megfelelő felvilágosítást adni.

Kreisky utalt arra, hogy a jelenlegi amerikai adminisztrációban, amely a kívülállóból elnökké lett Reagan nyerő csapata, kevés a tapasztalat, nincsenek benne Kissingerhez, vagy Harrymanhoz fogható személyiségek. Előbb-utóbb sor kerül elnöki szintű találkozóra, bár nem tudja ezekből konkrét eredmény kijöhet-e.

Czeglédi s. k.

MNL OL XIX-J-1-j 1981 Ausztria 10-13-003535/21 Feljegyzés. Géppel írt tisztázat.

45.

Budapest, 1983. október 7.

**Szijártó Károly legfőbb ügyész tájékoztatója a Külügyminisztérium számára
a magyar–osztrák igazságügyi kapcsolatokról**

Legfőbb Ügyész
TÜK. 00495/1983 Legf. Ü. Sz.
Szigorúan Titkos!

Hiv. sz.: 004370/9/1983.

Esztergályos Ferenc elvtársnak
külügyminiszter-helyettes

Kedves Esztergályos Elvtárs!

Hivatkozott számú levele alapján az osztrák kapcsolatokra vonatkozó tapasztalatainkról a következőkben tájékoztatom:

1) A magyar ügyészi és az osztrák ügyészi, illetve más osztrák igazságügyi szervezetek közötti kapcsolatok a 70-es évek közepétől váltak intenzívvé, ami – a két ország közötti viszony általános javulásán túlmenően – a bűnügyi jogsegélyről és a kiadatásról szóló szerződések 1975-ben történt megkötésének és a nagyrészt ezek által inspirált személyes kapcsolatfelvételeknek volt köszönhető.

A bűnügyi jogsegélyszerződéssel kapcsolatban külön kiemelendő, hogy az a magyar szerződéskötési gyakorlatban először tartalmazta a büntető eljárás átengedésének – ún. „felajánlásának” – olyan korszerű szabályozását, amely a törvényi büntetési tételtől függetlenül valamennyi bűncselekmény esetén lehetővé teszi, hogy az elkövetőjükkal szembeni eljárást hazai hatóságok folytassák le.

Ebből a korszerű rendezésből ered, hogy az egymás állampolgárai elleni büntető eljárásokat fő szabály szerint – a későbbiekben említendő kivételekkel – átengedjük egymásnak. Az e megoldás gyakorlati alkalmazásával összefüggő kérdések egyeztetésének igénye volt az, amely legfőképpen inspirálta az ügyészségi vezetők kölcsönös látogatásait, mind legfőbb ügyészi, mind megyei főügyészi szinten.

Az 1970-es évek közepétől az alábbi felső- és középszintű látogatásokra került sor:
Legfőbb ügyészi szinten:

1976-ban dr. Hartmann legfőbb ügyész – igazságügyi küldöttség tagjaként – látogatást tett a Magyar Népköztársaság Legfőbb ügyészségén,

1979-ben én tettem hivatalos látogatást ügyészi delegáció élén,

1981-ben dr. Stigelbauer legfőbb ügyész és kísérete látogatott hozzánk, 1983-ban újonnan én viszonztam a látogatást.

Főügyészi szinten:

1977-ben a bécsi főállamügyész, dr. Otto Müller látogatott küldöttség élén a Győr-Sopron megyei Főügyészségre,

1978-ban a fővárosi és a Győr-Sopron megyei főügyészek látogattak Bécsbe és Burgenlandba.

1979-ben a bécsi főállamügyész és küldöttsége tett látogatást a Fővárosi és a Győr-Sopron megyei Főügyészségen, ezt követően a határmenti és a fővárosi főügyészségek – osztrák részről a bécsi, alsó-ausztriai és burgenlandi, magyar részről a budapesti, a Győr-Sopron megyei és a Komárom megyei – vezetőinek kölcsönös látogatásai éves rendszerességűvé váltak.

Ezek a látogatások – elsődleges céljukon, a jogsegélyforgalommal kapcsolatos feladatok egyeztetésén túlmenően – hozzájárultak egymás jogrendszerének és jogpolitikájának jobb megismeréséhez, egyúttal megteremtették a személyes kapcsolatokon keresztül az alapot arra, hogy a szükséges esetekben közvetlenebbé és operatívabbá váljon egymás tájékoztatása és speciális kéréseinek teljesítése.

2) A Magyar Népköztársaság Legfőbb Ügyészségének ügyforgalma az illetékes osztrák hatóságokkal számottevő. Az ügyek intézésére a korrektség, gyorsaság és szakszerűség jellemző. Az ügyforgalom azonban annyiban aránytalan, hogy magyar részről lényegesen több – a büntetőeljárás átvétele vagy határozatok kézbesítése iránti – megkeresés teljesítését kérjük, mint viszont. Ez alapvetően azzal függ össze, hogy hazánkban sokkal nagyobb számban látogatnak osztrák állampolgárok, mint magyarok Ausztriába, így nagyobb számban válhatnak bűncselekmények elkövetőivé vagy sértettjeivé is.

Jellemző ebben a szempontból az ügyek döntő többségét kitevő közlekedési bűncselekmények alakulása. A bűnügyi jogsegélyszerződés hatálybalépésétől – 1975. július 18. napjától – 1983. szeptember 30. napjáig 132 osztrák állampolgár közlekedési bűncselekményének ügyét ajánlottuk fel hazai elbírálásra, míg osztrák részéről ugyanebben az időszakban 7 magyar állampolgár ügyét ajánlották fel. (A szárnyashajó¹⁵⁵ kapitánya is ebben szerepel. A debreceni autóbusz balesetének ügye ebben a számban még nem szerepel.) Arról nincs tudomásunk, hogy magyar állampolgár közlekedési balesetének ügyét Ausztriában bírálták volna el.

¹⁵⁵ Ismeretlen személy 1974. augusztus 12-én, bécsi indulásakor, rálőtt a Sólyom nevű szárnyashajóra. Négy utas könnyebben megsérült. Az ügynek az osztrák vizsgálat szerint nem volt politikai háttere. MNL OL XIX-J-1-j 1974 Ausztria 10-564-004544. Magyar szárnyashajó ellen Bécsben elkövetett fegyveres merénylet.

Az általunk a büntető eljárás átengedése kapcsán megküldött nyomozati iratok színvonalával az osztrák hatóságok messzemenően elégedettek, amit minden alkalommal hangsúlyoznak is. Az osztrákok által átadott ügyekben hasonló a helyzet, bár a két jogrendszer eltérése miatt előfordul, hogy az eljárást a magyar jog szerint büntethetőséget kizáró vagy megszüntető ok miatt nem tudjuk lefolytatni.

Ugyancsak a két jogrendszer, de különösen a bíróságok büntetéskiszabási gyakorlatának a különbségeivel függ össze, hogy néha feltűnően enyhének érezzük a magyar állampolgárok sérelmére elkövetett bűncselekmények miatt az osztrák bíróságok által kiszabott büntetéseket. Legkirívóbb annak a tavaly szeptemberi székesfehérvári balesetnek az ügye, amikor egy osztrák járművezető ittas állapotban, a megengedett sebességet túllépve, a kijelölt gyalogátkelőhelyen halálra gázolt két magyar állampolgárt. Az elkövetőt az osztrák bíróságok a közelmúltban jogerősen pénzfőbüntetésre ítélték. Ilyen cselekményért a magyar bíróságok 3-4 évi végrehajtandó szabadságvesztést is kiszabnának.

Miután a jogsegélyszerződés szerint a megkeresett hatóságok saját államuk jogszabályai szerint járnak el (ami értelemszerűen magába foglalja a büntetéskiszabásra vonatkozó bírói gyakorlatot is) az osztrák ítélet „szerződésszerűsége” jogi szempontból nem kifogásolható. Az ilyen – a magyar gyakorlathoz képest kirívóan enyhe – büntetések megismétlődése azonban arra ösztönözheti a magyar hatóságokat, hogy a hasonló jellegű ügyekben az eljárás lefolytatásának átengedését mellőzzék.

3) Itt jegyzem meg, hogy a magyar jog szerint bűncselekményt elkövető osztrák állampolgárok elleni eljárás átengedése – mint főszabály – alól rendszerint azokban a speciális ügykategóriákban teszünk kivételt, amelyeket vagy maga a bűnügyi jogsegélyszerződés irányoz elő, vagy pedig az osztrák szabályozás idéz elő. Az első esetkörbe a politikai (nálunk állam elleni és részben rendészeti) és a pénzügyi (devizális) bűncselekmények tartoznak. Ezekkel kapcsolatban a szerződés 2. cikke kimondja, hogy jogsegélynek nincs helye.

1980 óta Magyarországon osztrák állampolgárral szemben állam elleni bűncselekmény miatt eljárás nem indul, tiltott határátlépés elkövetéséhez való segítségnyújtás és embercsempészés miatt azonban évi átlagban 4-5 osztrák állampolgár magyarországi felelősségre vonására kerül sor.

A devizális érdekeket is sértő bűncselekmények körében említésre érdemes a budapesti Fórum Szálló építésével kapcsolatban elkövetett vesztegetések ügye, ahol a vesztegető osztrák és a megvesztegetett magyar állampolgárok elleni büntető eljárás lefolytatására Magyarországon került sor.¹⁵⁶

¹⁵⁶ 1982-ben Csima Ferencet, a Fórum Szálló Szervező Iroda műszaki igazgatóját vesztegetés és devizabűncselekmény miatt 5 és fél év szabadságvesztésre ítélte a bíróság.

Az osztrák szabályozás miatt nem tudjuk átadni azoknak az osztrák állampolgároknak az ügyeit, akik önmagában az ittas állapotban való járművezetés ténye mellett személyi sérüléssel vagy komolyabb vagyoni kárral járó balesetet nem okoztak. Ezek a – nálunk vétségnek minősülő – cselekmények az osztrák jog szerint csupán államigazgatási úton elbírálható szabálysértést képeznek, így az eljárás átengedéséhez előírt az a szerződési feltétel, hogy a cselekmény mindkét államban büntetőbíróságok elbírálási körébe tartozzék, nem valósul meg.

Ezekben a nálunk lefolytatott ügyekben a rendőri, az ügyészi és a bírói szakban is biztosítjuk a soronkívüliséget. Az ittas vezetés vétsége miatt bíróság elé állított gyanúsítottakkal szemben a magyar bíróságok minden esetben pénzbüntetést szabtak ki. (1982-ben ittas vezetés vétsége miatt 28 osztrák állampolgárral szemben jártak el a magyar bíróságok.)

4) Örvedetes a tudományos információcsere megélénkülése is. Ennek példaként említem, hogy tavaly szeptemberben az egyik legfőbb ügyészségi csoportvezetőnk a bécsi Collegium Hungaricumban az osztrák ügyészek, bírák és más igazságügyi szakemberek részére előadást tartott a magyar Btk. nemzetközi vonatkozású rendelkezéseiről, (az előadás anyaga az osztrák bírák és ügyészek közös folyóiratában is megjelent.) Mintegy viszonzásként jövő év elejére a bécsi főállamügyészt várjuk magyarországi előadás tartására az osztrák pénzbüntetési rendszer elvi és gyakorlati kérdéseiről.

5) Az egyre jobb közvetlen kapcsolatok azt is lehetővé teszik, hogy bizonyos, a másik állam vagy polgárai érdekét szolgáló felsőbb szintű döntések előkészítésében hatékonyan közreműködjünk. Ilyen volt pl. több, Magyarországon szabadságvesztés büntetést töltő osztrák állampolgár kegyelemben részesítésének inspirálása vagy a GyESEV-ügy egyik magyar gyanúsítottja hazatérésének előmozdítása.

6) A magyar ügyészi és az osztrák igazságügyi szervek jövőbeni kapcsolatait illetően a már kialakult együttműködési formák – kölcsönös látogatások, előadások, publikációk – illetve a magas ügyintézési színvonal fenntartására törekszünk.

Fontosnak tartjuk a szerződéses kapcsolatok továbbfejlesztését is, így különösen a büntetés végrehajtásának kölcsönös átengedéséről szóló szerződés megkötését. Az eddigi egyeztetések – szerződéstervezetek cseréje és közvetlen megbeszélések – alapján a két fél álláspontja között számos kérdésben jelentős eltérések várhatók. A legfontosabb talán az, hogy a magyar fél eredetileg csak a szabadságvesztés büntetések végrehajtásának az átengedésére gondolt, az osztrák fél viszont szeretné a szerződést a pénzbüntetések, valamint az intézkedések – így pl. a kényszergyógykezelés – végrehajtására is kiterjeszteni.

A pénzbüntetések végrehajtásának átengedésével kapcsolatban elsősorban devizális problémák lehetnek. Az intézkedések végrehajtásának átengedését pedig az nehezítheti, hogy a magyar Btk. 7. §-a nemzetközi szerződés alapján is csak a büntetések

végrehajtásának az átengedését, illetőleg átvételét helyezi kilátásba, az intézkedéseket nem.

Rugalmas értelmezéssel azonban el lehetne jutni egy olyan megoldáshoz, hogy a kérdést a Btk. egy másik jogintézménye, a külföldi ítélet érvényének az elismerése keretébe illesszük. A Btk. 6.§ ugyanis – amely szerint nemzetközi szerződés alapján egymás büntetőítéletei kölcsönösen elismerhetők – nem tesz különbséget büntetést kiszabó és intézkedést megállapító ítéletek között.

Más osztrák elképzelésekkel kapcsolatban azonban kevésbé lenne indokolt ilyen messzemenő rugalmasság. Ilyen pl. az az osztrák törekvés, hogy az osztrák állampolgárokkal szemben ne a magyar bíróság által kiszabott büntetést kelljen végrehajtani, hanem egy, a magyar ítéletnek csupán a figyelembevételével, az osztrák bíróság által „saját joga szerint” megállapítandó büntetést. (Osztrák tervezet 23. cikk 1. bek.) Ez ilyen rendezés elfogadása esetén, a Magyarországon bűncselekményt elkövető osztrák állampolgár nem csak akkor kerülhetne kedvezőbb helyzetbe, ha magát a büntető eljárást engedjük át (lásd a halálos gázolás említett példáját), hanem akkor is, ha magyarországi elítélése után a büntetés-végrehajtást engedjük át. Ez megkérdőjelezné, hogy egyáltalán beszélhetünk-e a magyar bíróság ítéletének „végrehajtásáról”.

7) A szerződéses kapcsolatok továbbfejlesztésének megítélésünk szerint egyéb kívánatos területei is lennének.

Szerződésileg kellene rendezni pld. a családjogi ügyekben, így a gyermekelhelyezés kérdésében hozott határozatok kölcsönös elismerését és végrehajtását, de azt is, hogy a felek ugyanolyan büntetőjogi védelemben részesítsék a másik fél hatóságai által kiállított közokiratokat, mint a sajátjaikat. (Ezt az osztrák jog nemzetközi szerződés alapján lehetővé teszi.)

Az ilyen rendezés megelőzhetné pld. az olyan ügyek jövőbeni előfordulását – amire korábban már volt precedens – hogy az egyik magyar szülő a magyar bíróság jogerős ítéletével a másik magyar szülőnél elhelyezett gyermekét hamis adatokat tartalmazó útlevele felhasználásával Ausztriába vigye és a magyar hatóságok ne kérhessék sem a gyermekelhelyezési határozat végrehajtását, sem az elkövető kiadatását.

8) A magyar–osztrák kapcsolatok fejlesztéséhez az ügyészi szervezet saját lehetőségein belül a jövőben is hozzá kíván járulni. Egyrészt a hatáskörébe tartozó ügyek kifogástalan intézésével, másrészt a szerződéskötésekben való aktív közreműködéssel, de ugyanúgy az osztrák igazságügyi szervekhez fűződő kapcsolatainak erősítésével is. Ez utóbbi nem korlátozódik az ügyészi szervekre, hanem – az osztrák hatásköri szabályokra tekintettel – a Szövetségi Igazságügyminisztériumra is kiterjed. Kialakultak és fejleszthetők a kapcsolatok más osztrák igazságügyi főhatóságokkal is. Példája ennek, hogy ez év júniusi ausztriai látogatásom során az Osztrák Alkotmánybíróságon és Közigazgatási Bíróságon is látogatást tettem, az osztrák Alkotmánybíróság

elnökségvezetője pedig még f. év november végén néhány napos tanulmányi és tapasztalatcsere célú látogatást tesz a Legfőbb Ügyészségen.

A kapcsolatok folytonosságának jeleként utalok végezetül arra, hogy az osztrák legfőbb ügyészt és az Osztrák Ügyészek Egyesületének elnökét jövő évben hivatalos látogatásra várjuk; a Győr-Sopron és Komárom megyei Főügyészség küldöttsége pedig az alsó-ausztriai és burgenlandi ügyészség meghívásának tesz eleget.

Eltvársi üdvözzel:
Dr. Szijártó Károly s. k.

MNL OL XIX-J-1-j 1983 Ausztria 10-38-002880/2. Géppel írt tisztázat.

46.
Budapest, 1983. október 18.
Kamara János belügyi államtitkár
tájékoztatója a Külügyminisztérium számára
a két ország belügyi kapcsolatairól

Belügyminisztérium
Államtitkár

Szigorúan Titkos!

10-746/1983.

Hiv. szám: 004370/9/1983.

Esztergályos Ferenc elvtársnak,
Miniszterhelyettes
Külügyminisztérium

Kedves Esztergályos Elvtárs!

Dr. Fred Sinowatz osztrák szövetségi kancellár hivatalos magyarországi látogatásának előkészítése érdekében az alábbiakról tájékoztatom:

1., A Magyar Népköztársaság és az Osztrák Köztársaság között a közös államhatáron előforduló események kivizsgálásával kapcsolatos eljárásról Budapesten, 1964. évi október hó 31-én aláírt szerződés alapján – amely az 1965. évi 11. számú törvényerejű rendelettel került kihirdetésre – vizsgálóbizottság létesült, amelyben a Belügyminisztérium is képviselteti magát.

A Bizottság alapvető feladata a közös államhatáron előforduló események kivizsgálása, valamint az okozott károk rendezése. A vizsgáló bizottság évente tartja soros ülészeit, szükség esetén bármelyik fél javaslatára rendkívüli ülést kezdeményezhet. A bizottság vezetője mindenkor a Külügyminisztérium részéről van kinevezve.

Az a tapasztalat, hogy a határrendsértések döntő többsége az osztrák fél részéről következik be. Ezeknél a területsértések a leggyakoribbak, de számunkra a legkomolyabb problémát a – az esetenként igen komoly következményekkel járó – légtér-sértések okozzák. Az utóbbi időben (1981. szeptember) egy alkalommal sor került személyek kiszóktetésére magyar területről légi járművel.

A legutóbbi ülészek értékelése alapján megállapítható, hogy pozitív vonások mutatkoznak az osztrák fél részéről, így pl. jelentős összegű pénzbüntetéssel sújtják a légtér-sértést elkövető sportrepülőgépek vezetőit, sőt hosszabb időre kezdeményezik startengedélyük megvonását is. Ezen kívül rendelkezésünkre bocsátották a sportrepülőgépek katalógusát, hogy a bizonyítást megkönnyíthessék.

2., A közös államhatár láthatóságának biztosításáról és az ezzel összefüggő kérdések szabályozásáról Budapesten, 1964. október hó 31-én aláírt szerződés alapján – amelyet az 1965. évi 11. számú törvényerejű rendelettel hirdettünk ki – magyar–osztrák vegyes bizottságot hoztak létre. Ennek feladata a két állam határának megjelölése, a felújítási és karbantartási munkák elvégzése. Üléseit évente tartják, melynek során meghatározzák a soron következő munkálatokat és értékelik az elvégzett feladatok teljesítését. A BM Határőrség az elnök és elnökhelyettes személyében képviselteti magát a bizottságban. Tekintve, hogy a két ország határán levő Rába és Lappincs folyókon a szabályozás folytán új meder került kialakításra, a tervezett területcsere végrehajtása előtt jelentős feladatokat végeznek az új államhatár felmérését és megjelölését illetően.

Értékelve az együttműködés tapasztalatait megállapítható, hogy a bizottságok részéről komoly törekvés mutatkozott a felvetődött vitás kérdések rendezésére úgy, hogy mindkét fél érdeke megfelelőképpen érvényre jusson.

3., A Magyar Népköztársaság Belügyminisztériuma és az Osztrák Köztársaság Szövetségi Belügyminisztériuma közötti kapcsolatok több mint tízéves múltat tekintenek vissza. Az 1970-es évek közepétől a delegációcserék egyre gyakoribbá váltak, fokozatosan bővült a tapasztalat- és információcsere a két minisztérium között, ami a különböző nemzetközi szervezetek rendezvényein való részvételünkben is realizálódott. Ez a fokozatosan bővülő együttműködés – több évi előkészítő munka után – a két ország kormányai között 1979. november 27-én megkötött bűnügyi-rendészeti és közlekedésrendészeti együttműködési egyezmény aláírásában nyert kifejezést.

A kapcsolatok dinamikus fejlődésének következő lépcsője volt Erwin Lanc osztrák szövetségi belügyminiszter 1981. szeptember 23. és 25. között tett magyarországi látogatása.

A látogatás célja az 1979. november 27-én aláírt magyar–osztrák bűnügyi-rendészeti és közlekedésrendészeti egyezmény végrehajtásában elért eredmények kölcsönös értékelése, továbbá a két minisztérium kapcsolatainak további elmélyítése volt.

Ezt követően került sor 1983. szeptember 5. és 7. között belügyminiszter elvtárs ausztriai látogatására, melynek során a felek megállapították, hogy az egyezmény hatályba lépése óta eltelt időszak tapasztalatai azt mutatják, hogy azt célszerű volt megkötni, s mint azóta több közös fórumon is elhangzott, helyes lépésnek bizonyult.

A két minisztérium együttműködését a jövőben sportkapcsolatok létesítésével is mélyíteni kívánja.

Magyar részről felvetésre került, hogy néhány esetben nem kaptuk konkrét segítséget jogellenesen külföldre vitt kiskorúak hazahozatala ügyében és jogellenes külföldre vitelüket az osztrák hatóságok lehetővé tették. Az osztrák fél azt javasolta, hogy az ilyen esetek gyors tisztázása és megakadályozása érdekében – a diplomáciai út mellőzésével – közvetlen kapcsolatot létesítsünk és egyúttal ígéretet tett a segítségnyújtásra is.

Az Interpol Magyar Nemzeti Irodájának felállítása¹⁵⁷ után az osztrák fél átadta tapasztalatait, széleskörű segítséget nyújtott. Ennek eredményeként gyorsan be tudunk kapcsolódni a bűnügyi rendőri szervezet munkájába és a nemzetközi bűnözés elleni harcban való részvételünk kiszélesedett.

A legutóbbi tárgyaláson az osztrák belügyminiszter felvetette határegyezmény megkötésének lehetőségét. Az osztrák fél álláspontja szerint egy Burgenland és a szomszédos magyar megyék között megkötendő határmenti árucserre-forgalmi megállapodás csak abban az esetben nem ütközne az osztrák alkotmányba, ha az egy szélesebb körű határegyezmény része lenne, amelyben előíranyoznánk és lehetővé tennénk a határmenti lakosság utazási feltételeinek további könnyítését. E kérdés felvetésének jogosságát – szerintük – indokolja az is, hogy jószerint megszűntek a 3-5 napos turistautak Magyarországról Ausztriába. Egy ilyen egyezmény megkötése azonban a vízumkényszer megszüntetéséhez hasonló lépés lenne, sőt attól több is. Erre a felvetésre dr. Horváth István belügyminiszter elvtárs nem adott választ.

Ezért – mint ahogy azt a Kópháza–Deutschkreutz közötti új magyar–osztrák közúti határátkelőhely létesítésével kapcsolatosan a Pénzügyminisztériumnak adott állásfoglalásunkban is kifejtettük – kérjük, hogy amennyiben az osztrák állampolgárok „könnyített” utazása bevezetésének kérdése osztrák részről ismét felmerülne, azt vegyék le a napirendről.

¹⁵⁷ Magyarország 1981. november 11-én csatlakozott (újra) az Interpolhoz, a tényleges munkavégzés 1982-ben kezdődött meg.

Miniszter elvtárs legutóbbi ausztriai látogatása – mindkét fél értékelése szerint – elérte célját. Jól demonstrálta, hogy a feszültebb nemzetközi légkör ellenére a magyar–osztrák kapcsolatok zavartalanok és – a továbbfejlesztés igényével – mindkét fél nemzetközi jelentőséget tulajdonít e kapcsolatnak.

A magyar és osztrák Belügyminisztérium közötti kapcsolatokat kiegyensúlyozottnak, dinamikusan fejlődőnek ítéljük. Mindkét fél részéről kölcsönös törekvés tapasztalható az együttműködés eddigi területeinek megőrzésére és új együttműködési formák, lehetőségek kutatására.

Ez idő szerint a felső szintű tárgyalásokon nincs felvetésre javasolt belügyi vonatkozású témánk.

Elvtársi üdvözlettel:
Dr. Kamara János s. k.
r. altábornagy

MNL OL XIX-J-1-j 1983 Ausztria 10-32-005531. Géppel írt tiszttázat.

47.

Budapest, 1983. november 21.

**A Külügyminisztérium jelentése a Minisztertanácshoz
Fred Sinowatz kancellár
magyarországi látogatásáról**

Külügyminisztérium
004370/17/1983

Szigorúan titkos!

I.

Dr. Fred Sinowatz, az Osztrák Köztársaság szövetségi kancellárja 1983. november 15–17. között – Lázár György elvtárs meghívására – hivatalos látogatást tett hazánkban.

Dr. Fred Sinowatzot fogadta Kádár János és Losonczi Pál elvtárs; Lázár György elvtárs négy szemközt, majd plenáris ülésen tárgyalt az osztrák kancellárral.

A kancellár kísérete számára külön találkozókot szerveztünk. Ezek keretében Marjai József, Török István és Kapolyi László elvtárs megbeszélést folytatott dr. Erich

Schmidt szövetségi kereskedelmi és ipari minisztériumi államtitkárral, dr. Köpeczi Béla elvtárs dr. Heinz Fischer szövetségi tudományos és kutatási miniszterrel, Esztergályos Ferenc elvtárs dr. Friedrich Bauerral, a szövetségi külügyminisztérium főtitkár-helyettesével. A kancellárt gazdasági személyiségekből álló küldöttség is elkísérte, melynek tagjai a Kereskedelmi Kamara szervezésében találkoztak és tárgyalásokat folytattak magyarországi partnereikkel.

Az osztrák kancellár részt vett a Ferihegyi repülőtér új forgalmi épületének alapkövetésénél.

Sinowatz kancellár hivatalos látogatásra hívta meg Lázár György elvtársat, aki a meghívást elfogadta. A látogatásról közös közlemény jelent meg.¹⁵⁸

Kádár elvtárs sok sikert kívánt Sinowatznak magas tisztségeihez. Hangsúlyozta, a látogatás ténye önmagában is fontos, politikai jelentősége van annak, hogy a kancellár nem sokkal hivatalba lépése után Magyarországra jött. Ezt a két ország közvéleménye is méltányolja, s egyben a látogatás a magyar–osztrák kapcsolatok élő jellegét demonstrálja. Kádár elvtárs szívélyes üdvözlését küldte Bruno Kreiskynek, akit tisztel és becsül.

Kádár elvtárs röviden ismertette hazánk gazdasági és társadalmi helyzetét, a nemzetközi helyzet megítélésével kapcsolatos nézeteinket. Hangsúlyozta, Magyarország nyitott ország, s ez minden relációra vonatkozik. Utalt az amerikai alelnök magyarországi látogatására¹⁵⁹, majd az azt követő bécsi beszédére. Kádár elvtárs nagyra értékelte Ausztria nemzetközi tevékenységét, mindenekelőtt a madridi találkozón.

Sinowatz kancellár megköszönte a fogadtatást, tolmácsolta Kreisky legszívélyesebb üdvözlését. Kifejtette, hogy az új kormány, az előzőtől némileg eltérő politikai bázison, folytatni kívánja Kreisky politikáját, mindenekelőtt a külpolitikában. E hagyaték jelentős része a példásnak nevezhető kapcsolatrendszer Magyarországgal. Nagy jelentőségűnek ítélte a két ország közötti kapcsolatok fejlődését. Hivatkozott arra a jól bevált gyakorlatra, hogy a két ország vezetői rendszeresen találkoznak, és amennyiben problémák vetődnek fel, azok megoldása érdekében a formalitások mellőzésével nagyon gyorsan találkozókra kerül sor. Ezt készek a maguk részéről folytatni. A beszélgetés végén Sinowatz emlékeztetett Kádár elvtárs 1976-os igen sikeres bécsi látogatására, s közölte, nagyon örülnének, ha újra ellátogatna Ausztriába, amire akár kötetlen találkozó formájában is sor kerülhetne. Kádár elvtárs nem zárkózott el a gondolattól, ha arra megfelelő alkalmat lehetne találni.

¹⁵⁸ *Népszabadság*, 1983. november 18., 3.

¹⁵⁹ George Bush, az Egyesült Államok alelnöke 1983. szeptember 19–20-án járt hivatalos látogatáson Magyarországon.

Losonczi elvtársnál a kancellár örömeinek adott kifejezést, hogy rövid időn belül másodszer van alkalma találkozni Losonczi elvtárssal, hiszen legutóbb New Yorkban, az ENSZ ülészak alkalmával volt módjukban véleményt cserélni. Tolmácsolta Kirchschlager szövetségi elnök üdvözlését, amelyet Losonczi elvtárs viszonzott.

Hangsúlyozta, hogy a szövetségi kormány külpolitikájában a folyamatosság fenntartására törekszik, s nagyra értékeli a két szomszédos ország között fennálló baráti kapcsolatokat. Pozitívan fogadta Losonczi elvtársnak azt a kezdeményezését, hogy a miniszterelnöki tárgyalásokon túl időnként az államelnökök is találjanak módot a találkozásra, esetleg kötetlen határmenti találkozó formájában.

II.

A Lázár elvtárssal folytatott négyszemközti és plenáris tárgyalásokon Fred Sinowatz pozitívan értékelte kétoldalú kapcsolatainkat. Hangsúlyozta, hogy a társadalmi rendszerek különbözősége ellenére jó kapcsolatokat tudunk kiépíteni. Több ízben kifejezésre juttatta személyes elkötelezettségét a két ország kapcsolatainak minden területét érintő fejlesztésében. Kapcsolatainkat példamutatónak tekintik, amelynek igen nagy jelentősége van most, a jelenlegi kiéleződött nemzetközi helyzetben.

Kiemelten szölt a határmenti területek közötti együttműködés gazdasági és politikai jelentőségéről, ami azt igényli, hogy fejlesszük a határmenti magyar megyék és osztrák tartományok közötti együttműködést. Javasolta, tartsuk továbbra is napirenden a személyi kishatárforgalom kérdését.

Hangsúlyozta a két ország vezetői közötti személyes találkozók fontosságát, valamint azt, hogy politikai és gazdasági téren egyaránt folytassuk a különböző miniszterek és szakértők közötti jó együttműködést.

A Magyarországgal kialakított gazdasági kapcsolatok Ausztria számára komoly jelentőséggel bírnak. 1981-ig gazdasági együttműködésünk dinamikusan fejlődött, a Szovjetunió és az NDK után a 3. legjelentősebb partner Magyarország volt a KGST-országok közül. 1981-től ez a dinamika nem folytatódott, amelynek oka részben érthető, mindkét országot érzékenyen érintették a világgazdaság kedvezőtlen változásai. A négyszemközti és a plenáris tárgyalásokon az osztrák kancellár szölt arról, hogy törekedni kell a gazdasági együttműködés intenzitásának növelésére és a kereskedelem útjában álló akadályok leépítésére. Nagyra értékelt a magyar gazdaság stabilitásának megteremtésére, a gazdasági struktúra modernizálására irányuló törekvéseinket. Kölcsönösen keresni kell azokat az új elemeket, amelyek a gazdasági együttműködésben a dinamizmus biztosítása irányába hatnak. Gazdasági lehetőségeink határain belül készek vagyunk minden segítséget megadni – mondotta a kancellár.

Lázár elvtárs egyetértve azzal, hogy gazdasági kapcsolataink fejlesztéséhez új impulzusokra van szükség, hangsúlyozta, hogy ennek egyik útja azoknak a feltételek a megteremtése, amelyek lehetővé teszik a magyar exportban a feldolgozott termékek arányának növelését és a kereskedelmi passzívum csökkentését. Jelezte, nekünk is érdekünk, hogy a szomszédos Ausztria megőrizze a magyar külkereskedelemben elfoglalt fontos helyét.

A négyszemközti megbeszélésen – részben az előbbiekkal való összefüggésben – felvetette egy, a magyar–osztrák gazdasági együttműködés bővítését szolgáló csomagterv vagy hitelprogram kidolgozásának gondolatát. Ez magában foglalhatja bizonyos beruházások megvalósításában való pénzügyi és kivitelezői részvételt, egyes beruházási javak, illetve egyes, a termelésben felhasznált különleges minőségű áruk, esetleg fogyasztási cikkek szállításának meghitelezését is. Sinowatz utalva az idegenforgalmi infrastruktúra, ezen belül a szállodahálózat fejlesztéséhez nyújtott hitelek felhasználása kapcsán szerzett kedvező tapasztalatokra, egy ilyen program kialakítását elvileg lehetségesnek ítélte azzal, hogy a konkrét formákat szakértői tárgyalások során lehet és kell tisztázni. Ennek megszervezésében egyetértés jött létre.

Lázár elvtárs a négyszemközti és a plenáris ülésen egyaránt felvetette, hogy a magyar áruk az osztrák piacon hátrányos helyzetben vannak a jelenleg alkalmazott vámrendszerük miatt. Hozzátette, mi ma is érvényben lévőnek tekintjük azt a javaslatunkat, hogy e helyzet megváltoztatására kössünk szabadkereskedelmi megállapodást. Sinowatz válaszában kifejtette, hogy a feltételek ehhez ma még nincsenek meg, de egyetértett azzal, hogy a kérdést napirenden kell tartani, s hogy lépésről-lépésre közelítsünk a kielégítő megoldás felé.

Kulturális kérdésekről szólva kölcsönösen megállapítást nyert, hogy a kapcsolatok – különösen az utóbbi években – a jó irányban fejlődnek, számos nagy jelentőségű rendezvényre, kiállításra, filmbemutatóra, színházak vendégszereplésére került sor. Lázár elvtárs megemlítette, szeretnénk, ha az osztrák fél segítene az Országos Széchenyi Könyvtár 1985-re tervezett középkori könyvművészeti kiállításának¹⁶⁰ megrendezésében. Az osztrák kancellár készségét fejezte ki.

Az együttműködés lehetséges új területeként az osztrák kancellár javasolta, mivel a két ország munkásmozgalmának történetében számos közös vonás van, nagyobb figyelmet kellene fordítani – támaszkodva a Magyar Munkásmozgalmi Múzeum gazdag anyagára – a közös múlt kutatására. A javaslatot Lázár elvtárs támogatta.

¹⁶⁰ A kiállítás az európai kulturális fórum tiszteletére 1985. november 12-én nyílt meg *Kódexek a középkori Magyarországon* címmel.

Sinowatz említést tett az Ausztriában, mindenekelőtt a Burgenlandban élő magyar kisebbségről, a velük való törődést gondosnak minősítette, büszke az elért eredményekre (pl. az anyanyelvi oktatás terén).

Lázár elvtársnak a nemzetközi helyzetről adott értékelésére válaszolva az osztrák kancellár hangsúlyozta, hogy folytatni kívánják Kreisky külpolitikai irányvonalát. A külpolitikai folyamatosság fenntartása az osztrák kormány tevékenységének meghatározója. Ausztria továbbra is síkra száll az aktív semlegességi politika mellett. Tudatában van a kormányzat annak, hogy ezt a politikát az állampolgáraik nagy többsége támogatja. Különös jelentőséget tulajdonítanak az Osztrák Államszerződést aláíró hatalmakkal és Ausztria szomszédjaival kialakított kapcsolatoknak. Ausztria különleges helyzetet foglal el Kelet és Nyugat között. Korrekt kapcsolatokra törekszik mindkét irányban. Ausztria az enyhülési folyamat híve, és ennek a legkülönbözőbb alkalmakkor, pl. Madridban, hangot is ad. Aggodalmát fejezte ki a fegyverkezési verseny felgyorsulása miatt. Európa veszélyes fegyverraktárrá vált.

A katonai egyensúlyt fenn kell tartani, mert ez is hozzájárult ahhoz, hogy Európában viszonylag hosszú békeidőszak tanúi lehetünk. Osztrák szempontból nehéz megítélni a technikai egyensúlyt, de véleményük szerint az egyensúlyba minden fegyverrendszert be kell számítani és ki kell terjednie minden régióra.

A válsággócok szaporodását (Ciprus), a közel-keleti helyzet (Libanon) további éleződését aggodalommal szemlélik és a térség békéjének kibontakozását minden eddiginél távolabbinak látják. A Grenada elleni amerikai agressziót¹⁶¹ elítélte ugyan, de olyan megjegyzéssel: Afganisztán esetében elítéltük a szovjet lépést, most is hasonló módon jártunk el. Erőpolitikával eredményt elérni nem lehet, az egyetlen kiút a párbeszéd folytatása, visszatérés az enyhülési politikához.

Összegezve megállapította, hogy a világpolitikában kevés optimizmusra okot adó jelet lehet tapasztalni. Ilyen kedvező jelnek tekintik az európai bizalom és biztonság erősítését szolgáló stockholmi konferencia sikeres előkészítését Helsinkiben. Ausztria a pluralista demokráciákhoz tartozik, de az ideológiai határok nem jelentenek számukra akadályt, hogy mindent megtegyenek a békés egymás mellett élés előmozdítása érdekében, és ebben továbbra is igénylik azt a jó együttműködést, ami országaink között megvalósult. Országaink kapcsolatai a békés egymás mellett élésnek nemcsak jó példája, hanem reménysugár arra, hogy van kivezető út.

¹⁶¹ A Grenada elleni amerikai agresszió 1983. október 25-én kezdődött.

III.

Az osztrák kancellár látogatását időszerűnek és eredményesnek ítéljük meg. A Sinowatz-cal folytatott tárgyalások és az azt kiegészítő partnertárgyalások feltehetően kedvezően hatnak a magyar–osztrák kapcsolatok minden irányú fejlődésére.

A főbb nemzetközi kérdésekben nézeteink azonosak, vagy igen közelállóak, s ez lehetőséget ad az osztrákokkal való együttműködésre a különböző nemzetközi fórumokon.

A tárgyalásokon elhangzott elvi egyetértések gyakorlati megvalósítására meg kell tenni a szükséges intézkedéseket és továbbra is kezdeményeznünk kell, mindenekelőtt a gazdasági együttműködés területén.

A jelentést összeállította:
Esztergályos Ferenc
külügyminiszter-helyettes

Jóváhagyta:
Lázár György
a Minisztertanács elnöke

IV.

A MINISZTERTANÁCS _____ /1983. számú határozata
az osztrák szövetségi kancellár hivatalos magyarországi látogatásáról

A Minisztertanács

1.) jóváhagyólag tudomásul veszi Sinowatz osztrák szövetségi kancellár hivatalos magyarországi látogatásáról készült jelentést;

2.) megbízza az illetékes minisztereket és országos hatáskörű szervek vezetőit, hogy a látogatásból eredő feladatok végrehajtására a szükséges intézkedéseket tegyék meg.

Dr. Várkonyi Péter s. k.

MNL OL XIX-J-1-j 1983 Ausztria 10-132-004370/17. Jelentés a Minisztertanácsnak dr. Fred Sinowatz, az osztrák szövetségi kancellár hivatalos magyarországi látogatásáról (1983. november 15–17.). A kormány 1983. november 24-i ülésén a látogatásról szóló jelentést első napirendi pontként jóváhagyólag tudomásul vette. Géppel írt tisztázatot.

48.

Budapest, 1984. június 28.

**Az MSZMP KB Gazdaságpolitikai Osztályának tájékoztató jelentése
a Politikai Bizottsághoz a magyar–osztrák gazdasági együttműködési
megállapodásról**

Szigorúan bizalmas!

Láta: Havasi Ferenc

Készült: 1 példányban
GPO/1598

Sinowatz osztrák kancellár múlt év őszi látogatásán történt elvi megállapodás alapján nem hivatalos tárgyalások kezdődtek egy jelentős magyar–osztrák együttműködési megállapodás létrehozására. A tárgyalások – amelyeket magyar részről Marjai József elvtárs vezet – a megállapodásnak megfelelően titkosan folynak. Osztrák részről a tárgyalásokba Sinowatz kancellár mellett bekapcsolódott Steger alkancellár, Salcher pénzügyminiszter, Smidt [!] iparügyi államtitkár. A legutóbbi június eleji tárgyalások eredményeképpen a legfontosabb kérdésekben lényegében a magyar célkitűzéseknek megfelelő egyetértés alakul ki és dokumentumok aláírására is sor kerül.

1. Marjai elvtárs és Steger alkancellár jegyzőkönyvet írt alá a gazdasági együttműködés kiszélesítését és továbbfejlesztését meghatározó legfontosabb kereskedelempolitikai és egyéb kérdésekről.

Eszerint a két ország a gazdasági kapcsolatuk fejlesztése érdekében a kínálkozó lehetőségeket – új formák alkalmazása terén is – ki fogja használni. Hasznosítja a földrajzi közelségből, a gazdasági struktúrák hasonlóságából és a tradíciókból eredő erőnyerőket; eltávolítja a gazdasági kapcsolatok bővítésének akadályait. Rendszeres konzultációkon vitatják meg a két ország közötti gazdasági kapcsolatok fejlesztésének lehetőségeit a vas- és acélipar; az energia technika; a távközlési- és elektrotechnika; a vegyipar; a biotechnika; a könnyűipar; a járműgyártás; az építőipar; a környezetvédelem; a nyersanyag és energiatakarékos technológiák; a mezőgazdaság és az élelmiszeripar terén. Az együttműködést elmélyítő új impulzusokat főleg a közös vállalatok létrehozásától a közös beruházásoktól, a gép- és berendezés leasingtől, közös értékesítő és szerviz vállalatoktól, valamint a fejlesztés és kutatás terén folytatandó szorosabb kapcsolatoktól vár a két fél.

2. Marjai elvtárs Salcher pénzügyminiszterrel emlékeztetőt írt alá, amely szerint hitelkeretet biztosítanak Magyarországnak osztrák szállítások és szolgáltatások igénybevételeire. A hitelkeret két részből áll:

– 10 milliárd Schilling (mai árfolyamon 510 millió dollár) hitelkeretet nyújtanak az alábbiak finanszírozására:

Kulcsrakész beruházások komplett gyárberendezések szállítása;

Gépszállítások, egyes beruházási javak szállítása (ideértve a részegységeket, alkatrészeket, komponenseket is);

Fogyasztási javak, alapanyagok, félkész termékek szállítása;

– Olyan a két ország közötti gazdasági kapcsolatok szempontjából kiemelkedő jelentőségűnek minősített beruházási tervek finanszírozása, melynek nagyságáról és finanszírozás feltételeiről esetenként állapodnak meg.

A hitelek magyar döntéstől függően azonnal és folyamatosan igénybe vehetők.

Az emlékeztetőben konkretizált hitelfeltételek mind Ausztria nemzetközi megállapodásainál, mind a jelenlegi piaci lehetőségeknél lényegesen kedvezőbb feltételeket biztosítanak Magyarországnak számára annak minden elemében (kamat, futamidő, magyar beszállítások részaránya stb.). A 10 milliárd Schillingből a fogyasztási javak, alapanyagok, félkész termékek szállításának finanszírozására 3 milliárd Schillinget határidő nélkül megújuló, gyakorlatilag felső határ nélküli hitelként lehet igénybe venni. A feltételek Ausztria nemzetközi kötelezettségei és részben osztrák belpolitikai okok miatt magyar részről titkosan kezelendők.

3. A nem specifikált hitelkerettel kapcsolatos az a levélváltás, és az ahhoz csatolt emlékeztető, amelyben rögzítették Gabcsiková–Nagyymaros vízlépcső rendszer, valamint a magyar telefonhálózat kiépítése terén folytatandó együttműködés eddig kialakult kereteit. E két együttműködési megállapodás összértéke elérheti a 15-17 milliárd Schillinget (765-870 millió dollárt).

Az osztrák fél megerősítette érdekltségét a Gabcsiková–Nagyymaros vízlépcső rendszer finanszírozásában. A magyar beszállítások részaránya 30% lenne. A hitel magyar áramszállításokkal törlesztenék.

Ez az együttműködés lehetővé tenné a Dunai Vízierőmű lépcsőrendszer kiépítésében szerzett jelentős osztrák tapasztalatok hasznosítását, az építés időtartamának, főleg a kényes helyeken a felére, 40%-ra való csökkentését, a tájnak és a környezetnek – a magyar építéssel összehasonlítva – minőségileg nagyobb mértékű védelmét, Magyarország kelet–nyugat közötti villamosenergia tranzit ország – pozíciójának a kiépítését.

Az osztrák fél érdekelt az együttműködésben a magyar telefonhálózat kiépítése terén is. Kész a magyar vásárlások 60%-áig terjedő nagyságrendben ellenvásárlásokat eszközölni, részt venni termelési kooperációban és harmadik piaci együttműködésben.

A további teendők kidolgozása szűk körben folyamatban van.

Ballai László¹⁶² s. k.

MNL OL M-KS 288. fond 5/915. ő. e. 45–48. Tájékoztató a Politikai Bizottságnak a magyar–osztrák együttműködési megállapodásról. Géppel írt tisztázat, a jegyzőkönyv melléklete. A Politikai Bizottság 1984. július 3-i ülésén jóváhagyólag tudomásul vette a tájékoztatást. Helyeselte, hogy a további teendők kidolgozását szűk körben, az adatok titkos kezelése mellett, folytassák.

49.

Budapest, 1985. június 10.

**Juhár Zoltán belkereskedelmi miniszter levele Nagy János bécsi nagykövethoz
a magyar–osztrák idegenforgalom fejlesztési lehetőségeiről**

Belkereskedelmi Miniszter
1313/2/85.

Nagy János elvtársnak,
a Magyar Népköztársaság
ausztriai nagykövete

Kedves Nagy Elvtárs!

Ezúton térek vissza a magyar–osztrák idegenforgalom fejlesztésének egyes kérdéseiről a közelmúltban folytatott beszélgetésünkre. Az ezen elhangzott néhány felvetésre a következő észrevételeket fűzöm.

A bécsi Mátyás Pince¹⁶³ üzemeltetési színvonalával kapcsolatban az elmúlt évben több kedvezőtlen jelzést kaptunk. Úgy ítélem meg, hogy a színvonalcsökkenés fő okaiként az üzlet leromlott műszaki-technikai állapota, a kiküldött személyzet hiányos szakmai tudása, és a nem megfelelő vezetői munka jelölhető meg. A hiányosságok megszüntetése érdekében a minisztérium szakmai főosztályának irányításával az üzemeltető vállalat hatékony akcióprogramot dolgozott ki. Ennek végrehajtása

¹⁶² Ballai László az MSZMP KB Államgazdasági, majd Gazdaságpolitikai Osztályának vezetője.

¹⁶³ Mátyás Pince néven 1971-ben nyitottak Bécs belvárosában magyaros éttermet.

eredményeképpen befejeződött a termelő- és mellékhelyiségek teljes rekonstrukciója, kedvezőbb az üzlet külső képének megjelenése. A dolgozók jobb kiválasztása érdekében a vállalat felvételi munkabizottságot hozott létre. A gondosabb szelekció hatásaként jobb szakmai felkészültségű és nyelvtudású szakmunkások dolgoznak az étteremben, mint korábban. Információim szerint a jelenlegi üzletvezetés szakmai irányítása mellett fejlődött az étterem színvonala, s ennek hatásaként a gazdálkodása is eredményesebb lett. Fontosnak tartom, hogy a bécsi Mátyás Pince – a többi, Ausztriában működő magyar érdekeltségű idegenforgalmi vállalkozással együtt – olyan színvonalon működjön, ami jó propaganda értéken keresztül aktív idegenforgalmunk fejlődését segíti elő.

Úgy vélem, Írott-kő nemzetközi idegenforgalomban történő hasznosítása nehezen megoldható feladat. Írott-kő csúcsa jelenleg határsáv, a környező településeken hiányzik a turizmus fogadásához szükséges alap- és idegenforgalmi infrastruktúra. Megítélésem szerint Írott-kő, valamint a térségben lévő Ják, Velem, Bozsok hegyi falvak, Szombat-hely, illetve Kőszeg közelsége miatt elsősorban mint belföldi kirándulólhely és a falusi turizmus fogadásának bázisai jöhetnek számításba.

Úgy ítélem meg, hogy nemzetközi idegenforgalmunk minőségi fejlődésének egyik döntő kérdése a határainkon folyó határőrizeti és vámkezelési munkafolyamatok gyorsabb és kulturáltabb elvégzése. E téren az elmúlt években nagy előrelépést tettünk. Sor határátkelőhelyen jelentős technikai fejlesztést hajtottunk végre, javult a személyi állomány felkészültsége, liberalizáltuk a határátlépési és vámpénzügyi előírásainkat. Céljaink realizálása érdekében – a közelmúltban bekövetkezett kétségtelen fejlődés ellenére – a társszervekkel együtt még sok erőfeszítést kell tennünk. A közösen kialakított és már bevezetésre került, illetve bevezetésre tervezett intézkedésekről a napokban tájékoztattuk a Gazdasági Bizottság elnökét:

- a vízumkiadást Sopronban 50%-kal és Hegyeshalomban 40%-kal sikerült gyorsítani a vízumkiadói konténerek beállításával;
- intézkedtünk a valutaváltási tevékenység javítására, a határállomásokon jelentkező valutaváltási igények folyamatos és kulturált kielégítésére, beleértve az igazoltan beváltott és fel nem használt Ft-összegek előírás szerinti visszaváltását is;
- a határátlépések gyorsítása érdekében a Határőrség és a Vám- és Pénzügyőrség összehangolja az átkelőhelyeken folyó ellenőrzéseket;
- a vám, a határőr és az idegenforgalmi szervek fokozottabban felkészülnek a forgalmi csúcspokra, figyelemmel az utazási szokásokra (hétvége, szomszédos országok ünnepei, iskolaszünetek stb.). Ezt az Országos Idegenforgalmi Hivatal idegenforgalmi naptár kiadásával segíti elő;
- az elektromos jelzőrendszerrel nappali időszakban megszüntetésre kerül a külföldiek elsődleges ellenőrzése;

– a megnövekedett utasforgalom gyorsítása, az ellenőrzés kulturáltságának fokozása érdekében folytatódik az 1982-ben megkezdett kisszámítógépes határforgalmi ellenőrzési rendszer kiépítése az osztrák határszakaszon a kópházai és a soproni FEP-eken;

– folyamatban van annak az intézkedésnek a kiadása, mely szerint a soproni határátkelőhelyen május 15. és szeptember 15. között szüneteltetni szükséges a hétfélig teherforgalmat, ami 40%-kal gyorsíthatja az utasforgalmat;

– az osztrák határszakasz határátkelőhelyeinek zsúfoltságát enyhítheti a közeljövőben megnyíló kópházai határátkelőhely;

– intézkedések történtek az elvileg engedélyezett új, korszerű soproni határátkelőhely kiépítésével kapcsolatos munkálatok meggyorsítása érdekében. Felsőszintű döntés alapján az új, korszerű soproni határátkelőhely a VII. ötéves tervidőszakban megvalósul;

– a forgalom gyorsítását célzó tervezett fejlesztések között megemlítem az átbocsátó képességet jelenleg nagymértékben szűkítő teher-, ill. kamionforgalom sorompó előtti leállósávja kiépítésének szükségességét, elsődlegesen Kőszeg határállomáson;

– bár az előzőekben felsorolt intézkedések gyorsítják az autóbussz forgalmat is, a Határőrség, valamint a Vám- és Pénzügyőrség elsőbbséget biztosít az autóbusszal érkező turistáknak;

– folyamatban van a hatósági kérdőívek (pl. statisztikai lap) egyszerűsítése (a kérdések számának, terjedelmének csökkentése stb.);

– a vízumkiadás és a vízumtevékenység kulturáltabbá tétele érdekében a jelenlegi vízumkérdőívek helyébe jobb minőségű önindígitós kérdőívek bevezetésének megoldási lehetőségét vizsgálják az illetékes szervek.

Az osztrák határszakaszon lebonyolódó forgalom gyorsítására, kulturáltságának növelésére bevezetett intézkedéseink egy része már az idei szezonban, egy másik része hosszabb távon fejt előnyös hatásait.

Sopron térsége idegenforgalmi vonzerőinek a nemzetközi turizmusban történő kihasználása érdekében az elmúlt években jelentős kínálatfejlesztést hajtottunk végre. Az osztrák–magyar idegenforgalmi hitelkonstrukció keretében, 1983. főszezonja előtt nyitottunk meg két közép-kategóriájú, osztrák pénzből, osztrák kivitelezésben épített szállodát¹⁶⁴, közel 600 férőhellyel. A korábban már meglévő szállodák kapacitásával együtt az új beruházások üzembe helyezésével Sopron fajlagosan az ország szállodai férőhelyekkel legjobban ellátott városa lett. A nemzetközi turizmusban jobbra kiránduló-, illetve tranzit szerepet játszó Sopronban az új szállodák értékesítése nehéz feladat elé állítja az üzemeltető HungarHotels és GySEV vállalatokat. 1984-ben a város szállodáinak átlagos kihasználtsága 50-55% között mozgott. A turistaforgalom

¹⁶⁴ A Hotel Lövér és a Hotel Sopron.

növelését a szállodák kihasználtságának javítását vállalataink a Sopront érintő útvo-
nalak, idegenforgalmi programok, sportolási, természetjárási lehetőségek összeállí-
tásával, kongresszus-szervezéssel, kedvezményes akciók meghirdetésével kísérlik
meg elérni. Sokat várunk a magyar–osztrák utazási irodai együttműködésektől,¹⁶⁵
a fertő-tavi határátkelőhely 1986-ra tervezett megnyitásától, valamint a harmadik piaci
közös fellépés sikerétől is.

Eltvársi üdvözlettel
Dr. Juhár Zoltán s. k.

MNL OL XIX-J-1-k 1988 Ausztria 10-5-6229. Géppel írt tisztázat.

50.

Budapest, 1986. június 5.

A Minisztertanács Tájékoztatási Hivatalának összefoglalója a magyar–osztrák tájékoztatási szervek kapcsolatairól

Minisztertanács
Tájékoztatási Hivatala

A tömegtájékoztatás terén a magyar–osztrák kapcsolatok az elmúlt mintegy másfél
éves időszakban is a fennálló jószomszédi viszony szellemében fejlődtek. Általában
megfelelnek az érvényes szerződésekben és együttműködési megállapodásokban rö-
gítetteknek. Az osztrák tömegtájékoztatásban Magyarországgal szemben lényegesebb
változás nem következett be, nem csökkent a hazánk iránti érdeklődés.

Az egyes területeken meglévő nehézségek és hiányosságok többnyire régebbi kele-
tűek, kiküszöbölésükre és a kapcsolatok továbbfejlesztésére reális lehetőség van.

MTI-APA¹⁶⁶ hírügynökségi kapcsolatok

A két hírügynökség közötti kapcsolat folyamatosan példamutató, kollegiális.
Az 1980-ban kötött sokoldalú megállapodásnak megfelelően a kapcsolatrendszer
a hír- és bulletincserén túl műszaki szempontból is élő. Az MTI az APA-n keresz-
tül továbbítja anyagait a nyugati hírügynökségek bécsi irodáihoz, látja el rendszeres

¹⁶⁵ 1983. november 1-jén Budapesten írták alá az OTP-Penta Tours Kft., közös osztrák–magyar utazási
iroda alapító okiratát.

¹⁶⁶ APA: Austria Presse Agentur – a hivatalos osztrák sajtóügynökség.

hírszolgálatlalt a bécsi magyar sajtóirodát és jut hozzá számos olyan berendezéshez, amire más csatornákon keresztül nem lenne lehetősége.

Az MTI és APA közötti személyes kapcsolatok is kitűnőek. Minden évben felső szintű, kétoldalú találkozókra kerül sor. Legutóbb 1985 májusában küldöttség élén tett látogatást Magyarországon dr. Wolfgang Vyslozil, az APA hírügynökség vezérigazgatója. Ennek során az együttműködés további szélesítésének lehetőségéről folytak tárgyalások, és sor került egy a műszaki együttműködést szabályozó szerződés-függelék aláírására is. Igen szoros és eredményes a munkakapcsolat az APA főszerkesztő helyettesével, Heinz Altschull-lal, aki egyben a hírügynökség Budapestre akkreditált tudósítója.

Az együttműködés bővítésére jelenleg elsősorban fotó területen nyílik lehetőség. Az erre vonatkozó megállapodást a tervek szerint ez év őszén írják alá.

Televíziós kapcsolatok

Az ORF-el 1977-ben kötött megállapodás¹⁶⁷ alapján az osztrák–magyar televíziós együttműködés dinamikusan fejlődött.

Az ORF főintendása, Gerd Bacher 1985 májusában tett látogatást Budapesten. A két televízió vezetői értékelték az eddigi együttműködést és hangsúlyozták érdekelt-ségüket további közös műsorok, koprodukciónak létrehozásában. Az osztrák fél szorgalmazta, hogy a kulturális területhez hasonlóan az információk adásokban is szorosabb legyen az együttműködés.

Kulturális téren igen élénk és eredményes a kapcsolat. 1985 februárjában küldöttség élén, Budapesten tárgyalt E. W. Marboe, az ORF kulturális műsoráért felelős intenda. Számos koprodukciós tervet vitatott meg az MTV illetékes vezetőivel, melynek eredményeként az elmúlt időszakban több közös műsor bemutatására került sor.

A MTV elnökhelyettese által vezetett küldöttség a fenti látogatást 1985 májusában vizionozta Bécsben, ahol újabb műsorok közös megvalósításáról történt megállapodás. Először merült fel az ifjúsági- és gyermekműsorokban az együttműködés lehetősége.

A MTV továbbra is rendszeresen küld forgatócsoportokat Ausztriába, a forgatások problémamentesek. Az ORF Budapestre érkező forgatócsoportjainak és tudósítóinak a szükséges szervezési és technikai segítséget a MTV biztosítja.

Rádiós kapcsolatok

A két rádió közötti együttműködés az 1979-ben kötött egyezmény alapján folyik, amely 1986-ig érvényes. Az 1985 óta eltelt időszak a kapcsolatok szempontjából

¹⁶⁷ 1977. október 21-én Nagy Richárd, a Magyar Televízió elnöke és Otto Oberhammer, az osztrák rádió és televízió (Österreichischer Rundfunk) főintendása televíziós egyezményt írt alá. *Népszabadság*, 1977. október 22., 8.

sikeres volt, két és stagnálás-visszaesés után újra elérte azt a szintet, amely megfelel a két ország közötti sokrétű együttműködésnek. Jelentősen elősegítette ezt az ORF főintendánsának magyarországi látogatása, amelynek során a Magyar Rádió vezetőivel is tárgyalt.

A kapcsolatok fő erőssége változatlanul a közös műsorakciók szervezése, elsősorban a szórakoztató műfajban. Javult az együttműködés a rádiódramaturgia területén, nem sikerült viszont eredményeket felmutatni az irodalmi együttműködésben.

1985 végén az ORF rádióintendánsa Budapesten tárgyalt és bejelentette, hogy az Osztrák Rádió 1987 januárjában Magyar Rádiós Hetet kíván sugározni, amelyben 50 órára tervezett műsorban adnak átfogó képet hazánkról. Ennek előkészítése folyamatban van, magyar részről törekednek arra, hogy az Osztrák Rádió a műsorok zömét a Magyar Rádió javaslatának alapján és segítségével, és ne egyéb csatornák igénybevételeivel készítse el.

A két rádió nem kezeli az együttműködés szerves részeként az eddig is problémákat okozó Rádió Danubius (nyári balatoni turisztikai műsor német nyelven) ügyét, mivel azonban a tárgyalások nem vezettek eredményre az ORF-vel, várható, hogy ez előbb-utóbb kedvezőtlenül fogja befolyásolni az együttműködést és éreztetni fogja hatását a Magyar Rádiós Héthez való osztrák hozzáállásban is.

Meglehetősen nagy aránytalanság tapasztalható a két rádióból egymás országába küldött munkatársak számát és a zenei műsorcsereét illetően. 1985–86-ban kiutazott 166 fő és beutazott 31 fő. Az ORF továbbra is tízszer annyi zenei műsort küld, mint amennyit átvesz.

A MÚOSZ és az osztrák partnerszervezetek kapcsolata

A MÚOSZ-nak jelenleg csak a CONCORDIA Presseclubbal¹⁶⁸ van érvényes megállapodása, ennek tartalma azonban nem valósult meg. Az 1983-ban aláírt egyezmény elsősorban újságírók rendszeres cseréjét irányozza elő, erre eddig csak egy alkalommal került sor. Az egyébként meglévő szívélyes – egyrészt legfelső szintű, másrészt sportjellegű – kapcsolat nem pótolja a kétoldalú tájékozódást és delegációcsereét a két ország újságírói között.

A MÚOSZ igazi társszerve az Osztrák Szakszervezeti Szövetség Újságíró Szekciója lenne, ezzel azonban minden erőfeszítés ellenére, a kapcsolatok minimálisak. Az 1986-os év eleji választások után az Újságíró Szekció vezetését új személyek vették át. Az új elnökszont Pálfy elvtárs¹⁶⁹ magyarországi látogatásra hívta meg, aki a jelek szerint a meghívásnak eleget tesz majd.

¹⁶⁸ Concordia Sajtóklub.

¹⁶⁹ Pálfy József újságíró, a MÚOSZ elnöke 1974 és 1990 között.

A Tájékoztatási Hivatal és az Osztrák Szövetségi Kancellári Hivatal Sajtószolgálat közötti kapcsolat a 70-es évek elejére nyúlik vissza és problémamentesnek mondható. Rendszeresek a vezetők közötti személyes találkozók és tapasztalatcserék. Legutóbb Bajnok Zsolt elvtárs járt Ausztriában 1984. június 22–27. között. A következő találkozóra várhatóan ez év szeptemberében kerül sor, amikor dr. Herbert Neumayer, az Osztrák Szövetségi Kancellári Hivatal vezetője tesz hivatalos látogatást Magyarországon.

[aláírás nélkül]

MNL OL XIX-J-1-j 1986 Ausztria 10-81-003404. Magyar–osztrák tájékoztatási kapcsolatok. Géppel írt tiszttát. A feljegyzést Bányász Rezső, a Tájékoztatási Hivatal elnöke küldte meg Kovács László külügyminiszter-helyettesnek.

51.

Budapest, 1986. július 15.

**A Külügyminisztérium jelentése a Politikai Bizottságnak
és a Minisztertanácsnak Lázár György miniszterelnök
és Franz Vranitzky szövetségi kancellár kismartoni találkozásjáról**

Külügyminisztérium
001528/12/1986.

Szigorúan titkos!

I.

Lázár György elvtárs, a Minisztertanács elnöke dr. Franz Vranitzky osztrák szövetségi kancellár meghívására július 11-én nem hivatalos munkatalálkozó céljából látogatást tett az ausztriai Kismartonban (Eisenstadt). Hivatalos kíséretének tagja volt Török István külkereskedelmi minisztériumi államtitkár, Kovács László külügyminiszter-helyettes és Nagy János, a Magyar Népköztársaság ausztriai nagykövete.

Lázár György elvtárs négy szemközt, majd plenáris ülésen tárgyalt az osztrák kancellárral. A tárgyalásokat követően a két kormányfő találkozott a sajtó képviselőivel. Lázár elvtárs megismerkedett Burgenland néhány nevezettségével, s találkozott a tartományi kormány vezetőivel. Dr. Franz Vranitzky ebédet adott Lázár elvtárs tiszteletére.

364

Lázár elvtárs magyarországi (Budapestre, vagy valamely határmenti helységbe) látogatásra hívta meg Vranitzky kancellárt, aki azt köszönettel elfogadta. A hely és az időpont meghatározására később kerül sor.

Lázár elvtárs köszönetet mondott a meghívásért. Hangsúlyozta, a magyar vezetés nagyra értékeli, hogy erre a találkozóra az osztrák kormány átalakítása után ilyen rövid idővel, az eredetileg kitűzött időpontban sor kerülhetett. Tolmácsolta a kancellárnak Kádár János elvtárs jókívánságait.

Vranitzky kancellár megköszönve és viszonzva a jókívánságokat szintén hangsúlyozta, hogy nagy jelentőségűnek tartják a látogatást, amely a kapcsolatok folyamatosságát bizonyítja. Kiemelte, az a tény, hogy a határhoz közel első városokban rendszeresen magas szintű találkozókra kerül sor, a határmenti együttműködés fontosságát is jelzi.

Lázár elvtárs tájékoztatást adott hazánk belső helyzetéről. Hangsúlyozta, hogy politikánk, amely tartós elvekre épül, élvezzi a társadalom nagy többségének támogatását, az ellenzéki nézeteknek nincs tömegbefolyása. A demokratikus fórumokon való megnyilvánulások nem a politikai kurzus módosítását, hanem a nagyobb következetességet igénylik. Gazdaságunknak, amely az átalakulás nehéz időszakát éli, új követelményeknek kell megfelelnie. A megújulási folyamatban csakúgy, mint a gazdaságirányítás reformjának továbbvitelében a kezdeményező szerep a politikáé. A gazdaság megújításában, élénkítésében és hatékonyságának javításában a nemzetközi együttműködésnek is jelentős szerepet szánunk. Ebből a szempontból számunkra különös fontossága van a KGST-ben folyó együttműködésnek, amely abban is támasz, hogy a világ más országaival, a fejlődő és a fejlett tőkés országokkal is eredményesen tudjuk bővíteni gazdasági kapcsolatainkat, tovább szélesítsük a nemzetközi munkamegosztásban való részvételünket.

Vranitzky kancellár Ausztria belső helyzetéről szólva elmondta, hogy a kormány néhány fontos döntés előtt áll. Új szövetségi elnököt választottak, átalakították a kormányt is. Az elnökválasztás folyamán olyan nemzetközi akciókat tapasztaltak, amelyek Ausztria számára a jövőt illetően nem kedvezőek. Az országok többsége úgy nyilatkozott, hogy az elnökválasztás Ausztria belügye, az nem érintheti a kapcsolatokat. Az országok egy csoportja viszont szinte kollektív szemrehányással illeti Ausztriát. A választás utóregzéseinek elcsitulásához kell egy kis idő, ezután a kormány a lényeges problémák megoldására koncentrálhat.

A nemzetközi helyzetet értékelve Lázár elvtárs és Vranitzky egyetértett, hogy abban a konfrontáció és az enyhülés elemei továbbra is együttesen vannak jelen. Osztrák vélemény szerint a két nagyhatalom kapcsolata – ahhoz viszonyítva, mennyire antikommunista és szovjetellenes magatartást tanúsított korábban Reagan – a csúcstalálkozóval

jó irányba mozdult el. A csúcstalálkozó tényét pozitívan értékelik, mint első lépést, amelyet azonban továbbiaknak kell követnie.

Lázár elvtárs hangsúlyozta, hogy a csúcstalálkozót mi is csak kezdeti lépésnek tekintjük, s bár hozott bizonyos eredményeket, ezek még a szerény várakozástól is elmaradnak. Aláhúzta, hogy a globális egyensúly megbontása komoly veszélyt jelentene, s ezért megengedhetetlen. Az egyensúlyt a fegyverzetek lehető legalacsonyabb szintjén kell megteremteni. Rámutatott, hogy a Szovjetunió, a Varsói Szerződés ismételtan tanújelét adta megegyezési készségének, javaslataik átgondoltak, komolyak és rugalmasak, lehetőséget biztosítanak a párbeszéd folytatására. Az Egyesült Államokban és a NATO köreiből azonban még mindig jelentős súlyt képviselnek azok, akik nem értik, vagy nem akarják érteni, hogy az erőpolitika felett eljárt az idő, nem a jelentőségüknek megfelelően kezelik a Szovjetunió, a Varsói Szerződés által felkínált tárgyalási lehetőségeket, ezért gyors és látványos változásra továbbra sem számíthatunk.

Az osztrák kancellár mind a négyesemközi, mind a plenáris tárgyalásokon kiemelten szót az európai biztonsági és együttműködési folyamat ez év őszi kezdődő bécsi utóértekezletéről.¹⁷⁰ Hangsúlyozta: házigazdaként különösen érdekelték e találkozó sikerében. Reményre ad okot – mondta –, hogy mindkét nagyhatalom késznek tűnik a dialógusra, s kerülni látszik a közvetlen konfrontációt. A Szovjetunióban nagy erőfeszítéseket tesznek annak érdekében, hogy a nagyarányú belső reformokhoz biztosítsák a külső feltételeket. Az Egyesült Államok Reagan elnöksége első éveire képest több gondot fordít a nemzetközi kérdésekre. Ausztria különösen az eddig kissé háttérbe szorult második kosár területén lát lehetőséget az előrelépésre. Ehhez kéri hazánk és a többi szocialista ország támogatását. Lázár elvtárs kifejtette, hogy a bécsi utókonferenciára komolyan és olyan szellemben készülünk, hogy hozzájáruljunk annak sikeréhez.

A kétoldalú kapcsolatokról szólva Lázár elvtárs hangsúlyozta, hogy a magyar–osztrák kapcsolatok az utóbbi években olyan szintet értek el, ami már nemcsak a két ország ügye, példamutató viszonyunknak nemzetközi jelentősége és hatása van. Tudatában vagyunk, hogy ez nem mindenkinek van ínyére. A két ország között kialakult jó viszonyt nehéz nyíltan támadni, bizonyos körök ezért keresnek és – úgy tűnik, olykor találnak is – olyan ürügyet, amelyről úgy vélik, hogy a közvéleményben visszhangot kelthet és alkalmas lehet arra, hogy kapcsolatainkra árnyékot vessen. Ilyen a környezetvédelem köntösébe bújtatott ismert akciózás,¹⁷¹ amely azonban minden próbálkozás ellenére sem kapott tömegtámogatást. Kormányunk a közvélemény teljes

¹⁷⁰ Az EBEÉ bécsi utótalálkozásáról (1986–1989) van szó.

¹⁷¹ A bős–nagymarosi vízlépcsőrendszer beruházásában történő osztrák részvétel ellen a magyar ellenzéki csoportok több alkalommal tiltakozó megmozdulást szerveztek az osztrák követség előtt, illetve Bécsben.

egyetértésével arra törekszik, hogy a jó kapcsolatokat ne csak megőrizzük, hanem tovább is fejlesszük. Vranitzky kancellár egyetértve a magyar–osztrák kapcsolatokról adott értékeléssel kijelentette, hogy a kormánynak címzett „kívülről jövő” óvatosságot ajánló figyelmeztetések ellenére továbbra is kiemelt figyelmet kívánnak fordítani a szocialista országokkal, köztük a hazánkkal folytatott együttműködés fejlesztésére.

A megbeszélések középpontjában a gazdasági kapcsolatok álltak. Lázár elvtárs hangsúlyozta, hogy Ausztria Magyarország számára fontos partner: a tőkés országok között a második. Látványos eredményeket értünk el mind a forgalom nagyságát illetően, mind pedig abban, hogy új, korszerű elemeket építettünk be kapcsolatrendszerünkbe. Ilyen a bős–nagyvarosi vízlépcső építésében való osztrák részvétel, amely új dimenziót jelent, serkentőleg hathat más területekre is. Az eredmények mellett azonban a fő figyelmet a megoldandó kérdésekre kell fordítanunk.

Számunkra a legfontosabb kérdés, hogyan lehetne a magyar gazdaság jelenlétét javítani az osztrák piacon. A mai helyzetet az jellemzi, hogy főleg a hátrányos versenyhelyzet miatt a magyar export összetétele és dinamikája nem felel meg a magyar gazdaság teljesítőképességének és a fejlettségi szintjének sem. Az előre lépéshez mindenekelőtt ezen kell változtatni, erre kell kereskedelempolitikai megoldást találni. Nem különleges elbánást kérünk, hanem azt igényeljük, hogy kapjuk meg a hozzánk hasonló fejlettségű országok számára biztosított vám-preferenciát (GSP). Továbbá, hogy szüntessék meg a velünk szemben alkalmazott diszkriminatív rendszabályokat. Felhívta a figyelmet arra, hogy amennyiben az egyenlőtlen versenyhelyzet felszámolásában nem történik érdemi változás – figyelembe véve a Közös Piaccaal való esetleges megállapodást is –, módosulás következhet be a magyar külkereskedelem orientációjában.

Vranitzky az exportunkat sújtó kereskedelempolitikai hátrányokról szólva azt hangsúlyozta, hogy az Általános Preferenciális Rendszerből (GSP)¹⁷² adódó vámkedvezmények biztosítása – anélkül, hogy a magyar fél magát fejlődő országnak tekintené – számukra kedvezőtlen precedenst teremtene. A vámpreferenciák terén a világkereskedelemben amúgy is minden mozgásban van, új GATT tárgyalási forduló előtt állunk, amelynek kimenetele még nem látható be. Ígéretet tett, hogy a GSP kedvezmények ügyét újból meg fogják vizsgálni. A kancellár aláhúzta, véleménye szerint a magyar áruk osztrák piacra jutásának megkönnyítését és a magyar exportstruktúra javítását elsősorban a kereskedelmi kamarák és a nagybankok közötti új együttműködési formák mozdíthatnák elő. Ez segíthetné elő a harmadik piacokon való közös fellépést is.

¹⁷² A GSP (Generalized System of Preferences) olyan vámkedvezmény-rendszer, amely a legnagyobb kedvezmény elvén felül, támogatja a készárú és feldolgozott mezőgazdasági termékek exportját a fejlődő országokból.

A nagymarosi vízlépcsővel kapcsolatban Vranitzky utalt a „zöldek” állítására, amely szerint az osztrák kormány „hátra támadja” a magyar környezetvédőket. Bár a parlament már döntést hozott, az ügy véglegesen még nem zárult le. Az osztrák kormány mindenesetre szilárdan eltökélte, hogy nem hagyja magát eltéríteni megkötött megállapodásuktól. A négyszemközti megbeszéléseken Vranitzky hozzátette: biztos tudomásuk van arról, hogy a szóban forgó ügy opponálásában a „zöldek” jelentős „kívülről jövő” támogatást és ösztönzést kapnak. Lázár elvtárs méltatta az osztrák kormány eltökéltségét és biztosította a kancellárt, hogy a magyar kormány hasonló következetességet tanúsít a létrejött megállapodás teljesítésében.

A kulturális kapcsolatok területén Lázár elvtárs és Vranitzky kancellár egyebek mellett az ez év tavaszán Bécsben rendezett Magyar, illetve a jövőre Budapesten tervezett Osztrák Kulturális Hetet, az oktatási együttműködés terén elért eredményeket és a határmenti együttműködés jelentőségét emelte ki. Mindkét részről fontosnak minősítették a turizmus fejlesztését.

II.

Lázár György elvtárs nem hivatalos ausztriai munkalátogatása jól szolgálta a magyar–osztrák kapcsolatok továbbfejlesztését. Az osztrák kancellár a tárgyalások során a Magyarországhoz fűződő kapcsolatok magas szintjének fenntartása és további gazdagítása mellett foglalt állást. A találkozó összességében a jószomszédi viszony folyamatosságát, illetve az ennek fenntartására irányuló kölcsönös szándékot demonstrálta.

A látogatás lehetőséget nyújtott arra, hogy kormányfői szinten is fellépjünk az Ausztriába irányuló exportunkat sújtó osztrák kereskedelempolitikai intézkedések ellen.

A találkozó tényén túl a főbb nemzetközi kérdések, különösen az európai biztonsági és együttműködési folyamat jelentőségének egybeeső megítélése hozzájárulást jelent a bécsi utótalálkozó előkészítéséhez is.

A jelentést összeállította:
Kovács László
külügyminiszter-helyettes

Jóváhagyta:
Lázár György

MNL OL XIX-J-1-j 1986 Ausztria 10-13-001528/12. Jelentés a Politikai Bizottságnak és a Minisztertanácsnak Lázár György elvtárs ausztriai látogatásáról (Kismarton, 1986. július 11.). Sokszorosított kiadmány.

52.

Budapest, 1987. május 12.

**Az MSZMP KB Gazdaságpolitikai, Közigazgatási és Adminisztratív,
valamint Külügyi osztályainak javaslata a Politikai Bizottsághoz
a magyar–osztrák kishatár menti forgalom fejlesztéséről**

Magyar Szocialista Munkáspárt
Központi Bizottsága
Gazdaságpolitikai Osztálya,
Közigazgatási és Adminisztratív osztály,

Külügyi osztály
Szigorúan bizalmas!

GPO 1217

Látta Havasi Ferenc s. k.
Szürös Máttyás s. k. V/18

Az idegenforgalom fejlesztéséhez jelentős politikai és gazdasági érdekeink fűződnek. Az elmúlt évtizedben érdemben bővítettük állampolgáraink külföldi utazásának lehetőségeit, megkönnyítettük az utazás feltételeit. Az intézkedések elősegítették a beutazó külföldi állampolgárok számának növekedését, devizabevételeink gyors gyarapodását. Mindez fontos szerepet játszik hazánk kedvező nemzetközi megítélésében és a magyar állampolgárok közérzetének alakulásában.

I.

Idegenforgalmunk fejlesztésében az osztrák viszonylatnak kiemelten fontos szerepe van. Osztrák részről évek óta szorgalmazzák a magyar kiutazások bővítését, mindenképp a kishatármenti személyforgalom bevezetését. A felvetés a magyar–osztrák kétoldalú kapcsolatokban politikai kérdéssé vált, ezért a probléma további megoldatlansága

369

kiválthat olyan osztrák intézkedéseket, amelyek a turistaforgalom – különösen az osztrák bevásárló turizmus – csökkenéséhez vezethetnek.

A magyar–osztrák politikai, gazdasági kapcsolatok fejlesztésére, az osztrák fél által felvezetett problémák megszüntetésére két megoldás kínálkozik:

- 1.) A kishatármenti személyforgalomra vonatkozó külön egyezmény megkötése.
- 2.) Valamennyi magyar állampolgár kiutazását könnyítő szabályok kidolgozása, illetve a szükséges feltételek kialakítása.

1.) A kishatármenti személyforgalomra vonatkozó külön egyezmény megkötésének előnyeit és hátrányait az illetékes állami szervek megvizsgálták. Az egyezmény előrelépést eredményezne a magyar–osztrák kapcsolatokban, és jelentősen javítaná a határmenti lakosság utazási lehetőségeit. Ugyanakkor figyelemmel kell lennünk arra, hogy az ország pénzügyi helyzete nem teszi lehetővé a kiutazásra fordítható konvertibilis devizakeretek bővítését; indokolatlan előnyökhöz juttatná a határmenti térség lakosságát. Jelen körülmények között a külön egyezmény megkötése nem szolgálna megfelelően politikai, gazdasági érdekeinket. Az Ausztriába irányuló többszöri, rövid időtartamú kiutazási lehetőség ellenében a határátkelőhelyek modernizálásához és bővítéséhez kérni lehetne Ausztria anyagi támogatását, valamint a magyar exportcikknek kedvezőbb elbírálását.

2.) Az utazási feltételek könnyítése általános nemzetközi és belpolitikai megfontolásokból egyaránt felmerül. Az osztrák részről felvetett problémákra olyan megoldást tartunk célszerűnek, amely a lakosság egész számára könnyítené meg az utazási lehetőségeket. Ez a lépés tovább javítaná nemzetközi megítélésünket, s egyúttal kedvező belpolitikai hatást váltana ki.

Az utazások szabályozását úgy javasoljuk módosítani, hogy a magyar állampolgárok a három évenként igényelhető valutakeretből – a jelenlegi megkötések oldásával – több alkalommal utazhassanak, de lényegében többletdevizát nem igényelhetnek. Ehhez oly módon kell megváltoztatni az útlevéltörvényt,¹⁷³ hogy a jövőben ne az szabályozza az utazások gyakoriságát. Ehelyett olyan szabályozást lenne célszerű bevezetni, amely az útlevél érvényességi időtartamán belül külön engedély nélkül – a valutakeret függvényében – tenné lehetővé az utazást. A valutafelhasználás ellenőrzésére pedig egyszerű és hatékony módszert kell kialakítani. (A gépkocsihoz üzemanyag-vásárlásra és menetjegy vásárlására három évenként egyszer biztosítunk keretösszeget. A jövőben

¹⁷³ Az 1987. évi 25. sz. törvényerejű rendelet 1988. január elsejei hatállyal bevezette az új típusú, elvben a világ valamennyi országára érvényes útlevélet. A külföldi utazásról és az útlevélről. *Magyar Közlöny*, 61. évf., 1987. december 23.

a kiutazóra célszerű bízni, hogy az ilyen címen járó összegből hány hosszabb, illetve rövidebb utat kíván megtenni.)

A változtatás elsősorban a közeli országokba (Ausztriába, NSZK-ba) irányuló kiutazásokat növelné. A rendelkezés hatályát azonban nem lenne célszerű Ausztriára korlátozni, mivel ez csökkentené annak bel- és külpolitikai hatását, megbontaná a szabályozás egységességét, nehezen lenne megoldható ellenőrzése, és növelné az adminisztrációt.

A többszöri kiutazással esetleg együtt járó negatív jelenségeket (pl. valuta- és árucsempészést) a szabályok ellen vétők szigorú szankcionálásával, az utazásból rövidebb-hosszabb időre szóló kizárásával, valamint az utasforgalomban behozott áruk eladásának korlátozásával is indokolt visszaszorítani. Javasoljuk megszüntetni a közületeknek azt a lehetőségét, hogy az utasforgalom vámkezelt nagyértékű árukat megvásárolhassák, ami gyakran visszaélésekre ad okot.

A devizakiadások a látogató utakhoz kapcsolódó valutavásárlási lehetőség megszüntetésével mérsékelhetők lennének. Célszerű megvizsgálni a lakosság birtokában tartható, illetve engedély nélkül kivihető valuta összegét.

II.

A nemzetközi turistaforgalom emelkedésének hatására a nyári fődényben a határátkelőhelyek zsúfoltabbá váltak és az erőfeszítések ellenére nőtt és indokolatlanul hosszú a várakozási idő. Ennek kedvezőtlen hatásaira a Politikai Bizottság 1986. szeptember 9-i ülésén¹⁷⁴ felhívta a figyelmet.

A határátlépések számának várható növekedése a határforgalom-ellenőrzése további gyorsítását, kulturáltságának javítását, a határátlépési idő jelentős rövidítését igényli. Ennek eltérését több szervezési-technikai intézkedéssel indokolt segíteni. Ilyenek lehetnek: az átkelőhelyek – mindenképp a soproni – bővítése, újak építése; a fontosabb átkelőhelyek felszerelése korszerű technikai berendezésekkel (pl. számítógépekkel, ipari TV-lánccal, hírösszeköttetéssel); a vámkezelés egyszerűsítése, gyorsítása (zöld folyosó létesítése, a szűrőpróbaszerű ellenőrzés bevezetése, a szükséges személyi, tárgyi feltételek biztosítása); az adatlapok egyszerűsítése, a tiltójegyzékek folyamatos felülvizsgálata. A forgalom gyorsítása a jelenlegi feltételek mellett ugyanakkor a biztonságot érintő kockázattal járhat, ezért annak felfüggesztése esetenként indokoltá válhat.

¹⁷⁴ Az ülés jegyzőkönyvét lásd: MNL OL M-KS 288. fond 5/977. ő. e.

A magyar–osztrák kishatármenti forgalom fejlesztésével összefüggő kérdéseket a Gazdaságpolitikai Bizottság megtárgyalta. Az előterjesztésben szereplő témák fontosságára és a javasolt intézkedések politikai, gazdasági jelentőségére figyelemmel úgy foglalt állást, hogy azok kerüljenek a Politikai Bizottság elé.

HATÁROZATI JAVASLAT¹⁷⁵

A Politikai Bizottság

– tudomásul veszi a magyar–osztrák kishatármenti személyforgalom fejlesztésével kapcsolatban az előterjesztésben foglaltakat;

– egyetért azzal, hogy a magyar–osztrák idegenforgalmi kapcsolatokban felmerült problémákat a kishatármenti személyforgalomra vonatkozó külön egyezmény helyett a magyar állampolgárok nem szocialista országba történő magáncélú utazási lehetőségének bővítésével oldják meg. Az útlevéltörvényt oly módon célszerű módosítani, hogy az ne korlátozza az utazások gyakoriságát, hanem az útlevél érvényességi időtartamán belül külön engedély nélkül tegye lehetővé az utazást. A változtatás többlet-deviza felhasználásával nem járhat; célszerű megvizsgálni a látogató utakhoz kapcsolódó valutavásárlási lehetőség megszüntetését;

– egyetért azzal, hogy az Ausztriába irányuló, fentiekkel összhangban levő gyakoribb utazási lehetőségre hivatkozva kérni kell Ausztria megfelelő anyagi hozzájárulását a közös határátkelőhelyek modernizálásához és újak építéséhez, valamint a magyar export kedvezőbb feltételeihez;

– szükségesnek tarja, hogy – a biztonsági követelmények rugalmasabb érvényesítésével – a határforgalom-ellenőrzés gyorsuljon és kulturáltabbá váljon.

A Politikai Bizottság felkéri a Minisztertanácsot, hogy a határozat megvalósítása érdekében tegye meg a szükséges intézkedéseket.

Kótai Géza¹⁷⁶

Varga Péter¹⁷⁷

Németh Miklós¹⁷⁸

¹⁷⁵ A javaslat a Politikai Bizottság 1987. május 19-i ülésén került napirendre. A PB tudomásul vette, hogy a magyar–osztrák kishatármenti forgalomra vonatkozó külön egyezmény megkötése nem időszzerű. A javaslatban foglaltakon túl egyet értett azzal, hogy szűnjön meg az utazások gyakoriságának korlátozása és a nem szocialista országokba szülő útlevél érvényességi időtartamán belül lehetővé váljon az utazás külön engedély nélkül, de ez többlet-deviza felhasználásával nem járhat; továbbá célszerű megvizsgálni a látogató útlevelekhez kapcsolódó valutavásárlási lehetőség megszüntetését és a lakoságnál lévő devizakészletek központi csatornába terelésének lehetőségét.

¹⁷⁶ Az MSZMP KB Külügyi Osztályának vezetője 1985 és 1989 között.

¹⁷⁷ Az MSZMP KB Közigazgatási és Adminisztratív Osztály (KAO) vezetője 1983 és 1988 között.

¹⁷⁸ Az MSZMP KB Gazdaságpolitikai Osztályának vezetője 1986 és 1987 között.

MNL OL M-KS 288. fond 5/997. ő. e. 33–37. Javaslat a Politikai Bizottságnak a magyar–osztrák kishatármenti forgalom fejlesztésére. Géppel írt tiszttázat, a Politikai Bizottság jegyzőkönyvének melléklete.

53.

Budapest, 1987. szeptember 21.

Az MSZMP KB Gazdaságpolitikai osztályának előterjesztése a Politikai Bizottsághoz a közös magyar–osztrák világkiállítás megrendezéséről

Magyar Szocialista Munkáspárt
Központi Bizottsága
Gazdaságpolitikai osztály

Szigorúan bizalmas!
GPO/2133:

Látta:
Németh Miklós IX. 21.

1995-ban lesz felszabadulásunk ötvenéves és a honfoglalás 1100 éves évfordulója. Ez olyan alkalom, amelyhez kapcsolódóan az egész világ magyarságát megmozgató esemény lenne egy magyarországi világkiállítás, ami az egész világ figyelmét is Magyarországra irányítaná és a nemzetközi kapcsolatok, az idegenforgalom szempontjából is kedvező lehetőséget nyújtana. Ezért előzetesen igénybejelentést tettünk a Kiállítások Nemzetközi Irodájánál.

Ausztria kormánya 1996-ra előzetes bejelentést tett a Kiállítások Nemzetközi Irodájánál (BIE), hogy az osztrák államiség ezeréves évfordulója alkalmából világkiállítás megrendezését vállalná. Ugyancsak előzetes jelleggel az osztrák kormány illetékeseivel több menetben eszmecsere-t folytattunk arról, hogy a világkiállítást közösen szervezzük (Budapest–Bécs), ami jelentős költségmegtakarítással járna.

Szakértői tárgyalások alapján egyeztetésre került egy közös szándéknyilatkozat, amelyet az osztrák kancellár magyarországi látogatása alkalmából, szeptember végén tervezünk aláírni. A bejelentés még nem jelent elkötelezettséget, hanem csak alapot ad arra, hogy a szakértők tisztázhassák a még nyitott kérdéseket. Ezek közül a közös megrendezés módja és főként a finanszírozás érdemel kiemelt figyelmet. A finanszírozás kérdésében az osztrák fél nem kötelezte el magát.

Lehetőséget látunk más külföldi tőke jelentősebb mértékű bevonására is. Amennyiben a finanszírozás kérdésében nem sikerül érdekeinknek megfelelő eredményt elérni,

bejelentésünket minden következmény nélkül visszavonhatjuk. A végleges pályázatot 1990-ig kell a Kiállítások Nemzetközi Irodájának benyújtani.

Határozati javaslat

A Politikai Bizottság egyetért a világkiállítás magyar–osztrák közös rendezésére vonatkozó szándéknyilatkozat megtételével.

A Politikai Bizottság a konkrét feltételek ismeretében foglal állást a végleges pályázatról.

Markó István¹⁷⁹ s. k.

A határozatot kapja: Grósz Károly elvtárs, Marjai József elvtárs, Németh Miklós elvtárs, Markó István elvtárs.

MNL OL M-KS 288. f. 5/1008. ő. e. 93–94. Javaslat a Politikai Bizottságnak közös magyar–osztrák világkiállítás megrendezésére 1995-ben. A Politikai Bizottság a határozati javaslatot szeptember 22-i ülésén elfogadta.

54.

Budapest, 1987. október 1.

Teszler István kormánytölmács feljegyzése Grósz Károly miniszterelnök és Franz Vranitzky szövetségi kancellár négy szemközti megbeszéléséről

003557/19/1987

Teszler István

*Szigorúan titkos!

G.: Üdvözlí a vendéget. Érdeklődik, megfelel-e a javasolt program?

V.: Köszönet a szívélyes fogadtatásért, a program ellen semmi kifogás nincsen, azt hiszem, vagyunk annyira őszinték egymáshoz, hogy megmondanánk, ha lenne észrevételünk.

G.: Elképzelésem szerint a holnap délutánt – miután Németh Károly és Kádár János úrral találkozott – együtt töltenék. Ez elősegíti egymás jobb megismerését. Olyan

¹⁷⁹ Az MSZMP KB Gazdaságpolitikai osztályának helyettes vezetője.

világban élünk, amikor számunkra nagyon fontos, hogy megismerjük egymás válaszait a felmerülő kérdésekre itt, a szomszédságban. Ez közöttünk már régi hagyomány.

V.: Nagyon köszönöm ezt a lehetőséget. Engedjen meg mindjárt az elején egy gondolatot. Engem foglalkoztat az azonosan gondolkodó, azonos érdeklődésű államok köre. Manapság a társadalmi, állami és gazdasági különbségek ellenére véleményem szerint hasonló gondolatok foglalkoztatják a vezetést Moszkvában, Budapesten és Bécsben, valamint Jugoszláviában Mikulić¹⁸⁰ kollégánk is hasonló dolgokkal foglalkozik. Emellett Olaszországban és Németországban is jelen vannak bizonyos értelemben ilyen jellegű törekvések, valamint Lengyelországban, ahol az elmúlt héten jártam. Ezek lényege, hogy új koncepció van kialakulóban a műszaki-gazdasági haladás meggyorsítása érdekében.

Fontos, hogy e tekintetben kölcsönösen megértsük egymást. Magyarország és Ausztria kapcsolataiban már hagyományos a javításra való törekvés. Jelenleg úgy néz ki, hogy kereskedelmi kapcsolataink az utóbbi időben ellaposodtak. Ezt nem kell túlságosan dramatizálni, de mindenesetre kár, hogy így van. Az a javaslatom, hogy mi itt ne menjünk bele részletkérdések megvitatásába, hanem állapodjunk meg abban, hogy kollegáinknak, a szakembereknek politikai háttérrel, támogatást nyújtunk ahhoz, hogy konkrét terveket dolgozzanak ki arra vonatkozóan, hogyan lehetne javítani a kialakult helyzeten.

Arra szeretném kérni, hogy mintegy „avatott szájából” adjon értékelést a jelenlegi magyarországi helyzetről, a megkezdett folyamatokról. Én szintén kész vagyok Önnek tájékoztatást adni az ausztriai helyzetről. Arról, hogy mi hogyan látjuk az európai stabilitás és béke biztosítását, az abban való közreműködést.

Fontos dolognak tartjuk a Gorbacsov-Reagan találkozót, még akkor is, ha a megköteendő megállapodás a nukleáris fegyverzeteknek csupán kb. 3%-át érinti, mert világpolitikai hatása ennél lényegesen nagyobb. Ezzel kapcsolatban megemlíteném azt a kis incidenst, amely 24 órával ezelőtt Ausztria nyugati határán, az NSZK-ban folyó NATO-hadgyakorlat kapcsán játszódott le.

Fontosnak tartom, hogy az elődeink és az azok elődei által megkezdett párbeszédet bizonyos rendszerességgel mi is folytassuk.

G.: Az utóbbi időben bennünket részben a múlt, részben a jövő foglalkoztatott. Megjegyzem, hogy a történelem nem akkor kezdődik és fejeződik be, amikor mi elkezdünk dolgozni, illetve abbahagyjuk a munkát. Az a véleményem, hogy annak, aki közügyet szolgál, mindenkor kapcsolatokat kell teremtenie. Mi a sallangmentes, nyílt párbeszéd hívei vagyunk, még akkor is, ha a világot bizonyára eltérő szempontokból ítéljük meg és arról eltérő lehet a véleményünk is. Ugyanakkor azonban lehetőség

¹⁸⁰ Branko Mikulić 1986 és 1989 között Jugoszlávia miniszterelnöke.

van tiszta, emberi kapcsolatok kialakítására. Mindig azokat a pontokat kell keresni, amelyekben egyetértünk, nem pedig azokat, ahol eltérő a véleményünk. Ezt válaszolnám arra a kérdésre, hogy hogyan látom én a világot. Most tovább nem is terhelném a fejtegetéseimmel.

V.: Ez számomra egyáltalán nem teher. Mondana még esetleg néhány szót a világról?

G.: Úgy tűnik, hogy az utóbbi időben a világban átrendeződtek, felgyorsultak a folyamatok, főleg a gazdaságban. A politika ennek nem tud ellenállni. Lassíthatja ezt, de nem változtathat rajta. Ha a politika látja, hogy milyen befolyással lehet a gazdasági fejlődésre, akkor meggyorsíthatja azt.

Már szinte félelmetes az, ami a haditechnikában a világban felhalmozódott, még akkor is, ha az ottani tudományos fejlesztés vívmányai visszahatnak a békés gazdasági fejlődésre.

A két rendszer közötti párbeszéd kikerülhetetlen. Ha nem Gorbacsov és Reagan, akkor az utódai folytatják majd ezt a párbeszédet. Történelmileg szerencsés lehet, ha hamarabb megtalálják az utat egymáshoz, de a párbeszéd mindenképpen elkerülhetetlen.

Kancellár Úrnak a kis országokkal kapcsolatos véleményét helytállóan tartom. Mi nem diktálhatjuk a nagy folyamatokat. A sok kis erőfeszítés azonban egy ponton minőségi változást is eredményezhet. Az Önök hagyományos magatartása is példát mutat a világnak. A kis országoknak társadalmi berendezkedésüktől függetlenül nagyobb szerepet kell játszaniuk. Mi ezért vagyunk nyitottak.

Én az Amerikai Egyesült Államok álláspontját pontosan nem ismerem, csak azt tudom, amiről az újságokból és a diplomatakról értesülök. Gorbacsovval és Ryzkovval azonban nem csak ebben a funkciómban, hanem már régebben is volt alkalmam beszélgetni. Ők nagyon szeretnék, ha a kis országok kezdeményezők lennének. Nem igénylik azt, hogy mindig ok legyenek minden pozitív ügy elindítói. Gorbacsov egy beszélgetésünk során hangsúlyozta, nekik sokkal könnyebb úgy politizálni, ha egy jó ötlet nem tőlük indul ki, mert ha ők kezdeményezik, akkor már eleve gyanús lehet. Ebben sok az igazság. A világban előítéleteket táplálnak a nagyhatalmakkal szemben és ők is előítéleteket táplálnak egymás iránt. Ezek azonban belső forrásból is táplálkoznak. Nálunk és a Szovjetunióban is még mindig hallható az a nézet, hogy az amerikai politika változatlan. Ilyen vélemény a másik oldalon is lehet. Sokat tehetünk azért, hogy ez a gyanakvás csökkenjen. Ezért is kell kommunikálni egymással.

Belső dolgainkról szólva elmondanám, hogy elég nehéz helyzetben vagyunk. Ennek forrása belül van. A világban a 70-es évek elején elindult átrendeződés nem váltott ki kellő aktivitást. Nagyon lassan alkalmazkodtunk. Egy ideig nagy dinamikával, utána rendkívül erős restrikciónal akartunk alkalmazkodni. Egyik sem volt jó válasz a felmerült kérdésekre. A legfontosabbat elszalasztottuk: azt az átalakítást, amely

az életképteleneket megszüntette volna, az erőseket, életképeseket támogatta volna. A gazdaságon belül nem engedték meg az igazi versenyt, azt, hogy az életképesek a küzdőtéren bizonyíthassanak és megmaradhassanak. Ön szakember, ezért mondanék egy számadatot: 1986-ban a vállalatok által befizetett nyereség 58%-a állami támogatás volt. Mi van e mögött? Nem ismertük fel a világban zajló folyamatokat. Hibás volt az az út, hogy szinte mindenütt fejleszteni akartunk. Ez kis országban nem lehetséges, itt csak néhány területen lehet fejlődni, de ott a csúcson kell maradni. Az előbbi felfogás még olyan időből származik, amikor az volt az álláspontunk, hogy a saját lábunkon kell megállni. A nemzetközi gazdasági folyamatokba való bekapcsolódásról mondtak csak jelszavak voltak, nem valódi cselekedetek.

A KGST, mint gazdasági szervezet politikai okokból nem eléggé racionális. A belső viszonyokat terheli a múlt példaként csupán Magyarország és Románia, vagy a Szovjetunió és Lengyelország viszonyát említeném. Nem tudom, hogy a múlt héten Meszner¹⁸¹ beszélt-e erről magának? A KGST politikai okok miatt csak nagyon lassan fog utat törni magának a jövőbe. Van egy igen nagy, káros hátránya: nem méri reálisan a nemzeti teljesítményeket, konzerválja a nemzeti méretekből kialakult elmaradottságot. Elsősorban az a feladatunk, hogy kimozduljunk ebből a megcsontosodott állapotból. A gazdaság kényszerpályákat kap. Ennek nagy hátránya, hogy aki nem versenyképes, az mindig leértékelődik. Ugyanakkor óriási kényszerítő erő is: aki élni akar, annak erősen kell kapaszkodnia.

V.: Mi a véleménye miniszterelnök úrnak arról, hogy ha az Amerikai Egyesült Államok és Nyugat-Európa közös politikai struktúrát valósítana meg, akkor abban a szocialista országok szívesen látott résztvevők lennének-e?

Az amerikai partnerek gyakran felteszik nekem a kérdést: mi a véleményem a jugoszláv gazdaságról? Erre azt szoktam válaszolni, hogy Jugoszláviában többet és jobbat kellene kooperálni. Egy ilyen beszélgetés után Ausztria meg is valósítja a kooperációt, az USA azonban tíz esetből kilencben nem ezt teszi.

G.: Az elmúlt időszakban többször volt alkalmam megbeszélést folytatni a Zsidó Világkonferencia képviselőivel. Mind a Budapesten megtartott tanácskozás, mind pedig az Izraellel kötött egyezményük kapcsán többször találkoztunk. Egy alkalommal Bronfmann¹⁸² úr – miután felszólított arra, hogy igyunk Gorbacsov úr egészségére – megkérdezte tőlem, meddig tart még a gorbacsovi politika?

V.: Ez egy tipikus kérdés.

¹⁸¹ Zbigniew Messner lengyel miniszterelnök (1985–1988).

¹⁸² Edgar M. Bronfman a Zsidó Világkongresszus elnöke (1979–2007).

G.: Ha ugyanis ez a politika stabil – mondotta Bronfman –, akkor a Szovjetunióban érdemes a tőkét beruházni. Ma az ilyen jellegű megállapodás már valamivel könnyebb, mint évtizedekkel ezelőtt. Bronfman elmesélt egy esetet, amikor egyszer Moszkvában üzleti tárgyalást akart folytatni és ehelyett szinte szemináriumot tartottak számára. Elmondta, hogy az apja is és ő is milliomos, már nem lesz belőle kommunista, ő üzletet akar kötni a Szovjetunióval.

A keleti tömb országai természeti kincsekben gazdagok, érdekes országok, de létük kezdete óta tőkeszegények. Az a véleményem, hogy távlatokban mérve azok nyernek majd, akik ezt felismerik – mondtam neki –, és megegyeztünk, hogy majd még folytatjuk az ilyen irányú megbeszélésünket.

Itt is elmondanám, hogy ez a földrajzi és politikai zóna kész az együttműködésre a tőkés világgal, ez azonban még nem teljesen lezárt dolog.

A közelmúltban fogadtam a belga külügyminisztert, aki elmondta, hogy negyven év óta töprengenek azon, hogy mi véglegesen győztünk-e? Azt válaszoltam, hogy erre van még 40 évük. Ezen a téren mi sokat tehetünk, Önök is sokat tehetnek.

Ezt nem tanácsként, csupán véleményként mondom, mi ezt a hidat építeni, erősíteni akarjuk.

A lengyelek, a bolgárok, a jugoszlávok és a magyarok objektív helyzetükből fakadóan kényszerülnek rá a nyitottságra. A Szovjetunió az nem, ott azonban a belső folyamatok fogják ezt az utat kiérlelni. Aki messzebbre lát, az bízik ebben a folyamatban.

Van egy furcsa politikai ellentmondás. A Közös Piacban eddig azzal vádoltak bennünket, hogy nem vagyunk nyitottak. Most, amikor mi kezdeményeztünk, nem érzékelünk fogadókészséget.

V.: Még mindig nem hiszik el.

G.: Javaslatot tettünk az NSZK-nak a vízumkényszer eltörlésére. Kohl és környezete erre igent mondott, szövetségesei viszont nem. Rövidesen oda látogatok. Ez fél győzelem.

Egyszer Önök nekünk felvetették a kishatárforgalmat. Ebből alakult ki az az ötlet, hogy az egész országot tekintsük kishatár-területnek. 1988. január 1-jétől könnyítéseket vezetünk be az utazási lehetőségekben. Mások részéről lesznek fenntartások. Például a franciák már megszigorították előírásaikat.

Ebből a gazdasági helyzetből drasztikus szerkezetváltással akarunk kikerülni. Ezért nyitottak vagyunk a gazdasági együttműködésre nyugati és keleti irányban egyaránt. Már tettünk és ezután is teszünk még intézkedéseket. Megemlíteném a szabad pénzmozgást, azt, hogy vegyesvállalatok esetében a külföldi tőkerészesedés aránya 50% fölötti is lehet. Keressük a pozitív megoldásokat, szorgalmazzuk a termelői együttműködést. Miért fontos ez? Azért, mert a versenyképességhez igényesség kell, amelyet egy jobban szervezett piac és magasabb munkakultúra biztosít. Így lehet jobb

minőségű árut termelni. Viszonylagos előnyünk az, hogy nálunk értékéhez képest olcsó a munkaerő. A munkabér csupán 13-15%-a a költségeknek, azért, mert olyan rossz a konstrukció.

V.: A termékkonstrukció?

G.: Igen. A szocialista országok piaca mindent felvesz, nem kényszerít minőségre. Ezért szorgalmazom, hogy nyugati piacra termeljünk, illetve, hogy termelési együttműködést valósítsunk meg a Nyugattal, még akkor is, ha ennek keretében szocialista piacra termelünk. Jelenleg errefelé keressük az utakat.

Azt hiszem, hogy a kétoldalú kapcsolataink rendben vannak. A gazdasági kapcsolatokban bekövetkezett gyors zuhanás azonban nem jó. Ennek vannak belső tényezői is. Utánanéztem: egyrészt az olajárak alakulása is oka ennek. Egy másik ok az, hogy a mezőgazdasági termékek szerkezete módosult. Az is benne van, hogy a korábbi nagy fejlesztési programot kimerítettük. A 300 M dolláros szállodaprogramra gondolok.¹⁸³

Vitathatatlan azonban az is, hogy az Önök vámrendszere nagyon beszorít bennünket. Megértjük, mi vezeteti Önöket ennek a fenntartásában. Ugyanakkor azonban ennek is szerepe van abban, hogy a magyar termékek versenyképessége nem megfelelő. Példaként megemlíteném, hogy az Ausztriába irányuló exportunknak csupán 3,5%-a gép, míg az NSZK-beli exportunkban ez az arány 11%.

Amennyiben kancellár úrnak ez rokonszenves, szeretném az Ön által felvetett gondolatot folytatni: támogassuk a szakembereket, az üzletembereket abban, hogy kutassák a további együttműködés lehetőségeit. Ha Önök esetleg találnak olyan megoldást, ami talán csak átmeneti, de enyhíti a vámhátrányt, akkor az már egy lépéssel előbbre vinne bennünket.

Az 1995-ös világkiállítást is azért tartom fontosnak, mert az sok kis területen kis együttműködések hozna magával.

Olvastam a ma reggeli bécsi lapszemlét. Az egyik újság azt írja, hogy a magyarok készek világkiállítást rendezni, de az osztrákoknak kell fizetni. Ismerem a sajtó belső törvényeit, mert újságíró is voltam.¹⁸⁴ De 40 év óta nem volt más hasonló példa arra, hogy két eltérő társadalmi rendszerű ország ilyen jellegű projektet valósít meg. Ezt ilyen történelmi múlttal felvállalni úttörő vállalkozás lenne. Bízom abban, hogy ebben kölcsönös gazdasági érdek is lenne. Mert a mérleg nem úgy néz ki, hogy itt mulatunk, ott pedig fizetnek, hanem mindketten mulatunk és fizetünk is. Sok olyan dolgot lehetne csinálni, ami nemcsak a két országnak jelentene sokat, hanem a két

¹⁸³ Lásd a 39. számú dokumentumot.

¹⁸⁴ Grósz Károly 1958 szeptembere és 1959 szeptembere között az *Észak-Magyarország* című lap felelős szerkesztője volt.

világnak, a két gazdasági-politikai tömörülésnek is. Ebben nemcsak mi vagyunk partnerek. A lengyelek is, a csehszlovákok is, bár nekik más belső gondjaik vannak.

Közép-Európában ki lehet mozdulni a régi beidegződésekből. Politikailag Önök ebben úttörők voltak. Érthető, hogy a gazdaságban nem ilyen a helyzetünk, de talán közösen ki lehetne mozdulni ebből is.

V.: Nálunk az elmúlt tíz év során a mezőgazdaságban sajátos helyzet alakult ki. Igen megnövekedett az élelmiszertermelés aránya. Nekünk kevesebbet kellene termelnünk. A trend azonban éppen fordított, a mezőgazdaság, a korszerű technika és termelési módszerek révén egyre termelékenyebbé válik és egyre kevesebb munkaerőt foglalkoztat.

A vámügy több hónap óta foglalkoztat bennünket. Értem a magyar álláspontot. A GSP biztosításához a GATT előírásai szerint az szükséges, hogy Magyarország ünnepeyes nyilatkozatban fejlődő országnak nyilvánítsa magát, és ezt Önök nem akarják. G.: A Nemzetközi Valutaalap felmérése szerint mi a fejlődő országok kategóriájába tartozunk.

V.: A GATT-ban azonban mások az előírások. Az elmúlt hétfőn Marjai úrral beszélünk erről a kérdéstről. A GSP-t jelenleg nem látjuk megvalósíthatónak, részben belső, részben külső okok miatt. A vámtarifák tekintetében azonban én kész vagyok, amelyen gyorsan csak lehet, rövid időn belül kézzelfogható gesztus, illetve lépés megtételére. Ezen a találkozónkon ennek a politikai tartalmáról kellene beszélnünk, a gyakorlati lépések kidolgozásával bízzuk meg talán a szakembereket. Arra is gondolok, hogy finanszírozási területen is kialakíthatnánk valamit Magyarországgal, figyelembe véve a folyamatban levő törlesztéseket. Véleményem szerint helyes lenne, ha a szakemberek tárgyalnának egy lehetséges kedvező konstrukcióról. A magam részéről a bennünket rövidesen megrohanó újságíróknak erről az elképzelésről nem kívánok beszélni, bár ők meg fogják kérdezni, hogy kértek-e újabb hitelt a magyarok?

A vilákiállítással kapcsolatban az a véleményem, hogy az kereskedelmi szempontból nagyszerű, merész vállalkozás lenne, hogy mennyi pénzbe fog kerülni, arról még korai lenne beszélni. Majd számításokat végzünk, és ha úgy látjuk, hogy túlságosan sokba kerülne, akkor majd mérsékeljük elképzeléseinket. Lehet, hogy először többen Rolls-Rolls-ról¹⁸⁵ fognak beszélni, azután megegyezünk abban, hogy egy közepes Mercedes is megfelel.

Ha megengedi, Közép-Európával kapcsolatban szeretném elmondani, hogy Közép-Európa nem azonos azzal a fogalommal, amelyet politikai ambíciók alapján sokan ki akarnak terjeszteni. Véleményem szerint Közép-Európa fogalmába csak

¹⁸⁵ Rolls-Royce, angol gyártmányú luxusautó.

Ausztria, Csehszlovákia és Magyarország tartozik bele teljes egészében, Lengyelországnak, Németországnak és Olaszországnak már csak egy része tartozik ide. Véleményem szerint Közép-Európában gondolkodni lehetne azon, hogy mit tehetnénk az európai biztonság, a stabilitás és a béke érdekében, aminek szélesebb körben is kisu-gárzása lehetne. Ezzel kapcsolatban megemlíteném, hogy lengyelországi látogatásom során tárgyaltunk a krakkói kulturális javak megőrzéséről. Bizonyos mértékig ezzel összefüggenek a 23-ak csoportjának a Bécsi Találkozó¹⁸⁶ keretében folytatott megbeszélései is a nukleáris és hagyományos fegyverekről. A kis közép-európai országok is folytathatnának esetleg megbeszéléseket a leszerelésről. Itt nem a Pershingekre és az SS 20-asokra gondolok, hanem a hagyományos fegyverzetek, a kicsik fegyvereire. Talán kifelé, szélesebb körben ennek is lehetne pozitív hatása. Ez csupán egy gondolat volt, lehet, hogy halva született ötlet, bár szerintem tehetnénk valamit annak érdekében, hogy ne legyen az.

G.: Az a véleményem, hogy érleljük még a gondolatot. Meg kell még teremteni a jövőben az ahhoz való feltételeket.

Úgy látom, elszaladt az idő, de ez a mostani megbeszélés beszélgetéseinknek még csak egy szakasza volt. Holnap is tudunk még megbeszélést folytatni. Ha kívánatos, kollégáink is tárgyalhatnak egymással. Számomra rokonszenves az, amit a világkiállításról mondott: most kinyilatkoztatjuk azt a szándékunkat, hogy készek vagyunk megvizsgálni a közös rendezés lehetőségeit, s aztán még dolgozunk rajta.

[aláírás nélkül]

MNL OL XIX-J-1-j 1987 Ausztria 10-13-003557. Jegyzőkönyvszerű feljegyzés Grósz Károly miniszterelnök elvtárs és dr. Franz Vranitzky szövetségi kancellár négyszemközt megbeszéléséről. 1987. szeptember 29. Géppel írt tisztázat.

¹⁸⁶ A Helsinki-folyamat bécsi utótalálkozásairól (1986–1989) van szó.

55.

Bécs, 1988. március 22.

**Nagy János nagykövet jelentése a Külügyminisztériumnak
a magyar–osztrák kapcsolatokban tapasztalható új jelenségekről**

Magyar Népköztársaság
Nagykövetsége Bécs
23/1988/Szt.

Szigorúan titkos!

Bár a korábban jelentettek és javasoltak részleges megisméltése elkerülhetetlen, szükségesnek tartom a fenti tárggyal kapcsolatos véleményem összefoglalását:

Nincs változás abban, hogy a magyar–osztrák kapcsolatokat a nagykoalíció időszakában is a jó politikai légkör jellemzi. A kormányfői, külügyminiszteri és szakminiszteri – köztük a honvédelmi és belügyminiszteri – találkozók rendjében nincs törés. A egyes bizottságok ülései rendben zajlanak, a jegyzőkönyvek, munkatervek elfogadásra kerülnek. Szélesednek a szerződéses kapcsolatok: aláírtuk a nukleáris erőművekkel kapcsolatos egyezményt,¹⁸⁷ aláírás előtt áll a beruházás-védelmi egyezmény¹⁸⁸ stb.

A kétoldalú kapcsolatok meghatározó politikai elemei tehát – főleg a jószomszédi politika – tartósan bizonyulnak. Napjainkban is bebizonyosodik, hogy ezek a kapcsolatok nemcsak nekünk, hanem Ausztriának is fontosak. Itt-ott azonban már nemcsak a felszín alatt húzódnak meg, hanem a gyakorlatban is érzékelhetőek új – negatív vagy pozitív – jelenségek, amelyek figyelmet érdemelnek. Nem lenne helyes skatulyázni, hiszen a dolgok állandó mozgásban vannak, de mégis a korábbi egy-másfél évtizedhez képest negatív jelenség, hogy:

– A magyar–osztrák kapcsolatok dinamizmusa ma már nem annyira magától értetődő, mint a korábbi években volt. Ennek objektív (pl. gazdasági) okok mellett szubjektív okai is vannak: a nagykoalíció létrejötte; Kreisky, Sinowatz, Lanc, Gratz, Benya stb. más volt, mint Vranitzky, Mock, Verzetnitsch¹⁸⁹ stb.; Az FPÖ is merőben más ma, mint korábban volt, Haidert össze sem lehet hasonlítani Stegerrel. (Természetesen itt nem személyekről, hanem a politikáról van szó).

– Mint már jelentettem, hogy ÖVP kezébe került minisztériumok azon vezető funkcionáriusai, akik korábban sem nézték jó szemmel a magyar–osztrák kapcsolatok

¹⁸⁷ Az egyezményt 1987. április 29-én írták alá, és 1987. november 1-jén lépett hatályba.

¹⁸⁸ Az egyezményt 1988. május 26-án írták alá, és 1989. szeptember 1-jén lépett hatályba.

¹⁸⁹ Osztrák politikusok, miniszterek.

elmélyülését, most felbátorodtak. Ezt csak Graf gazdasági miniszter dinamizmusa, kétoldalú kapcsolataink kölcsönösen előnyös voltának mély megértése tudja ellensúlyozni (legalábbis részben) a saját területén. A külügy- és tudományügyi minisztériumban, az ifjúsági kapcsolatok területén azonban más a helyzet. Tupy miniszter irántunk tanúsított figyelme, segítő készsége pl. a nyomába se jöhet annak, amit az SPÖ-kormányzás – különösen H. Fischer minisztersége – idején megszoktunk.

– Szűkülőben van az a korábbi – suba alatti – osztrák gyakorlat, hogy olyan területeken, amelyekre az USA és a közös Piac különösen odafigyel (COCOM lista,¹⁹⁰ technológiai-transzfer, EUREKA¹⁹¹ stb.) bizonyos „kiskapukat” hagynak Magyarország számára. (Hangsúlyozom, csak szűkül, de nem szűnt meg ez a lehetőség!)

– Gyakrabban fordul elő, hogy az osztrákok elfordulnak saját korábbi szólamaiktól, kezdeményezéseiktől, amikor mi „igent” mondunk. Igent mondtunk a Fertő-tavi hajózásra vonatkozó régi osztrák kezdeményezésre, – erre fel most ők vonakodnak. Lényegesen megkönnyítettük a kiutazást – tekintettel az osztrák unszolásra is – és most (igaz a politikai méltatások mellett) erősödik az osztrák közvélemény és a magyar turisták riogatósa: „fekete munka”, az osztrák vámosok által alkalmazott vegzatúra a határon, a magyar turisták elleni fokozottabb – egyébként tételesen jogos – rendőri fellépés (parkolás, gépkocsik műszaki állapota stb.), hangulatkeltés a magyarországi bevásárlások ellen, a határhoz vezető utak önkényes elzárása stb.

– Az utóbbi időben erősödött (és ebből mi is tanulhatnánk) az osztrák érdekek érvényesítésére irányuló törekvés (főleg, ha pénzről van szó) és csökkent az egyoldalúan csak nekünk előnyös gesztusok alkalmazására, anyagi terhek átvállalására irányuló készség.

– Semmiképpen sem tekinthető negatív jelenségnek, pusztán a mi kapcsolatainkra gyakorolt hatása miatt említem itt az osztrák–csehszlovák kapcsolatok normalizálását. Ez megindult és minden jel szerint felgyorsul. Mindkét részről a sok éves lemaradás behozására törekszenek. Ez könnyen történhet a magyar–osztrák kapcsolatok „rovására” abban az értelemben, hogy a magyar–osztrák jó szomszédság varázsa, példa mivolta csökken. Anélkül, hogy emiatt gyanakodni kezdenénk, nekünk újítani, újabb kezdeményezésekkel előállni kell mind a turizmus minőségi fejlesztése feltételeinek megteremtése érdekében, mind más területeken.

¹⁹⁰ Az ún. COCOM-lista a „hidegháború” eszközeként folytatott gazdasági embargót koordináló, 1947-ben alapított, bizottság, a *Coordinating Committee for Multilateral Export Controls* első két szavának rövidítéséből kapta nevét. A listán szereplő termékeket tilos volt az embargó alatt álló országokba (KGST-tagországok, Kína) exportálni.

¹⁹¹ Európa világpiaci versenyképességét az ipari, technológiai kutatások koordinálása révén biztosítani hivatott, 1985-ben létrejött együttműködés.

Amint már fentebb utaltam rá, a magyar–osztrák kapcsolatok új vonásai között pozitívumok is vannak:

– Nyugodtan nevezhető politikai bátorságot is igénylő áttörésnek az a döntés, amit a GSP megadására vonatkozóan hoztak és amilyen magabiztossággal azt Graf gazdasági miniszter Budapesten prezentálta. Úgy látszik, hogy a politikai vezetésnél – pártállásra való tekintet nélkül – végre „leesett a húszfilléres”, hogy tenni kell valamit, s azt most kell megtenni – leszerelve, vagy figyelmen kívül hagyva az Ausztrián belüli ellenállást. Én úgy látom, hogy ebben az ÖVP-nek nagyobb érdemei vannak, mint az SPÖ-nek. Ez nem azt jelenti, hogy az apparátus, az ellenzök ne próbálnák megakadályozni, lassítani a magasszintű ígéret betartását, vagy, hogy ha tényleg meglesz a GSP, akkor gazdasági kapcsolataink egyből nekilódulnak. Mint fontos gesztust azonban mindenképpen méltányolnunk kell a történeteket. Úgyszintén azt is, hogy szilárdan tartják magukat a Nagymarosról kötött megállapodáshoz.

– Pozitívumként kell regisztrálnunk az olyan magasszintű osztrák megnyilatkozásokat, hogy Ausztria közeledése a Közös Piachoz semmiképpen sem mehet a magyar–osztrák kapcsolatok rovására, különösen nem az utasforgalom korlátozására. „Akkor inkább be sem lépünk” – mondotta legutóbb Jankowitsch, az SPÖ külügyi szóvivője, aki a pártvezetésen belül inkább a belépést támogatók, arra ürügyet kutatók közé sorolható. Azért kell az ilyen pozitív megnyilatkozásokat regisztrálnunk és az osztrákokat azokra időnként emlékeztetnünk, mert biztos, hogy nem egyedül a magyar–osztrák viszony fogja Ausztriát visszatartani a belépéstől. Ha pedig mégis belépnek, akkor majd megtalálják a módját, hogy hogyan térjenek el – különböző áthidaló megoldásokkal – a mostani kijelentésüktől.

– Már a nagy koalíció időszakában történt az osztrák kezdeményezés a világkiállítás közös megrendezésére. Azóta is ehhez tartják magukat, így nyilatkoznak. Persze az osztrák magatartás ebben a kérdésben sem mentes a furcsa ciccakkoktól, de a politikai eltökéltségük egyelőre változatlan.

– Növekszik az osztrákok érdeklődése a regionális (Alpok–Adria;¹⁹² Höger¹⁹³ kezdeményezése) és a testvérmegyei kapcsolatok iránt. Helyeslem, hogy ezt felkaroljuk.

¹⁹² Az Alpok–Adria Munkaközösséget nemzetközi regionális szervezetként 1978. november 20-án Velenében Bajorország, Friuli–Venezia Giulia, Karintia, Horvátország, Felső-Ausztria, Salzburg (aktív megfigyelő), Szlovénia, Stájerország és Veneto képviselői alapították azzal a céllal, hogy az egymással határos régiók addigi baráti, nem hivatalos kapcsolataikat egy szervezetben intézményesítsék.

¹⁹³ Ernst Höger Alsó-Ausztria helyettes tartományfőnöke, az SPÖ alelnöke 1988. április 7–8. között látogatást tett Budapesten. Az osztrák politikust fogadta Szűrös Mátyás, az MSZMP KB titkára, Kótai Géza, a Külügyminisztérium főosztályvezetője és Marjai József miniszterelnök-helyettes, kereskedelmi miniszter is. Lakatos Lászlóval, az MSZMP Győr-Sopron megyei első titkárával és Lőrincze Péterrel, a Magyar Gazdasági Kamara főtitkárával főleg Alsó-Ausztria és a határ menti magyar megyék közötti kapcsolatok elmélyítéséről tárgyaltak.

Szabadulni kellene bizonyos korábbi merevségektől, pl. a testvérvárosi kapcsolatok tekintetében. Igaz, az osztrák magatartást néha pártpolitikai megfontolások is motíválják, meg a központi rendelkezések csak bizonyos mozgásteret engednek tartományoknak, de ez ne zavarjon bennünket, tegyünk minél több érdemi javaslatot az ilyen fajta kapcsolatok tartalommal való megtöltésére. Vagyis: „lássuk a medvét!” Az utazási könnyítéseink bevezetése után már az ún. „kishatárforgalom” is másként vetődik fel, most már lehetnénk mi a kezdeményezők, tegyünk javaslatokat olyan határmenti gazdasági, árucsereforgalmi, áruházi, turisztikai stb. együttműködésre, amely a kölcsönös előnyök elvén nyugszik.

– Pozitív új fejlemény, hogy kedvező változáson megy keresztül az SPÖ magatartása az MSZMP-vel való és a tömegszervezetek közötti kapcsolatok tekintetében. Lehet, hogy ez a folyamat Sinowatz távozásával és Vranitzky belépésével lelassul, csökken a hajlam az „eisenstadti nyilatkozat”¹⁹⁴ felülvizsgálatára, de teljes visszalépésre én magyar–osztrák viszonylatban nem számítok. Új és örvendetes dolog, hogy az SPÖ azon vezetői, akik nincsenek benn a központi kormányban (Fischer, Jankowitsch, Zilk, Gratz stb.) ma gyakrabban hajlandók államközi ügyekben a kéréseinknek megfelelően interveniálni, mint amikor tiszta SPÖ-kormány volt.

***

Teljesen különálló téma a Waldheim-üggyel¹⁹⁵ kapcsolatos magatartásunk hatása. Az ÖVP – és általában a kormány is – pozitívan értékeli visszafogottságunkat és elvi magatartásunkat. Az SPÖ mint párt azonban már nem ilyen egyértelműen vélekedik, vegyes érzelmekkel fogadná, ha Waldheim Magyarországra látogatna. Az apparátus konzervatív része pedig – miközben szavakban méltatja magatartásunkat – velünk szemben is igyekszik meglovagolni azt, hogy az Ausztria-kép helyreállítása Nyugaton elsődleges fontosságú az ország számára, elsősorban a Közös Piachoz való közeledés szempontjából, s ennek a szocialista országokhoz való viszonyt is alá kell rendelni, jóllehet nem azok használták ki a Waldheim-ügyet az „Ausztria-kép” rontására.

***

¹⁹⁴ Az SPÖ 1979-ben kiadott ún. eisenstadti nyilatkozatában – a néppárti vádaskodások leszerelésére – egyértelműen elhatárolódott a kommunistákkal való bármilyen együttműködéstől.

¹⁹⁵ Kurt Waldheim elnök háborús múltjának tisztázatlan kérdései heves vitákat váltottak ki az osztrák belpolitikában és világszerte is. Lásd erről: SZALAY-BOBROVNICZKY Vince: *Ausztria és a Waldheim ügy*. <https://polgariszemle.hu/archivum/173-2020-julius-16-efolyam-1-3-szam> (Utolsó letöltés: 2021. január 15.)

Mindent egybevetve az mondható, hogy Ausztria változatlanul jó lehetőségeket kínál a kétoldalú politikai, gazdasági, kulturális stb. együttműködés fejlesztésére. Az is biztos viszont, hogy a korábnál jóval nagyobb erőfeszítés szükséges elért pozícióink megtartásához és szélesítéséhez. Ausztria kiemelt helye és jelentősége hazánk külkapcsolataiban változatlan kell, hogy maradjon, sőt annak erősítése volna célszerű.

A fentiekben vázolt jelenségek ellensúlyozására, illetve erősítésére alkalmasnak látom azokat a javaslatokat is, amelyeket gazdasági-társadalmi megújulási programunkkal kapcsolatosan felterjesztettem.¹⁹⁶

Nagy János s. k.
nagykövet

MNL OL XIX-J-1-j 1988 Ausztria 10-14-001826. Géppel írt tisztázat. A jelentés címetje Várkonyi Péter külügyminiszter.

56.

Budapest, 1988. május 30.

Várkonyi Péter külügyminiszter jelentése a Minisztertanácshoz Alois Mock külügyminiszter budapesti tárgyalásairól

Külügyminisztérium
00379/8/1988.

Szigorúan titkos!

I.

1988. május 26–28-án meghívásomra hivatalos látogatást tett Magyarországon dr. Alois Mock, az Osztrák Köztársaság alkancellárja, külügyminiszter.

Alois Mockot fogadta Grósz Károly, az MSZMP főtitkára, a Minisztertanács elnöke, Kádár János, az MSZMP elnöke, az Elnöki Tanács tagja, találkozott Szűrös Mátyással, az MSZMP KB titkárával, az Országgyűlés Külügyi Bizottságának elnökével és rövid megbeszélést folytatott Marjai József és Medgyessy Péter miniszterelnök-helyettesekkel. Alois Mock Esztergomban felkereste Paskai László primás

¹⁹⁶ Nem közöljük.

érseket, a magyar katolikus püspöki kar elnökét. A látogatás során Villányi Miklós pénzügyminiszterrel aláírta a két kormány között a beruházások elősegítéséről és védelméről kötött egyezményt.

Az osztrák külügyminiszter ausztriai látogatásra hívott meg, amit elfogadtam.

Grósz elvtárs vázolta Mocknak helyzetünket. Hangsúlyozta, az ország életében új szakasz kezdődik, melyhez a pártértekezlet programot adott, a személyi feltételeket biztosította, és a program végrehajtásához a társadalomban új erőket szabadított fel. Jók terveink megvalósításának nemzetközi politikai feltételei is. Törekvéseink iránt Keleten és Nyugaton döntő többségben rokonszenvet tapasztalunk.

A párt főtitkára meglepéssel szökött a magyar–osztrák kapcsolatok fejlődéséről. Elmondta, hogy együttműködésünket tovább kívánjuk erősíteni. Ez csak akkor lehetséges, ha tiszteletben tartjuk egymás álláspontját és a kooperációt úgy alakítjuk, hogy abban mindkét fél egyaránt érdekelt legyen.

Mock egyetértett Grósz elvtárs értékelésével és szökött arról, hogy a magyar reformtörekvések nagy érdeklődést és szimpátiát váltanak ki országában.

A külügyminiszter ezt követően vázolta törekvéseit az Európai Gazdasági Közösséghez való közeledésre, az 1992-re kialakuló egységes európai belső piac felzárkózására. Hosszan ecsetelte, hogy esetleges csatlakozásuk mindenekfelett álló előfeltétele örökös semleges státuszuk sérthetlensége. Nagyon ügyelnek arra is, hogy a Közös Piac felzárkózásával, illetve csatlakozással jószomszédi kapcsolataik ne szenvedjenek csorbát. Ha az EGK e két szempontjukat nem akceptálja, a csatlakozásról lemondanak. Osztrák részről mégis optimisták, mert meggyőződésük, hogy a Közös Piac-i tagság megfér a semlegességgel, s a tagállamoknak el, illetve fel kell ismerniük Ausztria jószomszédi kapcsolatainak hasznosságát az európai együttműködésben.

Mock elmondta, örülnének, ha Grósz elvtárs már ez év őszén eleget tenne Vranitzky kancellár meghívásának. Grósz elvtárs biztosította arról, hogy utazására sor kerül.

Kádár János elvtárs Mock kérdésére elmondta, hogy politikai intézményrendszerünk reformjának középpontjában a párt tevékenységének megújítása áll. Tulajdonviszonyainkon nem változtatunk, de a gazdálkodást decentralizáljuk. E célt szolgálja készülő új társasági törvényünk is. Ettől a külföldi működő tőke élénkebb beáramlását is reméljük.

Kádár elvtárs megerősítette, hogy külpolitikánk változatlan. Az enyhülés elkötelezett hívei vagyunk, s továbbra is nyitottak minden irányba. Szándékunk a magyar–osztrák kapcsolatok további erősítése. Nagyra értékeljük, hogy Ausztria megadja nekünk az Általános Preferenciális Rendszerből (a továbbiakban: GSP) eredő vámkedvezményeket. Az 1995. évi közös világkiállítás kapcsolatrendszerünk fontos politikai eleme.

Az osztrák vendég köszönetet mondott Kádár elvtársnak mindazért, amit a párt főtitkáráként országaink kapcsolataiért tett. Kérte, hogy új hivatalában továbbra is támogassa együttműködésünket. Végül „kormány és a szövetségi elnök nevében is” méltatta viszonyunkat.

Korunk nemzetközi viszonyait elemezve Szűrös Mátyás elvtárs kifejtette, hogy jelenünket a globális kihívások, főként pedig a nukleáris háború veszélyének, a kölcsönös egymásra utaltság felismerése jellemzi. Az ideológiai ellentétek háttérbe szorulása, az eltérő társadalmi berendezkedésű államok gyakorlatának közeledése tapasztalható. A magyar–osztrák kapcsolatok példás alakításával Európa két részének közeledését is célozzuk és szolgáljuk. Az okos együttműködések révén kontinensünk kettéosztottsága történelmileg felszámolható.

Mock biztosította Szűrös elvtársat arról, hogy az EGK-hez való közeledésük nem mehet kapcsolataink rovására. Egyetértettek abban, hogy a nemzetközi viszonyokban az erő-tényezők viszonylagos háttérbe szorulása tapasztalható a politikai tényezőkkel szemben. Ez növeli a kis és közepes országok lehetőségeit is.

Marjai József és Medgyessy Péter elvtárral Mock rövid megbeszélést folytatott gazdasági és pénzügyi együttműködésünk néhány időszerű kérdéséről.

II.

A külügyminiszteri tárgyalásokon a kétoldalú kapcsolatokat jónak, fejlődésüket a legtöbb területen kielégítőnek minősítettük.

Egyetértettünk abban, hogy politikai kapcsolataink megoldatlan problémák nem terhelik. E kapcsolatok soron következő legfontosabb állomása Grósz elvtárs ez év második felére tervezett hivatalos ausztriai látogatása lesz.

Mint az együttműködésünkben minőségi fordulatot hozó, nemzetközileg is példa erejű vállalkozásról, kiemelten szoltunk az 1995. évi közös szak-világkiállításról. Egyetértettünk abban, hogy e rendezvénynek elsőrendű politikai jelentősége van. Ezt a körülményt aláhúzendó Mock javasolta, hogy ez év novemberében személyesen legyünk jelen Párizsban, amikor a Nemzetközi Kiállítási Iroda (BIE) közgyűlésén hivatalosan bejelentik, hogy Bécsnek és Budapestnek ítelték a világkiállítás megrendezésének jogát. Ötletét jónak minősítettem, s ígéretet tettem annak pozitív megvizsgálására. Megállapítottuk, hogy a kiállítás előkészületei rendben, kellő ütemben folynak. Ezzel összefüggésben Mock arról tájékoztatott, hogy június elején döntenek a Bécs-Nickelsdorf-i autópálya építésének meggyorsításáról.

Gazdasági kapcsolatainkról szólva köszönettel nyugtáztam az osztrák fél döntését arról, hogy megadták nekünk a GSP kedvezményeket. Mock ezzel kapcsolatos belső problémáikról, egyes gazdasági körök ellenkezéséről beszélt, de hangsúlyozta, hogy döntésüket nem bánták meg. Rámutatott, hogy EFTA partnereiknek lépésüket a speciális magyar–osztrák kapcsolatokon alapuló politikai megfontolással magyarázzák. Közlése nyilván annak megelőzését szolgálta, hogy a kedvezményeket immár az osztrák precedensre való hivatkozással kérjük a többi EFTA-államtól.

Rámutattam, hogy gazdasági kapcsolataink fejlesztése érdekében a magyar áruk osztrák piacra jutását tovább könnyítő kereskedelempolitikai intézkedésekre volna szükség. Különösen vonatkozik ez a mezőgazdasági termékeknek a GSP által nem érintett vámjaira, az importkontingensekre és a láttamozási eljárásra. Mock tájékoztatott arról, hogy a láttamozási eljárás alá vont magyar áruk köre szűkítésének lehetőségét most vizsgálják.

Készülő társasági törvényünkről szólva szorgalmaztam a korszerű együttműködési formák számának gyarapítását, különösen a működő tőke nagyobb mérvű beáramlását gazdaságunkba. Ezzel összefüggésben méltattam a most aláírt egyezményt: a beruházások elősegítéséről és védelméről. Mock újabb nagy vállalkozások lehetőségének keresését ajánlotta, s több konkrét vállalati együttműködésre adott át írásos javaslatot.

Felvettem az ausztriai székhelyű, magyar érdekeltségű vállalatoknál foglalkoztatott állampolgáraink munkavállalási engedélyével kapcsolatos gondjainkat. Kértem az osztrák munkaerő hatóság restriktív gyakorlatának felülvizsgálatát. Mock megígérte, hogy ez ügyben írásban fordul az illetékes szociálisügyi miniszterhez.

Megelégedéssel nyugtáztuk utasforgalmunk dinamikus növekedését. Megállapítottuk, hogy az ez év elején hatályba lépett új magyar kiutazási rendelkezések a forgalmat eddiginél jóval kiegyensúlyozottabbá teszik. Mock köszönettel szólt a magyar hatóságoknak állampolgáraikkal szemben tanúsított segítőkész magatartásáról. A magam részéről szóvá tettem a burgenlandi parasztok ismétlődő határlezárási tüntetéseit, amelyek nem csupán kétoldalú, hanem nemzetközi utas- és teherforgalmunkat is zavarják.

Kiemelten foglalkoztunk a határmenti megyék, illetve tartományok együttműködésének növekedő jelentőségévei, s azzal, hogy a központi hatóságok miként támogathatják ezt.

Tájékoztattuk egymást arról, hogy hatóságaink mindent megtesznek II. János Pál pápa folyó év június 24-i darázsfalvi miséjére Burgenlandba átránduló magyar hívek zavartalan ki- és visszautazásáért.

A nemzetközi helyzetet áttekintve megállapítottuk, hogy a szovjet–amerikai párbeszéd megélénkülése az enyhülés új dimenzióit teszi lehetővé. A küszöbön álló moszkvai csúcs még akkor is jelentős állomása lesz e folyamatnak, ha a stratégiai fegyverek 50%-os csökkentéséről szóló egyezményt most még nem írják alá.

A helsinki folyamatról szólva kifejtettem, hogy a semleges és el nem kötelezett országok által a bécsi utótalálkozó elé terjesztett záróokmány tervezet igen hasznos, és alapja lehet az értekezlet belátható időn belüli, eredményes befejezésének. Osztrák elképzelés szerint a találkozón már júliusban elvi megállapodás jöhet létre a záróokmány tartalmát illetően, s az értekezlet ősszel befejezheti munkáját. Egyetértettünk abban, hogy az utótalálkozó befejezését követően (Bécsben) haladéktalanul kezdje meg munkáját a VSZ és a NATO tagállamok szakértői értekezlete a hagyományos fegyverzetek és haderők csökkentéséről, illetőleg valamennyi EBEÉ-tagállam értekezlete a további bizalomerősítő intézkedésekről.

Egyelőre nem hivatalos, személyes kezdeményezésként vettem fel az EBEÉ-országok külügyminisztereinek két évi rendszeres találkozóját (1990-től) a mindenkor időszerű kérdések kötetlen formában való megbeszélésére. Érzékeltetem, hogy a VSZ külügyminiszterek szimpatizálnak elképzeléssel. Az ötlet tömbközi javaslatként való előadásához szívesen látnánk Mockot „semleges társnak”, a NATO külügyminiszterek közül Genschert lehetne megnyerni az ügynek. Mock a gondolatot figyelemre méltónak minősítette és ígérte, hogy arra mielőbb visszatér.

Az osztrák külügyminiszter az ENSZ Leszerelési Értekezletéről szólva kifejtette, hogy annak most mindenekelőtt a vegyi fegyverek leszerelésére kellene munkáját összpontosítania. Úgy vélik, hogy e téren messzemenően támaszkodni lehetne a Nemzetközi Atomenergia Ügynökség jól bevált ellenőrzési tapasztalataira.

Ausztria üdvözlí a KGST és az EGK között létrejövő megállapodást. Ettől olyan minőségi változást várnak, ami „az európai együttműködés új klímáját” teremti meg.

Az osztrák külügyminiszter részletesen beszélt Ausztria és az Európai Gazdasági Közösség viszonyáról. Kifejtette indokaikat, miért tartják a közös piaci tagságot semleges státuszukkal összeegyeztethetőnek. Rámutatott, ha a Közösség olyat kérne, ami ezzel ellentétes, tagsági szándékuktól feltétlenül elállnának. Hangsúlyozta, hogy kelet-nyugati közvetítő szerepükhöz Európában mindenképpen ragaszkodnak.

Csatlakozásuk másik feltétele, hogy ezáltal jószomszédi kapcsolataik ne szenvedjenek kárt. E szempontból jelenleg a Közös Piacnak a szocialista országok irányába beutazási kedvezményeket tiltó ún. schengeni egyezménye tűnhet a legproblematikusabbnak, hiszen ennek megszorító értelmezése alapján fel kellene adniuk a Magyarországgal és Lengyelországgal fennálló vízumentességet, amire semmiképpen sem készek.

Az elmondottakra reagálva érzékeltetem, hogy Ausztriának a Közös Piacához való közeledése, illetve csatlakozása bennünk is kelt bizonyos kételyeket. Elmondtam, számunkra legfontosabb az, hogy Ausztria nyitása az EGK felé kétoldalú kapcsolatainkban törést ne okozzon, sőt segítse a kelet-nyugati együttműködést Európában. Mock biztosított arról, hogy ez határozott szándékuk.

Az osztrák külügyminiszter végül érdeklődött az erdélyi menekültekről és a magyar–izraeli kapcsolatokról.

III.

Alois Mock alkancellár, külügyminiszter látogatása hasznos volt, kitűzött céljainkat elértük. Személyében az első nyugat-európai politikus szerezhetett személyes benyomásokat az országnak a pártértekezlet utáni helyzetéről. A külügyminiszter számára világossá tettük, hogy a bekövetkezett fordulat stabilizálóan hat ki belső viszonyainkra, gyorsítja a kibontakozási folyamatot, a reformfolyamat személyi feltételei adottak.

A megbeszélések során alkalmunk volt kifejteni, hogy külpolitikánk változatlan, azt továbbra is a nyitottság jellemzi. Ez jó lehetőséget biztosít a magyar–osztrák viszony elmélyítésére is. Tudatosítottuk, hogy együttműködésünk folyamatos bővítését modell-értékűnek tekintjük az új típusú kelet-nyugati kapcsolatok kiépítése szempontjából. A közös világkiállítás ebben az összefüggésben is különös jelentőséggel bír.

Mocktól hasznos tájékoztatást kaptunk az osztrák külpolitika középpontjában álló új Európa-politika koncepcióról. Tudomására hoztuk, hogy nyugat-európai orientációjú erősödését és esetleges csatlakozásukat a Közös Piachoz csak kétoldalú kapcsolataink sérelme nélkül és egy új típusú európai együttműködés kialakításával összefüggésben látjuk elfogadhatónak.

Mock Waldheim elnök magyarországi látogatásáról nem szólt.

Az államfőről csak egy ízben, Kádár elvtársnál tett említést.

Várkonyi Péter s. k.

MNL OL XIX-J-1-j 1988 Ausztria 10-135-00379/8. Jelentés a Minisztertanácsnak Alois Mock alkancellár, külügyminiszter magyarországi látogatásáról. Sokszorosított kiadmány.

57.

Budapest, 1988. november 10.

**A Külügyminisztérium jelentése a Politikai Bizottsághoz
és a Minisztertanácshoz Grósz Károly az MSZMP főtitkára,
a Minisztertanács elnöke ausztriai látogatásáról**

Külügyminisztérium
00390/13/1988.

Szigorúan titkos!

Dr. Franz Vranitzky kancellár meghívására 1988. november 3–5. között Grósz Károly elvtárs hivatalos látogatást tett az Osztrák Köztársaságban. Kíséretében volt Beck Tamás, kereskedelmi miniszter, Kovács László külügyminiszter-helyettes, ifj. Marosán György kormányzóvivő és Demján Sándor, a Magyar Hitelbank Rt. elnök-vezérigazgatója, valamint Nagy János, bécsi magyar nagykövet.

Grósz Károly elvtárs két szűkkörű és egy plenáris megbeszélést folytatott vendéglátójával. Fogadta dr. Kurt Waldheim szövetségi elnök. Találkozott Leopold Gratz-cal, a parlament Nemzeti Tanácsának elnökével, a törvényhozás két házának tisztségviselőivel, a kormány több tagjával, dr. Rudolf Sallingerrel, a Szövetségi Gazdasági Kamara elnökével és az osztrák gazdasági körök képviselőivel, dr. Helmut Zilkkel, Bécs polgármesterével, az Osztrák–Magyar Egyesület elnökségének tagjaival, valamint az Ausztriában élő magyar emigráció, illetve magyar népcsoport képviselőivel. Látogatást tett a Waagner Biró AG. cég bécsi gyáregységében.

Külön találkozóra került sor Franz Muhrival, Ausztria Kommunista Pártjának elnökével és dr. Heinz Fischerrel, az Osztrák Szocialista Párt alelnökével, a párt parlamenti frakciójának vezetőjével.

A kíséret tagjai a látogatás során partnertárgyalásokat folytattak. A látogatáshoz időzítve a Technoimpex és a Lenin Kohászati Művek, illetve a Voest Alpine cég között megállapodást írtak alá az LKM néhány részlegének felújításáról és a harmadik piaci együttműködésről. A Komplex és több osztrák építőipari vállalat között „Interprojekt” néven munkaközösséget hoztak létre a közös világkiállításból adódó projektek együttes kidolgozására és megvalósítására. A Magyar Hitelbank és a Creditanstalt Bankverein vezérigazgatója szándéknyilatkozatot írt alá egy közös magyar–osztrák bank alapításáról,¹⁹⁷ amelyben az osztrák fél 30 millió dollár alaptőkével vesz részt.

¹⁹⁷ Creditanstalt Értékpapír Rt. (alapítva: 1989).

A két kormányfő a találkozó eredményeit közös nemzetközi sajtóértekezleten¹⁹⁸ értékelte.

I.

A szűkkörű megbeszélésen Grósz elvtárs áttekintést adott a tavaly szeptemberi budapesti találkozó óta végbement magyarországi fejleményekről, azok háttéréről. Külön is kitért a pártértekezlet döntéseire. Szólt a reformfolyamat ütemévei kapcsolatos, párton belüli véleménykülönbségekről, az alternatív szervezetekről, az egy, illetve többpártrendszer körüli vitákról. Hangsúlyozta, hogy a reformfolyamat továbbvitele érdekében a következő időszakban még egy sor nehéz lépést kell elfogadtatni a lakossággal.

A magyar belpolitikáról szólva Grósz elvtárs kiemelte, hogy a szocialista országokkal tovább bővítjük kapcsolatainkat. Különösen jók a lehetőségek a reformtörekvések, a gondolkodás hasonlósága miatt a Szovjetunió és Lengyelország esetében. Emellett intenzíven dolgozunk az együttműködés szélesítésén azokkal a fejlett tőkés országokkal, amelyekről gazdasági szerkezetünk korszerűsítéséhez szükséges működő tőkére, technológiára és szervezési-vezetési ismeretekre számíthatunk. Építjük a kapcsolatokat a nyugat-európai integrációs intézményekkel. Nyitást hajtottunk végre olyan „kényes” relációkban, mint Izrael és Dél-Korea.

A magyar–román viszony, illetve a Romániában élő magyarok helyzete súlyos gondot jelent számunkra. A közeli jövőben reálisan nem remélhetünk változást, hiszen a román nemzetiségi politika az egész politika része. Arra tudunk csak törekedni, hogy lehetőleg ne romoljon tovább a magyar nemzetiség helyzete.

Vranitzky kancellár a közel két éve működő koalíció helyzetét stabilnak, a két nagy párt közös kormányzásának tapasztalatait kedvezőnek minősítette. Veszélyesnek látja viszont a Szabadság párt és személy szerint a fiatal, energikus, a szociális demagógiát is ügyesen alkalmazó Haider pártelnök erősödését, szélsőjobboldali nézeteit.

Ausztria külkereskedelmének kétharmadát az EGK tagállamaival folytatja, de hagyományosan széleskörűek a politikai és kulturális kapcsolatok is. A viszonyt mindenképpen új alapra kell helyezni, napirendre került a csatlakozás kérdése is. Múltkori látogatása alkalmából erről Vranitzky véleményt cserélt a szovjet vezetőkkel. Gorbacsov főtitkár azt hangsúlyozta, hogy Ausztria belépése csökkentené az európai semleges és el nem kötelezett országok szerepét. Riskov miniszterelnök keményebben

¹⁹⁸ Az együttműködés erősítéséről tárgyalt Grósz Károly és Franz Vranitzky. *Népszabadság*, 1988. november 5., 1–2.

fogalmazott, szerinte az államszerződéssel összeegyeztethetetlen lenne az osztrák csatlakozás. A kancellár nyomatékosan hangsúlyozta: Ausztria belépése semmiképpen nem érintené az ország semlegességét, az prioritást élvez. Ha az EGK tagság és a semlegesség megőrzése között választaniuk kellene, akkor természetesen a semlegesség mellett döntenének.

A magyar–osztrák kapcsolatok néhány kiemelkedő fontosságú kérdését érintve Grósz elvtárs és Vranitzky kancellár egyaránt hangsúlyozta, hogy folytatni kell a Bős–Nagymarosi Vízlépcső építését. Vranitzky jelezte, hogy a 20 éves osztrák vasútfejlesztési program szintén biztosít együttműködési lehetőséget, rövidesen konkrét ajánlatot tesznek. Grósz elvtárs egy Sopron körzetében létesítendő szabadkereskedelmi övezet közös vállalkozásként történő megvalósításának gondolatát ajánlotta megfontolásra. Tájékoztatta vendéglátóját a műszaki határzár megszüntetésére vonatkozó elképzelésünkről, de egyúttal felhívta a figyelmet arra is, hogy ez Ausztria számára problémákat (terroristák, kábítószercsempészek, harmadik országokból illegális bevándorlók!) is jelenthet.

A plenáris tárgyalásokon Grósz elvtárs tájékoztatást adott helyzetünkről, soron lévő politikai és gazdasági reformlépéseinkről. Hangsúlyozta: gazdaságunkat a jelenleginél nagyobb mértékben kívánjuk kapcsolni a világpiachoz, a fejlett országok gazdaságához. Problémáink egyik fő okának minősítette az igénytelen piacot, a követelmények, a teljesítményelv hiányát.

Vranitzky kancellár elmondta, hogy legfőbb törekvésük a költségvetési hiány csökkentése. A hiány 1987-ben a társadalmi össztermék 4%-át tette ki, 1990-re ezt 2,5-2,8%-ra akarják csökkenteni. Ennek érdekében folytatják a hosszú ideje veszteséges állami ipar szanálását. 1989. január 1-jével jelentős adóreformot vezetnek be, a beruházási, vállalkozási kedv ösztönzésére csökkentik az adókulcsokat. Folytatják a szerkezetváltást, az áttekinthető nagyságrendű üzemek kialakítását és a részleges reprivatizálást. Újszerű kísérletük, hogy az állami áramszolgáltató vállalatok részvények formájában történő magánkézbe adásából eredő bevételeket kutatási célokra folytatják, mentesítve ezzel a költségvetést a K+F kiadások egy részétől.

A kancellár hangsúlyozta, hogy mivel Ausztria szállítási tranzitország, korszerűsíteniük kell vasút- és autópálya hálózatukat. Kiépítik a keleti autópályát is, Budapest, illetve Pozsony irányába.¹⁹⁹ Mindez súlyos pénzügyi terheket és környezeti ártalmakat jelent, amit csak szomszédos országokkal közösen oldhatnak meg.

¹⁹⁹ Az ausztriai A4-es, ún. keleti autópályát 1994 októberében nyitották meg (*Magyar Hírlap*, 1994. október 13., 11.), ennek Pozsonyig vezető elágazását, az A6-ost pedig 2007 novemberében.

Vranitzky kancellár a plenáris tárgyalásokon is megismételte a szűkkörű megbeszélésen kifejtett érveket Ausztria és az EGK viszonyáról. Hangsúlyozta, hogy szándékuk szerint csatlakozásuk nem mehet a harmadik országokhoz fűződő kapcsolataik, így különösen az EFTA országokkal és a szocialista közösség országaival fennálló együttműködésük rovására. Úgy vélik, hogy csatlakozásuk a közös piaci és a kívülálló államok számára egyaránt hasznos lehet, hiszen mindkét irányban kiépült kapcsolataik folytán tapasztalataikkal segíthetik az európai kontinens két nagy gazdasági tömörülésének együttműködését. A kancellár külön is kitért arra, hogy tervezett lépésük semmiképp sem érintheti hátrányosan országaink különleges kapcsolatrendszerét. Készek segíteni Magyarország és az EFTA közötti kapcsolatok kiépítését is. Remélik, hogy a kelet–nyugati viszony további javulásával csökkenni fognak a csatlakozási szándékaikkal kapcsolatos jelenlegi szovjet fenntartások.

A két kormányfő egybehangzóan magas színvonalúnak és nemzetközi értelemben is példaértékűnek minősítette a magyar–osztrák kapcsolatokat. Egyetértettek abban, hogy az együttműködés további bővítése közös érdek. Folytatni kell a rendszeres magas szintű látogatásokat, a hivatalos és munkatalálkozók bevált gyakorlatát.

Gazdasági kapcsolatainkat értékelve Grósz elvtárs rámutatott, hogy a forgalom mértékével, a kooperációk és vegyesvállalatok számával alapvetően elégedettek lehetünk, a forgalom áruszerkezete azonban elavult. Nagyra értékeljük, hogy az osztrák fél biztosította számunkra az Általános Preferenciális Rendszerből eredő vámkedvezményeket, áruink osztrák piacra jutását azonban még mindig gátolja az áruféleségek egy jelentős csoportjára fenntartott láttamozási eljárás, valamint az importkontingensek rendszere, ami különösen mezőgazdasági és élelmiszeripari termékeink bevitelét nehezíti. Tisztában vagyunk azzal, hogy az Ausztriába irányuló exportunk szerkezete mindenekelőtt a magyar gazdaság gyengesége miatt rossz, de ehhez a kereskedelempolitikai akadályok is hozzájárulnak. Grósz elvtárs üdvözölte a mezőgazdasági miniszterek elvi megállapodását arról, hogy tárgyalásokat kezdenek a magyar mezőgazdasági és élelmiszeripari export feltételei javításának lehetőségeiről. Kifejezte reményét, hogy a magyar piacot kiválóan ismerő osztrák cégek élni fognak a külföldi működő tőke beruházásai számára teremtett kedvezőbb jogi és gazdasági feltételekkel.

Robert Graf gazdasági miniszter rámutatott, hogy a preferenciális vámkedvezmények biztosítása kapcsolataink különleges minőségének kifejezése volt. Nem kis erőfeszítésükbe került, hogy a magyar precedensre hivatkozó harmadik országokat leszereljék, megtagadják tőlük a kedvezményeket. Gesztusértékű lépésük „ellentételezéseként” a magyar vásárlások növekedését várják.

A tárgyalásokon nagy hangsúlyt kaptak a határmenti együttműködés bővítésében rejlő lehetőségek. A két kormányfő kiemelte a Fertő-tó és környéke közös környezet- és táj-

védelmi problémái megoldásának, e tájegység jobb idegenforgalmi hasznosításának, s ezzel összefüggésben a közös fertő-tavi nemzeti park²⁰⁰ létrehozásának fontosságát.

A kancellár szólt arról az osztrák elképzelésről, hogy Bécset, Alsó-Ausztriát és Burgenlandot egy „egységes kelet-ausztriai térséggé” alakítsák. Ennek keretében összehangoltan kívánják fejleszteni e három tartomány élelmiszerellátását, közlekedését, idegenforgalmát, energiaellátását, környezetvédelmét stb. Vranitzky megítélése szerint ez a térség szoros együttműködést alakíthatna ki a vele határos magyar megyékkel. Ennek keretében kellene létrehozni egy közös Dunai Nemzeti Parkot,²⁰¹ összehangolni a térségben az új erőművek építését és közös környezetvédelmi programot megvalósítani.

A két kormányfő megállapította, hogy az 1995-re tervezett Budapest–Bécs közös szakvilágkiállítás előkészületei megfelelő ütemben folynak. Mindkét részről hangsúlyozták a rendezvény nemzetközi politikai jelentőségét, továbbá azt, hogy a szükséges beruházásokat a lehető leggazdaságosabban kell megvalósítani. Elvi egyetértésre jutottak abban, hogy az infrastrukturális létesítmények közül prioritást biztosítanak a Bécs–Nickelsdorf–Tatabánya közötti autópálya²⁰² kiépítésének. Grósz elvtárs ismertette azt az elképzelésünket, hogy a magyar pályaszakaszt nemzetközi tenderen alapuló hitelkonstrukcióban építtessük meg és esetleg használati díj fizetése ellenében üzemeltessük.

Mindkét részről pozitívan értékelték a kulturális és a műszaki–tudományos kapcsolatokat. Egyetértés volt abban, hogy a kulturális együttműködést ki kell egészíteni közös történelmi és kulturális hagyományaink tudományos igényű feldolgozásával. Ausztriában rövidesen kortársi kulturális dokumentációs központot hoznak létre.

Vranitzky kancellár felajánlotta, hogy ezt bővítsük közös vállalkozássá. Grósz elvtárs felhívta a figyelmet a nemzetiségi kérdés, a burgenlandi magyar népcsoporttal, illetve a magyarországi német nemzetiséggel kapcsolatos fokozott gondoskodás fontosságára.

A nemzetközi helyzetet mindkét kormányfő biztatónak minősítette. Egyetértettek abban, hogy a továbblépés érdekében fontos lenne a mielőbbi szovjet–amerikai megállapodás a hadászati fegyverek korlátozásáról, a bécsi utótalálkozó eredményes

²⁰⁰ A Fertő–Hanság, illetve a Neusiedler See–Seewinkel Nemzeti Park közös megnyitójára 1994. április 24-én került sor. Osztrák–magyar csúcs lovashintóban. *Népszabadság*, 1994. április 25., 1.

²⁰¹ Az országgyűlés 1991. április 22-én fogadta el a 28/1991. számú határozatát, amelyben a Duna Bécs–Gönyű szakaszán osztrák, cseh, szlovák és magyar részvétellel közös Dunai Nemzeti Park létesítéséről döntött. A Dunával kapcsolatos egyes nemzetközi környezetvédelmi feladatokról. *Magyar Közlöny*, 1991. április 30.

²⁰² Az A/4 autópálya Bécs–Nickelsdorf közötti szakaszát 1994-ben (*Magyar Hírlap*, 1994. október 13., 11.), a Győrtől az országhatárig tartó autópályaszakaszt 1996-ban (*Népszabadság*, 1996. január 3., 5.) adták át.

befejezése, a hagyományos haderők és fegyverzetek csökkentésével foglalkozó tárgyalások megkezdése. Mindkét részről hangsúlyozták a kis országok aktív szerepvállalásának fontosságát.

II.

Kurt Waldheim elnök méltatta a szovjet–amerikai, a kelet–nyugati viszony javulásának jelentőségét. Elismerően szólt a szovjetunióbeli változások ebben játszott szerepéről. Ugyanakkor óvott a túlzott optimizmustól, az illúzióktól. Példásan jónak értékelte a magyar–osztrák kapcsolatokat. Aláhúzta a közép-európai együttműködés jelentőségét, az Alpok–Adria Munkaközösség ebben játszott szerepét.

Leopold Gratz, a parlament Nemzeti Tanácsának elnöke barátinak minősítette a magyar és osztrák törvényhozás közötti kapcsolatokat. Egyetértett Grósz elvtárral, hogy hasznos lenne a két parlament külügyi, kereskedelmi, környezetvédelmi és más bizottságai közötti kapcsolatok szorosabbra fűzése.

Grósz elvtárs az osztrák parlamenti tisztségviselők kérdéseire válaszolva részletesen szólt az Országgyűlés szerepének növekedéséről, a politikai intézményrendszer reformjára vonatkozó elképzeléseinkről, ezen belül az alkotmány és a választási rendszer megújításáról.

Néppárti és „zöld” képviselők több kérdést tettek fel a Bős–Nagymarosi Vízlépcsővel, a létesítmény tovább-építésére irányuló szándékunkkal, a beruházás környezetvédelmi kockázatával kapcsolatban. Grósz elvtárs hangsúlyozta, hogy az Országgyűlés legutóbbi állásfoglalása²⁰³ alapján a kérdést végérvényesen eldöntöttnek tekintjük.

Az osztrák gazdasági és pénzügyi körök képviselőivel való találkozás során Grósz elvtárs részletesen ismertette azokat a már végrehajtott, illetve tervezett intézkedéseinket, amelyekkel javítani kívánjuk a korszerű gazdasági együttműködés jogi és gazdasági feltételeit. A hozzászólásokból és kérdésekből kitűnt, hogy az osztrák üzleti élet részéről van érdeklődés a magyar vállalatokkal való együttműködés iránt. Ugyanakkor többen is hangsúlyozták, hogy a magyar partnerek részéről nagyobb pontosságra, megbízhatóságra volna szükség az üzleti kapcsolatok bonyolításában. Többen kifejezték érdeklőségüket abban, hogy a magyar–osztrák kapcsolatok révén bővítsék üzleti együttműködésüket a KGST más tagállamaival.

²⁰³ 1988. október 6–7-én az országgyűlés 317 szavazattal az építkezés folytatása mellett döntött. Elfogadták a bős–nagymarosi vízerőműrendszer építéséről szóló kormánytájékoztatót. *Népszabadság*, 1988. október 8., 1.

Az Osztrák–Magyar Egyesület vezetőinek Grósz elvtárs megköszönte a két ország kapcsolatainak fejlesztése, a magyar társadalmi, gazdasági, kulturális élet megismeretése érdekében kifejtett tevékenységüket. Hangsúlyozta az állampolgárok egyre szélesebb körű kapcsolatainak fontosságát. Rámutatott, hogy a magyar kormány ebből kiindulva vállalja azokat a devizális többlet terheket, amelyek a lakosság nagymértékben megnövekedett nyugati kiutazásaiból adódnak.

Fritz Marsch, az Osztrák–Magyar Egyesület főtitkára hangsúlyozta, hogy tevékenységüket Bécsen kívülre is ki szeretnék terjeszteni. Örömmel üdvözölte magyarországi testvérszervezetük, a Magyar–Osztrák Baráti Társaság megalakulását. Tájékoztatót adott arról, hogy egyesületüknel Graz városa jelezte, szívesen venné, ha bevonnák a Budapest–Bécs Világkiállításba.

III.

Franz Muhri elvtársat, Ausztria Kommunista Pártjának elnökét Grósz elvtárs tájékoztatta a pártértekezlet háttéréről, a reformfolyamat helyzetéről és a további lépésekről. Hangsúlyozottabban szólt a gazdasági és politikai reformok azon elemeiről, amelyekkel kapcsolatban a KPÖ részéről ideológiai jellegű fenntartások érzékelhetők.

Muhri elvtárs kiemelte a magyar–osztrák kapcsolatok, különösen a munkahelyeket teremtő gazdasági együttműködés fontosságát. A „magyar modell”-ről úgy nyilatkozott, hogy az korábban az antikommunista propaganda célpontja volt, de most az eredmények igazolják az irány helyességét. Bírálta az osztrák kormányt az EGK-hoz való csatlakozás szorgalmazása miatt.

A Kommunista Párt helyzetét Muhri elvtárs pozitívan értékelte, a legutóbbi választások pozícióik némi erősödését jelezték. Kérte, hogy az MSZMP nyújtson még több segítséget a KPÖ vállalatainak²⁰⁴ magyarországi üzleti tevékenységéhez.

Heinz Fischer, Ausztria Szocialista pártja alelnöke, parlamenti frakciójának vezetője úgy nyilatkozott, hogy míg a kancellár Ausztria EGK tagságának ad prioritást, ő személy szerint a szorosabb együttműködés más lehetőségeit is mérlegelendőnek tartja. Elismeréssel szólt az SPÖ és az MSZMP „nem-hivatalos”, de igen sokrétű, a régi

²⁰⁴ Az Osztrák Kommunista Párt gazdasági tevékenységéről lásd Maximilian Graf: *Parteifinanzierung oder Devisenerwirtschaftung? Zu den Wirtschaftsbeziehungen von KPÖ und SED, 1946–1989* In: *Jahrbuch für Historische Kommunismusforschung*, 2014. 229–248. <https://www.kommunismusgeschichte.de/jhk/jhk-2014/article/detail/parteifinanzierung-oder-devisenerwirtschaftung-zu-den-wirtschaftsbeziehungen-von-kpoe-und-sed-1946-1989> (Utolsó letöltés: 2020. június 2.)

munkásmozgalmi hagyományok szellemét is tükröző kapcsolatairól. Javasolta, hogy a jövő év elején kerüljön sor a két párt szakértői között véleménycserére a társadalmi fejlődés perspektíváiról. Kérte Grósz elvtárs segítségét ahhoz, hogy az SPÖ vezetői személyesen is megismerhessék a magyar politikai és gazdasági vezetés „második vonalának” legtehetségesebb fiatal képviselőit.

IV.

Grósz Károly elvtárs az Ausztriában élő magyarok és magyar származásúak képviselőivel találkozáva hangsúlyozta, hogy lezárult az a korszak, amelyben az óhaza és az új hazát talált magyarok kapcsolatát inkább a feszültség, semmint a megértés jellemezte.

A Burgenlandi Magyar Kultúregyesület elnöke²⁰⁵ örömmel üdvözölte az anyaország határain kívül élő magyarsággal való fokozott törődést. A burgenlandi magyarság érdekeinek védelméhez, gondjainak megoldásához még hathatósabb támogatást kért. A hazánk iránt nem lojális szervezeteket összefogó Ausztriai Magyar Egyesületek és Szervezetek Központi Szövetségének főtitkára²⁰⁶ állásfoglalást ismertetett, amelyben – többek között – az 1956-os események átértékelését, valamint a korlátozás nélküli politikai és társadalmi pluralizmus szavatolását kéri. Több felszólaló fejezte ki elismerését bel- és külpolitikai törekvéseink iránt, s hangsúlyozta készségét a magyar–osztrák kapcsolatok bővítésének előmozdítására.

V.

Grósz Károly elvtárs látogatása jó lehetőséget adott arra, hogy a legmagasabb szinten tájékoztassuk az osztrák vezetést, az üzleti köröket és a közvéleményt belső helyzetünkről, a társadalmunk egészét átfogó reformfolyamat eddigi tapasztalatairól, legújabb és előkészületben lévő lépéseiről, politikai és gazdasági intézményrendszerünk megújítására irányuló elképzeléseinkről.

²⁰⁵ Az egyesület elnöke ekkor Szeberényi Lajos felsőlövői (Oberschützen) evangélikus lelkész, tanár volt. Az egyesületről lásd SZÉPFALUSI István: *Lássátok, halljátok egymást! Mai magyarok Ausztriában.* Európai Protestáns Magyar Szabadegyetem, Bern, 1980. 266.

²⁰⁶ A Zentralverband der Ungarischen Vereine und Organisationen in Österreich 21 ausztriai magyar egyesület csúcsszervezeteként 1980. február 9-én alakult meg, a főtitkári posztot ekkor Dr. Deák Ernő történész töltötte be.

A látogatás tapasztalatai szerint az osztrák politikai és gazdasági körök érdeklődéssel és rokonszenvvel viszonyulnak reformtörekvéseinkhez. Érzékelhető volt, hogy politikai és gazdasági stabilitásunkat fontosnak tartják, ami együttműködési készségüket is erősíti. Ugyancsak az együttműködést erősíti a két ország bizonyos problémáinak hasonlósága, az abból következő egymásrautaltság.

A kapcsolatok jövője szempontjából fontos, hogy mindkét részről megerősítést nyert az olyan nagyszabású közös programok megvalósítása iránti érdekeltség, mint a Bős–Nagymarosi Vízlépcső felépítése, az 1995-ös Világkiállítás megrendezése, vagy a határmenti területek együttműködésének jelentős kiszélesítése.

A megbeszélések jó alkalmat adtak arra, hogy árnyalt formában érzékeltessük Ausztriának az Európai Gazdasági Közösséghez történő esetleges csatlakozásával kapcsolatos aggályainkat, szempontjainkra felhívjuk az osztrák fél figyelmét. Ezt a megközelítési módot érezhetően pozitívan fogadták.

Az emigrációval történt találkozó fontos mozzanata, hogy a párbeszédőtől mindeddig a leghatározottabban elzárkózó szervezet is elfogadta a rendezvényre szóló meghívást, s fellépése az alapvető különbségek ellenére sem volt ellenséges vagy sértő.

A látogatás összességében jelentősen hozzájárult a magyar–osztrák kapcsolatok minőségi értelemben vett továbbfejlesztésének megalapozásához.

A jelentést összeállította:
Kovács László
külügyminiszter-helyettes

Jóváhagyta:
Grósz Károly

MNL OL XIX-J-1-j 1988 Ausztria 10-13-380/13. Jelentés a Politikai Bizottságnak és a Minisztertanácsnak Grósz Károly elvtársnak az Osztrák Köztársaságban tett hivatalos látogatásáról. Sokszorosított kiadmány. A jelentést a Politikai Bizottság 1988. november 21-i ülésén tudomásul vette. MNL OL M-KS 288. fond 5/1044. ő. e. 9.

58.

Budapest, 1989. február 3.

**Az MSZMP KB Gazdaság- és Szociálpolitikai Osztályának
tájékoztató jelentése a Politikai Bizottsághoz
a Budapest–Bécs világkiállítás előkészítéséről**

Magyar Szocialista Munkáspárt
Központi Bizottsága
Gazdaság- és Szociálpolitikai Osztály

Belső használatra!

Ikt.szám:
GSzÜ/164/1989.
Látta: Iványi Pál s. k.

Az 1995-ben tartandó, kettős helyszínű világkiállítás megrendezése lehetőségének tanulmányozását a magyar és az osztrák kormányfők 1987. október 26-i találkozásán határozták el. 1988 folyamán megkezdtek az osztrák partnerekkel együttműködve a szükséges nemzetközi jóváhagyás elnyerésének megalapozását és a világkiállítás megrendezésével kapcsolatos hazai teendők kidolgozását.

A kereskedelmi miniszter 1988 decemberében tájékoztatta a kormányt az előkészületekről, valamint a világkiállítás várható ráfordításairól és hozamáról. Az Országgyűlés Kereskedelmi-, Terv- és Költségvetési-, Építési- és Közlekedési, valamint településfejlesztési és Környezetvédelmi Bizottsága december hó folyamán szintén megvitatta a világkiállítás előkészítésének állását. Azóta egy sor társadalmi szerv: MSZMP Budapesti Bizottsága, Magyar Építőművészek Szövetsége, Magyar Urbanisztikai Társaság, a Magyar Gazdasági Kamara, a MTESZ is megtárgyalta. A közeljövőben tájékoztatást kap a világkiállításról a KISZ, a Magyar Demokrata Fórum, az Új Márciusi Front és a FIDESZ is. Az MSZMP Gazdaság- és Szociálpolitikai Bizottsága február 2-i ülésén vitatta meg a világkiállításról készített tájékoztatót.

Az eddigi viták során a legtöbb esetben egyetértettek a világkiállítás megrendezésével. Olyan gazdasági vállalkozásként fogják fel, amely felpezsdítheti a gazdasági életet, kivételes értékű propagandát jelent az országok, a megvalósuló infrastruktúra, közlekedés, szálloda-hálózat, maradandó érték, jelentős idegenforgalmi bevételekhez juthatunk, szívesebben jön a nemzetközi tőke a gyorsabb megtérülés reményében, összességében társadalmilag és gazdaságilag segíthet úrrá lenni a nehézségeinken.

Felmerültek azonban kételyek is a megrendezéssel kapcsolatban: rendelkezünk-e és milyen forrásból a szükséges beruházási eszközökkel, a világkiállítással kapcsolatos

fejlesztés nem megy-e az életszínvonal rovására, nem hátráltatja-e a szerkezetátalakítást, nem erősíti-e tovább a Budapest-centrikusságot az ország egyes területei közötti színvonalkülönbségeket. A világkiállítás pavilonjainak megépítésére három helyszín került szóba: Gazdagrét, Aquincum és Kőbánya. A legalkalmasabb helyszín kiválasztása körül is vita folyik.

A kiállítás nemzetközi jóváhagyása a Nemzetközi kiállítási Iroda (BIE) illetékességébe tartozik. Magyarország és Ausztria 1988. május 19-én nyújtotta be hivatalos írásbeli jelentkezését. Egyetlen versenytárs jelentkezett: Miami (USA). A világkiállítás rendezésének jogát az 1989. május végi közgyűlés ítéli oda. Ezt megelőzően a BIE szakértői áprilisban a helyszínen tanulmányozzák a körülményeket.

A jóváhagyásra jó esélyeink vannak. Példa nélkül álló a kéthelyszínű rendezvény, amely a helsinki záróokmány aláírásának 20. évfordulóján kelet-nyugati együttműködést is jelképezne.

A világkiállítás májusi nemzetközi engedélyezése még nem jelent kötelezettséget annak megrendezésére (tehát ez után is visszaléphetünk), de későbbi visszalépésünk erkölcsi és politikai hátrányokkal járna és megterhelné a magyar–osztrák kapcsolatokat.

A rendezvény a külvilág számára egyetlen világkiállításnak minősül, ezért fontos, hogy egységesen lépünk fel és küszöböljük ki a magyar–osztrák együttműködésből a káros konkurenciát. Ennek biztosítása nem kevés erőfeszítésünkbe kerül. Ilyen megfontolásból a kiállítás mindkét fővárosban azonos alapterületű lesz, a külföldi kiállítók azonos feltételekkel jelenhetnek meg, a látogatók számára mindkét helyszín látogatására érvényes belépőjegy lesz, a világkiállítás ügyeinek intézésére magyar–osztrák vegyesvállalat létesül. A világkiállítás mottója: „Hidak a jövőbe”.

A világkiállítással kapcsolatba hozható ráfordítások három fő területen jelentkeznek. A beruházások jellege, a források természete és a megtérülés módja, mindhárom esetben erősen különböző:

– A szoros értelemben vett világkiállítás (ország- és tematikus pavilonok) fogadására városközpontot kell építenünk, amely hat hónapon át a világkiállítást fogadja, azt követően pedig a budapesti nemzetközi kiállítások és vásárok megrendezésére szolgál. A szükséges ráfordítás mintegy 14 milliárd forint, a vállalkozás várhatóan nyereséges lesz.

– A világkiállítás fogadásához meg kell teremtenünk a szükséges infrastrukturális hátteret, mindenekelőtt a közlekedés és a hírközlés terén. E beruházások egy része már folyamatban vagy kormányzati döntés alatt van (pl. a budapesti autópálya körgyűrű, a lágymányosi Duna-híd stb.). A forrás túlnyomóan költségvetési, de elképzelhető külföldi tőke bevonása is (pl. autópálya építésre, távközlésre). A világkiállítás miatt

előtérbe kerülő infrastrukturális beruházások általában meglévő hiányokat pótolnak, ezért ezekre akkor is szükség lesz, ha semmilyen rendezvényre nem kerül sor. Becsült költségük 45 milliárd forint.

– Idegenforgalmi szálláshelyek, éttermi, üzleti és szórakoztató kapacitások létrehozása, amelyek becsült összege kb. 60 milliárd forint, amelyet alapvetően vállalkezési tőkéből kell finanszírozni. Ehhez 12 milliárd forint költségvetési forrásigény is körvonalazódik. E beruházások iránt a rendezvény első hírére a külföldi tőke érdeklődést mutat. A nyitva tartás hat hónapja alatt az eddigi becslések alapján kb. 15 millió látogatóval számolnak.

A számításokban bizonytalanságot jelent ma még, hogy nem körvonalazódtak a VIII. ötéves terv infrastrukturális beruházásai. Ezért a mai vizsgálatok szerint a világkiállítással kapcsolatban 26-60 milliárd forintos közvetlen költségvetési forrás fedezetlenség mutatkozik (1987. évi áron).

Amennyiben nem tudnánk finanszírozni az eddig feltárt beruházási igényeket, illetve azok jelentős része nem külföldi működő tőke bevonásával vállalkezési alapon, hanem hitelfelvétellel oldódna meg, akkor ez végülis az ország külföldi adósságállományának növelését eredményezné, ami 1990–1995 között átlagosan évi 150-250 millió dollárt tenne ki.

A közölt adatok a gazdagréti helyszínre vonatkoznak. Amennyiben a kiállítást Kőbányán rendeznék, a számítások szerint mintegy 6 milliárd, az Aquincumi pedig 24 milliárd forinttal kerülne többre.

Számításokat végeztek olyan fejlesztési, fenntartási, működtetési feladatok költségeire is, amelyek a világkiállítással kapcsolatosak ugyan, de nem a kiállítás területének közvetlen körzetében merülnek fel. Végrehajtásuk általában szükséges ahhoz, hogy a főváros – és az ország – megfelelő színvonalon tudja fogadni és ellátni a kiállításra érkezőket. (Pl. tömbrehabilitáció, kórház rekonstrukciós program gyorsítása, köztisztasági szolgálat fejlesztése stb.) Ezek együttesen a Fővárosi Tanács előzetes becslése szerint 15-20 milliárd forint többlet-terhet jelentenek.

A világkiállítás budapesti telepítési helyszíne még nem dőlt el véglegesen. A Fővárosi Tanács sok tényező vizsgálata és a legalacsonyabb költségigények alapján hozzájárult Gazdagrét felhasználásához. A végleges döntést azonban a kormánynak kell meghoznia. A Magyar Építőművészek Szövetségének nyílt levelére reagálva a Minisztertanács elnöke ígéretet tett arra, hogy a világkiállítás építészeti megvalósításával kapcsolatos tervpályázat kiírása nem egyetlen helyszínre fog szólni, hanem bármilyen egyéb javaslat is benyújtható, továbbá a tervpályázat tárgyát kiterjeszti a rendezvény-sorozatnak a főváros egészében való elhelyezésére.

A világkiállítás előkészületeinek a helyzetét a Minisztertanács február 9-én tárgyalja.²⁰⁷ Döntésétől függően tájékoztatják az Országgyűlést.²⁰⁸ A Minisztertanács döntését április elején hozza meg,²⁰⁹ majd a tervek szerint kezdeményezik az Országgyűlés állásfoglalását.

Kovács Imre s. k.²¹⁰

MNL OL M-KS 288. fond 5/1051. ö. e. 263-266. Tájékoztató a Politikai Bizottság részére az 1995-re tervezett Budapest-Bécs világkiállítás előkészítésének helyzetéről. Géppel írt tisztázat, a jegyzőkönyv mellélete. A Politikai Bizottság február 7-i ülésén tudomásul vette a jelentést, egyet értett azzal, hogy a Minisztertanács február 9-én megtárgyalja a világkiállítás előkészületeit.

59.

Budapest, 1989. február 15.

**A Külügyminisztérium jelentése a Minisztertanácshoz Németh Miklós,
a Minisztertanács elnöke és Franz Vranitzky szövetségi kancellár
megbeszéléseiről**

Külügyminisztérium
0034/2/1989

Szigorúan titkos!

Németh Miklós elvtárs 1989. február 13-án Nagycenken és Ruszton határmenti munkatalálkozó keretében megbeszéléseket folytatott dr. Franz Vranitzky osztrák szövetségi kancellárral. A négy szemközti, valamint plenáris tárgyalásokon a két kormányfő tájékoztatta egymást országa belpolitikai és gazdasági helyzetéről, áttekintette a magyar–osztrák kapcsolatokat és a nemzetközi helyzet néhány, mindkét országot érintő kérdését.

²⁰⁷ A Németh-kormány 1989. február 9-én a megrendezés mellett döntött, ugyanakkor a végső döntés előtt szükségesnek tartotta, hogy független szakértők gazdaságossági számításokat végezzenek. *Népszabadság*, 1989. február 10., 1.

²⁰⁸ A parlament 1989. március 22-én elfogadta a kereskedelmi miniszter tájékoztatását a világkiállítás előkészületeiről. Még bizonytalanok a világkiállítás pénzügyi forrásai. *Népszabadság*, 1989. március 23., 4–5.

²⁰⁹ A Minisztertanács április 1-jén Somogyi László kormánybiztost bízta meg a világkiállítást előkészítő bizottság vezetésével. A Minisztertanács ülése. *Népszabadság*, 1989. április 2., 1.

²¹⁰ Az MSZMP KB Gazdaságpolitikai Osztályának vezetője (1988–1989).

I.

Németh elvtárs hangsúlyozta: a reformfolyamat átfogó kibontakoztatását és felgyorsítását az tette szükségessé, hogy a korábbi politikai és gazdasági struktúra alkalmatlannak bizonyult az ország fejlődésének biztosítására. Ezért tűztük célul a „pártállam” felszámolását és a demokratikus jogállam megteremtését, a vegyes tulajdonon alapuló szocialista piacgazdaság kialakítását. Aláhúzta a politikai és a gazdasági reformok szoros összefüggését és utalt arra, hogy a politikai területen a legutóbbi időben gyorsabban haladtunk előre, így az összhang érdekében is különösen fontos eredményeket elérni a gazdaságban. Alapvető követelménynek tartjuk a belpolitikai stabilitás megőrzését, ezért a politikai reformokat megfelelő körültekintéssel igyekszünk kezdeményezni és bevezetni.

A gazdasági helyzetről szólva Németh elvtárs az elmúlt év eredményei mellett ismertette a költségvetési hiánnyal, az inflációval kapcsolatos gondokat, utalt a növekvő szociális feszültségekre. Ismertette az 1989-es év legfontosabb gazdasági céljait. Nyomatékosan hangsúlyozta, hogy az előre lépéshez nélkülözhetetlen a gazdasági szerkezet korszerűsítése, amiben számítunk a nemzetközi támogatásra, a külföldi tőke részvételére.

Németh elvtárs tájékoztatást adott a Központi Bizottság február 10–11-i üléséről.²¹¹ Kiemelte a többpártrendszerrel kapcsolatos állásfoglalás jelentőségét, hangsúlyozva, hogy járatlan úton haladunk előre, nincs ezzel kapcsolatos példa, tapasztalat a szocialista világban. Az 1956-os események megítélése körüli vitáról szólva kifejtette, hogy a Központi Bizottság az akkori események bonyolult, összetett jellegéből és a mai helyzet követelményéből kiindulva kereste és találta meg a kompromisszumot.

Vranitzky kancellár hangsúlyozta, hogy az osztrák kormányzat és személy szerint ő is nagy érdeklődéssel és szimpátiával figyelik a magyar reformfolyamatot. Sikéréért persze sokat nem tehetnek, de ami rajtuk áll, megteszik. Elsősorban a kétoldalú kapcsolatok, a gazdasági együttműködés bővítését lehet a magyarországi reformok szolgálatába állítani, de ha egyes konkrét esetekben azt szükségesnek tartjuk, még bizonyos „közvetítői szerepet” is vállalnának harmadik országok vagy országcsoportok felé. Megjegyezte: a reform ütemének meghatározása természetesen a magyar vezetés dolga, de óhatatlanul felvetődik benne a kérdés, nem haladunk-e túl gyorsan előre. A „reform-eufória” veszélyes lehet, számolni kell a társadalmi feszültségekkel és a változtatások idősükségletével, az előrehaladás optimális mértékét kell megtalálni.

Az osztrák gazdaság 1988-ben igen sikeres, a tervezettnél jobb évet zárt. A kilátások ezévre is jók. Különösen nagyeredménynek tartják, hogy immár hosszabb ideje 2%

²¹¹ MNL OL M-KS 288. f. 4/250–252. ó. e. MSZMP Központi Bizottságának kibővített ülése. 1989. február 10–11. A KB tudomásul vette az 1956 átértékeléséről szóló állásfoglalást és állást foglalt a többpártrendszer bevezetése mellett.

alatti inflációs ráta és elviselhető mértékű munkanélküliség mellett tudják biztosítani a gazdasági növekedést.

A kancellár rámutatott, hogy a gazdasági szerkezetváltást folyamatos feladatnak tekintik. Jelenleg főként az államosított ipar struktúrájának átalakítása van napirenden. Csökkentik az állami tulajdon részarányát, ösztönzik a külföldi kooperációkat és a külföldi tőkebefektetéseket. Ugyanakkor az osztrák tőkét is bátorítják a külföldön történő befektetésekre, ez a munkaerőpiac egyensúlyban tartását is segíti.

Az ország pénzügyi helyzetének javítása érdekében stabilizálni akarják a költségvetést. A bruttó társadalmi termékhez mért költségvetési hiányt a korábbi évek 5% feletti értékéről 1991–92-re 2,5%-ra tervezik csökkenteni.

Az 1989. január 1-jével hatályba lépett új adórendszer a legnagyobb változást jelenti ezen a téren a háború óta. Az adóreform lényege, hogy a korábbi adórendszer erős progresszivitását (a személyi jövedelemadóknál 20-62%-ig) úgy a vállalati, mint a személyi jövedelemadóknál csökkentették, aminek fedezetét a korábban kialakult kivételes kedvezmények szövevényes rendszerének megszüntetésével biztosították. Adórendszerük áttekinthetőbbé vált, s mivel az állampolgárok 90%-a a korábbinál kevesebb adót fizet, a lépés javította a társadalom hangulatát is.

A pénzügyi helyzet javítása érdekében igyekeznek megváltoztatni a lakosság takarékosági szokásait. Azt próbálják elérni, hogy pénzüket a gazdaság számára hasznosítható módon takarítsák meg, értékpapírok helyett részvényekbe fektessék.

Az osztrák belpolitikai helyzetről szólva Vranitzky kancellár rámutatott a márciusban három tartományban sorra kerülő helyi választások fontosságára. Az előzetes felmérések a parlamenti pártok közötti erőviszonyokban hosszabb ideje tapasztalt tendenciák folytatódását jelzik; a Szabadság Párt (FPÖ) tovább erősödik, a Zöldek befolyása csökken, a két nagy, a Szocialista Párt (SPÖ) és a Néppárt (ÖVP) helyzete – legalábbis egymáshoz képest – lényegében nem változik.

A kancellár szerint a jelenlegi kormánykoalíció felbomlása az időnként éles viták ellenére sem várható, a szocialista-néppárti kormányzás valószínűleg a jövő évi parlamenti választásokat követően is folytatódik.

II.

Németh Miklós elvtárs meglepedéssel szolt az osztrák intézkedésekről – kedvezményes vámelhánás (GSP), a láttamozás alá vont áruk számának jelentős csökkentése –, amelyek javítják a magyar áruk osztrák piacra jutásának feltételeit. Egyidejűleg szóvá tette a mezőgazdasági termékeink exportját gátló osztrák agrárprotekciónizmust és sürgette a láttamozási eljárás alá vont áruk számának további jelentős csökkentését,

illetve a láttamozási eljárás teljes megszüntetését. Rámutatott arra is, hogy a vállalkozási szerződések keretében Ausztriában dolgozó magyarok munkavállalási engedélyeinek kiadása körüli problémák ellentétesek a kölcsönösen kinyilvánított együttműködési szándékkal, s utalt arra, hogy a hasonló keretekben Magyarországon dolgozó osztrák állampolgárok ügyét mi rugalmasan kezeljük.

A kancellár a magyar áruk osztrák piacra jutása feltételeinek javítását „folyamatos témának” nevezte, amelyen tovább kell munkálkodnunk. Megállapodás született arról, hogy a kérdést a szakértők tovább vizsgálják. A munkavállalási engedélyekkel kapcsolatban a kancellár a kérdés további jóindulatú vizsgálatára tett ígéretet. Németh elvtárs tájékoztatást adott a Budapest-Bécs Világkiállítás előkészületeinek magyarországi menetéről. Javasolta, hogy lehetőleg minél jobban hangoljuk össze a döntési folyamat egyes állomásait, azok időzítését.

Vranitzky elmondta, hogy a két kormányzó párt a közelmúltban közös szándéknyilatkozatot tett a világkiállítás megrendezésének támogatásáról. A közelmúltban döntés született a bécsi kiállítás konkrét helyszínére vonatkozóan. Társasági formában vállalatot hoznak létre, amely a kiállítás felépítéséért és majdani működtetéséért lesz felelős. A vállalkozásnak előbb az Államszövetség és Bécs tartomány lesznek a fő részvényesei, később azonban magánvállalkozókat, főként bankokat is bevonnak, elsősorban a finanszírozás lebonyolítása, s annak biztosítása érdekében, hogy a kiállítás szervezésében és működtetésében „ne uralkodjon el a hivatalnoki szemlélet”. Mindez azt célozza, hogy a világkiállítással összefüggésben ne kerüljön sor később nem hasznosítható beruházásokra, s a rendezvény összességében „önfinanszírozó” legyen.

A kormányfők megállapodtak, hogy közös erőfeszítéseket tesznek a rendezvény külső finanszírozási forrásainak feltárására.

Vranitzky kancellár szerint az osztrák közvélemény jelenleg kevésbé támogatja a világkiállítás ügyét, mint a magyar. Ezért rövidesen széleskörű propagandakampányt indítanak a rendezvény népszerűsítése érdekében. Különösen nagy figyelmet fordítanak a kiállításban közvetlenül nem érintett tartományok támogatásának elnyerésére. A világkiállítás megrendezéséhez Ausztriában nem kell parlamenti jóváhagyás, így a kérdés csak az egyes beruházások megvalósításához szükséges törvényi garanciákkal összefüggésben kerül majd a Parlament elé.

A világkiállítást össze kívánják kötni a kelet-ausztriai térség átfogó fejlesztésével. Ez újabb együttműködési lehetőségeket nyit a szomszédos nyugat-magyarországi régióval. Ennek keretébe illeszkedik a Fertő-tó körzetében kialakításra kerülő közös nemzeti park is.

A korábbi jelzéseknek megfelelően a megbeszélések során osztrák részről felvetették új határátkelőhelyek nyitását. Mindenekelőtt a Fertőújlak–Pomogy-i (Pamhagen) közúti és vasúti, a Fertőrákos–Medgyes-i (Mörbisch) közúti és vízi, valamint

a Körmend–Németújvár-i (Güssing) közúti átkelő megnyitását szorgalmazták. Felve-tődött továbbá a Felsőőr (Oberwart)–Rohonc (Rechnitz) közötti vasúti szárnyvonal Rohonc–szombathelyi – a háború előtt működő – folytatásának újra-üzembehelyezése, s ezzel összefüggésben egy Búcsú–Schachendorf vasúti átkelőhely nyitása. Németh Miklós elvtárs valamennyi javaslat gondos és jóindulatú tanulmányozására tett ígéretet. Egyetértés alakult ki abban, hogy a Fertő-tavi közös nemzeti park kialakításakor, ezen belül, néhány további kis átkelőhelyre lehet majd szükség.

Németh elvtárs tájékoztatást adott a magyar–osztrák határon fennálló műszaki zár felszámolásának menetére vonatkozó terveinkről. Rámutatott arra, hogy az elektro-mos jelzőrendszer megszüntetése a terrorizmus és a kábítószer kereskedelem elleni fellépésben fokozott együttműködést tesz szükségessé, amivel a kancellár egyetértett.

Németh elvtárs vázolta a Sopron környéki vámszabadterületre vonatkozó elképze-léseinket. Hangsúlyozta, hogy bár az magyar területen jönne létre, az osztrák hatóságok, illetve a tőke támogatása nélkül nem valósítható meg. A kérdéstről folyamatosan tájékoztatást adunk, s megfelelő időben szakértői megbeszéléseket is fogunk kezde-ményezni. A kancellár tervünk jóindulatú kezelésére tett ígéretet.

A két kormányfő egybehangzóna megalapozással szövelt a határmenti megyék, illetve tartományok közötti együttműködés bővüléséről, s kinyilvánította szándékát ennek további támogatására. A magyar–osztrák együttműködés szempontjából is pozitívan értékelték az Alpok-Adria Munkaközösség tevékenységét.

III.

Mindkét részről a kelet-nyugati viszony kiemelkedő jelentőségű eseményének minősít-tették az európai biztonsági és együttműködési folyamat bécsi utótalálkozója eredmé-nyes befejezését, a hagyományos leszerelésről, illetve az újabb bizalomerősítő intézke-désekről kezdődő konferenciákat. Egyetértés volt abban, hogy a folyamat és általában a kelet-nyugati viszony fontos területét jelentik a humanitárius kérdések, s mindkét részről aláhúzták a tervezett moszkvai emberi jogi konferencia²¹² jelentőségét.

Németh elvtárs tájékoztatást adott a magyarországi szovjet haderők csökkentésének menetrendjéről, s kiemelte, hogy a kivonásra kerülő szovjet alakulatok jelentős része éppen az ország nyugati területeiről távozik.

Vranitzky kancellár hangsúlyozta, hogy Ausztria gazdasága szorosan kötődik az Európai Közösségek tagországainak gazdaságához. Ezért merült fel a csatlakozás

²¹² A konferencia megnyitására szeptember 10-én került sor. *Népszabadság*, 1991. szeptember 11., 1–2.

gondolata, amit az osztrák lakosság többsége is támogat. Még az idén dönteni akarnak arról, hogy benyújtják-e csatlakozási kérelmüket. Döntő kérdés, hogy az ország semleges státusza összefér-e a közös-piaci tagsággal, mivel a semlegesség fenntartását feltétlen prioritásként kezelik. Megjegyezte, ez nemcsak Ausztria számára kérdés, egyelőre a politikai, sőt biztonságpolitikai integráció felé tartó Európai Közösségek, illetve az egyes tagországok álláspontja sem egyértelmű. Így arra számítanak, hogy amennyiben a csatlakozási kérelem benyújtása mellett döntenek, akkor is hosszú, valószínűleg több évig tartó megbeszélés sorozatra kerül sor Ausztria és az Európai Közösségek között a belépésről. Addig viszont fenntartják EFTA-tagságukat. A kancellár nyomatékosan hangsúlyozta azt is, hogy Ausztria esetleges csatlakozása semmiképp nem károsíthatja a magyar–osztrák viszonyt.

***

A kormányfői munkatalálkozó lehetőséget adott a személyes megismerkedésre és véleménycserére. Kifejezte nagyfokú érdekeltségünket a szomszédos Ausztriával folytatott együttműködésünk további erősítésében.

A találkozó időszerűségét fokozta, hogy arra a Központi Bizottság ülése után került sor. Az arról adott tájékoztatás érezhetően megnyugtatta az osztrák kancellárt, aki jelezte, hogy a magyarországi belső folyamatok felgyorsulásának és ellenőrizhetetlenné válásának veszélye komoly aggodalmakat keltett az osztrák vezetésben.

A Magyarország és Ausztria közötti kapcsolatok továbbfejlesztését illetően egybehangzóan fogalmazódott meg az az igény, hogy az együttműködést átgondoltan, a realitások messzemenő figyelembevételével célszerű fejleszteni.

Németh Miklós elvtárs megerősítette Vranitzky kancellár 1989. évi hivatalos magyarországi látogatásra szóló meghívását. Egyetértés volt abban, hogy a jövőben érdemes szükség szerint gyakoribbá tenni a rövid, kötetlen munkatalálkozókat.

A jelentést összeállította:
Kovács László s. k.
külügyminiszter-helyettes

Jóváhagyta:
Németh Miklós s. k.

MNL OL XIX-J-1-j 1989 Ausztria 10-13-0034/2. Jelentés a Minisztertanácsnak Németh Miklós elvtárs és dr. Franz Vranitzky, az Osztrák Köztársaság szövetségi kancellárjának határmenti munkatalálkozójáról. Sokszorosított kiadmány.

60.

**Budapest, 1989. február [28. előtt]²¹³
A belügyminiszter előterjesztése a Politikai Bizottsághoz
a határőrizet hosszú távú feladatairól**

Belügyminiszter

Szigorúan titkos!

I.

A BM határőrség alárendeltsége, feladata, szervezete

A határőrség a Belügyminisztérium szerve, egyben a fegyveres erők része. Alapfeladata a Magyar Népköztársaság államhatárának őrzése, jogellenes átlépésének megakadályozása, a határforgalom ellenőrzése, a határrend fenntartása.

A határőrség alapfeladatai több évtizede nem változtak. A feladatok tartalma, fontosságának megítélése, végrehajtásának módja viszont a nemzetközi és belpolitikai helyzethez igazodva, a hazánkban végbemenő társadalmi átalakulással összhangban módosult. Ez szükségessé tette a határőrség erőinek átcsoportosítását, a belső tartalékok folyamatos feltárását és hasznosítását.

A határőrség jelenlegi szervezete (1. sz. melléklet)²¹⁴ fő vonásaiban az MSZMP Politikai Bizottsága 1970. októberi határozatának megfelelően alakult ki, bár felépítése alapvetően akkor és azóta sem változott.

Létszám (2. sz. melléklet)²¹⁵ 1971. óta kismértékben – 140 hivatásos, 484 polgári és 631 sorállományú, összesen 1255 fő létszámmal – növekedett. Ezt a létszámot az újlag belépő feladatok végrehajtására használták fel.

A hazánk külkapcsolataiban bekövetkezett változások, az idegenforgalom növelésére tett intézkedések, a külföldre utazásról és az útleveletről szóló új jogszabályok szükségessé tették a határőrség szervezetének és feladatrendszerének ismételt áttekintését, továbbá feladatok kimunkálását. Indokolja ezt az is, hogy változott a határsértést megkísérlők összetétele, módosult a tiltott határátlépés politikai és jogi megítélése.

²¹³ Az előterjesztésen nem szerepel napi dátum, így a Politikai Bizottság ülésének időpontja szolgált támpontul a dátum megállapításához.

²¹⁴ Nem közöljük.

²¹⁵ Nem közöljük.

II. Határőrizet

A határőrizet a nehéz szolgálati körülmények ellenére is megbízható. Államhatárunkon törvényes rend van, melyet a szomszédos államok illetékes szervei is pozitívan értékelnek.

A határőrizet rendszere és módszere mindig a belpolitikai helyzet és a nemzetközi körülmények függvényében alakult. Az 1950-es évek első felében az osztrák és a jugoszláv határon aknamező, drótakadályok és 15 km-es határövezet fenntartásával végezték az államhatár totális őrizetét. 1956-tól az aknamező és a határövezet délen megszűnt, de az 500 m-es határsávban érvényben maradtak a korlátozó rendszabályok.

A Politikai Bizottság 1965-ben határozatot²¹⁶ hozott osztrák viszonylatban is a műszaki zár és a 15 km-es határövezet megszüntetésére. Helyette 1970-re a határtól 1–2 km távolságra, azzal párhuzamosan szovjet mintájú, SZ-100 típusú gyengeáramú elektromos jelzőrendszer épült ki, és üzemel jelenleg is. Az államhatár és az elektromos jelzőrendszer közötti területre – a határsávba – csak külön engedéllyel lehet belépni.

A határőrségnek más határszakaszokon technikai jellegű mozgást korlátozó eszközei nincsenek. Az élő erők, eszközök túlnyomó része nyugati és déli viszonylatban kerül alkalmazásra, román, szovjet és csehszlovák viszonylatban a határőrizet erői szinte jelképesek.

A határsértést megkísérlők száma az 1960-as években 2500 fő/év körül alakult, az 1980-as évek elején 1000-1300 fő/évre csökkent, az utóbbi két esztendőben viszont dinamikusan emelkedett. Míg a korábbi évtizedekben a határsértést megkísérlők túlnyomó többsége magyar állampolgár volt, addig 1987-ben 84%, az elmúlt évben pedig már több mint 97% külföldi. Befelé döntően román állampolgárok, kifelé román és NDK állampolgárok alkotják a határsértők többségét (3.sz. melléklet).²¹⁷ A határőrség elfogja a határsértők 95-97%-át. Ezt az eredményt úgy érte el, hogy az államhatár őrizetében az elmúlt évtizedben figyelemre méltó technikai fejlesztés nem történt, fegyverzete és felszerelése nem elég korszerű, az őrsők létszáma folyamatosan csökkent.

A nyugati határszakaszon az elektromos jelzőrendszer segítségével a határsértők 93-95%-a kerül elfogásra. Ennél valamivel gyengébb a jugoszláv viszonylat elektromos jelzőrendszerre nem támaszkodó határőrizeti rendszerének eredményessége, 85-92%-os.

Az elmúlt 20 évben az elektromos jelzőrendszer segítette a nyugati államhatár megbízható őrizetét, létjogosultsága azonban ma már kérdéses. A jelzőrendszer és

²¹⁶ Lásd a 29. számú dokumentumot.

²¹⁷ Nem közöljük.

a határsáv, valamint a határvizeken meglévő korlátozások további fenntartását sem a nemzetközi, sem a belpolitikai helyzet nem indokolja. Az idegenforgalom elől vonzó területeket zár el, akadályozza a (határsávi) területek fejlesztését, a nemzetközi tárgyalásokon bírálat tárgyát képezi. Zavarja a gazdálkodást, az érintett helyi lakosság számára diszkriminatív helyzetet teremt.

Az elektromos jelzőrendszer fenntartását ma már határőrizeti szempontok sem indokolják: a határőrség nyugati viszonylatban a határsértők 80-90%-át már az elektromos jelzőrendszer előtt, a mélységben elfogja. Elektromos jelzőrendszer segítségével évente 100-120 fő határsértőt fognak el. A jelzőrendszer azonban állati érintésre is reagál. Évente mintegy 10 ezer esetben a vadaktól eredő jelzés a személyi állományt fáradttá, fásulttá teszi.

Az elektromos jelzőrendszer műszakilag is elavult, üzemeltetése nem gazdaságos, másfél, két év múlva teljes felújításra szorul. A fentiek figyelembevételével kidolgoztuk a jelzőrendszer felújításának, új eszközzel történő kiváltásának és megszüntetésének változatait, felmértük azok költségeit (4. sz. melléklet).²¹⁸

A vizsgált alternatívák közül – mind politikai, mind gazdasági szempontból – a legcélszerűbb változat az elektromos jelzőrendszer felszámolása. Ilyen döntés esetén célszerű az lenne, ha az elektromos jelzőrendszer elbontását a Magyar Néphadsereg műszaki alakulatai hajtanák végre. A Magyar Néphadsereg ezt vállalja, ha munkaköltségeit számára külön biztosítják. Az elektromos jelzőrendszer megszüntetése azonban nemcsak technikai és belpolitikai kérdés; megvalósításával megbomlik a Varsói Szerződés tagállamainak egységesen elektromos jelzőrendszerre épülő határőrizeti rendszere, amely eddig csak Jugoszlávia felé volt nyitott. Várható, hogy az elektromos jelzőrendszer felszámolására vonatkozó politikai döntés meghozatala kedvezően befolyásolja az Ausztriával és más nyugati államokkal fenntartott gazdasági, idegenforgalmi kapcsolatok alakulását, de hátrányosan érintheti az egyes szocialista országokból, főleg az NDK-ból hazánkba látogató turista forgalmat.

A határőrizeti korlátozások nincsenek összhangban az új útlevéltörvény rendelkezéseivel, ellentétesek több szomszédos ország gyakorlatával is. A határsávi, a határvízi engedélyek iránti kérelmek elbírálása, a határsávba történő be- és kiléptetés, az ott tartózkodás ellenőrzése felesleges terheket ró a határőrségre, a rendőri szervekre és az állampolgárookra.

A nyugati határszakaszon tett intézkedésekkel egyidőben a déli viszonylatban is meg kell szüntetni az 500 m-es határsávot és a nyomsávot. Ennek fenntartását Magyarország és Jugoszlávia közötti viszony nem indokolja. (Ezt akkor is célszerű megtenni, ha nyugati viszonylatban változatlan marad a határőrizet rendszere.)

²¹⁸ Nem közöljük.

A határsáv, illetve a kapcsolatos adminisztratív korlátozások megszüntetése a belügyminiszter hatáskörébe tartozik. A Belügyminisztérium tevékenységéről vagy az államhatárokról és határőrizetről készülő törvényben a határőrség jogait, kötelezettségeit a kialakult helyzethez kell igazítani.

A jelzőrendszer megszűnését követően a határőrizeti feladatok a hagyományos, más viszonylatokban jelenleg is eredményesen alkalmazott módszerekkel oldható meg. Ehhez az úthálózatot részben ki kell építeni, illetve fel kell újítani. A legfontosabb irányokban új jelzőkészülékeket, infra eszközöket kell rendszerbe állítani, tovább kell fejleszteni a híradórendszert, valamint az őrsöket a határőrizetet segítő egyéb eszközökkel kell ellátni.

Az elektromos jelzőrendszer megszüntetése esetén – a javasolt intézkedések ellenére is – várhatóan nő a tiltott határátlépések száma. A határőrizet jelenlegi eredményességét és a határsértők összetételét tekintve azonban ez politikai problémákat nem okoz, az állam- és közbiztonság, a közrend helyzetét gyakorlatilag nem befolyásolja.

Az elektromos jelzőrendszer felszámolásával együtt indokolt a nyomsáv megszüntetése, jóllehet ezzel megszűnik a határsértések számának viszonylag pontos megállapíthatósága. A nyomsáv fenntartásának, vagy egy új nyomsáv létesítésének ráfordításai nem állnak arányban a hasznosítható információkkal.

A szocialista országok viszonylatában a jelenleg meglévő határőrizeti rendszert az elkövetkezendő években nem indokolt módosítani. A határőrség és a szomszédos országok szervei között kialakult viszony megfelel a határőrizeti követelményeknek, a kétoldalú egyezményeknek. Az ismert problémák miatt ettől eltérő helyzet van a magyar–román határon.

III.

Határforgalom-ellenőrzés

A hazánk nemzetközi kapcsolataiban, a belpolitikában, az utazási feltételekben végbement változásokkal összhangban a határforgalom az 1960-as évek közepétől dinamikusan növekedett és ellenőrzése ma már a határőrség feladatrendszerén belül meghatározóvá vált.

A határon végrehajtott útlevel ellenőrzések száma az 1960. évi 2,4 milliőről 1988-ra 62,8 millióra, az ellenőrzött járművek száma 2,8 milliőről közel 18 millióra emelkedett. A világútlevel bevezetésének hatására az elmúlt évben kiugróan, 61%-kal nőtt az osztrák határszakaszon a forgalom. Ebben a viszonylatban 1988-ben mintegy négyszer

annyi magyar állampolgár utazott ki, mint egy évvel korábban (5., 6., 7. sz. melléklet).²¹⁹

A határátkelőhelyeken nőtt a tiltott határátlépést megkísérlők száma, az ember- és árucsempész tevékenység, szaporodtak a nemzetközi terrorizmusra utaló jelzések és a kábítószer kereskedelem lebonyolítására utaló adatok.

A megváltozott helyzetnek megfelelően, hosszú távra alapvetően szabályozott együttműködés jött létre a vám- és pénzügyőrséggel. A mai helyzetben azonban a vám- és pénzügyőrségnek jelentősen több időt kell fordítania a vámenellenőrzésre, mint a határőrségnek az útlevél ellenőrzés végrehajtására.

A Belügyminisztérium és a határőrség vezetése, a határforgalom lebonyolítását végző többi szervvel együttműködve intézkedéseket tett arra, hogy a határforgalom ellenőrzése gyorsabb és kulturáltabb legyen, de érvényesüljenek az állam- és közbiztonság követelményei is.

A FEP-ek szervezetszerű létszáma – főleg az őrsökről történő átcsoportosítással – az 1960. évi 584 főről 2918 főre növekedett. A nyári nagy forgalom időszakában – ami egyre inkább átnyúlik az őszi, téli időszakra is – a FEP-ek mintegy 250 fővel kerülnek megerősítésre.

Az útlevélkezelést kb. 90%-ban – eltérően a baráti és a nyugati országok gyakorlatától – sorállományú határőrök hajtják végre. A sorállományú 18–21 éves fiatalokat 11 hét alatt készítik fel a feladatok végrehajtására, akik idegen nyelvismerettel és gyakran érettségivel sem rendelkeznek. Bár a sorállományú útlevélkezelők lelkiismeretesen dolgoznak, munkájuk színvonala, mennyisége és minősége nem érheti el a hivatás-szerűen ezzel foglalkozók teljesítményét.

Az ellenőrzéssel szembeni követelmények és az ehhez kapcsolódó módszerek az 1960–70-es években kerültek bevezetésre. A feladatok azóta többszörösére növekedtek. A gyorsabb, kulturáltabb ellenőrzésnek gyakran hiányoznak a személyi, technikai, épület, út feltételei. Az átkelőhelyek jelentős része a korábbi évtizedekben épült, a jelenleginél jóval kisebb forgalomra tervezve. A létszámfejlesztések ellenére a legtöbb FEP-en szervezeti feszültségek vannak. Az állomány napi munkaideje a megengedett 8 óra helyett szezonidőben 10–12 óra, szabadnapjait és más jogos járandóságait az év jelentős részében nem tudják biztosítani.

A határforgalom gyorsítására, az állam- és közbiztonsági feladatok eredményesebb támogatására, szükséges adatok regisztrálására, továbbítására megkezdődött a számítástechnikai eszközök rendszerbe állítása a legfontosabb nyugati és déli FEP-eken, valamint a Budapesti Légi- és Folyami FEP-en.

²¹⁹ Nem közöljük.

Figyelembe véve az idegenforgalom fejlesztésére vonatkozó politikai, gazdasági elképzeléseket, az út-, vasúthálózat, valamint a folyami és légiközlekedés fejlesztési terveit, az előre látható gazdasági, kulturális és sportrendezvényeket, az 1995-ös világhiállítás esetleges megrendezését és a szocialista országokban folyó politikai kibontakozás hatásait, az idegenforgalom további növekedésével számolunk.

A növekvő határforgalom ellenőrzéséhez az alábbi feladatok megoldása és feltételek megteremtése szükséges:

a) A Belügyminisztérium hozzákezdett az ellenőrzéssel szemben támasztott állam- és közbiztonsági követelmények felülvizsgálatához, átdolgozásához. Az egyszerűsítés lehetséges területei: a magyar állampolgárok utazásához szükséges statisztikai lap megszüntetése; a határfigyelőzetési [!] és jelentőszolgálati feladatok csökkentése, elrendelésének megszigorítása, továbbá – a technikai fejlesztés megvalósításától függően – a külföldi állampolgárok be- és kiutazó lapjainak megszüntetése. Figyelembe kell venni ugyanakkor, hogy az ilyen feladatok végrehajtása nemcsak a Magyar Népköztársaság, hanem a Varsói Szerződés tagállamainak biztonságát is szolgálja.

b) Javítani kell a személyi feltételeket, biztosítva azt, hogy az állomány a forgalom ellenőrzését törvényes munkaidőben és feltételek között oldja meg. A jövőben célszerű valamennyi sorállományú útlevelező beosztás hivatásos státussá történő átminősítése. A szolgálati érdek mellett a sorállomány kiváltását az 1990-es években jelentkező demográfiai apály is indokolja. A sorállomány kiváltása 1990–1996 között évi 200, összesen 1400 státus átminősítést jelentené. Az átminősítés költségei a népgazdaságban csak fokozatosan teremthetők meg, ezért az átminősítést először a nyugati viszonylatban dolgozó nagyforgalmú FEP-eken indokolt végrehajtani.

A sorállományú útlevelező beosztások hivatásos munkakörre minősítésének pénzügyi kihatása meghaladja a Belügyminisztérium lehetőségeit – az Országos Tervhivatal és a Pénzügyminisztérium külön véleményétől eltérően –, a Belügyminisztérium költségvetéséből nem gazdálkodható ki, nem csoportosítható át. A javasolt módosítás jelentős teherterelt jelent a népgazdaság részére, azonban eredménye is a népgazdaság területén jelentkezne.

Amennyiben az útlevelezést továbbra is alapvetően sorkatonákkal kell végrehajtani – a határforgalom várható növekedését is figyelembe véve –, a forgalomellenőrzés gyorsaságának, kulturáltságának és biztonságának javítása csak korlátozott mértékben valósítható meg.

c) Javítani kell a határforgalom ellenőrzésének technikai feltételeit. Jelenleg már működik a kisszámítógépes rendszer 4 határátkelőhelyen és 5 helyen telepítés alatt áll.

A későbbiek során biztosítani kell a jugoszláv határszakasz további 12 FEP-jének, valamint a román, a szovjet és a csehszlovák viszonylatú 17 FEP-nek a mikroszámítógépes ellátását.

Tervezzük a magyar állampolgárok új úti okmányainak automatikus gépi olvasását biztosító számítógépes berendezés kifejlesztését, beszerzését és szolgálatba állítását.

A vonatokon menet közben történő biztonságos és gyors útlevél ellenőrzés érdekében is fejlett, de kisméretű technikai eszközök beszerzését kell tervbe venni. Ebben az esetben megnyílna a lehetőség a vonatokon történő vízumkiadás feltételeinek – hosszabb távlatokban történő – kialakítására is.

d) A szomszédos országok határforgalom-ellenőrző szerveivel történő együttműködés keretében – a politikai, gazdasági kapcsolatok függvényében – kezdeményezni kell a forgalom egyoldalú kezelésének bevezetését. Osztrák viszonylatban fel kell készülni olyan vonatok ellenőrzésére is, melyek a határon nem állnak meg.

e) Tovább kell fejleszteni a határforgalom ellenőrzésében résztvevő szervek együttműködését. Célszerű lenne – és ez az európai gyakorlat is –, ha az utasok csak meghatározott hivatalos ügyeket intéznének a határállomáson és minden mást a határátkelőhelyektől távolabb, vagy az ország mélységében rendeznének.

f) A javaslatok megvalósítása mellett is szükséges a nemzetközi úthálózat fejlesztésével összefüggő új FEP-ek létesítése, illetve a meglévők közül néhánynak a bővítése is. A határőrség tapasztalatai és az építésben, fenntartásban illetékes vám- és pénzügyőrség tervei szerint a legsürgősebb feladat a soproni határátkelőhely megépítése lenne, amelynek tervei elkészültek.

g) A feladatok személyi és tárgyi feltételeinek megoldásához a határőrség részére a VIII. ötéves terv időszakában kb. 500 fő létszámfejlesztést és a költségeket biztosítani kell.

IV.

Határozati javaslat

A Politikai Bizottság

1. Elfogadja az előterjesztést²²⁰, elismeri a határőrség eddigi eredményes tevékenységét. Továbbra is kiemelt jelentőségű a Magyar Népköztársaság államhatárának megbízható őrizete, a határforgalom gyors, kulturált és biztonságos ellenőrzése, a határrend fenntartása.

²²⁰ A Politikai Bizottság február 28-i ülésén a határozati javaslatot kisebb változtatásokkal elfogadta. MNL OL M-KS 288. fond 5/1054. ö. e. 58–59.

Szükség van a határőrség munkájának további korszerűsítésére és a változó politikai, társadalmi feltételekhez igazodó határőrizeti és határforgalom-ellenőrzési módszerek kialakítására.

2. Egyetért azzal, hogy a határőrség a nyugati és a déli viszonylatban is az állampolgárokra vonatkozó korlátozó intézkedések megszüntetésével valósítsa meg az államhatár eredményes őrizetét. Szükségesnek tartja a határsáv, a határvizekkel kapcsolatos korlátozások felszámolását; az elektromos jelzőrendszer megszüntetését és 1991. január 1-jéig történő lebontását; nem tartja indokoltnak a nyomsáv fenntartását sem nyugati, sem déli viszonylatban. Az államhatárról és a határőrizetről készülő törvényben pontosan rögzíteni kell azokat az intézkedéseket, amelyeket a határőrség az államhatár biztonságos őrizete érdekében foganatosíthat.

Egyetért azzal, hogy az elektromos jelzőrendszer felszámolását a Magyar Néphadsereg alakulatai hajtsák végre. Az új határőrizeti rendszer megvalósításához szükséges pénzügyi igényeket a HM és BM részére külön biztosítsák.

3. A forgalomellenőrző pontokon végzett tevékenység minőségének javítása érdekében szükségesnek tartja, hogy a sorállományú útlevélkezelők fokozatosan hivatásos tiszthelyettesekkel kerüljenek kiváltásra 1990–1996 között, így a határőrség sorállománya évente 200 fővel, összesen 1400 fővel csökkenjen, hivatásos állománya hasonló ütemben nőjön. A költség-különbözetet a BM Határőrség részére a költségvetés biztosítsa.

4. A határőrség szervezetében és létszámában jelentősebb változtatást nem tart indokoltnak. Szükségesnek tartja a határforgalom-ellenőrzés további gyorsítását, kulturált-ságnak javítását. Ennek érdekében indokolt az átkelőhelyek áteresztő képességének javítása, a legjelentősebb irányokban új határátelőhelyek építése, egyetért a biztonságra vonatkozó követelmények felülvizsgálatával, ésszerű csökkentésével.

5. Egyetért a FEP-ek számítástechnikai eszközökkel való folyamatos ellátásával az ehhez szükséges létszám biztosításával.

6. Kezdeményezi, hogy a kormány a határozatban foglaltak megvalósítására tegyen megfelelő intézkedéseket. A tervezett intézkedések előtt a Belügyminisztérium, a Külügyminisztérium és a Kereskedelmi Minisztérium a leginkább érintett országok illetékes szerveit tájékoztassa az elhatározott lépéseinkről és folytassa le az indokolt tárgyalásokat. Ha szükséges, ezek kimeneteléről a kormány döntése előtt a Politikai Bizottság kapjon tájékoztatást.

7. A területi pártszerveket felhívja a határőrség feladatainak támogatására.

Megjegyzés:

Az előterjesztés tervezetét koordináltuk a Honvédelmi-, a Kereskedelmi-, a Külügy- és a Pénzügyminisztériummal, valamint az Országos Tervhivatallal. Javaslataink főbb irányjaival valamennyien egyetértének.

Az Országos Tervhivatal és a Pénzügyminisztérium véleménye szerint a jövőt illetően az összbülgői tevékenység finanszírozására az 1989. évi kiadások reálértékének szinten tartása, kedvező esetben kismértékű növelése prognosztizálható.

Megítélésük szerint a Belügyminisztériumnak saját hatáskörben kell meghatároznia azokat a területeket, amelyek fejlesztése elsődleges feladat. Javasolták olyan koncepció kialakítását, amely a jelenlegi kiadási keretek között teszi lehetővé az új körülményekhez való alkalmazkodást, a módosuló feladatok teljesítését.

A Belügyminisztérium és a határőrség vezetése a korábbiakban is kiemelt figyelmet fordított a tartalékok feltárására és hasznosítására. A felsorolt új feladatok végrehajtása, illetve a tennivalók ilyen nagyarányú változása azonban már csak a feltételek központi biztosításával oldható meg (8. számú melléklet).²²¹

Dr. Horváth István s. k.

MNL OL M-KS 288. fond 5/1054. ó. e. 99–108. Előterjesztés az MSZMP Politikai Bizottságához a határőrizet hosszú távú feladataira. Géppel írt tiszttzat, a jegyzőkönyv melléklete. A Politikai Bizottság 1989. február 28-i ülésén Kárpáti Ferenc előterjesztésében megtárgyalta a jelentést és Pozsgay Imre, Németh Miklós, Grósz Károly hozzászólását követően tudomásul vette a benne foglaltakat.

61.

Budapest, 1989. március 7.

A Külügyminisztérium feljegyzése Heinrich Neisser kancelláriai miniszter budapesti tárgyalásairól a közös világkiállítás előkészületeiről

Szigorúan titkos!

Külügyminisztérium
Észak- és Közép-Európai
Fejlett Tőkés Országok Főosztálya
Krausz György
001426/1989.

Kapja:
Várkonyi, Horn,
Kovács, Gulyás elvtárs

²²¹ Nem közöljük.

Tárgy: Dr. Heinrich Neisser osztrák kancellári miniszter látogatása

1989. március 6-án, Budapesten tartózkodott dr. Heinrich Neisser miniszter, aki az osztrák kormányban a regionális kérdések és a közigazgatási reform felelőse, s megbízást kapott az 1995-re tervezett Budapest-Bécs Világkiállítás előkészületeinek kormány szintű koordinálására is. A minisztert elkísérte Michael Reinprecht, a Kancellári Hivatal munkatársa is. Budapesti tárgyalásain részt vett dr. Franz Schmid budapesti osztrák nagykövet.

A minisztert fogadta dr. Horváth István belügyminiszter, Derzsi András közlekedési, hírközlési és építési miniszter és dr. Varga Miklós, a Környezetvédelmi és Vízgazdálkodási Minisztérium államtitkára. Az osztrák nagykövetség szervezésében Neisser miniszter sajtókonferenciát²²² tartott.

Horváth István elvtárs tájékoztatást adott a belügyminisztériumi átszervezésről, melynek során a területrendezés és – tervezés az Építésügyi és Városfejlesztési Minisztériumtól a Belügyminisztériumhoz került.

Neisser miniszter elmondta, hogy őt a sajtóban „világkiállítási miniszter”-nek titulálják, de hozzá tartozik az osztrák szövetségi állam és a tartományok közötti bonyolult viszony, a közigazgatási reform, a két koalíciós partner közötti feszültségek elhárítása, valamint a regionális politika, a határon túlmenő területi kérdéseket is beleértve.

Neisser kifejtette, hogy Ausztria az Európai Közösségekhez való közeledés ellenére egyre nagyobb érdeklődést tanúsít hazánk iránt. Hangsúlyozta a tervezett Fertő-tavi közös nemzeti park jelentőségét a világkiállítás szempontjából is. Ezzel kapcsolatban érdeklődést mutatott a műszaki zár tervezett lebontása, a határátlépés gyorsítására irányuló törekvések iránt. Megemlítette, további határátkelőhelyek nyitására is szükség lesz.

Horváth elvtárs érdeklődésére a miniszter késznek mutatkozott a közigazgatás reformjára vonatkozó elképzelések és összegyűjtött tapasztalatok átadására, s konzultációk folytatására e témában a magyar féllel. Neisser javasolta, hogy egy magyar szakértő tartson előadást Bécsben erről. Megkérdezte, ki a felelős Magyarországon a katasztrófa elhárításért. Horváth elvtárs közölte, hogy nálunk ezt csak megyei szinten rendezték megnyugtatóan. Megkaptuk az erre vonatkozó osztrák–nyugatnémet megállapodás szövegét, a kérdést napirenden tartjuk és visszatérünk az osztrák javaslatra.

Derzsi elvtársnál Neisser aziránt érdeklődött, hogy a világkiállítás előkészítésével kapcsolatban mely témák fognak az új minisztériumhoz és személy szerint Derzsi

²²² Ausztria-ház nyílik Budapesten? Heinrich Neisser tárgyalásai hazánkban. *Népszabadság*, 1989. március 7., 5.

elvtárshoz tartozni, milyen infrastrukturális beruházásokat látunk szükségesnek, s van-e már költségbecslésünk.

Derzsi elvtárs elmondta, hogy a márciusi parlamenti ülés után kormánybiztos kinevezésére²²³ kerül majd sor, de a világkiállítás beruházásainak előkészítéséért több tárca lesz felelős: a teljes közlekedési, távközlési infrastruktúra, a területrendezés, az építési feladatok az új minisztérium hatáskörébe tartoznak. Az a célunk, hogy megközelítsük a bécsi infrastruktúrát. Még nem dönt el, hol legyen a világkiállítás centruma Budapesten. Már most nyilvánvaló, hogy elengedhetetlenül szükséges a Hegyeshalom–Tatabánya közötti teljes autópálya kiépítése, a Budapest–Bécs vasútvonal korszerűsítése (160 km/óra sebesség elérésére), a repülőtér megépítése, a távbeszélő-hálózat korszerűsítése és jelentős bővítése. Budapesten szükség van egy további Duna-híd megépítésére és a metróvonal meghosszabbítására a vásár területéig. A beruházást nem az állami költségvetésből egyszeri beruházásként kívánjuk megvalósítani, hanem vállalkozási alapon több vállalat beruházásainak koordinálásával.

Neisser megkérdezte, igaz-e, hogy a franciák ajánlatot tettek volna gyorsvasút kiépítésére Bécs és Budapest között, végleges-e a döntés a Tatabánya és Hegyeshalom közötti autópálya vonalvezetéséről, szó van-e az autópálya és a vasút kiépítéséről a szovjet határig, van-e tervünk a Duna, mint közlekedési útvonal hasznosítására.

Derzsi elvtárs közölte, a franciák valóban tettek javaslatot, de pontosítani kell a finanszírozás módját. A Tatabánya–Hegyeshalom közötti autópálya vonalvezetése eldőlt, kész a költségvetés, készülnek a részletes tervek. A kivitelezésre a közeljövőben nemzetközi tendert írunk ki. A Duna mind a Budapest–Bécs-forgalomban, mind a belső közlekedésben fontos szerepet tölt be. Ezzel kapcsolatos egy dunai kikötő megépítése. Derzsi elvtárs hangsúlyozta, hogy magyar szempontból nagyon fontos lenne az ország keleti felének bekapcsolása. Ezzel kapcsolatos elképzeléseink összegyűjtése folyamatban van. 1995-ig újra meg akarjuk nyitni a belföldi légi járatokat. Az ezredfordulóig hárommillió új telefonvonal-kapacitás kiépítését tervezzük. Reális lehetőséget látunk arra, hogy ennek 50%-át 1995-ig megvalósítsuk. Köszönetét fejezte ki az osztrák vállalatok közreműködéséért a szombathelyi telefonközpont megvalósításában. Neisser ehhez hozzáfűzte, hogy az osztrák vállalatok továbbra is érdekeltek a magyar telefonhálózat bővítésében. Lehetőséget látnak közös tervező és kivitelező vállalat létrehozására.

Egyetértés volt abban, hogy a világkiállítással kapcsolatos tájékoztatási és propaganda tevékenységet össze kellene hangolni. Elsősorban propaganda-tevékenységet, de a párizsi döntés után szükség lenne arra is, hogy a kormánytagok egymás

²²³ 1989 márciusától Somogyi László, volt építészeti miniszter, 1990 márciusától Baráth Etele államtitkár töltötte be a kormánybiztosi posztot.

országában is lépjenek fel a közvélemény előtt. Neisser kérdésére Derzsi elvtárs végül elmondta, véleménye szerint a parlament el fogja fogadni a világkiállításra vonatkozó előterjesztést.

Varga Miklós elvtárs részletesen tájékoztatta a minisztert a magyar–osztrák vízügyi és környezetvédelmi együttműködésről. Neisser hangsúlyozta, a környezetvédelmi együttműködés jelentőségét. Az osztrák fél azon munkálkodik, hogy megteremtse a Fertő-tavi közös nemzeti park megvalósításának pénzügyi feltételeit. Szeretnék, ha a nemzeti park jó idővel a világkiállítás előtt megnyílna.²²⁴

Végül Neisser miniszter aziránt érdeklődött, hogy a magyar környezetvédelmi mozgalmakkal milyen a Hivatal kapcsolata.

Varga elvtárs kifejtette, hogy a Bős-Nagymarosi Vízlépcső kérdése kivételével konstruktív együttműködés alakult ki a „zöldekkel”, a vízlépcsőrendszer kérdése azonban inkább politikai jellegű „szakítópróba” jelleggel bír.

K[rausz] Gy[örgy] s. k.

Kovács László s. k.

MNL OL XIX-J-1-j 1989 Ausztria 10-13-001426. Feljegyzés. Géppel írt tisztázat.

62.

Bécs, 1989. április 19.

**Nagy János nagykövet és Bíró János főkonzul jelentése
a magyar–osztrák konzuli kapcsolatok fejlődéséről
és időszerű kérdéseiről**

Szigorúan titkos!

Bécs, 1989. április 19.

Mellékelten felterjesztem Dr. Biró János főkonzul összefoglaló jelentését a nagykövetség Konzuli Osztályának 1988. évi munkájáról és a magyar–osztrák konzuli kapcsolatok alakulásáról. A jelentésben foglaltakkal egyetértek.

1988. eleje óta merőben új helyzet van az utasforgalomban.

A „világablak” bevezetése (a „világútlevél” kifejezés ellen egyfolytában berzenkedek, hiszen maga az útlevél már korábban is érvényes volt a világ összes országára)

²²⁴ A Fertő-Hanság és az Osztrák Neusiedler See–Seewinkel Nemzeti Parkok közös megnyitására 1994. április 24-én került sor. Osztrák–magyar csúcs lovas hintóban. *Népszabadság*, 1994. április 25., 1.

jelentősen megnövelte a Konzuli Osztályra háruló feladatokat, amelyeknek – és a klaszszikus konzuli feladatoknak – ott dolgozó elvtársaink becsülettel, színvonalasan, időt és energiát nem kímélve tettek eleget. Ennek köszönhető, hogy az otthoni nyugtalan légkör ellenére sem tett senki érdemi panaszt a Konzuli Osztály munkájára, köszönetet viszont szép számmal kaptunk.

Most már nincs értelme azon meditatálni, hogy nem lehetett volna-e körültekintőbben bevezetni a „világablakot”. Biztosan lehetett volna. Pl. úgy, hogy – amint annak idején felvetettük – a pénz ne legyen feltétele az utazásnak (ma már így van), de a 3 évre szóló devizakeretet hat, maximum három részben lehessen felvenni, s előre csak az adott időszakra szóló részt, illetve a korábbi időszakokban igénybe nem vett összegeket. (Mennyivel más politikai hatása lenne pl. annak, ha a „hat hónapra előre” helyett most az „egy évre előre” felvételt lehetővé tevő rendelet jelent volna meg, vagyis megszorítás helyett liberalizálás.)

A legutóbbi vámrendelkezésekkel kapcsolatban teljes mértékben egyetértek azzal, amit Németh Miklós elvtárs azok indoklásáról és bevezetésük módjáról mondott. Nehéz napokat éltünk itt át, nem egyszer szégyenkezésre is volt okunk. Ez minden bizonnyal elkerülhető lett volna.

Az új vámrendelettel kapcsolatban az alábbiakra hívom fel a figyelmet:

– Ne tévesszen meg bennünket, hogy a nyugatra kiutazók száma és a tartós fogyasztási cikkek bevitele (ezzel – persze – a vámbevétel is) jelentősen csökkent. Ez természetes következménye a megelőző „rohamnak”, a lakosság anyagilag is kifulladt, másrészt az emberek most igazodnak hozzá a megváltozott helyzethez.

– Számomra nem érthető – és gondolom, nem vagyok egyedül –, hogy az ország mai politikai, gazdasági és pénzügyi helyzetében miért előnyösebb nekünk, ha az emberek „igazi turizmusra” költik a valutát, s miért „büntetjük” őket (vámossal), ha tartós fogyasztási cikket saját boldogulásukat is szolgálják és a nemzeti vagyont is növelik? Most ugyanis „olcsóbb” a valuta annak, aki síelni jön, mint annak (a vám miatt), aki 5000 Ft felett vásárol. Talán azt reméljük ettől, hogy ezzel csökkenni fog a valuta-igénylés? Ez átmenetileg minden bizonnyal így lesz – no meg a lakosoknak egyre nagyobb része meríti ki a 3 éves keretet. Később azonban ismét gyorsulni fog a valutafelvétel, kiutazási célra, vagy a „zsebbe” (éppen a megingott bizalom miatt, hiszen az újabb leértékelés és az új vámszabályok miatt az járt rosszul, aki hitt a kormányban), illetve egy ausztriai „kitérővel” vissza a BC-számlára (legalábbis addig, amíg meg nem inog a bizalom az ilyen számlák iránt is – mert ez esetben külföldi bankszámlákra kerülne a pénz –, vagy ameddig nem oldjuk fel az odahaza valutáért vásárlást szabályozó merev előírásokat.)

Az új vámszabályoknak – sok pozitív vonásuk mellett – árnyoldalai is jelentkeznek:

1.) Az olcsóbb, „bóvli” áruk beszerzésére ösztönöz, nem differenciál és nem preferálja azt, ami az országnak (végső soron a vásárlónak is) előnyösebb. Én pl. egy Bosch hűtőszekrényre maximum 10% vámot vetnék ki, s a 45%-ot a 38,7%-kal több áramot fogyasztó „Gorenjekre” hagynám meg. (Százazres nagyságrendnél már az energiafelvétel különbsége is számottevő). Szerintem szélesíteni lehetne azt az ösztönző és differenciált vámrendszert, amit most csak a gépkocsikra alkalmazunk.

2.) Az 5000 Ft-os határ és a nem összevonhatóság a tartós fogyasztási cikkek helyett apró cikkek felé tolja el a vásárlásokat. Ez részben szintén hasznos az országnak is (szerelvények, kávé stb.), részben azonban presztízs-fogyasztásra vagy odahaza jól értékesíthető apró cikkekre terjed ki.

Szeretnék megjegyzést fűzni a konzuli jelentésben felvetett néhány további problémához:

– A határon időnként kialakuló torlódás csökkentése nem csak a magyar és az osztrák forgalom miatt, hanem a Nyugat-Európa többi országából Magyarországra irányuló osztrák és buszos turizmus miatt is fontos. Ausztriától nyugatra növekvő ellenszenvet vált ki és országunk elkerülésére sarkal a hosszú várakozás a határon.

– Gyorsítani kellene a zöld-folyosó bejáratását, meg kellene szüntetni a – szerintem – felesleges adat- és statisztikai lapot, haladni kellene (főleg a vonaton) a közös magyar-osztrák útlevel és vámvizsgálat felé, külön és megkülönböztetett elbánásban kellene részesíteni a buszos csoportokat, a drótkerítéssel együtt el kellene távolítani és modernebb eszközökkel kellene helyettesíteni a ma még ijesztő sorompókat, valamint a primitív tákolmánynak tűnő őrtornyokat és elő-ellenőrző pontokat stb. Ugyanakkor az osztrákokra minden lehetséges módon nyomást kellene gyakorolni, hogy ők is tegyenek többet a határátkelés gyorsításáért és a „zöld határ” közös felelősséggel folytatott őrzésének az erősítéséért.

– Az új – ragasztós – vízum valóban tetszetős, de a réginél munkaigényesebb. Nem értem, hogy miért pont a mai gazdasági és politikai helyzetünkben indokolt ilyen mértékben emelni a vízumkiadás önköltségét?

Az az érv ugyanis, hogy így nehezebb hamisítani a magyar vízumot, a mai körülmények között nem nagyon érthető. A vízumblokkok jelenlegi formájának megváltoztatása, kezelhetőbbé tétele elengedhetetlenül sürgős és könnyen megoldható feladat. (Nem világos számomra, hogy ha jó ideig semmi sem maradt a nagykövetségen a kiadott vízumokról, mivel a kérdőív könnyen kezelhető harmadik példányát megta- karítottuk, akkor most miért van szükség egy költségesebb és nehezkesebb pótlásra?)

– Talán felül kellene vizsgálni azt az álláspontot, hogy valamiféle visszarendeződés lenne, ha azok esetében, akikért kirívóan a saját hibájuk miatt kell schillingben fizetnünk, ezt az összeget a jövőbeni valuta keretükből levonnák.

– A jelentésben felsorolt gondok közül nyilván sok mindent megold majd az előkészületben lévő törvény a szabad lakóhely-választásról és a kivándorlásról. Mert hogy a jelenlegi jogi szabályozás és gyakorlat mennyire elmarad az élettől, arra legyen szabad csak egyetlen, 1988. november 10-én kelt határozatot mellékelni, egy olyan anya ügyében, aki nem akar hátat fordítani a hazájának, harcol magyarsága megtartásáért, egyszerűen csak együtt akarja tudni két gyerekét.

A Külügyminisztérium Konzuli- és Nemzetközi Jogi Főosztályával, valamint a Belügyminisztérium, a Határőrség és a Vámőrség központi és területi szerveivel, a határállomásokon nem egyszer ember feletti munkát végzőkkel igen jó kapcsolatai vannak a nagykövetségnek. E jó együttműködés értékét nem csökkenti, hogy kölcsönösen vannak észrevételeink, javaslataink.

Nagy János s. k.
nagykövet

43/F/Konz/1989.

Szigorúan titkos!

Készítette: Dr. Biró János főkonzul

I.

A magyar–osztrák konzuli kapcsolatok minőségileg, s intenzitásban is újabb, magasabb szakaszukba érkeztek. Ebben jelentős szerepet játszanak a beszámolási időszakban Magyarországon végbement és jelenleg is folyamatban lévő változások. E változások determinálták, illetve lehetővé tették olyan jelentős intézkedések egész sorának a meghozatalát, amelyekre a korábbi években gondolni sem lehetett. A teljesség igénye nélkül csak néhányat említünk ezek közül: az 1988. január 1-én hatályba lépett 1987. évi 25. sz. tvr. a külföldre utazásról és az útlevélről, amely megszüntette a magyar állampolgárok külföldre utazásának több évtizedes adminisztratív korlátait.

Jelentősége éppen ezért messze meghaladja a korábbi években több országgal – köztük Ausztriával is – a vízumkényszer kölcsönös megszüntetéséről kötött egyezményeket. Ezek ugyanis önmagukban félmegoldást jelentettek, hiszen előnyeiket valójában csak a szerződő partner állampolgárai élvezték.

Hasonlóképpen jelentős a menekültügyi gyakorlatban bekövetkezett változás, amely a közelmúltban a nemzetközi menekültügyi egyezményhez történt csatlakozásunkkal teljesedett ki.

Az említett, kedvező külföldi visszhangot kiváltó változás a konzuli munka valamennyi területén érezteti hatását. Fogadtatása, visszhangja a fogadó országban hivatalos és nem hivatalos részről egyaránt pozitív, mert az intézkedések mindegyikében az emberi jogok tiszteletben tartását és megvalósulásának intézményesített szándékát látják.

A nagykövetség konzuli osztálya igyekezett a jelentősen megnövekedett munkáját a változásokból fakadó igényekhez igazítani, lehetőségekhez képest megfelelni a vele szemben támasztott felfokozott, esetenként túlzott elvárásoknak.

Mielőtt az egyes ügycsoportok eredményeiről, s még gyakoribb gondjairól részleteiben szólnánk, röviden az 1988-as év legjellemzőbb statisztikai adatairól: kiadásra került a nagykövetségen az elmúlt évben összesen 123.953 vízum. Ez mintegy 5%-os csökkenést mutat az előző évhez képest (1987-ben 130.803 vízum). A csökkenés mindenekelőtt a Tel-Aviv-i magyar képviselő felállításával függ össze: korábban ugyanis évente mintegy 7-8 ezer vízumot adtunk ki izraeli állampolgároknak.

A konzuli osztály bevétele összesen:	24.262.805,- ATS
Ebből vízumdíj:	17.790.785,- ATS
Express pótdíj (azonnali vízumkiadás)	3.299.815,- ATS
Konzuli illeték, postaköltség stb.	3.172.205,- ATS

A részletesebb statisztikai adatokat a jelentés mellékletei²²⁵ tartalmazzák.

II. Idegenforgalom

E témáról csak nagyon röviden, inkább az idegenrendészet ürügyén, a vele való szoros összefüggés miatt szólunk, hiszen a külföldön lévő magyar idegenforgalmi szervezetek és vállalatok felügyeletét – mint ismeretes – a kereskedelmi miniszter utasítása alapján a Kereskedelmi Kirendeltségek látják el a jövőben.

A magyar-osztrák idegenforgalom évről-évre dinamikusan fejlődik. Ez a megállapítás most is érvényes, de némi kiegészítésre szorul; a világútlelél bevezetés, majd pedig más, az utazások könnyítését szolgáló intézkedések hatására rendkívüli

²²⁵ Nem közöljük.

módon felerősödött a magyar állampolgárok utazási kedve, amelynek eredményeként az Ausztriába irányuló magyar utazók száma ugrásszerűen, mondhatnánk robbanásszerűen megemelkedett. 1988-ban mintegy 2,2 millió Ausztriába történő magyar beutazást regisztráltak, amely az előző (1987.) évnek több mint a négyszerese. Az osztrák utazási kedv sem lanyhult, a magyarországi beutazások száma megközelítette a négymilliót (3.844.000) – a növekedési index 117,8%. E forgalomra mindkét oldalon továbbra is az ún. „bevásárló turizmus” a jellemző, olyan, kissé talán kétes rekorddal, mely szerint a vendégéjszakák száma még a beutazások számát sem éri el egyik oldalon sem.

Az elmúlt idegenforgalmi év mérlegének elkészítése, annak gazdasági és pénzügyi értékelése és elemzése nem lehet feladata e jelentésnek, nemcsak a fentebb említett hatásköri okok, hanem a jelentés meghatározott keretei miatt sem. Egy talán igen sommás, de legalább annyira megalapozott megállapítást azonban nem hallgathatunk el; az utóbbi időben a hazai kormányzati munkában tapasztalt, s oly sokat kritizált kapkodás, végig nem gondolt intézkedés sajnos az idegenforgalmat sem kímélte. Elég, ha bizonyosságul ezek közül csak a leg súlyosabbakra utalunk.

Az egyébként mindenki által üdvözölt utazási könnyítéseket egy sor más, nem ritkán vitatható intézkedés kísérte, amelynek következményeként több mint egy milliárd USA dollár értékű valuta vándorolt ki az országból. A népszerű, ahogy annak idején mondták, közérzetet javító intézkedésért tehát a vártnál jóval nagyobb árat fizettünk. De a kapkodó intézkedések sora távolról sem ért véget. Április 8-án új vámszigorító intézkedés lépett hatályba, amelynek az előzetes mérlege – tetézzve a bejelentés módjával és időpontjával – nagyjából a következő: néhány nap alatt újabb 3-4 milliárd osztrák Schilling kihozatala, százazrek kiesése a munkából, közlekedési káosz az utakon (50 km-es gépkocsisor), s végül a legnagyobb kár, a politikai következmény: sikerült szinte semmissé tenni az 1988. január 1-jei intézkedés közérzetjavító hatását, sikerült tovább gyengíteni az állampolgárok bizalmát, s tovább rontani a kormányzati szervek szavahihetőségét.

Az idegenforgalom kapcsán és érdekében néhány szó a határforgalomról. Megjegyzéseink természetesen nem a rendkívüli napok (pl. a november 7., április 3–7. stb.) katasztrófájához hasonló körülményekre vonatkoznak. A helyzet a beszámolási időszakban – a határőrizeti és vámszervek minden erőfeszítése ellenére tovább romlott. Tovább nőtt a várakozási idő és még mindig sok kívánnivalót hagy maga után az ellenőrzés kulturáltsága is. Tudjuk, hogy a panasz, s a merőben megváltozott új körülményekből fakadó igény ismert, mégis megismételjük: a most már mindkét irányba ugrásszerűen megnőtt forgalom miatt teljesen új alapokra kell helyezni a határforgalom irányítását és ellenőrzését a határőrizeti és a vámszerveknél egyaránt.

Halogatás nélkül biztosítani kell a megfelelő személyi, tárgyi és adminisztratív feltételeket a gyors, kulturált átkeléshez. Ha ezt elmulasztjuk, súlyos gazdasági és politikai károkkal számolhatunk, elsősorban a passzív idegenforgalmunkban. Nem engedhetjük meg magunknak, hogy a nagy gazdasági versenyfutásban a felzárkózás helyett itt is a lemaradást növeljük. Mi e helyről a bajokat érzékeljük, de nehezen tudnánk a megoldásra kész, egzakt recepttel szolgálni. Úgy véljük azonban, hogy sok tartalék van még az adminisztráció csökkentésében, ésszerűsítésében, valamint a további gépesítésben. Ezt látszik alátámasztani az a beszédes példa is, miszerint a múlt év november 7-i magyar roham alkalmával a határ mindkét oldalán megerősített személyzet látta el a szolgálatot, Hegyeshalomban 140, Nickelsdorfban 7 fő.

Csupán a rend kedvéért említjük, hogy az ún. „városnéző” vízummal történő utazás iránti érdeklődés, amint ez várható volt, tovább csökkent az elmúlt évben, s alig haladta meg az ötezret (1987-ben még 7399). A csökkenés okai: szélesebb körben nem ismert, kényelmetlenebb az egyéni, vagy a csoportos utazás egyéb formáinál, a vízum nélkül utazó osztrák állampolgárok teljes érdektelensége, s végül, hogy csak osztrák utazási irodák által szervezhető. Jóllehet e beutazási forma további fenntartásának szükségessége megkérdőjelezhető, a megszüntetését mégsem javasoljuk (elhal magától is).

III.

Vízumkiadás, útlevel- és idegenrendészet

A fejezet címében felsorolt tárgykörökhöz a mondandónk lényegét tulajdonképpen egyetlen kritikai megjegyzésbe lehetne sűríteni, nevezetesen abba, hogy a jogi szabályozás mindhárom területen messze elmarad a valós helyzettől, a felgyorsult, naponta változó élettől. A hazai politikai megnyilatkozásokban például már rég nincs szó diszsidensekről, de a „jogellenes külföldi tartózkodás” jogi, idegenrendészeti szabályai mozdulatlanok. Már egy évvel ezelőtt szóvá tettük, hogy nem elég a vízumkérdőív módosítása. A korábban szerepelt kérdésekhez (pl. ha volt magyar állampolgár, mikor hagyta el Magyarországot, foglalkozása, munkahelye) ugyanis meghatározott jogkövetkezmények, de mindenképpen az általánostól eltérő intézkedési szabályok fűződnek. A szabályok még mindig érvényben vannak, jóllehet betartásukra nincs mód, hiszen az alapul szolgáló adatokat nem tartalmazza az új kérdőív. Ha mégis tudomására jut (pl. a kérelem személyes benyújtásakor) a ma még inkriminált adat, mit tegyen a konzuli tisztviselő?

Napi gondjaink között kell említenünk a lejárt magyar útlevelek további sorsának a rendezetlenségét. Magyar turista, illetve látogató útlevelel nagy számmal élnek itt

állampolgáraink, részben mert számukra úgyszólván megszűnt a menekült státusz megszerzésének a lehetősége, részben mert munkavállalás céljából hosszabb-rövidebb ideig itt kívánnak maradni. Meghosszabbítható, vagy más útlevele cserélendő? Központi engedéllyel, vagy talán saját hatáskörben? Mindezek sürgősen rendezésre váró kérdések.

Célszerűnek tartanánk, ha a rendezésre váró dolgaink sorába iktatnánk az 1963 után engedély nélkül külföldön maradt magyar–osztrák kettős állampolgárok vízumkötelezettségi ügyét. Jelenleg rájuk a vízumkényszert megszüntető egyezmény csak azután vonatkozik, ha már el lettek bocsátva a magyar állampolgárság kötelékéből. Többen vannak, akik a magyar állampolgárságuk megszüntetését érzelmi, vagy más okból nem is szeretnék.

A megkülönböztetés további fenntartása – figyelemmel arra is, hogy a „valódi” osztrák állampolgár már lejárt, tehát érvénytelen útlevelel is beutazhat Magyarországra –, véleményünk szerint nem indokolt.

Ügyfeleink gyakran kifogásolják, hogy eltérő a vízumdíjak összege a magyar külképviseleteknél és a határon is. Az ok ismert: a vízumdíj egységesen forintban van megállapítva, a valutára történő átszámítás azonban távolról sem egységes (korábbi kurzus, de a változást sohasem korrigáltuk, elnéző magatartás a magas illetéket szedőkkel szemben stb.). Különösen kirívó a határon szedett összeg, amely ezekkel ellentétben a mindennapi kurzus szerint nyer megállapítást. Így még a forintban egyébként 50%-kal magasabban megállapított illeték is alacsonyabb valutában a külképviseleteken kért összegnél. Így azt a célt, hogy a határon minél kevesebben vegyék fel a vízumot, a jelenlegi gyakorlat nem szolgálja. Olyan hírek is hallhatók, hogy a határon forintban is fizethető a vízumdíj. Reméljük, hogy ez csak az előzetesen ott hivatalosan váltott forinttal lehetséges és igaz.

Megfontolásra javasoljuk a szocialista országokból itt tartózkodó és menekült útlevelel rendelkezők beutazási ügyének az elbírálását a külképviseletek hatáskörébe utalni. Ez gyorsítaná az ügyintézkést és jelentősen egyszerűsítene mind a külképviselet, mind a Központ munkáját.

Végül néhány szót az új, ún. ragasztós vízum gyakorlati alkalmazása során szerzett tapasztalatokról. A vízum kétségtelenül esztétikusabb elődjénél, de a vízumkiadók munkája lassúbbá, körülményesebbé vált. Különösen nehézkes a vízumtömb használata, a tömb utolsó harmadánál a bejegyzéseket szinte képtelenség elvégezni. A vele dolgozók ezért „kétemberes” vízumnak hívják. (Egy külön ember kellene, aki lefogja a tömböt!) Hibája az is, hogy a kitöltése vegytintával nehézkes, s alig látható. Az elmondott hibák miatt az időben történő vízumkiadás az idegenforgalmi főszezonban gondot fog okozni.

Útlevérendészet

Jelenleg – az 1988. december 31-i állapotnak megfelelően – 3253 külföldön élő útlevéllal ellátott magyar állampolgárt (konzuli útlevelest) tartunk nyilván. Ez az előző évihez képest 448 fős emelkedést jelent.

1988-ban 112 útlevélkérelmet terjesztettünk fel elbírálásra a Központnak (előző évben 98 darabot).

Az év során 187 darab új útlevelet állítottunk ki, ebből 48 útlevelet adtunk ki a gyermekek részére, akik korábban a szülő útlevelében szerepeltek, illetve születési anyakönyvi kivonatuk alapján lettek ellátva útlevéllal. (Az érvényben lévő rendelkezések értelmében 1988. január 1-től a gyermekek nem vezethetők be szüleik útlevelébe, hanem önálló útlevéllal kell őket ellátni.)

Betelt, elveszett, megrongálódott útlevél helyett, illetve névváltozás miatt a tárgyidőszakban 81 darab útlevelet állítottunk ki.

Az MK útlevelek folyamatos cseréjével 1988-ban 163 darab útlevél került lecserélésre, így számuk 1998-ra nőtt. 1989-ben csupán néhány darab MK-sorozatú útlevél cseréjével számolunk.

Az adatok tehát az alábbi képet tükrözik:

187 darab új útlevél

81 darab elveszett, megrongálódott stb. helyett 163 db MK sorozatú útlevél

Összesen 431 darab útlevél került kiadásra az 1988-as évben.

Ebben az évben is gondot jelentett az elveszett útlevelek, illetve a más országból áttelepülők útlevél kérelmének, valamint hosszabbítási-kérelmének olykor 2-3 hónapot is igénybe vevő elbírálási ideje. Ezt már az előző évben is jeleztük.

Az esetek többségében ezek az emberek más útiokmánnyal nem rendelkeznek, így ezen időszak alatt nem tudnak utazni, de még az ajánlott postai küldeményeiket sem tudják átvenni. Az áttelepülők esetében az is gyakori, hogy az útlevelük már lejárt, mire azt észreveszik és lépnek az ügyben, ami az ügyintézés idejére szintén utazási korlátozást jelent.

Az új útlevélkérelmek 3-4 hónapos elbírálási idejét indokolt lenne csökkenteni, különösen abban az esetben, amikor az útlevélkérelmhez a jogszabályban előírt minden melléklet felterjesztésre került (pl. ha nincs párhuzamos anyakönyvezés vagy okmány-beszerezési kérelem.)

Az utóbbi időben gondot jelent, hogy több idős ember jutott arra az elhatározásra, hogy beadja az útlevélkérelmét. Ezek sajnos szinte a saját adataikat sem tudják pontosan, a saját okmányaikkal sem rendelkeznek, nemhogy a szüleikével. Egyeseknél az állampolgárságuk tisztázása is szükséges. Ezen személyek útlevélkérelmének elbírálásakor jobban kellene élni a méltányosság elvével.

Sok gondot okozott a 2/1988. számú konzuli utasítás (a belügyi rendeltetésű ügyiratok csoportos felterjesztéséről) egységes értelmezése, annak gyakorlati bevezetése. Ez most már – főleg a Konzuli Főosztállyal történő rendszeres konzultálás révén – folyamatosnak mondható.

Az a tapasztalatunk, hogy az otthonról kijövő konzuli útlevelesek nincsenek kellőképpen tájékoztatva bejelentkezési, valamint változás bejelentési kötelezettségükről.

IV.

Hagyományos konzuli ügyek, konzuli érdekvédelem

1.) A bajba jutott magyar állampolgárokkal kapcsolatos munkatapasztalatai.
A külföldre utazásról és az új útlevelekről szóló jogszabályi rendelkezések 1988. január 1-jei hatállyal történt módosítása következtében a vártnál is nagyobb mértékben nőtt az Ausztriába utazó magyar állampolgárok száma.

Az utazások számának emelkedéseivel szoros összefüggésben jelentősen megnövekedett a nagykövetség konzuli ügyforgalma. Jellemző példaként említhetnénk meg, hogy amíg 1987-ben 74 esetben kellett turistakölcsönt folyósítani bajba jutott magyar állampolgárok számára, addig 1988-ban 264 alkalommal (587 személy részére). A statisztikai adatok azonban megközelítő pontossággal sem tudják kifejezni, hogy mit jelent valójában a világútlevelel előállt helyzet a nagykövetség számára. Elegendő, ha ennek bizonyítására elmondjuk a következő, nem ritkán előforduló esetet: egy kiutazó család a bevásárló körútja után nem találja meg a gépkocsiját. Több óras keresés után a nagykövetséghez fordulnak segítségért, újabb 4-5 órai együttes keresés után a késő esti órákban ér véget a kálvária. Vajon létezik-e olyan statisztika, amely ezt a sziszifuszi munkát érzékeltetni tudná?

A továbbiakban statisztikai adatok nélkül szólunk azokról az esetekről, ügycsoportokról, amelyek a leggyakrabban fordulnak elő. Változatlanul első helyen áll az utazási okmány és pénz elvesztése vagy jogtalan eltulajdonítása (lopás). Tömeges a tiltott helyen történő parkolás, s gyakori a gépkocsi nem megfelelő műszaki állapotáért kiszabott bírság (főleg kopott gumik miatt). Még mindig szép számmal kísérelteznék tiltott árusítással (cigaretta, pezsgő, szalámi stb.), pedig az utóbbit drákói szigorral bünteti a rendőrség. Egy példa: valakit a közelmúltban 5 karton cigaretta árusításán tetten értek, büntetés az áru elkobzásán túl 11.000.- ATS.

Többször esett szó az utóbbi időben arról, hogy a bécsi rendőrség esetenként túlzott szigorral lép fel a magyar turistákkal szemben. Előfordult, csodálkozni sem lehet rajta. Belefáradtak a frekventált helyeken (Mariahilferstrasse) szolgálatot teljesítők, s valljuk be a mi honfitársaink sem mind angyalok. A jellemző azonban nem ez! Gyakrabban

fordul elő az ellenkezője, amikor magyar állampolgárnak elnéz a rendőrség olyasmit, amiért saját állampolgárát megbüntetné. (Természetesen ez nem teljesen önzetlenség osztrák részről.)

Az osztrák rendőri szervek általában időben, a konzuli egyezmény rendelkezéseinek szellemében értesítik a nagykövetséget a magyar állampolgárokkal szemben foganatosított hatósági intézkedésekről (pl. őrizetbevétel) és balesetekről. Új jelenség, hogy a legkisebb szabálysértés esetén is elveszik az útlevelet. Ez a tömeges turizmus terméke, korábban ilyen gyakorlattal nem találkoztunk. Mindeneddig emiatt nem tiltakoztunk, attól tartva, esetleg a példát tőlünk is vehették.

Jelentősen nőtt a Magyarországra történő visszatoloncolási ügyek száma. Kik ezek a magyar állampolgárok? A menedéjogot nem kapott, tovább-vándorlási eséllyel nem rendelkező és a közrendre, közbiztonságra potenciálisan veszélyt jelentők. Gondot okoz Ausztriának, hogy rohamosan nő azoknak a külföldieknek (magyar, lengyel stb.) a száma, akik nem kapnak politikai menedéjogot, de a genfi egyezményre tekintettel a visszatoloncolásukra nincs lehetőség. Meggyőzéssel és különféle indirekt adminisztratív eszközzel igyekeznek megszabadulni tőlük (pl. munkavállalási és tartózkodási engedély megtagadása stb.)

Egy olyan gondunkat szeretnénk megosztani a Központtal, amellyel naponta szembeesül a konzuli beosztott, s esetenként nem könnyű, mondhatnánk, igen nehéz a döntés. Ez az az eset, amikor a magyar állampolgár önhibájából kerül bajba. Pl. tiltott árusítás vagy áruházi lopás miatt több ezer Schillinges büntetésre ítélik, s a segítséget (értsd a büntetés kifizetését, illetve megelőlegzését) tőlünk várja. Tudjuk, hogy erre igennel vagy nemmel nem lehet válaszolni, differenciáltan, az eset összes személyi és egyéb körülményeit gondosan vizsgálva kell a döntést meghozni. Ezt tettük eddig is, s tesszük a jövőben is, inkább jelezni kívántuk ismételten a gondunkat.

2.) Egyéb konzuli (jogi) ügyek.

E tárgy körben is az 1988. január 1-jén hatályba lépett új útlevéltörvény hatása volt a meghatározó. A kiutazó magyar állampolgárok számának ugrásszerű növekedésével párhuzamosan nőtt is az ügyfélforgalom.

A fentiek előre-bocsátása után igen röviden az egyes ügycsoportokról és gondokról.

– Változatlanul magas az állampolgársági kötelékből való elbocsátást kérők száma, annak ellenére, hogy az illetékek a duplájára emelkedtek. Ennek okairól már többször szóltunk. A kérelmek elbírálási ideje még mindig nagyon hosszú.

– A külföldi tartózkodási idő megnövekedésével (90 nap) csökkent ugyan a hosszabítási kérelmek száma, de megnövekedett a jelenlegi hosszabb külföldi tartózkodás iránti érdeklődés, amelynek elsősorban jelenlegi nehéz gazdasági helyzetünk az oka.

– Nőtt a házasságkötések száma (vegyes házasságok), nőtt a külföldi munkavállalás, tanulás iránti érdeklődés, növelve az ezzel járó információ-igényt és ügyintézését.

– A jogi területen is érezhető volt az ún. bajbajutott állampolgárok számszerű növekedése, amely egyrészt a konkrét ügyintézésben jelentkezett, másrészt a hozzá kapcsolódó jogi ügyek számát emelte (bíróági ügyek stb.)

– Változatlanul probléma a biztosítás nélkül kiutazó magyar állampolgárok ügyeinek intézése, mivel jelentősen emelkedett a balesetek, illetve halálesetek száma.

– A kiutazók tájékoztatásának alacsony színvonala miatt megnőtt a panaszok száma, amelyek sok esetben a Konzuli Főosztály megkerülésével közvetlenül érkeznek konzuli osztályunkra. Tájékozatlanság a vásárlásnál, a közlekedésben, a vámon (árak kicserélése, értéktöbblet adó visszatérítése stb.)

– Az osztrák munkavállalási engedélyek beszerzése változatlanul probléma, ami nemcsak az egyéni munkavállalást, hanem a vállalati és egyéb kiküldötteket is érinti.

3.) A tartósan külföldön tartózkodó kiküldöttek és egyéni munkavállalók nyilvántartása.

Az 1989. március 1-i állapotnak megfelelően 1935 magyar állampolgárt tartunk nyilván. Ebből 1250 a munkavállaló és 685 a családtagok száma. A munkavállalók száma a valóságban ennél jóval magasabb, de mint a hasonló nyilvántartásoknál, itt is joggal és alappal megkérdőjelezhető a tényleges helyzettel való egyezés. Nem teljes a tájékoztatás a munkavállalás céljából történő kiutazásoknál, de különösen megbízhatatlan a nyilvántartás a hazatérőket illetően. Az utóbbiról szinte nincs tudomásunk, a hazatérő nem jelenti be a távozását, s otthonról sem kapunk erről értesítést.

A munkaügyi attasé egyben a konzuli osztály munkatársa is.

Ez az ügy szempontjából szerencsés, hiszen a munkavállalók ügyeinek intézése nagyobb részben konzuli feladat (érdekvédelem, útlevel, tartózkodási engedély stb.)

Az 1988. január 1-jén hatályba lépett intézkedésnek a konzuli munkában várható következményeivel, az ügyfélforgalom jelentős megnövekedésével a Központ is foglalkozott a K/X/13-23/88. számú Utasításában. Az utasítás felhívta a külképviseletek figyelmét állampolgáraink érdekeinek hatékony jogi- és érdekvédelmére, s mindezek politikai jelentőségére.

Úgy vélem elvitathatatlan tény, hogy a külképviseletek között az intézkedés következményeit illetően Bécs kiemelkedő, mással össze nem hasonlítható szerepet kapott. Esetenként szinte elviselhetetlen nyomás nehezedett a konzuli osztályra. A kényszerítő körülmények hatására vezettük be évközből a munkaszüneti napokra az ún. „konzuli ügyeletet” is, amely tovább növelte a konzuli beosztottak amúgy is nagy leterheltségét.

A második gyakornok rendszeresítése enyhít a helyzeten, de a rendkívül megnövekedett munkának előbb vagy utóbb a személyi konzekvenciáit is le kell vonni. Ezt más szolgálati helyeken is meg kellett tenni, ahol a munka mennyiségében ilyen vagy hasonló változást okozott a már többször hivatkozott rendelkezés.

Az osztály személyi állománya – az előbbi megjegyzéssel – a jelenlegi összetételében megfelel a vele szemben támasztott követelményeknek. Tudatában vannak a megnövekedett feladatok fontosságának, s politikai jelentőségének.

Ami a konzuli kisegítőket illeti, munkájukra ugyancsak nem lehet panaszunk. Talán annyit a témához, hogy a kvalifikáltabb, nyelvet vagy nyelveket tudó kisegítőkből egyre nagyobb hiány mutatkozik.

Befejezésül meggyőződésem, hogy a konzuli osztály az elkövetkező évben is megállja a helyét, s a rá váró, minden bizonnyal tovább növekvő feladatait a tőle elvárt és megszokott színvonalon maradéktalanul elvégzi.

(Dr. Biró János s. k.)
főkonzul

MNL OL XIX-J-1-j 1989 Ausztria 10-93-002129/1. Géppel írt tisztaát.

63.

Budapest, 1989. augusztus 24.

A Külügyminisztérium sajtóközleménye egy kelet-német állampolgár haláláról Peresznye község térségében

A Határeseményeket Kivizsgáló Magyar–Osztrák Bizottság 1989. augusztus 23-án soron kívül tartott Kőszegen annak a halálos kimenetelű határeseménynek a tisztázása céljából, amely augusztus 21-én 22.40-kor Peresznye község térségében a magyar–osztrák határon történt. A Bizottság magyar tagozatát dr. Görög János, a Külügyminisztérium főosztályvezetője, az osztrák tagozatot Dr. Helmuth Zwettler, a Szövetségi Belügyminisztérium miniszteri tanácsosa vezette.

A vizsgálóbizottság a határeseményben részes határőrök, és a halálos lövésű sérülést szenvedett Kurt Werner Schulz NDK állampolgár már korábban szabadlábba helyezett élettársának²²⁶ meghallgatása, valamint a lefolytatott helyszíni szemle és a rendelkezésre álló más bizonyítékok alapján az alábbi tényeket állapította meg.

²²⁶ Gundula Schafitel, ápolónő.

Az említett időpontban Kurt Werner Schulz élettársával, valamint közös gyermekükkel megkísérelte, hogy a határon át Ausztriába jusson. Szándékukat a határőrök észlelték, és felszólítás, majd figyelmeztető lövések után megpróbálták őket feltartóztatni. Ennek során Schulz előbb megütötte az őt megállító határőrt, majd dulakodás kezdődött közöttük, és ezalatt mindketten osztrák területre sodródtak át. Schulz a határőrrel megkísérelte elragadni annak géppisztolyát, de eközben a már korábban a riasztó lövések miatt kibiztosított fegyver véletlenül elsült, és lövedéke az NDK állampolgár fejébe hatolt. A rekonstruálható körülmények arra mutatnak, hogy a határőr szándéka fegyverhasználatra nem irányult.

Az időközben már ugyancsak osztrák területre jutott élettársa a lövést hallva kényszerítés nélkül önként visszatért a magyar oldalra,²²⁷ ahová a határőrök orvosi segítségnyújtás céljából a sebesültet is visszahozták. A rövid időn belül kikerkezett orvos már csak a halál tényét állapíthatta meg.

A vizsgálóbizottság egyetértett abban, hogy a magyar határőrök határsértést követtek el, és a halálos sérülést okozó lövés osztrák területen történt. Habár az ügy végleges lezárása és megítélése az illetékes igazságügyi hatóságokra tartozik, a vizsgálóbizottság a rendelkezésre álló bizonyítékok és a helyszín vizsgálata alapján arra a megállapításra jutott, hogy a határőröknek az esemény lefolyásáról tett állításai elfogadhatók. Ezek lényege az, hogy a határsértés nem szándékosan történt, a lövés pedig ugyancsak akaratlanul, a fegyverért folytatott dulakodás során következett be.

Az eddigi vizsgálati adatok alapján a Határőrség az eseményt szolgálat közben bekövetkezett fegyveres balesetnek tekinti.

A magyar küldöttség mély sajnálkozását fejezte ki a tragikus végű esemény miatt, és annak reményében adott hangot, hogy csupán egyedi esetről van szó, minthogy határőreink fegyvert kizárólag önvédelemből használhatnak.

A vizsgálóbizottság mindkét tagozata egyetértett abban, hogy ez a különösen sajnálatos és egyedi eset a két ország jószomszédi kapcsolatait és a határőrizeti szervek között fennálló együttműködést kedvezőtlenül nem befolyásolhatja.

Görög²²⁸ s. k.

MNL OL XIX-J-1-k 1989 Ausztria 10-3-853-12. Géppel írt fogalmazvány.

²²⁷ A következő napon Gundula Schafitelt és kisfiát átengedték a határon.

²²⁸ Dr. Görög János, a Nemzetközi Jogi Főosztály vezetője.

64.

Bécs, 1990. május 29.

A bécsi nagykövetség távirata az osztrák külügyminisztérium kelet-európai osztályának véleményéről az Antall József vezette kormány külpolitikai koncepciójáról

A hivatkozott távirat²²⁹ alapján Krausz György tanácsos²³⁰ beszélgetést kezdeményezett a KÜM Kelet-Európai osztályán. A budapesti osztrák nagykövetség jelentése és sajtóértesülések alapján az osztrák fél a kormányprogramból²³¹ és általában a magyar belpolitikai fejleményeiből az alábbiakat emelte ki:

1./ Az osztrák fél számára nagyon fontos, hogy a kétoldalú kapcsolatok eredményeit az új kormány hasznosítani kívánja. Ezt korábban különleges esetnek (Sonderfall), majd példának (Beispiel) neveztük, most nyilvánvaló, hogy csak normális jószomszédi kapcsolat lesz, de ezt a fejlődés velejárójának, és semmiképpen sem leértékelésnek tartják.

2./ Kiemelték, hogy a program a külpolitika kontinuitása mellett világos célként a V[arsói] Sz[erződés]-ből való kilépést és a nyugathoz való szorosabb kapcsolódást tűzi ki célul.

3./ Ugyanakkor a program nem tartalmaz azonnali, megvalósíthatatlan lépéseket „nem akar mindenáron, látványosan új „külpolitikát” hirdetni, ami esetleg beláthatatlan következményekkel járhatna. A választási kampány idején – a csatározás velejárójaként – használt retorika megszélidült, ésszerű, reális programmá vált.

4./ Örömmel vették tudomásul, hogy Magyarországon – ahol az első igazán szabad választásokat tartották Kelet-Európában – igazi demokrácia alakul ki. Ez abban is megnyilvánul, hogy a választásokon vereséget szenvedett pártok konstruktív ellenzékét alkotnak, képviselőik igen fontos posztokat töltenek be (Göncz Árpádot, Szűrös Mátyást, Horn Gyulát említették név szerint). Az országos érdek a pártpolitika fölé emelkedik.

5./ A program gazdasági részének realizálását egyelőre nem tudják megítélni.

[aláírás nélkül]

MNL OL XIX-J-1-j 1990 Ausztria 10-10-001749/1. Rejtjeltávirat géppel írt tisztázata.

²²⁹ A magyar külügyminisztérium távirati utasítását nem találtuk meg.

²³⁰ Dr. Krausz György nagykövetségi tanácsos, a bécsi külképviselet első beosztottja.

²³¹ Antall József miniszterelnök 1990. május 22-én terjesztette be kormánya programját a Parlamentben. *Népszabadság*, 1990. május 23., 1., 5–6.

RÖVIDÍTÉSEK

ÁVH	Államvédelmi Hatóság
AVP RF	Arhiv Vnyesnej Polityiki Rosszijszkoj Federacii (Az Orosz Föderáció Külpolitikai Levéltára)
BIE	Bureau of International Expositions (Kiállítások Nemzetközi Irodája)
BkM	Belkereskedelmi Minisztérium
BM	Belügyminisztérium
BT	Biztonsági Tanács
CH	Collegium Hungaricum, Bécs
CSSZSZK	Csehszlovák Szocialista Köztársaság
DGT	Duna-Gőzhajózási Társaság (DDSG – Donaudampfschiffahrts-Gesellschaft)
DTEI	Diplomáciai Testületet Ellátó Iroda
EBEÉ	Európai Biztonsági és Együttműködési Értekezlet
EFTA	European Free Trade Association (Európai Szabadkereskedelmi Társulás)
EGB	Európai Gazdasági Bizottság
EGK	Európai Gazdasági Közösség
EJR	elektromos jelzőrendszer
ENSZ	Egyesült Nemzetek Szervezete
EWG	Europäische Wirtschaftsgemeinschaft (Európai Gazdasági Közösség)
FDP	Freie Demokratische Partei (Szabaddemokrata Párt – Németország)
FEP	Forgalomellenőrző Pont
FIDESZ	Fiatal Demokraták Szövetsége
FPÖ	Freiheitliche Partei Österreichs (Osztrák Szabadságpárt).
GATT	General Agreement on Tariffs and Trade (Általános Kereskedelmi és Vámegegyezmény)
GSP	Generalized System of Preferences (Általános [vám]kedvezmények rendszere)
GYSEV	Győr-Sopron-Ebenfurti Vasút
KB	Központi Bizottság
KEOKH	Külföldieket Ellenőrző Országos Központi Hatóság
KGM	Kohó- és Gépipari Minisztérium
KGST	Kölcsönös Gazdasági Segítség Tanácsa
KKI	Kultúrkapcsolatok Intézete

KKM	Külkereskedelmi Minisztérium
KPÖ	Kommunistische Partei Österreichs (Osztrák Kommunista Párt – OKP)
KüM	Külügyminisztérium
LKM	Lenin Kohászati Művek, Diósgyőr
MAHART	Magyar Hajózási Rt.
MÁSZ	Magyar Állami Szénbányák
MDP KV	Magyar Dolgozók Pártja Központi Vezetőség
M. E.	Miniszterelnökség
MÉM	Mezőgazdasági és Élelmezésügyi Minisztérium
MNL OL	Magyar Nemzeti Levéltár, Országos Levéltár
MOÁVB	Magyar-Osztrák Általános Vegyesbizottság
MSZMP KB	Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottsága
MTA	Magyar Tudományos Akadémia
MTESZ	Műszaki és Természettudományi Egyesületek Szövetsége
MTI	Magyar Távirati Iroda
MTS	Magyar Testnevelési és Sporthivatal
NDK	Német Demokratikus Köztársaság
NIM	Nehézipari Minisztérium
NKGB	Nemzetközi Kapcsolatok Gazdasági Bizottsága
NSZK	Német Szövetségi Köztársaság
OECD	Organisation for Economic Co-operation and Development (Gazdasági Együttműködési és Fejlesztési Szervezet)
OME	Osztrák–Magyar Egyesület
OMFB	Országos Műszaki Fejlesztési Bizottság
ORF	Österreichischer Rundfunk (Osztrák Rádió és Televízió)
OT	Országos Tervhivatal
OTSB	Országos Testnevelési és Sportbizottság
ÖVP	Österreichische Volkspartei (Osztrák Néppárt)
PB	Politikai Bizottság
PFSZ	Palesztinai Felszabadítási Szervezet
PÜM/PM	Pénzügyminisztérium
SPÖ	Sozialistische Partei Österreichs (Osztrák Szocialista Párt)
SZEB	Szövetséges Ellenőrző Bizottság
SZKP	Szovjetunió Kommunista Pártja
SZOT	Szakszervezetek Országos Tanácsa
SZU	Szovjetunió

UNIDO	United Nations Industrial Development Organization (az ENSZ Iparfejlesztési Szervezete)
USIA	Upravlenyje Szovjetskim Immusesztvom v Avsztrii (Ausztriai Szovjet Vagyonigazgatóság)
VB	Végrehajtó Bizottság
VEW Böhler	Vereinigte Edelstahlwerke (Böhler Egyesült Nemesacélművek)
VÖEST	Vereinigte Österreichische Eisen- und Stahlwerke (Egyesült Osztrák Vas- és Acélművek)
VSZ PTT	Varsói Szerződés Politikai Tanácskozó Testület

FORRÁSOK ÉS IRODALOM

Levéltári források

Magyarország

Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára

XIX-A-83-a	Minisztertanácsi jegyzőkönyvek 1945–1989
XIX-J-1-f	Külügyminisztérium. Lejárt nemzetközi szerződések
XIX-J-1-j	Külügyminisztérium. Titkos ügykezelésű iratok 1945–1989
XIX-J-1-k	Külügyminisztérium. Adminisztratív iratok 1945–1989
XIX-J-1-r	Külügyminisztérium. Titkársági iratok 1966–1980
XIX-J-1-u	Külügyminisztérium. Miniszterek és miniszterhelyettesek iratai
XIX-J-36-a	Külügyminisztérium. Bécsi követség TÜK iratai 1945–1964
XIX-J-36-b	Külügyminisztérium. Bécsi követség Adminisztratív iratai 1945–1964
M-KS 276. fond 53. fcs.	MDP KV Politikai Bizottsága jegyzőkönyvei 1948–1956
M-KS 288. fond 5. fcs.	MSZMP KB Politikai Bizottsága jegyzőkönyvei 1957–1989

Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltára

Ausztria

Österreichisches Staatsarchiv Archiv der Republik, Bécs

Ministerratsprotokolle 1956–1958

Bundeskanzleramt Auswärtige Angelegenheiten Pol. II. 1945–1955

Bundesministerium für Aussere Angelegenheiten Pol. II. 1955–1974

Stiftung Bruno Kreisky Archiv, Bécs. Bestand VII. Ungarn

Napilapok

Arbeiter Zeitung

Die Presse

Népszabadság

Neues Österreich
Szabad Nép
Volksstimme
Wiener Zeitung

Nyomatott és interneten elérhető források, kézikönyvek

- A Belügyminisztérium Kollégiumának ülései 1953–1956. Az 1953. július 28. és az 1954. június 22. közötti ülések.* Összeállította, a jegyzeteket készítette és a bevezető tanulmányt írta KAJÁRI Erzsébet. Szerk. GYARMATI György és S. VARGA Katalin. (Állambiztonsági Történelmi Tár) Történelmi Hivatal, Budapest, 2001.
- A Magyar Távirati Iroda jelentései 1945–1948.* www.mol.gov.hu/adatbazisok/mti (Utolsó megtekintés: 2019. május 5.)
- A magyarországi Szövetséges Ellenőrző Bizottság jegyzőkönyvei 1945–1947.* Szerk. FEITL István. Napvilág Kiadó, Budapest, 2003.
- Biographisches Handbuch der österreichischen Parlamentarier 1918–1999.* Wien, 1998.
- Bundesministerium für Auswärtige Angelegenheiten. Tätigkeitsbericht 1962/63.* Wien, 1963.
- CSÁKY, Eva-Marie: *Der Weg zu Freiheit und Neutralität. Dokumentation zu österreichischen Außenpolitik 1945–1955.* Braumüller Verlag, Wien, 1980.
- GECSÉNYI Lajos – VIDA István: Iratok az osztrák–magyar kapcsolatok történetéhez. 1953. október 7. – 1956. január 21. *Századok*, 134. évf., 2000. 1195–1231.
- GECSÉNYI Lajos: Osztrák diplomaták Nagy Imre szerepéről és tevékenységéről 1953–1956. In: *Nagy Imre és kora. Tanulmányok, forrásközlések IV.* Nagy Imre Alapítvány, Budapest, 2006. 223–234.
- GECSÉNYI Lajos: Osztrák külügyi iratok Magyarország történetéhez 1956 október–november. In: *Múltunk. Politikátörténelmi folyóirat*, 1996/2. 157–206.
- GECSÉNYI Patrícia: Ötvenhatos magyar menekültek Ausztriában. Richard Nixon amerikai alelnök látogatása Bécsben. In: *Zinner 70 Egy élet az (i)gazságszolgáltatás szolgálatában.* Szerk. FODOR Veronika, GECSÉNYI Patrícia, HOLLÓSI Gábor, KISS Dávid, RÁCZNÉ BAÁN Krisztina, RÁCZ János. Budapest, Írott Szó Alapítvány–Magyar Napló, 2018. 320–327.
- Iratok Magyarország és Ausztria kapcsolatainak történetéhez 1945–1956.* Válogatta, szerk., jegyzetekkel ellátta és a bevezető tanulmányt írta GECSÉNYI Lajos. Magyar Országos Levéltár, Budapest, 2007.

- Iratok Magyarország és Ausztria kapcsolatainak történetéhez 1956–1964.* Vál., szerk., szerkesztői jegyzetekkel ellátta és a bevezető tanulmányt írta GECSÉNYI Lajos. Magyar Országos Levéltár, Budapest, 2000.
- Kádár János külpolitikája és nemzetközi tárgyalásai 1956–1988. II. Válogatott dokumentumok.* Szerk. FÖLDES György. Napvilág Kiadó, Budapest, 2015.
- Magyar történeti szöveggyűjtemény 1914–1999.* Szerk. ROMSICS Ignác 1. köt. Osiris Kiadó, Budapest, 2003.
- Nagy Ferenc első kormányának minisztertanácsai jegyzőkönyvei 1946. február 5. – november 15.* Szerk., a jegyzeteket és a bevezető tanulmányt írta SZÜCS László. Magyar Országos Levéltár, Budapest, 2003.
- Politisches Handbuch Österreichs 1945–1980. Abgeschlossen am 20. Jänner 1981.* Zusammenestellt von OBERLEITNER, Wolfgang E. Wien, 1981.
- Protokolle des Kabinettrates der provisorischen Regierung Karl Renner 1945.* Hrsg. ENDERLE-BURCELL, Gertrude – JERÁBEK, Rudolf – KAMMERHOFER, Leopold. Bd. 1. Routledge, Wien, 1995.
- Protokolle des Ministerrates der Zweiten Republik. Kabinett Leopold Figl I. 20. Dez. 1945 – 8. Nov. 1949.* Bd. 1. Hrsg. ENDERLE-BURCELL, Gertrude, JERÁBEK, Rudolf. Wien, 2004.
- Stenographisches Protokoll des Nationalrates der Republik Österreich.* www.parlament.at (Utolsó megtekintés/letöltés: 2019. szeptember 2.)
- Szovjet diplomáciai jelentések Magyarországról a Hruscsov-korszakban.* A kötetet összeállította, a bevezető tanulmányt és a jegyzeteket írta BARÁTH Magdolna. Napvilág kiadó–Politikatörténeti Alapítvány, Budapest, 2012.
- Szovjet nagyköveti iratok Magyarországról. 1953–1956. Kiszeljov és Andropov titkos jelentései.* Összeállította és a bevezető tanulmányt készítette BARÁTH Magdolna. Napvilág kiadó, Budapest, 2002.

Emlékiratok, beszédek

- HEGEDÜS András: *A történelem és hatalom ígészetében. Életrajzi elemzések.* Kossuth Kiadó, Budapest, 1988.
- HELMER, Oscar: *Ausgewählte Reden und Schriften.* Hgb. und biographisch eingeleitet von HANNAK, Jacques. Europa Verlag, h. n., 1963.
- KLAUS, Josef: *Macht und Ohnmacht. Konfrontationen und Versuche.* Molden, Wien, München, Zürich, 1971.²
- KREISKY, Bruno: *Neutralität und Koexistenz. Aufsätze und Reden.* List Paul Verlag, München, 1971.

- KREISKY, Bruno: *Zwischen den Zeiten. Erinnerungen aus fünf Jahrzehnten*. Siedler bei Goldmann, Berlin, 1985.
- PUJA Frigyes: *A szedőszekrénytől a miniszteri bársonyszékig*. Népszava, Budapest, 1988.
- WALDHEIM, Kurt: *Der österreichische Weg. Aus der Isolation zur Neutralität*. Verlag Molden, Wien, München, Zürich, 1971.

Feldolgozások

- BÉKÉS Csaba: *Európából Európába. Magyarország konfliktusok keresztjében, 1945–1990*. Gondolat Kiadó, Budapest, 2004.
- BORHI László: *A vasfüggöny mögött. Magyarország nagyhatalmi erőterében 1945–1968*. Ister Kiadó, Budapest, 2000.
- BORHI László: *Magyarország a hidegháborúban a Szovjetunió és az Egyesült Államok között, 1945–1956*. Corvina, Budapest, 2005.
- DEÁK Ernő: *Magyarország a külpolitikai változások szövevényében. A Páneurópai piknik az osztrák sajtó tudósításai alapján*. http://epa.oszk.hu/01900/01977/00245/pdf/EPA01977_soproni_szemle_2009_4_409-419.pdf (Utolsó letöltés: 2020. május 5.)
- Der Österreichische Staatsvertrag 1955. Studien*. Hgb. von GLATZ, Ferenc. Budapest, 2006.
- Die Ungarnkrise 1956 und Österreich*. Hrsg. SCHMIDL, Erwin A. unter Mitwirkung von ENGELKE, Edda. Verlag Böhlau, Wien–Köln–Weimar, 2003.
- DUNAI Andrea: *Javak sorsa. Az 1944–1945-ben Magyarországról elvitt értékek nyomában*. Napvilág Kiadó, Budapest, 2019.
- EGER, Reiner: *Krisen an Österreichs Grenzen. Das Verhalten Österreichs während des Ungarnaufstandes 1956 und der tschechoslowakischen Krise 1968. Ein Vergleich*. Verlag Herold, Wien–München, 1981.
- ERDŐS Kristóf: A Hazahozatali Kormánybiztosság a politikai ellenőrzés szolgálatában (1945–1947). In: *Súlypont áthelyezés a diplomáciában*. (A NEB Külügyi Munkacsoportjának tanulmányai 1.) Szerk. Soós Viktor Attila. Nemzeti Emlékezet Bizottsága, Budapest, 2015. 171–196.
- FIESINGER, Klaus: *Ballhausplatz-Diplomatie 1945–1949. Reetablierung der Nachbarschaftsbeziehungen und Reorganisation des Auswärtigen Dienstes als Formen außenpolitischer Reemanzipation Österreichs*. (Tuduv Studien.) Tuduv Verlag, Meldorf, 1993.

- FIZIKER Róbert: „*A múltat végképp eltörölni...*”? *Magyar–osztrák állam-, kormányfői és külügyminiszteri találkozók Sopronban és környékén (1970–1989)*. http://epa.oszk.hu/01900/01977/00255/pdf/EPA01977_soproni_szemle_2012_2.pdf (Utolsó letöltés: 2020. február 14.)
- FIZIKER, Robert: „Brüderlich, regelmäßig, operativ” – Die Beziehungen zwischen den ungarischen Kommunisten und der KPÖ nach 1945. In: *Jahrbuch für Mitteleuropäische Studien 2015/2016*. New Academia Press, Wien, 2017. 355–378.
- FIZIKER Róbert: *Gregor és Holec. Kémjáték a Duna mentén*. <https://neb.hu/asset/php-CkKpH6.pdf> (Utolsó letöltés 2020. március 12.)
- FIZIKER Róbert: Hét szűk esztendő (?) Az oroszán ugrani készül. Fejezetek az osztrák–magyar kapcsolatok történetéből 1963–1970. *Történelmi Szemle*, 53. évf., 2011. 425–465.
- FIZIKER Róbert: Kreisky 100. Ófelsége, I. Bruno, Mallorca császára. *Múltunk*, 2011/4. 112–146.
- FIZIKER Róbert: *Osztrák, magyar – két jó barát? Tanulmányok az osztrák–magyar kapcsolatok 1867 és 1989 közötti történetéről • Österreicher, Ungar – zwei Brüderlein? Studien zur Geschichte der österreichisch-ungarischen Beziehungen zwischen 1867 und 1989*. (Rerum Fides IV. Sorozatszerk. • Hrsg. von KINCSES, Katalin Mária.) Line Design, Budapest, 2021.
- GECSÉNYI Lajos: A bécsi fiaskó – diplomácia az állambiztonság árnyékában A „Teleki-Kertész ügy” 1958. *Történelmi Szemle*, LIV. évf., 2012. 315–336.
- GECSÉNYI Lajos: Kiútkeresés. Konfliktusok és konfliktus-megoldási próbálkozások Budapest és Bécs között 1957-ben. In: *Pártok, politika, történelem. Tanulmányok Vida István egyetemi tanár 70. születésnapjára*. Szerk. RÉFI Attila és SZIKLAI István. MTA–ELTE Pártok, Pártrendszerek, Parlamentarizmus Kutatócsoport, Budapest, 2010. 189–207.
- GECSÉNYI Patrícia: Közös kiútkeresés – változások a magyar-osztrák kapcsolatokban 1953–1956. In: *Veritas évkönyv 2017*. Szerk. UJVÁRY GÁBOR. VERITAS Történetkutató Intézet–Magyar Napló, Budapest, 2017. 351–366.
- GECSÉNYI Patrícia: Modellkísérlet a két világrendszer határán. In: *Veritas évkönyv 2018*. Szerk. UJVÁRY GÁBOR VERITAS Történetkutató Intézet–Magyar Napló, Budapest, 2018. 311–326.
- HONVÁRI János: Magyarország, mint „rosszhiszemű szerző”? A hazai osztrák (német) vagyon átadása a Szovjetuniónak. *Történelmi Szemle*, 55. évf., 2013/1. 119–144.
- JOBST Ágnes: *Az 1989-es év magyar eseményeinek sajtóvisszhangja Ausztriában*. http://epa.niif.hu/01200/01268/00053/pdf/EPA01268_betekinto_2020_1_007-023.pdf (Utolsó letöltés: 2020. november 10.)

- LENDVAI, Paul: *Az osztrák titok. 50 év a hatalom kulisszái mögött*. Sanoma Budapest Kiadói Rt., Budapest, 2007.
- M. SZEKENI Géza: Kádár Bécsben 1976-ban. In: *Nemzetek és birodalmak. Diószegi István 80 éves*. Szerk. HÁDA Béla – LIGETI Dávid – MAJOROS István – MARUZSA Zoltán – MERÉNYI Krisztina. ELTE Új- és Jelenkori Egyetemes Történeti Tanszék, Budapest, 2010.
- MEIER-WALSER, Meinhard: *Die Außenpolitik der monocoloren Regierung Klaus in Österreich*. (Tuduv-Studie.) Tuduv Verlag, Meldorf, 2008.
- MLYNAR, Zdenek – KOFLER, Toni – STANKOVSKY, Jan: *Die Beziehungen zwischen Österreich und Ungarn: Sonderfall oder Modell? Forschungsbericht*. Braumüller Verlag, Wien, 1985.
- MURBER, Ibolya – FÓNAGY, Zoltán: *Die ungarische Revolution und Österreich*. Czernin Verlag, Wien, 2006.
- MURBER, Ibolya: Ungarnflüchtlinge in Österreich 1956. Grenzübertritt der Flüchtlinge In: MURBER, Ibolya – FÓNAGY, Zoltán: *Die ungarische Revolution und Österreich*. Czernin Verlag, Wien, 2006. 335–386.
- OPLATKA András: *Páneurópai Piknik – ismert tények és fehérfoltok*. http://epa.oszk.hu/01900/01977/00245/pdf/EPA01977_soproni_szemle_2009_4_401-408.pdf (Utolsó letöltés: 2020. május 5.)
- ORGOVÁNYI István: A nyugati határzár és annak felszámolása 1956-ban. In: *ÁVH – Politika – 1956*. Szerk. OKVÁTH Imre. ÁBTL, Budapest, 2007. 97–120.
- PUSKÁS Julianna: Magyar menekülők, emigránsok – „DP-k” és „56-osok”. *Aetas*, 11. évf., 1996. 67–84.
- RATHKOLB, Oliver: Die österreichische „Ostpolitik” gegenüber Ungarn. In: *Österreich und Ungarn im Kalten Krieg*. ELTE BTK Új- és Jelenkori Egyetemes Történeti Tanszék–Universität Wien, Institut für Zeitgeschichte, Wien–Budapest, 2010. 211–226.
- RAUCHENSTEINER, Manfred: *Der Sonderfall. Die Besatzungszeit in Österreich 1945 bis 1955*. Verlag Styria, Graz–Wien–Köln, 1995.
- RAUCHENSTEINER, Manfred: Die Performance war perfekt. In: *Die Ungarnkrise 1956 und Österreich*. Böhlau Verlag, Wien, é. n. 235–252.
- RAUCHENSTEINER, Manfred: *Spätherbst 1956: Die Neutralität auf dem Prüfstand*. Bundesverlag, Wien, 1981.
- SOÓS Katalin: *1956 és Ausztria*. (Acta Historica Acta Universitatis Szegediensis de Attila József Nominatae, Tom. XCVII.) Szeged, 1993.
- SOÓS Katalin: Dr. Bruno Kreisky osztrák szövetségi kancellár budapesti látogatása és tárgyalásai (1964. október 29 – november 1.). *Múltunk*, 2001/4. 187–213.
- STIER Miklós: A „Mogersdorf” nemzetközi kultúrtörténeti szimpózium első negyedszázadáról. *Századok*, 129. évf., 1995/6. 1424–1428.

- SZENTESI, Renáta: Anschuldigungen gegen Österreich von Seiten der Sowjetunion und der KPÖ während der Ungarnkrise von 1956 anhand österreichischer Quellen. In: MURBER, Ibolya – FÓNAGY, Zoltán: *Die ungarische Revolution und Österreich*. Czernin Verlag, Wien, 2006. 245–282.
- UJVÁRY Gábor: *Kulturális hídfőállások. A külföldi intézetek, tanszékek és lektorátusok szerepe a magyar kulturális külpolitika történetében*. Ráció Kiadó, Budapest, 2017.

NÉVTÁR²³²

- AFRITSCH, Josef (1901–1964): szocialista politikus. Bécs város tanácsnoka (1945–1959), belügyminiszter (1959–1963), nemzetgyűlési képviselő (1962–1964).
- AGSTNER, Arthur Dr. (1922–1991): jogász, diplomata. 1965 és 1968 között a külügyminisztérium személyzeti osztályának vezetője, tel-avivi (1968–1972), szófiai (1972–1975) és budapesti (1982. szeptember –1988. február) nagykövet.
- ANDROSCH, Hannes Dr. (1938–): szocialista politikus, vállalkozó, adótanácsadó. Nemzetgyűlési képviselő (1967–1981), pénzügyminiszter (1970–1981), alkancellár (1976–1981). A Creditanstalt Bank vezérigazgatója (1981–1988).
- BIELKA-KARLTREU, Erich Dr. (1908–1992): jogász, diplomata. 1947–1948-ban kairói ügyvivő. Ankarai (1952–1958), berni (1967–1972), párizsi nagykövet (1972–1974), külügyminiszter (1974–1976).
- BOBLETER, Karl Heinz Dr. (1912–1984): jogász, diplomata, néppárti politikus. 1947-ben konzul Palesztina brit megszállási övezetében, 1950-től a külügyminisztérium gazdaságpolitikai osztályának vezetője. Nagykövet, az osztrák misszió vezetője az OEEC/OECD központjában (1958–1964, 1968–1978). 1964 és 1968 között külügyi államtitkár.
- BOCK, Fritz (1911–1993): könyvvizsgáló, adótanácsadó, néppárti politikus. Kereskedelmi államtitkár (1952–1955), pénzügyi államtitkár (1956), kereskedelmi és újjáépítési miniszter (1956–1968), alkancellár (1966–1968). Nemzetgyűlési képviselő (1949–1953, 1956–1962).
- BÖGL, Hans (1899–1974): szocialista politikus, a burgenlandi tartománygyűlés tagja (1945–1962), tartományfőnök-helyettes (1962–1964), tartományfőnök (1964–1966), nemzetgyűlési képviselő (1959–1962).
- BRAUNIAS, Karl Dr. (1899–1965): jogász, egyetemi docens, diplomata. 1938–1942 között a hitleri Harmadik Birodalom külügyminisztériumának munkatársa, 1946-ban rövid ideig moszkvai, majd 1949 és 1952 között belgrádi ügyvivő. 1955–1956-ban rendkívüli követ és meghatalmazott miniszter Budapesten.
- DENGLER, Johann Josef Dr. (1921–2011): jogász, diplomata. 1951-ben lépett külügyi szolgálatba. Prágai és stockholmi külügyi szolgálat után zágrábi főkonzul (1961–1974), budapesti (1978–1982), majd helsinki (1982–1986) nagykövet.

²³² A Név­tár a kötetben szereplő osztrák politikusok és kormányzati tisztviselők legfontosabb életrajzi adatait tartalmazza.

- DRIMMEL, Heinrich Dr. (1912–1991): jogász, néppárti politikus. 1954 és 1964 között oktatási miniszter. 1964 és 1969 között bécsi alpolgármester. 1956-tól 1969-ig az Osztrák Olimpiai Bizottság elnöke.
- ENDERL, Kurt (1913–1985): diplomata. 1946-ban lépett külügyi szolgálatba, 1956-tól 1958-ig tel-avivi, 1962-től 1967-ig varsói, 1967 és 1972 között budapesti nagykövet, majd 1974-ig külügyminisztériumi protokollfőnök.
- FALSER, Meinrad Dr. (1896–1972): jogász, diplomata. 1921-től állt külügyi szolgálatban 1946 februárjától Ausztria nem hivatalos állandó képviselője, majd 1947-től a „politikai képviselő” vezetője, 1948-tól a követség ügyvivője Budapesten. Prágai (1950–1956), majd buenos airesi követ (1956–1958).
- FIGL, Leopold (1902–1965): agrármérnök, néppárti politikus. Az ÖVP elnöke (1945–1952). Szövetségi kancellár (1945–1953), külügyminiszter (1953–1959). Nemzetgyűlési képviselő (1945–1965), a nemzetgyűlés elnöke (1959–1962). Alsó-Ausztria tartományfőnöke (1945, 1962–1965).
- FISCHER, Heinz Dr. (1938–): jogász, szocialista politikus. Nemzetgyűlési képviselő (1971–1983, 1987–2004). A nemzetgyűlés elnöke (1990–2002). 1979-től 2004-ig a SPÖ elnök-helyettese, nemzetgyűlési frakcióvezetője (1975–1983, 1987–1990). Tudomány- és kutatásügyi miniszter (1983–1987). Államelnök (2004–2014).
- FRÖHLICHSTHAL, Friedrich Dr. (1927–2013): jogász, diplomata. A külügyminisztérium főtitkára (1968–1972), budapesti (1974–1978), majd római (1982–1991) nagykövet, időközben a minisztérium protokollfőnöke (1978–1982).
- FUCHS, Martin Dr. (1903–1969): jogász, újságíró, diplomata. Brüsszeli (1952–1958) és párizsi (1962–1969) nagykövet, a külügyminisztérium főtitkára (1958–1962).
- GATSCHA, Otto Dr. (1916–1994): miniszteri tanácsos, a szövetségi kancellári hivatal IV. (államosított ipar) szekciójának vezetője.
- GSCHNITZER, Franz Dr. (1899–1968): jogász, író, egyetemi tanár, néppárti politikus. Nemzetgyűlési képviselő (1945–1962), a Szövetségi Tanács tagja (1962–1965). A Szövetségi Kancellári Hivatal külügyi államtitkára (1956–1959), ezt követően az önálló Külügyminisztérium államtitkára (1959–1961).
- GORBACH, Alfons Dr. (1898–1972): jogász, néppárti politikus. Az ÖVP elnöke (1960–1963), nemzetgyűlési képviselő (1945–1970), szövetségi kancellár (1961–1964).
- GRABNER, Franz (1915–?): bécsi fakereskedő, exportőr, a negyvenes évek végén az Osztrák Néppárt központjának munkatársa.
- GRAF, Robert (1929–1996): néppárti politikus, kereskedelmi és ipari (1987), majd gazdasági miniszter (1987–1989). Nemzetgyűlési képviselő (1966–1986).

- GRATZ, Leopold Dr. (1929–2006): szocialista politikus, jogász. Nemzetgyűlési képviselő (1966–1973, illetve 1986–1989), Bécs polgármestere (1973–1984), oktatási miniszter (1970–1971), ügyvezető parlamenti frakcióvezető (1971–1973), külügyminiszter (1984–1986), a nemzetgyűlés elnöke (1986–1989).
- GRUBER, Karl Dr. (1909–1995): diplomata, néppárti politikus. Nemzetgyűlési képviselő (1945–1954), külügyminiszter (1945–1953), majd ugyanott államtitkár (1966–1969). Washingtoni (1954–1957, 1969–1972), madridi (1962–1966) és berni (1972–1974) nagykövet.
- GRUBHOFER, Franz (1914–1970): néppárti politikus, nemzetgyűlési képviselő (1945–1962), belügyminisztériumi államtitkár (1956–1960).
- HALUSA, Arno Dr. (1911–1979): diplomata, rendkívüli követ és meghatalmazott miniszter. Bangkoki (1954–1958) majd új-delhi (1958–1962), OECD (1964–1968) és washingtoni (1972–1977) nagykövet. Ezt követően az Osztrák Gyáriparosok Egyesületének ügyvezetője.
- HARTMANN, Eduard (1904–1966): mezőgazdasági mérnök, néppárti politikus. Nemzetgyűlési képviselő (1949–1963). Mezőgazdasági és erdőgazdálkodási miniszter (1959–1964).
- HAYMERLE, Heinrich Dr. (1910–1990): jogász, diplomata. 1945-től állt külügyi szolgálatban. A minisztérium Politikai Osztályának vezetője (1956–1960, 1964–1968). Moszkvai nagykövet (1960–1964, 1970–1974). Ausztria állandó ENSZ-képviselője (1968–1970).
- HELMER, Oscar (1887–1963): nyomdász, szocialista politikus, nemzetgyűlési képviselő, belügyminiszter és az SPÖ elnökhelyettese (1945–1959).
- HOLZWARTH, Otto Dr. (1910–1986): jogász, a burgenlandi Kereskedelmi és Ipar-kamara igazgatója (1946–1975).
- ILLIG, Udo Dr. (1897–1989): néppárti politikus. Stájer tartományi tanácsos (1945–1953, kereskedelmi és újjáépítési miniszter (1953–1956).
- JANKOWITSCH, Peter Dr. (1933–): szocialista politikus, diplomata. Nemzetgyűlési képviselő (1983–1990, 1992–1993), külügyminiszter (1986–1987), a kancellári hivatal államtitkára (1990–1992).
- JONAS, Franz (1899–1974): betűszedő, szocialista politikus. A Szövetségi Tanács tagja (1952–1953), nemzetgyűlési képviselő (1953–1965), Bécs polgármestere (1951–1965), szövetségi elnök (1965–1974).
- KARALL, Lorenz (Lavro) Dr. (1894–1965): néppárti politikus, az ÖVP burgenlandi tartományi vezetője (1945–1963). Burgenland tartományfőnöke (1945–1956), a tartománygyűlés elnöke (1956–1960), a Burgenlandi Kereskedelmi Kamara elnöke (1956–1965).

- KARASEK, Franz Dr. (1924–1986): jogász. Nemzetgyűlési képviselő (1970–1979) Leopold Figl és Julius Raab kancellárok titkára. Josef Klaus kancellár kabinetfőnöke (1964–1966). Az oktatási minisztérium külföldi kulturális kapcsolatokkal foglalkozó szekciójának főnöke (1966–1970). 1979-től 1984-ig az Európa Tanács főtítkára.
- KERY, Theodor (1918–2010): tanító, szocialista politikus. Az SPÖ burgenlandi tartományi elnöke (1966–1987), a tartományi kormány tagja (1962–1966), tartományfőnök (1966–1987).
- KIRCHSCHLÄGER, Rudolf Dr. (1915–2000): jogász, diplomata. 1962 és 1967 között helyettes minisztériumi főtítkár, 1963–1967-ben Kreisky, majd Toncic-Sorinj külügyminiszter kabinetfőnöke. Prágai nagykövet (1967–1970), külügyminiszter (1970–1974), szövetségi elnök (1974–1986).
- KLAUS, Josef Dr. (1910–2001): ügyvéd, néppárti politikus. Salzburgi tartományfőnök (1949–1961), nemzetgyűlési képviselő (1962–1963, 1966–1970), pénzügyminiszter (1961–1963), szövetségi kancellár (1964–1970).
- KLESTIL, Thomas Dr. (1932–2004): diplomata. Főkonzul Los Angelesben (1969–1974), ENSZ-nagykövet (1978–1982), washingtoni nagykövet (1982–1987), a Külügyminisztérium főtítkára (1989–1992), államelnök (1992–2004).
- KOLLER, Simon Dr. (1912–1977): jogász, diplomata. Budapesti követ (1962) majd nagykövet (1964–1967), athéni nagykövet (1972–1977).
- KOREN, Stephan Dr. (1919–1988): közgazdász, néppárti politikus. Nemzetgyűlési képviselő. Pénzügyminiszter (1968–1970), az ÖVP nemzetgyűlési frakcióvezetője (1970–1978). A Nemzeti Bank elnöke (1978–1988).
- KORINEK, Franz Dr. (1907–1985): jogász, néppárti politikus. A Kereskedelmi és Iparkamara főtítkára (1950–1966), pénzügyminiszter (1963–1964).
- KREISKY, Bruno Dr. (1911–1990): jogász, szocialista politikus, nemzetgyűlési képviselő (1956–1983), a szövetségi kancellári hivatal külügyekért felelős államtitkára (1953–1959), külügyminiszter (1959–1966), szövetségi kancellár (1970–1983), az SPÖ elnöke (1967–1983).
- KREMSNER, Artur (1923–2010): újságíró, az osztrák rádió helyettes főszerkesztője, majd 1965-től a budapesti követség sajtóattaséja, az Osztrák Kulturális Intézet első vezetője. Vezető kormánytölmács.
- LANC, Erwin (1930–): szocialista politikus, közlekedési miniszter (1973–1977), belügyminiszter (1976–1983), külügyminiszter (1983–1984), nemzetgyűlési képviselő (1966–1983).
- LENTSCH, Josef (1909–1988): tanfelügyelő, néppárti politikus. Az ÖVP burgenlandi tartományi titkára (1945–1960), majd elnöke (1963–1968), tartományi képviselő (1945–1961), a tartománygyűlés elnöke (1953–1956), a tartományi kormány tagja (1949–1953, 1956–1961), tartományfőnök (1961–1964).

- MARGARETHA, Eugen Dr. (1885–1963): jogász, néppárti politikus. Nemzetgyűlési képviselő (1945–1952), pénzügyminiszter (1949–1952). Az Osztrák Nemzeti Bank elnöke (1952–1960).
- MARSCH, Fritz (1926–2009): szocialista politikus. Az alsó-ausztriai tartománygyűlés képviselője (1964–1970), az SPÖ tartományi szervezetének titkára (1960–1970), az SPÖ központi titkára (1970–1987), nemzetgyűlési képviselő (1971–1987), a nemzetgyűlés külügyi bizottságának elnöke (1979–1987), az Osztrák–Magyar Egyesület tiszteletbeli elnöke (1986–1990).
- MITTERER, Otto (1911–1994): néppárti politikus. 1952-től 1953-ig, illetve 1956-tól 1975-ig nemzetgyűlési képviselő. Kereskedelmi és ipari miniszter (1968–1970), majd a bécsi iparkamara elnöke (1970–1975).
- MOCK, Alois Dr. (1934–2017): jogász, néppárti politikus. 1966-ban Josef Klaus kancellár kabinetfőnöke. Nemzetgyűlési képviselő (1970–1987, 1990–1995), az ÖVP parlamenti frakciójának vezetője (1978–1987). 1969-től 1970-ig oktatási miniszter. 1971-től 1979-ig az ÖAAB, a néppárti munkavállalói szervezet elnöke, 1978-tól 1989-ig az ÖVP elnöke, 1995-től tiszteletbeli elnöke. 1987 és 1995 között külügyminiszter.
- NEISSER, Heinrich Dr. (1936–): jogász, egyetemi tanár, néppárti politikus. Nemzetgyűlési képviselő, néppárti frakcióvezető. A szövetségi kancellári hivatal államtitkára (1969–1970), a föderalizmusért és közigazgatási reformért felelős miniszter (1987–1989).
- PAHR, Willibald Dr. (1930–): jogász, diplomata. Külügyminiszter (1976–1983), majd bonni nagykövet (1983–1985).
- PEINSIPP, Walter Dr. (1906–1990): jogász, diplomata. Ottawai (1952–1956), majd budapesti követ (1956–1962), tel-avivi (1962–1968) és belgrádi nagykövet (1968–1971).
- PIFFL-PERČEVIĆ, Theodor Dr. (1911–1994): jogász, néppárti politikus. Nemzetgyűlési képviselő (1960–1969), oktatási miniszter (1964–1969).
- PITTERMANN, Bruno Dr. (1905–1983): jogász, szocialista politikus, nemzetgyűlési képviselő (1945–1971), szocialista frakcióvezető (1956–1970), alkancellár (1957–1966), a Kancelláriai Hivatal államosított ipart felügyelő szekciójának vezetője (1959–1966). Az SPÖ elnöke (1957–1967), a Szocialista Internacionálé elnöke (1964–1976).
- PROBST, Otto (1911–1978): szocialista politikus. Az SPÖ központi titkára (1946–1970), majd bécsi szervezetének elnöke (1970–1974). Nemzetgyűlési képviselő (1945–1978), a nemzetgyűlés harmadik elnöke (1970–1978). Közlekedési és energiaügyi miniszter (1963–1966).

- RAAB, Julius (1891–1964): néppárti politikus, nemzetgyűlési képviselő (1945–1964). Az ÖVP helyettes elnöke (1945–1952), majd elnöke (1952–1960). Szövetségi kancellár (1953–1961).
- RESSÉGUIER, Olivier Dr. (1901–1964): jogász, diplomata. Követ Szófiában (1950–1953), 1953-tól követi rangú ügyvivő, 1954–1955-ben követ Budapesten, majd Kairóban (1955–1958), nagykövet Ankarában (1963–1964).
- SALLINGER, Rudolf (1916–1992): néppárti politikus. Nemzetgyűlési képviselő (1966–1990). A Szövetségi Kereskedelmi Kamara elnöke (1964–1990), az Osztrák Gazdasági Szövetség elnöke (1966–1980).
- SCHÄRF, Adolf, Dr. (1890–1965): jogász, szocialista politikus. Az SPÖ elnöke (1945–1957). Nemzetgyűlési képviselő, parlamenti frakcióvezető (1945–1956). Alkancellár (1945–1957). szövetségi elnök (1957–1965).
- SCHÖNER, Josef Dr. (1904–1978): jogász, diplomata. 1945-ben lépett külügyi szolgálatba. 1953 és 1955 között a szövetségi kancellári hivatal külügyi politikai osztályának vezetője, külügyi főtítkárnagyköveti rangban (1955–1958), 1958-tól 1966-ig bonni nagykövet.
- SEEMANN, Rudolf Dr. (1889–1958): jogász, diplomata. A külügyminisztérium politikai osztályvezetője (1945–1946), berni (1947–1948), prágai (1948–1950), hágai (1950–1954) és lisszaboni (1954–1955) követ.
- SINOWATZ, Fred Dr. (1929–2008): történész, szocialista politikus. 1961-től burgenlandi tartományi képviselő, 1971 és 1983 között, illetve 1986-tól 1988-ig nemzetgyűlési képviselő, szövetségi oktatási miniszter (1971–1983), alkancellár (1981–1983), szövetségi kancellár (1983–1986), az SPÖ elnöke (1983–1988).
- SLAWIK, Felix (1912–1980): műszerész, szocialista politikus. Nemzetgyűlési képviselő (1949–1957). Bécs alpolgármestere (1959–1970), Bécs tartományfőnöke és polgármestere (1970–1973).
- SORONICS, Franz (1920–2009): néppárti politikus. 1956-tól 1959-ig a Szövetségi Tanács tagja, 1959-től 1971-ig nemzetgyűlési képviselő. Belügyi (1963–1966), majd szociális államtitkár (1966–1968). 1968–1970 között belügyminiszter. Burgenlandi helyettes tartományfőnök (1972–1978).
- STARIBACHER, Josef Dr. (1921–2014): szocialista politikus. Nemzetgyűlési képviselő (1961–1970), kereskedelemi és iparügyi miniszter (1970–1983).
- STEGER, Norbert Dr. (1944–): jogász, szabadságpárti politikus. Az FPÖ elnöke (1980–1986), alkancellár, kereskedelmi és ipari miniszter (1983–1987), nemzetgyűlési képviselő (1979–1986).
- STEINER, Ludwig Dr. (1922–2015): közgazdász, diplomata, néppárti politikus. 1948-ban lépett diplomáciai szolgálatba, követségi titkár Párisban, majd Julius Raab kancellár kabinetfőnöke (1953–1958), Szófia nagykövet (1958–1961), külügyi

- államtitkár (1961–1964), athéni nagykövet (1964–1972), a Külügyminisztérium politikai igazgatója (1972–1979), nemzetgyűlési képviselő (1979–1990).
- STEPHANI, Karl, Dr. (1916–1994): szocialista politikus, honvédelmi államtitkár (1956–1959).
- SURÁNYI László (1915–1997): 1955–1956-ban a DISZ KV osztályvezetője, 1957-től 1959-ig a Magyar Úttörők Szövetsége főtitkára. 1959-től dolgozott a Külügyminisztériumban. Nagykövetségi tanácsos, első beosztott Bécsben (1965–1969).
- THOMAS, Franz (1886–1966): földműves, néppárti politikus. Nemzetgyűlési képviselő (1930–1934, 1952–1962). A Stájer Gazdasági Kamara alelnöke (1948–1965). Mezőgazdasági és erdőgazdálkodási miniszter (1952–1959)
- TONČIĆ-SORINJ, Lujó Dr. (1915–2005): jogász, néppárti politikus. Nemzetgyűlési képviselő (1949–1966). Külügyminiszter (1966–1968). Az Európa Tanács főtitkára (1969–1974).
- TUPY, Hans Dr. (1924–): biokémikus, egyetemi tanár. 1983-tól 1985-ig a Bécsi Egyetem rektora, 1985-től 1987-ig az Osztrák Tudományos Akadémia elnöke. Tudomány- és kutatásügyi miniszter (1987–1989).
- VEROSTA, Stephan Dr. (Stefan) (1909–1998): jogász, diplomata, egyetemi tanár. 1932–1938 között a külügyminisztérium jogi osztályának munkatársa, ekkor elbocsájtották. 1945-től ismét a Külügyminisztérium munkatársa, 1951–1953 között követi rangban budapesti ügyvivő, 1953-tól a nemzetközi jogi osztály vezetője, 1956 és 1961 között varsói nagykövet, 1962-től 1980-ig egyetemi tanár.
- VERZETNITSCH, Friedrich (1945–): szocialista politikus, szakszervezeti funkcionárius, az ÖGB elnöke (1987–2006), nemzetgyűlési képviselő (1986–2006).
- VOLLGRUBER, Alois Dr. (1890–1976): követ (1947–1950) majd nagykövet (1953–1955) Párizsban. 1950-től 1953-ig a Külügyminisztérium főtitkára.
- VRANITZKY, Franz Dr. (1937–): szocialista politikus, pénzügyminiszter (1984–1986), szövetségi kancellár (1986–1997), az SPÖ elnöke (1988–1997).
- WAGNER, Johann (1897–1979): vendéglős, néppárti politikus, a burgenlandi tartománygyűlés képviselője (1946–1960), a tartományi kormány tagja (1946–1956), tartományfőnök (1956–1961), a Kereskedelmi Kamara elnöke (1955–1956).
- WALDBRUNNER, Karl (1906–1980): mérnök, szocialista politikus, nemzetgyűlési képviselő (1945–1971), közlekedési és államosított üzemekért felelős miniszter (1949–1956), közlekedési és a villamos gazdaságért felelős miniszter (1956–1962). A nemzetgyűlés második (1962–1970), majd első (1970–1971) elnöke. Az SPÖ főtitkára (1946–1956), majd elnökhelyettese (1965–1974).
- WALDHEIM, Kurt Dr. (1918–2007): néppárti politikus, diplomata. Követ Ottawában (1956–1960). Külügyminiszter (1968–1970), az ENSZ főtitkára (1972–1981), szövetségi elnök (1986–1992).

- WEIKERT, Alfred Dr. (1910–?): az Oktatási Minisztérium művészeti (II.) osztályának vezetője.
- WESSELY, Alois (1895–1970): kőműves, szocialista politikus. A burgenlandi tartománygyűlés képviselője (1945–1960), helyettes tartományfőnök (1946–1960).
- WILDNER, Clemens: (1892–1965): diplomata, a kancellári hivatalban a külügyek politikai igazgatója, követ Ankarában (1946–1951), nagykövet Rio de Janeiróban (1955–1956) és Madridban (1956–1957).
- WITHALM, Hermann Dr. (1912–2003): jogász, néppárti politikus. Nemzetgyűlési képviselő (1953–1975). A pénzügyminisztérium államtitkára (1956–1959). Az ÖVP főtitkára (1960–1970), a párt képviselőcsoportjának frakcióvezetője (1966–1970), majd a párt elnöke (1970–1972).
- WODAK, Walter Dr. (1908–1974): jogász, diplomata. Belgrádi követ (1953–1959), a külügyminisztérium politikai igazgatója (1959–1964), moszkvai nagykövet (1964–1970), majd haláláig a külügyminisztérium főtitkára.
- ZILK, Helmut (1927–2008): újságíró, szocialista politikus. Oktatási miniszter (1983–1984), Bécs polgármestere (1984–1994).

KRONOLÓGIA²³³

1945. május 18.

Dr. Haubert Kamilló miniszteri osztálytanácsos jelentést tesz a Külügyminisztériumnak az Ausztriában lévő magyar menekültek helyzetéről.

1945. július 26.

A Budapesten élő osztrák állampolgárok érdekeinek védelmére megalakult Karl Loidl elnökletével az osztrák segélyiroda.

1945. augusztus 18.

A volt bécsi magyar főkonzulátus épületében megkezdzi működését a Külügyminisztérium megbízottja Tóth Miklós miniszteri segédtitkár.

1945. augusztus 25.

Dálnoki Miklós Béla miniszterelnök megbízza Gellért Andort a magyar érdekek képviselésével Ausztria nyugati megszállási övezeteiben.

1945. november 2.

Kriváchy Ödön miniszteri tanácsos átveszi a bécsi külképviselet vezetését.

1946. január 12–19.

Az osztrák Külügyi Hivatal képviselője, Rudolf Seemann követségi tanácsos budapesti megbeszélései a magyar kormány képviselőivel a kétoldalú kapcsolatok és különösen a magyarországi osztrák tulajdon ügyében.

1946. február 27.

Meinhard Falser követségi tanácsos, az osztrák külügyminisztérium megbízottja, bemutatja a megbízólevelét Budapesten.

1946. március 26.

A Külügyminisztérium levelet intéz V. P. Szviridov altábornagyhoz, a Szövetséges Ellenőrző Bizottság helyettes vezetőjéhez, amelyben kéri, járuljon hozzá, hogy Magyarország politikai missziót létesíthessen Bécsben.

²³³ Az összeállítás Geccsényi Lajos és Fiziker Róbert kéziratos kronológiájának felhasználásával készült.

1946. október 29.

A Szovjetunió értesíti a magyar kormányt, hogy visszaadják Ausztria szovjet megszállási övezetében fellelhető magyar értékeket.

1946. december 10.

Megállapodás jön létre Budapesten a Magyarország és Ausztria közötti postaforgalomról.

1946. december 21.

Magyar–osztrák árucserre-forgalmi és fizetési megállapodást parafálnak Budapesten.

1947. január 13.

A magyarországi Szövetséges Ellenőrző Bizottság helyettes elnöke V. P. Szviridov altábornagy értesíti Gyöngyösi János külügyminisztert, hogy a SZEK hozzájárult a magyar kormány politikai képviselőjének ausztriai kiküldetéséhez.

1947. március 5–17.

A magyar–osztrák vegyes bizottság tárgyalásai a gazdasági kapcsolatokról és a kishatárforgalomról. A tárgyalások eredményeként parafálják a két ország közötti kishatárforgalmi megállapodást és az állategészségügyi egyezményt.

1947. március 7.

Az ausztriai Szövetséges Ellenőrző Tanács hozzájárult a magyar kormány képviselőjének bécsi működéséhez.

1947. március 11.

A két ország kereskedelmi minisztériumainak képviselői aláírják a kereskedelmi forgalmat szabályozó fizetési egyezményt.

1947. március 14.

Bartók László követségi tanácsos, mint a magyar kormány politikai képviselője Bécsben átnyújtja a megbízólevelét Karl Renner köztársasági elnöknek.

1947. június 14.

Garzuly József követségi titkár átvette a bécsi politikai képviselőlet vezetését.

1947. november 22.

Paul Wilhelm-Heininger követségi tanácsos, a budapesti osztrák politikai képviselő vezetője átnyújtja a megbízólevelét.

1947. december 21.

A magyar és az osztrák kormány képviselői aláírják a két ország közötti árucseres-forgalmi egyezményt és vegyes bizottságot hoznak létre az egyezmény végrehajtásának az ellenőrzésére.

1948. február 19.

A magyarországi Szövetséges Ellenőrző Bizottság engedélye a diplomáciai kapcsolatok felvételére Ausztriával.

1948. március 15.

Garzuly József követségi titkár, ideiglenes ügyvivő, mint az ismét megnyílt követség vezetője átnyújtja a megbízólevelét.

1948. június 2.

A Külügyminisztérium megszakítja a két állam között előkészítés alatt álló kiadatási egyezményről folytatott tárgyalásokat.

1948. június 3.

A magyar–osztrák gazdasági vegyes bizottság tárgyalásainak befejeztével aláírják az árucseres-forgalmi egyezményt.

1948. július 18.

A magyar minisztertanács jóváhagyta a magyar–osztrák közös határállomások használatáról 1930. június 30.-án kötött egyezményt (1931:XXIII. tv.) kiegészítésére vonatkozó pótegyezményt. Az Államvédelmi Hatóság beavatkozása folytán az aláírásra nem került sor.

1948. szeptember 27.–október 1.

A magyar–osztrák gazdasági vegyes bizottság budapesti megbeszélése a kishatárforgalom rendezéséről. A tárgyalások eredménytelenül értek véget, a magyar küldöttség bejelentette az 1926. július 14-én kötött megállapodás felmondásának a lehetőségét.

1948. október 16.

Dr. Nagy Péter követségi titkár, ideiglenes ügyvivő átveszi a követség vezetését.

1948. december 1.

A bécsi követség közli az osztrák külügyminisztériummal, hogy a magyar kormány az 1926. július 14-én kötött kishatárforgalmi egyezményt három havi határidővel felmondja.

1948. december 15.

A magyar hatóságok lezárják a kishatárforgalmi határátkelőhelyeket.

1949. február 4.

Hajdú József követ, ügyvivő átadja a megbízólevelét.

1949. március

Állandósulnak a határincidensek a két ország határán. Március 14-én átnyújtják az első osztrák tiltakozó jegyzéket.

1950. szeptember 22.

A magyar–osztrák vegyes bizottság tárgyalásai befejeztével aláírják az egy évre szóló árucere-forgalmi megállapodást.

1951. április

Dr. Stefan Verosta követségi titkár, ügyvivő átadja megbízólevelét Dobi Istvánnak, az Elnöki Tanács elnökének.

1951. október 18.

Ferdinand Graf belügyi államtitkár a Wiener Kurier c. lapban megjelent nyilatkozatában élesen támadta Magyarországot a sorozatos határincidensek és az Ausztriában folytatott kémtevékenységek miatt. A nyilatkozat nyomán éles hangú jegyzékváltás bontakozott ki a két külügyminisztérium között.

1952. július 22.

Alois Vollgruber külügyminisztériumi főtítkár fogadja Mátrai Tamás ügyvivőt és kezdeményezi a vagyoni jogi tárgyalások folytatását, valamint a határügyi vegyes bizottság létrehozását.

1953. augusztus 18.

A Külügyminisztérium utasítja a bécsi követséget a diplomáciai tevékenység és a kapcsolatépítés fokozására.

1954. július 14.

A magyar és osztrák kormány között megállapodás jön létre arról, hogy az ügyvivők helyett kölcsönösen követeket cserélnek.

1955. március 23.

Karl Braunias követ átadja a megbízólevelét Dobi Istvánnak, az Elnöki Tanács elnökének.

1955. április 3.

Rákosi Mátyás az MDP Központi Vezetőségének első titkára operaházi beszédében bejelenti, hogy Magyarország javítani kívánja az Ausztriához fűződő kapcsolatait.

1955. április 16.

Puja Frigyes követ Bécsben átadja a megbízólevelét.

1955. május 15.

Bécsben aláírják az osztrák államszerződést.

1955. június 30.

Az MDP Politikai Bizottságának határozata a nemzetközi helyzetről és a magyar–osztrák–jugoszláv–nyugat-német viszony javításáról.

1955. június 30.

Rónai Sándor az országgyűlés elnöke látogatásra hívja meg az osztrák parlament küldöttségét.

1955. július 6.

Karl Braunias követet fogadja Rákosi Mátyás, a Magyar Dolgozók Pártja Központi Bizottságának első titkára.

1955. július 8.

A belügyminiszter parancsa a nyugati határon állomásozó államvédelmi határőrcsapatok ezer fővel történő megerősítéséről.

1955. október 18.

Felfegyverzett magyar határőrök a Németújvár térségében fekvő Lovászd falunál egy menekült üldözve behatolnak osztrák területre.

1956. január 3–5.

Puja Frigyes bécsi magyar követ látogatást tesz Burgenlandban és tárgyal a tartományi vezetőkkel.

1956. január 23.

Bécsben folytatódnak a magyar–osztrák vagyoni jogi tárgyalások.

1956. január 26.

Puja Frigyes követ megbeszéléseket folytat az alsó-ausztriai tartomány vezetőivel.

1956. február 11.

Piros László belügyminiszter a nyugati határ hatékonyabb ellenőrzése érdekében utasítást ad ki a határőrség és az államvédelmi szervek együttműködéséről

1956. február 16.

Leopold Figl külügyminiszter megbeszéléseket kezdeményez herceg Esterházy Pál szabadon bocsátásáról.

1956. február 18.

A budapesti osztrák követség jegyzékében tájékoztatja a Külügyminisztériumot arról, hogy kormánya hozzájárult az állandó vegyes határbizottság létrehozásához.

1956. március 9.

Az MDP Politikai Bizottságának határozata a nyugati határon lévő aknazár („vasfüggöny”) eltávolításáról.

1956. március 23.

Walter Peinsipp követ átadja a megbízólevelét Dobi Istvánnak, az Elnöki Tanács elnökének.

1956. április 18.

A budapesti osztrák követség az Osztrák Térképészeti Hivatal fennállásának 150. évfordulójára meghívást küld a Magyar Tudományos Akadémia elnöke és több magyar tudós számára.

1956. május 7.

Az MDP Politikai Bizottságának határozata az aknazár eltávolításáról a nyugati határon.

1956. május 8.

A minisztertanács határozata az aknazár eltávolításáról a nyugati határon.

1956. május 10.

Hegedűs András miniszterelnök bejelenti, hogy eltávolítják az aknákat a nyugati határon.

1956. május 28–június 8.

Magyar–osztrák vagyoni jogi tárgyalások Budapesten

1956. május 31.

Az MDP Politikai Bizottságának határozata a magyar–osztrák határ megerősítéséről.

1956. június 5.

Budapestről Bécsbe érkezik az első menetrendszerű repülőgép.

1956. június 11.

A belügyminiszter parancsa az „államvédelmi” felderítő munka megerősítéséről a nyugati határon.

1956. szeptember 7.

A Szabad Nép közli Julius Raab kancellárnak a Szabad Nép és a Magyar Rádió számára adott nyilatkozatát a magyar–osztrák kapcsolatokról.

1956. október 27.

A budapesti osztrák követség a követségi épületben elosztó központot hoz létre a segélyszállítmányok fogadására és szétosztására.

1956. október 28.

Az osztrák kormány rendkívüli ülésén nyilatkozatban szólítja fel a szovjet kormányt a magyarországi harci cselekmények beszüntetésére; erről tájékoztatja az ENSZ Biztonsági Tanácsát és a nagyhatalmakat.

1956. október 31.

A magyar kormány ezen a napon tartott ülésén foglalkozik az Ausztrián át Magyarországra érkező felfegyverzett emigránsokról szóló hírekkel.

1956. november 4.

Az osztrák kormány rendkívüli ülésén határozatot fogad el a magyar menekültek befogadásáról és elhelyezéséről.

1956. november 9.

Az ENSZ közgyűlése osztrák kezdeményezésre határozatot fogad el a magyarországi segélyprogram megindításáról.

1956. november 23.

Menekülők üldözése közben két szovjet katona Rohonc térségében osztrák területre lép, egyiküket a határrendőrség agyonlövi.

1956. december 19–21.

Richard Nixon, az USA alelnöke látogatást tesz Ausztriában: tárgyalásokat folytat a kormány tagjaival a magyar menekültek elhelyezéséről, látogatást tesz az osztrák–magyar határon.

1957. január 8.

A kormány nevében Münnich Ferenc miniszter határozatot ad ki a nyugati határ őrzésének megerősítéséről.

1957. január 15.

Esztergályos Ferenc az állambiztonság tisztje, követségi titkár vezetésével magyar hazatelepítési bizottság érkezik Bécsbe.

1957. január 20.

Julius Raab kancellár rádióbeszédében felveti Magyarország lehetséges semleges státusának kérdését.

1957. január 24.

Kádár János tájékoztatja a minisztertanácsot a műszaki zárnak a déli és a nyugati határon történő visszaállításáról.

1957. január 30.

Oscar Helmer belügyminiszter a genfi nemzetközi menekültügyi értekezleten követeli, hogy a nyugati országok vegyék át Ausztriától a magyar menekülteket.

1957. február 5.

Az osztrák kormány informális döntést hoz a Magyarország elleni kulturális és sport-bojkottról: nem engedélyezi magyar sportolók és művészek beutazását.

1957. február 19.

Magyar–osztrák kereskedelmi tárgyalások Bécsben.

1957. február 25.

A rendőrség hermetikusan lezárja az osztrák követség épületének környékét.

1957. március 28.

Az Osztrák Kommunista Párt XVII. Kongresszusa. Marosán György a Politikai Bizottság tagja nem kap beutazási engedélyt.

1957. április 24–27.

Anasztaz Mikojan szovjet miniszterelnök-helyettes látogatása Ausztriában.

1957. április 28.

Magyar orvos-küldöttség vesz részt a bécsi orvos-kongresszuson.

1957. május 14–15.

Dabronkai Gyula élelmezési miniszter-helyettes látogatása Bécsben.

1957. július 25.

Julius Raab kancellár fogadja Puja Frigyes követet, a találkozó eredménytelenül zárul.

1957. október 12.

Az osztrák kormány betiltja az *Út* és *Cél* című hungarista lapot, szerkesztőjét kiutasítják az országból.

1957. október 31.

Bécsben államközi megállapodást írnak alá a Dunagőzhajózási Társaság magyar alkalmazottai nyugdíjának rendezéséről.

1957. november 6.

Horváth Imre külügyminiszter bécsi átutazása alkalmával felkeresi Leopold Figl külügyminisztert és megbeszélést folytat a két ország kapcsolatáról.

1958. április 10.

Szovjet–magyar közös kormánynyilatkozat, amely foglalkozik a magyar–osztrák viszonyral is.

1958. szeptember 25.

Az ENSZ közgyűlésén Leopold Figl külügyminiszter amnesztiát sürget a forradalom résztvevői számára.

1958. október 17.

Sík Endre külügyminiszter bécsi átutazása alkalmával látogatást tett Leopold Figl osztrák külügyminiszternél.

1959. június

Bécsben országúti teherautó fuvarozási egyezmény megkötésére vonatkozó megbeszélések. Az egyezmény jegyzőkönyve parafálásra került.

1959. szeptember 14.

Sebes István követ Bécsben átadja a megbízólevelét.

1959. október 18–19.

Sík Endre külügyminiszter Bécsben találkozik Bruno Kreisky külügyminiszterrel.

1959. október 20.

Bécsben külkereskedelmi tárgyalások folynak hároméves hosszúlejáratú megállapodás megkötésére, Bacsoni Jenő külkereskedelmi miniszterhelyettes vezetésével.

1960. március 2–április 8.

Osztrák–magyar vagyoni jogi tárgyalások.

1960. május 27.

Johann Wagner burgenlandi tartományfőnök vezetésével gazdasági delegáció érkezett a Budapesti Ipari Vásárra.

1960. június 16–18.

Incze Jenő külkereskedelmi miniszter és Bakonyi Sebestyén Endre nehézipari miniszter-helyettes Bruno Pittermann alkancellár meghívására látogatást tett Ausztriában.

1960. november 23.

A Magyar Állami Hangversenyzenekar fellépése Bécsben.

1961. január 19.

Egyezményt kötnek a két ország közötti közúti forgalomról.

1961. május 15–18.

Bruno Pittermann alkancellár meghívására kormányküldöttség utazott Bécsbe az osztrák nagyipar államosításának 15. évfordulójára. A kormányküldöttség tagjai: Trautmann Rezső építésügyi miniszter és Solt Dezső, a Könnyűipari Minisztérium főosztályvezetője.

1962. március 21.

Walter Peinsipp követ végleg elutazott Budapestről.

1962. március 17–18.

A burgenlandi tartományi kormány és a politikai pártok küldöttsége – a tartományfőnök vezetésével – nem hivatalos látogatást tett Sopronban.

1962. április 11.

Simon Koller követ átadja a megbízólevelét.

1962. május 17.

Kallós Ödön, a Magyar Kereskedelmi Kamara elnöke meghívására a BNV megtekintésére, Budapestre érkezik Julius Raab volt kancellár, a Szövetségi Iparkamara elnöke.

1962. július 11.

Magyar–osztrák állategészségügyi egyezményről kezdődnek tárgyalások Budapesten.

1962. szeptember 12–19.

Erdei Ferenc, a Szövetkezeti Tudományos Tanács elnöke vezetésével küldöttség tárgyalt Bécsben. A delegációt fogadta Eduard Hartmann földművelésügyi miniszter.

1962. október 8–20.

Magyar–osztrák kereskedelmi tárgyalásokra került sor Budapesten, melyek végén 5 éves hosszúlejáratú kereskedelmi egyezményt írtak alá.

1963. január 29.

Kodály emlékünnepe Bécsben, amelyen részt vett Kodály Zoltán is. Ünnepi műsort a Tátray-kvartett, Fischer Annie, Mező László, Sándor Judit és Ilosfalvy Róbert adott. A követségi fogadáson megjelent Heinrich Drimmel oktatásügyi miniszter.

1963. február 18–19.

A Bécsi Szimfonikusok száz tagú zenekarának koncertje Budapesten.

1963. április 22–29.

Az ÁHZ Ferencsik János vezényletével Grazban, Bécsben és Salzburgban koncertezik.

1963. május 16.

A BNV megtekintésére Budapestre érkezett Bruno Pittermann alkancellár.

1963. július 22–28.

Incze Jenő külkereskedelmi miniszter Bruno Pittermann alkancellár meghívására az osztrák állami iparral való együttműködés megteremtéséről szóló tárgyalásra Ausztriába látogatott. Találkozott Kreisky külügyminiszterrel, Franz Korinek pénzügyminiszterrel és Otto Probst szociális miniszterrel.

1963. szeptember 8.

A Bécsi Nemzetközi Vásár megnyitására Baczoni Jenő külkereskedelmi miniszter-helyettes Bécsbe utazott. Fogadta őt Bock kereskedelmi miniszter és a magyar pavilonban találkozott Adolf Schärf köztársasági elnökkel.

1963. szeptember 15.

Horn Rezső a közlekedési és postaügyi miniszter első helyettese és Otto Probst miniszter postai egyezményt írt alá Bécsben.

1963. november 12.

Felavatták Bécsben a Collegium Hungaricum új épületét.

1963. november 5–12.

Borovszky Ambrus nehézipari miniszter-helyettes vezetésével magyar delegáció járt Ausztriában. A tárgyalások eredményeképpen jegyzőkönyvet írtak alá az állami iparral való együttműködésről.

1964. április 20.

A Kereskedelmi Kamara meghívására Franz Korinek volt pénzügyminiszter vezetésével 25 tagú osztrák ipari kereskedelmi delegáció érkezett Budapestre.

1964. május 3–9.

Az Osztrák Szakszervezeti Szövetség meghívására Brutyó János elnök vezetésével szakszervezeti delegáció járt Ausztriában.

1964. május 9.

Magyar emlékmű felavatása az egykori mauthauseni koncentrációs tábor területén.

1964. május 15.

A BNV megnyitására Biró József külkereskedelmi miniszter meghívására Budapestre látogatott Bruno Pittermann alkancellár.

1964. július 23–28.

Bruno Pittermann alkancellár meghívására Fock Jenő a minisztertanács elnökhelyettese vezetésével magyar kormányküldöttség járt Ausztriában. A látogatás alkalmával Fock Jenőt fogadta Schärf államelnök és Klaus kancellár, találkozott Pittermann alkancellárral és Kreisky külügyminiszterrel.

1964. szeptember 21–22.

A Kulturális Kapcsolatok Intézete vendégeként Budapesten tartózkodott Heinrich Drimmel volt oktatásügyi miniszter, Bécs város kulturális tanácsosa.

1964. október 29.–november 1.

Magyar–osztrák külügyminiszteri találkozó Budapesten. Aláírták a vagyoni jogi és a határegyezményeket, megállapodtak a diplomáciai kapcsolatok nagykövetségi szintre emeléséről.

1964. november 12.

Losonczi Pál földművelésügyi miniszter és Simon Koller követ aláírták az állategészségügyi egyezményt.

1964. november 20–24.

A Kulturális Kapcsolatok Intézete és az Osztrák Iparkamara rendezésében osztrák könyvkiállítás volt Budapesten, amelyet magyar részről Bognár József a KKI elnöke, osztrák részről Rudolf Sallinger, az Iparkamara elnöke nyitott meg.

1964. december 7–12.

Magyar–osztrák jogsegélytárgyalások Bécsben. A jogsegély egyezmény szövegét december 11-én parafálták.

1964. december 16.

Sebes István átadta nagyköveti megbízólevelét Adolf Schärf köztársasági elnöknek.

1965. január 31.

Bruno Pittermann alkancellárt budapesti látogatása során fogadta Kádár János.

1965. április 5.

Magyar–osztrák külügyminiszteri találkozó Bécsben. Több egyezményt írtak alá: a diplomaták vízum mentességéről, a vám- és útlevelellenőrzésről, a jogsegélyről, a közúti közlekedésről.

1965. május 11.

Az MSZMP Politikai Bizottságának határozata a nyugati határon lévő aknazár fokozatos eltávolításáról és a technikai jelzőrendszer kiépítéséről.

1966. március 6.

AZ ÖVP abszolút többséget szerzett (85 mandátummal) a választásokon, Josef Klaus alakított kormányt. Az SPÖ (74 mandátummal) ellenzékbe vonult.

1966. április 13–18.

A magyar–osztrák közös államhatáron előforduló eseményeket kivizsgáló bizottság Budapesten tartotta alakuló ülését.

1966. május 20.

Bruno Marek bécsi polgármester vezetésével az osztrák főváros küldöttsége látogatást tett Budapesten. Marek megnyitotta a Bécs városát bemutató kiállítást.

1966. június 20–23.

Franz Muhri pártelnök vezetésével látogatást tett hazánkban az Osztrák Kommunista Párt küldöttsége.

1966. július 7–9.

Csanádi György közlekedés- és postaügyi miniszter Ludwig Weiss közlekedésügyi miniszterrel tárgyalt Budapesten.

1966. október 3–10.

Pius Fink néppárti képviselő vezetésével osztrák parlamenti delegáció látogatott Magyarországra.

1966. október 4.

Péter János külügyminiszter, a magyar ENSZ küldöttség vezetője New Yorkban eszmecserét folytatott Lujo Tonic-Sorinj osztrák külügyminiszterrel.

1966. november 14–20.

A Külügyminisztérium sajtóosztályának meghívására Magyarországon tartózkodott az osztrák lapok gazdasági szerkesztőinek egy csoportja.

1967. február 1.

Az SPÖ kongresszusán Bruno Kreisky váltja Bruno Pittermant a párt élén.

1967. március 22.

Simó Jenő nagykövet Bécsben átadta megbízólevelét.

1967. április 1.

Sarlós István, a Fővárosi Tanács elnöke a *Budapest-kiállítás* megnyitására Bécsbe utazott.

1967. május 2–5.

Hivatalos látogatásra Magyarországra érkezett Josef Klaus osztrák kancellár és felesége, Tonic-Sorinj külügyminiszter és kíséretük.

1967. július 7.

Kurt Enderl nagykövet átadta megbízólevelét.

1967. október

A Wiener Institut für Österreichkunde és a MTA Történettudományi Intézet szervezésében közös történelmi szimpóziumot rendeztek Grazban az osztrák–magyar kiegyezés centenáriuma alkalmából.

1967. november 27.

Budapesten Biró József külkereskedelmi miniszter és Fritz Bock osztrák alkancellár, kereskedelem- és iparügyi miniszter aláírták az 1968. január elsején életbe lépő árucserre-forgalmi megállapodást.

1967. december 4–9.

Az Osztrák Kommunista Párt meghívására az MSZMP küldöttsége látogatást tett Ausztriában.

1968. január 16–17.

A magyar–osztrák kormányközi általános vegyes bizottság Bécsben tartotta alakuló ülését.

1968. március 20–23.

Rosta Endre, a KKI ügyvezető elnöke Bécsben a műszaki és tudományos egyezményről tárgyalt.

1968. május 2–9.

Bécsben magyar filmhetet rendeztek. A premierfilm az *Egy szerelem három éjszakája* című alkotás volt.

1968. május 20–21.

Gáspár Sándor a SZOT főtitkára vezetésével szakszervezeti delegáció utazott Ausztriába.

1968. május 23–25.

A Wiener Institut für Österreichkunde és a MTA Történettudományi Intézet szervezésében a közös történelmi szimpózium második ülészetét Pécsen tartották.

1968. július 13.

Simó Jenő nagykövet és Rudolf Wahrstöwer polgármester megnyitotta a kufsteini vár állandó, az ott raboskodott magyaroknak emléket állító kiállítását.

1968. november 27.

Aláírták a kedvezményes vámtetelek biztosításáról szóló megállapodást.

1968. december 11–14.

Wolfgang Schmitz elnök vezetésével Budapesten tárgyalt az Osztrák Nemzeti Bank küldöttsége.

1969. január 17.

Megszűnt a szolgálati vízum-kényszer Magyarország és Ausztria között.

1969. május 27–31.

Fock Jenő, a Minisztertanács elnöke hivatalos látogatást tett Ausztriában, ennek során május 28-án tudományos és műszaki együttműködési megállapodást írt alá.

1969. július 28–augusztus 2.

A burgenlandi Mogersdorfbán első alkalommal rendezték meg a magyar–osztrák kultúrtörténeti szimpóziumot.

1970. március 23.

Kurtán Sándor nagykövet átadta megbízólevelét.

1970. március 1.

Az ausztriai választásokon az SPÖ szerzett többséget.

1970. április 21.

Az SPÖ választási győzelme (81 mandátum, ÖVP 78, FPÖ 6) után Bruno Kreisky alakított kisebbségi kormányt.

1970. április 24.

A Kulturális Kapcsolatok Intézetének, a maribori felsőoktatási intézmények egyesületének és a burgenlandi tartományi kormány képviselői előszerződést írtak alá a Mogersdorfi Kultúrtörténeti Szimpózium folytatásáról.

1970. április–május

Bécsben, Kapfenbergben és Sankt Pöltenben bemutatták a *Szabad Magyarország 25 éve* című kiállítást.

1970. június 15–19.

Franz Jonas, az Osztrák Köztársaság elnöke hivatalos látogatásra Magyarországra érkezett.

1970. szeptember

Bécsben bemutatták a Bartók Béla-émlékiállítást.

1970. szeptember 6–13.

A Bécsi Vásáron Magyarország is bemutatkozott a „Nemzetek Csarnokában”.

1970. szeptember 20–24.

Anton Benya, az Osztrák Szakszervezeti Szövetség elnökének vezetésével szakszervezeti küldöttség tartózkodott Magyarországon.

1970. november 12–18.

A magyar–osztrák gazdasági vegyesbizottság megtartotta első ülését Bécsben.

1970. december 13.

Péter János és Rudolf Kirchschräger külügyminiszterek nem hivatalos találkozója Kismarton/Eisenstadtban és Sopronban.

1971. április 17.

Péter János külügyminiszter és Rudolf Kirchschräger külügyminiszter találkozója Bécsben.

1971. május 4.

A burgenlandi tartományi kormány küldöttsége hivatalos látogatás tett Győr-Sopron megyében.

1971. május 22–23.

Az Állami Hangversenyzenekar Bécsben lépett fel.

1971. június 28–július 2.

Losonczy Pál, az Elnöki Tanács elnöke hivatalos látogatást tett Ausztriában.

1971. július 19–augusztus 19.

A Fertőmeggyes/Mörbisch-i Ünnepi Játékokon a Magyar Állami Operaház balettegyüttese tíz előadást tartott.

1971. szeptember

A Collegium Hungaricum új igazgatója Mádl Antal.

1971. szeptember 12.

Péter János és Rudolf Kirchschräger külügyminiszter nem hivatalos találkozója Sopronban és az ausztriai Sankt Margarethenben.

1971. október 10.

A szavazatok 50,4%-ával és 93 mandátummal az SPÖ abszolút többséget szerzett az előrehozott választásokon.

1971. október 18–22.

Gáspár Sándor, a SZOT főtitkára vezetésével szakszervezeti küldöttség tett látogatást Ausztriában.

1971. november 13–15.

A Vígszínház társulata Bécsben Szakonyi Károly *Adáshiba*, és Molnár Ferenc *A testőr* című művét vitte színre.

1971. december 6–10.

Czinege Lajos honvédelmi miniszter hivatalos látogatást tett Bécsben.

1972. március 10–12.

Walter Wodak külügyminisztériumi főtitkár és Puja Frigyes, a külügyminiszter első helyettese találkozója Budapesten.

1972. május 3–7.

Szépvolgyi Zoltán elnök vezetésével Budapest Főváros Tanácsának küldöttsége Bécsbe látogatott.

1972. június 2–3.

A Bécsi Ünnepi Heteken két hangversenyt adott a Magyar Állami Hangversenyzenekar.

1972. július 3.

Dr. Friedrich Frölichsthal nagykövet átadta megbízólevelét.

1972. október 21.

Losonczi Pál, az Elnöki Tanács elnöke és Franz Jonas államelnök nem hivatalos, baráti találkozót tartottak Sopronban és Kismarton/Eisenstadtban.

1972. november 7–24.

Kodály Zoltán fotódokumentációs kiállítás a bécsi Albertinában.

1972. november 11.

Ausztria és Magyarország hosszúlejárátú áruforgalmi megállapodást kötött.

1973. március 28–30.

Bruno Kreisky kancellár hivatalos látogatást tett hazánkban. A látogatás során megállapodást írtak alá arról, hogy osztrák állampolgárok is használhatják a Mörbisch–Siegendorf közötti áruszállító útvonal Fertőrákos térségébe eső részét.

1973. május 14–19.

Anton Benya, az Osztrák Nemzeti Tanács elnöke vezetésével parlamenti küldöttség tett látogatást Magyarországon.

1974. január 17–22.

Németh Károlynak, az MSZMP Politikai Bizottsága tagjának vezetésével pártküldöttség vett részt az Osztrák Kommunista Párt kongresszusán.

1974. február 14–16.

Puja Frigyes külügyminiszter Bécsben találkozott Rudolf Kirchschräger külügyminiszterrel. Fogadta Franz Jonas államelnök és Bruno Kreisky kancellár is.

1974. június 23.

Ausztria új államfője Rudolf Kirchschräger (SPÖ).

1974. szeptember 8–11.

Bíró József külkereskedelmi miniszter Bécsben tárgyalásokat folytatott Josef Staribacher kereskedelmi és ipari miniszterrel.

1974. december 2.

Berecz János, az MSZMP KB Külügyi Osztályának vezetője megbeszéléseket folytatott Bécsben Franz Muhrival, az OKP elnökével és Erwin Scharf főtítkárral.

1975. február 23–26.

Erich Bielka-Kaltreu külügyminiszter hivatalos látogatást tett Budapesten.

1975. február 25.

A külügyminiszterek konzuli szerződést, büntetőügyi jogsegélyegyezményt, kiadatási, továbbá a kettős adóztatás elkerüléséről szóló egyezményt írtak alá. Megállapodás született a gazdasági, tudományos, kulturális és sportcélú utazások esetén az illetékmentes vízumkiadásról.

1975. március 9–13.

Schultheisz Emil egészségügyi miniszter hivatalos látogatást tett Ausztriában.

1975. szeptember 15–17.

Heinrich Haymerle, a külügyminisztérium főtitkára Marjai József külügyminisztériumi államtitkár meghívására hivatalos látogatáson járt Magyarországon.

1975. szeptember 15–20.

Gáspár Sándornak, a SZOT főtitkárának vezetésével küldöttség vett részt az Osztrák Szakszervezeti Szövetség kongresszusán.

1975. október

A Collegium Hungaricum új igazgatója Pamlényi Ervin történész.

1975. október 5.

A választásokon az SPÖ megtartotta abszolút többségét (SPÖ 93, ÖVP 80, FPÖ 10 mandátum).

1975. november 10–15.

Czinege Lajos honvédelmi miniszter látogatást tett Ausztriában Karl Lütgendorf hadügyminiszter meghívására.

1975. november 17–21.

Ajtai Miklós, az OMFB elnöke részt vett a Magyar Kereskedelmi Kamara által Bécsben rendezett belkereskedelmi napok megnyitóján.

1976. február 20.

Rödönyi Károly közlekedési és postaügyi miniszter Ebenfurtban találkozott osztrák kollégájával.

1976. március 2–3.

Puja Frigyes és Erich Bielka-Kaltreu külügyminiszterek Grazban és Szombathelyen tárgyaltak.

1976. március 3–10.

Apró Antal, az Országgyűlés elnöke vezetésével parlamenti delegáció járt Ausztriában.

1976. március 25–28.

Hertha Firnberg tudományos és kutatásügyi miniszter látogatást tett hazánkban.

1976. május 16–19.

Lázár György, a Minisztertanács elnöke hivatalos látogatást tett Ausztriában. Május 19-én kulturális és tudományos együttműködési megállapodást írtak alá.

1976. május 23–29.

Erwin Lanc közlekedési és postaügyi miniszter Budapesten tárgyalt.

1976. június 14–19.

Christian Broda igazságügyminiszter hivatalos látogatást tett Magyarországon.

1976. szeptember 9–10.

Romány Pál mezőgazdasági és élelmezésügyi miniszter hivatalos látogatásra Ausztriába utazott.

1976. szeptember 10–14.

Bíró József külkereskedelmi miniszter tárgyalásokat folytatott Ausztriában.

1976. szeptember 11–12.

Bruno Kreisky kancellár kétnapos, nem hivatalos látogatáson Magyarországon járt.

1976. szeptember 29–október 2.

Gyenes András, az MSZMP KB titkára Ausztria Kommunista Pártjának meghívására Ausztriába utazott.

1976. december 6–8.

Kádár János – Bruno Kreisky meghívására – hivatalos látogatást tett Bécsben.

1977. március 14–17.

Fred Sinowatz oktatási és művészetügyi miniszter tárgyalásokat folytatott Budapesten.

1977. április 14–15.

Ernst Wimmer, Ausztria Kommunista Pártja PB tagja, a KB titkára látogatást tett Budapesten.

1977. május 2.

Hannes Androsch osztrák alkancellár, szövetségi pénzügyminiszter Budapesten tárgyal. Megállapodást írt alá a vámügyi együttműködésről.

1977. május 16–20.

Korom Mihály igazságügyminiszter tárgyalásokat folytatott Ausztriában.

1977. május 18–22.

Hertha Firnberg tudomány- és kutatásügyi miniszter megbeszéléseket folytatott Budapesten.

1977. május 24–27.

Rudolf Kirchschläger államelnök hivatalos látogatást tett Magyarországon. A vendéget fogadta Kádár János, a Központi Bizottság első titkára.

1977. október 20.

Megnyílt a budapesti Osztrák Kulturális Intézet.

1977. október 24–26.

Willibald Pahr külügyminiszter hivatalos látogatást tett Budapesten.

1977. október 25–27.

Pullai Árpád közlekedési és postaügyi miniszter tárgyalást folytatott Bécsben.

1977. november 18.

Erwin Scharf, Ausztria Kommunista Pártjának PB tagja, a KB titkára látogatást tett Budapesten.

1977. december 7–9.

Óvári Miklós, a KB titkára részt vett Ausztria Kommunista Pártjának kongresszusán.

1977. december 8.

Günther Haiden mező- és erdőgazdasági miniszter tárgyalást folytatott Budapesten.

1978. február 6.

Johann Dengler nagykövet átadta megbízólevelét.

1978. február 20.

Randé Jenő nagykövet Bécsben átadta megbízólevelét.

1978. március 2–4.

Sághy Vilmos belkereskedelmi miniszter Ausztriában tárgyal.

1978. március 20–22.

Günther Haiden mezőgazdasági és erdészeti miniszter tárgyalást folytatott Budapesten.

1978. április 3–4.

Polinszky Károly oktatásügyi miniszter Ausztriában tárgyal.

1978. április 26–27.

Ausztria Kommunista Pártja képviselőjében Franz Muhri elnök és Erwin Scharf KB-titkár látogatást tett Budapesten.

1978. július 3–5.

Puja Frigyes külügyminiszter július 5-én Bécsben aláírta a vízumkötelezettség eltörléséről szóló kétoldalú megállapodást.

1978. július 10–12.

Ingrid Leodolter egészségügyi és környezetvédelmi miniszter látogatást tett Budapesten és aláírta az Ausztria és Magyarország közötti egészségügyi együttműködési szerződést.

1978. szeptember 12–14.

Karl Lausecker közlekedési miniszter Budapesten vasúti határátlépési egyezményt írt alá.

1978. szeptember 14–16.

Faluvégi Lajos pénzügyminiszter Ausztriában tárgyal.

1978. szeptember 22–24.

Bruno Kreisky szövetségi kancellár nem hivatalos látogatást tett Magyarországon.

1979. február 6.

Ausztria és Magyarország szerződést kötött a vízgazdálkodási célú határátlépések szabályozásáról.

1979. március 15.

A bécsi Collegium Hungaricum igazgatói tisztét Lengyel László vette át.

1979. március 27–28.

Otto Rösch hadügyminiszter hivatalos látogatást tett Magyarországon.

1979. május 20–24.

Gáspár Sándor, a SZOT főtitkára szakszervezeti küldöttség élén Ausztriában járt.

1979. május 28–29.

Losonczy Pál, az Elnöki Tanács elnöke hivatalos látogatást tett Ausztriában.

1979. július 5–9.

Kurt Waldheim ENSZ-főtitkár hivatalos látogatást tett Magyarországon.

1979. szeptember 10.

Gáspár Sándor, a SZOT főtitkára Bécsben részt vett az Osztrák Szakszervezeti Szövetség kongresszusának megnyitó ülésén.

1979. szeptember 15–16.

Josef Staribacher kereskedelmi és iparügyi miniszter tárgyalásokat folytatott Budapesten és hosszúlejárátú megállapodást írt alá a gazdasági, ipari és műszaki együttműködésről és annak továbbfejlesztéséről.

1979. szeptember 19–21.

Gerhard Weissenberg szociálisügyi miniszter tárgyalást folytatott Budapesten.

1979. október 19–20.

Hannes Androsch, alkancellár, pénzügyminiszter Magyarországon tárgyalt.

1979. október 20–21.

Lázár György, a Minisztertanács elnöke bécsi hivatalos látogatásán Bruno Kreisky kancellárral találkozott.

1979. november 20–23.

Pullai Árpád közlekedési és postaügyi miniszter Ausztriában tárgyal.

1979. november 26–30.

Anton Benya, az Osztrák Nemzeti Tanács első elnöke parlamenti küldöttség élén Magyarországon járt.

1979. november 27–28.

Benkei András belügyminiszter hivatalos látogatást tett Ausztriában. Egyezményt írt alá a bűnügyi rendészeti és közlekedési rendőrségi együttműködésről.

1980. január 8.

Franz Muhri, Ausztria Kommunista Pártjának elnöke és Johann Steiner, a KB Titkárságának tagja megbeszélést folytatott Magyarországon.

1980. január 29–február 1.

Pozsgay Imre kulturális miniszter hivatalos látogatásra Ausztriába utazott.

1980. április 16.

Veres Péter külkereskedelmi miniszter részt vett Bécsben a Magyar–Osztrák Gazdasági és Ipari Együttműködési Bizottság első ülésén.

1980. április 26–27.

Lázár György, a Minisztertanács elnöke nem hivatalos látogatást tett Ausztriában.

1980. május 31–június 1.

Josef Staribacher kereskedelem- és iparügyi miniszter tárgyalásokat folytatott Budapesten.

1980. május 16–17.

Puja Frigyes külügyminiszter Bécsben részt vett az osztrák államszerződés aláírásának 25. évfordulója alkalmából rendezett ünnepeken.

1980. június 4–7.

Sixtus Lanner, az Osztrák Néppárt főtitkára látogatást tett Magyarországon.

1980. szeptember 12–13.

Karl Lausecker közlekedési és postaügyi miniszter megbeszéléseket folytatott Budapesten, egyezményt írt alá a Sopront és környékét érintő vasúti átmenő forgalom szabályozásáról.

1980. szeptember 23–24.

Karl Sekanina építésügyi miniszter tárgyalásokat folytatott Budapesten.

1980. október 16–17.

Sághy Vilmos belkereskedelmi miniszter tárgyalásokat folytatott Bécsben, ahol Ausztria és Magyarország idegenforgalmi együttműködési megállapodást kötött.

1980. november 18–20.

Gyenes András, a KB titkára, az Országgyűlés Külügyi Bizottságának elnöke megbeszélést folytatott Ausztriában.

1980. december 4–8.

Benke Valéria pártküldöttség élén részt vett Ausztria Kommunista Pártjának kongresszusán.

1981. február 11–13.

Franz Muhri elnök, és Erwin Scharf, a PB tagja, a KB titkára Ausztria Kommunista Pártjának képviseletében Magyarországon tárgyalt.

1981. március 22–26.

Fred Sinowatz szövetségi alkancellár, közoktatási és művészeti miniszter Budapesten tárgyalt.

1981. április 22–27.

Josef Staribacher szövetségi kereskedelmi és iparügyi miniszter részt vett a Magyar–Osztrák Árucseré-forgalmi és Kooperációs Vegyes Bizottság budapesti ülésén.

1981. április 27–29.

Willibald Pahr szövetségi külügyminiszter hivatalos látogatásra Magyarországra érkezett.

1981. július 15–16.

Gáspár Sándor, a SZOT főtitkára pihenés jellegű látogatás keretében megbeszélést folytatott Ausztriában.

1981. szeptember 17–október 5.

Az ENSZ Közgyűlés ülészakán New Yorkban tartózkodó Puja Frigyes külügyminiszter osztrák kollégájával is tárgyalt.

1981. szeptember 23–25.

Erwin Lanc szövetségi belügyminiszter Budapesten tartózkodott.

1981. szeptember 30–október 3.

Czinege Lajos honvédelmi miniszter hivatalos látogatáson Ausztriában járt.

1981. október 8–10.

Marjai József, a Minisztertanács elnökhelyettese tárgyalásokat folytatott Ausztriában és részt vett Bécsben a magyar gazdasági és kulturális napok megnyitóján.

1981. október 23.

Ausztria és Magyarország módosította a közös államhatáron történtek kivizsgálásának eljárásáról szóló szerződést.

1981. november 18–20.

Bruno Kreisky kancellár hivatalos látogatásra hazánkba érkezett. Karl Lausecker közlekedésügyi miniszter szintén Budapesten tárgyalt.

1981. november 28–29.

Josef Staribacher kereskedelmi és iparügyi miniszter megbeszéléseket folytatott Budapesten.

1982. január 6.

Franz Muhri, Ausztria Kommunista Pártjának elnöke Budapesten Németh Károllyal, a KB titkárával folytatott megbeszélést.

1982. február 22–23.

Herbert Salcher szövetségi pénzügyminiszter Budapesten tárgyalt.

1982. február 23–26.

Pullai Árpád közlekedési és postaügyi miniszter Ausztriába utazott.

1982. március 24.

Karl Sekanina építésügyi miniszter nem szakmai ügyben Budapesten tartózkodott.

1982. április 20–23.

Veres Péter külkereskedelmi miniszter Bécsben részt vett a Magyar–Osztrák Gazdasági, Ipari és Műszaki Együtműködési Vegyes Bizottság ülésén.

1982. május 6–9.

Pozsgay Imre művelődési miniszter látogatást tett Ausztriában.

1982. június 7–9.

Váncsa Jenő mezőgazdasági és élelmezésügyi miniszter Ausztriában tartózkodott.

1982. június 14–15.

Kurt Steirer egészségügyi és környezetvédelmi miniszter tárgyalásokat folytatott Budapesten és közös munkatervet írt alá.

1982. június 18–20.

Josef Staribacher kereskedelmi és ipari miniszter Budapesten részt vett az osztrák közreműködéssel épült szálloda megnyitásán.

1982. június 23–26.

Méhes Lajos ipari miniszter hivatalos látogatáson Ausztriában tárgyalt, a Politikai Bizottság tagját Kreisky szövetségi kancellár is fogadta.

1982. július 15–16.

Hertha Firnberg szövetségi tudományügyi és kutatási miniszter tárgyalásokat folytatott Budapesten. 16-án egyezményt írt alá az érettségi bizonyítványok egyenértékűségéről az egyetemekre való bejutásnál.

1982. szeptember 1–3.

Karl Sekanina építésügyi miniszter tárgyalásokat folytatott Budapesten.

1982. szeptember 20–október 3.

Az ENSZ Közgyűlés ülészakán New Yorkban tartózkodó Puja Frigyes külügyminiszter osztrák kollégájával is tárgyalt.

1982. szeptember 22.

Arthur Agstner, Ausztria új budapesti nagykövete átadta megbízólevelét.

1982. szeptember 24–26.

Günter Haiden mezőgazdasági és erdészeti miniszter magánlátogatáson Magyarországon tartózkodott.

1982. szeptember 28–30.

Lázár György, a Minisztertanács elnöke hivatalos látogatást tett Ausztriában.

1982. november 2–4.

Franz Muhri, Ausztria Kommunista Pártjának elnöke és Hans Teiner, a KB Titkárságának tagja látogatást tett Magyarországon.

1982. november 22–26.

Apró Antal, az Országgyűlés elnöke parlamenti delegáció élén Ausztriában vendégeskedett.

1982. december 4.

Gáspár Sándor, a SZOT főtitkára, a Szakszervezeti Világszövetség elnöke küldöttség élén látogatást tett Ausztriában.

1982. december 6–7.

Szarka Károly külügyminiszter-helyettes Bécsben részt vett a magyar–osztrák Általános Vegyes Bizottság 9. ülésén és konzultációkat folytatott a külügyminisztériumban.

1983. február 7.

Gáspár Sándor, a SZOT főtitkára, a Szakszervezeti Világszövetség elnöke küldöttség élén látogatást tett Ausztriában.

1983. február 8.

Péter János, az Országgyűlés alelnöke küldöttség élén Bécsben vett részt nemzetközi konferencián.

1983. március 7–10.

Köpeczi Béla művelődési miniszter Ausztriában járt. 8-án egyezményt írt alá az egyetemi tanulmányok és az akadémiai fokozatok egyenértékűségéről.

1983. március 15–17.

Schultheisz Emil egészségügyi miniszter látogatást tett Ausztriában.

1983. április 23.

Josef Staribacher ipari és kereskedelmi miniszter Sopronban tartózkodott a Lövér szálloda megnyitása alkalmából.

1983. április 24.

A választásokon az SPÖ elveszíti abszolút többségét (SPÖ 90 mandátum, ÖVP 81, FPÖ 12). Véget ér a „Napkirály”, Bruno Kreisky kormányzása. Fred Sinowatz (SPÖ) az FPÖ bevonásával hoz létre koalíciós kormányt.

1983. május 26.

Hollai Imre külügyminiszter-helyettes előadást tartott az Osztrák Külpolitikai és Nemzetközi Kapcsolatok Társaságában.

1983. május 30–31.

Nagy János külügyminisztériumi államtitkár Bécsben folytatott konzultációt.

1983. június 30–július 3.

Juhász Zoltán belkereskedelmi miniszter Ausztriában tárgyalt.

1983. július 8.

Puja Frigyest Várkonyi Péter váltja a külügyminiszteri poszton.

1983. július 8–9.

Heinz Fischer tudományügyi és kutatási miniszter Budapesten tartózkodott, kiállítás megnyitása alkalmából.

1983. szeptember 5–7.

Horváth István belügyminiszter hivatalos látogatáson Ausztriában tartózkodott.

1983. szeptember 7–9.

Várkonyi Péter külügyminiszter az európai biztonsági és együttműködési értekezlet részes államai képviselői madridi találkozásán osztrák kollégájával is tárgyalt.

1983. szeptember 25–30.

Losonczy Pál, az Elnöki Tanács elnöke New Yorkban az állam- és kormányfők találkozásán vett részt. Megbeszélést folytatott Fred Sinowatz szövetségi kancellárral is.

1983. szeptember 29–30.

Norbert Steger alkancellár, kereskedelmi és iparügyi miniszter Budapesten tárgyalt. Ugyanekkor Hans Kalt, Ausztria Kommunista Pártja KB Politikai Bizottságának tagja, a KB titkára látogatást tett Magyarországon.

1983. október 1.

Gáspár Sándor, a SZOT főtitkára, a Szakszervezeti Világszövetség elnöke részt vett az osztrák szakszervezetek kongresszusán.

1983. október 17–19.

Hetényi István pénzügyminiszter hivatalos látogatásra Ausztriába utazott.

1983. november 2–3.

Ábrahám Kálmán építésügyi és városfejlesztési miniszter látogatást tett Ausztriában.

1983. november 14–17.

Péter János, az Országgyűlés alelnöke küldöttség élén Bécsben vett részt béketalálkozón.

1983. november 15–17.

Budapesti hivatalos látogatásán Fred Sinowatz szövetségi kancellárt Kádár János, az MSZMP KB első titkára is fogadta.

1983. december 2.

Hans Steiner, Ausztria Kommunista Pártja KB Titkárságának tagja látogatást tett Magyarországon.

1984. január 12–15.

Ausztria Kommunista Pártja kongresszusán részt vett és felszólalt Aczél György, az MSZMP KB Politikai Bizottságának tagja, a KB titkára.

1984. január 16–17.

Alois Mock, az Osztrák Néppárt (ÖVP) elnöke Magyarországra látogatott.

1984. január 19–21.

Günter Haiden mezőgazdasági és erdészeti miniszter tárgyalásokat folytatott Budapesten.

1984. február 26–28.

Helmut Zilk közoktatási miniszter hivatalos látogatást tett Budapesten.

1984. április 9–11.

Schultheisz Emil egészségügyi miniszter ausztriai tárgyalásain közös munkatervet írt alá.

1984. május 2–4.

Harald Ofner igazságügyminiszter hivatalos látogatáson Budapesten tárgyalt.

1984. május 16–17.

Kapolyi László ipari miniszter hivatalos látogatásra Ausztriába utazott.

1984. május 23–31.

A BNV megtekintésére Budapesten tartózkodott Herbert Salcher pénzügyminiszter.

1984. május 28–29.

Bécsi hivatalos látogatásán Várkonyi Péter külügyminisztert Rudolf Kirchschräger szövetségi elnök és Fred Sinowatz kancellár is fogadta.

1984. június 3-6.

Marjai József miniszterelnök-helyettest bécsi hivatalos látogatásán Kirchschräger elnök és Sinowatz kancellár is fogadta.

1984. június 6–8.

Kurt Steyrer egészségügyi és környezetvédelmi miniszter budapesti tárgyalásain a két állam képviselői június 7-én környezetvédelmi együttműködési szerződést írtak alá.

1984. június 11–13.

Karl Blecha belügyminiszter hivatalos látogatáson Magyarországon tartózkodott.

1984. június 21–23.

Karl Lausecker közlekedési miniszter hivatalos látogatáson Magyarországon tárgyalt.

1984. szeptember 17–18.

Gerald Hinteregger a külügyminisztérium főtitkára konzultációkat folytatott Budapesten.

1984. szeptember 22–október 6.

Az ENSZ Közgyűlés ülészakán New Yorkban tartózkodó Várkonyi Péter külügyminiszter osztrák kollégájával is tárgyalt.

1984. október 2.

Losonczi Pál, az Elnöki Tanács elnöke és Rudolf Kirchschräger szövetségi elnök nem hivatalos határmenti találkozót tartott Sopronban és Eisenstadtban.

1984. november 8.

Veres Péter külkereskedelmi miniszter Bécsben részt vett a Magyar–Osztrák Gazdasági, Ipari és Műszaki Együttműködési Vegyes Bizottság 4. ülészakán.

1984. december 12–13.

Urbán Lajos közlekedési miniszter hivatalos látogatást tett Ausztriában.

1985. január 3.

Ferdinand Lacina közlekedési és államosított-ipari miniszter Budapesten Urbán Lajos közlekedési miniszterrel tárgyalt.

1985. február 18–19.

Kapolyi László ipari miniszter az IASA szervezésében előadást tartott Bécsben és megbeszélést folytatott osztrák kollégájával, Ferdinand Lacinával is.

1985. február 21–22.

Lázár György miniszterelnököt bécsi hivatalos látogatásán fogadta Sinowatz kancellár és Kirchschräger szövetségi elnök is.

1985. március 25–28.

Az MSZMP XIII. kongresszusán Ausztria Kommunista Pártját Walter Silbermayr, a KB Politikai Bizottságának tagja képviselte.

1985. március 29–30.

Gáspár Sándor, a SZOT és a Szakszervezeti Világszövetség elnöke látogatást tett Ausztriában.

1985. május 6–9.

Markója Imre igazságügyminiszter Bécsben kollégájával, Harald Ofnerral tárgyalt.

1985. május 14–15.

Várkonyi Péter külügyminiszter részt vett az osztrák államszerződés aláírásának harmincadik évfordulóján rendezett bécsi ünnepségen. Megbeszélést folytatott Leopold Gratz külügyminiszterrel.

1985. június 8.

Kapolyi László ipari miniszter Ausztriában tárgyalást folytatott Ferdinand Lacina közlekedési és államosított-ipari miniszterrel.

1985. június 17.

Nagy János nagykövet Bécsben átadta megbízólevelét.

1985. június 18–19.

Horn Gyula külügyminisztériumi államtitkár konzultációkat folytatott az osztrák külügyminisztériumban.

1985. július 1.

A Kópháza és Deutschkreutz között megnyílt új közúti határátkelőt Hetényi István magyar és Franz Vranitzky osztrák pénzügyminiszter avatta fel.

1985. július 8–12.

Friedhelm Frischenschlager honvédelmi miniszter Oláh István honvédelmi miniszter meghívására katonai küldöttség élén Budapestre látogatott. A vendéget fogadta Lázár György miniszterelnök is.

1985. július 15–21.

Köpeczi Béla művelődési miniszter Bécsben részt vett a Sinowatz kancellár kezdeményezésére rendezett európai kulturális eszmecserén. Megbeszélést folytatott Herbert Moritz művészeti, oktatási és sportügyi, illetve Heinz Fischer tudományügyi és kutatási miniszterrel is.

1985. július 29–augusztus 2.

Várkonyi Péter külügyminiszter az európai biztonsági és együttműködési értekezlet záróokmánya aláírásának 10. évfordulója alkalmából rendezett jubileumi ülésen Ausztria külügyminiszterével is tárgyalt.

1985. szeptember 24–25.

Fred Sinowatzot az ELTE díszdoktorává avatták. A szövetségi kancellárt fogadta Lázár György miniszterelnök.

1985. október 10–12.

Norbert Steger alkancellár, kereskedelmi és ipari miniszter budapesti hivatalos látogatásán Marjai József miniszterelnök-helyettessel tárgyalt. Fogadta őt Németh Károly, az MSZMP KB főtitkár-helyettese és Lázár György miniszterelnök is.

1985. október 19–26.

Losonczy Pál, az Elnöki Tanács elnöke részt vett az ENSZ megalakulásának negyvenedik évfordulóján szervezett jubileumi ülésen. Megbeszélést folytatott Sinowatz kancellárral is.

1985. október 27–29.

Leopold Gratz külügyminiszter budapesti hivatalos látogatásán Várkonyi Péter külügyminiszterrel tárgyalt. A vendéget fogadta Németh Károly, az MSZMP KB főtitkár-helyettese és Lázár György miniszterelnök is.

1985. november 16–18.

Heinrich Übleis építésügyi miniszter tárgyalást folytatott Budapesten Somogyi László építésügyi és városfejlesztési miniszterrel.

1985. november 27.

Franz Muhri, Ausztria Kommunista Pártjának elnöke és Hans Steiner, a KPÖ Külügyi Osztályának vezetője Budapesten Kádár János pártfőtitkárral folytatott megbeszélést.

1985. december 11.

Kádár János, az MSZMP KB főtitkára, az Elnöki Tanács tagja Ausztriában Rudolf Kirchschräger szövetségi elnökkel folytatott megbeszélést.

1985. december 19.

Friedhelm Frischenschlager honvédelmi miniszter Budapesten részt vett Oláh István honvédelmi miniszter temetésén.

1986. február 6–7.

Ferdinand Lacina közlekedési és államosított-ipari miniszter Budapesten Marjai József miniszterelnök-helyetttel tárgyalt, fogadta Lázár György miniszterelnök is.

1986. március 25–28.

Anton Benya, az Osztrák Nemzeti Tanács elnöke parlamenti küldöttség élén Budapesten járt. A vendéget fogadta Sarlós István, az Országgyűlés elnöke, Losonczy Pál, az Elnöki Tanács elnöke és Gáspár Sándor, a SZOT elnöke is.

1986. április 2.

Németh Károly, az MSZMP főtitkár-helyettese és Szűrös Mátyás KB-titkár fogadta a szabadságát Magyarországon töltő Franz Muhrit, a KPÖ elnökét.

1986. április 16.

Köpeczi Béla művelődésügyi miniszter részt vett Bécsben a Magyar Hét megnyitásán. A magyar politikust fogadta Sinowatz szövetségi kancellár.

1986. május 19–21.

Franz Kreuzer egészségügyi és környezetvédelmi miniszter Budapesten Medve László egészségügyi miniszterrel tárgyalt.

1986. május 25–28.

Marjai József miniszterelnök-helyettes bécsi hivatalos látogatásán szerződést írt alá Norbert Steger alkancellár, kereskedelmi és iparügyi miniszterrel. Fogadta Sinowatz kancellár is.

1986. május 29–30.

Heinz Fischer tudomány- és kutatásügyi miniszter Budapesten tárgyalásokat folytatott az Országos Műszaki Fejlesztési Bizottság elnökével és előadást tartott az Akadémián. Az SPÖ alelnökét fogadta Szűrös Mátyás, az MSZMP KB titkára.

1986. június 8.

A köztársaságielnök-választás második fordulóját 53,9%-os többséggel Kurt Waldheim (ÖVP) nyeri. A választási kampányban Waldheim háborús múltjának tisztázatlan kérdései heves vitákat váltanak ki.

1986. június 9.

Fred Sinowatz kancellár Waldheim győzelme után benyújtja lemondását. Utódja június 16-tól Franz Vranitzky lett.

1986. június 23–26.

Franz Hager, a KPÖ KB Politikai Bizottságának tagja küldöttség élén látogatást tett Magyarországon. Óvári Miklós KB-titkárral folytatott megbeszélést.

1986. július 4–8.

Hans Übleis építésügyi miniszter Bécsben fogadta Somogyi László építésügyi és városfejlesztési minisztert.

1986. július 11.

Lázár György hivatalos munkalátogatásra Bécsbe utazott. A magyar miniszterelnököt Franz Vranitzky szövetségi kancellár fogadta.

1986. szeptember 1–5.

Csehák Judit miniszterelnök-helyettes kormányküldöttség élén Bécsben részt vett a II. nemzetközi hungarológiai kongresszuson.

1986. szeptember 13.

Az FPÖ kongresszusán új pártelnököt választanak Jörg Haider személyében. Három nap múlva felbomlik az SPÖ-FPÖ koalíció.

1986. szeptember 14.

Peter Jankowitsch külügyminiszter részt vett a battonyai SOS-gyermekfalu avatásán és tárgyalt magyar kollégájával, Várkonyi Péterrel is.

1986. szeptember 15–18.

Szűrös Mátyás, az MSZMP KB titkára, a parlament külügyi bizottságának elnöke Ausztriába utazott. Tárgyalásokat folytatott Fritz Marsch-sal, az SPÖ nemzetközi titkárával, a külügyi bizottság elnökével. Szűröst fogadta Karl Blecha, az SPÖ

alelnöke, belügyminiszter, Jankowitsch külügyminiszter és Vranitzky kancellár is. Találkozott Franz Muhrival, a KPÖ elnökével is.

1986. október 29–30.

Gerald Hinteregger, az osztrák külügyminisztérium főtitkára konzultációkat folytatott Budapesten.

1986. november 4–7.

Várkonyi Péter külügyminiszter Bécsben részt vett az európai biztonsági és együttműködési értekezleten részes államok harmadik utótalálkozásának megnyitó ülésén. A magyar diplomácia vezetőjét november 5-én fogadta Kurt Waldheim szövetségi elnök is.

1986. november 23.

A választásokat az SPÖ nyeri (80 mandátum). Az ÖVP 77, az FPÖ 18, a Zöldek 8 mandátumot szereznek. Ismét nagykoalíció (SPÖ–ÖVP) jön létre.

1986. december 17.

Bruno Kreisky, az SPÖ tiszteletbeli elnöke Budapesten Marjai József miniszterelnök-helyetttel tárgyalt. Az osztrák vendéget az Országházban fogadta Kádár János, az MSZMP KB főtitkára.

1987. február 6–7.

Gáspár Sándor, a SZOT elnöke megbeszélést folytatott Ausztriában.

1987. március 28–29.

Berecz János, az MSZMP KB titkára küldöttség élén részt vett a KPÖ kongresszusán.

1987. április 29–30.

Várkonyi Péter külügyminiszter Bécsben Alois Mock alkancellár, külügyminiszterrel tárgyalt. A hivatalos látogatás során találkozott Leopold Gratzcal, a Nemzeti Tanács elnökével és fogadta őt Vranitzky kancellár és Waldheim szövetségi elnök is.

1987. május 4–6.

Veres Péter külkereskedelmi miniszter Bécsben részt vett a Magyar–Osztrák Árucsereforgalmi, Gazdasági, Ipari és Műszaki Együttműködési Vegyes Bizottság 6. ülésén. Tárgyalásokat folytatott Robert Graf gazdasági és Rudolf Streicher közlekedési és államosított-ipari miniszterrel, és fogadta őt Vranitzky kancellár is.

1987. május 24–25.

Robert Graf gazdasági miniszter a BNV megtekintése céljából Magyarországon tartózkodott.

1987. június 19.

Josef Riegler mezőgazdasági és erdészeti miniszter nem hivatalos látogatáson Magyarországon tartózkodott.

1987. augusztus 3.

Ferdinand Lacina pénzügyminiszter Győrött magyar kollégájával, Medgyessy Péterrel tárgyalt.

1987. szeptember 2–4.

Kárpáti Ferenc honvédelmi miniszter bécsi hivatalos látogatásán megbeszélést folytatott Robert Lichal honvédelmi miniszterrel.

1987. szeptember 19–október 3.

Az ENSZ Közgyűlés ülészakán New Yorkban tartózkodó Várkonyi Péter külügyminiszter kollégájával is konzultációt folytatott.

1987. szeptember 23–24.

A Budapesti őszi Nemzetközi Vásár megtekintése céljából Magyarországon tartózkodó Robert Graf gazdasági miniszter megbeszélést folytatott Somogyi László építésügyi és városfejlesztési miniszterrel.

1987. szeptember 29–30.

Franz Vranitzky szövetségi kancellár hivatalos látogatásra Magyarországra érkezett. A vendéget fogadta Grósz Károly, a Minisztertanács elnöke, Kádár János, az MSZMP KB főtitkára és Németh Károly, az Elnöki Tanács elnöke is.

1987. október 8–9.

Gáspár Sándor, a SZOT elnöke Bécsben részt vett az Osztrák Szakszervezeti Szövetség kongresszusán.

1987. október 17.

Várkonyi Péter külügyminiszter meghívására az európai biztonsági és együttműködési értekezlet utótalálkozáján részt vevő küldöttségek vezetőivel együtt Alois Mock alkancellár, külügyminiszter egynapos látogatásra Kőszegre érkezett.

1987. október 30.

Thomas Klestil külügyminisztériumi főtitkár konzultációt folytatott Budapesten.

1987. november 18–20.

Kamara János belügyminiszter Bécsben kollégájával, Karl Blechával tárgyalt.

1987. november 24–27.

Szűrös Mátyás KB-titkár látogatást tett Bécsben Ausztria Kommunista Pártjánál. Otto Podolsky és Michael Graber PB-tagokkal folytatott megbeszélést.

1987. november 26.

Szűrös Mátyás az Országgyűlés külügyi bizottságának elnöki minőségében Bécsben Vranitzky kancellárral és Leopold Gratz parlamenti elnökkel tárgyalt. Fogadta őt Peter Jankowitsch, a külügyi bizottság elnöke, az SPÖ külügyi titkára és Heinz Fischer SPÖ-frakcióelnök is. Szűrös előadást tartott az Osztrák–Magyar Egyesület rendezvényén.

1987. december 9–11.

Kovács László külügyminiszter-helyettes Bécsben részt vett a Magyar–Osztrák Általános Vegyes Bizottság 11. ülésén. Fogadta őt Alois Mock alkancellár, külügyminiszter is.

1988. január 25–27.

Johann Steiner, a KPÖ KB Külügyi Osztályának vezetője, és Ulrich Perzinger, a Volksstimme főszerkesztő-helyettese látogatást tett Magyarországon.

1988. február 22.

Robert Graf gazdasági miniszter Budapesten Marjai József miniszterelnök-helyettes, kereskedelmi miniszterrel tárgyalt.

1988. március 3.

Franz Schmid, Ausztria új nagykövete Budapesten átadta megbízólevelét.

1988. március 14–16.

Horn Gyula külügyminisztériumi államtitkár Bécsben tárgyalt.

1988. március 25–26.

Medgyessy Péter miniszterelnök-helyettest Ausztriában fogadta Mock alkancellár, külügyminiszter, Robert Graf gazdasági és Ferdinand Lacina pénzügyminiszter is.

1988. március 30–31.

Otto Podolsky, a KB Politikai Bizottságának tagja, a bécsi szervezet elnöke Ausztria Kommunista Pártjának képviselőjében látogatást tett Magyarországon.

1988. április 7–8.

Ernst Höger, az SPÖ alelnöke küldöttség élén Budapestre utazott. A politikust fogadta Szűrös Mátyás, az MSZMP KB titkára, Kótai Géza, a Külügyminisztérium osztályvezetője és Marjai József miniszterelnök-helyettes, kereskedelmi miniszter is.

1988. április 12–20.

A Duna Bizottság 46. ülésén Budapesten részt vett Rudolf Streicher közlekedési és államosított-ipari miniszter, aki magyar kollégájával, Urbán Lajos közlekedési miniszterrel is találkozott.

1988. május 18–26.

A BNV megtekintése céljából Magyarországon tartózkodott Robert Graf gazdasági miniszter.

1988. május 26–28.

Alois Mock alkancellár, külügyminiszter Budapesten megbeszélést folytatott Várkonyi Péter külügyminiszterrel és Szűrös Mátyással, az MSZMP KB titkárával. Találkozott Marjai József és Medgyessy Péter miniszterelnök-helyettesekkel, Villányi Miklós pénzügyminiszterrel és fogadta őt Kádár János, az MSZMP elnöke és Grósz Károly, az MSZMP KB főtitkára is.

1988. június 3–4.

Várkonyi Péter külügyminiszter Klagenfurtban részt vett az Alpok-Adria Munkaközösség 10. évfordulós ünnepségén.

1988. június 29–30.

Karl Blecha belügyminisztert budapesti hivatalos látogatásán Horváth István belügyminiszter fogadta.

1988. július 1–2.

Somogyi László építésügyi és városfejlesztési miniszter Bécsben részt vett a Magyar–Osztrák Területrendezési és Tervezési Bizottság második ülésén. Tárgyalópartnere Heinrich Neisser, a Kancellári Hivatal minisztere volt.

1988. július 9–11.

Csehák Judit szociális- és egészségügyi miniszter tárgyalást folytatott Ausztriában Franz Löschnakkal, a Kancellári Hivatal egészségügyekben illetékes miniszterével.

1988. július 12–14.

Hilde Hawlicek közoktatási és művészeti miniszter Budapesten Czibere Tibor művelődési miniszterrel tárgyalt.

1988. augusztus 22.

Maróthy László környezetvédelmi és vízgazdálkodási miniszter ausztriai munkalátogatásán Marilies Flemming környezetvédelmi miniszterrel tárgyalt.

1988. szeptember 8–9.

Rudolf Streicher, Ausztria közlekedési és államosított-ipari minisztere részt vett Budapesten a magyar–osztrák ipari együttműködési kerekasztal-beszélgetésen.

1988. szeptember 13.

Horn Gyula külügyminisztériumi államtitkár Bécsben beszédet mondott az európai biztonsági és együttműködési értekezlet utótalálkozójának plenáris ülésén.

1988. szeptember 16–18.

Iványi Pál, Budapest Főváros Tanácsának elnöke Bécsben Helmut Zilk polgármesterrel találkozott, fogadta őt Vranitzky kancellár is.

1988. szeptember 29–30.

Heinz Fischer SPÖ-alelnököt, a párt parlamenti frakcióvezetőjét Budapesten fogadta Szűrös Mátyás, az MSZMP KB titkára.

1988. október 20–22.

Nyers Rezső, a Politikai Bizottság tagja, Medgyessy Péter miniszterelnök-helyettes és Bartha Ferenc államtitkár, a Magyar Nemzeti Bank elnöke Bécsben részt vettek a KGST és az EK kapcsolataival foglalkozó nemzetközi szemináriumon.

1988. november 3–5.

Grósz Károly, az MSZMP KB főtitkára, a Minisztertanács elnöke hivatalos látogatásra Ausztriába utazott. A magyar emigráció és az osztrák üzleti élet képviselőivel is találkozó magyar miniszterelnököt fogadta Vranitzky kancellár, Gratz parlamenti és Waldheim szövetségi elnök. Találkozott Franz Muhri KPÖ-elnökkel is.

1988. november 4.

Beck Tamás kereskedelmi miniszter Bécsben osztrák kollégájával, Robert Graffal tárgyalt és megállapodást írt alá.

1988. november 8–9.

Várkonyi Péter külügyminiszter részt vett és beszédet mondott Bécsben az európai biztonsági és együttműködési értekezlet utótalálkozóján.

1988. december 8–11.

Berecz János, a KB titkára látogatást tett Ausztriában. Megbeszélést folytatott Heinz Fischerrel, az SPÖ elnökével, Günther Sallaberggerrel, az SPÖ központi titkárával és Franz Muhri KPÖ-elnökkel is.

1988. december 16.

Pozsgay Imre, a Politikai Bizottság tagja, államminiszter Ausztriában megbeszélést folytatott Heinrich Neisserrel, a kancellári hivatal miniszterével és fogadta őt Vranitzky kancellár is.

1989. január 16–18.

Várkonyi Péter külügyminiszter Bécsben részt vett az európai biztonsági és együttműködési értekezlet utótalálkozójának záróülésén.

1989. január 20–21.

Nyers Rezső államminiszter és Berecz János, a KB titkára Bécsben részt vett Ausztria Szocialista Pártjának kerekasztal-megbeszélésén. Találkoztak Heinz Fischer SPÖ-alelnökkel és Josef Cappal, az SPÖ központi titkárával.

1989. február 13.

Németh Miklós, a Politikai Bizottság tagja, a Minisztertanács elnöke Nagycenken és Ruszton Franz Vranitzky szövetségi kancellárral tárgyalt.

1989. február 28.

Az MSZMP KB Politikai Bizottsága határozatot hozott a Magyarország és Ausztria határán húzódó műszaki határzár megszüntetéséről.

1989. február 28–március 3.

Dr. Habsburg Ottó vezetésével Európa parlamenti delegáció látogatott Magyarországra.

1989. március 5–7.

Várkonyi Péter külügyminiszter Bécsben részt vett és beszédet mondott az európai biztonsági és együttműködési értekezlet keretében rendezett, bizalom- és biztonságerosító intézkedésekkel és teendőkkel foglalkozó konferencia megnyitó ülésén.

1989. március 14.

A svájci Zizersben, kilencvenhat éves korában elhunyt Zita, az utolsó osztrák császárné és magyar királyné.

1989. március 16–19.

Thomas Klestil külügyminisztériumi főtítkárra Budapesten folytatott konzultációkat.

1989. április 17.

Hilde Hawlicek oktatásügyi, művészeti és sportügyi miniszter részt vett a Budapesten április 17–24. között megrendezett osztrák kulturális hét programjának megnyitóján. Találkozott Czibere Tibor művelődési miniszterrel.

1989. május 2.

A magyar–osztrák államhatáron megkezdték az elektromos műszaki határzár lebontását.

1989. május 10.

Várkonyi Pétert Horn Gyula váltotta a külügyminiszteri poszton.

1989. május 16–17.

Pozsgay Imre államminiszter a Renner Intézet meghívására látogatást tett Bécsben.

1989. május 19–20.

Fejtő György, a KB titkára – határmenti találkozó keretében – megbeszélést folytatott az SPÖ választási szakértőivel.

1989. május 25.

Németh Miklós miniszterelnök Bécsben munkatalálkozót tartott Franz Vranitzky kancellárral.

1989. június 9.

Iványi Pál, a KB titkára látogatást tett Bécsben. Megbeszélést folytatott Helmut Zilk főpolgármesterrel.

1989. június 19–21.

Az Európai Demokratikus Unió budapesti konferenciáján részt vett Alois Mock szövetségi alkancellár és külügyminiszter.

1989. június 20.

Habsburg Ottó, az Európa Parlament alelnöke látogatást tett a debreceni egyetemen.

1989. június 26–27.

Horn Gyula külügyminiszter hivatalos látogatásra Ausztriába utazott. Fogadta őt Kurt Waldheim köztársasági elnök és Franz Vranitzky kancellár, találkozott Josef Riegler alkancellárral és Rudolf Pöderrel, a parlament elnökével. Alois Mock külügyminiszterrel folytatott megbeszélései után közösen vágták át a határkerítést, majd sajtóértekezletet tartottak Sopronban. Horn Gyula előadást tartott az Osztrák Külügyi Társaság és a Gyáriparosok Szövetségének rendezvényén.

1989. július 6–7.

Wolfgang Schüssel gazdasági miniszter Budapesten Beck Tamás kereskedelmi miniszterrel és Medgyessy Péter miniszterelnök-helyettessel tárgyalta.

1989. július 7.

Ferdinand Lacina osztrák pénzügyminiszter Sopronban tárgyalást folytatott Békesi László pénzügyminiszterrel.

1989. augusztus 21.

Az osztrák–magyar határon, Peresznye község térségében a határőrökkel történt dulakodás közben halálos sérülést szenvedett Kurt Werner Schulz NDK-állampolgár. Ő volt a magyarországi „vasfüggöny” utolsó halálos áldozata.

1989. augusztus 19.

A Habsburg Ottó fővédnökségével, magyar, osztrák és NSZK-beli politikusok részvételével megrendezett Páneurópai Pikniken Sopron térségében NDK-turisták százai szöktek át osztrák területre.

1989. szeptember 22–30.

Az ENSZ Közgyűlés ülészakán New Yorkban tartózkodó Horn Gyula külügyminiszter tárgyalta Mock külügyminiszterrel.

1989. október 12.

Franz Vranitzky szövetségi kancellár Balfon Németh Miklós miniszterelnökkel találkozott.

1989. október 17–18.

Erhard Busek tudomány- és közoktatásügyi miniszter Nagycenken megbeszélést folytatott Glatz Ferenc művelődési miniszterrel.

1989. október 20.

Beck Tamás kereskedelmi miniszter, Berend T. Iván, az MTA elnöke, valamint Kovács László külügyminisztériumi államtitkár előadást tartottak Bécsben az Osztrák Külpolitikai Társaságban.

1989. október 29–31.

Josef Riegler alkancellár részt vett és előadást tartott egy keszthelyi szimpóziumon. Találkozott és megbeszélést folytatott Medgyessy Péter miniszterelnök-helyetessel.

1989. november 11–12.

Magyarország, Jugoszlávia és Olaszország miniszterelnök-helyettesi és külügyminiszteri szintű találkozóján Ausztriát Josef Riegler alkancellár és Alois Mock külügyminiszter képviselte.

1989. november 20–21.

Horváth István belügyminiszter Ausztriában Franz Löschnak belügyminiszterrel tárgyalta.

1989. november 21.

Kulcsár Kálmán igazságügyi miniszter nem hivatalos ausztriai látogatásán találkozott Egmond Foregger szövetségi igazságügyi miniszterrel.

1989. december 1.

Erhard Busek tudomány- és közoktatásügyi miniszter részt vett Budapesten az osztrák lektori konferencián.

1989. december 16.

Alois Mock alkancellár és külügyminiszter Nakajama Taro japán külügyminiszterrel együtt Sopronba látogatott, ahol találkoztak Horn Gyula külügyminiszterrel.

1990. január 4–6.

Hilde Hawlicek oktatási, kulturális és sportügyi miniszter látogatást tett Magyarországon. Glatz Ferenc művelődési miniszterrel a két ország oktatásügyi, kulturális együttműködésének erősítéséről, illetve a világkiállítás előkészületeiről tárgyaltak.

1990. február 20.

Erhard Busek tudomány- és kutatásügyi miniszter együttműködési megállapodást írt alá Budapesten Glatz Ferenc művelődési miniszterrel. A szerződés értelmében hazánk öt éven át összesen 50 millió schillinget fordíthatott a magyar–osztrák kulturális kapcsolatok bővítésére és ápolására.

1990. március 12–13.

Wolfgang Schüssel gazdasági miniszter Budapesten Medgyessy Péter miniszterelnök-helyetttel tárgyalt.

1990. március 14.

Alois Mock alkancellár és külügyminiszter, az Európai Demokrata Unió elnöke Budapesten részt vett Andrásy Gyula emléktáblájának felavatásán, és megbeszélést folytatott Horn Gyula külügyminiszterrel.

1990. március 22–23.

Horváth Ferenc ipari miniszter megbeszélése Bécsben Wolfgang Schüssel gazdasági miniszterrel.

1990 május 27.

Jeszenszky Géza az újonnan megválasztott, Antall József vezette kormány külügyminiszterének bemutatkozó látogatása Bécsben és megbeszélése Alois Mock külügyminiszterrel.

NÉVMUTATÓ

- Ábrahám Kálmán 486
Aczél György 86, 319, 486
Adenauer, Konrad 132, 134
Afritsch, Josef 447,
Agstner, Arthur 447, 484
Ajtai Miklós 63, 475
Akar László 287
Altschul, Heinz 362
Androsch, Hannes 283, 285–287, 308,
319–325, 327, 447, 477, 479
Ankener János 95
Antall József 435, 502
Antall József, id. 23
Antos István 174
Apró Antal 74, 272, 277, 476, 484
Auer Pál 18, 102–104
Babos Zoltán 63
Bacher, Gerd 362
Bacher Mihály 207
Bacsoni Jenő 63, 70, 80, 205, 226, 260,
266, 464, 466
Bajnok Zsolt 364
Bakonyi-Sebestyén Endre 465
Ballai László 358
Bányász Rezső 361
Bárány Vencel 141
Baráth Etele 420
Bartha Ferenc 336, 497
Bartók László 20, 456
Bauer, Friedrich 351
Bauer, Johann 142
Bebrits Lajos 35
Beck István 61, 68–69, 75, 143
Beck Tamás 392, 499–501
Békesi László 500
Benesch, Otto 131
Beneschovszky Imre 225
Benke Valéria 481
Benkei András 480
Benya, Anton 301, 305, 382, 472, 474,
480, 491
Berecz János 86, 307, 474, 493, 498
Berei Andor, 29, 30
Berend T. Iván 501
Bielka-Kaltreu, Erich 73, 447, 475, 476
Bíró János 421, 424, 433
Biró József 290, 296, 303–304, 314,
467, 470, 474, 476
Biszku Béla 59, 64, 216
Blecha, Karl 86, 487, 492, 495–496
Bobleter, Karlheinz 229, 447
Bock, Fritz 63, 66, 70, 447, 470
Bognár József 38, 70, 148, 156, 157,
221–223, 468
Bokor Péterné 125
Boldoczki János 35, 138, 143, 174
Bondarenko, szovjet külügyi osztály-
vezető 75
Borbély János 112
Borbély Zoltán 28
Borovszky Ambrus 70, 467
Bögl, Hans 68, 142, 447
Böhm Vilmos 213
Böhm, Richard 112
Brandt, Willy 301, 340
Braun, Heinrich 131
Braunias, Karl 37, 40, 143, 145, 186,
447, 459

Brezanóczy Pál 77
 Brezsnjev, Leonyid I. 341
 Broda, Christian 476
 Bronfman, Edgar M. 377, 378
 Brutyó János 157, 467
 Bush, George W., sen. 351
 Busek, Erhard 501–502
 Cap, Josef 498
 Carter, James Earl, Jr. 301
 Chadwell, N. 104
 Churchill, Winston 53
 Czeglédi János 336, 341
 Czibere Tibor 497, 498
 Czikán-Zichy Móric 103
 Czinege Lajos 473, 475, 482
 Czyrankiewicz, Josef 74
 Csanádi György 469
 Csehák Judit 492, 497
 Cserer, Alois 142
 Cséry István 125
 Csima Ferenc 344
 Dabronkai Gyula 463
 Dálnoki Miklós Béla 455
 Deák Ernő 14
 Demján Sándor 392
 Dengler, Johann Josef 447, 478
 Derzsi András 419–421
 Dobi István 33, 220, 458, 460
 Doroghi, ügyvéd 106, 107
 Dósa Attila 28
 Dostal, Albin 142
 Dömösi (Dobróka) János 159
 Drimmel, Heinrich 39, 50, 53–54, 70,
 215, 221–222, 448, 466
 Ecker-Rácz László 104
 Edgcumbe, Oliver, Pearce 25
 Eisenberg, Akiba 225
 Eisenhower, Dwight 132
 Enderl, Kurt 448, 466
 Egri Gyula 249
 Erdei Ferenc 465
 Esztergályos Ferenc 62, 279, 342, 347,
 351, 355, 462
 Eszterházy Pál, herceg 41, 172, 198, 460
 Falser, Meinrad 19, 448, 455
 Faluvégi Lajos 283, 287, 319, 327, 478
 Farkas Ferenc, kisbarnaki 165
 Fehér Lajos 77
 Fejti György 499
 Feldsberg, Ernst 225
 Fehérvári István 28
 Ferencsik János 466
 Fichtner, Helmuth 131
 Figl, Leopold 20–21, 48–49, 59–63, 159,
 201, 204–205, 448, 460, 464
 Fink, Pius 469
 Firnberg, Hertha 476–477, 483
 Fischer Annie 131, 149, 466
 Fischer, Ernst 23
 Fischer, Heinz 85–86, 351, 383, 385,
 392, 398, 448, 485, 489, 491, 495,
 497–498
 Fiziker Róbert 14
 Flemming, Marilies 497
 Fock Jenő 71, 76, 78–81, 225–226, 230,
 251, 256, 260–267, 272–276, 278,
 284, 467, 471
 Fodor Zoltán 205
 Foglar-Deinhardstein, Heinrich 106, 107
 Foregger, Egmont 501
 Fóti Iván 226
 Frank, osztrák minisztériumi osztályve-
 zető 321
 Frenzel, Hans 17
 Frischenschlager, Friedhalm 489, 491
 Fröhlichstahl, Friedrich 448, 473

Fuchs, Martin 209, 211, 213, 215, 448
 Fuhner Gusztáv 309
 Fürjes János 220
 Gábri Mihály 43
 Gamsjäger, Rudolf 131
 Garzuly József 20, 456–457
 Gáspár Sándor 470, 473, 475, 479, 482,
 484, 486, 489, 491, 493–494
 Gatscha, Otto 448
 Gecsényi Lajos 14
 Gellért Andor 16
 Gémesi Ferenc 168
 Genscher, Hans 390
 Gerő, egyesületi elnök 164
 Gerő Ernő 25, 44, 45
 Gerő, Josef 21
 Glatz Ferenc 501–502
 Gondi Ferenc 16
 Gorbach, Alfons 448
 Gorbacsov, Mihail Sz. 376–377, 393
 Gordon Ferenc 18, 103–104
 Göncz Árpád 435
 Görög János 433–434
 Graber, Michael 495
 Grabner, Franz 448
 Graf, Ferdinand 20, 28, 48, 53
 Graf, Robert 383–384, 395, 448, 493–498
 Gratz, Leopold 272, 382, 392, 397, 449,
 489–490, 493, 495, 498
 Gromiko, A. 75
 Grósz Károly 86, 91, 374, 379, 381,
 386–388, 392–400, 418, 494, 496, 498
 Gruber, Karl 20–23, 98–99, 103, 449
 Grubhofer, Franz 54, 58, 61, 63, 201,
 205, 449
 Gschnitzer, Franz 448
 Gulácsy György 20
 Gyenes András 85, 476, 481
 Gyöngyösi János 15, 18, 21, 98–100,
 102–104, 109, 456
 Györög Máttyás 112
 Gyurkó Lajos 59
 Habsburg, Otto 75, 499–501
 Haeseler, a DDSG igazgatója 223
 Hager, Franz 492
 Haiden, Günther 478, 484, 487
 Haider, Jörg 382, 492
 Hajdu Gyula 24
 Hajdu József 20, 29, 458
 Halász Tamás 28
 Halusa, Arno 449
 Hammarskjöld, Dag 211
 Hargittai Nándor 142
 Harnisch, Ernst 75
 Harriman, William A. 341
 Hartmann, Eduard 342, 449, 465
 Haschek H. 308
 Haubert, Kamilló 455
 Havasi Ferenc 356, 369
 Hawlicek, Hilda 497, 499, 502
 Haymerle, Heinrich 60, 73, 202, 204,
 209–213, 258, 449, 475
 Hegedüs András 34, 34, 42–43, 143, 174
 Helmer, Oscar 20, 22, 48, 50, 53–54, 60,
 63, 124, 449, 463
 Henyei Árpád 165
 Hennyey Gusztáv 165
 Hetényi István 486, 489
 Hinteregger Gerald 489, 493
 Hochenwart, Georg 223
 Hollai Imre 485
 Holzwarth, Otto 419
 Hopp, Meinhard 112
 Horn Gyula 92, 418, 435, 489, 495, 497,
 499–502
 Horn Rezső 466

Hortobágyi János 43
 Horvai István 149
 Horváth Ferenc 502
 Horváth Imre 60, 201, 212, 464
 Horváth István 349, 418–419, 485, 496
 Höger, Ernst 384, 496
 Hruscov, Nyikita Sz. 61, 65–66, 71,
 199–200, 205
 Ilku Pál 250
 Illig, Udo 449
 Ilosfalvy Róbert 466
 Incze Jenő 66, 70, 465–466
 Ivanics, IBUSZ igazgató 167
 Iványi Pál 401, 497, 500
 Izsák Lajos 14
 Jacobovich, dr., bankigazgató 100–101
 Jakab Dezső 112
 Jakab Roland 116
 Jankowitsch, Peter 85, 384–385, 449,
 492–493, 495
 János Pál II. 92, 389
 Jávör György 125
 Jeszenszky Géza 502
 Joham, Josef 106
 Jonas, Franz 63, 80–81, 176, 197, 260,
 265–266, 449, 472, 474
 Juhár Zoltán 358, 361, 485
 Kabanov, szovjet külkereskedelmi
 miniszter 40
 Kádár János 26, 58, 64–65, 68–69,
 71–73, 76–77, 79, 82, 84–85, 121,
 213, 216, 218, 220, 277, 288, 295,
 301–307, 337–340, 350–351, 365,
 374, 387–388, 391, 462, 468, 476–
 477, 486, 490, 493–494, 496
 Kadosa Pál 149
 Kállai Gyula 73
 Kállói Kovács Károly 112, 116
 Kallós Ödön 465
 Kalt, Hans 486
 Kamara János 495
 Kapolyi László 321, 331, 350, 487–489
 Karádi Gyula 56, 143, 205
 Karall, Lorenz (Lavro) 23, 68, 142–143,
 449
 Karasek, Franz 86, 450
 Kárpáti Ferenc 418, 494
 Kárpáti József 38
 Kery, Theodor 272, 450
 Kéthly Anna 64, 228
 Key, William S. 104
 Kirschläger, Rudolf 85, 301, 303, 305,
 336
 Kissinger, Henry 341
 Kiss Károly 20, 56, 64, 124, 216
 Klaus, Josef 71, 73–78, 81, 226, 228,
 251, 260–266, 450, 467–469
 Klaus, Reinhart 79
 Klestil, Thomas 450, 495, 499
 Kodály Zoltán 466
 Koller, Simon 61, 69, 75, 79, 450, 465,
 467
 Kollventz Jenő 112
 Kolozs Márta 124, 131, 174
 Komócsin Zoltán 77–78
 Koplenig, Johann 229
 Koren, Stephan 266, 272, 450
 Korinek, Franz 68, 70, 450, 466–467
 Korom Mihály 477
 Koszigin, Alekszej A. 259
 Kótai Géza 372, 384, 496
 Kovács András 20
 Kovács Attila 28
 Kovács Imre 404
 Kovács István 143
 Kovács János 314

Kovács László 364, 368, 392, 400, 409,
 418, 421, 495, 501
 Kovács Mátyás 125
 Köpeczi Béla 351, 485, 489, 491
 Körner, Theodor 20, 176, 197
 Kraus, Josef 17
 Krausz György 92, 418, 421, 435
 Kreisky, Bruno 13, 47, 61, 63–67, 69,
 71, 74, 75, 80, 82–84, 205, 209, 210–
 216, 223, 226, 229, 258, 272–273,
 275–278, 283, 294, 301–304, 319,
 328, 332, 334, 319, 328, 332, 334,
 336–339, 341, 351, 354, 382, 450,
 464, 466–467, 469, 471, 474, 476,
 479–480, 482, 485, 493
 Kreuzer, Franz 491
 Kriváchy Ödön 15, 20, 99, 455
 Kukk István 283
 Kulcsár Kálmán 501
 Kunfi Zsigmond 213
 Kurimszky Sándor 136
 Kurtán Sándor 62, 471
 Kuthi István 125
 Lacina, Ferdinand 488–489, 491, 494,
 496, 500
 Lakatos László 384
 Lanc, Erwin 382, 450, 476, 482
 Lanner, Sixtus 86, 481
 Lantos Géza 125, 126
 Lányi Géza 125, 129
 Lapin, Szergej G. 48–49, 57–58, 62
 Lausecker, Karl 478, 481–482, 488
 Lázár György 290, 303, 307, 319, 328,
 332, 335, 340, 350–351, 353–355,
 364–369, 476, 480, 484, 488–492
 Leitmayer, Markus 109
 Leitner, N. 223
 Lemberger, Ernst 169, 172
 Lendvai Pál 75, 82
 Lengyel László 479
 Lentsch, Josef 68, 142, 450
 Leodolter, Ingrid 478
 Lichal, Robert 494
 Liszt, Eduard 186
 Loidl, Karl 108, 455
 Lonschitz, Michael 142
 Lónyay Elemér herceg 160
 Lóránt Endre 67
 Losonczy Pál 266, 272, 277, 336, 350,
 352, 467, 472, 474, 479, 486, 488,
 490–491
 Lőrincze Péter 384
 Löschnak, Franz 497, 501
 Ludasy László 112
 Lustig-Prean, Karl 131, 205
 Lütgendorf, Karl 475
 Mádl Antal 473
 Magyar Sándor 177
 Maier, Martin 234
 Marboe, Ernst W. 362
 Marek, Bruno 80, 260
 Margaretha, Eugen 451
 Marjai József 47, 90, 319–320, 350,
 356–357, 380, 384, 386, 388, 475,
 482, 487, 490–491, 493, 495–496
 Markó István 374
 Markója Imre 489
 Marosán György 56, 216, 463
 Marosán György, ifj. 392
 Maróthy László 497
 Marsch, Fritz 85–86, 398, 451, 492
 Matjenko alezredes 101–102, 105
 Mátrai Tamás 20, 31, 33, 458
 Maurer, Andreas 272
 Maurer, Ion Gheorghe 74

Medgyessy Péter 386, 388, 494, 496,
 500–502
 Medve László 491
 Méhes Lajos 483
 Meiser János 221
 Mekis József 38, 48
 Melis György 207
 Mészáros Kálmán 308
 Meszner, Zbigniew 377
 Mező László 466
 Mikojan, Anasztaz 463
 Mikulic, Branko 375
 Mindszenty József 64, 77, 211
 Miskolczy Gyula 15
 Mitringer, Adalbert 131
 Mitterer, Otto 265, 314, 451
 Mock, Alois 86, 92, 382, 386–391, 451,
 487, 493–496, 500–502
 Molnár Erik 21, 24
 Molotov, Vjacseszlav M. 134
 Mondale, Walter 301–302
 Moravek Elek 162
 Moritz, Herbert 489
 Muhr, Adalbert 131
 Muhri, Franz 392, 398, 469, 474, 478,
 480–482, 484, 490–493, 498
 Mulató János 224
 Munro, Leslie 64, 69, 210, 211, 215
 Müller, Otto 343
 Münnich Ferenc 52, 205, 213, 216
 Nagy Ferenc 24
 Nagy Imre 31, 33, 61
 Nagy János 278, 307, 336, 358, 364,
 382, 386, 392, 421, 424, 485, 489
 Nagy Mihály 26, 165
 Nagy Pál 26
 Nagy Péter 20, 458
 Nagy Richárd 362
 Nehru, Dzsavarlal 132
 Neisser, Heinrich 418–421, 451, 497,
 498
 Nekola, Tassilo 249
 Németh Károly 374, 474, 482, 490–491,
 494
 Németh Miklós 91, 372–374, 404–409,
 418, 422, 500–501
 Némethy Gyula 125, 129
 Neumayer, Herbert 364
 Niederl, Friedrich 272
 Nixon, Richard 53, 199, 462
 Nyers Rezső 497
 Oberhammer, Otto 362
 Ofner, Harald 487, 489
 Olah, Franz 229
 Oláh István 489, 491
 Olt István 115
 Olt Károly 174
 Oroszi Jenő 112
 Óvári Miklós 477, 492
 Ötvös Alajos 33
 Pahr, Wilibald, 303, 451, 477, 481
 Pálffy György 28
 Pálffy József 363
 Pálóczi László 125
 Pamlényi Ervin 475
 Pap János 244
 Partik-Pablé, Helene 86
 Paskai László 386
 Paulinyi Oszkár 15
 Pauser, Sergius 131
 Peinsipp, Walther 42–47, 50–51, 54, 58,
 69, 198, 451, 460, 465
 Perzinger, Ulrich 495
 Peter, Friedrich 86, 272
 Péter Gábor 20

Péter János 61, 65, 67, 71, 75, 78, 80,
 469, 472–473, 484, 486
 Péterfi István 149
 Piffli-Perčević, Theodor 80, 261, 451
 Piros László 41–42
 Pittermann, Bruno 63, 66, 70–72, 205,
 451, 465–469
 Podolsky, Otto 495, 496
 Pogány Ö. Gábor 155
 Polinszky Károly 478
 Pollack, Oscar 53
 Pongrácz Kálmán 156
 Posch, Karl 142
 Pozsgay Imre 418, 480, 483, 498–499
 Pöder, Rudolf 500
 Probst, Otto 229, 451, 466,
 Puja Frigyes 35, 40, 49, 54, 57–60,
 62–65, 80, 82, 141, 143, 150, 167,
 201–202, 204–205, 211, 260, 266–
 267, 278, 301, 306, 459, 460, 463,
 473–474, 476, 478, 480, 484–485,
 Pullai Árpád 477, 480, 483
 Raab, Julius 31, 37, 39, 45, 47–48, 50,
 53, 57–58, 63, 68, 151, 159, 179, 184,
 193, 200–201, 205, 216, 452, 461–
 463, 465
 Rác Lajos 141, 159
 Rác Sándor 244
 Rajk László 26, 213
 Rákóczy Mihály 112
 Rákosi Mátyás 23, 25–26, 32, 35–38, 44,
 109, 213, 459
 Rauchensteiner, Manfred 47
 Reagen, Ronald 341, 365–366, 376
 Reinprecht, Michael 419
 Renner, Karl 16, 20, 23, 456
 Resseguier, Olivier 20, 33, 452
 Révész Géza 28
 Riedl, Adalbert 141–142
 Riegler, Josef 494, 500, 504
 Ries István 21
 Rieschl, Lorenz 283
 Rizskov, Nyikolaj I. 376, 393
 Robbins, Alfred, Lord of Woldingham
 229–230
 Romány Pál 476
 Rónai Sándor 20, 459
 Rosenberger, Paul 23
 Rosta Endre 80, 260, 266, 470
 Rödönyi Károly 475
 Rösch, Otto 479
 Rubido-Zichy Iván 107
 Sággy Vilmos 89, 307, 309, 478, 481
 Salcher, Herbert 356, 357, 482, 487
 Salgó László 224
 Sallaberger, Günther 498
 Sallinger, Rudolf 392, 452, 468
 Sándor Judit 207, 466
 Sarlai Sándor 142
 Sarlós István 469, 491
 Sarudy István 30
 Schafitel, Gundula 433–434
 Scharf, Erwin 477, 478, 481
 Schärf, Adolf 20, 226, 452, 466–468
 Schantl, Maximilian 223
 Schenk, Erich 131, 205
 Schmid, Franz 419, 495
 Schmidt, Erich 356
 Schmidt, Helmuth 340–341
 Schmitz, Wolfgang 471
 Schödl, Karl 142
 Schöner, Josef 58, 169
 Schrödinger, Erwin 187
 Schulteisz Emil 475, 485, 487
 Schulz, Kurt Werner 433–434, 450
 Schüssel, Wolfgang 500, 502

Sebes István 46–47, 55, 60, 62–64, 66, 68, 73–74, 80, 197, 205, 209, 213, 216, 220–221, 223–224, 464, 468
 Sebestyén Pál 18, 103–104
 Seemann, Rudolf 18, 21, 98, 103, 111, 452, 454
 Sekanina, Karl 481, 483
 Serei Rudolf 125
 Sexl, Karl 142
 Sík Endre 61, 63, 124, 145, 169, 174, 204–205, 209–213, 215,–16, 464
 Silbermayr, Walter 488
 Simó Jenő 80, 469–470
 Sinowatz, Fred 84, 85, 87–88, 90, 347, 350–356, 382, 385, 452, 477, 481, 485–492
 Sipos N., Mahart-tisztviselő 161
 Siroky, Wiliam 42
 Slawik, Felix 452
 Solt Dezső 465
 Solt László 68
 Sólyom László 20
 Somogyi László 404, 420, 490, 492, 494, 497
 Soronics, Franz 452
 Sós Endre 224, 225
 Staribacher, Josef 304, 307–308, 318, 452, 474, 479–485
 Stefánia hercegnő 160
 Steger, Norbert 86, 90, 356, 382, 452, 486, 490–491
 Steiner, Hans 486, 490
 Steiner, Johann 480, 495
 Steiner, Ludwig 452
 Steyrer, Kurt 483, 487
 Stephani, Karl 453
 Stiegelbauer N., legfőbb ügyész 104
 Streicher, Rudolf 493, 496–497
 Stubenberg gróf 168
 Sturminger, Harald 107
 Surányi László 453
 Swarovsky, Hans 131
 Szabó Gusztáv 270
 Szabó N., követségi tisztviselő 159
 Szalai Béla 43
 Szamuely Tibor 177
 Szarka Károly 484
 Szeberényi Lajos 399
 Szekér Gyula 80, 260
 Szellő Lajos 107
 Szemjonov, N., szovjet diplomata 75
 Szépvölgyi Zoltán 473
 Szeri Lénárd 33
 Szíjártó Károly 342, 347
 Szilágyi Béla 73
 Szilágyi Dezső 216
 Szilágyi Kálmán 17
 Sziráki Antal 112
 Szirmai István 244
 Szita János 169, 174
 Szombath József 159
 Szondy Viktor 108
 Szrapkó László 125
 Szürös Mátyás 85–86, 369, 384, 386, 388, 435, 491–492, 495–497
 Szüts Károly 125
 Szviridov, Vlagyimir P. 19, 24, 455–456
 Tatai József 246
 Teiner, Hans 374
 Teszler István 374
 Thoma, Franz 453
 Thompson, Llewellyn 49
 Tildy Zoltán 102–103, 109
 Tima Endre 112
 Timár Mátyás 80, 260–261, 264–266
 Tinhof, Hans 142

Tončić-Sorinj, Lujo 74, 78, 254–256,
 260, 453, 469
 Tornay Ede 112
 Tóth Aladár 149
 Tóth Miklós 15, 23, 28, 455
 Townsend, Dallas S. 104
 Tömpe István 156–157
 Török István 350
 Trautmann Rezső 465
 Truxa Rudolf 15
 Tschida, Johann 74
 Tupy, Hans 383, 453
 Tyitov, Fjodor J. 76
 Uhlir, Robert 229
 Urbán Lajos 488, 496
 Übleis, Heinrich 490, 492
 Vajda János 310
 Váncsa Jenő 483
 Varga Miklós 419, 421
 Varga Péter 372
 Várkonyi Péter 355, 386, 391, 418, 485–
 490, 492–494, 498–499
 Varvasovszky László 15
 Vas Zoltán 18, 101–102, 107, 109
 Vég Béla 35
 Verosta, Stephan 20, 453, 458
 Verzetnitsch, Friedrich 382, 453
 Vincze Imre 308
 Vincze Ferenc, a Creditanstalt Bank igaz-
 gatója 100, 102
 Veres János 142
 Veress Péter 318, 480, 483, 488, 493
 Villányi Miklós 387, 496
 Vitányi György 224
 Vollgruber, Alois 31, 453, 458
 Vorosilov, Kliment J. 40
 Vranitzky, Franz 364–365, 367–368,
 381–382, 385, 392–396, 404–409,
 453, 489, 492–498, 500–501
 Vylozil, Wolfgang 362
 Wagner, Johann 62, 68, 142, 205, 223,
 453, 464
 Wagner N., kereskedelmi tanácsos 220
 Wahrstöwer, Rudolf 470
 Waldbrunner, Karl 184, 188, 215, 453
 Waldheim, Kurt 80, 260–262, 385, 391–
 392, 397, 453, 479, 492–493, 498, 500
 Weikert, Alfred 221–223, 454
 Weiss, Ludwig 469
 Weissenberg, Gerhard 479
 Wessely, Alois 142
 Wencel magyar egyesületi elnök 163
 Wilhelm-Heininger, Paul 20, 457
 Wille, Sepp 86
 Wimmer, Ernst 477
 Withalm, Hermann 80, 227, 229, 260,
 264–265, 267, 454
 Wodak, Walter 65, 454, 473
 Zákó András 165
 Zanetti, Friedrich 68
 Zilk, Helmuth 385, 392, 454, 487, 497,
 500
 Zwettler, Helmuth 433
 Zsukov, Georgij K. 132

*A Magyar Napló Kiadó
az 1795-ben alapított Magyar Könyvkiadók
és Könyvterjesztők Egyesülésének,
valamint az 1999-ben alapított
Könyves Szövetségnek tagja
www.konyves-szovetseg.hu*

Kiadja a Magyar Napló Kiadó Kft.
1062 Budapest, Bajza u. 18.
www.magyarnaplo.hu
Felelős kiadó a Kft. ügyvezetője
Felelős szerkesztő Zsiga Kristóf
Szöveget gondozta Hambalkó Dalma, Oláh János szerkesztői ösztöndíjas
Tördelőszerkesztő Dubecz Adrienn
A borítót Oláh Mátyás és Porpáczy Attila tervezte
Készült a Pannónia Nyomdában, Budapesten